

SUVI VILKKO

Postmodernin kontekstit maantieteessä

AKATEEMINEN VÄITÖSKIRJA

Esitetään Tampereen yliopiston
kauppa- ja hallintotieteiden tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi Tampereen yliopiston
Pinnin auditoriossa B1096, Kanslerinrinne 1, Tampere,
13. päivänä toukokuuta 2005 klo 12.

Acta Universitatis Tampereensis 1073

AKATEEMINEN VÄITÖSKIRJA
Tampereen yliopisto
Yhdyskuntatieteiden laitos

Myynti
Tiedekirjakauppa TAJU
PL 617
33014 Tampereen yliopisto

Kannen suunnittelu
Juha Siro

Painettu väitöskirja
Acta Universitatis Tamperensis 1073
ISBN 951-44-6276-9
ISSN 1455-1616

Puh. (03) 215 6055
Fax (03) 215 7685
taju@uta.fi
www.uta.fi/taju
<http://granum.uta.fi>

Sähköinen väitöskirja
Acta Electronica Universitatis Tamperensis 428
ISBN 951-44-6277-7
ISSN 1456-954X
<http://acta.uta.fi>

Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print
Tampere 2005

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	5
1. TEORIAT MAANTIETEESSÄ – MAANTIETEET TEORIASSA	6
1.1. TUTKIMUKSEN YLEISET LÄHTÖKOHDAT	11
1.2. POSTMODERNIN KÄSITTEELLISTÄMINEN.....	17
1.2.1. Taideteorian eklektismiä.....	18
1.2.2. ...analyttisen filosofian vastavirtaa.....	26
1.2.3. ...vai sosiologian refleksiivistä modernisaatiota?	35
2. TUTKIMUKSEN KYSYMYKSENASETTELU, TAVOITE, MENETELMÄT JA NIIDEN ARVIOINTI	42
2.1. KATSAUS AIEMPIIN TUTKIMUKSIIN	42
2.2. TAVOITTEENASETTELU JA AINEISTON VALINTA	45
2.3. METODIT	49
2.4. VIRHELÄHTEET	53
3. POSTMODERNIN TEORETIKOT SUHTEESSA MAANTIETEEN DISKURSSEIHIN	61
3.1. RYHMITTELYN PERUSTEET	61
3.2. LOPPUTEORETIKOT	66
3.2.1. Lyotard ja epäluottamus maantieteen metanarratiiveja kohtaan.....	66
3.2.2. Baudrillard ja maantieteen simuloitujen kybertilain.....	72
3.2.3. Derrida ja maantieteen dekonstruktiviset menetit	78

3.3. VAIHETEOREETIKOT	84
3.3.1. Bauman ja refleksiivinen maantiede	85
3.3.2. Foucault ja maantieteen diskursiiviset käytännöt.....	94
4. POSTMODERNIN KONTEKSTIT MAANTIETEESSÄ – VERTAILEVAA ARVIOINTIA	103
4.1. TIETEENHISTORIALLISET KONTEKSTIT	107
4.1.1. Representaatio	107
4.1.2. Metodit	115
4.1.3. Feminismi	124
4.2. DISIPLINAARISET KONTEKSTIT	133
4.2.1. Tilan käsitteeseen sidotut kontekstit.....	133
4.2.2. Kaupunkisuunnittelu.....	142
4.2.3. Traditiot	150
4.3. TRENDIKONTEKSTIT	159
4.3.1. Geopolitiikka	159
4.3.2. Talous ja globalisaatio	169
4.3.3. Muut	177
5. KOKOAVIA PÄÄTELMIÄ.....	186
6. TUTKIMUSKIRJALLISUUS	193
6.1. TEORIAKIRJALLISUUS	193
6.2. WWW-KIRJALLISUUS	204
6.3. ARTIKKELIAINEISTO	205
6.4. MUU LÄHDEAINEISTO	220
SUMMARY	221
LIITE 1	225

Tiedekunta/Osasto/Laitos Kauppa- ja hallintotieteiden tdk/Yhdyskuntatieteiden laitos		Tekijä Suvi Vilkko	
Työn nimi Postmodernin kontekstit maantieteessä			
Oppiaine Aluetiede	Työn laji Väitöskirja	Aika 13.5.2005	Sivumäärä 224 s. + 112
<p>Tiivistelmä</p> <p>Käsitteellä "postmoderni" on viitattu akateemisessa kirjallisuudessa mitä monimerkityksisimpiin asiayhteyksiin. Vaikka keskustelun juuret ovat ajoitettavissa aina 1870-luvulle asti, varsinainen kiinnostus asiaan on virinnyt pääasiassa 1980-luvun aikana. Tässä tieteenfilosofisesti ja aikalaisdiagnostisesti orientoituneessa tutkimuksessa kartoitetaan, millä eri tavoin postmoderni ajattelu on vaikuttanut ihmismaantieteen kysymyksenasetteluihin, metodeihin ja käsitteisiin.</p> <p>Tutkimus etenee siten, että teoriaosiossa selvitetään, millaisia merkityksiä postmoderni ajattelu on antanut maantieteen lähitieteisiin kuten taidehistoriaan, filosofiaan ja sosiologiaan. Osoittautuu, että kyseessä on erittäin monitieteinen, kompleksinen ja käyttöyhteyksiltään vaihteleva käsite. Se on herättänyt ristiriitaisia kannanottoja kyseenalaistaessaan lukuisia modernin ajattelun sisältämiä itsestäänselvyyksinä pidettyjä seikkoja, jotka liittyvät ilmiöiden kaksinapaisiin kuvaamistapoihin, tieteellisten selitysten vaihtoehtojen vähäisyyteen sekä oletukseen siitä, että kaikki ilmiöt voidaan asettaa systemaattiseen järjestykseen.</p> <p>Empiirisenä lähdeaineistona on käytetty yhdeksän maantieteen alan kausijulkaisun artikkeliaineistoa, joka on koottu vuosilta 1989–2002 (n= 2942). Kausijulkaisuiden valinnassa kiinnitettiin huomio siihen, että ne edustavat maantieteen keskeisiä orientaatioita. Menetelmässä artikkeleista laadittiin hakemisto, johon merkittiin muun muassa asiasanat sekä erityisesti se, onko tekstissä viitattu käsitteeseen "postmoderni" tai sen lähijohdannaisiin pääotsikko-, alaotsikko- tai tekstiesiintymätasolla. Lisäksi kiinnitettiin huomio siihen, onko artikkelien lähdeaineistossa viitattu tiettyihin postmoderneiksi filosofeiksi nimettyihin teoreetikoihin. Aineistosta esiintuodut 480 esiintymää käsiteltiin siten, että artikkelien asiasisällön perusteella nimettiin konteksti eli asiayhteys, jossa "postmodernin" käsitettä on käytetty ensisijaisesti. Tämän aineistolähtöisen tulkintamenetelmän avulla nimettiin yhteensä yhdeksän asiayhteyttä, joihin postmodernin käsite on liitetty ihmismaantieteessä. Niitä verrattiin kriittisesti paitsi toisiinsa ja yleisen kulttuurintutkimuksen kirjallisuuteen, myös viiden postmodernin filosofin (Jean Baudrillardin, Zygmunt Baumanin, Jacques Derridan, Michel Foucault'n ja Jean-François Lyotardin) maantieteen alalla eniten siteerattuihin teksteihin.</p> <p>Artikkeliaineiston perusteella tutkimuksessa osoitetaan, että maantieteessä keskustelu postmodernista on liitettävissä yleisiin tieteenhistoriallisiin, spesifeihin maantieteen sisäisiin sekä muihin eli aikalaisdiagnostiikkaan ja nykyajan tapahtumia selittäviin asiayhteyksiin. Sekä absoluuttisesti että suhteellisesti arvioituna postmoderni ajattelu on vaikuttanut erityisesti tieteenalalle ominaisiin tapoihin kuvata maailman ilmiöitä. Nämä niin sanotut representaatiotavat ovat monipuolistuneet, herkistyneet erojen kuvaamiseen ja selittämiseen sekä nostaneet esiin uudentyyppisiä tutkimusongelmia. Näihin kuuluvat esimerkiksi tutkimukset, joissa tuodaan esiin muistomerkkien, maisemakokonaisuuksien tai elokuvien rakentaminen jonkin tausta-ajatuksen motivoimina ja esitetään niille vaihtoehtoiset tulkinnat. Tutkimus tukee erittäin vahvasti näkemystä, jonka mukaan tieteiden välisten rajojen määrittely niin käsitteistön, kohteiden, viitekehysten kuin metodienkin osalta on käynyt yhä vaikeammaksi.</p> <p>Tämän oppinäytetutkimuksen ehkä merkittävin anti maantieteen tutkimukselle on se, että työssä kootaan yhteen eri näkökulmista laadittuja postmodernia ajattelua käsitteleviä tekstejä, asetetaan niiden sisältämät argumentit dialogiin ja suhteutetaan argumentaatio yleisen kulttuurintutkimuksen kenttään. Tulokseksi saadaan monitieteinen katsaus siitä, kuinka maantieteen teoria on kehittynyt 1990-luvun loppupuolella ja 2000-luvun alkuvuosina. Tämän ohella ilmenee, että kukin perusteltu postmodernin ja modernin ajattelun näennäinen ristiriita on rinnastettavissa johonkin vanhaan filosofiseen peruskysymykseen.</p>			
Avainsanat Ihmismaantiede, postmoderni filosofia, kontekstianalyysi			

1. TEORIAT MAANTIETEESSÄ – MAANTIETEET TEORIASSA

Laajassa mielessä maantieteen kenttä ei ole yhtenäinen – kuten minkään muunkaan tieteenalan – vaan eri traditiot ilmenevät tutkimusten viitekehyksinä rinta rinnan. Ensisilmäyksellä kenttä saattaa näyttää yhtenäiseltä, sillä tiedehistoriankirjoituksen empiiriseksi perustaksi valitaan yleensä tarkkaan valikoitujen ja rajattujen tiedeteosten joukko. Kuitenkin voidaan sanoa, että näiden erillistutkimusten, kokoomateosten ja tieteellisten artikkelien taustan filosofiset käsitykset todellisuuden kuvattavuudesta, relevanteista käsitteistä ja tieto-opillisista painotuksista vaihtelevat varsin paljon. Toisin sanoen niillä on oma tiedekulttuurinsa arvoineen, tavoitteineen ja normeineen. Tämä traditioiden sisäinen tiedekulttuuri rakentuu esimerkiksi teorioista, tutkijayhteisön määrittelemistä tutkimustyön validiuden kriteereistä sekä yhteiseen todellisuuden tulkintaan perustuvasta metodologiasta. Niiden toteuttamat tieteenon implisiittiset ja eksplisiittiset säännöt perustuvat maantieteen ja lähitieteiden kenttien aiempiin tieteellisiin käytäntöihin.

Voidaan sanoa, että tiedonsosiologiselta kannalta maantieteen metateorian taso eli olemassa olevan teorian arviointi on toiminut siltana maantieteen ja filosofian välillä. Viime vuosikymmenten eniten keskustelua herättäneisiin aihepiireihin kuuluvat maantieteen kentän hajaantuminen, sen tutkimusotteiden ja käsitteiden dynaamisuus sekä teoriaristiritidat. Perinteisesti maantieteestä tieteenalana puhutaan kolmessa kontekstissa eli ihmismaantieteen, luonnonmaantieteen ja soveltavan maantieteen yhteydessä. Niiden yhteyteen pyritään sijoittamaan kaikki tieteenalan haarat ja traditiot. Ihmismaantieteen perinteessä korostetaan inhimillisen todellisuuden kulttuurista merkityksellisyyttä siinä operoiville tietoisille toimijoille. Tähän perinteeseen luetaan esimerkiksi humanistinen maantiede, historiografinen maantiede ja antropologinen maantiede lukuisine tulkinnan metodeineen. Luonnonmaantieteen eroa ihmismaantieteeseen on selitetty perinteisesti sekä ontologisesti että tieto-opillisesti.¹ Tässä kolmijaossa suunnittelumaantiede keskittyy yleisellä tasolla käytännöllisiin sekä luonnon- että kulttuuriolot huomioon ottaviin valtion paikallishallinnon aluesuunnittelu- ja tutkimustehtäviin. Kaikissa maantieteen haaroissa läsnä oleva dynaamisuus tarkoittaa esimerkiksi sitä, että jokainen ongelmanratkaisu nostaa esille uusia ratkaisemattomia ongelmia. Näitä ongelmia pyritään selvittämään ja viemään käsitetasolle eri aikoina ja eri tilanteissa eri tavoilla.

Vaikka usein koko tiedeyhteisön yhteiseksi tavoitteeksi on asetettu lähestyminen kohti "totuutta", voidaan hyvin perustein sanoa, että sen eri osasysteemit pyrkivät päämääräänsä

¹*Ontologisesti luonnonmaantieteilijöille relevantti tutkimuskohde määrittyy objektiivisen, materiaalisen ja havainnoitavissa olevan todellisuuden kautta. Ihmismaantieteilijöiden todellisuudessa sen sijaan inhimillisen tajunnan tuotokset, käsitteet, ideologiat ja ajatuskonstruktiot saavat merkittävän roolin. Metodologian puolella eroa selitetään sillä, että luonnontieteet etsivät ja kuvaavat nomoteettisina tieteinä lainalaisuuksia päinvastoin kuin idiografiset ihmistieteet, jotka keskittyvät ainutkertaisten historiallisten ilmiöiden ymmärtämiseen (vrt. Dilthey 1979; Entrikin 1991:84; Aronowitz & Ausch 2000:704–706).*

ainakin jossakin määrin yhteismitattomilla keinoilla. Tämä näkyy monin tavoin jo alueelliseen erilaistumiseen keskittyneen maantieteenkin alalla. Sen osasysteemien suhteet toisiinsa vaihtelevat tiiviistä molemminpuolisista vuorovaikutuksista ja takaisinkytkennöistä muodollisiin tai yksisuuntaisiin vaikutteisiin. Itse tutkimusongelman voi sanoa ohjaavan jossakin määrin tutkimusotteen valintaa siten, että esimerkiksi väestömaantieteilijät saattavat varsin usein tutkia ikäluokkien suhteellisia jakaumia kvantitatiivisesti ja kansainvälisenä yhteistyönä, kun taas kansanperinteen tutkijat päätyvät helposti tulkitsemaan traditio-naalisia käyttäytymismalleja kvalitatiivisesti ja paikallisella tasolla. Maantieteellisistä pienyhteisötutkimuksista valtaosa mukailee hermeneuttista eli ymmärtävää tiedonintressiä tai kriittistä tiedonintressiä. Tällöin pureudutaan subjektiivisten käsitysten taustalla oleviin tekijöihin, joihin liittyy arvostuksia, oletuksia, kokemuksia ja vallankäyttöä. Aluetieteen mallien laadinta puolestaan perustuu usein tekniseen tiedonintressiin, jolloin empiiris-analyyttistä tieteellistä metodia hyödyntämällä pyritään luomaan esimerkiksi toimivia liikenne- tai aluerakennerratkaisuja. Gentrifikaation systeemidynamiikan tiedonintressi näyttää varsin usein olevan yhdistelmä edellisistä, ja maisema-analyysejä leimaa usein intuitiivinen lähestymistapa.

Tutkimusotteen valinnassa kyse on viime kädessä järkevien ja uskottavien ilmiöiden huolellisesta valinnasta ja analyysistä, näkökulmien perusteltavuudesta, laajojen ja monimutkaisten kokonaisuuksien hahmottamiskyvystä, suunnitelmallisuudesta ja arvoista. Maantieteen tutkimuksissa on erityisen hyödyllistä käyttää rinnakkain monentyyppisiä menetelmiä, ja moniulotteisin tulos saavutetaan yhdistettäessä sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia tutkimusotteita. Näin saadaan esiin monitieteistä, perusteltua, uskottavaa ja rakentavasti kriittistä tietoa, jota voidaan hyödyntää päätösten pohjana. Kuitenkin yleisellä tasolla voidaan sanoa, että maantieteen menetelmille yleispätevän luokittelun laatiminen ja niiden keskinäinen priorisointi on paitsi vaikeaa myös turhaa.

Viime vuosikymmeninä voimistunut tieteen tutkimus on korostanut tieteen olevan kaiken muun inhimillisen toiminnan tavoin yhteisöllistä toimintaa, jonka tuloksena syntyvät tutkimukset ovat tavalla tai toisella historiallisesti ja kulttuurisesti määräytyneitä. Näkemysten taustalla on tieto-opillis-ontologinen käsitys todellisuuden sosiaalisesta ja kulttuurisesta konstituoitumisesta (mm. Berger & Luckmann 1966). Maantieteilijät eivät työskentele muista tieteenaloista riippumatta, vaan seuraavat lähitieteiden tutkimustuloksia ja soveltavat niitä valikoiden omiin viitekehyksiinsä. Vastaavasti maantieteilijät antavat oman kontribuutionsa kulttuurintutkimukselle soveltamalla teorioita, tarkentamalla näkökohtia tai luomalla tutkimusteemoihin sopivia käsitteitä.

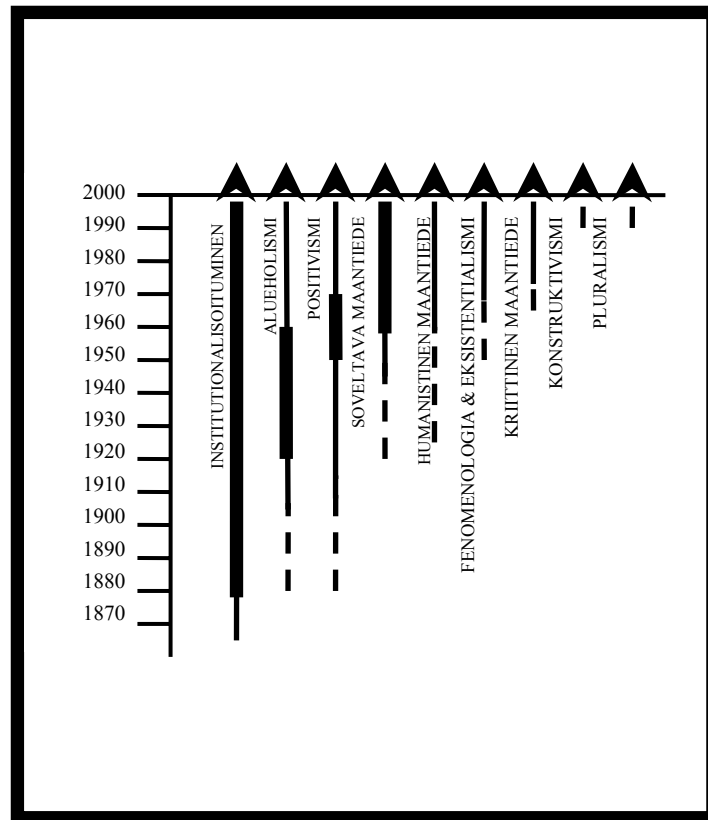
Traditioilla ja niiden filosofisilla viitekehyksillä on erilainen kyky sietää epävarmuuksia, pluralismia ja relativismia, joita käsitteenä tuttu postmoderni ajattelu on korostanut. Postmodernin ajattelun ominaispiirteiksi on monissa yhteyksissä nimetty kompleksisuuden korostus, vaihtoehtoisten tulkintamallien huomioon ottaminen sekä tiedon moniarvoisuus ja suhteellisuus (mm. Hassan 1987; Norris 1998; Weiss & Wesley 2003; Hearn 2003). Tiedonsosiologiselta kannalta se on haastanut kaikki lineaariseen kehitykseen pohjaavat näkemykset, käsittelivätpä ne sitten tieteen, yhteiskunnan, järjen tai moraalisien ominaisuuksien edistymistä. Samalla maantieteellistenkin tutkimusten jäykkämetodisuus, usko deterministisiin olemuksiin ja tutkimusta ohjaaviin ehdottoman objektiivisuuden vaatimuksiin ovat joutuneet koetukselle. Tutkimustradition tunteminen on edellytys tutkimuksen saattamiseksi vertailukelpoiseen asemaan muiden tieteellisten tutkimusten joukossa (Gurevich 1994). Vastaavasti aidosti postmodernin kannanoton mukaan vapautuminen

traditioiden taakasta edellyttää, että niiden käyttö ymmärretään suhteutettuina niiden taustafilosofioihin. Yleisestikin voidaan sanoa, että kaikki suuret muutokset tieteissä, taiteissa sekä niissä tavoissa, jolla ihminen ymmärtää ympäröivää todellisuutta, ovat pohjaltaan filosofisia muutoksia. Mitä jäykemmän käsitteiden verkoston traditiot sisältävät ja mitä tiukemmin ilmiöt sidotaan yhtenäiseen viitekehykseen, sitä heikommin ne pystyvät selittämään ja tulkitsemaan nopeasti muuttuvia ilmiöitä.

Voimakkaistakin näkemyseroista huolimatta traditioiden voimakkuutta ja keskinäistä suosiota ajan funktiona voidaan havainnollistaa esimerkiksi traditiojanana. Eriytyyppeihin filosofioihin perustuvat traditiot luovat omat relevantit käsitteistönsä, jotka ohjaavat näkökulman valintaa, metodeja ja maailmankatsomuksen perusolettamuksia. On huomattava, että traditioiden käsitteellistämisenä niihin ei yleensä sisälly mitään determinististä² tai mekanistista mallia, vaan niiden käsiteltään olevan joustavia. Kyseessä on skemaattinen ja osin sovellettu jaottelu, jota ei tule missään tapauksessa käsittää tarkkana periodijaotteluna. Teorioilla, joihin tutkimukset tukeutuvat, on kovin erilainen institutionaalinen asema. Osaltaan tämä institutionaalinen suosituimmuus vaikuttaa siihen, mihin teoriaan päädytään. Maantieteen alalla modernit tutkimusperinteet voidaan karkeasti jakaa positivistisiin, fenomenologis-eksistentiaalisiin, strukturalistis-konstruktivistisiin ja pluralistisiin traditioihin, jotka pohjaavat erilaisiin filosofisiin järjestelmiin (kuva 1).

Voidaan sanoa, että jokaisessa maantieteen traditioiden taustalla olevassa filosofisessa asenteessa on reagoitu jollakin tavoin postmoderniin ajatteluun. Kaikki traditiot ovat vakiinnuttaneet oman kannattaja- ja soveltajakuntansa ja saaneet uusia vivahteita tieteenalan institutionalisoitumisen jälkeen. Koska näiden traditioiden taustoja on käsitelty kattavasti toisaalla (mm. Livingstone 1992; Peet 1998), seuraavassa kuvataan tiiviissä muodossa niiden suhtautumista postmodernin ajattelun relativistisuutta korostaviin piirteisiin. Vanhimpiin traditioihin kuuluvassa synteeseihin pyrkivässä alueholismissa yhdistellään inhimillisiä ja luonnonelementtejä siten, että tulokseksi pyritään saamaan harmoninen kokonaisuus. Näkökulmassa poikkeavuudet ja erityistapaukset, jotka eivät sovi aluekuvaukseen, mainitaan yleensä vain alaviitteissä. Postmodernin ajattelun keskittyminen marginaalisiin ilmiöihin tai jostakin positiosta laadittuun näkökulmaan tulkitaan kokonaisuuksien kannalta epärelevantiksi häiriötekijäksi. Mitä kokonaisvaltaisempaan synteeseihin pyritään, sitä enemmän tähän malliin sopimattomia elementtejä joudutaan eliminoimaan. Synteesien lähtökohtana on luoda järjestystä maantieteellisten ilmiöiden kaotisuuteen, ja järjestäminen perustuu väistämättä joidenkin aspektien harkinnanvaraiseen korostamiseen ja toisten poissulkemiseen.

²Determinismillä tarkoitetaan sitä käsitystä, että sen mikä tapahtui, täytyi tapahtua (Suppes 1970). Determinismin jäykän muodon mukaan luonnon lainallinen järjestys ja inhimillisen tahdon vapaus eivät ole yhdistettävissä toisiinsa, vaan kaikki tapahtuminen on kausaalista. Pehmeässä determinismin muodossa ulkoisten syiden puuttuessa esimerkiksi mielikuvien ja tunteiden katsotaan vaikuttavan vapaaehtoisen toiminnan suuntautumiseen. Nykyisin kausaaliprinsiippi on korvattu erityisellä kausaaliselityksellä, joka ei edellytä yleisiä lakeja, vaan syy ja seuraus rinnastetaan loogisen seuraussuhteen premisseihin ja johtopäätökseen. Samoin ilmiöitä voidaan selittää olettamatta lainkaan kausaliteettia formuloimalla yleinen lainalaisuus tilastollisesti (Entrikin 1991:113–114).

Kuva 1. Maantieteen traditiot (mm. Livingstone 1992; Peet 1998:4 soveltaen).

Positivistisen maantieteen alkuperäisenä tavoitteena oli luoda maantieteestä puhtaasti matemaattinen tiede. Positivismi huipentui maantieteessä 1960-luvulla abstraktiksi spatia-lismiksi, jolloin tutkimuskohteiksi vakiintuivat ilmiöiden paikkaan sitoutumattomat spatio-aaliset ominaisuudet geometrian, matemaattisten mallien sekä teknisten ja tilastollisten menetelmien avulla. Siten maantieteen keskeisiksi peruskäsitteiksi tulivat etäisyys, tila ja spatiaalinen organisaatio eli ihmiselämän alueellinen järjestyminen. Maantieteellisissä tutkimuksissa positivismiin vahva asema 1960-luvulla näkyi mm. fenomenalismina, jolloin tieto pelkistettiin välittömiksi aistikokemuksiksi sekä naturalismina, jolloin yhteiskunnan ilmiöitä tarkasteltiin luonnontieteiden tapaan. Hillin (1981:45–49) mukaan maantieteessä positivismi on säilynyt kätkeytyneenä filosofiana, sillä sen omaksuminen on tapahtunut tiedostamatta, usein välillisesti muiden tieteenalojen kautta, ja se on eräissä viitekehyses-sä muotoutunut itsestäänselvyudeksi. Edelleen voidaan sanoa, että soveltavan maantieteen tavoitteeksi asetettu käytännöllisyys näkyy monella tapaa. Esimerkiksi tila, tieteenalan peruskäsite, nähtiin väliaineena, jonka avulla teollisuuden, raaka-aineiden, markkinoiden ja kulttuurin objektien virrat olivat kytkeytyneet toisiinsa (esim. Berry 1964). Tämä käytännöllisyys liittyy soveltavan maantieteen eri haarat usein positivistiselle ajattelulle tyypiliseen eksaktiuteen, arvojen ja tosiasioiden väkivaltaiseen erottamiseen ja korostuneeseen empiristiseen tutkimusasenteeseen. Esimerkiksi alue teorioitiin usein ensisijaisesti tutkija-keskeiseksi luokitteluvälineeksi, itsenäiseksi entiteetiksi tai kausaaliseksi voimaksi, jota maantiede tutki abstraktissa mallien maailmassa. Näin ollen on helppo ymmärtää, että mallintamiseen keskittyvänä näkökulmana positivismi vähät välittää postmodernin ajattelun todellisuuden eri tulkintojen moninaisuutta korostavasta asenteesta. Osa soveltavan maan-

tieteen käytännöistä sisällyttää kenttäänsä myös kaupunkirakenteiden arkkitehtuurin. Siksi kaupunkisuunnittelun alalla postmodernin arkkitehtuurin piirteisiin on otettu kantaa jo varhain, ja yleensäkin kaupunkisuunnittelu moniulotteisena ongelmakenttänä on jatkunut soveltavan maantieteen yhtenä suosikkiteemana (mm. Soja 1986; Turner 1996; Allmendinger 2001). Postmodernin ajattelun sisältämään osallistuvaan suunnitteluun ja vernakulaarisiin tilankäyttöelementteihin on suhtauduttu yleensä uutuuksina, jotka tuovat vaihtelua yleisiin suunnittelukäytäntöihin. Toisaalta kaupunkirakennemallien pohjalta suunnittelua toteuttavat tahot ovat kokeneet postmodernin suunnittelun hieman liian demokraattiseksi.

Eksistentialismissa olemassaololle on ominaista konkreettinen erityisyys ja "annettuna oleminen", mikä asettuu vastakkain positivistisille käsityksille ihmiskunnasta abstraktina ja universaalina kokonaisuutena. Postmodernia ajattelua eksistentialistinen viitekehys kritisoi sen sisältämän subjektikäsitteiden antiessentialismista. Eksistentialismin mukaan subjekti rakentuu, ja tämän rakentumisen seurauksena sille muotoutuu esimerkiksi ristiriitainen olemus. Sekä postmoderni ajattelu että eksistentialistisesti virittynyt humanistinen traditio korostavat subjektin konstituoitumista tässä ja nyt sekä valmiutta epäillä itsestään-selvyyksinä pidettyjä seikkoja, jotka liittyvät esimerkiksi vakiintuneisiin instituutioihin. Fenomenologian voi sanoa antaneen postmodernille ajattelulle varsin paljon vaikutteita, joita on kehitetty ei-fenomenologiseen suuntaan. Esimerkiksi elämismailman arkisten käytäntöjen, kehon tiedonmuotojen sekä autenttisten tai ei-autenttisten paikkojen kokemisen kuvaamisen menetelmiä on kehitelty tiedon osittaisuutta, tulkinnallisuutta ja relatiivisuutta korostavaan suuntaan. Tällöin alkuperäisen fenomenologian sisältämä välittömän havainnon objektiivisuuden oletus jää taka-alalle. Humanistisen maantieteen usein sisältämät hermeneuttiset perusaspektit kuten vaihtoehtoisten ja rinnakkaisten tulkintojen suosiminen sen sijaan sisältyvät kokonaisuudessaan postmoderniin ajatteluun. 1970-luvulla kukoistusaikaansa elänyt kriittisen maantieteen traditio suhtautuu epäilevästi postmodernin ajattelun haluttomuuteen toteuttaa ennalta-asetettuja päämääriä, jotka liittyvät esimerkiksi monentyyppisiin emansipaatioprojekteihin. Samalla kuitenkin voidaan sanoa, että kriittisen maantieteen kentälle mukanaan tuoma feministinen näkökulma on otettu uudelleen teoriointien kohteeksi postmodernistisessä ajattelussa. Konstruktivismissa ja tieteellisen työn pluralismissa ollaan jo niin lähellä postmodernia ajattelua, että niiden käytännön erottelu postmodernista ajattelusta tuntuu hankalalta. Tämän tutkimuksen postmodernin konteksteja käsittelevässä kappaleessa niihin keskitytään tarkemmin. Tässä yhteydessä voidaan orientoivasti todeta, että kaikki maantieteen traditiot ovat jostakin perustellusta näkökulmasta rakennettuja ja ajan mukana muuttuvia konstruktioita.

Traditioiden kuten kaiken tieteellisen toiminnan taustalla on lähtökohdiltaan erilaisten tieteenharjoittajien toiminta erityyppisillä tieteen foorumeilla. Yksi tapa saada tietoa tieteen traditioista on tutkia näiden foorumien – seminaarien, konferenssien, tapahtumien ja julkaisujen – tuotoksia. Näiden foorumien viimeistellyimpiin ja hiotuimpiin tuotoksiin kuuluvat kansainväliseen levikkiin painetut tekstit. Yleisestikin kirjoitettua tekstiä pidetään luotettavampana kuin puhuttua. Voidaan olettaa, että traditiot manifestoituvat eli ovat hyvään argumentointiin perustuen edustettuina kunkin tieteenalan kausijulkaisuiden artikkeleissa.

1.1. TUTKIMUKSEN YLEISET LÄHTÖKOHDAT

Tässä tutkimuksessa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, mihin asiayhteyteen käsite "*postmoderni*" on liitetty ihmismaantieteen alalla. Siksi on tärkeää käsitellä sitä, mitä teorian valinnalla tarkoitetaan ja miksi teoriat ovat niin tärkeitä kullekin tieteenalalle. Yleinen käsitys on, että maantieteessä tarvitaan erityisiä teorioita, joita voidaan pitää apriorisena, oman tutkimusaiheen ulkopuolelta lähtevinä tieteellisinä käsityksinä. Teoria on osittaista tietoa tosiasioista ja mahdollisista tosiasioiden vuorovaikutussuhteista. Se antaa havaintoaineistolle järjestelykehikon, hypoteesin, käsitteellisen kuvan tutkittavasta aihepiiristä tai auttaa tutkimusongelman moniulotteisuuden hahmottamisessa ja rajaamisessa. Tietyissä tapauksissa hypoteesin eliminointia eli syy-seuraussuhteen puuttumisen osoittamista voidaan pitää teorian tieteellisenä tehtävänä.

Realistisen käsityksen mukaan teoriat ovat aitoja tosia tai epätosia väittämökokonaisuuksia, jotka kuvaavat ympäröivää todellisuutta. Teorian "hyvyydestä" voidaan esittää monentyyppisiin perusteluihin pohjautuvia arvioita. Maantieteenkin alalla hyvän tieteellisen teorian tuntomerkeiksi mainintaan yleensä jo Kuhnin (1977) nimeämistä seikoista täsmällisyys, johdonmukaisuus, laaja-alaisuus ja yksinkertaisuus. Teorianvalinta on aina henkilökohtainen prosessi, jossa heijastuvat tutkijan aiempi tieteellinen ura, koulutustausta ja persoonallisuus. Yksinkertainen teoria tuo järjestystä näennäisesti erillisiin seikkoihin. Järjestelmällisyys tarkoittaa pyrkimystä kiteyttää tieteelliset teoriat sellaisiksi systeemeiksi, jossa teoriat esitetään peräkkäisissä järjestyksissä, minkä ansiosta voidaan mahdollisimman pienellä vaivalla saada suurin mahdollinen määrä tuloksia ja informaatiota. Hyvä ja käyttökelpoinen teoria on edellä mainittujen kriteerien ohella hedelmällinen lähtökohta uusille tieteellisille löydöille. Samalla sitä voi luonnehtia dynaamiseksi: sillä on jatkuva valmius tieteellisten teorioiden, menetelmien ja tulosten uudistumiseen (Kuhn 1977). Maantieteenkin edistymisen edellytyksiin kuuluu itsensä korjaavuus: tieteen tulokset eivät, kuten auktoriteettien lausumat tai intuitiiviset näkemykset, esittäydy lopullisina totuuden vaatimuksina (Popper 1967). Mitä enemmän tutkimusta harjoitetaan, sitä pikemmin edeltävien teorioiden puutteet havaitaan ja korjataan. Mitä yleisempi teoria on, sitä suurempi on sen käsitteiden etäisyys kokemuksista ja sitä vähemmän ilmiöiden havaitseminen asettaa rajoituksia teorioille. Vaikka kvalitatiivinen tai kvantitatiivinen tarkkuus ei ole yksinään riittävä teorian valinnan kriteeri, sen tarjoama yksiselitteisyys, selitysvoima sekä ennustava aspekti ilmenevät tutkimuksessa pyrkimyksenä muotoilla hypoteesit niin selkeällä kielellä kuin mahdollista. Teorioiden tuella konstruoidut kokeet ja päätelmät ovat luonteeltaan julkisia. Siten niiden on oltava niin tarkkoja, että periaatteessa jokainen, joka on saanut asianmukaisen koulutuksen, voi ne toistaa, rekonstruoida ja ymmärtää (Huizinga 1967). Teorialta vaaditaan johdonmukaisuutta sekä sisäisesti että muiden perusteltujen teorioiden suhteen. Toleranssilla tarkoitetaan kykyä hyväksyä toisten tutkijoiden hypoteesit ja teoriat, mikäli niillä on yhtä hyvä selitysvoima kuin tutkijan omilla käsityksillä. Selitysvoiman mittaaminen tuo esiin haasteellisen ongelmavyöhdin, joka kuuluu enemmän tieteen sosiologiaan ja tieteenhistoriaan kuin maantieteeseen. Selitysvoima ei aseta mitään tieteellisen perustelun määrällistä rajaa. Nyrkkisääntönä on, ettei pidä uskoa yhden lähteen tai teorian antamaan vaikutelmaan, vaan kaikki on tarkistettava kriittisen ajattelun valossa.

Lukuisat seikat vaikuttivat tämän tutkimuksen aiheenvalintaan. Ensiksi suuri osa käsillä olevista metodioppaista tieteenalasta riippumatta päättyy johtopäätökseen, että postmoderni ajattelu on viime vuosikymmenien aikana kyseenalaistanut tiettyjä modernin tieteen-

teon peruslähtökohtia. Näiden peruslähtökohtien päättelemine on monin paikoin jätetty lukijan tehtäväksi. Toiseksi riippumatta kausijulkaisujen tieteenalasta ei voi olla panematta merkille, että käsite "*postmoderni*" on otettu taidekritiikin ja filosofian kautta tieteeseen varsin kriittittömästi, joten se näyttää edelleen kantavan vieraiden kenttien merkityksiä. Näin ollen joidenkin tahojen hyödyntämä tapa käyttää "*postmodernin*" käsitettä muistuttaa monin paikoin yritystä saada ote liukkaasta saippuasta. Joissain yhteyksissä se näyttää suorastaan pakoilevan määrittelijäänsä. Kolmanneksi postmoderni-käsitteen käyttö- ja merkitysyhteydet ovat nostaneet monia määrittelyyn, tieteelliseen representaatioon ja merkitykseen liittyviä kiistoja maantieteenkin alalla (esim. Dear 1994; Cosgrove 1994; Symanski 1994). Kyseisen käsitteen ilmeinen kyky generoida vahvoja sympatioita ja antipatioita saa aikaan vaikutelman älyllisesti haastavasta probleemasta, joka vaatii sekä käsitteellistä että empiiristä haltuunottoa. Neljänneksi kyse on teemasta, joka liittyy vahvasti nyt käsillä olevaan aikaamme. Vuosituhannen vaihdetta on luonnehdittu niin sosiaalisten organisaatioiden hajaantumisen, rajattomien tietovirtojen kuin verkostoitumisenkin termein. Aikalaisdiagnostinen ote mahdollistaa ainakin teoriassa autenttisen tulkinnallisuuden hyödyntämisen.

Postmodernin ajattelun asettumista maantieteen traditioiden virtaan käsitellään läpäisyperiaatteella kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Tällä hetkellä näyttää epätodennäköiseltä, että postmodernista ajattelusta olisi rakennettavissa jokin yhtenäinen ja eri asiayhteyksiin sovellettavissa oleva teoria. Tämähän edellyttäisi suurille kertomuksille ominaista pyrkimystä universalismiin ja ehjään, yksiselitteiseen maailmankuvaan. Siksi tämän tutkimuksen tavoitteena ei ole luoda mitään lukkoon lyötyä tai absoluuttista käsitystä postmodernin kulttuurikäsitteiden konteksteista tai teoriasta ihmismaantieteen alalla. Pikemminkin kyseessä on empiiriseen artikkeliaineistoon perustuva kokonaisesitys, joten monet joidenkin tahojen tärkeinä pitämät aspektit ovat saattaneet tahattomasti jäädä pois työn lopputuloksesta. Ne aspektit, jotka suunnitelmallisesti on jätetty ulkopuolelle, on nimetty tekstissä.

Yleisenä lähtökohtana tässä tutkimuksessa on se seikka, että tieteellisen tiedon tuottaminen on jakautunut kenttiin. Näiden tieteenalojen kenttien välille jää aina sellaisia aiheita tai tutkimusteemoja, jotka eivät asetu modernin ajattelun selkeisiin binäärikategorioihin. Tällaisten teemojen tulkinnassa kuten aidosti filosofisissa keskusteluissa yleensäkin ei esiinny yhtä loppuratkaisua, vaan pikemminkin korostetaan perusteltavuutta, neuvottelunvaraisuutta ja uudenlaisia näkökulmia. Yleensä painotetaan, että yhteiskuntaa tai tieteenfilosofiaa kuvaava teoria ei koostu yhdestä yhtenäisestä näkemyksestä, vaan kukin teoria on osittainen näkemys kokonaisuudesta. Lisäksi kaikki teoriat ovat sovellettavissa, ja kaikilla viitekehyksillä on jotakin annettavaa muille tutkimuksille. Käsitteenä "*postmoderni*" voidaan kuvata niin taideteorian, tieteenfilosofian kuin yhteiskunnan transformaatiotakin kuvaavana lähtökohtana. Esimerkiksi Eder (1992:203) on todennut ytimekkäästi, että "*ristiriidat nostavat esiin vaihtelevia ja jopa toisiinsa nähden vertailukelvottomia kehityspolkuja. Ei ole mitään määrättyä tietä moderniteuten eikä moderniuuden yli. Siksi modernisaatio-teoriaa ei voida konstruoida muodostamalla käsitteitä sen seurauksista, vaan siitä tavasta, jolla moderni järjestys tuotetaan*". Koska sosiologit ovat perehtyneet tarkkaan modernisaatioteorian taustoihin, tätä teemaa ainoastaan sivutaan luvussa 1.2.3.

Tutkimuksen alkuvaiheessa pyrittiin noudattamaan Okkamin partaveitsenä tunnettua taloudellisen ajattelun periaatetta. Yleisellä tasolla siinä korostetaan, että todellisuuden selittämistä ei pidä kuormittaa olettamalla liian monia entiteettejä. Käytännössä tämä tar-

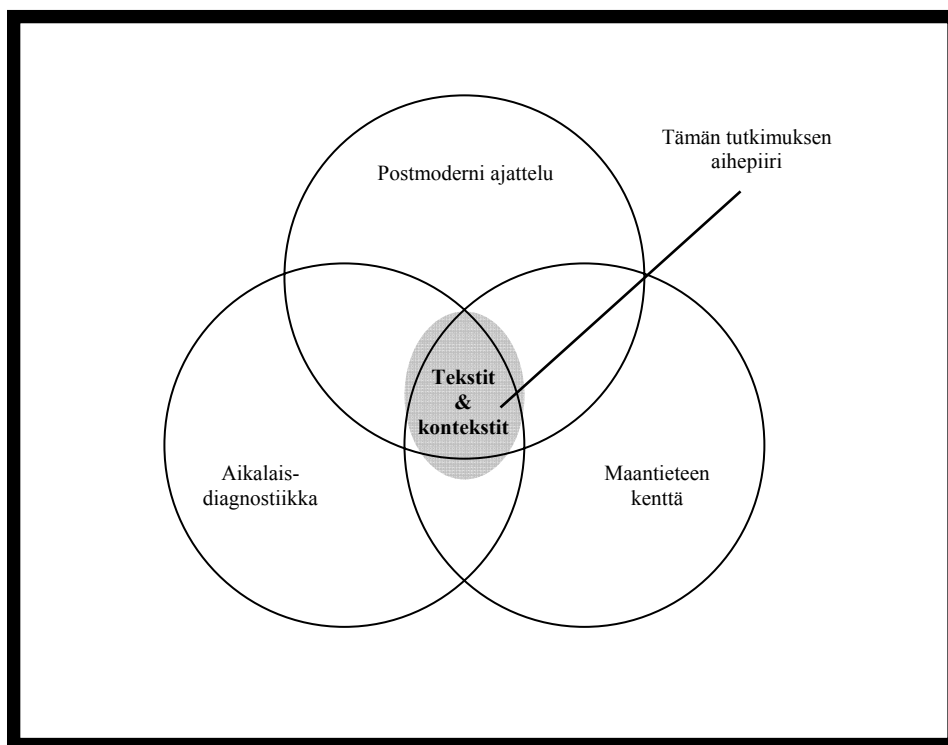
koittaa sitä, että yksinkertaisuus ja selkeys kuuluvat toimivimpien selitysmallien piirteisiin.³ Tutkimus- ja kirjoitustyön edetessä kuitenkin kävi ilmeiseksi, että "postmodernin" käsitteeseen on integroitu aivan erityyppisiä näkemyksiä mm. modernin kestosta ja modernin ajattelun ydinideoista. Siksi esimerkiksi ne olettamukset, joiden kautta ymmärrämme modernien projektien keinojen ja tavoitteiden väliset suhteet, määrittelevät osaltaan suhtautumisemme postmodernin ajattelun variaatioihin. Mitä enemmän moderniin ajatteluun liittyviä ydinaspekteja selkeytetään, sitä väistämättömämmin ote Okkamin partaveit-
sestä löystyy. Konkreettisesti tämä otteen lipeäminen näkyy esimerkiksi siinä, että alaviitteiden tekstien muoto ja sisältö saattavat väläyttää paikoin esiin ajatuksia, jotka eivät tarkkaan ottaen tue oleellisuuksissa pysymisen periaatetta.

Voidaan sanoa, että työ sijoittuu aikalaisdiagnostiikan, maantieteen, postmodernin idean ja tekstianalyysin leikkauskohtaan (kuva 2). Aikalaisdiagnostiseksi tutkimuksen tekee se, että siinä tuodaan selkeästi esille, mitä eri aspekteja "postmoderniksi" luonnehdittu ajattelu tai idea postmodernista on tuonut tieteelliseen todellisuudenkuvaukseen viimeeksi kuluneiden vuosikymmenten aikana. Samalla itse postmodernin käsitettä selvennetään karsimalla siitä tiettyjä turhia tai perustelemattomia olettamuksia. Tutkimusprosessin eri vaiheissa Okkamin partaveitsen periaatetta on tulkittu varsin dynaamisella tavalla. Esiin nostetaan maantieteen varsinaisesta teoriaperinteen näkökulmasta katsottuna vieraitakin yhteyksiä, mutta asian ymmärtämisen kannalta ne ovat nähdäkseni välttämättömiä. Näin käy ainakin muutamien taidehistoriallisten ja filosofisten representaatiotapojen taustojen selvittämisen yhteydessä. Työtä on terävöitetty siten, että tätä yleisinhimillisen todellisuudenkuvauksen aihepiiriä sovelletaan maantieteen kenttään. Lukuisista vaihtoehtoisista lähdetyypeistä työhön valittiin kansainvälisten maantieteellisten aikakausjulkaisujen kirjallisia tekstejä. Tekstianalyysin tuloksena muodostettujen kontekstien kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa ainakin siinä mielessä, että sirpaletiedot pyritään yhdistämään perustellulla tavalla ja niiden keskinäiset vuorovaikutussuhteet arvioidaan.

Tutkimus etenee modernin ajattelun viitoittamaa loogista tietä teoriaosiosta empiriaan. Samoin pyrkimys käsitteellisten taustatietojen selvittämiseen eri tieteenalojen näkökulmasta käsin, ajallinen ja temaattinen luokittelu sekä kontekstien vertailuun perustuva metodi kuuluvat modernin tieteellisen ajattelun vakiokäytäntöön *par excellence*. Saattaa vaikuttaa hieman paradoksaaliselta tukeutua näin selvästi juuri moderniin ajatteluun ja modernien

³*Mikäli jokin ilmiö kyetään selittämään tyydyttävästi perinteiseen käsitteistöön tukeutuen, siihen ei tule esimerkiksi oppineisuuden osoittamismielessä lisätä epäoleellisia tai harhaanjohtavia elementtejä. Vastaavasti vanhoihin käsitejärjestelmiin perustuvat, uutta termistöä hyödyntävät ajatusrakennelmat osoittautuvat Okkamin partaveitistä tulkiten kieliopillisesti oikeiksi, mutta semanttisesti tyhjiksi konstruktioiksi. Suin (1999:406) mukaan juuri näin on maantieteen alalla käynyt ainakin Dearin ja Flustyn (esim. 1998) tavalle analysoida postmodernia urbanismia kokonaisen uudissanojen verkoston kautta: lukuisissa suunnilleen samansisältöisissä, mutta eri lähteissä julkaistuissa Dearin teksteissä ei tuoda esiin mitään sellaista, mikä ei olisi selitettävissä perinteisen käsitteistön avulla. Tämäntyyppinen menettelytapa on omiaan aiheuttamaan sekaannusta perinteisessä modernissa tavassa suhteuttaa tutkimuksen aihepiiri aiempaan tietämykseen ja käsitteistöön. Esimerkiksi Dearin käyttämät "cyburbia"-, "cyberia"-, "cybergeoisie"- ja "protosurps"- termit osoittautuvat lähemmässä tarkastelussa määritelmältään synonyymeiksi binäärikategorioihin ja vastakainasetteluihin perustuvan vähävaraisen ja rikkaan väestöosan tai ydinkaupungin ja lähiöalueiden käsitteiden kanssa. Duaalikaupungin tematiikassa tätä aihepiiriä ovat menestyksellisesti selvittäneet ymmärrettävään käsitteistöön tukeutuen ainakin Marcuse (1989) sekä Mollenkopf ja Castells (1991).*

tutkimusten valmiisiin malleihin tutkimuksessa, joka tuo esiin niin monelta suunnalta esitettyä modernin perusolettamuksiin kohdistuvaa postmodernia kritiikkiä (mm. Brown 1994). On kuitenkin niin, että kullakin kentällä tulee pelata spesifien sääntöjen mukaan. Ääripostmodernistien esittämät ylirelativismiin ja pluralistisuuden muodottomat säännöt eivät yleensä sovi tietellisen ajattelun kentälle. Vastaavasti postmodernistista taidetta luotaessakaan ei originaliteetin säilyttämisen nimissä hyödynnetä yksinomaan esimerkiksi eksistentiaalisen ahdistuksen tematiikkaa sen sisältämien essentialistiseksi oletetun subjektin sidonnaisuuksien vuoksi. Näin ollen tämä tutkimus rakentuu tieteellisen argumentaation varaan siten, että yhtenäinen linja ja idea "postmodernin" käsitteestä ajattelun apuvälineenä säilyvät loppuun asti, eikä mitään osiota ole kuormitettu liiallisella yksityiskoh-taisuudella. Esille on tuotu vain niitä seikkoja, mitä asian ymmärtäminen edellyttää. Koska tämän tutkimuksen kirjoittaminen aloitettiin aineiston analyysin jälkeen, se on ollut mahdollista suunnitella pala palalta eteneväksi kokonaisuudeksi. Kantavina johtajatuksina on pidetty monitieteisyyttä, intertekstuaalisuutta ja kriittisyyttä. Monitieteisyys tarkoittaa sitä, että käsitteistö on haettu pääosin muiden tieteenalojen kuin maantieteen kentältä. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että suurin osa tutkimuksen teoriaoikijallisuudesta on muiden kuin maantieteilijöiden laatimaa. Intertekstuaalisuus näkyy tavassa, jolla varsinaista lähde-aineistoa käsitellään. Kukin teksti nähdään kommentiksi jollekin muulle tekstille. Tekstit nähdään kenttinä, joilla tuotetaan merkityksiä ja luodaan lukijapositioneja.

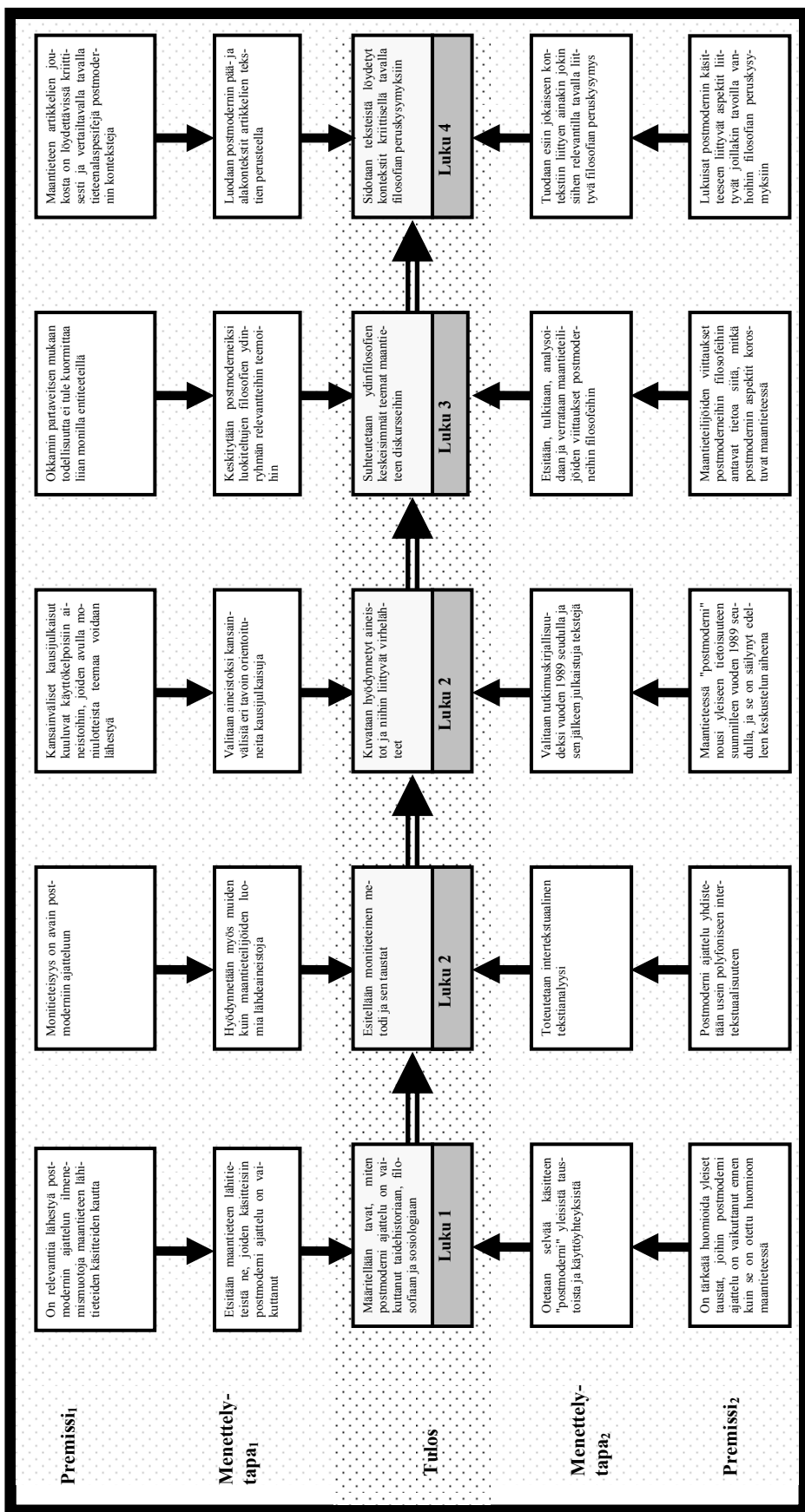
Kuva 2. Tutkimuksen viitekehys sijoittuu aikalaisdiagnostiikan, postmodernin ajattelun ja maantieteen tematiikan kenttiin yhdistäen siihen teksti- ja kontekstianalyysin.

Tutkimuksen yleistä linjausta koskevat päättelymallit esitetään kuvassa 3. Koska on tärkeää tietää, miten postmoderni on määritelty synteettisen maantieteen lähitieteiden kentällä, kiinnitetään aluksi erityishuomio käsitteellistämiseen. Postmodernin yleisestä taide-

historiallisesta, filosofisesta ja sosiologiasta määrittelystä siirrytään deduktiivisesti maantieteen tapoihin käsitellä postmodernia ajattelua. Toisessa kappaleessa esitellään aineiston valintakriteerit: ne perustuvat oletukseen siitä, että juuri vuonna 1989 postmoderni otettiin kiinnostuksen kohteeksi maantieteen alalla. Toiseksi aineistonvalintaan vaikutti oletamus siitä, että kirjallinen teksti on monin verroin luotettavampaa ja tarkistettavampaa kuin muut tekstin muodot. Esimerkiksi haastattelumenetelmässä esitettävät kysymykset saattavat ohjata vastauksia tahattomasti johonkin suuntaan. Lisäksi puhuttu teksti sisältää paljon enemmän täytesanoja, tahattomia epä johdonmukaisuuksia ja sävyjä, joiden havainnointi, rekisteröiminen ja tulkinta edellyttäisivät haastattelijalta ja haastateltavalta harjaantuneita sosiaalisia taitoja. Tiiviin, harkitun ja julkisen tieteellisen kirjoitetun tekstin edut käyvät lisäksi ilmi siinä, että tulkitsija voi palata samanlaisena säilyvään tekstinkohtaan yhä uudestaan.

Postmodernien teoreetikkojen ydinjoukon määrittelyn jälkeen selvitettiin, missä maantieteeseen liittyvissä yhteyksissä kirjoittajat viittaavat suoraan juuri postmodernin teoreetikoihin. Tässä yhteydessä pyritään tuomaan ilmi, että postmodernit teoriat ovat vaikuttaneet maantieteen tapaan jäsentää maailmaa ja selittää sen alueellisia ilmiöitä. Esiin nostetaan useita uudentyypisiä 1990-luvun ajatuskonstruktioita konkreettisine esimerkkeineen. Varsinainen työn tulos, postmodernin yhteyteen liitettyjen maantieteellisten kontekstien kriittinen arviointi esitetään neljännessä kappaleessa. Kontekstualisointiin eli kontekstien vertailuun ja kriittiseen arviointiin päädyttiin kahdesta syystä. Pohjaolettamuksena pidettiin sitä, että satoihin artikkeleihin perehtymällä niistä on nostettavissa esiin joitakin yhtenäisiä linjauksia ja että nämä linjaukset ovat edelleen tarkennettavissa. Kriittisyys vertailun perustana kuuluu kaiken tieteellisen ajattelun aakkosistoon. Luvussa neljä edetään konteksti kontekstilta, jolloin ryhmittelyn sopivuuden perusteluna viitataan aiempiin maantieteen traditioihin. Tutkimuksen loppuun sijoitetun kokonaisarvioinnin yhteydessä luodaan silmäys siihen, millaisia johtopäätöksiä nyt käsillä olevan tutkimuksen mukaan voidaan vetää.

Kieliopillisesti tutkimusta luettaessa on syytä huomata, että yksittäisenä sanana postmodernilla viitataan tekstissä ainakin kolmeen sanaluokkaan. Ensimmäkin sitä käytetään eräissä tapauksissa ajatuksellisesti adverbina eli partikkelina, joka osoittaa tapaa tai tyyliä. Tällöin viitataan postmodernistisia elementtejä sisältävään kirjoitus- tai ajattelutapaan. Toiseksi postmodernia käytetään substantiivina viittaamassa postmoderniin filosofiaan tai sen eräisiin piirteisiin. Lainausmerkkien ympäröimänä "postmoderni" viittaa erityiskäsitteeseen, jonka tarkkaa merkitystä pyritään selvittämään samassa asiayhteydessä. Lisäksi postmodernia on hyödynnetty adjektiivin tavoin, jolloin se viittaa johonkin modernista laadultaan poikkeavaan ulottuvuuteen tai ominaisuuteen. Näin on menetelty, kun todetaan jonkun henkilön olevan postmoderni filosofi. Voidaan sanoa, että osaltaan kyseessä on aina saman asian eri ilmaisumuoto. Tutkimuksen ydintavoitteena on selkeyttää tämän käsitteen käyttöyhteyksiä.

Kuva 3. Tutkimuksen aineistonvalintaa ja tulosten muotoa määrittelevät pää- ja sivupremissit sekä niistä johdettu käytännön menetelmä ja tutkimuksen etenemiskaavio.

1.2. POSTMODERNIN KÄSITTEELLISTÄMINEN

Kuten kaikilla käsitteillä myös "postmodernilla" on oma historiansa. Tämä käsitteellinen historia on esitettävissä hieman eri painotuksin. Tässä yhteydessä korostetaan niitä merkityksiä, joiden voi olettaa puhuttelevan maantieteilijöitä. Maantieteen lukuisista lähitieteistä tässä yhteydessä relevanteiksi tulevat taidehistoria, filosofia ja sosiologia. Siitä huolimatta, että postmodernia pidetään interdisiplinaarisena käsitteenä, siihen liitetään hieman eri luonnehdintoja maalaustaiteen, arkkitehtuurin, filosofian ja sosiologian konteksteissa. Tässä yhteydessä ei paneuduta muiden tieteenalojen kuten kirjallisuushistorian tai antropologian esiintuomiin määritelmiin, niin kiintoisia ja relevantteja ne kuin ne olisivatkin käsitteen tyhjentävän selittämisen näkökulmasta.

Abstrakti moderni käsitteellinen ajattelu saattaa köyhdyttää monin tavoin kuvaa todellisuudesta, koska kaikki realiteetit eivät mahdu käsitteiden rajoihin. Yleistäessään, luokitellessaan ja riisuessaan yksittäistapauksilta niiden yksilöllisyyden käsitteen voi sanoa tekemään väkivaltaa todellisuudelle. Samalla kun käsite kuvaa joitakin puolia todellisuudesta, se jättää väistämättä joitakin puolia huomioimatta. Yleensä käsitteellistämässä on kyse kiinnostuksesta pikemminkin relativismiin kuin sääntöihin. Voidaan sanoa, että "puhtaat" käsitteet ovat tyhjiä ja todellisuudesta tekemämme havainnot sokeita sellaisinaan. Aivan vastaavasti kuin ajattelu edellyttää todellisuudesta saatuja havaintoja, todellisuuden kuvauksessa tarvitaan empiirisen arkihavainnon ylittäviä merkityksiä eli käsitteitä. Postmoderni-käsitteen käyttökelpoisuus on riippuvainen kyvystämme liittää tämä abstraktio konkreettisiin sosiaalisiin, taloudellisiin, kulttuurisiin ja poliittisiin prosesseihin, joita tässä tutkimuksessa käsitellään korostaen maantieteellistä viitekehystä.⁴

Länsimaisen tieteellisen ajattelun ihanteena on usein pidetty sellaista käsitettä, joka voitaisiin tulkita vain yhdellä tavalla ja kaikissa konteksteissa yksiselitteisesti. Ihanteeseen sisältyy usein näkemys, että tutkijan ajatus on sitä totuudenmukaisempi, mitä täsmällisemmällä lauseella hän pystyy ilmaisemaan ajatuksiaan. Vastaavasti moniselitteisyyttä ja monimerkityksisyyttä pidetään merkinä ajatusten epäselvyydestä ja häilyvyydestä (Rose-nau 1992:116–117).

Lähes kaikille inhimillistä todellisuutta koskeville käsitteille on toki luonteenomaista, että ne ovat erittäin kiistanalaisia, mutta postmodernin ajattelun aspektien selkiinnyttämisessä on poikkeuksellisen vaikeaa määritellä juuri mitään yhtenäistä linjausta. Ongelmana on se, että käsitteet "moderni" ja "postmoderni" eivät ole selvästi rajattuja, vaan niillä on eri kielissä ja traditioissa erilaisia konnotaatioita. Niinpä postmodernin ajattelun nimissä on esitetty erilaisista lähtökohdista laadittuja ja keskenään täysin päinvastaisiakin näkökantoja.

⁴Maantieteellä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa ihmismaantiedettä siinä merkityksessä, jonka mm. Johnston (1991), Gregory (1994), Livingstone (1992) ja Peet (1998) ovat antaneet sille. Maantieteellä viitataan siten sekä tilallisesti jakautuneisiin ilmiöihin että tilan merkitystä korostaviin tutkimusperinteisiin ja -tapoihin. Määritelmässä hylätään käsitys pysyvistä maantieteen ytimeistä, joka säilyttäisi riippumattomuutensa historiallisista tilannetekijöistä. Pikemminkin kyse on maantieteellisten ajattelutapojen varioinneista, transformatioista ja sovelluksista, joissa luonnonolot jäävät reunaehdoiksi inhimillisille aspekteille.

Yleisenä historian periodisointikäsitteenä postmodernin otti käyttöön Arnold Toynbee (1947), joka ilmaisi postmodernilla länsimaisen dominanssin, kristillisen kulttuurin ja individualismin loppua (Forsblom 2001:9–10). Toynbeen käsittelyssä käsite sai monikulttuurista ajanjaksoa painottavan latauksen, joka liitetään siihen yhä.⁵ Vuonna 1934 espanjalaisen Frederico de Onis osoitti sillä yleistä kriittisyyttään modernia runoutta vastaan (Calinescu 1977:132–133; Hassan 1980:108). Käsitettä "postmoderni" on käytetty taidehistorian representaatioissa kuitenkin jo 1800-luvun puolella. Yksi mahdollinen ratkaisu olisi jättää representaatioon liittyvä teorointi taideteoreetikoille, joiden vakiosanastoon postmodernismi on kuulunut 1960-luvulta lähtien. Kysymys modernismin ja postmodernismin rajankäynnistä koskettaa kuitenkin monin tavoin maantiedettä, jota on perinteisesti pidetty visuaalisena tieteenalana (vrt. Tuan 1990:442).⁶ Erityisesti Olsson (2001:264) muistuttaa, että katseen voimasta ja toiseuden politiikasta kiinnostuneilla maantieteilijöillä on paljon opittavaa viimeaikaisesta taideteoriasta.

1.2.1. Taideteorian eklektismiä...

Brittiläinen taiteilija John Watkins Chapman käytti käsitettä "postmoderni" jo 1870-luvulla viitaten maalaustaiteen tekniikkaan impressionismin jälkeen. Ainakin siitä lähtien postmodernismin on taidehistoriassa nähty edustavan sekä jatkuvuutta että muutosta (Dear 2000:31; Ward 2003:7; Hassan 2004). Toisaalta postmodernismi sai perinnökseen modernismista käsityksen siitä, että representaatioon, reproduktioon ja legitimaatioon liittyvät ongelmat ovat huomattavasti monimutkaisempia, kuin kukaan olisi ennalta kyennyt oivaltamaan. Samoin jo Baudelairin kuvaama modernin subjektin fragmentaatio, ohikiitävyyden tuntu, satunnaisuus sekä epävarmuuden ja paradoksaalisuuden sietokyky ovat yhteisiä sekä modernistiseksi että postmodernistiseksi luonnehditulle taiteelle (Trodd 1999:99–100; vrt. Reed 1993). Muutokseen viittaavat monet modernismin sisäiseen kriisiytymiseen liittyvät seikat, jotka edistivät postmodernismin esiinnousua kuvataiteissa. Näitä ovat esteettisen prosessin hylkääminen avantgardistisissa liikkeissä, taiteen suuntausten totaalinen fragmentaatio sekä pyrkimykset taiteen rajojen jatkuvaan rikkomiseen. Näin ymmärrettynä postmodernismi on nähtävissä vastakkaiseksi modernismin puhtaille linjoille, askeettiselle

⁵Niin taidehistorian tyylisuunnat, historialliset aikakaudet kuin filosofiset traditiotkin on nähty toisiaan seuraaviksi ja edeltäjiään jyrkästi kritisoiviksi suuntauksiksi. Voidaan jopa sanoa, että antagonistisesti ymmärretyt periodit ovat luoneet "lukujärjestyksen", jolla todellisuutta tulkitaan. Esimerkiksi 1800-luvun romanttinen kulttuurivirtaus heijastui taidehistoriassa eksotiikan ja irrationalismin kuvauksina, filosofiassa voimakkaana idealismina ja historiassa Wienin kongressin jälkeen esiintyneinä nationalistisina pyrkimyksinä.

⁶Maantieteen tutkimuksessa on hyödynnetty jo pitkään taideaineistoja kuten musiikkiin, novelleihin, veistoksiin, maalauksiin, kollaaseihin, valokuviin, elokuviin ja näyttämötaiteeseen liittyviä materiaaleja. Näitä taideaineistoja on hyödynnetty moniin eri tarkoituksiin kuten tulkittaessa alakulttuurien spatiaalisuutta, ympäristön kognitiivista mieltämistä, asuinpaikan valintaa ja kaupunkiekologiaa. Tekniikan välittämät kuvavirrat mainosten, Internetin ja elokuvien kautta muokkaavat yhä enemmän ympäristön maantieteellistä kokemista ja sen pohjalta konstruoituja ympäristömielikuvia. On kuitenkin merkillepantavaa, kuinka harvoin maantieteellisten tutkimusten taideaineistot on asetettu taidehistorialliseen yhteyteensä ja problematisoitu niiden asema taiteen ja tieteen rajalla.

kurinalaisuudelle, sopivaisuussäännöille, historismille, museokontekstille sekä taiteilijan välinekeskeisyydelle ja alkuperäisyyden ideaalille.

Se tosiseikka, että taidekriitikot ovat tarkentaneet modernismin käsitettä useaankin otteeseen, on vaikuttanut oleellisesti postmodernismin määrittelyyn.⁷ T.J. Clark (2000) korostaa, että modernismille tyypillinen jatkuva pyrkimys aiempien traditioiden koristekuvioiden riisumiseen ja illusionistisen ilmaisuväylän hylkäämiseen sai alkunsa 1900-luvun alkupuolella. Tällöin kubistien töissä kulmikkaat, epämuotoiset figuurit ilmentävät uutta antirepresentationaalista epämuotoisuuden mallia. Geometriset muodot, monikerroksiset ja samanaikaiset näkökulmat sekä kuvatilaa ja figuurin synteesi ilmentävät osaltaan uudenlaista fragmentaarista ja subjektiivista todellisuuskäsitystä. Muodon ja tilan suhteen ymmärtämiseen vaikutti Albert Einsteinin suhteellisuusteorian julkaiseminen (1905). Sen perusteella tulkittiin, että aineen koostumus ei ole absoluuttinen vaan suhteellinen eli katsojan näkökulmasta riippuvainen. Analyyttisen kubismin yhden näkökulman kieltävä asenne todellisuuteen hämärsi kuvapintojen tasapainoa ja edisti abstraktion voittokulkua esimerkiksi siten, että teosta arvioitiin muiden kuin puhtaasti esteettisten kriteerien perusteella (Kulka 1996). Tällaisessa tilanteessa, jossa taidetta ei arvioida ensisijaisesti sen esteettisten arvojen kuten muodon, komposition, värienkäytön, illusionistisen tekniikan ja muiden käden jälkeä perustuvien kriteereiden perusteella, Greenbergin modernistinen toive sisällöttömästä, autonomisesta ja formalistisesta kuvataideteoriasta on murskaantunut lopullisesti. Voidaan sanoa, että kuville merkityksen antava yhteisö samalla antaa kuville sisällön (Hoesterey 1984).

Modernistinen suuntaus kohti abstraktiota⁸ saattaa olla tärkein postmodernismiin johdantunut taiteen sisäinen piirre. Voidaan perustellusti todeta, että 1900-luvun aikana tapahtu-

⁷Sayre (1992) erottaa kaksi modernismia: dominantin formalistisen modernismin sekä toisenlaisen, dadaismiin ja futurismiin pohjautuvan, "performanssiorientoituneen" modernismin. Samalla se, mitä useissa yhteyksissä kutsutaan postmodernismiksi, asettuu vastustamaan formalistista modernismia ja on nähtävissä marginaalisemman toisen modernismin perillisenä. Esimerkiksi Clement Greenberg (1982) tarkoitti modernismilla formalistisen puristista, täydellisen autonomista suuntausta, joka ei saanut viitata omien rajojensa ulkopuolelle, ei representoida eikä antaa illuusioita tai tietoa maailmasta. Samoin esimerkiksi Clive Bellin (1914) mukaan emme tarvitse mitään tietoa ympäröivästä maailmasta osataksemme arvostaa ja arvioida taideteoksia. Greenbergin (1939) mukaan kaikki aidosti modernistiset taidesuunnat pyrkivät itselleen turhiin konventioiden poistamiseen, joten ne tulee pitää erossa massakulttuurista ja kitschistä. Näin määriteltynä maalauksessa turhaa on – paitsi verbaalinen sisältö eli narraatio – myös tilallinen illusionismi. Taiteen osa-alueiden erillisyyden nimissä kolmiulotteisuus varattiin veistotaiteelle. Jäljelle jäi litteys, väri tasopinnalle, jota arvioitiin vain taiteen sisäisin kriteerein (Sayre 1992:41–44).

⁸Moszynska (1993:7) muistuttaa, että taiteen historiassa on aina tiedostettu kuilu todellisuuden ja sen kuvan välillä. Toisin kuin maisema- tai muotokuvamaalaukset, abstrakti teos viittaa näkymättömään todellisuuteen, sisäisiin tiloihin tai yksinkertaisesti vain itseensä. Näin taiteen luonne ja sen arviointiperusta tulevat kysymyksenalaisiksi. Abstraktioista osa on abstrahoitu suoraan luonnosta tyylitellen ja 1900-luvun alusta lähtien osa on luonteeltaan antirepresentationaalista eli sillä ei ole suoraa yhteyttä ulkomaailmaan. Tämä seikka haastaa renessanssista lähtevän illusionistisen ja yhden polttopisteen perspektiivin ja sen johdannaisten sääntöä noudattaneen dominoivan tradition. Voidaan sanoa, että abstrakti taide kehittyi sekä vastena modernin maailman uutuuksille, kuten röntgensäteiden löytymiselle ja ajoneuvojen kehittymiselle että taiteen sisäiselle kehitykselle, kuten representaation kriisille. Monien mielestä representationaalisen ja abstraktin taiteen juopaa ei ole, sillä kaikki taide on representationaalista ainakin intention tasolla.

neiden taideilmaisun muutosten rajuudelle ei ole nimettävissä vertailukohtaa taiteen historiassa. Modernin taiteen liikkeet seurasivat toisiaan perättäisinä sarjoina, jossa uusin suuntaus oli aina *post-suhteessa* edeltävään.⁹ Tämä taiteellisen ilmaisun pattitilanne tunnetaan paremmin representaation kriisinä. Siinä taide esteettisenä prosessina hylättiin useista syistä: se koettiin kasvottomien markkinavoimien ja taidemaailman elitismien pilaamaksi, kädenjälkeä ja visuaalista mielihyvää korostavaksi retinaalisuudeksi tai yksinkertaisesti vain sen keinot katsottiin originaliteetin säilyttämisen kannalta loppuun käytetyiksi.

Representaation kriisiä ratkoivat itsetietoisesti useat abstraktin taiteen mestarit kuten Kasimir Malevits, Wassily Kandinsky ja Piet Mondrian.¹⁰ Heitä kaikkia yhdisti ns. *kone-estetiikka* eli vahva usko abstraktion vaikutukseen ihmiselämän laadun parantajana ja tähän liittynyt konemaisten tasaisten pintojen merkityksellisyyden korostaminen. Siinä täysabstraktin puhtaan geometrisen muodon – kuten neliön – katsottiin ilmentävän hengen ylemmyyttä luonnon kaotisuuteen nähden. Samalla luomistyöstä hävitettiin kaikki yksilölliset jäljet ja oletettiin, ettei taide henkisenä ilmiönä voi palvella hyötynäkökohtia (Ruhrberg et al. 2001:74–161).

Sen ohella, että modernismilla viitataan jatkuvien taiteensisäisten innovaatioiden ylläpitämiseen, on korostettu eksternaalista näkemystä, jonka mukaan modernistinen taide reflektoi aina tavalla tai toisella modernisaation yhteiskunnallisia prosesseja (Hopkins 2000:29). Pienin yhteinen nimittäjä Neuvostoliiton kollektiivisen ja utilitaristisen konstruktivismiin, Hollannin De Stijl -ryhmän sekä Saksan taiteen yhtenäistämisen prosessia kannattaneen Bauhausin välillä oli se johtoajatus, että abstraktin taiteen tuli sekä ottaa osaa konkreettiseen elämään parantamalla sen laatua että olla modernien elämänmuotojen muutoksen kanssa sopusoinnussa. Näissä kaikissa modernismi identifioidaan rationaalisen tehokkuuden ja järjen kanssa (Fer 1993:162–164).

Kuvataiteessa rajaa modernismin ja postmodernismin välille on yritetty sijoittaa mm. 1960-luvun poptaiteeseen, jossa rajaa massakulttuurin ja korkeakulttuurin välillä kurottiin

⁹Jean-François Lyotard (1979/2001:60) kuvaa postmodernia seuraavin sanoin: "Mitä siis postmoderni on? ...epäilemättä se on osa nykyaikaa. Kaikkea on epäiltävä, vaikka vasta eilen vastaanotettua... Mitä tilaa Cézanne uhmaa? Impressionistien. Mihin kohdistuu Picasson ja Braquen hyökkäys? Cézanneen. Minkä olettamuksen Duchamp hylkäsi vuonna 1912? Sen, että vain maalaus on taidetta, olkoon se vaikka kubistista. Ja Daniel Buren kyseenalaistaa sen lähtökohdan, jonka hän katsoi Duchampin työssä säilyneen koskemattomana: mikä on teoksen esityspaikka? Yllättävästi ja yhä nopeammin sukupolvet syöksyvät ohi. Teos voi tulla moderniksi vain, jos se ensin on postmoderni. Näin ymmärrettyinä postmoderni ei ole modernin loppua vaan sen syntymän tilaa, ja tämä tila on pysyvä".

¹⁰Representaation kriisissä toisiaan seuraavien innovaatioiden kautta modernismissa päädyttiin johtopäätökseen, että modernin taiteen haasteellinen tehtävä on tulkita ylevä teos. Ylevällä tarkoitetaan Lyotardin (1979/2001:60) mukaan entiteettejä, jotka voidaan käsittää, mutta jotka eivät ole vallassamme representoida. Näihin kuuluvat useat äärettömyyteen viittaavat käsitteet kuten äärettömän suuri, äärettömän pieni tai äärettömän kaunis. Modernistisen käsityksen mukaisesti älyllisesti rehellisin tapa esittää käsitettävä mutta esittämätön on abstraktio. Käsitteestä, että maalaustaide on riittämätön kuvaamaan todellisuutta, pelastauduttiin ylevöittämällä taide ja poistamalla kaikki esittävän todellisuuden jäljet siitä, mikä on mahdoton esittää. Näin käsitteestä itsestään tulee yleveyden todellisuutta, eräänlaista hypertodellisuutta.

umpeen.¹¹ Esimerkiksi Andy Warholin poptaiteeseen luokiteltavat reproduktiot eivät kerro mitään taiteilijasta tai taiteen tuottamisprosessista vaan kulutusyhteiskunnan ylivertaisesta hyödykkeestä, kuuluisuudesta. Hänen tuotannossaan esimerkiksi Campbellin keittopurkki- en banaalit toisinnot kilpailevat pohjimmiltaan synkkien aiheiden kuten sähkötuolien, gangsterihautajaisten, auto-onnettomuuksien, rotumellakoiden, kuolleen Marilyn Monroen tai surevan Jacqueline Kennedyn kanssa. Voidaan sanoa, että Warholin suruttomaan ja itse- päiseen toistoon perustuvassa käsittelyssä esteettinen muuttuu epäesteettiseksi. Taidekrii- tikot näkevät Warholin töissä myös syviä sisällön elementtejä. Kraußen (1995:116) mu- kaan Warholin taide kykenee monessa suhteessa kertomaan meille enemmän joukkotiedo- tusvälineiden ja massatuotteiden leimaaman yhteiskunnan psykologisesta tilasta kuin yksi- kään sosiologinen tutkimus.¹² Kuva-aiheen jatkuva monistaminen on tulkittu visuaaliseksi muunnokseksi siitä arvoja tasoittavasta vaihdettavuudesta ja ehtymättömästä kulutustava- ravirrasta, johon kuuluvat esimerkiksi uutisteollisuuden tuotteet, mainokset ja tietois- kut. Samalla usko aitouteen ja autenttiseen omaperäisyyteen kuvan luomisessa on joutunut ironisoinnin kohteeksi.

Bauman (1997) näkee modernistisen taiteen ilmaisun vapautumisen projektina, joka tuhosi lopulta kritiikkinsä kohteen. Hakiessaan jatkuvasti taiteen rajoja ja pyrkiessään omaperäisyyteen avantgardististen modernismin abstraktio saavutti rajat, joita se ei voinut ylittää. Toisin sanoen se päätyi maalauksessa Robert Rauschenbergin tyhjiin kankaisiin, Daniel Burenin tyhjiin galleriatiloihin ja John Cagen musiikin hiljaisuuteen. Avantgarde- taide on Baumanin (1987, 1997:100) mukaan osoittautunut tavoitteiltaan – rajojen rikko- misessa – modernistiseksi, mutta seurauksiltaan – vallan tukirakenteiden dekonstruoimi- sessa – postmodernistiseksi.¹³ Tämä dekonstruktio on luonteeltaan käsitteellistä. Melville ja Readings (1995) pitävätkin mahdollisena, että postmodernistinen ajattelu on avannut uuden tavan tarkastella visuaalisen ja tekstuaalisen tulkinnan leikkauspistettä.¹⁴ Tietoinen välirikko modernismin fossiloimien instituutioiden kanssa johti siihen, että taideteoksen nähtiin olevan olemassa ainoastaan muistoina tai dokumentteina, kuten maisemataiteen lukuisissa toteutuksissa on korostettu. Valokuvina tai digitaalisesti tallennettujen kuvien

¹¹*Poptaide ja elämäntyö nivoutuivat 1960-luvulla yhteen, ja suositut iskulauseet kuten Joseph Beuysin "Jokainen on taiteilija" ja Robert Rauschenbergin "Taide on elämää" todistavat, että tämä sopi vallitsevaan taideideologiaan.*

¹²*On syytä muistaa, että tämäntyyppinen taiteenarviointi, jossa kuvan merkkiluonteen tulkitaan viittaavan joihinkin ympäröivän yhteiskunnan piirteisiin, on puhtaasti modernismin tukeutuva. Modernismissa merkin ja sen referentin välille on osoitettavissa symbolinen, käsitteellinen, konkreettinen tai kokemuksellisuuteen perustuva yhteys.*

¹³*Kuitenkin valtava määrä modernististen kokeilujen innoittamaa antitaidetta päätyi arvostetuksi, instituutioiden hyväksymäksi ja arvostetuksi kauppatavaraksi. Mitä enemmän taiteen aura ja autonomisuus pieneni- vät kokeiluissa, sitä enemmän aurasta ja autonomiasta tuli näytteille asettamiseen osallistuvien tahojen kuten taidekauppiaitten, kriitikoiden, keräilijöiden ja konservattoreiden omaisuutta. Näin legitimoituja eivät ole teokset vaan perinteiset instituutiot, jotka esittelivät antitaideteoksen muodot hyvänä taiteena (vrt. Lucie-Smith 1986:460–480).*

¹⁴*Merkityksenantoprosessissa modernismi korostaa metaforista tulkintaa, tulkinnan ydin sijoittuu käsitteelli- siin ja materiaaliin leikkauskohtiin, joissa merkitykset ja ilmiöt niveltävät yhteen. Postmodernissa merki- tykset semioottistuvat ja metonymistuvat: merkitykset eivät vain tihenny ja kerrostu, vaan ne asettuvat rin- nakkain.*

sallimien katsojapositioiden lukumäärä osoittautui intertekstuaalisissa tulkinnoissa erittäin suureksi.

Taideteoriassa modernismin kriisi syntyi nimenomaan huomiosta, että kuvataiteessa ei ollut mitään "omaan metodologista välineistöä". Kaikki oli vain symbolista lainaa muiden kulttuuristen merkkijärjestelmien kentiltä. Viimeistään 1990-luvulle tultaessa alkoi näyttää siltä, että esimerkiksi kulttuuriantropologia, psykoanalyysi, naistutkimus ja erityisesti kielitieteen semioottisten teorioiden sovellukset onnistuivat "selittämään" kuvaa suhteellisesti paremmin kuin puhdas muodon teoria. Tällä suhteellisella paremmuuden käsitteellä viitataan monipuolisiin ja pluralistisiin kuva-analyyseihin, jotka tuottavat uskottavia ja perusteltuja vaihtoehtoisia tulkintoja ottaen huomioon esimerkiksi marginaaliset äänet, jotka aiemmin olivat hukkuneet modernismin totalisoiviin diskursseihin. Taiteen ja vallankäytön väliset yhteydet tuotiin kuva-analyyseissä esiin tarkastelemalla katsejärjestelmiä sopimuksenvaraisina ilmiöinä sekä sitä, kuinka subjektin ja objektin väliset suhteet tuodaan esiin. Modernismin perinteessä taiteen ja vallankäytön suhdetta on analysoitu historiallisten, taloudellisten ja sosiaalisten syntyolojen kautta, mutta nyt pohdittiin katsomis-, kokemis- ja tulkintasuhdetta valtasuhteena. Tämän taustalla on Roland Barthesin sensaatiomainen strukturalistinen teoria tekijän kuolemasta (1968/2000). Karkeasti yksinkertaistaen sen mukaan lukijat luovat teosta analysoidessaan siitä omia, taiteilijan tarkoituksesta riippumattomia merkityksiään. Taideteoksen tekstit ovat siten väistämättä merkitykseltään muuttuvia, epävakaita, kerrostuvia ja avoimia tulkintojen variaatioille. Tekstuaalinen merkityksenantoprosessi nähtiin päättymättömäksi, eivätkä tekijöiden intentiot tai katsojan harjaantuneimmatkaan tulkinnat lyö lukkoon tekstien lopullista merkitystä.

Lisäksi taide on irrotettu museo- ja galleriakontekstistaan. Synteettisen kubismin aakosistoon oli kuulunut jo 1900-luvun alussa se, että alun perin ei-taiteellisia readymedemateriaaleja kuten sanomalehden kaistaleita, tekstiilejä, tuolien korityöosia ja peltipurkkeja liitettiin konkreettisesti maalausten osaksi. Kuitenkin vasta Marchel Duchampin nimeen on liitetty oivallus, että mikä tahansa readymade-esine on sellaisenaan esitettävissä taiteena, mikäli se irrotetaan alkuperäisestä kontekstistaan, käyttötarkoituksestaan ja merkityksestään. Olssonin (2001:258) mukaan itsestäänselvyyksien paljastajana ja renessanssin perspektiivin dekonstruoijana Duchamp harjoitti postmodernismia vuosikymmeniä etujassa.

Taideteorian kentällä voidaan myös sanoa, että valokuva on avain postmodernismin ymmärtämiseen.¹⁵ Niin kauan kuin modernismi oli taiteen käytännön elinvoimainen, toimiva paradigma tai viitekehys, valokuvaus ymmärrettiin liian satunnaiseksi ja riippuvaiseksi valokuvattavasta maailmasta, jotta se olisi saanut modernistisen taiteen itsereflektiivisen muodon (Crimp 1989:64; Lovejoy 1991:36). Läpimurtokaudellaan 1970-luvulla valokuva legitimoitui korkeataiteeksi modernismin yhteydessä. Sekulan (1990:102–103)

¹⁵*Benjamin (1969) on esittänyt, että maalaustaiteen valta-asema todellisuuden jäljentämisessä päättyi viimeistään valokuvauksen keksimiseen. "Todellisuutta" esittävien kuvien maalaaminen oli yksinkertaisesti käynyt vanhanaikaiseksi, kun toistettavuuteen perustuva valokuvien massatuotanto oli korvannut käsityöläisyteen perustuvan taidemaalauksen ainutkertaisuuden auran. Aura, autenttisia taideteoksia ympäröivä maaginen ja karismaattinen sädekehä, perustui juuri niiden toisintamisen mahdottomuuteen, sillä teosten käsitettiin olevan yksittäiskappaleita, ainoita laatuaan, korvaamattomia ja siten myös korvaamattoman arvokkaita. Eräissä romanttisissa yhteyksissä originaaleihin antiikin veistoksiin yhdistettiin jopa ns. pygmalion-efekti, joka toi katselijalle kyvyn ymmärtää teosta elävänä organismina ja ihastua sen ominaisuuksiin.*

mukaan valokuvauksen käsittäminen modernistisessa mielessä taiteeksi sisälsi modernismin tuhon siemenen. Tämä oli mahdollista vain muuntamalla taide abstraktiksi fetissiksi ja "merkitseväksi muodoksi". Crimpin (1989:65) mukaan valokuvaus suorastaan synnytti postmodernin taidekäytännön kontaminoimalla modernismin erillisten kategorioiden – esimerkiksi maalaus- ja kuvanveistotaiteen – puhtautta. Kun taide oli yli sata vuotta ollut vangittuna modernismin diskurssiin ja museoinstituutioon, joka oli eristetty muusta kulttuurista ja yhteiskunnasta, postmodernistinen taide tekee hyökkäyksiä takaisin maailmaan juuri valokuvan keinoin (Crimp 1989:65). Esimerkiksi postmodernistisessa fotomontaasissa yhdistellään surutta klassismin mestareiden, kaupallisen nykymainonnan, dokumenttien ja uskonnollisten teemojen tekstejä siten, että merkitysrakenteet kerrostuvat. Kerrostuminen toteutuu antiessentialistisesti, sillä katsojan identiteetin perustaksi ei osoiteta mitään pysyvää absoluuttista psykologista tai sosiaalista rakennetta. Tämentyyppinen käsitetaide on siten väistämättä luonteeltaan dematerialisoivaa: taiteen keskeiseksi tehtäväksi osoittautuu pluralistisen merkityksellisyyden säilyttäminen aikakauden merkityksettömiksi fragmenteiksi pirstoutuneen, hillittömänä laukkaavan kuvavirran keskellä. Lukuisat vaihtoehdot ja päällekkäiset kuvaa välittävät tekniikat ovat haastaneet perinteiset representaatiokanavat siten, että representaatiot eivät viittaa todellisuudesta johdettuihin realistisiin tuotteisiin, vaan symbolisiin ilmentymiin, samankaltaisuuksiin ja mielikuvituksen tuotteisiin (Lovejoy 1991:77, 255). Jälleen korostuu, että viime kädessä katsoja antaa merkityksen digitaalisestikin tuotettujen äänien, tekstien ja kuvien multimediatuotannolle (Lovejoy 1991:160).

Fredric Jamesonin (1991) mukaan kulttuurin kohtalo on väistämättä sidoksissa kapitalismiin: "postmodernissa tilassa" yksilöllisyys on kadonnut kokonaan, ja tilalle ovat tulleet vaihdettavat koodit. Taideteokset ovat vailla syvyyttä, eli ne ovat puhdasta aistein havaittavaa pintaa. Merkin aistein havaittava pinta ei välitä kiinteitä merkityksiä, joita havaitsijan tulisi pysähtyä tulkitsemaan. Päinvastoin merkit virtaavat katsojien ohi jäsentymättä syntaktisesti merkityksellisiksi ketjuiksi. Ne eivät enää viittaa teoksen takana olevaan todellisuuteen, vaan alkavat korostetusti kohdistaa huomion vain itseensä. Vastaavasti autenttinen elämä on kadonnut horisontista; taiteessa se on johtanut populaarikulttuurin varauksettomaan hyväksymiseen taiteeksi.¹⁶ Tämän näkemyksen mukaan ihminen ei ole enää tietoinen taloudellisista lainalaisuuksista, vaan hänestä on tullut passiivinen tuottaja ja kuluttaja, jonka vapaa-aikakin on alistettu tuotannon koneistojen ylläpitämiseen. Olenainen ja näennäinen ovat menettäneet merkityksensä, joten on vain intensiteettejä ja voimia, joiden totuudellisuutta ei enää kysytä. Postmodernismi on johtanut siten taiteen aistimellistumiseen ja pinnan korostamiseen eli representaatiotapaan, jossa maailma koetaan vain "imaginaarisen" tasolla kuvina ja simulaatioina. Ääri-ilmaisissa taiteen ja todellisuuden

¹⁶Jameson (1991) havainnollistaa tätä asettamalla vastakkain kaksi tunnettua jalkineiden representaatiota: Van Goghin täysmodernistisen öljyväriteoksen "Talonpojan kengät" (1886–1887) ja Andy Warholin silkkipainoreproduktiona toteutetun postmodernistisen "Timanttipölykengät" (1982, 80*60 cm). Näistä ensimmäinen sisältää syvämerkityksiä eli teos viittaa suoraan sosiaaliseen, maantieteelliseen, historialliseen ja henkilökohtaiseen tilanteeseen. Maataloustyöntekijän autenttinen köyhyys ja raadanta manifestoituvat kengien kuluneessa nahkapinnassa, jota tarkkaillessaan katsoja saa otteen vuokraviljelijän kokemusmaailmasta. Warholin mekaanisesti reprodusoidut kengät eivät sen sijaan anna vihjeitä henkilökohtaisesta ilmaisusta. Kyseessä on muista kuvista johdettu teos, joka ei viittaa ulkopuoliseen autenttiseen elämäntilanteeseen, ei tapahtumaan tai mielentilaan, vaan ainoastaan syvyydettömään mainonnankaltaiseen kuvaan kengistä.

raja katoaa, eli taide lävistää täydellisesti todellisuuden. Tähän teemaan palataan Jean Baudrillardin hypertodellisuuden teemaa käsittelevässä kappaleessa.

Arkkitehtuurissa postmodernismi asettuu vastustamaan positivistista, teknosentristä yltiörationalistista modernismin muotoa, jonka toteutuksessa uskottiin sokeasti teknologian voimaan ja edistyksen suoraviivaisuuteen. Toistuvan standardoinnin ja puristisen muoto-kielen katsottiin lisänneen asukkaiden paikattomuuden ja juurettomuuden tunnetta. Kaikkialle ulottuva rationalisaatio, tehokkuus, ennustettavuus ja standardointi kuvattiin postmodernissa kritiikissä modernismin avainelementeiksi, jolloin toistettavissa olevan "kansainvälisen tyylin" oletettiin ylittävän kansallisten kulttuurien rajat ja homogenisoivan ennen pitkää arkkitehtuurisen ajattelutavan. Edelleen postmodernissa kritiikissä muistutettiin, että modernistisen taiteen geometria vastasi hieman liian hyvin teollisuustuotannon tehokkuuden eetosta. Pelkistään ilmaistuna taitellisen tuotannon pelättiin sulautuvan massateollisuuden kenttään taideajattelun autonomiaa tai individualistista ekspressiota kunnioittamatta.

Charles Jencksin (1984:9) mukaan vuonna 1972 Yhdysvalloissa toteutettu vähätuloisille suunnatun massiivisen asuinkompleksin räjäyttämisen maan tasalle oli selkeä merkki rationalistisen kansainvälisen suunnan valtakauden päättymisestä arkkitehtuurin alalla. Alun perin tämän missourilaisen massiivikerrostalon oli määrä toimia puhtasoppisen modernistisena rationaalisena asuinkoneena.¹⁷ Kun 1950-luvulla modernistisesta funktionalismistaan palkittu Ludwig Mies van der Rohe, Walter Gropiuksen ja Le Corbusierin (Charles-Edouard Jeanneret) ideaalien mukaan toteutettu massiivikerrostalo havaittiin asuinkelvottomaksi jo muutaman kymmenen käyttövuoden jälkeen, arkkitehtuurissa alettiin jälleen ottaa entistä enemmän huomioon asukkaiden rooli katutason paikallisen ja suunnittelemattoman arkkitehtuurin muodostajina. Teräsbetonirunkoisten tai lasilaatikkotyypisten rakennusten tilalle tarjottiin kansanomaisuutta, paikallisuutta ja yksilöllisyyttä painottavaa muotokieltä. Tavoitteeksi asetettiin puhutteleva, elävä ja monipuolinen kokonaisarkkitehtuuri. Esimerkiksi amerikkalainen Robert Venturi ja italialainen Aldo Rossi

¹⁷Esimerkiksi Frampton (1982) varoittaa, että Le Corbusierin arkkitehtuurista ajattelua ei tule redusoida metaforaan "koti asuinkoneena". Le Corbusierin voi sanoa osallistuneen aktiivisesti kaikkialle maailmaan levinneen arkkitehtuurityylin vakiinnuttamiseen, mutta myöhemmin toteutettu väljähtynyt toisto vei tämän kansainvälisen tyylin väistämättömään köyhtymiseen. Le Corbusierin tapaiset modernistiset visionäärit muotoilivat taloja kuin veistoksia ja ajattelivat, että arkkitehtuurilla olisi keskeinen sija yhteiskunnallisten muutosten toteuttamisessa. Tämä näkyi korostettaessa suunnittelijan vastuuta yhteiskunnalle sekä yhteistyön merkitystä suunnittelussa. Le Corbusier kykeni taiteelliseen uusiutumiseen kehittämällä 1940–1950-luvuilla modernismin arkkitehtonisiin muotoihin muunnelmia, jotka tuntuivat asettavan kyseenalaiseksi aikaisempien modernististen kokeilujen kurinalaisuuden. Tässä modernismin uudessa vaiheessa rakennusten muodot muuttuivat moni-ilmeisiksi suhteessa siihen asti noudatettuihin sääntöihin. Toisin sanoen modernismin kiviä kieltä parannettiin hylkäämällä suureellisuus ja käyttämällä luontevasti teollisia aineksia päätyemättä jugendin tuhlailevaan koristeluun. Muodot limittyivät ympäristöönsä ja saivat eloa ilman, että ne noudattivat täsmällistä kaavaa. Rakennusten sisätilat nähtiin "negatiivisina kappaleina", joita sopii painottaa, jaotella ja yhdistellä samaan tapaan, kuin kuvanveistäjä käsittelee veistostensa "positiivisia" massoja. Tämän ajattelun tärkeä esitys on Bruno Zevin teos (1974) "Architecture as space". Yllä olevista esimerkeistä havaitaan, että arkkitehtuurin "henkilökohtaista tyyliä" ei ole tarpeen perustaa mihinkään loogiseen pakkoon tai fyysiseen luonnonlakiin; riittää, että siinä on toteutettu jokin idea johdonmukaisesti, yhtenäisesti ja samalla siten, että tulos sallii yleisön ymmärtää taustalla piilevän idean.

mursivat ensimmäisten joukossa modernismissa kiellettyjen muotoaiheiden tabun ja ilmensivät arkkitehtuurissaan sitoutumatonta eklektismia. Se ei kaivannut filologisia oikeuksia, vaan liikkui vapaasti historiaa parodioiden menneisyyden tarjoamien muotojen runsaudessa.¹⁸ Laajemminkin mielessä vapaan lainauksen, apropriaation, dekonstruktion ja itsekomentoinnin periaatteet esitellään yleensä postmodernismin luonteenomaisina piirteinä.

Vaikka taidehistorian kentällä aiempien taiteilijoiden ilmaisukeinojen hylkääminen saa aikaan vaikutelman sukupolvien välisestä jyrkästä ristiriidasta ja antagonistisesta periodijaosta, on mahdotonta yksiselitteisesti määrittellä, pitävätkö taidehistorioitsijat esimerkiksi poptaidetta modernismin viimeisenä episodina vai postmodernismin "alkusoihtona". Taidehistoriassa traditionaalinen periodijaottelu on haastettu usealtakin taholta (mm. Ruhrberg et al. 2001:560). On myös mahdollista, että nämä konnotaatioiltaan tyyliin viittaavat kategoriat korvataan toisilla.

Yhteenvedon voidaan todeta, että taiteen ulkoisten ja sisäisten tekijöiden, pluralismin ja avoimen interdisiplinaarisuuden taustatekijät loivat hedelmällisen kasvupohjan postmodernistiselle interventiolle. Koska modernismi ei ole ymmärrettävissä universaalina, monoliittisena käsitteenä, ei modernismin kriitikistä voimansa ammentava postmodernismikaan voi sitä olla.¹⁹ Niinpä taiteen ilmaisumuotojen pluralisoiduttua ei ole enää valtasuuntausta, vaan lukuisia kilpailevia semioottisia teorioita. Postmodernismissä ei ole mitään sääntöjä tai kategorioita, joilla voitaisiin arvioida ja ymmärtää kokeellista tuntemattomuutta. Lyotardin (1979/2001:62) mukaan nuo säännöt ja kategoriat ovat juuri sitä, mitä taide-teos tutkii. Näin ymmärrettynä postmodernismi merkitsee taiteen kentän pirstoutumista ja sen ilmaisullisten vaihtoehtojen radikaalia moninaistumista. Postmodernismissä todellisuutta voi luonnehtia moniääniseksi, jolloin todellisuutta tuottavat myös sellaiset marginaaliset äänet, jotka jäivät modernin taiteen asiantuntijuuteen perustuvassa totalisoivassa taidediskurssissa kuulematta. Näin postmodernismi on vapauttanut energiaa esteettisesti monimuotoisen ja eri alojen rajat ylittävän taiteen tekemiseen. Postmodernistisen taiteen piirteenä on erityisesti pidetty kuvaamistapaa, jossa katsojan huomio suunnataan itse ilmaisuun eli taideteoksen merkityksillä ladattuun kieleen. Lopulta merkitykset jäävät vain kulliseksi ilman yhdenlaista viittaussuhdetta todellisuuteen ja ilman yksiselitteistä autenttisuutta (Hoesterey 2001).

¹⁸Radikaali eklektismi salli vapaasti poimia elementtejä historiallisesti kaukaisista ja läheisistä teoksista. Tämä näkyi mm. marmorin traditionaalisen mahtavuuden työstämiprojekteissa, joissa sen viereen asetettiin perinteisesti vähäpätöisinä pidettäviä materiaaleja kuten muoveja ja aaltopeltiä (Frampton 1982).

¹⁹Esimerkiksi Trodd (1999:89) tunnistaa kuusi postmodernismin versiota, jotka ilmentävät väsymystä modernistisen taiteen arvoihin ja intresseihin: ¹pako korkeakulttuurin elitistisistä konventioista kollaasitekniikoihin, ²joukkotiedotusvälineiden suosiminen uniikkiuden kustannuksella, ³kaunotaiteiden marginalisoiden ryhmien toiveiden ja intressien korostuminen taiteessa, ⁴aikalaisdiagnostiikan mukainen nykyisten ilmiöiden ironisointi ja parodisointi, ⁵kulutuskäyttäytymisen määrittelyminen tyhjäksi mutta sosiaalista ympäristöä strukturoivaksi prosessiksi sekä ⁶antimodernistisen esittävän kansantaiteen esiinnoisuus.

1.2.2. ...analyttisen filosofian vastavirtaa...

Kysymykset tieteellisen tiedon argumentointiperiaatteista, tiedon luotettavuuden perusteista sekä todellisuuden ja tietämismme keskinäisistä suhteista ovat jo lähtökohdiltaan puhtaasti filosofisia. Länsimaiseen analyttisen filosofian traditioon on katsottu kuuluvaksi käsitteellisten epäselvyyksien selkeyttäminen ja kriteereiden tarjoaminen niin aidon tiedon kuin mielekkään tutkimusongelmankin nimeämiseen ja käsittelemiseen. Samalla filosofiaa voi luonnehtia eräänlaiseksi metatieteeksi, sillä se ei tutki tosiasioita, vaan pikemminkin niitä käsitteitä, näkökulmia ja periaatteita, joiden avulla puhumme tosiasioista. Argumentaation kirkkaus, jonka puhdasoppisen logiikan hyödyntäminen on tuonut mukanaan, on kruunannut tämän kaikkien tieteiden kuninkaan. Järjestelmälliset muotoilut tieteessä noudatettavien oikeiden ajattelutapojen säännöistä ovatkin nähtävissä jossakin muodossa jokaisen tieteenalan yksittäisten tekstien taustalla.

Eri aikakausien kulttuureille on ominaista hyvin erityyppisten filosofisten ongelmien painottaminen. Määriteltyjä ohjeita on sovellettu niin moraalisen elämän kuin taiteen ja uskonnonkin kysymyksiin. Totuudelle on yleensä postuloitu jokin perimmäinen kriteeri, johon vetoamalla näkemysten väliset erimielisyydet voitaisiin ratkaista. Tämän perimmäisen kriteerin spesifioinnissa on vuosisatojen varrella päädytty Olemuksiin (Aristoteles), Tietoisuuteen (Descartes), Järjen intuitioon (Bergson), Aisteihin (Locke), Jumalaan (Berkeley) tai Tahtoon (Schopenhauer). Erimielisyydet ovat yleensä koskeneet sitä, mitä ongelmia filosofiassa tulisi tutkia, jotta saataisiin filosofisesti merkityksellistä tietoa. Toisin sanoen yleensä ajatellaan, että inhimillisen tiedon täytyy rakentua joillekin vankkumattomille yleisille periaatteille tai perustalle²⁰ ollakseen luotettavaa tai jopa peruuntumattoman varmaa. Niinpä Immanuel Kant esitti, että ihmisen kokemustieto on mahdollista vain, mikäli on olemassa kokemusta edeltäviä, apriorisia yleisiä totuuksia, eli eräässä mielessä käsitteellisesti tai loogisesti välttämättömiä periaatteita. Näitä periaatteita hän kutsui *transsendentaalisiksi periaatteiksi*.²¹ Kantin (1781/1986:168–170, 238–239) tietoteoria loi pohjan useille idealistisille näkemyksille, jotka painottavat tiedostavan subjektin aktiivisuutta ja tiedon objektin riippuvuutta subjektista. Tämä riippuvuus on tulkittavissa lukuisin eri tavoin, mutta karkeasti ottaen sen mukaan oma tietoisuutemme rakentaa todellisuuden sellaiseksi kuin sen käsitämme. Meillä ei ole vähäisintäkään teoreettista oikeutusta olettaa tietoisuutemme tavoittavan olioita sellaisina kuin ne ovat sinänsä. Kantin "kahden maailman malli" rakentaa siten kuilun tietoisuuden ja todellisuuden itsensä välille. Samalla se erottaa subjektin ja objektin toisistaan, mitä pidetään esimerkiksi positivistisen tieteen yhtenä peruslähtökohtana.

²⁰*Derrida kritisoi voimakkaasti länsimaisen ajattelun kaikkialla läsnä olevaa tapaa määritellä totuus jonkin korkeamman instanssin läsnäolon kautta; hän nimitti tätä näkemystä läsnäolon metafysiikaksi. Hänen mukaansa se johtaa ensinnäkin tietoteoreettiseen asenteeseen, jossa kaikki selitetään keskustan ja marginaalisen aseman kautta. Toiseksi se sisältää myytin, jonka mukaan oliot ovat merkityksellisiä semiologisessa mielessä, ennen kuin nimeämme ne.*

²¹*Kantin transsendentaalisen "kahden maailman mallin" lähtökohtana on katsantokanta, että ilmiö- eli aistimaailman järjestys ja säännönmukaisuus ovat peräisin subjektin apriorisista havainnonmuodoista (ajan ja tilan kategorioista) sekä ymmärryksenmuodoista (kvantiteetin, kvaliteetin, relaatioiden ja modaliteetin kategorioista). Ne eivät ole siten peräisin todellisuuden itsensä piirteistä (Kant 1781/1986:43–49, 79–81).*

Postmodernin ajattelun ydinteeseihin kuuluu se näkemys, että kaiken tiedon ja ajattelun – niin filosofisen, tieteellisen kuin arki-ajattelunkin – tulee olla vapaa kiinteistä ja muuttamattomista ennakko-oletuksista yllä esitetyssä mielessä. Kaikki tieto ja tietäminen edellyttävät taustatietoja ja -oletuksia, mutta nämä eivät ole tiukassa apriorisessa mielessä transsendentaalisia. Näitä transsendentaalioletuksia voidaan vastustaa esimerkiksi osoittamalla ne "annetun myytin" ilmentymiksi. Karkeasti ilmaistuna annetun myytin mukaan maailma on valmis a priori, ja siten sitä käsittelevä kieli ja tieto ovat välttämättömästi, loogisesti tai ei-muutettavissa olevalla tavalla kytketty tähän maailmaan. Tiedon kohde on todellisuus kaikkein yksinkertaisimpana, eikä se ole järkevällä tavalla edelleen problematisoitavissa.²² Näin ollen sellaiset kohteet, joista emme saa konkreettisten aistimusten kautta tietoa, suljetaan pois kysymyksenasetteluista. Toisin sanoen kaikilla käyttämillämme käsitteillä ei ole konkreettista vastaavuutta todellisuudessa. Esimerkiksi postmodernisuuden käsite on nähty tällaiseksi tyhjäksi kategoriaksi. Annetun myytin hylkäämisestä seuraa, että meillä ei voi olla tietoa ilman taustatietoa. Tässä mielessä metatietoa eli teoreettista tietoa objekteja koskevasta tiedosta tarvitaan, mutta ei tiukasti tulkittuna kantilaisessa mielessä.

Liiallisen yksinkertaistamisen välttämiseksi on syytä muistaa, että filosofian sisällä on esiintynyt jo pitkään postmodernia ajattelua jollakin tavalla sivuavia tai ennakoivia näkemyksiä. Ihmisen irrationaaliset aspektit, epäluottamus tieteeseen ja turhautuminen filosofisten representaatioiden abstraktiuteen ja vierauteen suhteessa arkielämän ilmiöihin nostivat esimerkiksi Friedrich Nietzschen nihilistiset, Hans-Georg Gadamerin relativistiset sekä Richard Rortyn pragmatistiset kannanotot yleiseen tietouteen. 1900-luvun loppupuolen postmodernisteiksi yleisestikin nimetyistä filosofeista Jean Baudrillardia, Zygmunt Baumania, Jacques Derridaa, Michel Foucaultia ja Jean-François Lyotardia käsitellään tässä tutkimuksessa maantieteen diskursseihin²³ suhteutettuna luvussa kolme.

Ehkä monitulkintaisimmin 1900-luvun kulttuurielämään vaikuttanut Nietzsche ei tyydy puoliratkaisuihin, kompromisseihin tai traditionaalisten akateemisten ajatussysteemien hienosäätöön. Erityisesti hänen tietoteoriansa sisältää postmodernin ajattelun ennakointia, mikä edellyttää aivan toisenlaista lukutapaa kuin tiukan argumentaation ja logiikan varaan rakennettuun analyttiseen filosofiaan perehtyneet ovat tottuneet. Hänen mukaansa maailma on avoin lukemattomille yhteismitattomille tulkinnoille, jotka eivät sulje toisiaan pois eivätkä rakennu valmiiden totuuksien varaan. Hänen radikaali kulttuurirelativisminsa pohjautuu näkemykseen, jonka mukaan totuus on vain retorisesti intensifioitujen inhimillisiin

²²Nykyisin on varsin laajasti hylätty rationalistinen unelma puhtaan ajattelun kautta saatavasta tiedosta, jonka kohteena olisi ihmismielen ulkoinen todellisuus. Spekulaatiivisen filosofian järjestelmät, niin vaikuttaviksi ja nerokkaiksi ajatusrakennelmiksi kuin ne osoittautuvatkin, on korvattu esimerkiksi positivismissa empiirisyyttä painottavalla ajattelumallilla, jossa metafysiikka tehdään riippumattomaksi empiirisen tieteen tuloksista. Filosofit eivät enää vajoa solipsismiin, jonka mukaan on olemassa vain tajuava minä ja koko muu maailma on vain sen mielikuvia analogisesti samalla tavoin, kuin unet ovat pelkästään unennäköjen omia unikuivia. Esimerkiksi tämän tutkimuksen johdanto-osiossa toteutettu maantieteen traditioiden kuvaaminen traditiojanana on filosofian hengen vastaista siinä mielessä, että filosofiselle ajattelutavalle on nimenomaan ominaista henkinen joustavuus sekä ratkaisuvaihtoehtojen runsaus ja keskinäinen limittäisyys.

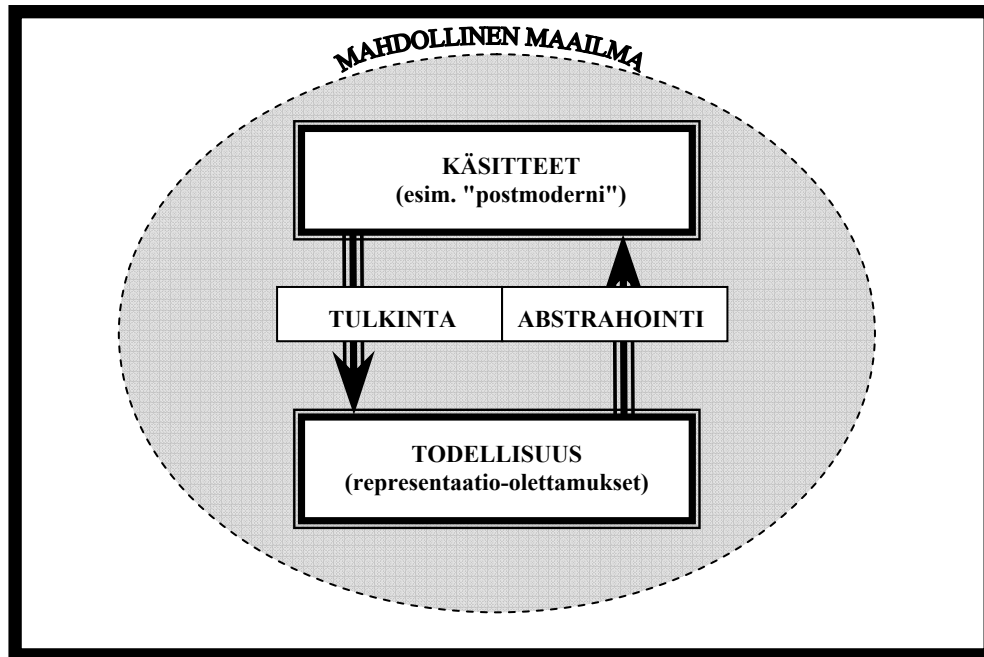
²³Diskurssin määritelmässä lähdetään siitä, että merkitykset ovat merkityksellistämisen tulosta ja että merkityksellistäminen kuuluu oleellisesti kieleen. Diskurssin käsite sisältää ajatuksen siitä, että merkitykset eivät ole koskaan abstrakteja, eli ne eivät perustu vain abstrakteihin eroihin abstraktissa järjestelmässä, vaan tuottavat diskursseja. Diskurssit ovat puolestaan sosiaalisia, historiallisia, ja institutionaalisia.

suhteisiin perustuvien sopimuksenvaraisuuksien summa (Jordan 1997:502). Rajallisena olentona ihminen ei pääse eroon perspektiivisyydestään, jolloin objektiivisuutta tavoittelevat historiatiede ja filosofia osoittautuvat identiteetiltään joustavan subjektin kannalta iluusioiksi. Oman aikansa Nietzsche (1856–1869/1960:533, 554–557) nimesi nihilismin aikakaudeksi, jossa Jumalan takaamat arvot ja totuudet näyttäytyvät niin banaaleina, etteivät ne kykene stimuloimaan edes vastustushenkeä. Samoin tieteen kyvyttömyys asettaa käytännön toimintaa ohjaavia arvoja näytti ilmeiseltä. Individuaalisten yksilöiden on arvolettava arvonsa uudelleen, toisin sanoen luotava ne tyhjästä.²⁴ Nietzschen fragmentaarisen todellisuuden käsityksen mukaan moderni filosofia oli irrottanut väkivaltaisesti subjektin objektista siten, että merkityksenanto, arvot ja inhimilliset elementit sijoitettiin yksipuolisesti rationaaliseen subjektiin, kun taas objekti jäi empiiristen tieteenalojen temmelyskentäksi. Hänelle rationaalisuus osoittautui viime kädessä naamioiduksi vallantahdon instrumentiksi. Tähän näkemykseen ovat palanneet yhä uudelleen 1900-luvun edetessä lukuisat filosofit kuten Sartre, Habermas, Heidegger ja Foucault.

Gadamer (1986:48) kieltää kartesiolaisen näkemyksen, jonka mukaan spesifin metodin systemaattinen soveltaminen takaisi parhaan mahdollisen tien kohti totuutta. Päinvastoin menetelmät pakottavat todellisuuden ennalta määrättyihin kaavoihin. Kaavamainen luokittelu puolestaan on kiinteässä yhteydessä avoimuuden tukahduttamiseen, mikä olisi ilmiöiden ymmärtämisen oleellinen edellytys. Tutkimuksen konkreettista rakennetta määräävässä Schleiermacherilta lainatussa ns. *hermeneuttisessa kehässä* tutkija toisaalta pyrkii esiymmärryksen avulla löytämään sen johtavan näkökulman, mikä määrää tutkittavaa ilmiötä. Toisaalta hän yrittää eläytyä tämän näkökulman avulla esimerkiksi kirjallisen teoksen maailmankuvaan ikään kuin olisi osallinen siihen. Tähän ymmärtävään ja vaiheittain spiraalimaisessa kehässä toteutuvaan kokemukseen kuuluu oman itseymmärryksen ja maailmankuvan erittelyä, riskien ottamista sekä optimitapauksessa tulkintahorisonttien integroitumista. Voidaan sanoa, että käsitteiden välityksellä tapahtuva keskustelunkulku hallitsee keskustelijoita eikä päinvastoin. Näin käytävässä dialogissa ilmenee aina jotakin uutta, mikä ei ole keskustelevien tahojen vaan itse dialogin aikaansaannos. Tässäkin kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa, sillä subjekti ja objekti kietoutuvat monin tavoin toisiinsa, mutta niiden keskinäisellä suhteella on prioriteetti kummankin sisäisiin suhteisiin nähden. Gadamer (1960) tekee vastaavanlaisen käsitteellisen eron myös totuuden ja merkityksen välille. Totuuteen voidaan päästä järjen keinoin rationaalisella ja tietoihin perustavalla metodilla, joka edellyttää kohteen etäännyttämistä tai objektivoimista. Tämä rationaalisuus samaistuu annettuihin ja opittuihin metodisääntöihin, ja se tuottaa tieteellisesti hyväksyttäviä tietoja. Merkitys puolestaan kuuluu ymmärtämisen vaativalle kentälle, joka vaatii tutkijaa asettumaan edellä mainittuun hermeneuttiseen dialogiin inhimillisen todellisuuden kanssa. Gadamer tekee samalla selväksi, että kulttuuriset käsitteet ovat dynaamisia ja relatiivisia. Eri aikakausilta olevien käsitteiden arvottamiseen ei esitetä mittaamis- ja ymmärtämismenetelmää, vaan filosofien intentiot näyttäytyvät oman aikansa termein. Si-

²⁴Kyseessä ei ole hypoteettis-deduktiivisesta ongelmanratkaisutaidosta vastauksensa ammentava tehtävä: "kävelevään ensyklopediaan" vertautuva eurooppalainen moderni ihminen ei (Nietzschen 1856–1869/1960: 221–225, 240–242 mukaan) pysty luomaan mitään omin voimin, vaan rakentaa ajattelunsa edeltäjiensä loismaiseen jäljittelyyn. Nietzschen kannanoton mukaan ihmisen henkinen variointi on tavattoman suurta, mutta tasapäistävän demokratiakehityksen takia filosofit ovat tuottaneet vain legitimoimattomia kopioita alkuperäisemmistä filosofioista.

ten ne eivät ole käännettävissä meidän rationaaliseksi käsitteiksemme yksinkertaisesti sen takia, että ympäristö ja sen mukana maailmankuva ja *kognitiivinen tyyli* eli totuttu havaitsemis-, ajattelu- ja ongelmanratkaisutapa ovat muuttuneet paljon.²⁵ Näin ollen käsitteitä ei tule ymmärtää autonomisina olioina, vaan ne saavat merkityksensä osana järjestelmää määrittäen suhteessaan toisiin kyseisen järjestelmän jäseniin. Rationalismin ja empirismin mallin yhdistyessä ensin abstrahoidaan käsitteet todellisuudesta saamiemme aistihavaintojen kautta, minkä jälkeen käsitteitä käyttäen tulkitaan todellisuutta (kuva 4). "Postmodernin" käsitteellistämiseen soveltaen voidaan todeta, että abstrakti käsitteellinen ajattelu köyhdyttää monin tavoin kuvaa todellisuudesta.²⁶

Kuva 4. Käsitteenmuodostuksen vastavuoroisuutta korostava hermeneuttinen malli.

Rorty (1980) suuntaa filosofiset kykynsä perinteistä järkeisuskoa korostavaa analyttistä filosofiaa vastaan. Hänen *edifoivassa* eli ylentävässä näkemyksessään todellisuuden

²⁵Yhteiskuntien fyysiset, intellektuaaliset ja henkiset olot ovat erilaiset. Esimerkiksi muutosta tai murrosta kuvaavassa tietoyhteiskuntamallissa korostetaan analogiaa, jonka mukaan tiedosta on tullut muutoksen perusta, muutosta ohjaava voima ja tuotantontekijä aivan samalla lailla, kuin työ ja pääoma olivat teollisessa vaiheessa. Joidenkin arvioiden mukaan postfilosofioiden muodot ovat syntyneet vasteena informaatioyhteiskunnan asettamiin kommunikaatiovaatimuksiin. Tapamme käyttää käsitteitä ovat syntyneet moderneissa oloissa, joille ei ole kunnollista vastetta postmodernissa tietoyhteiskunnassa. Tämä on yksi syy, miksi postmoderni on nähty antagonistisena ja radikaalisti modernin vastaisena virtauksena.

²⁶Yleistäessään, luokitellessaan ja riisuessaan partikulaareilta niiden yksilöllisyyden käsitteen voi sanoa tekevän väkivaltaa todellisuudelle. Samalla kun käsite kuvaa joitakin puolia todellisuudesta, se jättää joitakin puolia huomioon ottamatta. Länsimaisen tieteellisen ajattelun ihanteena on usein pidetty käsitettä, joka voitaisiin tulkita vain yksiselitteisesti. Tähän sisältyy usein käsitys, että tutkijan ajatus on sitä totuudenmukaisempi, mitä täsmällisemmällä lauseella hän pystyy ajatuksiaan ilmaisemaan. Moniselitteisyyttä ja monimerkisyysyyttä pidetään merkinä ajatusten epäselvyydestä ja häilyvyydestä.

objekti ja subjektin käsitykset siitä eivät asetu analogiaan peilikuvan ja peilikuvan varsinainen kohteiden kanssa. Hänelläkin kaikki todellisuuden representaatiot ja niitä kuvaavat käsitteistöt osoittautuvat historiallisiksi. Kuten yhteiskunnassa, niin tieteenfilosofiassakin asiat ovat tilannesidonnaisia, sillä yhteinen tulkinta-avain puuttuu. 2000-luvulla elävä filosofi ei etsimisestä huolimatta löydä yhteistä koodia menneisyyden tai tulevaisuuden yhteiskuntien ja käsitejärjestelmien tarkasteluun tukeutumalla tieteelliseen logiikkaan. Tulakseen ymmärretyksi hänen tulee laajentaa kielenkäyttötapaansa hedelmällisiin sanataiteen muotoihin kuten satiireihin, parodioihin, aforismeihin ja metaforiin. Rortyn (1991:22) mukaan loogis-analyttinen filosofian perinne ja edifioivat postfilosofian muodot muuttuvat askel askeleelta yhä välinpitämättömämmiksi toisiaan kohtaan. Yhtenä osasyynä tähän on juuri kielenkäyttötapojen erilaisuus.²⁷

Nietzschen, Gadamerin ja Rortyn ajatusmaailmoille on osoitettavissa eräitä yhteisiä nimittäjiä: pragmatistisen otteen lisäksi filosofisen tutkimuksen yhdeksi päätehtäväksi on nähty luopuminen siitä dogmaattisuudesta, jolla meillä on taipumus sitoutua sekä arkipäivän että tieteen käytännöissä tiedollisiin itsestäänselvyyksiin. Nämä itsestäänselvyudet liittyvät korrespondenssitouuden kritiikittömään hyväksymiseen, tiedon subjektin ja objektin jyrkkään erotteluun sekä rationaalisuuden priorisointiin kaikessa ajattelussa. Kuten taiteenkin alalla, postmoderniksi luonnehdittu kritiikki kohdistuu erityisesti siihen modernin ajattelun malliin, joka erottaa henkiset aktiviteetit (ja siten ollen tieteellisen ja taiteellisen ajattelun) elämästä. Yleensä tähän erotteluun liittyy formaali ajattelumalli, joka olettaa kaikkien ilmiöiden jäännöksettömän luokiteltavuuden, systematiikan ja hierakisyyden.

1900-luvun filosofia on ollut aivan erityisen kiinnostunut kielestä. Postmoderni liitetäänkin yleensä ns. "*filosofian kielelliseen käänteeseen*", joka kyseenalaistaa 1900-luvun filosofian modernille logiikalle asettaman keskeisen aseman. Kun modernin logiikan keskeinen tavoite on redusoida kielestä ylimääräiset kerrokset ja paljastaa lauseiden muodollinen rakenne, postmodernissa kielellinen moniselitteisyys nähdään kaiken filosofoinnin keskeiseksi osaksi. Näkemyksen juuret ulottuvat Ferdinand de Saussuren lingvistiikasta johdettuun Claude Lévi-Straussin tiedostamattoman ajattelun rakenteiden strukturalismiin, jota on nimetty "kantilaisuudeksi ilman transsendentaalista subjektia". Strukturalismin ja poststrukturalismin välinen toisinaan hyvinkin epäselvä ero perustuu siihen, että strukturalismi etsii piilossa olevaa syvärakennetta, kun taas poststrukturalismissa halutaan osoittaa, että sellaista ei ole. Tekstuaalisissa strategioissa toteutettu subjektin paljastaminen fiktioksi on tässä merkityksessä vapauttava teko.

Ludwig Wittgensteinin (1953) mukaan vaikeaselkoisen käsitteistön kuormittama filosofia on ajautunut jo aikoja sitten umpikujaan etsiessään tietynlaista tietoa ja totuutta. Tämä vaikeaselkoisuus on suoraa seurausta siitä, että filosofit ovat yrittäneet ylittää kielen asettamat rajat. Ongelmat ovat kärjistyneet kielen toimintatapaa koskevien väärinkäsitysten myötä. Aivan kuten subjektia ja objektia ei voi absoluuttisessa merkityksessä erottaa toisistaan, yksilön ei ole mahdollista asettua objektiivisesti kielen ulkopuolelle ja tarkastella sieltä käsin kielen ja maailman suhteita. Todellisuus – so. tosiasioiden maailma – on pikemminkin kielen loogisten rakenteiden sisäpuolella kuin sen ylä-, ala- tai ulkopuolella.

²⁷Samantyyppinen äänenpaino on havaittavissa Lyotardin teksteissä. Hän (1984) haluaa osoittaa, että on olemassa vain suuri joukko keskenään yhteismitattomia kielipelejä, joilla kullakin on omat sääntönsä ja kriteerinsä. Sellaista metakieltä, jolla olisi tuomiovalta muihin nähden, ei ole nimettävissä.

Kieli on pelin kaltaista sääntöjen seuraamiseen perustuvaa toimintaa, joka kytkeytyy oleellisella tavalla käytäntöihin ja elämänmuotoihin.²⁸

Analyttinen filosofia rakentuu vahvasti modernille ajattelulle, ja tässä tapauksessa modernin ajattelun konnotaatio valistuksen projektiin on merkityksellinen.²⁹ Valistus on määriteltävissä monin tavoin, jolloin voidaan korostaa sen henkisiä, materiaalisia, tiedollisia tai kansainvälisiin suhteisiin liittyviä аспектеja tai niiden variaatioita. Yleensä valistuksella viitataan suunnilleen 1700-luvulle ajoittuneeseen kulttuuriliikkeeseen, joka pyrki vapauttamaan ihmiset sellaisten auktoriteettien ja uskomusten vallasta, jotka eivät kestäneet autonomisen järjen kritiikkiä. Tällaisiin auktoriteetteihin lasketaan esimerkiksi antiikin Kreikan klassikkojen ja Raamatun kirjalliset auktoriteetit. Järjenkäytöllä emansipoitavissa oleviin uskomuksiin puolestaan luettiin ihmismielen vallankäyttöön, tietämättömyyteen, taikauksoon ja julmuuteen liittyvät pimeät puolet. Tämän tyyppistä valistuksen edistysuskomusta sovellettiin monin tavoin. Sen katsottiin johtavan ihmisen tiedollista, moraalista ja emansipatorista täydellistymistä painottavaan sitkeään myyttiin. Tähän liittyen modernin ajattelun klassikoista esimerkiksi de Condorcet (1795/1979) perusti arvonsa luonnonoikeuteen. Antropologian ja maantieteen termein ilmaistuna sen mukaan kaikki alkuperältään monogeneettiset kansat olivat matkalla edistyksen tikkaita ylöspäin, kukin omalla vauhdillaan. Tämän näkemyksen mukaan järki, vapaus ja tasa-arvo kuuluivat erottamattomasti yhteen siten, että tieteellisen tiedon kasvu oli välttämätön ehto moraalille ja todelliselle vapaudelle. Eurosentrisyyden leimaaman vakiintuneen ajattelutavan mukaan oltiin yleisesti yhtä mieltä siitä, että useimpien länsimaiden tiede- ja sivistyshistorian juuret ulottuvat erittäin pitkälle menneisyyteen. Siksi päädyttiin totunnaiseen ajattelumalliin, jonka mukaan sekä tiedollisesti että moraalisesti korkeimmalle tasolle edistyneinä länsimaille oli langennut suora ja "luonnollinen" velvollisuus ohjata ei-länsimaista kehitystä kohti vapauden universaalia päämäärää. Käytännössä tämä ajatusmalli on yhteydessä kristilliseen lähetystyöhön, länsimaisen kulttuurin ekspansioon ja viime kädessä hallinnolliseen kolonialismiin.

Valistuksen ideaalien mukaan tietoa saadaan rationaalisten ja systemaattisten metodien kautta, ja se on puhtaasti refleksiivistä, epähistoriallista, universaalia ja edistyvää. Näkemyksen mukaan oikeita kysymyksiä esittämällä kaikki luontoon ja ihmistoimintaan liittyvät ongelmat ovat ratkaistavissa, kunhan todellisuuden kuvauksemme on oikeanlainen (Heffernan 1999:130–132; Outhwaite 1999). Samalla yksilö tai toimija tulee subjektiksi vasta, kun se rakentaa itsensä objektin vastakohtaksi. Valtasuhteena subjektius edellyttää, että subjekti esiintyy ensisijaisena objektiin nähden. Modernin rationaalisen subjektin autonomian katsottiin taanneen tieteellisen tiedonsaannin ja arvostelukyvyn pätevyyden. Postmodernin viitekehukseen kuuluu oleellisesti subjektin hajottaminen, dekonstruktio. Tällöin yksilön mielikuva omasta subjektuudestaan eli käsitys itsestä vapaasti toimivana olentona ja merkitysmaailman keskipisteenä käsitetään pelkäksi illuusioksi. Tämä keskuk- sen ja marginaalin problematiikka on laajentunut muillekin alueille: vastakohtapareissa (esim. mies–nainen) ensimmäinen jäsen muodostaa itsestään selvän ja läpinäkyvän nor-

²⁸ Kullakin kielipelillä kuten poetiikalla ja uskonnolla on oma logiikkansa ja sanastonsa, joten ne ovat täysin legitiimejä oman sosiaalisen ympäristönsä osatekijöinä.

²⁹ Kantin tunnetun formuloinnin mukaan valistus merkitsee ulospääsyä itseaiheutetusta alaikäisyyden tilasta. Alaikäisyyteen kuuluu kyvyttömyys käyttää itsenäisesti, auktoriteettiin vetoamatta, omaa järkeään. Ulospääsy tästä tilasta merkitsee vastaavasti itsenäisen subjektiaseman saavuttamista.

min, josta käsin toinen sysätään marginaaliin, vallankäytön ja merkitysten muodostuksen periferiaan. Marginalisoitu osapuoli nähdään postmodernin teorian suosikkiterminä ilmaisuna toisena eli vapaana, kielteisenä keskuksen identiteetin uhkana, johon omasta itsestä tai kulttuurista torjutut elementit voidaan sysätä. Vakaan, ehyen identiteetin ylläpitäminen käy yhä vaikeammaksi postmodernissa tilanteessa, jossa ihmisenä olemisen ja toiminnan kontekstit ovat räjähdysmäisesti moninaistuneet. Samalla erilaisten, keskenään ristiriitaisen sosiaalisten roolien ylläpito edellyttää erilaisten totuus- ja moraalikäsitteiden sietämistä.

Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä muistaa, että postmoderni ajattelu ei asetu vastustamaan kaikkia valistusfilosofian aspekteja, vaan erityisesti niiden ylläpitämiä käsityksiä lineaarisesta tiedollisesta edistyksestä, valmiista totuuksista ja näihin liittyen valmiista subjekteista. Edistysuskomuksen mukaan järkevien ongelmien määrä on rajallinen, ja jonnain historian kaukaisuudessa siintävänä päivänä logiikan viimeiseenkin ongelmaan voidaan antaa yksiselitteinen vastaus. Tällöin saavutettaisiin maailman ilmiökentän lopullisen ja täydellisen selittämisen vaihe. Modernia ajattelua, valistuksen pääperiaatteita ja analyttistä filosofiaa ei tule nähdä päämääriltään, keinoiltaan ja olemukseltaan yhteneväisinä. Karkeasti voidaan sanoa, että modernin ajattelun päämääränä on kokonaisuuden hallinta. Käytännössä tämä tapahtuu siten, että erityistieteet keskittyvät oman tiedonalaansa yksityiskohtaiseen tutkimukseen, ja monitieteisen vastavuoroisen kommunikaation kautta kyetään kuvailemaan, selittämään ja mallintamaan esimerkiksi globaaleja luonnonsysteemejä. Valistuksen päämääränä on omaehtoinen järjenkäyttö, mikä tarkoittaa itsenäistä ongelmanratkaisutaitoa ja näkemysten perusteltavuutta. Analyttinen filosofia puolestaan antaa välineet ja systemaattisen käsitteistön näiden päämäärien toteuttamiseen. Tämän näkemyksen valossa modernia ajattelua voidaan pitää kattokäsitteenä, jonka alle valistus ja analyttinen filosofia sijoittuvat. Näennäisen selkeä jaottelu sisältää useiden konkreettisten tapahtumien katsannossa ristiriitaisuuksia, joihin ei ole esitettävissä helppoja tai yksiselitteisiä vastauksia. Näihin kuuluvat esimerkiksi kysymys keinojen ja lopputulosten välisestä suhteesta sekä siitä, millä taholla on korkein järki ja missä tilanteissa sitä tulee soveltaa valtaan. 1900-luvun mittaan kysymykset on ratkaistu rationaaliseksi luonnehditulla tavalla, joka on tulkittavissa valistuksen kääntymiseksi itseään vastaan (Arendt 1958; Horkheimer 1972; Bauman 1991).

Moderniin sivistysihanteeseen on aina kuulunut vaihtoehtoisten ajattelumallien tajuaaminen, kriittisyys ja skeptisyys. Postmodernissa ajattelussa tämä kriittisyyden vaatimus on ulotettu koskemaan tätä perinnettä itseään. Erityisesti postmoderni ajattelu vastustaa valis-

tusajattelun pyrkimystä totalisointiin, "perspektivismiin tyranniaan"³⁰ sekä yksipuoliseen rationaaliseen tieteelliseen näkemykseen. Se kyseenalaistaa modernia tiedettä hallinneen pyrkimyksen tuottaa maailmasta ja ihmiskunnasta universaali ja absoluuttisesti pätevä tiedon kokonaisuus. Lyotardin (1984) mukaan modernin tieteen kriisi on sisäänrakennettu sen maailmankuvaan, joka erottelee tieteellisen totuuden ja myyttisen kertomuksen eri kategorioihin. Alun perin moderni tiede oli noussut vastustamaan narratiivisia myyttejä, joilla ihmiset esimoderneissa yhteiskunnissa olivat jäsentäneet todellisuuttaan. Tieteellisen toistettavuuden ja argumentaation todistamisen taakka noihin maailman ja ihmisen alkupe-
rää kuvaaviin narratiivisiin myytteihin vie niiltä tieteellisen oikeuden kuvata, millainen maailma on ja miksi sen ilmiöt toteutuvat siten kuin toteutuvat. Tieteellisen totuuden vaatimus myyteiltä asettuu Lyotardin (1984, 1993) mukaan outoon valoon, koska myös tieteellistä totuutta legitimoivat maailmankuvat asettautuvat analyysissä analogiaan myyttien kanssa. Myyttejä tieteen omista legitimointinarratiiveista tekee se, että niiden totuudellisuutta ei voi todistaa kriteereillä, jotka tiede vaatii totuudelta. Verifioitavuus, toistettavuus ja universaalius (Merton 1949) eivät periaatteina päde niihin lukuisiin legitimointiyrityksiin, joita on tehty ihmiskunnan yleismaailmallisen tieteellisen kielen syntymiseksi. Tieteen suuret abstraktit kertomukset eivät enää herätä hedelmällisiä sovellusideoita, laaja-alaista yksimielisyyttä tai ideologista vastustusta, vaan pelkästään surumielisen toteavaa epäluottamusta. Suurilla kertomuksilla pyritään tuottamaan kokonaisvaltainen, kognitiiviseettinen selitys ihmisestä ja maailmasta. Suurille kertomuksille on tyypillistä teleologisuus eli ajatus siitä, että määrätynlaista strategiaa noudattamalla päädytään ihannetilaan (Connor 1989:31–32).³¹ Tällaisen modernin edistysuskon edellytyksenä on, että maailma hahmotetaan vastakohtaparien eli dikotomioiden avulla.

Postmodernissa asenteessa ei ole olemassa mitään metafysisiä ehdottomuuksia – fundamentaalisia, abstrakteja totuuksia, lakeja tai periaatteita – jotka määräävät, millainen

³⁰*Perspektivismiin tyrannialla viitataan tässä viivaperspektiivillä aikaan saatuun vaikutelmaan, jonka mukaan kohde näkyy luonnonmukaisena vain yhdestä näkökulmasta katsottuna. Siinä aistien kautta saatua tietoa kontrolloitiin hyödyntämällä matematiikkaa, jonka arveltiin pystyvän antamaan tiedolle varman pohjan. Jo renessanssitiiteilijöillä ja -taiteilijoilla oli yhteinen tavoite eli pyrkimys kuvata mahdollisimman täsmällisesti yksittäisen katsojan suhdetta katseen kohteeseen ja ratkaista joko teoreettisella tai kuvallisella esityksellä, missä määrin etäisyys ja näkökulma vaikuttavat tämän suhteen muuttumiseen. Erityisesti keskeisperspektiivi liittyi maalaustaiteen tieteellistämiseen, jolloin katsojan oletettua näköpistettä varioimalla saatiin aikaan erityyppisiä vaikutelmia. Voimakkaita perspektiivilyhennyksiä käyttämällä pyrittiin lisäämään kuvien dramaattisuuden vaikutelmaa, ja katsoja vedettiin mukaan kuvaan. Yhteinen kiinnostus havainnoitsijan ja havainnoinnin kohteen suhteeseen perustui viime kädessä skeptisyyteen, sillä auktoriteettien muistiinpanot eivät tarjonneet riittävästi tietoa, joka olisi auttanut ymmärtämään maailman ilmiöitä ja kuvailemaan niitä (Harvey 1989:253; Cole 1983; Baxandall 1989; Rosand 1997).*

³¹*Marxismissa yhteisomistukseen ja solidaarisuuteen perustuvassa taloudessa päästäisiin täydelliseen kommunismiin, jossa ihmiset tekevät työtä kykyjensä mukaan ja saavat hyödykkeitä ja palkkaa tarpeidensa mukaan. Smithin "näkyttömän käden" ohjaamissa talousjärjestelmissä oletetaan päädyttävän tuotannon ja kysynnän tasapainoon, valistuksen projektissa maailman lopulliseen tuntemiseen. Suuret kertomukset jäsentävät modernia ajattelua niin uskonnon kuin taiteenkin alueilla: eskatologisessa kristinuskossa hyvillä teoilla oletetaan päästävän viimeisen tuomion jälkeiseen elämään. Taiteessa greenbergiläistä modernismin ei-narratiivisuutta toteuttamalla oletettiin saavutettavan taiteen yhteiskunnasta riippumaton täydellinen autonomia omine lainalaisuuksineen, ilmaisukanavineen ja materiaaleineen.*

maailma on ja mitä siinä tapahtuu (Howe 1994:520–521). Samalla näkemys tiedon tilannesidonaisuudesta korostaa tiedon relatiivisuutta. Postmodernin relativismin ydin on siinä, että ei ainoastaan todellisuutta koskeva tieto, vaan myös itse todellisuus muotoutuvat eri diskursseissa erilaisiksi. Mikään diskursseissa tuotettu konstruktio ei ole lähempänä objektiivista, diskurssista riippumatonta todellisuutta kuin jokin toinen, koska tällaisen todellisuuden olemassaolo kielletään. Näin ollen mikään maailmasta puhumisen tapa ei voi olla toisiin nähden etuoikeutettu. Lyotardin (1984, 1997) äänenpaino käy yhä syyttävämmäksi, kun hän toteaa paralogioiden olevan sekä tieteenteon käyttövoima että postmodernin tieteen legitimaatioprinsiippi. Paralogioilla tarkoitetaan keskenään yhteismitattomia pieniä kertomuksia, jotka sekoittavat vakiintuneen järjen selittämisen kapasiteetin ja järjestyksen. Pienet kertomukset ilmenevät uusina ymmärtämisen normien pystyttämisenä, uusina kielipeleinä ja keksimisen muotoina, joiden merkitystä ei välittömästi havaita.³²

Edellä esitetystä muodosta postmodernin ajattelun useat elementit asettuvat analyyttisen filosofian vastapelureiksi. Samalla voidaan todeta, että relativismi, pluralismi ja intertekstuaalisuus eivät integroidu analyyttisen filosofian systeemiin. Tietoa ei ankkuroida metadiskurssiin kuten edistyksen, emansipaation tai humanismin suuriin kertomuksiin. Samalla tiedon konstruoijat, subjektit, käsitetään joustaviksi, eikä niitä aseteta objektin vastakohtaksi. Tässäkään suhteessa postmodernissa ei ole metaprojektia, joka yhdistäisi yksittäisiä projekteja ja antaisi niille universaalin suunnan. Tietoteorian alalla tämä merkitsee sitä, ettei ole mitään korkeinta instanssia, joka päättäisi toden ja epätoden tarkasta ja yleispätevästä määrittelystä. Postfilosofioiden ominaisuutena hyväksymme joko sen, että kaikki realiteetit eivät mahdu käsitteiden rajoihin, tai ummistamme silmämme siltä, että käsitteemme ovat epätarkkoja. Olemassa olevat tieteelliset teoriat idealisoivat väistämättä maailmaa, ja niistä parhaimmissakin esiintyy tietyissä tilanteissa epätosia piirteitä.

Ymmärrettävyys ja vakuuttavuus painavat lopulta teorioiden vaakakupissa enemmän kuin modernin erittelyn ja saumattoman logiikan siloteltu tulos. Hyviä teorioita etsittäessä ei siis kysytä, heijastavatko ne todellisuutta, vaan toimivatko ne joissakin käytännönoloissa. Postmodernissa tieteenteossa aiempaa, suorastaan "faustista" pyrkimystä uuden etsimiseen ja omien tiedollisten, kielellisten ja ymmärryksen rajojen ylittämiseen ei priorisoida (Rouse 1996:69–71; Oakes 1997:512–513).

Analyyttisen filosofian suhtautuminen postmoderniin filosofiaan on vähintäänkin kaksijakoinen. Toisaalta postmodernin ajattelun sisältämä tiedollinen relativismi ei kestä tieteellistä tarkastelua, mikäli se väittää todellisuuden ja totuuden olevan suhteellisia esimerkiksi kieleen, sosiaaliin intresseihin, sukupuoleen tai kulttuuritaustaan nähden. Toisaalta analyyttiseen filosofiseen ajattelutapaan kuuluu aivan oleellisella tavalla aiemman tietokäsityksen perusteiden kyseenalaistaminen ja henkinen joustavuus. Filosofiakkin lähtee arkielämän ilmiöiden ihmettelystä, joten lähtökohtaisesti sen tulisi kyetä vastaamaan kompleksisen informaatioyhteiskunnan kommunikatiiviseen haasteeseen.

³²Tässä suhteessa Lyotardin ajattelu muistuttaa jossakin määrin tulevaisuudentutkimuksen tiedonalan käsitteistöön vakiintunutta heikon signaalin määritelmää. Esimerkiksi Coffmanin (1997) mukaan ajattelun muutoksen ensioireita indikoivien heikkojen signaalien jäljittäminen systeemien (esimerkiksi tieteen kentän) hälyn ja kohinan takaa ei onnistu yleensä valtavirralla. Yleensä heikot signaalit ovat ennustamattomia poikkeamia normaalitilasta tai -ajattelumalleista, mahdollisesti muutoksen alkuun panevia mikroilmiöitä tai muita ei-lineaarisia trendejä, joiden merkitys aktualisoituu viiveellä.

Voidaan myös sanoa, että analyttisen kielen sääntöjä tietoisesti rikkovien postmodernien ammattifilosofien taustalle on nimettävissä jokin moderni ajattelun traditio, jota ilman heidän teorianmuodostuksensa ei olisi mahdollista. Rakentava kritiikki edellyttää kritiikin kohteena olevan ajattelumallin syvällisen ymmärtämyksen. Kritisoidessaan modernin traditioita postmodernistit luovat uudenlaisia käsitteitä ja malleja. Niiden avulla pyritään vastaamaan kysymyksiin, joita aiempaa käsitteistöä käyttämällä ei olisi havaittu. Kun analyttistä filosofiaa edustavien tutkijoiden osana on yleisten selkeiden linjojen ja käsitteiden etsiminen, postmoderni ajattelu tunkeutuu aikalaisdiagnostisesti erikoisiin, marginaalisiin ja trendeihin sopimattomien signaalien tarkasteluun. Se etsii nykyisyydestä merkkejä ja pyrkii arvioimaan niiden merkitystä tulevaisuudessa. Todellisuuden kokonaisvaltaiseen hahmottamiseen tarvitaan sekä analyttistä filosofiaa että postfilosofioihin perustuvaa ajattelua: mitä yksipuolisemmin tukeudutaan partikulaarien tutkimiseen loogisesti pätevän päättelyn avulla, sitä kauemmas etäännyttään todellisuuden eri puolien kokonaisvaltaisesta hahmottelusta ja päinvastoin.

1.2.3. ...vai sosiologian refleksiivistä modernisaatiota?

Lichtblau (1995:28–29) muistuttaa, että sosiologian³³ ytimeen on aina kuulunut oman ajan paradoksien ja yhteiskunnallisen transformaation ennakkoluuloton käsitteleminen eli aikalaisdiagnostiikka. Monet yhteiskunnassa havaittavissa olevat megatrendit tai heikot signaalit kantavat mukanaan vihjeitä tulevasta yhteiskunnallisesta kehityksestä.³⁴ Menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus ovat moniulotteisesti sidoksissa toisiinsa ja vaikuttavat toisiinsa. Sosiologiassa nykyistä "ajanhenkeä" on kuvattava ja analysoitava, mikäli aikoo suuntautua tulevaisuuden merkkeihin nykyhetkessä. Nykyisyys on nähtävissä yhtäältä menneisyyden tulevaisuutena, sillä 1900-luvulla perustettujen instituutioiden kuten koulutusjärjestelmän, kulttuurilaitosten, puoluejärjestelmien ja ammattiyhdistysliikkeiden ideat ovat peräisin 1700-luvulta. Toisaalta kyse on tulevaisuuden menneisyydestä, sillä ihmiset yksilöinä, ryhminä, kansakuntina ja viime kädessä ihmiskuntana tekevät päätöksensä ja toimivat ny-

³³Giddens (2001:18) määrittelee sosiologian opiksi moderneista yhteiskunnista, joille yhteisiksi tekijöiksi nimetään ns. modernisaatioprosessit kuten innovaatioiden leviäminen, teollistumisesta lähtenyt rakenneuudistus, urbanisaatio, tieteen tuotannollinen soveltaminen, kaupan laajeneminen, tuottavuuden kasvu, sekularisaatio, liikkuvuuden lisääntyminen sekä yleinen elintason nousu. Valistusfilosofian ja siihen läheisesti liittyvän edistysuskon pohjalta sosiologian tavoitteeksi asetettiin sellaisten keinojen tarjoaminen, joilla päästäisiin solidaarisuutta ajavien poliittisten päätösten toteuttamiseen. Näihin kaikkiin liittyy luja tiede- ja teknologiausko eli usko ihmisen kykyyn ohjata järkensä avulla luontoa ja yhteiskunnallista toimintaa (Dicken & Lloyd 1981; Rouse 1996:49–50).

³⁴Naisbitt (1984:2–9) tarkoitti megatrendiajattelulla ilmiökokonaisuuksia, joihin ei yksilötasolla voi oleellisesti vaikuttaa. Megatrendillä on jo toteutuneen kehityksen perusteella tunnistettavissa oleva suunta, minkä ajatellaan jatkuvan toistaiseksi. Nämä kehityksen suuret linjat sisältävät useita, jopa päinvastaisia suuntauksia. Esimerkiksi yhteiskunnan digitaalisen tiedonsiirron läpimurto ja ulottuminen yhteiskunnan kaikille sektoreille on nähty megatrendinä, joka ei koske marginaaliväestöryhmiä. Heikot signaalit puolestaan merkitsevät muutoksen näkymättömiä ensioireita, orastavia merkkejä, jotka viiveellä saattavat transformoitua kehitystä ohjaaviksi voimiksi ja indikoida jopa uusia megatrendejä. Määritelmällisesti niihin liittyy havaitsemisen, tunnistamisen ja tulkitsemisen vaikeus.

kyhetkessä, mutta toiminnan ja päätöksen suunta ja seuraamukset realisoituvat vasta tulevaisuudessa (Koselleck 1973; Lictblau 1995:43; Rubin 2000:171–173).

Rampin (2001:93) mukaan jo sosiologian klassikot³⁵ jäsensivät teorianmuodostuksensa tavalla, jota jälkipolvet luonnehtivat postmodernistiseksi. Esimerkiksi ihmistieteiden yhteiseksi klassikoksi noussut Georg Simmel kirjoitti 1900-luvun alussa empiirisen kehikon varassa yhteiskunnassa havaitusta modernin monimutkaisesta transformaatiosta, joka oli kaukana rationaalisesta järjestyksestä ja suurten kertomusten totalisoivasta otteesta. Modernin tragedialla hän tarkoitti vaikutteiden, tiedon, tyylien ja valinnanmahdollisuuksien tolkutonta epäsuhtaa ja yhteismitattomuutta, jota kaupallinen yhteiskunta säilyttää yksilön arvotettavaksi. Simmelin (1900/1920) mukaan esimerkiksi rahan abstrahoiva ja universalisoiva vaikutus vaatii yksilöltä omaa näkemystä, joka ulottuu viime kädessä yksilöllistymisprosesseihin. Yhteisöissä, joissa arvoillekin on asetettavissa saavutettavuuskriteerinsä ja rahallinen hintansa, idealistiset olemukset, itsearvot ja identiteettien perustat hämärtyvät. Tämä yhteiskunnallinen krooninen kriisi kulminoituu objektiivisen ja subjektiivisen kulttuurin yhteentörmäyksessä. Objektiivisen kulttuurin tietovarasto, teoriapohja ja käytäytymisen mallit täydellistyvät jatkuvasti ja pyrkivät asettamaan normeja.³⁶ Subjektiivista kulttuuriaan rakentavalla yksilöllä on kuitenkin ilmeisen rajallinen omaksumiskyky, eikä hän siten kykene hahmottamaan objektiivisesta kulttuurista itselleen soveltuvia kenttiä. Subjektiivisen kulttuurin rakentamisprosessissa uuvuttaviin objektiivisiin vaatimuksiin vastataankin yhä useammin analogisesti psyykkisten torjuvien puolustusmekanismien kanssa. Objektiivisen kulttuurin tärkeät ainekset trivialisoidaan itseilmaisun kannalta.

Nyt vuosituhannen vaihteen tienoilla voidaan sanoa, että on olemassa vain vähän sellaisia teorioita tai käsitteitä, joista suurin osa sosiologeista olisi yksimielisiä tai joita kaikki pitäisivät edes suunnilleen yhtä tärkeinä (Harris 1996). Osa sosiologeista pitää tätä tieteenalansa monipuolisuutta oppiaineen lyhyestä perinteestä johtuvana, ja osa puolestaan korostaa, että moninaisuus johtuu sosiologian luonteesta kriittistä perusvirettä painottavana yh-

³⁵Klassisen sosiologian teoriat modernista yhteiskunnasta sisältävät ainakin viisi toisiinsa monin tavoin kytkeytyvää osaa:

- Weberin (1904/1947) teoria modernista länsimaisesta elämänsenteesta, jota ilman modernin yhteiskunnan dynaaminen markkinakoneisto ei olisi muodostunut.
- Simmelin (1911/1986) teoria modernin kulttuurin tragediasta, jossa yhteisöllinen kokemus objektiivisuuden mittana romahtaa.
- Marxin (1867–79/1955) teoria pääoman liikkeistä eli niistä tilanteiden pakoista, joita modernin elämänsenteen mukainen toiminta saa aikaan.
- Tönniesin (1922) teoria *Gemeinschaftin* eli yhdessäoloyhteiskunnan hajoamisesta ja *Gesellschaftin* eli päämääräyhteiskunnan voittokulusta.
- Durkheimin (1897/1952) teoria anomiaasta eli vieraantumis- ja esineistymisteoria, joka lukee kaikki sosiaaliset ongelmat koneiston kiihtyvän tahdin syyksi.

³⁶On merkille pantavaa, että Simmel ei käyttänyt termiä "moderni" kirjoittaessaan kulttuurin tragediasta. Hän nimeää oman aikansa kulttuurisia ilmiöitä, jotka vasta myöhemmin 1900-luvulla niputettiin tämän sosiologian kattokäsitteen ympärille. Weinsteinin ja Weinsteinin (1993:135–136) mukaan Simmel lukeutuu ensimmäisiin ajattelijoihin, jotka kykenivät hahmottamaan kokonaisvaltaisesti yhteiskunnan eri kulttuurisfäreissä hiipien etenevän transformaation. Hän (1911/1986) näki esimerkiksi futuristisen taiteen, postmetafyysisen filosofian sekä post-kristinuskon uskonnollisuuden vasteina edellisiltä sukupolvilta perityille erodoituville kulttuurimuodoille.

teiskuntatieteenä³⁷ (Murphy 1988; vrt. Giddens 2001:17–18). Joka tapauksessa 1950-luvulta lähtien havaittiin, että yhteiskunta oli muuttumassa jälkiteolliseksi tietoyhteiskunnaksi, jossa informaatio- ja tietokonetekniikka on taannut tuotannolle kyvyn vastata joustavasti eriytyvien markkinoiden haasteisiin. Näin yhteiskuntarakenteen nähtiin yhdyntyneen teollisille yhteiskunnille ominaisten luokkaerojen heikennyttyä, mutta eriytyneen jatkuvan sirpaloitumisen ja erilaistumisen seurauksena. Tällaisten "samanaikaisten eriyttävien ja yhdyntävien voimien pelin" on nähty luonnehtivan postmodernina pidettyä aikakautta monissa muissakin suhteissa (Morley 1996:53–56; Forsblom 2001:24–26). Useiden postmodernin teoreetikkojen mukaan edellä mainitut kehityskulut ovat johtaneet tilanteeseen, johon modernin aikakauden ajatuskuviot eivät enää päde. Juuri tähän liittyy kysymys postmodernista sosiologiasta (esim. Pavlich 1995; Jordan 1997; Seidman 2004:160). Modernin yhteiskunnan teorointi on menettänyt uskonsa oman itsekuvauksensa oikeellisuuteen. Urry (1990) toteaa, että sosiologia on tavallaan postmoderneista yhteiskuntatieteistä kaikkein postmodernein.³⁸

Kriittisen koulukunnan kritisoima varhainen moderni vaikuttaa Baumanin (2000:24–25) mukaan kovin järjestelmälliseltä, raskaalta, keskitetyltä ja joustamattomalta verrattuna nykyisten sukupolvien moderniin. Voidaan sanoa, että vanhaan moderniin sisältyi alusta asti taipumus totalitarismiin. Jo Weberin (1904/1947; 1922/1976:499, 576) mukaan moderni kehitys merkitsi instrumentaalisen järjen ylivaltaa: järki etsi alituisesti välineitä, joilla saavutetaan annetut tavoitteet. Päämäärähakuisen järjen ja rationaalisuuden kasvu ei kuitenkaan johda universaaliin vapauden realisointumiseen, vaan "byrokraattisen rationaalisuuden rautahäkkiin". Kyseisessä tilanteessa todellinen päätäntävalta ja tiedon monopoli siirtyvät byrokraateille, joiden vallankäytön valvonta saattaa osoittautua vaikeaksi. Weberin tiedon yhteiskunnallisuutta koskevissa tematisoinneissa tieto oli sekä modernin tuotos että sen tekijä. Tiedon formalisoituminen ja välineellistyminen oli osa koko kulttuurin formalisoitumista samalla, kun uusi asiantuntija-ammattikuntien tuottama tieto loi uutta kulttuuria ja yhteiskuntaelämää. Beckin (1986:11–14; 1995) mukaan kyseessä on ns. "toinen moderni": tieteellisen teknologian sovellusten tuottamat suurvaarat mahdollisesti syysävät koko tiedeinstituution kriisimäiseen murrokseen, jolloin tapahtuu "tieteen logiikan falsifioituminen" aidosti popperilaisessa mielessä. Modernin tieteen logikka kumoaa itse

³⁷*Kaikilla ihmisillä on yhteiskunnasta ja sosiaalisesta käyttäytymisestä näkemyksiä, eikä ole itsestään selvää, kuinka sosiologien tulisi analysoida tätä arki ajattelua (Bauman 1997:15–17). Kysymys on sosiologian yhteiskunnallisesta tehtävästä, ja siitäkin on vallalla lukuisia käsityksiä. Esimerkiksi Millsin (1963) korostaman sosiologisen mielikuvituksen mukaan ei ole mitään itsestään selviä takeita tieteellisen tiedon ylivoimaisuudesta. Abstrakti teoria tai systemaattinen tilastollinen tutkimus saattavat pahimmassa tapauksessa vain peittää sen, että kaikilla ihmisillä on tietoa ja kokemusta yhteiskunnasta.*

³⁸*Urryn (1990) mukaan sosiologia sijaitsee horisontaalisen ja vertikaalisen dedifferentiaation risteyskohdassa. Moderni on ymmärrettävissä eri kulttuurisfäärien välillä tapahtuvan horisontaalisen ja vertikaalisuuden differentiaation prosessiksi. Tällöin horisontaalinen eriytyminen viittaa instituutioiden kuten talouden ja perheen erkanemiseksi toisistaan, kun taas vertikaalisella eriytymisellä viitataan mm. kulttuurin ja politiikan tai korkeakulttuurin ja populaarikulttuurin tarkkaan erottamiseen. Postmodernissa sitä vastoin on kyse eriytymiselle vastakkaisesta tendenssistä dedifferentiaatiosta, jossa korostetaan suurten linjojen hahmottamista.*

itsensä³⁹, jolloin tieteen monopoliasema totuuden kertojana murtuu. Vastaavasti modernisaation logiikka ei riitä enää ratkaisemaan yhteiskunnan kehityksen ongelmia ja siten ylittämään modernia, vaan modernisaatiokehitys itse kylvää katastrofin ja tuhon siemeniä. Katastrofin uhka on alituisesti läsnä, jolloin refleksiivisyys merkitsee sekä organisaatioiden että yksilöiden yritystä tulla toimeen epävarmuuden ja ennustamattomien muutosten kanssa. Beckin (1995) mukaan refleksiivinen modernisaatio kuvaa nimenomaan modernin uutta vaihetta, jota luonnehtivat paitsi esimodernien jäänteiden myös modernien prosessien kasvava kyseenalaistaminen. Näin tie toiseen moderniin näyttäytyy itsekritiikinä, joka kohdistuu teollisten teknologioiden riskeihin ja viittaa pikemminkin aiemman, vain osittain toteutetun modernin projektin loppuun viemiseen.

Varhainen moderni yhteiskunta on nähtävissä muuntautumiskykyisen modernin muodoksi. Näin sekä Beckin, Giddensin että Baumanin korostama *refleksiivisen modernisaation teoria* olettaa jatkumon modernin ja postmodernin välillä.

Nykyinen joustava moderni on aivan ratkaisevalla tavalla erilainen verrattuna varhaiseen moderniin. Ensinnäkin sen piirteisiin kuuluu uskon kadottaminen useisiin sellaisiin lähes itsestäänselvyyksinä pidettyihin oletuksiin, joille varhainen moderni laski perustansa.⁴⁰ Toinen keskeinen muutos liittyy yksilön mahdollisuuksien korostamiseen. Monet sellaiset modernisaatioon liittyvät tehtävät, joihin ennen edellytettiin kollektiivista järjekkyyttä, ovat fragmentoituneet yhden yksilön päätöksenteon ja keinojen varaan.⁴¹ Vastaavasti yksilöiden elämät, joiden käsitettiin muotoutuneen lukuisten sosiaalisten käytäntöjen ohjaamana, nähdään yhä enenevässä määrin yksilöiden omina luomuksina. Aiemmin yksilön luonteenpiirteet nähtiin yhteisöaseman ilmauksina, joita pidettiin tilanteen mukaan joko sopivina tai epäilyttävinä. Gane (2001:274) epäilee yhteiskunnan individualisoitumista Baumanin esittämässä mielessä. Moderneiksi luonnehditut ilmiöt kuten palkkatyö, perhe, massakulttuuri ja markkinatalous ovat säilyneet länsimaista elämäntapaa luonnehtivina tekijöinä. Niissä ei siten ole mitään olennaisesti uutta.

Giddensin (1994:57–59) mukaan yhteiskunnan instituutioiden ja organisaatioiden toiminta ja yksilöllisiksi nähdyt ratkaisut perustuvat yhä useammin sosiaalista elämää koske-

³⁹Idea arvovapaasta ja objektiivisesta tieteestä kumoutuu, kun yritykset arvioida tieteellisesti tuotettuja globaaleja suurvaaroja johtavat vain abstraktien arvioiden abstrakteihin vertailuihin. Beckin riskiyhteiskuntaa kuvaavassa painajaismallissa todennäköisyyksiin ja tilastotieteeseen pohjautuvat menetöt epäonnistuvat toistuvasti (Beck 1986:168–169).

⁴⁰Baumanin (2000:29) mukaan joustavassa modernissa on menetetty usko:

- täydelliseen järjestykseen, jossa kaikella on paikkansa ja jossa yhdenkään aspektin paikkaa tässä järjestyksessä ole syytä epäillä
- tulevaisuuden täydelliseen hallintaan
- kaikkien ihmisten tarpeiden tarjonnan, kysynnän ja tyydyttämisen välillä vallitsevaan vakaaseen tasapainoon
- siihen, että ihmiskunnan tiellä on historiallisen muutoksen määränpää, joka on mahdollista saavuttaa
- siihen, että ihmisten asiat muuttuvat täysin selviksi, kunhan vain tiedetään kaikki tarpeellinen.

⁴¹Enää ei pidä paikkaansa, että julkinen pyrkisi kolonisoimaan yksityistä. Baumanin (2000:39) mukaan asia on päinvastoin: yksityinen kolonisoi julkisuuden ja ajaa tieltään kaiken, mitä ei voi jättäänselvittää ilmaista yksityisten tavoitteiden kielellä. Esimerkkinä hän mainitsee television sensaatiohakuiset henkilökohtaisiin elämäntilanteisiin liittyvät keskusteluohjelmat, jotka vievät aikaa yhteisiä asioita käsitteleviltä dokumenttiohjelmilta.

vaan tietoon ja tietämykseen. Instituutiot ja organisaatiot käyttävät yhä systemaattisemmin ja säännönmukaisemmin tieteellistä tietoa toimintansa suunnittelussa ja ohjauksessa ja reagoivat yhä herkemmin sosiaalisiin muutoksiin, joita niiden ympäristössä tai niissä itsessään tapahtuu. Voidaankin puhua sosiaalisen toiminnan jatkuvasta tarkkailusta ja sen alituisesta uudistamisesta tätä toimintaa koskevan tiedon pohjalta. Oleellista on, että tarkkailu yhdistyy itsetarkkailuun. Näin yksilön elämästä tulee refleksiivinen projekti, yritys yhdistää henkilökohtainen sosiaaliseen muutokseen. Minuus, oma elämä, on siten jotakin selaista, mikä on rakennettava sosiaalisen tietämyksen pohjalta. Giddens (1991:20–31) puhuu yhteiskunnan institutionaalista refleksiivisyydestä, joka tarkoittaa tällaista kykyä tehdä valintoja vaihtuvissa tilanteissa. Tiedosta on tullut organisoinnin ja muutoksen säännönmukaisesti käytetty perusta. Sen avulla organisaatiot määrittelevät itseään ja luovat identiteettiään. Yhteisenä nimittäjänä Baumanin notkean modernin sekä Beckin ja Giddensin refleksiivisen modernin välillä on niiden aikalaisdiagnostisen luonteen ohella se, että kysymys sosiaalisesta järjestyksestä muuttuu yhä enemmän kysymykseksi "tässä ja nyt" tehtävistä henkilökohtaisista elämänvalinnoista. Yksilön elämä on jo valmiiksi pirstoutunut lukuisiin erilaisiin rooleihin, ja yhteiskunta painostaa yksilöt organisoimaan itse oman elämänsä. Organisoituminen ei kuitenkaan tapahdu vapaasti, vaan suhteessa yhteiskunnan instituutioiden verkostoihin, koulutukseen tai työmarkkinatilanteeseen (Beck 1995:10–11; vrt. Lyon 1999, 2001).

Postmoderni ajattelutapa kritisoi sekä taiteen, filosofian että sosiologian kentillä erityisesti modernin ajattelun sisältämää kapean rationaalisuuden muotoa. Sosiologiassa keskitytään kuitenkin tavoitteellisen perusvireen mukaisesti yhteisöllisyyden transformaatioiden muotojen tutkimiseen yhteiskunnassa, jossa markkinavoimat luovat, ylläpitävät ja kaatavat yhä uusia alakulttuureita, elämäntyyliä ja yhteisöllisyyden muotoja ja joissa arvojärjestelmien välillä on jatkuva kamppailu. Ne argumentit, joiden mukaan perinteiset jäykät modernit luokkajaot ovat muuttuneet peruuntumattomasti, voidaan yhdistää postmodernisäätioteorian lisäksi moniin muihinkin yleisiin sosiologian teorioihin, kuten yhteiskuntien yleiseen hajaantumiseen, jälkiteolliseen vaiheeseen ja globalisaatioon (Pakulski & Waters 1996:153).

Michel Maffesoli (mm. 1996a) korostaa, että rationaalisen modernin todellisuuden tilalle on asettunut *imaginaarinen todellisuus*: moderni individuaalinen yhteisöllisyys sosiaalisine ja poliittisine tavoitteineen merkitsi vain ohimenevää ja heikkoa yhteisöllisyyden perustaa. Kaikkialle ulottuneen yhteiskunnallisen rationalisoinnin keinoin modernissa pyrittiin yleistämiseen, samankaltaisuuteen ja suurten linjojen korostamiseen. Massakulttuurin standardisoituneiden muotiasenteiden sekä hallinnon ja ketjuuntuneen kaupan epäautenttisten rakennusten nähtiin olevan vahvassa yhteydessä epäautenttisten yhteisöjen syntyyn. Maffesoli puhuu ilmeisen tarkoituksellisesti modernista menneessä aikamuodossa, jonka postmoderni on korvannut jonkinlaisessa dialektisessä heilahduksessa. Uudenlaisessa postmodernissa tilanteessa modernin on syrjäyttänyt rituaalisempi ja nautinnollisempi sosiaalisuuden periaate, jonka mukaan imaginaariset ja mystiset kokemukset liittyvät arkielämän käytäntöjen piiriin. Näin yhteisöllisyyden ihanne palautuu arkaaisille elementeille, joiden kuviteltiin jo kokonaan hävinneen maailman rationalisoitumisen intensiivistyttyä. Enemmän kuin uudesta visiosta kyse on eräiden sosiologisten ilmiöiden kuvaamisesta uudella, paremmin postmoderniin soveltuvalla kielellä, jossa yksilöllisellä luovuudella, autenttisuudella ja elämyksellisyydellä on oma tärkeä osuutensa. Yhteiskunnan rakenteen ja sen talouden ja politiikan rakennemuutokset Maffesoli sivuuttaa ohjelmallisesti perustellen

tämäntyyppisten selitysten kuuluvan jo ohitetun modernin piiriin. Ne yksittäiset elämänkäytännöt, joita tavallisesti pidetään merkkeinä yhteisöllisyyden katoamisesta⁴², indikoivatkin hänen mukaansa uudenlaista postmodernia yhteisöllisyyttä. Maffesolilla (1996a) postmoderni yhteisöllisyys muistuttaa heimoja siinä mielessä, että niihin kuulutaan niiden itsensä vuoksi ilman yksilöllistä tai historiallista päämäärää. Tämän käsityksen mukaan voisimme heittää hyvästit Bourdieun teorioille habituksesta yhtenä perinteisen luokkarakenteen uusintamismekanismin muotona (Maffesoli 1996b:166). Sellainen kollektiivinen eetos kuin ryhmäsidonnaisuus, jonka mukaan tiettyyn ryhmään kuuluvat käyttäytyvät samalla tavalla, on radikaaleimman postmodernin käsityksen mukaan yksinkertaisesti hävinnyt tai lähes hävinnyt yhteiskunnasta. Näin ollen perinteiset sosiologiset selitysmallit eivät postmodernissa ajattelussa enää päde. Ihmiset konstruoivat oman maailmansa riippumatta siitä, mihin ryhmään he yhteiskunnassa kuuluvat (mm. Sulkunen 1992:44–45; Wynne & O'Connor 1998:845). Toisin sanoen sellaiset sosiologiaan liittyvät termit kuten valtarakenteet, konfliktit, yhteiskuntaluokat tai symbolisen pääoman muodot nähdään luonteeltaan kontekstuaalisina ja muuttuvina kielipeleinä.

Castells (1997) korostaa verkottumisen yhteisöllistävää vaikutusta. Ihminen ottaa tietoisia riskejä valitessaan ja muuttaessaan joustavasti identiteettejään Internetin keskustelualueilla, joissa ainoastaan mielikuviutus asettaa rajat lumentiteettien määrittelyssä. Moderni kollektiivinen eetos, toisin sanoen yhteisesti hyväksytyyn moraalisen vastuun, arvojen ja tradition jakaminen, ei enää ohjaa valintoja ja päätöksentekoa. Moderni individualisaatio on nähtävissä reaktiona siihen todellisuuteen, joka tulee esiin uudenaikaisina riippuvuuksina jatkuvasti nopeutuvan tiedonvälityksen ja kompressoituvan maailman välillä. Voidaan sanoa, että verkostoyhteiskunnan teorian ytimen muodostaa identiteetin ja globalisaation kamppailu. Paikkojen tilassa lokaaliset identiteetit rakentuvat yhä kollektiivisten kokemusten varaan, kun taas verkostoidentiteetin rakentajille kansallisvaltion rooli territoriaalisena ja kollektiivisena kivijalkana murenee peruuntumattomasti (Castells 1997:11). Verkostoitumisen keinoin paitsi taloudelliset, myös sosiaaliset ja kulttuuriset suhteet järjestäytyvät uudelleen siten, että suuret maailmankaupungit kytkeytyvät entistä tiukemmin toisiinsa. Tämä hierarkisoitunut informaation, osaamisen, rahan ja päätöksenteon spatiaalinen järjestelmä, "virtojen tila", ei teknologisista syistä ole kaikkien saavutettavissa. Sen ulkopuolelle jäävien ihmisjoukkojen maailmaa kuvataan "paikkojen tilaksi", joka on historiallisten ja kollektiivisten kokemusten fyysinen lokaalinen tila. Castellsin (1996) mukaan "virtojen tila" globaaleine verkostoineen erkanee jatkuvasti "paikkojen tilasta".

Myös Niklas Luhmann (1990) toi yhteiskuntateorian lähelle postmodernia, sillä hänen mukaansa nyky-yhteiskuntaan on sisäänrakennettu poissuljettujen rakenteiden konstruktioita, jotka ovat konsensuksen saavuttamattomissa. Näin ollen se ei koskaan voi turvautua todelliseen yhtenäisyyteen (Viskovatoff 1999:482; Delanty 2000:82). Äärimmäisessä *autopoesi*-tilanteessa modernin yhteiskunnan alasyteemit ovat täysin riippumattomia toisistaan. Yksilöiden omien sisäisten erottelujen itsen ja muiden välillä on saanut enemmän merkitystä kuin ulkoisten yhteiskunnallisten tekijöiden vertailu. Tämän postmodernin pluralistisen tilanteen – eli sen asiantilan, että yhteiskunnat ovat toisaalta hajoneet pieniksi

⁴²Tähän tematiikkaan kuuluvat esimerkiksi yksilöiden ja pienryhmien estoton tyylittely, itsensä toteutus, nautintohakuisuus, spesifit kulutustottumukset, tulevaisuuteen kurkottava aikaperspektiivi, joustavien identiteettien hyödyntäminen kokeilukenttinä, politiikan teatraalisuus, joukkojulkisuuden ylenpalttisuus sekä sen välittämien merkitysten luhistuminen.

osasysteemeikseen ja toisaalta yhdistyneet "maailmanyhteiskunnaksi" – sisällä piilee paradoksi. Mitä enemmän yhteiskunta laajenee maailmanyhteiskunnaksi, sitä enemmän se muotoutuu sisäisesti erilaiseksi. Luhmanin (1990:26) mukaan nyky-yhteiskunta on itseään rajoittava, sillä sen näennäinen avoimuus johtaa suljettuun tilanteeseen. Meitä ei enää kiinnosta, mitkä asiat erotellaan, vaan miten ja kuka erottelee asiat toisistaan.

Yleisesti ottaen sosiologiassa "moderni yhteiskunta" tai "modernisaatio" eivät sisällä yhtenäistä modernisoitumisteoreettista esitystä. Pikemminkin ne sisältävät ristiriitaisuuksia ja useita aukkoisuuden muotoja, jotka ovat altistaneet sen tieteensisäiselle kritiikille. Kriittistä osa on aidon modernistista ja osa postmodernistiseksi luonnehdittavissa olevaa. Näin on päädytty suoranaisiin refleksiivisen modernisaation teoriemarkkinoihin. Postmoderni ajattelu on ilmaus sille, että yhteiskuntateoriat ovat menettäneet uskonsa oman itsekuvauksensa ehdottomaan oikeellisuuteen. Modernisoitumiskertomus voidaan kertoa usealla tavalla. Tähän tapaan vaikuttaa sekä se, mitä piirteitä korostetaan, että se, millaisia vaikutuksia ja merkityksiä halutaan saada aikaan. Näin sosiologiassakin päädytään pluralismiin ja selkeiden teorioiden hajaantumisen tilaan, jossa konsensuksen esiintyminen on useissa tilanteissa mahdotonta. Refleksiivisen modernisaation käsittäminen yhdeksi selkeäksi kertomukseksi sisältää ainekset potentiaalisesti loppumattomiin ja hedelmättömiin kiistoihin siitä, mihin sillä missäkin kontekstissa viitataan. Tällaiset koulukuntakiistelyt alkavat helposti elää omaa elämäänsä, jolloin niistä muodostuu pikemminkin ajattelun esteitä kuin apuvälineitä. Erityyppisten teoriointien taustat tulee kyllä tunnistaa, sillä modernisaatioaspekti liittyy oleellisesti sekä ihmismaantieteen intressikenttään että postmodernisaation dilemmoihin. Tässä tutkimuksessa keskitytään kuitenkin maantieteen ja postmodernin ajattelun liitoskohtien selvittämiseen.

2. TUTKIMUKSEN KYSYMYKSENASETELU, TAVOITE, MENETELMÄT JA NIIDEN ARVIOINTI

2.1. KATSAUS AIEMPIIN TUTKIMUKSIIN

Postmodernin ajattelun sovelluksia tieteenalan perinteisiin tutkimusteemoihin on tutkittu lukuisten monografia- ja kokoomateosten avulla. Niin kiintoisaa kuin olisikin, tässä yhteydessä ei ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista käsitellä ensimmäisiä viittauksia, joissa maantieteilijät ovat osoittaneet mielenkiintoa tätä modernin filosofian kritiikkinä tunnettua ajattelutapaa kohtaan. Pikemminkin tässä esitetään lyhyt tiivistelmä niistä relevanteista kirjallisista lähteistä, joissa aihepiiriä on käsitelty maantieteen alalla viime vuosikymmenten aikana.

Vaikka maantieteen eri haarat ovat absorboineet useita ulottuvuuksia postmodernista ajattelusta aina 1960–70-lukujen poststrukturalistisesta ajattelusta lähtien, varsinaisesti vasta 1980-luvun loppupuolella postmoderniin kaupunkisuunnitteluun paneutuneiden *Environment and planning D:n* teemanumeroiden artikkeleissa (mm. Dear 1986, Soja 1986) postmoderni ajattelu liitettiin suunnittelun demokratisointiin, postmodernistisen arkkitehtuurin ilmenemismuotoihin sekä epätasaisen ja epäoikeudenmukaisen kaupunkikehityksen lieventämisspyrkimyksiin. Konnotaatiot materialistiseen näkökulmaan, kapitalistisen tuotannon joustavan akkumulaation vaiheeseen, taisteluun urbaanin tilan tuotannosta sekä näiden variaatioista ovat säilyttäneet vahvan asemansa postmodernin ajattelun ilmenemismuotoina 2000-luvulle asti. Esimerkiksi Sojan trilogia (1989, 1996, 2000) kuvaa kaupunkitilan globalisaatiota, postmodernin metropolin rakentumista ja diskursiivisten tilojen representaatioita postmodernin suoranaiseksi ikoniksi nostetussa Los Angelesin kaupunkikompleksissa. Yleensä postmodernin urbanismin maantieteellisille teorioinneille on yhteistä, että ne asettuvat muodossa tai toisessa kritisoimaan sosiaalisten prosessien rationaalihistoriallisia tai chicagolaisen kaupunkisuunnittelun koulukunnan ajattelun malleja (mm. Dear & Flusty 1998; Dear 2000). Taustaolettamuksena niissä pidetään, että mallinnettavuuden ja professionaalisen suunnittelun pohjalta kaupungit ovat kokeneet kriisiytyneen ja epätasaisen kehityksen. Yleensä tutkimusasenteena korostetaan ns. "tilan politiikkaa". Tällä kattokäsitteellä tuodaan esiin, mitä tilan tuottaminen saattaa tarkoittaa eri näkökulmista katsottuna, millä tavoin saattaisimme tulla tietoisiksi näistä tilan tuotannon konkreettisista tavoista ja kuinka voisimme mahdollisesti vastustaa eriarvoistavia käytäntöjä.

Erityisesti vanhempien maantieteen teoriaa käsittelevien yleisteosten voi sanoa keskittyvän analysoimaan, mitä, millä perusteilla ja millä varmuudella maantieteilijä voi ylipäättään tietää ja kuvata maailman ilmiöitä (mm. Haggett 1979). 1980-luvulla julkaistuissa teoksissa mainitaan postmoderni ajattelu, mutta sen vaikutuksia tieteenalan teoriaperusteisiin pohditaan varsin yleisellä ja tunnustelevalta tasolla (mm. Peet & Trift 1989). Oikeastaan vasta 1990-luvun tieteenalan perusteoksissa koulukuntien näkemyserot tulevat varsin hyvin esiin esimerkiksi traditionaalisen ja "uuden kulttuurimaantieteen" sekä ns. postmodernin maantieteen vanhan polven ja uuden polven välillä (mm. Livingstone 1992; Gregory 1994; Peet 1998).

Oikeastaan voidaan sanoa, että lähes kaikki tässäkin tutkimuksessa esiteltyt kontekstit ovat olleet läsnä jollakin tasolla maantieteen tutkimuksissa jo parikymmentä vuotta. Postmodernin konteksteja tutkineen Dearin (1994) varhaisen kokonaisuutensa mukaan postmodernismi on vaikuttanut eniten maantieteeseen kulttuurimaisemien ja paikkojen konstruoinnin, post-fordistisen maiseman, kieleen ja tilaan liittyvän filosofisen keskustelun, kartografian ja maantieteellisen kirjoittamisen representaation ongelman, postkolonialismin, feminismien, identiteetin määrittelyn sekä ympäristön ja luonnon suhteen uudelleen arviointiin.

Edellä mainittujen teosten voi sanoa tasoittaneen tietä aidosti postmodernin ajattelun mukaisille kysymyksenasetteluille. Niiden mukaan on relevanttia kysyä, minkä representaatiomallin mukaisesta todellisuuden kuvauksesta on kyse ja minkä identiteetin tai motiivin omaava subjekti kysyy asiaa. Siten maantieteellistä mielikuvitusta ja sen rajapintoja tutkimuskohteiden ja metodien suuntaan on päivitetty moneenkin otteeseen. Esimerkiksi kirjallisuudentutkija Jarvis (1998) keskittyy kuvitteellisten tila-analyyseihin kuvaamiseen muiden yhteiskuntatieteiden teorioimien mediamaisemien, kaunokirjallisuuden ja elokuvien pohjalta. Vastaavasti erityisessä virtuaalimaantieteen tutkimushaarassa keskitytään keinotekoisesti luotujen tilojen, etäisyyksien, sijaintien ja tietojen liikkumisen uudelleenarviointeihin erilaisissa tietoyhteiskunnan tilanteissa (mm. Batty 1997).

Erittäin monipuolisesti maantieteellisen ajattelun muutosta käsitellään Hannahin ja Strohmayerin (1997) toimittamassa kokoomateoksessa *Space & Social Theory*. Sen mukaan postmoderni ajattelu kykenee diskursiivisiin läpäisyihin siten, että postmodernin ajattelun jälkien luonne maantieteen kentällä on nähtävissä vaihtoehtoisesti dekonstruoivassa tai rekonstruoivassa valossa. Vastaavatyypinen Mincan toimittama "*Postmodern Geography. Theory and Praxis*" sekä Dearin ja Flustyn (2002) toimittama "*The spaces of postmodernity: readings in human geography*" tuovat esiin monipuolisia näkökulmia postmodernista ajattelusta ja sen vaikutuksista maantieteen teoriaan. Yhteistä näille teoksille on, että varsin monia niiden sisältämiä esseitä luonnehtii provokatiivisuus, mikä näkyy mm. kronosentrisyyden muodossa. Kronosentrisyyden mukaan elämme aikakautta, jossa kernaasti haluttaisiin lausua uusien tyyliuuntausten, epookkien tai paradigmojen syntysanoja. Tilanne on kulttuurihistoriastamme varsin tuttu, sillä systemaattisen luokittelun on sanottu kuuluvan rationaalisesti ajattelevan, intentionaalisen ja tulevaisuusorientoituneen ihmisen perusvalmiuksiin. Oman ajan intensifioimisen ja ylimitoitettujen uutuuksien korostamisen kääntöpuolena saattaa siksi ilmetä menneisyyden tai menneiksi tulkittujen modernin ajattelun muotojen perusteetonta aliarvioimista.

Viime vuosikymmeninä diskurssien määrittelyminen, keskinäinen vertailu ja tulkitseminen erityyppisistä teksteistä ovat metodeina saavuttaneet yhä enenevää suosiota maantieteellisissä tutkimuksissa. Tarkastelun kohteena on yleensä kielen ja sosiaalisten raken-

teiden välinen vastavuoroinen suhde, jossa tarkastelu tapahtuu erityisestä kriittisestä näkökulmasta käsin: tämä tarkoittaa, että painopiste on valtasuhteiden, ideologioiden ja diskurssien eli puhekäytäntöjen yhteen kietoutuneissa suhteissa. Esimerkiksi Ó Tuathailin ja Dalbyn (1998) toimittama *"Rethinking geopolitics"* sisältää lukuisia konkreettisia esimerkkejä siitä, kuinka postmoderni ajattelu on tuonut moniulotteisia diskursiivisuutta korostavia näkemyksiä valtioiden muotoutumisen, sodan, kansallisuuden ja rajojen teoriointeihin.

Tämän tutkimuksen lähdeaineiston artikkeleista ainakin Mardenin (1992), R. Smithin (1997) ja Hörschelmannin (2002) tekstit avaavat ja jäsentävät postmoderniin ajatteluun liitetyn käsitteistön merkityksiä. Yleisestikin postmodernin ajattelun taustoja selkeyttävissä kysymyksissä niitä voisi luonnehtia tämän tutkimuksen avainartikkeleiksi. Kaikki kolme ovat yhtä mieltä ainakin yhdestä asiasta: postmoderni ajattelu on vaikututtanut maantieteen tietoteorioihin siten, että ei enää ole nimettävissä instanssia, joka osoittaisi yksiselitteisen ja yleispätevän metodin todellisuuden kuvaamiseksi.

Ajallisesti tutkimusaineiston ulkopuolelle rajatuista lähteistä Leyn (2003) artikkeli asettuu lähimmäs nyt käsillä olevan tutkimuksen tyyppistä "postmodernin" käsitteen esiintymistä kartoittavaa tutkimusmetodia. Siksi sitä esitellään tässä yhteydessä hieman tarkemmin. Leyn tutkimuksessa kartoitetaan postmoderni-käsitteen esiintymisfrekvenssiä yhteiskuntatieteiden SSCI- ja humanististen tieteiden AHCI -tietokantojen kirjallisuuslähdeiden perusteella vuosina 1975–2002. On kuitenkin huomattava, että tutkimuksessa keskitytään esiintymien määrän analysointiin kontekstitutkimuksen sijaan. Lisäksi siinä haku rajoittuu artikkelien ja kirjojen otsakkeisiin, jolloin abstraktien sisällöt, avainsanat ja tekstiesiintymät jäävät huomiotta. Tutkimuksessa haun tuloksena käsitteen "postmoderni" ensiesiintyminen sosiaalitieteissä sijoitettiin vuoteen 1981, minkä jälkeen esiintymätiheys nousi tasaisesti vuoteen 1993 saakka. Tämän kulminaatiokohdan jälkeen sen käyttö on tietokantojen mukaan vähentynyt tasaisesti vuoteen 2002 asti. Leyn tutkimuksessa saatu frekvenssijakauma rinnastettiin monipuolisella tavalla lukuisiin todellisuutta eri näkökulmista kuvaaviin teoriointeihin. Ensinnäkin elinkaariajattelun mukaan voidaan tulkita, että käsitteen hyödyntämisessä lupaavan nuoruuden, toimeliaan aikuisuuden ja kiistellyn keski-ikänsä kautta on siirrytty hiljaiseen vanhuuteen. Toiseksi kumulatiivisesti esitettynä sitaattifrekvenssien käyrän muoto on rinnastettavissa innovaatioiden diffuusiomalliin klassisessa muodossaan.⁴³ Kolmanneksi Mannheimiin (1952) tukeutuen voitaisiin puhua 1990-luvun kokemuksellisesta ilmapiiristä ja siitä sukupolvea, joka näki työskentelynsä aikana monia nopeita ja yllätyksellisiä koettuja muutoksia totunnaisissa taloudellis-poliittisissa ja akateemisissa vakioasetelmissa. Vapaasti tulkiten poliittisessa järjestelmässä esimerkiksi kylmän sodan loppuminen ja akateemisessa elämässä marxismin kokema epäsuosio saattaisivat kuulua sellaisiin yleiselle henkiselle ilmapiirille yhteisiin tekijöihin, jotka ovat edistäneet tieteen pluralisoitumista. Neljänneksi tiedon tuotantocyklin teorian mukaan intellektuaalisen työn pääoma on mitattavissa teoreettisen tiedon hallinnan perusteella, jol-

⁴³Hägerstrand (1967) tutki uutuuskien leviämistä ajan ja tilan funktiona. Modernin ajattelun mukaisesti mallin mittakaavaa vaihtamalla diffuusioteoria on sovellettavissa sekä materiaalisten että aineettomien uutuuskien esiintymistiheyteen. Leviämisen kannalta hitaan syntyvaiheen jälkeen siirrytään leviämisvaiheeseen, joka Leyn (2003:542–543) mukaan on tapahtunut termin "postmoderni" ja sen johdannaisten osalta vuonna 1989. Tällöin Harvey'n "The Condition of Postmodernity" -teoksen voi tulkita jouduttaneen ripeää tartuntadiffuusiota. Originaalin tiivistymisvaihetta seuraavan kyllästys- eli saturaatiovaiheen sijaan tekstissä puhutaan käsitesykin lopun lähestymisestä, joka Leyn tutkimuksessa ajoitetaan vuoden 2002 seudulle.

loin tämän näkemyksen mukaan tieto käsitetään inhimillisen pääoman hankinnan ja urakehityksen välineeksi. Artikkelissa päädytään korostamaan viittä näkökulmaa, joissa tiedeyhteisön sosiaaliset aspektit ovat vaikuttaneet oleellisella tavalla postmoderni-käsitteen käyttöönoton vitkasteluun, esteisiin ja leviämiseen. Lisäksi siinä nimetään konkreettisia käytäntöjä kuten yhteiset seminaarit, kausijulkaisut, vapaa keskustelu samankaltaisten henkilöiden kanssa, ryhmäkeskeisyys, institutionaaliset yhteydet, keskinäiset sitaatit tai muu urakehityksen tukeminen, jotka liittävät käsitteen käytön yleistymisen ryhmäkeskeisyyden, tiedon paikallisuuden ja aikasidonnaisuuden yhteyteen. Tällöin voidaan puhua tiedosta solidaarisuuden aspektina.

Kaiken kaikkiaan postmodernin ajattelun vaikutuksia maantieteen peruskäsitteisiin, tulkintoihin ja menetelmiin on käsitelty varsin runsaasti ja ajallisesti tasaisesti 1990-luvun aikana, ja tämä tutkimus pyrkii jäsentämään näitä konteksteja samalla liittäen ne laajempaan filosofisiin kysymyksenasetteluihin. Näyttää vahvasti siltä, että käsitys postmodernista on kytkeytynyt muihin todellisuutta koskeviin oletuksiin, ja näiden todellisuuskäsitysten luonne määrittelee postmoderni-käsitteen sisältöä. Siksi 1990-luvulla tuotettua postmodernia ajattelua käsittelevää kirjallisuutta lukemalla päätyy johtopäätökseen, että maantieteessä tilan semantiikka ja politiikka kuuluvat eri muunnoksissaan postmodernin ajattelun hedelmällisimpiin anteihin.

2.2. TAVOITTEENASETTELU JA AINEISTON VALINTA

Tavoitteena on osoittaa erityyppiset asiayhteydet eli kontekstit, joihin postmoderni on asetettu maantieteen alalla 2000-luvun taitteessa. Postmodernin kontekstualisointi⁴⁴ toteutetaan kolmella tasolla: historiallisesti, temaattisesti sekä tekstiviittauksiin perustuvan teoreettikkovertailun tasolla. Historiallisesti postmodernin diskurssia tarkastellaan vuosina 1989–2002 julkaistun artikkeliaiaineiston kautta. Temaattisesti postmodernin käsite asetetaan ihmismaantieteen traditioiden yhteyteen. Kolmas kontekstualisoinnin taso kohdistuu "postmoderni"-käsitteen ymmärtämiseen suhteessa moderniin. Tämä toteutetaan siten, että selvitetään, miten ja missä yhteyksissä maantieteilijät viittaavat tiettyihin tunnetuimpiin postmodernin teoreetikoihin eli Jean Baudrillardiin, Zygmunt Baumaniin, Jacques Derridaan, Michel Foucault'hon ja Jean-François Lyotardiin. Tässä kolmannessa kontekstualisoinnin tasossa arvioidaan, millä tavoin postmodernin jo klassikoiksi katsottujen teoreetikkojen vaikutus näkyy maantieteellisessä ajattelussa.

Kontekstien käsittelyn yhteydessä tuodaan ilmi, että postmoderni ajattelu ei ole reductioitavissa pelkäksi "anything goes" -ideologiaksi (Sokal & Bricmont 1998:82–87) tai modernin uusliberalismin muodoksi (Fotopoulos 2001), vaan sen avulla kyetään selittä-

⁴⁴Tutkimuskohde ei ole sijoitettavissa kontekstiinsa ikään kuin olisi itsestään selvää, mikä muodostaa ilmiölle relevantimmman tai "oikeimman" kontekstin. Se, miten tutkija itse paikantuu historiallisesti ja teoreettisesti, määrää omalta osaltaan kontekstin valinnan ja rajauksen. Ainakin periaatteessa kontekstien joukkoa voidaan laajentaa loputtomasti, eikä ole objektiivisesti määriteltävissä, mitkä kontekstit ovat välttämättömiä tutkimuskohteen ymmärtämiseksi. Tämän opinnäytteen alkuvaiheessa pääkysymyksen formuloinnin vaiheessa jouduttiin ratkaisemaan ongelmia, jotka olivat edellytyksiä itse pääkysymyksen avautumiselle. Keskeisenä haasteena oli tutkimusongelman vieminen käsitetasolle.

mään tyydyttävällä tavalla aikamme todellisia ilmiöitä. Konteksteja verrataan kriittisesti toisiinsa, ja niiden välisiä kytköksiä pyritään selvittämään aineistosta etsittyjen esimerkkitapausten valossa.

Aineistotyyppiä valittaessa pidettiin mielessä, että juuri julkinen maantieteen aloihin spesifioitunut keskustelu kokoaa laajasti yhteen erilaisia näkökantoja erityyppisten toimijoiden kentiltä. Se tuottaa sosiaalisen jäsenyyksen muotoja, aihepiirien tematisoitumista ja keskinäisiä tärkeysjärjestyksiä, joiden voi olettaa vaikuttavan siihen, minkä painotuksen tai konnotaation jonkin käsitteen käyttö saa. Kertoessaan, mitä tietyn tieteenalan kentällä tapahtuu, ne sivuavat usein suoraan aikalaisdiagnostiikan ydinteemoja. Samoin julkista artikkelimateriaalia voi pitää huomattavasti kattavampana kuin esimerkiksi valikoituihin haastatteluihin tai ammattimaantieteilijöille suunnattujen kyselyjen perusteella koottua aineistoa.

Aineistoksi valittiin yhdeksän maantieteellisen kausijulkaisun vuosikertojen 1989–2002 kaikki täysimittaiset artikkelit (n= 2942). Lehtien valinnassa kiinnitettiin huomio ensisijaisesti siihen, että keskustelu postmodernista käydään kansainvälisellä tasolla. Näin ollen aineistoksi valittiin ainoastaan lehtiä, joiden levikin ja siten myös kirjoittaja- ja lukijakunnan voi olettaa koostuvan kansainvälisestä maantieteeseen orientoituneesta yhteisöstä. Toiseksi on tunnettua, että anglosaksiseen kielialueeseen kuuluvien maiden edustajat ovat johtaneet postmodernista käytyä keskustelua aivan alusta lähtien. Siksi aineistoksi valittiin Iso-Britannian ja Yhdysvaltain maantieteen kansallisten yhdistysten julkaisemat kausijulkaisut (*Transactions of the Institute of British Geographers, Annals of the Association of American Geographers*). Koska maantiede on fragmentoitunut ja erikoistunut sisäisesti, kolmanneksi lehtien valintaperusteeksi otettiin erityisalojen huomioon ottaminen. Tässä yhteydessä ensimmäiseksi kiinnitettiin huomiota historialliseen maantieteeseen (*Journal of Historical Geography*) ja aluesuunnitteluun keskittyneeseen maantieteeseen (*Environment and Planning*), joista edellinen on perinteisesti suhtautunut kielteisesti ja jälkimmäinen myönteisesti postmoderniin ajatteluun ja sen asettamiin haasteisiin. Lisäksi otettiin huomioon maantieteen politiikkaan, talouteen, yleiseen kulttuurin tutkimukseen ja yleismaantieteeseen orientoituneet haarat (*Political Geography, Antipode, Ecumene, Progress in Human Geography, The Geographical Review*). Käytännössä valinta osoittautui vaikeaksi ja perustui muun muassa kausijulkaisun esittelyosion kuvaukseen.

Kaiken kaikkiaan edellä mainittujen lehtien voi sanoa muodostavan monipuolisen ja edustavan läpileikkauksen maantieteen foorumilla 1990-luvulla käydyistä keskusteluista ja puheenvuoroista. Tällä logiikalla päädyttiin yhdeksään kausijulkaisuun, joiden impact factorit vaihtelevat varsin paljon. Jäljempänä tutkimuksessa lehdistä käytetään lyhenteitä, jotka on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Tutkimuksessa käytetyt kausijulkaisut lyhenteineen sekä niiden impact factorit vuodelta 2002 (ISI Web Of Science, ISI Citation Reports).

Lyhenne	Kausijulkaisu	Impact factor	Lehden valintaperuste
AAAG	Annals of the Association of American Geographers	2,586	Anglosaksisen kieliryhmän johtaja
ANT	Antipode	1,566	Erityisala: talousmaantiede
ECU	Ecumene	0,841	Uutuus
EPD	Environment and Planning D	2,377	Erityisala: kaupunkisuunnittelu
JOUR	Journal of Historical Geography	0,780	Erityisala: historiallinen maantiede
PHG	Progress in Human Geography	2,762	Interdisiplinaarisuus
POL	Political Geography	1,530	Erityisala: poliittinen maantiede
REV	The Geographical Review	0,288	Yleismaantiede
TIGB	Transactions of the Institute of British Geographers	2,574	Anglosaksisen kieliryhmän johtaja

Työn ajallista rajausta suunniteltaessa on otettu huomioon, että 13 vuoden ajanjakson sisällä on mahdollista käsitellä postmodernin tematiikkaa riittävän kattavasti. Kyseisen ajanjakson valintaa voidaan perustella sillä, että Dearin (2001:15) mukaan juuri vuosi 1989 merkitsi sitä, että postmodernin teema otettiin vakavasti maantieteen alalla.⁴⁵ Artikkeliaineisto rajautuu kirjoittamishetkellä uusimpaan täysimääräisesti ilmestyneeseen vuosikertaan 2002.

Lisäksi on huomattava, että analyysi kohdennettiin varsinaisiin tieteelliset kriteerit muodollisesti täyttäviin täysimittaisiin artikkeleihin, joiden yhteyteen on merkitty tieto kirjoittajien nimistä, paikkakunnasta, instituutiosta tai laitoksesta sekä asianmukainen lähdeluettelo. Näin ollen kokonaisaineistosta karsittiin tarkastelun ulkopuolelle erityyppiset mielipide-, vaste- ja kirja-arviointiosiot, muistokirjoitukset sekä toimittajakunnan ilmoitukset eli artikkelit, jotka lyhyytensä tai muotonsa puolesta eivät täyttäneet tieteellisen artikkelien yleisiä kriteereitä (taulukko 2).

Kaikki lehdet ovat ilmestyneet verrattain tasaisin väliajoin vuosina 1989–2002. *Ecumene* on julkaistu vasta vuodesta 1994 lähtien. Keskimäärin jokaisesta lehdestä on ajan-

⁴⁵Samana vuonna julkaistiin kaksi teosta, joissa postmodernilla maantieteellä oli merkittävä osuus. Kyseiset teokset ovat Edward Sojan "Postmodern Geographies" ja David Harveyn "The Condition of Postmodernity". Laajemmassa mielessä Dearin (2001:24) mukaan kyseessä on eräänlainen vallankumous ihmismaantieteellisessä ajattelussa, ja sen juuret on jäljitettävissä vuoteen 1984. Tähän "vallankumoukseen" kuuluvat tilan merkitysten korostuminen sosiaalisissa prosesseissa, maantieteen uudelleenintegraatio muiden yhteiskunta- ja sosiaalitieteiden teorioiden kanssa sekä laajamittainen huomion kiinnittäminen erilaisuuden kategorioihin.

jaksona julkaistu neljä lehteä vuodessa. Eri lehtien vuosikertojen numeromäärät vaihtelevat jonkin verran, ja samankin lehden eri vuosikerroissa on ilmestynyt eri määrä lehtiä. Tätä seikkaa on pyritty tasoittamaan sillä, että taulukoissa esitetyt tulokset suhteutetaan kunkin lehden kokonaisartikkelimäärään.

Taulukko 2. *Tarkastelun ulkopuolelle jätetyt osiot, vuosittain ilmestyneiden irtonumeroiden määrä sekä tarkasteluun otettujen artikkelien kokonaissumma kausijulkaisuittain.*

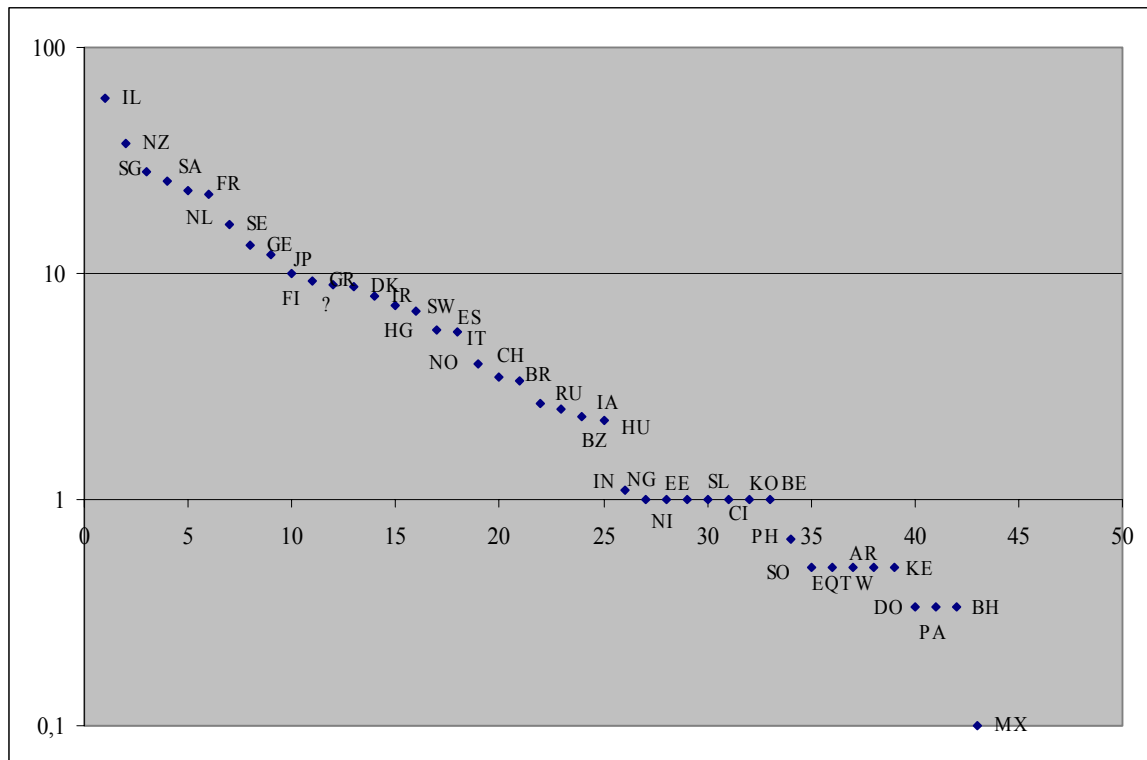
Kausijulkaisu	Tarkastelun ulkopuolelle jätetyt osiot	Nueroita vuodessa	Artikkelien lukumäärä
AAAG	Book Review, Book Review Forum, Commentary, Editorial, Erratum, Foreword, Forum, In Memoriam, Presidential Address, Map Supplement, Museum Exhibit and Book Forum	1989–2002: 4	357
ANT	Afterword, Anonymous letter, Antipode lecture, Antipode Scholarship, Book Reviews, Book Review Articles, Commentaries, Commemorating, Debates and Reports, Debating, Intervention, Intervention roundtable, Introduction, Preface, Prologue, Public Voices, Quest editor's introduction, Response, Review essay, Review symposium, Roundtable, Symposium	1989–1990: 3 1991–2000: 4 2001–2002: 5	186
ECU	Book review article, Book review essay, Cultural Geographies in Practice, Conference report, Conversations in review, Ecumene essay, Ecumene lecture, Ecumene review essay, Editorial, Review, Introduction	1994–2002: 4	150
EPD	Announcement, Editorials, Guest Editorials, Interviews	1989–1991: 4 1992–2002: 6	438
JOUR	Afterword, Appreciation, Editorial, Conference Report, Comment, Debate, Introduction, Obituary, Quest Editorial, Rejoinder, Response, Review article	1989–2002: 4	280
PHG	Book Review Articles, Classics in Human Geography revisited, Editorial, Progress in Human Geography Lecture, Response, Review essay, Textbooks that moved generations, Viewpoint	1989–2001: 4 2002: 6	410
POL	Comment, Commentary, Conference report, Editorial, Editorial comment, Debates, Discussion, Forum, Introduction, Quest Commentary, Rejoinder, Reply, Response, Review essay, Review symposium	1989–1991: 4 1992–1994: 6 1995–2002: 8	406
REV	Geographical field note, Geographical record, Geographical reviews, Quest editor's introduction	1989–2002: 4	345
TIGB	Amendment, Appreciation, Comment, Commentary, Discussion, Editorial, Exchange, Obituary, Rejoinder, Reply, Response	1989–2002: 4	370

2.3. METODIT

Tässä tutkimuksessa kausijulkaisujen vuosikerrat luettiin kokonaisuudessaan läpi joko perinteisinä paperiversioina tai sähköisessä muodossa. *The Geographical Review* -lehteen perehdyttäessä hyödynnettiin EBSCOhost -tietokantaa; vastaavasti *Journal of Historical Geography* -lehden tapauksessa turvaututtiin ScienceDirect -tietokantaan. Lukemisen yhteydessä merkittiin systemaattisesti ylös erilliselle lomakkeelle tiedot artikkelien kirjoittajien toimipaikkavaltiosta, tekstin sisällä sijaitsevista "postmoderni" -käsitteen esiintymistä sekä tiedot siitä, keihin viiteen postmodernin em. teoreetikoihin tekstissä on mahdollisesti viitattu. Näiden tietojen perusteella laadittiin liite 1. Tietojen saattamiseksi mahdollisimman tiiviiseen muotoon toimialatietoja yhdisteltiin, ja avainsanoja lukuun ottamatta tiedoista käytetään lyhenteitä. Yhdistelyperiaatteet ja lyhenteet esitellään liitteen 1 alussa. Liitteellä on kaksi funktiota. Toisaalta sen perusteella on helppo paikantaa tutkimuksessa käsiteltävien asioiden konkreettinen sijainti eri kausijulkaisuissa. Toisaalta sen sisältämät avainsanat ja muut tiedot voivat toimia kaikkien maantieteestä kiinnostuneiden hakuteoksesta.

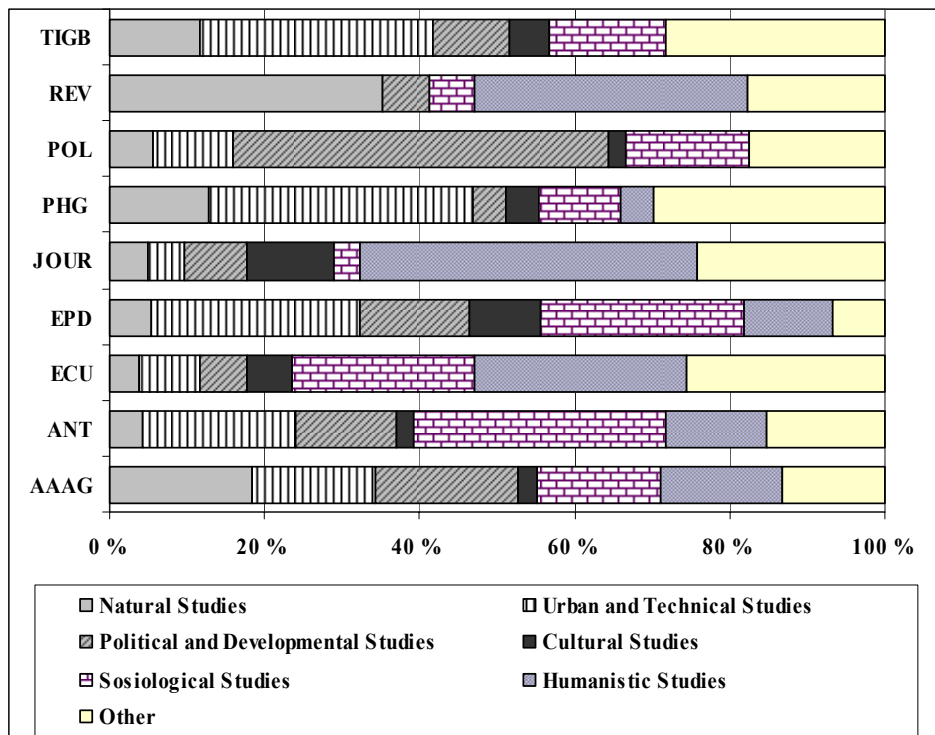
Taustatietoina selvitettiin artikkelien kirjoittajien kirjoittamishetken toimipaikkavaltio, mikäli se ilmoitettiin lehdessä. Jos toimipaikkavaltiota ei ilmoitettu, se merkittiin kysymysmerkillä. Näin ollen kirjoittajien mahdollisia siirtymiä valtiosta toiseen mm. työtehtävien takia ei ole otettu huomioon luokittelussa.⁴⁶ Toimipaikkavaltiot laskettiin siten, että artikkelien kirjoittajien summa on aina yksi. Tässä yhteydessä varmistui Gutiérrezin ja López-Nievan (2001:54) esittämä havainto, jonka mukaan kansainväliset maantieteen alan lehdet ovat erittäin vahvasti anglosaksisen kielialueen hallinnassa. Tässä aineistossa neljän eniten esiintyneen toimipaikkavaltion eli Yhdysvaltain, Ison-Britannian, Kanadan ja Australian osuudet kattavat aineistosta hieman yli 88 %. Loppu eli 12 %:n osuus koostuu 43:stä toimipaikkavaltiosta. Näistä Israelin, Uuden Seelannin, Singaporen ja Etelä-Afrikan osuus on suurin. Yksittäisesiintymiin kuuluvat mm. Meksikon, Dominikaanisen Tasavallan, Pakistanin ja Bosnia-Hertsegovinan edustajat (kuva 5).

⁴⁶Koska ns. "matkalaukkututkijoiden" todellista kansallisuutta ei ole selvitetty, esimerkiksi Raento (2000) on merkitty yhdysvaltalaiseksi kirjoittamishetken työskentelytoimipaikan mukaisesti.

Kuva 5. Kirjoittajien kansallisuuksien jakauma (logaritmisesti esitettynä) sen jälkeen kun Yhdysvaltain, Ison-Britannian, Kanadan ja Australian edustama 88 prosentin osuus on poistettu. Kansallisuuksien lyhenteiden selitykset on esitetty liitteessä 1.

Eri tieteenaloiden suhteellisten osuuksien selvittämiseksi tieto kirjoittajien instituutioista tilastoitiin siten, että yhtä artikkelia kohden nimetään vain yksi tieteenalala. Mikäli saman artikkelin laatijoista yksikin edustaa maantiedettä, artikkelin alaksi nimettiin maantiede. Keskimäärin maantieteilijöiden osuus kirjoittajakunnasta on 78,3 %, mutta lehtien välillä on eroja jonkin verran. Sellaisissa monien kirjoittajien laatimissa artikkeleissa, joissa yksikään kirjoittaja ei edustanut maantiedettä, tieteenalala valittiin kirjoittajien enemmistön mukaisesti. Mikäli tieteenalat menevät tasan, ala merkittiin artikkelissa ensimmäisenä olleen kirjoittajan tietojen mukaan. Kirjoittajien edustamat tieteenalat ryhmiteltiin karkeasti seitsemään kategoriaan: luonnontieteisiin, kaupunki- ja teknologisiin tieteisiin, politiikan tutkimukseen, yleiseen kulttuurintutkimukseen, sosiologiaan, humanistisiin tieteisiin sekä muihin (kuva 6). Tässä yhteydessä on huomattava, että muiden kuin maantieteilijöiden suhteellinen osuus kaikista kirjoittajista saattaa antaa hieman vääristyneen kuvan siitä, mitkä tahot kirjoittavat kyseessä oleviin maantieteen kausijulkaisuihin. Ensinnäkin kirjoittajien ala tai toimipaikka saattaa puuttua originaaliartikkelin yhteydestä. Tällöin se merkittiin poikkeukseksi kuuluvaksi ryhmään "muut". Näin meneteltiin esimerkiksi *Progress in Human Geographyn* vuosikertojen 1989 ja 1990 tapauksessa, vaikka osa kirjoittajista tiedettiin maantieteilijöiksi. Vastaavasti kirjoittamishetken instituutio määrittelee jaotellussa kirjoittajan toimialan mahdollisesta maantieteen pohjakoulutuksesta riippumatta.

Kuva 6. Muiden kuin maantieteilijöiden suhteelliset osuudet aineistosta kausijulkaisuittain.

Artikkelien lukemisen yhteydessä kiinnitettiin ensimmäisenä huomio siihen, esiintyykö artikkeleissa "postmoderni" jossakin sanaluokassa. Esiintymät laskettiin artikkeleittain siten, että mikäli sana "postmodern", "postmodernism" tai "postmodernisation" esiintyi kirjoituksessa, sen esiintymämuoto laskettiin vain kertaalleen korkeimman esiintymiskategorian mukaisesti. Tämä tarkoittaa, että pääotsikossa esiintynyttä käsitettä ei enää laskettu toiseen kertaan alaotsikoiden tai tekstiesiintymien osioissa. Vastaavasti alaotsikkoesiintymää ei laskettu uudelleen tekstiesiintymissä. Kutakin yksittäistä artikkelia kohti tilastoitiin siten korkeintaan yksi "postmodernin" esiintymä. Ala- tai loppuviitteiden tekstit laskettiin samanarvoisina muiden tekstiesiintymien kanssa. Analyysissä ei siten tarkkailtu muita post-alkuisia käsitteitä, joihin kuuluisivat mm. "poststructuralism", "postcolonialism" tai "post-marxism". Näin laskettuna lopulliseksi aineistoksi 2942 artikkelin kokoelmasta jäi 480 artikkelia eli noin 16 %. Nämä jakautuvat eri lehtien kesken siten, että absoluuttisesti eniten postmodernia käsitteleviä artikkeleita esiintyi *Progress in Human Geography*ssa ja vähiten *Journal in Historical Geography*ssa (taulukko 3).

Taulukko 3. "Postmoderni"-käsitteen tai sen johdannaisten esiintyminen pääotsikoissa, alaotsikoissa tai varsinaisissa teksteissä kausijulkaisuittain. *M*= pääotsikkoesiintymä, *S*= alaotsikkoesiintymä, *T*= tekstiesiintymä.

Kausijulkaisu	Kaikki	M	S	T	Σ	%
AAAG	357	3	1	23	27	5,6
ANT	186	6	1	21	28	5,7
ECU	150	0	2	32	34	7,1
EPD	438	12	13	80	105	22
JOUR	280	0	0	10	10	2,1
PHG	410	4	15	108	127	26,5
POL	406	1	2	44	47	9,8
REV	345	1	2	31	34	7,1
TIGB	370	6	3	59	68	14,1
Σ	2942	33	39	408	480	100

Artikkelianalyysiä toteutettaessa on pidetty mielessä, että tieteellisten tekstien lajityypille on ominaista sitoutuminen kansainvälisiin asiakielen kirjoittamisen normeihin, valmistautuminen jo etukäteen oman näkökannan puolustamiseen sekä tekstin sulkeutuneisuus. Sulkeutuneisuudella tarkoitetaan sitä, että tieteellisiin julkaisuihin kirjoittavat henkilöt suuntaavat tekstinsä lukijakunnalle, joka itsekin tuottaa samaan tyyliin kuuluvia tekstejä ja jolla samalla on käytetyn kielen ja termistön asiantuntijuus (Maingueneau 2002:325, 327). Samalla tieteelliset tekstit ovat myös puhetekoja ja valikoituneelle kuulijakunnalle suunnattuja puhutteluja. Ne eivät ainoastaan pyri kuvaamaan todellisuutta vaan vaikuttamaan siihen ja vakuuttamaan lukijat esitetyn paikkansapitävyydestä (Austin 1962). Tässä tutkimuksessa tulkinnan perusoletuksena pidettiin sitä, että niin erilaisia kuin tieteelliset tekstit luonteeltaan ovatkin, niiden tarkoitus on tarjota luotettavaa ja eri tavoin käyttökelpoista informaatiota käsittelemistään asioista. Artikkeleita jäsenneltäessä ja luokiteltaessa sovellettiin "*suopean mutta kriittisen tulkitsijan ohjetta*" (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971:154–163; Perelman 1998:42–44). Toisin sanoen artikkeleista pyrittiin etsimään vastauksia vain niihin kysymyksiin, joihin teksti ilmeisesti pyrkiin vastaamaan. Suopeudessa ja kriittisyydessä pyrittiin noudattamaan keskitien periaatetta: liiallinen suopeus saattaisi ilmetä myönteisinä tulkintoina ja vain järkevien oletusten havainnointina. Toisaalta ylikriittisyys johtaisi helposti vain heikosti perusteltujen oletusten ja väitteiden korostumiseen. Siitä huolimatta, että ei ole olemassa pääsyä kirjoittajan ajatteluun, työssä artikkelit nähtiin inhimillisen toiminnan jälkinä, jotka välittävät tietoa tuosta ajattelusta. Näin ollen artikkelien lukemista ja tulkintaa ohjasi ajatus, että kirjoittajalla on jotakin sanottavaa ja tämä on joko latentissa tai ilmeisessä muodossa kohtuullisin ponnistuksin ymmärrettävissä tekstin perusteella. Koska yleisesti ottaen kokonaisuudet ovat ainakin jollakin tasolla ymmärrettävissä osiensa kautta ja *vice versa* kirjoittajien muut tekstit pyrit-

tiin ottamaan mahdollisuuksien mukaan huomioon. Lähdeviitteisiin paneuduttiin ainakin sikäli, kun niissä esiintyi viiden keskeisen postmoderniksi luonnehditun kirjoittajan teoksia.

Tulkinnassa on kiinnitetty huomiota siihen, että perinteisesti realistinen ja konstruktivistinen näkökulma ajautuvat tekstien tulkinnassa ristiriitaan. Konstruktivismin mukaan teksti itsessään ei kanna merkitystä, vaan merkitys luodaan lukemis- ja tulkitsemisprosesseissa. Tämä kanta voi äärimmilleen vietyinä merkitä sitä, että tulkinnat käsitetään ensisijaisesti sosiaalista maailmaa rakentaviksi diskursseiksi eikä niiden suhdetta reaali maailman muihin diskursseihin koeta edes kiinnostavaksi. Realistisen käsityksen mukaan tekstillä on sen sijaan tulkitsijasta ja lukemistapahtumasta riippumaton merkitysrakenteensa. Tässäkin suhteessa pyrittiin kohtuullisen keskittien periaatteeseen.

Lisäksi tulkinnassa on otettava huomioon, että semiotiikan mukaan kaikki kulttuurintuotteet ovat *intersubjektiivisia* eli subjektienvälisiä. Ääri näkökulman mukaan jokainen teksti on kokoonpantu lainausten mosaiikista ja jokainen teksti on jonkin toisen tekstin muunnos tai absorptio. Näin ollen tekstit eivät merkitse mitään "sinänsä", vaan niiden lukeminen edellyttää sitä, että lukijalla on hallussaan lukemista edeltävää tietoa yleiseen representaatioon liittyvistä konventioista. Samoin relevanttia tulkintaa edistää lukijan tietoisuus niistä lajityypeistä, joissa tiettyä aihetta on käsitelty aiemmissa teksteissä.

2.4. VIRHELÄHTEET

Maantieteen alan kansainvälisessä levikissä olevien säännöllisesti julkaistujen sarjojen kokonaismääräksi on ISI Web Of Science -palvelun mukaan arvioitu ihmistieteiden osalta 66 ja ISI Web Of Knowledge -palvelun mukaan luonnontieteiden puolella 31. Tästä aineistomäärästä konkreettiseksi lähdeaineistoksi on valittu yhdeksän maantieteen alan kausijulkaisua vetoamalla järkeviltä vaikuttaviin perusteluihin, jotka korostavat riittävän pitkää ajanjaksoa ja kyseisten kansainvälisten julkaisuiden monipuolisuutta. Aineiston kokonaismäärä – yhteensä 2942 artikkelia – saavuttaa tämälajityypille opinnäytetyölle riittävän saturaatiovaatimuksen, eli samantyyppistä artikkeliaineistoa lisäämällä ei enää olisi saatu puristetuksi uusia tai oleellisesti erityyppisiä näkökulmia postmoderniin.

Empiirisen osion toteuttamisen yhteydessä päälimmäiseksi metodologiseksi kysymykseksi nousi epäily siitä, voitaisiinko hyödyntää muita aineistoja, jotka olisivat kysymykseen vastaamisen kannalta vähintään yhtä käyttökelpoisia kuin näiden yhdeksän kausijulkaisun artikkelikokoelma. Siitä huolimatta, että aineisto kattoi yhteensä lähes 3000 artikkelia, postmodernia käsittelevien artikkelien lukumäärä on sekä absoluuttisesti että suhteellisesti laskien pieni: pääotsikoista postmodernia käsitteleviä artikkeleita oli vain 33 eli 1,6 %, alaotsikoista 39 eli 2,5 %, ja tekstin sisällä esiintymiä löytyi 408 eli 14 %. Yhteensä esiintymämääräksi saatiin 480 eli 16,3 % koko artikkeliaineistosta. Ero lähteiden välillä ei ole absoluuttinen vaan suhteellinen. Kyse on viime kädessä siitä, onko lähde pätevä vastaamaan juuri siihen spesifiin kysymykseen, joka sille esitetään. Kehittyneen lähdekritiikin suurena etuna on, että se ei syrji mitään lähdetyyppiä. Kun tiedetään lähteen tehtävä, voidaan arvioida, tukevatko lähteen antamat tiedot oletusta vai pakottavatko lähteen antamat tiedot korjaamaan päätelmää tai peräti hylkäämään sen.

On syytä muistaa, että lähdeaineiston valinta on aina tietoinen teko ja että lähteen käsite on pohjimmiltaan abstrakti. Tässä yhteydessä yhdeksästä kausijulkaisusta kootun artikkeliaineiston katsotaan muodostavan teoreettisen tutkimuskirjallisuuden ytimen ja samalla representaation, johon todellisen tilanteen näkemykset projisoituvat. Todellisella tilanteella tarkoitetaan sitä, että kirjoittajien käsitykset välittyvät ainakin jossakin määrin yksiselitteisesti, loogisesti ja todenmukaisesti artikkelien sanamuotoihin. Näin niiden perusteella voidaan tulkita kirjoittajan tekstin välittämiä näkemyksiä. Kun artikkelien perusteella laaditaan yhteenvetoja ja pyritään saamaan järjestystä näkökulmien monimuotoisuuteen, kyseessä on väistämättä vähintään toisen asteen representaatio. Edelleen tämän tutkimuksen lukija muokkaa tietoisuudessaan aihepiiristä kolmannen asteen representaation. Tätä representaatioiden ketjua voitaisiin jatkaa pidemmälle, mutta tällöin luisuttaisiin tieteestä taitteen puolelle.

Postmoderniksi luonnehditun kritiikin mukaan tieteellisen tekstin tuottamisen tavoitteeseen sisältyy joko implisiittisesti tai eksplisiittisesti viime kädessä pyrkimyksiä tiedon hallintaan, ja siksi tiedon tuottamisen motiivit pitäisi eritellä mahdollisimman tarkkaan. On myös erittäin tärkeää erottaa toisistaan artikkeliaineiston käsittäminen todellisuuden mallina tai tulkinnan tulkintana ja todellinen tilanne. Absoluuttiseen totuuteen meillä ei ole minkään varteenotettavan kulttuurintulkinnan mallin mukaan pääsyä, sillä kaikki kulttuurisesti välittynyt tieteellinen tieto on jo sinällään jollakin tavalla ehdollista, hypoteettista, epävarmaa ja jatkuvasti täsmentyvää. Ensinnäkin on syytä muistaa, ettei yksikään ihminen kykene ylittämään täydellisesti omaa aikaansa tai omaa kontekstiaan. Käsitykset postmodernista kuuluvat lähihistoriaan, eikä meillä ole vielä tarvittavaa etäisyyttä ymmärtääksemme postmodernin kaikkia mahdollisia ulottuvuuksia ja sovellusaloja. Vastaavasti tiedemaailmassa oman oppialan kapeiden kontekstien laajentaminen on osoittautunut lukuisissa tapauksissa vaativaksi tehtäväksi. Toiseksi kukaan ei voi saada käyttöönsä tietyllä hetkellä kaikkien aineistotyyppien sisältämää informaatiota. Postmodernin lisäksi milte mistä aihepiiristä tahansa on kirjoitettu ja kirjoitetaan vastaisuudessa siinä määrin lukuisista perspektiiveistä käsin, etteivät kenenkään yksittäisen henkilön tai ryhmän resurssit voi riittää kaiken dokumentoidun tiedon ymmärtämiseen. Vaikka kaikki potentiaalisesti saatavilla oleva tieto pystyttäisiin prosessoimaan ja yhdistelemään yhdeksi järkevaksi ensyklopediamaiseksi esitykseksi, tämä ei olisi arvioitavissa millään yksiselitteisellä mittarilla todemmaksi tai pysyvämmäksi teokseksi kuin muut. Kolmanneksi voidaan viitata absoluuttisen totuuden saavuttamattomuuteen siinäkin mielessä, ettei se ole kaikilta osin tavoitteena kiinnostavaa. Absoluuttisen totuuden saavuttamisesta voisi kyllä suunnitella sen jälkeen, mikäli todella pystyisi perustelemaan saaneensa otteen jonkinlaisesta absoluuttisesta todellisuudesta. Postmodernin ajattelutavan korostama tyylilajien yhdistely ja relativismi ei kuitenkaan suosi tällaista absoluuttista ajattelua.

Ajatusta siitä, että totuus löytyisi lähdeaineistosta, voidaan pitää 1800-luvun modernistisena näkemyksenä. Lähteet eivät puhu puolestaan tai kerro mitään, ellei niille ensin formuloida kysymyksiä ja sen jälkeen käytetä niistä saatuja vastauksia päätelmien perustana. Näin ollen tutkimuksen "hyvyys" riippuu aivan oleellisella tavalla tulkinnan perusteltuudesta. Tutkija ei voi piiloutua lähteiden taakse, sillä lukijan vakuuttaminen päätelmän kestävydestä on tutkijan eikä lähteiden tehtävä. Tässä yhteydessä on aihetta muistuttaa, että tutkimuksessa mukana olleiden yhdeksän kausijulkaisun ohella maantieteilijät ovat kirjoittaneet kymmeneen muihin kausijulkaisuihin. Joissain tapauksissa voidaan esittää, että kirjoittajien selkeimmät argumentoinnit ovat luettavissa aivan muista alan kausijulkaisuis-

ta kuin näistä yhdeksästä. Esimerkiksi tutkimusajankohtana julkaistut McDowellin post-modernia feminismiä käsittelevät näkemykset on julkaistu selkeästi argumentoidussa muodossa *Areassa* (McDowell 1990a), dekonstruktio-painotteiset näkemykset *Geoforumissa* (McDowell 1991a), sukupuolen, vallan ja yliopistomaailman diskurssit *Journal of Geography in Higher Education* -lehdessä (McDowell 1992a) ja *Areassa* (McDowell 1990b), epätasa-arvoista työkehitystä koskevat näkemykset *Economic Geographyssa* (1994) ja sidokset post-fordistiseen tuotantomuotoon *Environment and Planning A* -lehdessä (McDowell & Court 1994). Tämä havainto tuo selkeästi esiin sen tosiasian, että tämänkaltaisessa tutkimuksessa voidaan keskittyä tietyinä ajankohtana julkaistujen tekstien vähemmistöön. Vastaavasti yksittäisten tutkijaryhmienkin on käytännössä mahdotonta seurata systemaattisesti edes kaikkein keskeisimpiä postmodernin käsitteellistämiseen liittyviä kansallisia keskusteluja.

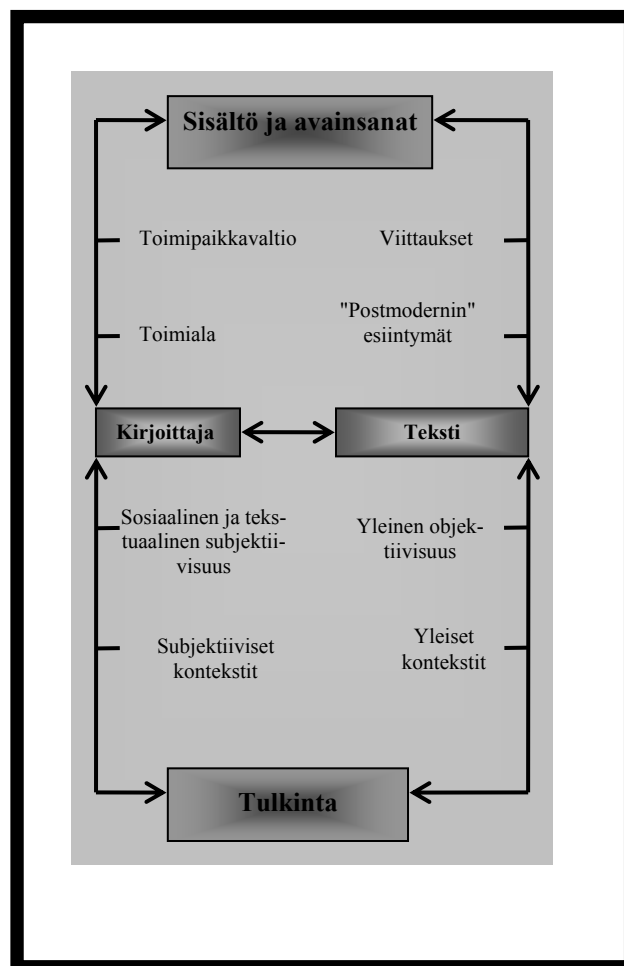
Tässä tutkimuksessa vaarana on ajautua ns. *metodologiseen imperialismiin*, jossa lähteet pannaan puhumaan oman hypoteesin edellyttämällä tavalla (vrt. Bourdieu & Wacquant 1992). Tähän liittyy aivan oleellisella tavalla inhimillinen taipumus nähdä toivottuja konteksteja sielläkin, missä niitä ei ole temaattisesti tai faktuaalisesti perustellussa muodossaan. Metodologista imperialismiin vaikutuksia on yritetty välttää sillä, että artikkelien kirjoittajien taustatiedot on kerätty muistiin ja tarvittaessa niitä on verrattu tekijän aiempaan tuotantoon. Samoin tulkinnassa on otettu huomioon, mihin teoreetikoihin, tapauksiin tai tosiasioihin kirjoittaja perustaa argumenttinsa. Koska yksittäiset tosiasiat eivät määrää kokonaistulkintaa, riski, että analysoinnilla on taipumus muuttua tutkimuskohteiden väkivaltaiseksi määrittelemiseksi, ei poistu tässä työssä kokonaan.

Tulkinnan yhteydessä sovellettiin postmoderniksi katsottua kannanottoa, jonka mukaan fragmentoidakseen ajattelun itsestäänselvyudet ja vanhentuneet ajattelun dominanttimallit lukijan tulee kieltää kaikki lopulliseen representaatioon tähtäävät strategiat.⁴⁷ Usko objektiiviseen, tutkijan tulkinnasta ja ajattelusta riippumattomaan maantieteellisten tosiasioiden ytimen tai luonteen saavuttamiseen on harhaa jo senkin vuoksi, että kaikki tosiasiat eivät ole yhden ihmisen käytettävissä tai koottavissa. Tätä näkökulmaa äärimmillen sovellettaessa ajaudutaan kuitenkin helposti muodottomaan relativismiin, joka tekee mahdottomaksi minkään ehyen teoreettisen aseman hyväksymisen (vrt. Lee 1992:19).

Kaikki suuretkin ajattelijat ovat tahtoen tai tahtomattaan oman aikansa lapsia. Toisin sanoen, katsoopa tutkijakirjoittaja eteen tai taakse, ajattelu suodattuu oman ajan silmien ja kokemusten filterin läpi (Deely 2001:447). Todellisuuskäsitysten ja kielen kulttuurisidonnaisuuden vaikutusten tunnistaminen alkaa olla jo arkipäivää, ja voidaan sanoa, että teksteissä puhuu äänten kirjo, mikä mahdollistaa useanlaiset lukutavat. Esimerkiksi Hans-Georg Gadamerin esittämän *kohtuullisen relativismin* mukaan ymmärtäminen tapahtuu ymmärtäjän näkökulmasta, eli itseä ei voi eliminoida tulkintatapahtumasta. Näin ymmär-

⁴⁷Myöhäismodernina ajattelijana tunnettu Karl Popper esittää saman asian hieman eri sanoin. Hänen (1965:105–106) mukaansa *essentialismi, olemusten kautta toteutettu lopullisen selittämisen ideaali, ei kuulu tieteen kentälle. Filosofisena päämääränä absoluuttinen selitys, jota ei voi edistää pitemmälle ja joka ei kaipaa lisäselityksiä, on taipuvainen luomaan esteitä ajattelulle. Tässä yhteydessä on merkillepantavaa, että Popper ei kieltänyt olemusten mahdollista olemassaoloa. Siten esimerkiksi tieteeseen voi sanoa kuuluvan älyllisen rehellisyyden olemus ja postmodernin käsitteeseen puolestaan tiettyjen modernin aspektien kritisoinnin olemus. Tämäntyyppisten olemusten nimeäminen, analysointi ja vertailu eivät kuitenkaan kuulu tieteellisen selittämisen käytäntöön.*

rettynä tekstin tuottajalla ei ole etuoikeutettua asemaa sen merkitysten tulkinnassa. Tässä tutkimuksessa hyödynnettyä menetelmää voidaan havainnollistaa yksinkertaisen kaavion avulla (kuva 7). Oleellisten tulkintaan liittyvien taustatekijöiden ohella se tuo esiin myös menetelmän puutteet. Yleisten kontekstien määrittelyssä oletettiin lähes kritiikittä, että tekstit vastaavat rakenteeltaan tyyllilajiaan, etenevät johdonmukaisesti ja ovat sisällöltään järjettä kokonaisuuksia. Siksi vaarana on liian suojeva tulkinta, jossa taipuvaisuus nähdä myönteisinä myös heikosti argumentoidut väitelauseet heikentää muutoin kaikkeen tieteelliseen lukemiseen olennaisena osana kuuluvaa kriittistä orientaatiota. Subjektiivisilla konteksteilla tarkoitetaan esiyymmärrystä, joka sekin muuttuu huomaamatta tutkimusprosessin myötä. Vaikka esiin tullee vaikeille tekstinkohdille etsittiin tulkinta-apua muista tekstin kohdista tai kirjoittajan muusta tuotannosta, täyttä varmuutta tulkinnan ehdottomasta valituksesta tai relevanssista ei saavuteta. Samoin voidaan kyseenalaistaa, tuovatko tiedot toimipaikkavaltiosta, toimialasta ja postmoderneihin teoreetikoihin kohdistuvista viittauksista sittenkään relevanttia ja tutkimusaiheen kannalta merkityksellistä taustatietoa kirjoittajista. Erityisesti kysymyksiä saattaa herättää se, miksi toimialat ylipäätään on merkitty liitteeseen. Sitä, työskenteleekö kirjoittaja artikkelin kirjoittamishetkellä maantieteen alalla vai jollakin muulla kentällä, ei oteta huomioon artikkelien sisältöanalyysissä.

Kuva 7. *Metodiin liittyvät taustatekijät.*

Maantieteilijöiden suhtautumistapoja postmoderniksi laskettaviin näkemyksiin voidaan hyvillä syillä kuvata erittäin ambivalenteiksi. Kuten Curry (1991:210) toteaa, osa maantieteilijöistä väittää olevansa itse aidolla tavalla postmodernisteja. Toiset heistä kirjoittavat tavalla, joka osoittaa vahvaa ymmärtämystä monia postmoderniin kuuluvia näkemyksiä kohtaan, toiset puolestaan hyväksyvät varauksettomasti joitakin postmodernismiin liitettyjä piirteitä kieltäen samalla joitakin muita oleellisia postmodernin ajattelun ennakkoletuksia. Lisäksi joukkoon mahtuu sellaisia maantieteilijöitä, joita yleisesti pidetään postmodernien ajatusten kannattajina, mutta jotka ehdottomasti haluavat sitoutua irti postmodernismista (Curry 1991:210).

Tässä tutkimuksessa erityisen haasteen muodostaa se yksittäinen fakta, että artikkelien kirjoittajien kirjoittamishetken toimipaikat sijaitsevat yhteensä 47 eri valtiossa. Niissä jokaisessa on jossakin määrin erilainen kulttuuri- ja tiedekäytäntöilmasto, joka ohjaa kirjoittajien tapaa tehdä tiedettä sekä valita ja käsitellä valitulla tavoin tiettyjä aiheita. Tässä yhteydessä näiden kulttuuritaustatekijöiden vaikutuspotentiaalien yksityiskohtiin ei ole kiinnitetty huomiota. Käytetyn aineiston perusteella näyttää kuitenkin siltä, että suhteellisesti muita kansallisuuksia useammin israelilaiset käsittelevät poliittisiin rajoihin ja geopolitiikkaan liittyviä asioita, australialaiset ympäristön ja ihmisen vuorovaikutusta, isobritannialaiset sosiaalisia seikkoja, ja lisäksi amerikkalaiset orientoituvat sekä teoreettisiin että käytännöllisiin aiheiltaan monipuolisiin tutkimuksiin.

Artikkelien analyysi mahdollistaa hieman erilaisia johdonmukaisesti argumentoituja tulkintoja, mutta ei millaisia tulkintoja tahansa. Tulkintojen määrä ei siten ole rajaton: originaalitekstien kirjoittajien intentiot antavat aina jonkin funktion tuotokselle, joka tieteellisissä teksteissä on argumentoitu suhteellisen selvästi. Mikäli tekstejä tulkittaisiin täysin avoimina, ignoroitaisiin teksteihin sisältyvä intentionaalisuus ja vallankäyttö.

Tulkinnan liikkumavara on monin paikoin suhteellisen pieni, sillä artikkelit suhteutetaan, mikäli mahdollista, kirjoittajien aiempiin teksteihin. Siten tutkimuksen eri vaiheissa on pyritty tiedostamaan, "*keiden todellisuudesta*" ja "*keiden kielestä*" kulloinkin on kyse. Vastaavasti oman todellisuuskäsityksen ja oman kielen kriittinen arviointi kuuluu aivan oleellisella tavalla asiallisen tulkinnan edellytyksiin. Näitä on pyritty tuomaan esiin tutkimuksen premissien yhteydessä (kuva 3) kiinnittämällä erityistä huomiota käsitteiden huolelliseen määrittelyyn ja niiden vaihtoehtoihin sekä neljännen kappaleen tulkinnan yhteydessä.

Kontekstien jakamista kolmeen pääryhmään ja yhteensä yhdeksään alaryhmään voidaan kritisoida monella tasolla: ensinnäkin kaikki kontekstit tulisi nähdä problemaattisina ja syvempää tulkintaa edellyttävinä konstruktioina. Tutkimuksessa tuotettuina kontekstit eivät ole sellaisenaan nostettavissa uudelleen samanlaisina esiin maantieteen aineistojen kätköistä. Niiden käsittelyjärjestys saattaa vaikuttaa ensisilmäyksellä mielivaltaiselta. Valittu järjestys korostaa sitä näkemystä, etteivät kontekstit ole priorisoitavissa hierarkisesti toisiinsa nähden. Tämän vuoksi uudet, tämän tutkimuksen ulkopuoliset kontekstit eivät vähennä tulkintojen arvoa. Toiseksi omien tulkintaresurssien tarkka esittely saattaisi tuoda lisävaloa siihen, miksi tutkimuskohdetta selitettiin juuri näiden kolmen pääkontekstin avulla. Omien tulkintaresurssien erittely edellyttäisi kuitenkin seikkaperäistä itseanalyysiä, mitä ei voi toteuttaa objektiivisesti tai tyhjentävästi. Toisaalta voidaan sanoa, että itserefleksiivisyyskin voi liukua helposti ironisen itsetietoisuuden tai kyynisyyden suuntaan. Suosituksi käyneen omaelämäkerrallisen refleksiivisyyden sijaan turvaututaan artikkelien dialogiin, jossa tarkastellaan, millaisissa suhteissa käsite "postmoderni" esiintyy viitta-

kohteisiinsa nähden. Tässä yhteydessä voidaan samalla todeta, että subjektiivisuudesta voidaan kyllä tehdä arviointeja metaforien valintaan, kirjoitustyyliin, muotoon ja sisältöön liittyen.⁴⁸

Kontekstualisoinnissa tekstit otetaan tutkimuskohteiksi sellaisenaan, eikä niiden takaa pyritä etsimään oikeaa todellisuutta. Teksteihin syvennyttäessä kävi konkreettisesti ja mo-
neen otteeseen ilmi, että tieteellisten tekstien kieli ei ole kaikin osin yksinkertaista ja yksi-
selitteistä. Tieteellisissä teksteissä käytetään usein tarkoituksellisesti *jargonia*, sivistyssanoja
sekä vaikeita lauserakenteita, mikäli tavoitteena on korostaa eroja muihin kielenkäy-
tön tapoihin. Tämä on tyypillistä erityisesti nuorille tieteenaloille, jotka vasta etsivät iden-
titeettejään. Maantiede institutionalisoitui tieteenalana eli sai ensimmäisen professuurinsa
Preussissa vuonna 1887, joten moniin vanhoihin tieteisiin kuten filosofiaan verrattuna sen
voi sanoa olevan yhä lapsenkengissään.⁴⁹

Metodina luokittelu, ryhmittely, kategorisointi ja typologisointi kantavat mukanaan
laajempia teoreettisia oletuksia luokiteltujen tekijöiden luonteesta. Tässä tutkimuksessa
tukeudutaan konservatiiviselta strukturalismilta kalskahtavaan premissiin, jonka mukaan
kontekstien luokittelun päämääränä on auttaa tulkitsemaan tekstejä ensi näkemältä paljas-
tuvaa sisältöä syvemmälle menevillä tavoilla. Käsitteenä postmodernia ei lyöty lukkoon
siinä mielessä, että se olisi rajattu vain muutamaaan oleelliseen kontekstiin ja keskitytty
niiden tarkkaan analyysiin. Postmodernin liittämällä yhdeksään kontekstiin on päinvas-
toin tietoisesti tuotu esiin monivivahteisuutta, pluralismia ja paikoin ristiriitojakin, jotka
havainnollistavat todellisuuden eri puolia.

On syytä kysyä, miksi postmodernin teoretikoista valittiin juuri Jean Baudrillard,
Zygmunt Bauman, Jacques Derrida, Michel Foucault ja Jean-François Lyotard tarkemmin
analysoitaviksi. Mainittujen tutkijoiden tuotannot ovat erittäin laaja-alaisia ja kattavat filo-
sofian ohella sosiologiaa, valtio-oppia, historiaa ja yleistä kulttuurintutkimusta. Lisäksi
maantieteilijät ovat viitanneet toisinaan heihin aivan muiden kontekstien kuin postmoder-
nin yhteydessä. Esimerkiksi Foucault on liitetty vallan tukirakenteiden paljastamiseen tai

⁴⁸Esimerkiksi traditiokontekstien yhteydessä käsitellään lyhyesti ihmiskeskeisen maailmankuvan asteittaista
fragmentoitumista. Metaforaa "naulojen lyöminen arkkuun" käytetään Freudin teorian yhteydessä siinä
määrin huolella, että jotkin tahot saattavat ymmärtää sen käytön tahallisesti korostetussa ääripessimistises-
sä ja epähuomaanissa merkityksessä. Tällaisena olkiukkoargumenttina luettuna sen voi katsoa esimerkiksi
viittaavan käsitykseen, että subjekti menettäisi kykynsä organisoida omaa menneisyyttään, nykyisyyttään ja
tulevaisuuttaan. Toisin sanoen se merkitsisi subjektiviteetitöntä subjektia, jolla ei viime kädessä olisi mitään
oleellista sanottavaa ympäröivästä maailmasta ja omasta paikastaan siinä. Tämäntyyppinen lukutapa yk-
sinkertaistaisi psykoanalyttisen teorian liian näköalattomaksi ja totalisoivaksi. Kaiken tämän ohella se
ignoroisi Freudin teorioinnin kiistanalaiset aspektit ja samalla lukuisat yritykset, joiden avulla psykoana-
lyysi on vuosien mittaan pyritty sisällyttämään tai harmonisoimaan antropomorfisiin teorioihin. Tässä työs-
sä vastaavantyyppisistä lausevalinnoista voisi konstruoida kokonaisen etymologisen sanakirjan selityksi-
neen ja selityksien selityksineen. Tällöin saavutettu argumentaation tarkkuuden tuoma intellektuaalinen
mielihyvä toteutuisi tutkimuksen kokonaisuudesta saadun ymmärtämyksen kustannuksella.

⁴⁹Esimerkiksi Peetin (1998:1) mukaan maantiede on yhä pysyvässä identiteettikriisissä. Tämä tieteenalan
sisäinen epävarmuus liittyy niiden käsitteiden, metodien ja tutkimusteemojen kompleksisuuteen, joilla maan-
tieteilijät tutkivat ihmisen ja ympäristön vuorovaikutussuhteita sekä niiden transformaatioita erilaisilla
aluetasoilla. Lähitieteet tarjoavat siinä määrin monilla tavoin sovellettavissa olevia viitekehyksiä, että yksi-
selitteisen synteisin konstruointi on käynyt yhä vaikeammaksi.

episteemien muutoksiin, joilla on vahva konnotaatio moderniin ajatteluun. Lisäksi Foucault ei koskaan nimennyt itseään postmodernistiksi. Niin ikään saatetaan ihmetellä, miksi mukaan ei ole otettu tiettyjä aivan yhtä ajankohtaisia ja tunnettuja postmodernin teoreetikkoja, joihin maantieteilijät ovat viitanneet. Näihin kuuluvat mm. Michel Maffesoli (esim. Crewe 2003) sekä Gilles Deleuze ja Félix Guattari (esim. Doel 1996; Katz 1996; Chivalon 1997:330; Warf & Grimes 1997; Mitchell 1997; Gibson 1999). Lisäksi esimerkiksi Yapa (1997:717) pitää Richard Rortya tärkeimpänä postmodernina ajattelijana.

Tutkimuksen yleisiä lähtökohtia selvittelevässä luvussa vedottiin Okkamin partaveitseen työn käsiteanalyysiä ohjaavana periaatteena. Aineistonvalinnassa samaa periaatetta sovellettiin siten, että pyrittiin rajaamaan lähdemateriaali vain oleellisia ja merkityksellisiä asioita esiintuoviin tekstilajeihin. Esimerkiksi Dearin (1994) mukaan tutkijat, jotka ovat kotoisin anglosaksisilta kielialueilta, ovat johtaneet postmodernista käytyä keskustelua aivan alusta lähtien. Näin varsinaisen tutkimusaineiston kausijulkaisuiksi päädyttiin valitsemaan lehtiä, joissa on julkaistu ongelmanratkaisun kannalta oleellisia tekstejä. Näiden tekstien kirjoittajat ovat yleensä viitanneet postmodernin teoreetikkojen originaaliteosten sijaan englanninkielisiin laitoksiin. Aineiston käsittelyn yhteydessä tekstien sisällön läpikäynti ja arviointi mahdollisimman samankaltaisen lähdeaineiston kautta osoittautui menettelytapana käytännöllisemmäksi kuin vastaavien tekstinkohtien etsiminen esimerkiksi suomenkielisestä vastaavasta käännöksestä. Tässä yhteydessä voidaan hyvin perustein todeta, että toisaalta sulkiessaan pois maantieteilijäyhteisöjen kansalliset äänet Okkamin partaveitsen soveltamispyrkimys on johtanut modernin menettelytavan kritiikittömältä vaikuttavaan noudattamiseen. Toisaalta yleisessä englanninkielen ylikorostumisessa on kyse julkaisupoliittisesta tosiasiasta, jossa maantieteen oppiala ei tee poikkeusta (Gutiérrez & López-Nieva 2001:53–54). Eryyisen valitettavalta tilanteelta tämä vaikuttaa sellaisten maiden kohdalla, jotka aktiivisen traditionsa ansiosta pystyvät aivan varmasti vastaamaan ajankohtaisiin tutkimushaasteisiin. Sen seikan tutkiminen, miten varioivilla tavoilla "postmoderni" ymmärretään eri maiden kansallisten maantieteilijäyhteisöjen piireissä, edellyttäisi aivan erityyppistä aineiston käsittelyä, kysymyksenasettelua ja lisäksi kansallisten kielten hallintaa.

Laadittaessa englanninkielisen lähdeaineiston pohjalta suomenkielistä tekstiä esiin nousee väistämättä joitakin kääntämistyössä yleisesti tunnistettuja ongelmia. Modernissa ajattelussakaan kääntämistä ei koeta vain lingvistisenä prosessina, vaan se edellyttää paneutumista alkutekstin laatijan historiaan, kulttuuritaustaan, persoonaan ja jopa elämäntilanteisiin. Näihin seikkoihin perehdyttiin tässä työssä ainoastaan avaintekstejä käsiteltäessä. Koska "postmodernin" ilmentymämuodot saivat kääntämisessä päähuomion, osa kirjoittajan sanomasta joutuu väistämättä hukkaan. Tällainen kokonaisvaltainen kääntäminen pyrkii pitämään alkuperäisteoksen hengen muuttumattomana, mutta samalla menetetään aina jotakin joko tahattomasti tai tietoisesti. Tämän ohella se tosiasia, että lähdeaineisto ei ole suomenkielistä, saattaa heijastua tämän tutkimuksen lauserakenteiden kankeutena.

Tässä tutkimuksessa ehkä ylitsepääsemättömin virhelähteiden potentiaalinen vyyhti liittyy kuitenkin inhimillisen luovuuden ja ymmärtämyksen kysymyksiin. Jo Kant (mm. 1781/1986:423) rohkaisi ihmistä älyllisen rohkeuden toteuttamiseen auktoriteettien selän taakse piiloutumisen sijaan. Luovuuden ja eksaktiuden tai vastaavasti taiteen ja tieteen yhdistäminen on kuitenkin lukuisissa varoittavissa esimerkeissä muodostunut ylitsepääsemättömäksi tai lähes ylitsepääsemättömäksi esteeksi. Viime kädessä tutkimusta voidaan kritisoida siitä, ettei se sisällä tyhjentävää kokonaisuusitystä siitä, mitä postmoderni tarkoittaa.

taa maantieteen yhteydessä. Se ei priorisoi kontekstien keskinäistä merkityksellisyyttä tai tärkeyttä. Siksi sen voi sanoa sisältävän ainekset potentiaalisesti loppumattomaan ja pitkityessään hedelmättömäksi muuttuvaan kiistaan siitä, mihin käsitteellä "postmoderni" voidaan viitata.

3. POSTMODERNIN TEORETIKOT SUHTEESSA MAANTIETEEN DISKURSSeihin

3.1. RYHMITTELYN PERUSTEET

Hans Blumenbergin (1985) mukaan muutos modernista postmoderniin on nähtävissä analogisena sen vaiheen kanssa, kun esimoderni muuntui moderniksi aikakaudeksi. Kummasakaan tapauksessa muutos ei ole ollut radikaali. Erityisesti sellaiset modernin ja postmodernin yhteiset ajattelun peruskivet kuten skeptisismi, epävarmuus ja sekularisaatio⁵⁰ eli irrottautuminen kirkon auktoriteettiasemasta ovat olleet läsnä jo esimodernissa ajattelussa. Tämän katsantokannan mukaan postmoderni elää modernin rakenteissa, modernin vaiheena tai jatkeena⁵¹ aivan kuin esimoderni modernin rakenteissa. Mouffe (1995:259–260) viittaa Blumenbergiin todetessaan, että demokraattinen työvoiman vapautumisen logiikka essentiaalisesta teologiasta ja epistemologinen järjen logiikka ovat usein tulleet argumentoiduiksi historiallisesti toisiinsa kiinteästi liittyvinä valistuksen aspekteinä. Niitä voidaan kuitenkin käsitellä täysin itsenäisinä ilmiöinä, jolloin valistus ja moderni eivät integroidu, vaan moderni on nähtävissä universaalien järjen rajojen tunnistamisena pluralistisessa tilanteessa.

Vastaavasti Frankfurtin kriittistä koulukuntaa edustanut Jürgen Habermas (1981:11; 1986; 2001) ei halua luopua modernista. Pikemminkin hän toivoo, että ihmiset oppivat jotakin niistä suureellisista ohjelmista, jotka ovat yrittäneet mitätöidä modernin kehityksen. Hän haluaa säilyttää sen yhteiskunnallisen ja poliittisen edistyksen, joka saavutettiin valistusajalla uskonnon kustannuksella. Vaikka hän arvostelee välineellisen järjen tunkeutumista elämismailman alueelle, tieteellis-teknisen järjen saavutukset ovat mittavuudeltaan korvaamattomia. Modernin sairaudeksi hän nimeää jatkuvan differentiaation tuottaman fragmentaation, joka uhkaa rapauttaa kaikkien sosiaalisten aspektien perustat. Fornä-

⁵⁰*Sekularisaatiota tapahtui suhteellisen laajassa mitassa ilman järjen ja tieteen väliintuloa jo 300 jKr, jolloin eskatologinen (viimeisten tapahtumien, ylösnousemuksen, viimeisen tuomion ja sen jälkeisen elämän) odotus päättyi uskonnon itsensä sisältämien aspektien takia. Se muuttui osaksi teologista doktriinia ja menetti yhteytensä elämän muihin ulottuvuuksiin (Delanty 2000:37).*

⁵¹*Modernin loppu -teoreetikkojen mukaan postmodernia ei voi pitää modernin vaiheena, sillä silloin myönnettäisiin historiallisen kehityksen ja siihen liittyvien tapahtumien lineaarinen suhde toisiinsa. Nämä merkittävät puolestaan suurten kertomusten mytologioiden paluuta.*

sin (1995:51) mukaan olemme todistamassa omana aikanamme pikemminkin modernisaation radikalisoitumista kuin sen hajoamista tai muovautumista postmoderniksi. Maailmanlaajuisesti modernisaatio näyttää yhä kiihtyvän ja moninaistuvan, ja sellaiset modernisaatiota vastustavat voimat kuten uskonnollinen fundamentalismi tai esteettinen postmodernismi ovat pikemminkin sidoksissa modernisaatioon ja osaltaan laajentavat sitä kuin kääntävät sitä taaksepäin. Lisääntyvä maailmanlaajuinen liikkuvuus, sähköiset viestimet, muuttuvat sosiaaliset suhteet ja identiteettimuodot sekä voimaperäistynyt kritiikki modernia kohtaan ovat tulosta moderniteetin yleistymisestä eivätkä missään nimessä sen kääntymisestä postmoderniksi vastakohtakseen. Näin ollen ei ole syytä aliarvioida ns. kypsän moderniteetin ja nykyisen kehitysvaiheen jatkumia.

Arnold Gehlen esittää tehokkaasti täysin päinvastaisen näkemyksen, jota muut yhteiskuntatieteilijät ovat myöhemmin täydentäneet. Hänen (1963:321–323) mukaansa moderni kulttuuri on saavuttanut lakipisteensä eli täyttynyt. Toisin sanoen on tapahtunut laajamittainen kulttuurin kristallisaatio, sillä kulttuurin toimijat ovat käyttäneet loppuun innovatiiviset henkiset resurssinsa. Näin ollen kulttuuriset ideat eivät kykene enää tuottamaan mitään uutta, mikä aiemmin oli keskeistä modernille. Poliitiikankin haasteet ovat loppuneet, sillä radikaaleimmat modernin ideoiden muodot esiintyvät jo realisoituneina yhteiskunnan instituutioissa. Tämän näkökulman mukaan elämme posthistorian aikaa, sillä kulttuurin moderni on jäänyt jo menneisyyteen.⁵² Ne instituutioiden aatteet, joihin moderni perustui, ovat peräisin 1700-luvulta, valistuksen vuosisadalta.

Kärjitetysti voidaan sanoa, että Lyotardin teos "*Tieto postmodernissa yhteiskunnassa*" (1979) herätti ilmestymisensä jälkeen siinä määrin runsaan ja moniulotteisen keskusteluvuoron, ettei vastaavaa yhteiskuntatieteiden alalla ole viime aikoina esiintynyt. Vaikka se ei sisällä kokonaisanalyysiä länsimaisen sivilisaation tilasta, sen argumentteja on sovellettu myöhemmin monenlaisiin kokonaiskulttuurisiin systematisointeihin. Lyotard osoittaa

⁵²Gehlenin teorisoinnissa on paljon yhteistä Francis Fukuyaman "*historian loppu*" -teoksen kanssa. Sen mukaan kommunismin romahduksen jälkeen maailmanhistorian varastosta löytyvät yhteiskuntakehityksen vaihtoehdot on ammennettu tyhjiin. Liberaali, markkinatalouteen perustuva demokratia on osoittautunut kilpailijoitaan paremmaksi. Vain se on tuottanut aineellista hyvinvointia ja oikeuksia ihmisille. Historian kulkua on perinteisesti hahmoteltu hegeliläisellä metodilla, mutta nyt, kun jäljellä alkaa olla ainoastaan yksi varteenotettava vaihtoehto, se on pysähtynyt (Fukuyama 1992:12, 23, 406–407). Fukuyamaa voidaan kritisoida siitä, että hän on sekoittanut keskenään demokratian ja länsimaistumisen ja samoin liberaalidemokratian ja taloudellisen liberalismien. Fukuyama ymmärtää historian yhtenä evolutionaarisena prosessina ja sen loppu merkitsee vaihtoehtojen etsimisen loppumista. Kuitenkin voidaan todeta, että demokratia on kristallisoitunut siten, että sillä ei ole yhtenäistä muotoa. Ideologia on fragmentoitunut useisiin erilaisiin historioihin juuri demokratisoitumisen takia (Delanty 2000:74–75).

ensinnäkin moderniin ajattelutapaan sisältyviä lukuisia ristiriitaisuuksia.⁵³ Modernissa esimerkiksi valinta tiedon funktionaalisuuden ja kriittisen tiedon välillä on osoittautunut käytännössä mahdottomaksi. Toiseksi hän korostaa pessimististä näkemystä tiedon asemasta, joka on siirtynyt markkinavoimien ohjaamaksi. Kolmanneksi teoksesta käy ilmi, että vaikka postmoderni tilanne on modernin kulttuurin perillinen, kyseessä on täysin uudenlainen tilanne. Toisin sanoen moderniin ei ole enää paluuta, ja sen keskeneräisten projektien restaurointi on osoittautunut turhaksi ja jopa vaaralliseksi. Vastaavasti muutosta tai murrosta korostavissa tietoyhteiskuntamallien teorioinneissa korostetaan analogiaa, jonka mukaan tiedosta on nykyisin tullut muutoksen perusta, muutosta ohjaava voima ja tuotannon tekijä aivan samalla lailla kuin työ ja pääoma olivat teollisessa vaiheessa. Tietoyhteiskuntateoriaa ovat teorioineet hieman eri tavoin esimerkiksi Webster (1995) ja Castells (1998). Yhteistä teorioille on, että vaikka erottautuminen teollisesta yhteiskunnasta näytetään suhteellisen selkeänä ja erillisenä vaiheena, se on tapahtunut ja on tapahtumassa vähitellen taloudellisen, poliittisen ja kulttuurisen globalisaation seurauksena. Yhteiskuntakehityksen taustalla on vaikuttamassa lukuisia erityyppisiä muutosvoimia ja kehityssuuntia, joiden motiivit, lähtökohdat ja päämäärät ovat kompleksisia. Siten ei ole olemassa täsmällisiä mittareita, joiden mukaan jokin yhteiskunta on astunut tietoyhteiskuntaan jollakin määrättyllä hetkellä. Siirtyminen vaiheesta toiseen toteutuu hitaasti, jolloin vakaampien kehitysvaiheiden välillä on murrosaika, jolle on ominaista yllätyksellisyys ja vallitsevan tilanteen epävakaus.

Yllä olevia teorioita voitaisiin jatkaa ja tarkentaa. Kuitenkin jo niiden perusteella tuli selkeästi ilmi, että yhteiskunta- ja sosiaalitieteiden alalla postmoderni voidaan jäsentää kahteen pääkategoriaan (kuva 8). Tämä luokittelu *modernin loppu-* ja *modernin vaihe-*tematiikkaan toistuu tavalla tai toisella kaikissa postmodernin teorioinneissa. Tämä pätee myös Baudrillardin, Baumanin, Derridan, Foucault'n ja Lyotardin tuotantoihin, joita tässä yhteydessä sivutaan maantieteilijöiden viittausten osoittamalla tavalla. Luokittelu on laajennettavissa dikotomisesta mallista nelikentän muotoon, kun otetaan huomioon teoreetikojen suhtautuminen postmodernin ja postmodernin ajattelun elementteihin. Kumpikin näistä pääryhmistä sisältää perusolettamuksen, että postmodernissa ajattelussa on jotakin antagonistista moderniin nähden. Siitä, miten tuo antagonismi käsitteellistetään tarkemmin, esiintyy varsin monimutkaisia tulkintoja.

⁵³Modernin ristiriitoihin keskittyvän asenteensa suhteen Lyotardin ajattelutapa on samantyyppinen kuin Bruno Latourin. Latour (1993) pyrkii osoittamaan, että yhteiskuntasopimukselle ja luontosopimukselle rakentuva modernin projekti ei voi koskaan toteutua sikäli, kun sen päämääränä on rakentaa yhteiskunnan ja luonnon välille ehdoton, ylitsepääsemätön raja. Dualismi on päätyntä jopa niin pitkälle, että osin luontoon ja osin kulttuuriin kuuluvia aspekteja, "hybridejä", on totuttu pitämään merkkinä kaikkien aikaisempien kulttuurien taikauskaisuudesta, joiden puuttumista modernista maailmasta se on pitänyt osoituksena ylemmydestään näihin muihin kulttuureihin nähden. Esimerkiksi otsonikato ja ilmastonmuutos kuuluvat kuitenkin mittasuhteiltaan niin uhkaaviin hybrideihin, ettei edes tieteellis-teknisesti pitkälle kehittynyt moderniajattelu voi niistä vaieta. Näin ollen ei paljastu vain, että olemme siirtyneet jälkimoderniin tilaan, vaan vielä perustavammin, ettemme ole tosiasiaa vielä olleetkaan moderneja!

		Käsitys modernista	
		"Modernin loppu" – hypoteesi	"Modernin vaihe" – hypoteesi
Käsitys postmodernin ja modernin suhteesta	Negatiivispaiteinen	Uudenlainen kulttuurinen tilanne (Baudrillard, Lyotard)	Refleksiivinen moderni (Bauman)
	Positiivispaiteinen	Muut suunnat (Derrida)	Kriisistä normaaliin moderniin (Foucault)

Kuva 8. Postmoderni-käsitteen typologisointi suhteessa moderniin.

Mikäli postmoderni kehitys nähdään positiivisena, *modernin loppu* -teorioiden mukaan tilalle on tullut modernia jyrkästi kritisoiava ja monin tavoin päinvastainen innovatiivinen kulttuurinen tila. Se pitää modernia olennaisesti voitettuna tai ylitettynä ja näkee postmodernissa kulttuurin muotojen ja käytäntöjen uudistumisen siemenen. Modernin loppu -teoreetikkojen mukaan postmodernia ei voi pitää modernin osana. Tällöin oletettaisiin jatkumoajattelu, johon liittyy usein deterministisiä aspekteja. Sen mukaan tapahtumat seuraisivat saumattomasti toisiaan, ja nykyisyyden tapahtumille osoitettaisiin jokin menneisyydessä sijaitseva syy. Tällaisen traditionalistisen ajattelun tilalle oletetaan ei-lineaarinen ja pieniin narratiiveihin pohjautuva kehityskulku. Tähän sarjaan voidaan laskea Lyotardin ja Baudrillardin tuotannon ne osat, joita käsitellään tarkemmin seuraavassa osiossa. Mikäli postmoderni kehitys puolestaan nähdään negatiiviseksi, *modernin loppu* -teorioiden mukaan sekä kriisiytyneet perinteinen moderni että muotioikun kaltainen postmoderni tilanne on syytä unohtaa muiden vallitsevien suuntausten tieltä. Derrida ottaa tässä yhteydessä esille logosentrismien käsitteen, johon palataan myöhemmin. *Modernin loppu* -teorioissa modernin ajattelun nähdään ajautuneen umpikujaan, ja sen tilalle on tullut jotakin muuta kuten uudenlainen kulttuurinen tilanne. Vielä 1990-luvun alun teksteissä esimerkiksi Pile ja Rose (1992:124–125) toteavat, että maantieteilijät ovat johdonmukaisesti suhtautuneet postmodernismiin nimenomaan modernismin vastakohtana. Tällöin on esiintynyt halukkuutta voittaa, ylittää tai tukahduttaa "vihollinen", utopiaan pyrkinyt moderni ajattelu. 1990-luvun edetessä tämäntyyppinen yksioikoinen asetelma on kuitenkin tullut monin tavoin kompleksiseksi.

Modernin vaihe -teorioissakin modernin nähdään kriisiytyneen, mutta vain väliaikaisesti ja vain tiettyjen aspektien suhteen. Todellisuuden kuvauksen itsensäkorjaavuuden periaattien katsotaan toimivan tässäkin, joten modernin ajattelun perinteestä on syytä pitää kiinni. Tämäntyyppiseen argumentointiin tukeutuvat hieman eri tavoilla Bauman ja Fou-

cault. Baumanin mukaan on saavutettu itsestään tietoinen, uudenlainen refleksiivinen moderni. Foucault puolestaan korostaa tiedonmuotojen rinnakkaisuutta.

Artikkeliaineiston teksteissä viitattiin yli 500 kertaa kyseessä oleviin postmodernin filosofian ydinteoreetikoihin (taulukko 4, liite 1). Näiden viittausten perusteella tuodaan esille, miten edellä mainittujen postmodernin ydinteoreetikojen ideoita on sovellettu peruslähtökohdiltaan maantieteellisiin ongelmanasetteluihin. Lähdemateriaalista valittiin tulkittaviksi vain selkeimmin argumentoidut, maantieteen kenttään parhaiten soveltuvat ja edelleenkehittelyille hedelmällisimmät tekstit. Tekstien valinnassa otettiin huomioon lisäksi uskollisuus alkuperäistekstille siten, että maantieteellisten tekstien viittaukset ovat suunnilleen kunkin filosofin kokonaistuotannon hengen mukaisia – tai ainakin loogisesti yhdenmukaisia tuotannon jonkin osan kanssa. Pienimmäksi yhteiseksi nimittäjäksi kyseisten viiden postmodernia filosofiaa sivuavan kirjoittajan välille voidaan nimetä ainakin yksi tekijä: kaikki heidän nyt käsiteltävät kannanottonsa kuuluvat tavalla tai toisella määrätietoisiin yrityksiin olla ottamatta kantaa sellaisiin syvälle juurtuneisiin ja yhteiskuntatieteitä jakaviin vastakkainasetteluihin, joita ovat esimerkiksi näennäisesti ratkaisematon antagonismi subjektivistisen ja objektivistisen tiedon välillä, symbolisen analysoinnin erottaminen aineellisen analysoimisesta tai teorian erottaminen empiirisestä tutkimuksesta.

Taulukko 4. Artikkeliaineiston pohjalta koottu viittausten lukumäärä vuosina 1989–2002. L= Jean-François Lyotard, Bd= Jean Baudrillard, D= Jacques Derrida, Bm= Zygmunt Bauman, F= Michel Foucault.

Vuosi	L	Bd	D	Bm	F	Σ
1989	4	2	2	1	6	15
1990	3	2	1	0	4	10
1991	2	3	2	3	8	18
1992	4	12	6	1	15	38
1993	6	6	5	1	23	41
1994	3	6	7	3	23	42
1995	3	2	6	3	22	36
1996	5	7	7	7	19	45
1997	4	10	4	6	27	51
1998	2	7	5	7	29	50
1999	2	8	4	5	24	43
2000	2	4	4	9	31	50
2001	1	4	4	7	21	37
2002	2	3	11	9	28	53
Σ	43	76	68	62	280	529
%	8	14	12	13	53	100

3.2. LOPPUTEOREETIKOT

3.2.1. Lyotard ja epäluottamus maantieteen metanarratiiveja kohtaan

Viime vuosikymmeninä on kyseenalaistettu lukuisia itsestään selvinä pidettyjä ennakkoletuksia viittaamalla vuonna 1998 kuolleen ranskalaisen Lyotardin tuotantoon. Osa maantieteilijöiden viittauksista on välillisiä, eli Lyotardin filosofisia näkökulmia tulkitaan jonkin selitysteoksen tai sovelluksen kautta. Aineiston 43 suorasta viittauksesta suurin osa kohdistuu teoksen "*La condition postmoderne: rapport sur le savoir*" (1979) englanninkieliseen laitokseen (1984). Vaikka Lyotard kiinnitti teorioissaan päähuomion tieteeseen ja tiedon asemaan yhteiskunnassa, erällä hänen painottamallaan seikoilla on ollut erittäin kauaskantoisia vaikutuksia kulttuuritieteiden kenttään. Lyotardin pääargumentin (1984, Lyotard & Thébaud 1985:50–52, 96–97) mukaan kulttuurin ja yhteiskunnan muutokset ovat olleet 1900-luvun loppupuoliskolla siinä määrin kompleksisia, että mikään tieteenala ei ole kyennyt niitä ennakoimaan. Vaikka todellisuudenkuvauksen ennakkoletukset ja painotukset vaihtelevatkin jossakin määrin tieteenalojen välillä, tämä ennakoimattomuus tunnustettiin laajasti eri tieteenalojen kentillä. Ennakoimattomuuden hyväksymisen logiikka johti pian siihen, ettei mitään teoriaa, tieteellistä hypoteesia tai näkemystä pidetty universaalina. Kaiken tiedon nähtiin olevan paitsi itsensä korjaavaa, myös väistämättä epäneutraalia ja monin tavoin ristiriitaista eli paralogioiden sävyttämää. Tilannetta voi kuvata sanoin pluralistinen, relativistinen ja skeptinen; monissa yhteyksissä nämä laatusanat liitetään juuri postmodernin tunnuspiirteiksi.

Lyotard (1991) jakaa Foucault'n ja Derridan kanssa käsityksen siitä, että tiedontuottajainstituutiot ehdollistavat väistämättä tuottamaansa tietoa. Ne järjestävät, lokeroivat, kertovat osittaisia näkemyksiä ja tuottavat omien normiensä mukaisia tieteenalahistorioita. "*Truth is out there*" -argumentti osoittautuu näin virheelliseksi. Se antaa olettaa, että olemukseltaan kiistaton "*totuus*" on valmiina olemassa ennen tutkimusta ja odottaa muuttumattomana raportoijaansa. Tämäntyyppinen modernien tieteenalojen käsitys itsestään kaikkien osatotuusien ylittävänä absoluuttisen totuuden kertojana mahdollistuu vain, kun oletetaan niiden taustalle metakertomus. Valistusajattelun olettamien suurten kertomusten katsottiin ylittävän inhimillisen, institutionaalisen tai sosiaalisen rajallisuuden, sillä niiden ytimenä oli tavalla tai toisella valistuksen universaaliksi koettu usko edistykseen, totuuteen tai oikeudenmukaisuuteen. Näiden esimerkiksi emansipaatioon perustuvien ja itse itsensä legitimoivien myyttien totuudellisuutta ei voi todistaa kriteereillä, jotka tiede vaatii totuudelta. Tapauksessa, jossa tieteen oikeuttamiseen tarkoitettu kertomus kuuluu kertomusten esitieteelliselle asteelle, tiede vajoaa alimmalle mahdolliselle, so. ideologian ja vallan väliin tasolle (Lyotard 1984). Täten Lyotardin vahva epäluottamus metakertomuksia kohtaan on varsin ymmärrettävää.

Suurten kertomusten kuolema -argumentista maantieteilijät ovat vetäneet sangen erilaisia johtopäätöksiä. Nämä maantieteen kenttään sovelletut ajatukset ilmenevät maantieteen moderneiksi luonnehdittujen ja itsestäänselvyysinä pidettyjen käsitysten kyseenalaistamisena ja osittaisena hylkäämisinä. Ensinnäkin tieteenalan lukuisia näkemyksiä pidetään liian totalisoivina. Toiseksi tutkimusten päämäärien ja keinojen väliseen suhteeseen kiinni-

tetään enenevässä määrin huomiota. Kolmanneksi maantieteilijätkin ovat herkistyneet marginaalisille ilmiöille ja tieteellistäneet sellaisia kohteita, jotka aiemmin olisi nähty taiteiden, filosofian tai kirjallisuuden kentälle kuuluviksi. Neljänneksi maantieteenkin kieli käsitteineen ymmärretään omaksi kielipelikseen. Nämä neljä nimettyä vastetta liittyvät monin tavoin paitsi toisiinsa, myös muiden postmodernia teorioineiden filosofien ajatukseen. Seuraavaksi keskitytään aineiston pohjalta lähemmin siihen, miten metakertomusten suhteellistuminen käytännössä näkyy maantieteen teksteissä.

Lyotard (1984, 1991) korostaa, että kukin tieteenala pelaa omilla säännöillään, joiden kieli säilyttää relevanttiutensa vain omien oppialarajojensa sisällä.⁵⁴ Maantieteen omaan ammattislangiin on perinteisesti laskettu alueen, paikan, maiseman ja tilan käsitteet. Entrikin (1991:3) aloittaa keskustelun toteamalla, että aluetiede on toteutettu modernin tieteen kosmopoliittisesta perspektiivistä käsin. Elämäntapojen historiallisuutta ja maantieteellistä erilaisuutta kuvattiin ihmisluonnon universaaliuden olettamuksen termein. Tämä universaalien tieteellinen kartoittaminen on vähä vähältä trivialisoinut paikkojen erityislaatuisuuden eli partikulaarisuuden. Vaikka maantiede korologisena ja synteettisenä tieteenä on tunnistanut paikan dualistisen luonteen, näitä kahta aspektia ei ole onnistuttu menestyksellisesti ylittämään. Päinvastoin kuulu naturalistisin ja eksistentiaalistisin termein selitettyjen alueiden välillä on levennyt: 1900-luvun tendenssinä on ollut hidas siirtyminen kausaalisuhteen ja narratiivien tutkimisesta funktionaalisten suhteiden, systeemien ja lainomais-ten yleistyksien suosimiseen, mikä on heikentänyt korologisten universaalien ja partikulaar-ien välille tasapainoa etsivien tieteellisten mallien käyttöä. Alueiden kaikki ulottuvuudet eivät ole vangittavissa tai kuvattavissa, vaikka teoriaperustaa lisättäisiin. Tilalle Entrikin (1994:229, 231) ehdottaa eräänlaista välimuotoisuutta, jossa yhdistellään tietoisesti subjektiivisia ja objektiivisia elementtejä. Tällainen välimuotoisuus voidaan toteuttaa esimerkiksi narratiivimaisissa aluesynteeseissä, joissa alueen idea toimii maantieteilijälle samoin kuin juoni historioitsijalle. Juonellistaminen⁵⁵ selkeyttää yhtä järkevää kokonaisuutta, päämääriä ja vuorovaikutussuhteita. Siten se yhdistää korologisen objektiivisten faktojen keräämisen humanistiseen taipumukseen nähdä intentionaalisia yhteyksiä toimijan ja ympäristön välillä. Alueet voidaan näin tulkita samanaikaisesti sekä kulttuuri-identiteetin lähteinä että

⁵⁴Kielipelien määrittelyssään Lyotard viittaa suoraan Wittgensteinin toiseen, "Tractatuksen" (1922) jälkeen luotuun kieliteoriaan. Siinä kielen ei ajatella peilaavan ulkoista todellisuutta, vaan kielen käyttötapa määrittää sen merkityksen. Kieli kietoutuu monin tavoin käytäntöihin, erilaisiin elämänmuotoihin. Sanan merkitys ilmenee vain siitä, mitä tehtävää se kielipeleissä toteuttaa. Toisin sanoen sanan käyttöyhteys määrittelee sen merkityksen. Vastaavasti kieli ja elämänmuoto luovat todellisuuden, eikä päinvastoin. Crang (1992:544) yhdistää tämän käsityksen Habermasin konsensusta ja järkevää dialogia etsivään kommunikatiivisen toiminnan teoriaan. Hän päätyy johtopäätökseen, jonka mukaan sekä kielipelien keskinäinen riippuvuus että jatkuva eriytyminen elävät maantieteessäkin rinta rinnan: ne tulevat esille maantieteen metaforis- sa, jotka koskevat esimerkiksi "sijainnin politiikkaa" tai "keskuksia ja reuna-alueita". Näihin maantieteen metaforiin palataan tarkemmin kappaleen 4.1.2. metodikontekstien yhteydessä.

⁵⁵Postmoderni ajattelu korostaa pieniä kertomuksia, mistä voidaan vetää monenlaisia johtopäätöksiä. Koska esimerkiksi alueen "koko kertomus" ei ole esitettävissä, pieniin kertomuksiin pätevät valinnan ja järjestelyn kriteerit samoin kuin muissakin fiktioissa. Näin faktan ja fiktion rajat hämärtyvät. Toiseksi kerronnallisuus merkitsee vastaanottajan roolin korostumista. Aluekertomus luo kehykset, joita lukija täydentää. Kolmanneksi kerronta tapahtuu aina jostakin näkökulmasta, ja mikäli tämä näkökulma näyttäytyy itsestäänselvyys-tenä, sen ideologisuus jää huomaamatta ja lukija altistuu manipulaatiolle.

osana sosiaalisten toimijoiden objektiivista maailmaa. Samalla rajojen materiaallinen, henkinen, sosiaalinen ja monitasoisesti symbolinen keinotekoisuus saadaan esiin. Monin paikoin juuri raja-alueet ilmenevät hybridiominaisuutensa ansiosta moni-ilmeisinä. Tämä näkyy esimerkiksi Kaplanin Kanadaa (1994), Radcliffen Equadoria ja Perua (1998) sekä Smithin Skotlantia (1993) käsittelevissä tutkimuksissa. Maiseman suhteen saman moni-ilmeisyyden, marginaalisuuden ja hybridisyyden ovat havainneet mm. Leitner ja Kang (1999) Taiteita kuvatessaan.

Smith (1994:499) näkee kartan, maantieteen perinteisen työvälineen, totalisoivana keksintönä. Cramptonin (2001:236–238) mukaan 1950–1960-luvuille sijoittuneen kvantitatiivisen vallankumouksen jäljiltä kartat formalisoituivat, ja ne nähtiin kartografi-asiantuntijan laatimiksi korrespondenssitotuuden heijastumiksi, jotka välittivät selkeintä mahdollista visuaalista tietoa maanpinnan muodoista. Kartoitustekniikan edistyttyä näiden abstraktioiden käsitettiin esittävän rationaalisesti järjestynyttä tilaa jossakin muodossa, ja esimerkiksi ei-problematisoitujen hallintoalueiden, viestintäreittien ja maanomistusolojen rajat tarkentuivat. Kartografi ja kartan aktuaalinen käyttäjä dikotomisoitiin siten, että kartografin tehtävä oli laatia tietynlaisia tiedonvälittäjän asemassa olevia optimikarttoja pysyviksi malleiksi todellisuudesta. Kartanlukijoilta edellytettiin kartanlukutaitoa, kykyä muistaa ja hahmottaa standardisoidut, yhdessä sovitut todellisuuden symbolit.

Kaikki kartat toimivat tehokkaasti spatiaalisen vaihtelevuuden ja monimuotoisuuden homogenisoijina, yksinkertaistajina ja konkretisoijina. Samanaikaisesti ne eliminoivat vähä vähältä jäljet käytännöistä, jotka tuottivat ne. On selvää, että mikä tahansa todellisuuden representaatio on jähmeä spatiaalinen konstruktio, eli se pysäyttää esittämänsä tilan ja ajan jatkumon. Curryn (1994) mukaan suunnilleen sama pätee kaikkiin paikkatietojärjestelmiin. Karttoja ei siten nähdä nykyisin ainoastaan objektiivisina jatkuvasti kumuloituvan maantieteellisen tiedon raportoijina. Pikemminkin kyseessä on joustava tiedon representointimetodi, jossa tietoaines manipuloidaan osaksi taloudellisen, poliittisen ja sosiaalisen vallan käytäntöjä (Smith 1994:499; Bassin 1999:109–110). Crampton (2001:237, 240) toteaa, että kartatkin ovat sosiaalisia konstruktioita. Modernia instrumentaalista järjen muotoa korostettaessa muistutetaan, kuinka modernissa käytettiin karttoja tietoisesti nationalistisiin pyrkimyksiin. Esimerkiksi Karl Haushoferin kolmannen valtakunnan elintilapyrkimyksiä representoivien karttojen myötä propagandististen karttojen laadinnasta kehittyi oma kaunotaiteiden muotonsa.⁵⁶ Kwan (2002:648–650) keskittyy GIS-menetelmien keinoin tuotettuihin visualisaatioihin ja kritisoi niitä yksipuolisesta datajohtoisuudesta, taustalla olevasta positivistisesta epistemologiasta, universalisoinnista sekä vanhojen objektiivismiin pyrkivien ja maskuliinisten valtarakenteiden stabiloinnista. Valtion valvontatehtäviin sovellettuina GIS-metodeilla toteutetut kuvat esiintyvät lisäksi instrumentaalisen järjen ja teknologisen determinismin manifestaatioina. Traditionaalisessa käytössä tällaiset hiljaisuudella kyllästetyt kuvat ovat riittämättömiä tilan subjektiivisten elementtien representointiin. Ne eivät tuo esiin esimerkiksi erilaisia katsojapositioneja, genderkokemuksia tai erilaisuutta muussakaan suhteessa.

⁵⁶Käsitys kartoittamisesta lineaarisena edistyvänä projektina, jossa Ptolemaioksen karttoja paranneltiin kohti lopullisen karttakuvan päämäärää, ei ole niin yksioikoinen kuin voisi olettaa. Bassinin (1999:113) mukaan löytöretkien mukanaan tuoma maantieteellinen tieto rationalisoitiin vähitellen osaksi vanhojen myyttien ja tarujen traditiota. Toistaiseksi ei ole täyttä selvyyttä, missä määrin karttoja laadittiin vielä 1600–1700-luvuilla puhtaasti kirjallisten matkakuvausten perusteella (Edney 1993).

Pile ja Rose (1992:125–126) muistuttavat, että Lyotardin viitoittamassa postmodernissa ajattelussa huomio kiinnitetään ennen muuta teorioiden taustalla oleviin olettamuksiin ja tapoihin, joilla "toiseus" kyseenalaistetaan. Karttaprojektityyppien tarkoituksenmukaisuudesta on kiistelty jo kauan, ja ilman nimenomaisesti postmoderneja kannanottojakin on selvää, että kartografian ulkopuoliset intressit sanelevat käyttöön vakiintuneiden projektityyppien valintaa.⁵⁷ Postmodernin ajattelun mukaisessa näkemyksessä vastaavaa voidaan sanoa aluemaantieteellisestä kaavasta, jossa alueet kuvataan jähmeässä ja lokeroivassa järjestyksessä siten, että luonnontieteen ja kulttuuritieteen aspektit erotetaan toisistaan. Kuvaamisesta edetään yleensä alueiden selittämiseen, ja siinä alueet nähdään jonkin keinotekoisin linjan kuten valtion rajan selkeästi erillistämiksi ns. "kontainereiksi". Tällöin ajatellaan joko implisiittisesti tai eksplisiittisesti, että kullakin alueella on jonkinlainen spesifi olemus. Olemus voi perustua esimerkiksi talousjärjestelmän yksityiskohtiin, maisematekijöihin tai siihen, miten kukin yksittäinen kansa on sopeutunut ympäristöönsä eli ns. "kansanluonteeseen". Tämä säiliöteoria pohjautuu yliyksinkertaistavaan käsitykseen, jossa todellisuuden elementit redusoidaan jäykkiin ja rajallisiin kategorioihin. Samalla kun ne tehdään helpommiksi ymmärtää ja käsitellä, todellisuus pakotetaan tavalla tai toisella kaavamaiseen muottiin. Kansallisvaltion osalta säiliöteoriaa on kritisoitu varsin voimakkaasti monilta tahoilta. Esimerkiksi Taylorin (1994a) mukaan säiliönä ymmärretty valtio ei kestä taloudellisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja poliittisesti verkostoituneen, globaalien ja dynaamisen maailman muospaineita.

Vastaavasti voidaan sanoa, että erilaiset käsitykset esimerkiksi globalisaation vaikutuksista, tuotantoalojen restrukturaatiosta, työttömyydestä tai köyhyydestä ovat erilaisista näkökulmista tehtyjä kuvauksia, joissa ei ole kyse tieteenalan vähittäisestä matkasta kohti totuutta. Varsin usein 1990-luvun alussa uusmarxilaisesti orientoituneiden maantieteilijöiden epätasaista kehitystä koskevat tulkinnat perustuivat kansainväliseen työnjakoon ja totalisoivaan globaalikapitalismin systeemiin rakentuneisiin metateorioihin⁵⁸: niiden mukaan toisten alueiden elinvoima ja toisten taantuminen nähtiin saumattomana ja itsestään selvänä osana kapitalismin ekspansiota, ikään kuin kapitalistiset prosessit toimisivat samanlaisina kaikkialla. Kehityksen nähtiin johtavan väistämättä kohti epätasaista kehitystä, kun pääomat ja investoinnit konsentroituvat tietyille alueille (Sunley 1991; Bowler 1994). Maantieteen kontekstissa kapitalismin nähtiin tuotantomuotona sekä luovan että tuhoavan

⁵⁷*On tunnettua, että yhdessä karttaprojektityypissä vain yksi perusominaisuus – oikeapintaisuus, -kulmaisuus tai -pituisuus – on matemaattisesti oikein kuvattu. Esimerkiksi navigointikarttojen lähtökohdaksi on vakiintunut oikeakulmainen Mercator, jossa pinta-alat ja etäisyydet vääristyvät siten, että päiväntasaajalle suurelta osin sijoittuvat ns. kolmannen maailman alueet projisoituvat tasolle kohtuuttoman pieninä. Esimerkiksi Grönlanti näyttäytyy siinä pinta-alaltaan suunnilleen Afrikan kokoiselta siitä huolimatta, että konkreettinen pinta-alaero on 15-kertainen Afrikan hyväksi. Samaa vääristyneisyyttä ei voi havaita kompromisseina toteutetuista projektityypeistä kuten Robinsonista.*

⁵⁸*Tämäntyyppinen marxismin sovellus yhdisti positivismiin, materialismin ja fenomenologian ja tarjosi oman tulkintansa yhteiskunnallisesta todellisuudesta. Julkilausumattomana mutta vahvana taustaoletuksena on näkemys, jonka mukaan ristiriitaisuuksissa on todellisuuden käyttövoima. Näissä marxismin synteettisissä esityksissä pyritään määrittelemään ne tekijät, joiden kautta yhteisöt integroituvat globaaliin talouteen paikallisten luonnonvarojen hyödyntämisen ja ympäristönsäätelyn kautta. Näkemysten mukaan tuotantovoimien kehitys muuttaa luonnollisen absoluuttisen tilan suhteelliseksi sosiaaliseksi tilaksi ristiriitaisuuden liikkeen kautta (Peet 1998:76–77, 93–100).*

alueellista erilaistumista. Yhteiskunnalliset ja kulttuuriset erot, joita aiemmin käytettiin spesifien paikkojen kuvailemisessa, nähtiin ensisijaisesti kapitalismin lopputuloksena.⁵⁹ Vaikka teorioita muokattiin mm. lokaliteetteja⁶⁰, strukturaatiota tai kompleksisia vuorovaikutussuhteita korostavaan suuntaan mikrososiologiin voimiin viittaamalla, tietoinen toiminta ja kulttuurin vaikutus toimintaan eivät ole täysin selittyneet esimerkiksi strukturaatioon pohjautuvissa teorioissa (Lovering 1989:7–10; Beynon & Hudson 1993:179–182). Maantieteilijöiden hyvin dokumentoidut pyrkimykset ajan, tilan ja sosiaalisen toiminnan leikkauspisteiden uudelleenajatteluun lokaliteettitutkimusten yhteydessä edustavat Mardenin (1992:43) mukaan herkistymistä erilaisuudelle, dekonstruktiolle ja fragmentaarisuudelle.

Teemaltaan perinteisesti sosiaalitieteiden emansipatoriseen tietokäsitykseen tukeutuviin, solidaarisuutta korostaviin ja kantaaottaviin aihepiireihin on liitettävissä viime aikoina pluralismia. Esimerkiksi köyhyys, nälkä, kodittomuus ja sairaudet ovat niputettavissa yhteen, puutteenalaisuutta painottavaan diskurssiin. Yapan (1996:717) mukaan tällainen postmoderni diskursiivinen lähestymistapa kykenee antamaan aiempia, muutamaa perusolettamukseen pohjaavaa näkemystä tyydyttävämmän näkökulman ongelmaan. Diskurssiin vaikuttavien seikkojen moni-ilmeisyys ja lukuisuus tulevat ilmi kausaalisuhteiden määrittelyssä, toiminnan konkreettisissa vaihtoehdoissa, muiden kuin köyhyysasiantuntijoiden identifioinnissa sekä sosiaalisen muutoksen voimasuhteiden ymmärtämyksessä. Köyhyyttä ei voi lievittää tavanomaisen yhteiskuntateorian epistemologian keinoin.

Maantieteilijöiden rooli totuuden kertojina ja korologisen tiedon ehdottomina asiantuntijoina on muuttunut, kun teksteissä on otettu kantaa Lyotardin käsitykseen järjen kor-

⁵⁹*Kyseessä oli dialektinen alueiden samanarvoistamisen ja erilaistumisen voima, joka samanaikaisesti sekä homogenisoi että erilaisti tiloja.*

⁶⁰*Terminä lokaliteetti on rajoittuneempi kuin paikka (Entrikin 1991:52). Kyse ei ole mekaanisesti rajattavissa olevista alueista vaan paikallisuudesta, joka määräytyy sosiaalisten prosessien suhteen. Lokaliteetit voidaan määritellä esimerkiksi jokapäiväisen työn ja asumisen rutiinien, kommunikaation ja paikallistason poliittisen toiminnan kautta. Lokaliteetit toimivat siten poliittisen, taloudellisen ja sosiaalisen elämän eri ulottuvuuksilla yksilöiden sosiaalisen liikkuvuuden perustana (Cooke 1989:3).*

roosiosta. Toisin kuin valistuksen olettamassa objektiivisessa järjessä⁶¹, uudenlainen järki-ideaali on oletettu paralogioita ja epävarmuutta sietäväksi ja esiintuovaksi. Pile ja Rose (1992:129) muistuttavat, ettei Lyotardia mukaillen voida enää puhua yhdestä totalisoivasta järjestä, vaan useanlaisista järjistä. Näin maantieteellinenkin ongelmanasettelu korostaa paralogioiden, ristiriitaisuuksien ja sokeiden pisteiden olemassaoloa. Akateemisten käytäntöjen performatiivisuus näkyy monin tavoin (Thrift & Dewsbury 2000:425).

Lyotardin argumenteista johdetut maantieteilijöiden näkemykset totalisoivista teorioista, tutkimusten päämääristä ja tieteen ennako-oletuksista ovat saaneet osakseen tarkkaan harkittua kritiikkiä. Simon (1998:227) näkee Lyotardin postmodernistisen katsontakannan soveltuvan spesifisti vain pohjoisiin maihin. Sekä valistuksen kritiikki että modernin ytimenä oleva teollinen vallankumous on nähtävissä luonteeltaan eurosentriseksi. Tällainen yhden maanosan ehdoilla toteutettu argumentointi ei vakuuta multikulttuurisessa tilanteessa, jossa maailma on transformoitunut taloudeltaan homogeeniseksi, mutta kulttuurinen mosaiikki on säilynyt. Curry (1991:220) on sitä mieltä, että Benjaminin (1969) nostalgisoima teosten aura on postmodernismissä yritetty uudelleen sijoittaa postmodernien kirjoittaja-sankareiden – kuten Lyotardin – yhteyteen. Postmodernia filosofiaa esiintuovat individualistiset intellektuellit yrittävät rikkoa modernit tieteenteon ortodoksiat, mutta tulevat samalla pystyttäneeksi henkilökultin aivan samalla tavoin kuin modernismille oli tyypillistä.

Erääksi nimenomaisesti maantieteilijöiden ongelmaksi Curry (1991:224) nimeää sen, että esimerkiksi tiedettä popularisoinut Lyotard on otettu vastaan aikaisempien filosofien tarkkana siteeraajana. Lyotardin tekstien perusteella monet postmodernisti-maantieteilijät viittaavat suoraan Wittgensteiniin ymmärtämättä niitä traditioiden taustoja, joista käsin Wittgenstein on kirjoittanut aikoinaan omat kieliteoriaa ravistelleet tekstinsä. Näin puheet kielipeleistä jäävät ontoiksi korulauseiksi ilman aitoa sisältöä. Käytännössä menettelytapa, jossa yhtenäisten teorioiden tilalle on asetettu pieniä kertomuksia, paikallisia totuuksia, situationaalista muistia tai jokapäiväisen elämän yksityiskohtia, sisältää omat ongelmansa.

⁶¹Maantieteilijöiden keskuudessa varsin tunnettuna ovat säilyneet Horkheimerin ja Adornon käsitykset valistuksen mukanaan tuomasta järki-käsitteestä. Esimerkiksi Horkheimerin ja Adornon (1991:82–103) mukaan niin Francis Bacon kuin koko valistuksen ajattelu taistelivat mm. uskontoon liittyviä myyttejä vastaan olettaen tilalle uuden, kapeasti käsitetyn järjen myytin. Se vapautti, mutta myös kahlitsi tiedon muodostumista. Samalla se jakoi modernin järjen – ja samalla koko yhteiskunnan – kahtia: subjektiivinen järki etsi keinoja tavoitteidensa edistämiseksi. Tavoitteena oli tulla entistä paremmin toimeen objektiiviseksi käsitetyssä maailmassa. Tämä instrumentaalisen järjen muoto ei kuitenkaan kyennyt reflektoimaan subjektin tavoitteiden oikeellisuutta tai totuutta, sillä se oli karsinut piiristään etiikan ja metafysiikan kentät. Se ilmeni kvantitatiivisessa muodossa rajoittuen kalkyloimaan toimintaa ja tehden lopulta numeroinnista uuden mytologian kohteen. Adornon mukaan lyriikan kirjoittamista Auschwitzin jälkeen voi luonnehtia barbaariseksi: se muistuttaa vain niistä hirveyksistä, johon itseään reflektoimattoman järjen harjoittaminen on johtanut. Toinen järjen muoto – dialektinen järki, johon kriittinen teoria laski perustansa – joutui väistymään yhä enenevässä määrin. Sen ilmaukset tukahdutettiin integroimalla ne vallitsevaan instrumentaalisen järjen systeemiin, joka puolestaan oli viemässä maailmaa kohti uutta barbariaa. Vaikka dialektinen järki pitäytyi traditioissa ja jäseni maailmaa totaliteettina, tämä jäsenyys on avoin, historiallinen, eikä sorru liikkuvan todellisuuden redusointiin muuttumattomaksi olemuksiksi kuten Husserlin fenomenologia oli tehnyt (vrt. Cahoone 1988:114–116, 182–186).

Samalla kun postmoderni ote fragmentoi, moniäänistää ja fantasioi kerronnassaan, se tekee yhtenäisen poliittisen ja kollektiivisen toiminnan mahdolliseksi (Simon 1998:224).

3.2.2. Baudrillard ja maantieteen simuloitujen kybertilat

Joukkoviestimien, kulutuksen ja hyödykkeiden hallitseman maailman kritisoijana ja postmodernismin avainhenkilönä tunnetulla Jean Baudrillardilla (1929–) näyttää olevan paljon sanottavaa maantieteilijöille. Häneen viitattiin 76 artikkelissa, mikä vastaa 14 % osuutta näiden viiden teoreetikon muodostamassa tarkastelukehikossa. Varsinkin hänen korostamansa käsitteet *simulaatio*, *simulacrum* ja *hypertodellisuus* ovat herättäneet maantieteen kentällä aikalaisdiagnostista keskustelua nykytodellisuuden luonteesta. Näiden vaikeiden käsitteiden määrittelyä on paitsi tarkennettu ja selvennetty, myös niiden käyttöyhteydet ja -tavat on muokattu perinteisiin ihmismaantieteen tutkimuskohteisiin soveltuviksi. Näihin kuuluvat lukuisat hyödykkeiden maantieteen, kulutus- ja ostoskäyttäytymisen, tieteellisen representaation ja muut aikalaisdiagnostiikkaan liittyvät tutkimusasetelmat. Erityisesti Smith R. (1997), Lawrence (1998), Smith ja Doel (2001) sekä Paolucci (2001) ovat hyödyntäneet Baudrillardin tunnetuimpien tekstien käännöksiä artikkeleissaan.⁶²

Oleellista Baudrillardin tuotannossa on se, että hän kuvaa 1990-luvun tilannetta murroksena, jossa asiat eivät ole enää niin kuin ne olivat modernissa. Tämä representaation murros on edennyt hiipien edeten, eikä sitä osattu ottaa huomioon muiden tapahtumien kuten loppumattoman uutistarjonnan, kulutustavaravirran ja mainonnan takaa. Schoonmakerin (1994:168) mukaan Lyotardiin ja Foucault' hon yhdistävänä tekijänä voidaan mainita Baudrillardin näkemys, jonka mukaan modernit yhteiskuntateoriat – ja niistä erityisesti marxismi – eivät pysty kuvaamaan tai selittämään tyydyttävästi nykyistä transformoitunutta ja kompleksista yhteiskunnallista tilannetta. Siksi siihen tarvitaan oma käsitteistönsä, jota käyttämällä asiat ja ilmiöt eivät näyttäyty epämielikkäinä ja absurdeina.

Baudrillard (1994) lähtee siitä, että hillitön kuvavirta ja pakkomielle kokea elämä kuvien kautta⁶³ on muuttanut perusteellisesti tapaamme tulkita ja havainnoida todellisuutta. Hän luonnehtii tätä nyt käsillä olevaa tilannetta merkkianalyysin neljänneksi vaiheeksi. Modernismissa ja realistisessa todellisuuden kuvauksessa oletettiin, että merkit viittaavat merkkijärjestelmän ulkopuolella olevan reaalityodellisuuden objekteihin. Näin ollen todellisuuden käsitettiin olevan vaivatta kuvattavissa merkeillä, jotka olivat siitä riippumattomia. Tulokseksi saatiin niin tieteen, taiteen kuin uutisoinninkin alalla kuvauksia, joissa merkin

⁶²Tämän tutkimuksen aineiston valossa ahkerimmin on viitattu englanninkielisiin laitoksiin "America" (1988a) ja "Selected writings" (1988b). Merkille pantavaa on, että edellä mainituissa teoksissa käsitettä "postmoderni" käytetään varsin säästeliäästi ja lisäksi "merkki"-, "simulaatio"- ja "hypertodellisuus"- termit käytetään jossakin määrin vaihtelevissa merkityksissä. Kyseiset kaksi teosta edustavat pientä osuutta Baudrillardin monipuolisesta kokonaistuotannosta, mutta niillä on kokoava rooli teemojen omaperäisen käsittelytavan ja termistön selkiinnittämisessä.

⁶³Baudrillardin näkemyksen mukaisesti voidaan sanoa, että koko elämä koostuu kuvista ja merkityksistä, joita annamme kuville: automaatti-, video-, digitaali- ja webkamerat on valjastettu arkielämän tapahtumien ikuistamiseen; uutiskuvat, diagrammit, sääkartat ja valvontakamerat yleisten ilmiöiden uutisoimiseen; elokuvat, tietokonepelit, lehdet, kirjat ja multimediatestit yksityiskäyttöön. Ellei tapahtumaa ole taltioitu, on syytä epäillä sen olemassaoloa.

katsottiin heijastavan todellista tilannetta. Postmodernissa simulaatioyhteiskunnassa tämä yhteys merkkien ja referenttien eli tarkoitteiden välillä katkeaa, ja todellisuuden kuvauksia hallitsee kiinteiden merkitysten häviäminen.⁶⁴ Toisin sanoen postmodernismi alkaa muoutua todellisuutta eri tavoin käsittelevän informaation lisääntymisen ja intensivistymisen kautta, ja lopulta kommunikaatioon ja mediaan perustuvassa yhteiskunnassa käsitys yhdestä todellisuudesta tulee yhä vaikeammin ymmärrettäväksi (Baudrillard 1988a, 1988b; Smith & Doel 2001).

Baudrillard (1988b:125) on jatkanut Vattimon (1992) ja McLuhanin (1964) teorioimaa mediayhteiskuntamallia korostamalla, että mikään ei enää katoa kuoleman kautta, vaan moninkertaistamalla, tarttumalla, kopioitumalla ja muuttumalla läpinäkyväksi. Näin ongelmaksi muodostuu simulaatio eli sisällytyksettömien ja eroamattomien merkkien moninkertaistuminen.⁶⁵ Kun merkit viittaavat vain toisiinsa ja ovat lisäksi toistettavissa, ne voidaan aina asettaa uusiin kehyksiin merkitsemään uusia asioita. Käsitteet kumoutuvat sitä kautta, että ne laajenevat omien rajojensa ulkopuolelle. Ainoa laki, jonka alaisina elämme, on Baudrillardia mukaillen ns. "*hämmentävien kategorioiden laki*": kun kaikki on esteettistä, poliittista tai seksuaalista, kategoriat yhdistyvät lopulta siten, että ne menettävät lajijominaisuutensa ja erottelevan kykynsä sulautuen kaikkiin muihin kategorioihin. Aiemmin merkityksellisiksi koettujen kategorioiden katoaminen ei niinkään merkitse niiden totaalista häviämistä kuin niiden merkitysten romahtamista tai kutistumista kokoon liiallisen näkyvyyden ja monistumisen seurauksena. Tämä erityisesti amerikkalaista yhteiskuntaa luonnehtiva simulaatiokulttuuri tarkoittaa käytännössä sitä, että filosofit eivät pyri käsitteellistämään todellisuutta, vaan todellistamaan käsitteet ja materialisoimaan ideat (Baudrillard 1988a:70). Näin on päädytty sellaiseen paradoksiin, että kulttuurin luomat utopiat on jo toteutettu eikä mistään enää löydy oleellisia tukahdutettuja tai kahlehdittuja potentiaaleja (Smith R. 1997:317). Näin todellisuudesta, joka modernismissä käsitettiin "annettuna", on tullut yhä enemmän "tuotettua". Tämä tuotettu todellisuus voidaan käsitteellistää siten, että gallupit tuottavat mielipiteet, lääketiede psykosomaattiset sairaudet,

⁶⁴Baudrillardin (1988b:170–171) analyysissä esittävä kuva-merkki on käynyt läpi neljä perättäistä vaihetta:

1. Modernissa tilanteessa ja erityisesti realismin mukaisessa katsantokannassa merkki käsitetään perustodellisuuden heijastumaksi, analogiaksi korrespondenssitotuudelle (ns. reaalisen moderni strategia).
2. Merkki naamioi ja vääristää todellisuutta: ei ole nimettävissä instanssia, joka erottaisi toden vääristä.
3. Merkistä tulee todellisuuden poissaolon ilmaus. Todellinen ei ole enää sama kuin ennen, vaan tilalle tulee nostalgia alkuperäisyyden myyttejä tai todellisuuden merkkejä kohtaan (ns. uusreaalisen strategia).
4. Postmodernissa tilanteessa merkillä ei enää ole suhdetta mihinkään todellisuuteen eli se on oman itsensä simulacrum. Reaktiona simulaation ja todellisuuden rajan häivyttämiseen otetaan käyttöön toisen asteen objektiivisuus, tuotettu autenttisuus tai paniikinomainen materiaallinen tuotanto esimerkiksi ns. perinnettönnön kontekstissa (ns. hyperreaalisen postmoderni strategia).

⁶⁵"Simulaatioissa kaikki kertaantuu: maisemat uusinnetaan valokuvissa, naiset seksuaalisuuden käsikirjoituksissa, ajatukset kirjoituksissa, terrorismi joukkotiedotusvälineissä, tapahtumat televisiossa. Yksinkertaisesti sanottuna kaikki näyttää olevan olemassa vain tämän oudon tarkoituksiperän kautta. Ehkä maailma onkin olemassa ainoastaan niiden mainosten ja kuvavirran funktiona, joiden kohteena se on jossakin toisessa omassa maailmassaan" (Baudrillard 1988a:34).

seksuaaliteoria seksuaalisuuden, kriminologia rikollisuuden ja taideteoria taiteen.⁶⁶ Kansanjoukot muuttavat joustavasti mielipidettä esimerkiksi vaaligallupien yhteydessä, koska muutokset halutaan nähdä päivittäin tiedotusvälineissä. Massojen voima on potentiaalisesti aktiivista, mutta aktuaalisesti passiivista, nykyhetken orientoitunutta, refleктоimatonta ja sellaisenaan massoille itselleen täysin riittävää.

Simulaation ulkopuolinen todellisuus ei ole selkeästi identifioitavissa, sillä yhteiskuntamme koostuu uskomusten, ideaalien ja suunnitelmien mukaisista koodeista ja merkeistä, jotka itsekin pohjautuvat simulaatioihin. Koodit ilmenevät konkreettisissa käytännöissä kuten lakien valvonnassa, instituutioissa kuten koulujärjestelmissä sekä erityisesti viihde- ja mainosteollisuuden aloilla. Koodit eivät ole universaaleja, mutta ne edeltävät todellisuutta ja osallistuvat aktiivisesti sosiaalisen todellisuuden tuottamiseen. Näin tuotetut representaatiot eivät ankkuroidu tosiasioiden, todellisuuden tai historian kiinteään perustaan: ne perustuvat vapaina kelluviin merkkeihin. Pyrkimys simulaatioista irtautumiseen osoitetaan Baudrillardin käsittelyssä lähes mahdottomaksi, lähtökohtaisesti nostalgiseksi tehtäväksi. Simulaatioista pyritään irtautumaan esimerkiksi järjestelemällä autenttiseen menneisyyteen viittaavia tapahtumia, objekteja, toimintamuotoja, tekstejä ja kuvia. Viitataan oletettuun autenttisuuteen nämä mallit ylittävät todellisuuden, eli niistä tulee hypertodellisuutta.⁶⁷ Taakse jääneet ideaalit, fantasiat ja kuvat tuotetaan yhä uudelleen, ja vaikka uusia ilmiöitä tapahtuu, ne ovat jo ennalta koettuja. Näin ihmisten suhtautuminen tapahtumiin muuttuu yhdentekeväksi.

Tämän ranskalaisen filosofin kontribuutio maantieteelle näyttää aineiston perusteella piilevän siinä, että tavanomainen ajattelutapa loogisesta todellisuuden ja sen representaation suhteesta kääntyy pääläelleen: kuvat edeltävät todellisuutta ja lopulta tuottavat sen. Analogiana kausaalijatteluun asia voidaan ilmaista siten, että representaatio on syy, todellisuus puolestaan seuraus. Näin ajateltuna maantieteilijän tuottama kartta ei havainnollista katsojalle ulkoista todellisuutta, vaan päinvastoin. Kartta tuottaa katsojalle todellisuuden, ja kartan lukija alkaa etsiä todellisuudesta karttaan sopivia merkkejä. Kartan kulutustavaramarkeinoilla ei haeta pelkkää tavanomaista representaatiota, vaan halutaan jotakin tutkimuksen imagoon paremmin soveltuvaa (Bassin 1999:111).

Aitkenin ja Zoninin (1993:192–193) mukaan maantieteen ytimeen kuuluu paikan hengen ja oman aseman määrittely kollaasin ja pastissin piirteitä omaksuneessa ja kameran tuottamien kuvien dominoivassa maailmassa. Tämä tapahtuu ainakin osittain kuvien ja representaatioiden tutkimisen keinoin. Elokuvatutkimuksessa maantieteilijöitä on erityisesti kiinnostanut se seikka, millä tavoin globaalin mediakulttuurin välittämä kuva on sidoksissa tiettyjen provinssien tai territorioiden paikallisten identiteettien monitasoiseen merkitysten tulkintaan ja ilmentymiin. Esimerkiksi Lawrencen (1998) Iowan maaseutua kuvaava-

⁶⁶Jotkin tahot voisivat kritisoida Baudrillardia kaltevan pinnan virheargumentoinnista: "Ainoa todellinen kauneus luodaan plastiikkakirurgian menetelmin, ainoa aito kaupunkimiljöön kauneus maisemaoperoinnin keinoin, ainoa puhdasoppisen oikea mielipide gallup tulosten pohjalta... ja nyt geenimanipulointi mahdollistaa koko ihmislajin plastiikkakirurgian" (Baudrillard 1988a:32).

⁶⁷Omaelämäkertojen laatiminen, valmiiksi patinoitujen huonekalujen osto, yksityiselämän tekeminen julki- seksi television puheohjelmien välityksellä sekä roolipeleihin osallistumien saattavat ilmentää osaltaan nostalgiaa asiaintiloihin, joissa saavutettaisiin suora ja välitön ote todellisuuden merkeistä tai alkuperäisyyden myytistä. Se ei ole saavutettavissa näitä keinotekoisien käytäntöjen välityksellä, vaan niiden seuraus on todellisen tilanteen ylittyminen, hyperreaalinen tilanne.

vien elokuvien tulkintoja lukevalle tulee selväksi, että todellisuus ei ole annettu, vaan tuotettu: sekä iowalainen elämäntapa että maisema näyttäytyvät elokuvissa merkkien leikkinä, jossa kaikki yritykset erottaa simulaatio ja todellisuus toisistaan osoittautuvat turhiksi. Iowassa historian voi sanoa loppuneen baudrillard'laisessa mielessä, sillä historian vanhoja tapoja on toistettu sekä filmillä että agraariyhteisössä siinä määrin surutta, että alkuperäisyys on kadonnut ja reprodusoidut käytännöt ovat nielaisseet sisäänsä historian. Seurauksista ja syistä ei saada otetta. Lawrence näkee löyhän analogian tapojen simulaation ja hybridisyyden välillä: molemmat ohittavat kepeästi kaikki viittaussuhteet taustalla olevaan essentiaaliseen todellisuuteen, säilyttävät ennustamattomuutensa ja mahdollistavat lukemattomia tulkintoja. Tavanomaisten objektien ja substanssien kadotessa tosi ja eletty kokemus laajenevat siten, että elokuvarepresentaatiot dominoivat ihmisten käsitystä Iowasta idyllisenä maaseutuympeiristönä, joka on sekä luontonsa että kulttuurinsa perusteella säilyttämisen arvoinen. Se, että paikkaa arvioidaan ensisijaisesti elokuvarepresentaatioiden pohjalta ja vasta toissijaisesti todellisen tilanteen perusteella, kuuluu hyperreaalisen paikan avainpiirteisiin. Maantieteilijöiden varsinaisena haasteena onkin ymmärtää ja tulkita prosesseja siitä, kuinka simuloidut sosiaalisen järjestelmän ilmentymämuodot spatialisoituvat tiettyihin paikkoihin (Lawrence 1998:728–729).

Hyödykkeiden maantieteen tutkimuksissa on havaittu jo pitkään, että tavaroiden merkki- tai näyttöarvo on irtaantunut niiden käyttöarvosta (esim. Hartwick 1998:427–428). Näin lähestytään jälleen baudrillard'laista simulaatiota. Tässä yhteydessä moderni symbolinen vaihto ja sille rakentunut vastavuoroinen kommunikatiivinen sosiaalisuus käsitetään tuhoutuneiksi: ensinnäkin simulaatiossa vaihtajien suhteessa hyödyke ja raha kohoavat sosiaalisuutta keskeisemmäksi, eli ostaja on suhteessa vain hyödykkeisiin ja tuotettuihin mielikuviin, eikä hänellä ole suhdetta tuottajaan. Näin symbolisen vaihdon vastavuoroinen suhde on supistunut yksisuuntaiseksi suhteeksi tavaramailman ja ostajan välillä. Toiseksi kauppakeskuksissa todellinen ja epätodellinen sulautuvat toisiinsa niin täydellisesti, että niiden välinen raja katoaa. Kolmanneksi tehokkaassa mainonnassa, yritysten logo- ja brändivirrassa sekä mielikuvien ja julistetekstien toisoinnoissa on kyse juuri niistä loputtomasti kiertävistä simulaatiomalleista, jotka ovat tuottaneet hypertodellisuuden. Informaation paisuessa merkitys tuhoutuu. Maantieteilijät ovat keskittyneet kaupalliseen merkkien kulutuksen (Dodgson 1999:612, 616), reflektiomattoman kulutustarpeiden pikaisen täyttämisen (Goss 1999) sekä spekaakkeliympäristöjen tutkimiseen (Pinder 2000:363).

Paoluccin (2001:650–659) mukaan kauppakeskusten simuloiduissa tiloissa syntyy pienoiskaupungin vaikutelma, vahva tilallinen illuusio, kun keinotekoiset puistot, kadut, torit ja mainokset viittaavat vain toisiin, keinotekoisiiin urbaaneihin merkkeihin.⁶⁸ Näiden pääasiassa visuaalisten merkkikerrostumien loppumattomuus ei voi olla kuormittamatta havainnoitsijoita. Jo muutaman minuutin kävely voidaan nähdä monien maailmojen tiivistymisenä yhteen näkökenttään. Jotta illusorinen todellisuuden vaikutelma syntyisi, kokijalla tulee olla aikaisempaa kokemusta simuloinnin kohteesta. Tällainen ostoskeskus hämärtää useita tilan kokemiseen liittyviä perinteisiä moderneja oppositioita: henkilö on yhtä aikaa sisällä ja ulkona, julkisessa ja yksityisessä tilassa tai arkkisessa ja juhlavassa tilanteessa.

⁶⁸Gossin (1999:46, 50) mukaan suurimmissa kaupallisissa komplekseissa vain mielikuviutus näyttäisi olevan rajana hyödyketarjonnan toteuttamiselle. Jo menetetyiksi ajatellut primitivismin, puhtaan luonnon, lapsuuden ja kulttuuriperinnön teemat ovat kohdattavissa arkkityyppeinä simuloitussa muodossaan. Goss (1999:56) puhuukin osuvasti maagisesta realismista.

Ihmismaantieteen perinteessä tähän liittyy esimerkiksi keskustelu kaupakeskuksen tilan ja paikan kokemuksista. Voidaan sanoa, että kyse on Harvey'n (1989:240–242) teorioimasta ajan ja tilan tiivistymisestä tai yhteenpuristumisesta. Aika–tila -kompressiolla kuvataan niitä prosesseja, jotka mullistivat tilan ja ajan objektiiviset ominaisuudet ja pakottivat ihmiset radikaalisti muuttamaan tavat, joilla ympäröivää maailmaa hahmotetaan.⁶⁹ Näin ajan ja paikan perspektiivit limittyvät: kokija tulkitsee samanaikaisesti eri aikoihin ja tiloihin viittaavia merkkejä. Aika ja tila tiivistyvät yhteen pisteeseen, jonka yhteys ympäröivään tilaan tai omaan aikaan näyttää olevan sivuseikka (Dodgshon 1999). Myös Marden (1992:45) osallistuu keskusteluun kuvien, merkkien ja tyylien kiihtyvistä kertakulutuksesta. Hän nojaa Baudrillardiin tarkkaillessaan narsismin muotoja kuten päättymättömään kulutuksen lumoon liittyviä vaikutuksia ja merkityksiä. Siinä yksilöllisten maun ja tavarafetismin ilmausten mukaan se, miltä jokin näyttää, on tärkeämpi, kuin mitä se merkitsee.

Esimerkiksi teemapuistot nähdään elektronisen ajan urbanismin allegorioina, joissa monenlaiset ideat materiliasoituvat (Smith R. 1997:309, 318). Teemapuistojen arkkityypiksi mainostetussa Disneylandissa mekaaninen uusintaminen on toteutettu johdonmukaisesti tilan synekdokeita hyödyntämällä: niissä esimerkiksi jonkin tunnetun paikan simulaatio perustuu kävijöiden aikaisempiin stereotyyppisiin mielikuviin kuten valokuvien, elokuvien, videoiden tai muiden tekstien tuottamiin yleisiin kulttuurisiin representaatioihin. Kohtaamalla monenlaisia valikoituja elämyksiä, jotka liittyvät ruokailutapoihin, musiikkiin, paikallisiin perinteisiin, kielen kuulemiseen ja taidemuotoihin jokin kulttuurikonaisuus voidaan kokea pienoiskoossa korvikkeiden kautta, simulacrumina. Konkreettinen tila muuttuu tilapäisesti fiktiiviseksi tiivistyneeksi aikatilaksi, joka edustaa koko asianomaisen paikkakunnan tai maan kulttuuria tai historiaa. Disneylandin synekdokeista koostuvat kohteet ovat autenttisia siinä mielessä, että todellisen ja mallin välillä ei ole eroa (Yapa 1996:723–724). Teknisesti simuloimalla tuotettu todellisuus vastaa paremmin ennakkovaatimuksia ja antaa enemmän todellisuutta kuin luonnon todellisuus. Nämä hypertilat ovat olemassa vain katselua ja osallistumista varten, eikä niillä ei ole jatkuvuutta ympäröivään todellisuuteen. Tällaisissa hypertiloissa todellisuutta ei voi määritellä yleisesti, sillä totuus ja todellisuus määritellään suhteellisiksi, paikallisiksi ja sopimuksenvaraisiksi käsitteiksi. Tämän voi tulkita merkitsevän simulaatiosta nauttimista, koska muuta vaihtoehtoa ei ole. Kuluttajat eivät ihmettele arvojen pluralismia, vaan ovat valmiita omaksumaan yhä eksoottisempia ja yhä vaihtelevampia arvoja.

Vaikka urbaanin ympäristön speaktaakkeleihin erikoistuneen maantieteen haaraa ei ole määritelty tarkkaan, Pinderin (2000) mukaan siinä tutkitaan kollektiivisten ja tilallisten massaviihteen muotoja, joissa kaupunkikuvaa muokataan yleensä väliaikaisesti lavastein. Julkisen tilan muuttamisen motiiveina voivat toimia esimerkiksi kaupungin imagon kohottaminen, estetisointi, mediatapahtuma, finanssi- tai kiinteistövaikuttajien suurmessut, kaupalliset festivaalimarkkinat tai historiallisten tapahtumien muistopäivät. Yhteistä näille tapahtumille on, että ne ovat suljettuja eli ulkopuolinen tila on kadottanut avoimuutensa. Pinder (2000:380) muistuttaa, että esimerkiksi Pariisissa tämäntyyppinen speaktaakkelitilan luominen peittää alleen kaupungin oman identiteetin ja sekoittaa vanhat ja uudet koodit keskenään toimien siten muistutuksena siitä, ettei markkinataloudesta ole ulospääsyä. Täl-

⁶⁹*Kompressiota tilan suhteen ilmentävät tehokkaat viestintäyhteydet ja ajan suhteen kulkuyhteyksien innovaatiot. Näin maapallo on käsitteellistettävissä "maailmankyläksi", joka on taloudellisesti, poliittisesti ja ekologisesti jatkuvassa vuorovaikutuksessa osiensa kanssa (Harvey 1989:240).*

lainen speaktaakkelitodellisuus rakentuu erilaisten ja erityyppisesti manifestoituvien koodien mukaisesti. Ne edeltävät todellista siinä mielessä, että ne tuottavat kaupunkikuvan todellisen sosiaalisen järjestyksen, johon kaikki kansankerrokset ottavat osaa. Kyse on simulaatiosta, joka tapahtuu vailla alkuperää olevien ja itsensä ulkopuolelle viittaamattomien mallien ja koodien mukaisesti.

Baudrillardin tulkinnan mukaan historiallisissa speaktaakkeleissa historia jää saavuttamattomiin: se tulkitaan simulaatiolla tuotettujen stereotyyppien kautta nykyajan luomukseksi. Perinnetuotannon haarat popularisoivat menneitä tapahtumia ja tuottavat niistä narratiiveja ja merkkejä kulutukseen. Pahimmillaan historia saattaa ohentua pelkäksi tapahtumien, asioiden ja muistomerkkien kokoelmaksi, joita perinnetuotannon muodot ylläpitävät. Goss (1999:48) ja Johnston (1999:190) varoittavat tutkijoita liiallisesta historiallisten tapahtumien merkitysten aliarvioinnista: historiallisen perinnön käsitteeseen liittyy yksilöllisiä, ryhmäidentiteettiä ja kansallisuuteen liittyviä tekijöitä, mutta sitä tulkitaan myös laajemmissa, globaaleissa yhteyksissä. Samat menneisyyden episodien representatioiden merkit ovat tulkittavissa yhtäläillä tutkijoiden teksteistä kuin perinneympäristöistäkin. Pohjimmiltaan kyse on merkkien tulkitsemisesta ja historiallisen selittämisen vaihtoehtoista. Jäykkä kahtiajako aktuaaliseen historiaan ja väärään perinne- ja perintötietoisuuteen saattaa olla pikemminkin illuusio kuin tosiasia. Esimerkiksi Hoelscher (1998) ei pidä perinnetapahtumien ja turistipalveluiden tarjontaa ristiriitaisena etnisen perinneidentiteetin säilyttämisen kanssa.

Keskustelu postmodernista on tuonut esiin ajatuksen yhden todellisuuden katoamisesta maailmassa, jossa media muodostaa lakkaamatta yhä uusia todellisuuksiaan. Poliittisten tapahtumien uutisoinnissa henkilökohtainen karisma, tilaisuuksien ympäristöön rakennetut speaktaakkelit ja retoriikka saattavat ohjata päätöksentekoa ja toimintaa. Joukkotiedotusvälineet eivät pysty tuottamaan kulutukseen tarpeeksi sensaatiouutisia, televisiokanavia, speaktaakkeleita ja piilokameralähetyksiä. Maantieteen alalla Baudrillardin teorioiman Persianlahden sodan (16.1.–28.2.1991) puhtaan mediateknistä luonnetta kommentoivat ainakin Smith (1992:268), Ó Tuathail (1993:6) ja Hillis (1994:183). Toisaalta sota oli tulkittavissa ensisijaisesti suorien reportaasien, sotilasstrategien ja kommentaattorien välittämäksi hyperreaaliseksi tv-ruutujen representaatioksi, jota mediakuluttajat seurasivat kuin tietokonepeliä tai viihdyttävää speaktaakkeliä (Taylor 1997). Mediatapahtumana uutisoitua simuloitua taistelulentien todellisuutta ei kuluttajan tarvinnut problematisoida, sillä 24 tuntia päivystävä reporterit kertoi sopivasti leikattuja välähdyksiä "todellisesta tilanteesta". Toisaalta Persianlahden sota on tulkittavissa kylmän sodan jälkeen esiintyneenä USA:n ulkoma- ja hallintopolitiikan militarististen fantasioiden täyttymyksenä, joka dokumentoitiin siten, että tapahtumapaikan sosiaalinen luonne hävitettiin tietoisesti. Samalla uutisoinnissa turvauduttiin aiempiin retorisiin käsitteisiin vihollisesta, vapauttamisesta ja sankaruudesta (Ó Tuathail 1993:5, 17–18).

Baudrillardia voidaan syystä kritisoida liiallisesta ironisoinnista, pessimismistä ja äärimmäisyyksiin menemisestä: hänen mukaansa tulkintojen esittäminen kulttuurista on tullut mahdottomaksi, sillä kaikki ideat kietoutuvat viime kädessä simuloitun todellisuuden loppumattoman itseviittaavuuden ongelmaan. Esimerkiksi Olsson (2001:261) löytää analogian Duchampin *readymade*-valmistuotteiden ja käyttämiemme sanojen välillä: kaikkien maantieteellisten tekstienkin jokainen sana on eräänlainen valmistuote, eikä kukaan meistä aloita lähtöviivalta. Tarkkaan ottaen Baudrillardin painajaismainen näkemys simulaatiosta tarkoittaa, ettei maantiede – kuten ei mikään muukaan moderni disiplina – voi luoda kuvaa

siitä riippumattomasta todellisuudesta. On myös syytä huomata, että Baudrillard käyttää simulaatiota samanaikaisesti kritiikin kohteena ja kritiikin välineenä. Lisäksi simulaatio-teoria erottaa helposti subjektin maailmasta. Jotta individualistinen toimija soveltuu teorian, subjekti on rajoitettava rutiinikäyttäytymisen kuten hyödykkeiden kuluttamisen tai massaviihteen kulutuksen pariin. Tämä jättää inhimillisen luovuuden, yksilöllisyyden ja intentionaalisuuden varsin kapeiden käsitysten varaan (vrt. Demeritt 1996:497).

3.2.3. *Derrida ja maantieteen dekonstruktiiiviset metodit*

Curry (1991:223) suhtautuu epäilevästi maantieteen muuttuviin viitekehyksiin: siinä missä Gouldin (1978) mukaan lineaarialgebraa osaamaton ei voi olla "oikea" maantieteilijä, nykyisin samaa on sanottu henkilöstä, joka ei tunne Derridan ajattelun peruspiirteitä. Monissa yhteyksissä (esim. Harvey 1999) on pohdittu, miksi maantieteilijät ylipäättään hyödyn-tävät tämän vaikeaselkoisena loppumattoman tekstianalyysin kannattajana tunnetun ranskalaisen filosofin ajatuksia. Miksi maantieteilijöidenkin pitää nähdä tutkimuskohteensa teksteinä? Eivätkö intertekstuaalisuus, dekonstruktio ja logosentrismi kuulu pikemminkin kirjallisuustieteiden ja filosofian kentille kuin tämän perinteisesti alueellisen erilaistumisen teemaan tukeutuvan tieteenalan piiriin? Eikö muodikkaiden teorioiden lainaamisella ole mitään rajaa?⁷⁰

Tämän tutkimuksen artikkeliaineistossa Derridaan viitattiin 68 artikkelissa. Näyttää siltä, että maantieteilijät kokevat puhutteleviksi monentyypiset Derridan tuotannon aspektit, sillä mihinkään tiettyyn teokseen ei ollut viitattu selvästi muita enemmän. Kuitenkin voidaan sanoa, että dekonstruktion käsite kohoaa selvästi suosituimmaksi teemaksi. Tämän ohella tekstuaalisuuden käsite on ulotettu koskemaan perinteisiä maantieteen tutkimusalueita kuten maisemaa, kaupunkia, luonnonympäristöä, instituutioita ja karttaa. Tekstuaalisuuden soveltaminen näihin maantieteen peruskäsitteisiin on tuonut esiin monenlaisia konflikteja perinteisen realistisesti orientoituneen ihmismaantieteen kanssa. Tekstillä Derrida tarkoittaa kaikkia merkkejä sisältäviä symbolisia yksiköitä, joissa symbolit voidaan kiinnittää mihin tahansa elementtiin, ihmismieli mukaan lukien. Näin ollen teksti saattaa muodostua esimerkiksi äänistä, kehon liikkeistä, arkkitehtuurin muodoista tai näiden ja muiden

⁷⁰*Maantieteilijät viittaavat nimenomaan englanninkielisiin teoksiin, jolloin esiin nousee lukuisia tulkinnan ongelmia. Derridan argumentointi koostuu ensinnäkin pääosin muiden mannermaisten filosofien tekstien kommentoinnista, joiden tausta-ajattelun tunteminen olisi oleellisen tärkeää. Toiseksi hänen käyttämänsä uudissanat avautuvat vaikeasti, eikä Derrida pyri muutenkaan systemaattisten teorioiden rakentamiseen. Kolmanneksi erot englannin kielen ja ranskan kielen merkityskentissä ovat paikoin huomattavia. Näin ollen useissa tapauksissa näyttää mahdolliselta, että tukeutuminen Derridaan jää vain aforismien, toisen käden kirjallisuuden tai viitteenomaisuuden asteelle. Yleiselläkin tasolla voidaan (Fuchsiin ja Wardiin 1994:492 tukeutuen) sanoa, että mitä pitempi horisontaalinen välimatka ihmisten välillä on, sitä formaalimmiksi ja erillisimmiksi heidän kommunikointinsa jäävät paikalliskonteksteista ja psykologisesta idiosynkrasiasta. Tässä aineistossa Derridaan on kuitenkin yleensä viitattu muiden tekstuaalisten teoreetikkojen yhteydessä, mikä helpottaa osaltaan suopean mutta kriittisen lukijan periaatteella toteutettua tulkintaa.*

symbolikokonaisuuksien yhdistelmistä. Tekstit mahdollistavat tulkinnan käytäntöjä, jotka sisältävät kielen mutta eivät rajoitu siihen.⁷¹

Ensisijaisesti Derrida (1930–2004) tunnetaan vaikutusvaltaisena poststrukturalistisen filosofian, lingvistiikan ja kirjallisuudentutkimuksen johdannaisena tunnetun dekonstruktiteorian kehittäjänä sekä perustojen, originaliteetin ja keskustan vastustajana. Paradoksaalisesti voidaan sanoa, että juuri nämä teemat tuovat hänet lähelle postmodernia filosofiaa: samalla kun Derrida on vakuuttavasti yhdistänyt vaikutteita eri ajatussuuntauksista – Heideggerin metafysiikkakritiikistä, Saussuren merkkiteoriasta ja Husserlin transsendentaalisesta fenomenologiasta – hänen dekonstruktiteoriansa on väistämättä aikaisempien, lähtökohdiltaan modernien filosofioiden kuormittamaa (Zuckert 1996:201–216). Dekonstruktio ei esitle uudenlaista metafysisestä läsnäolosta vapautunutta ajattelua eikä voi täysin irtautua perinteestä. Näin ollen esimerkiksi Doel (1992) on vakuuttunut, ettei dekonstruktiteoria edusta katkosta suhteessa moderniin ajatteluun. Pikemminkin kyse on hänen mielestään vanhojen teorioiden luontevasta modifikaatiosta, joka tunnustaa suurimman osan modernin ajattelun konventioista. Samoin Lagopouloksen (1993) mukaan eroihin keskittyvässä dekonstruktiossa on ikävällä tavalla läsnä totalisoivia elementtejä. Kuten Barnett (1999:289) muistuttaa, kyse on viime kädessä siitä, että dekonstruktioilla ei maantieteenkään kentällä viitata tiettyyn ainutlaatuisen teoreettiseen tai empiriseen ohjelmaan, josta voitaisiin esittää skemaattinen ja yksiselitteinen jäsenitys tai yhteenveto. Derridan radikaalit ajatukset kyseenalaistavat modernien ajattelutraditioiden monia totunnaisia perustoja siinä määrin vakuuttavasti, että hänet voidaan laskea tämän tutkimuksen viimeiseksi ns. lopputeoreetikoksi. Erityisesti hänen näkemyksensä länsimaisen filosofian ja kulttuurihistorian Heideggeriin päättyneestä logosentrisyyden lopusta viittaavat vahvasti uuteen kulttuuriseen tilanteeseen, jota tässä yhteydessä nimitetään postmoderniksi (vrt. Sim 1999:9).

Heideggerin myöhäistuotantoon kytkeytyvällä logosentrismillä Derrida (1982) tarkoittaa länsimaisen ajattelun dominoivaa ja sisäistettyä ajattelun piirrettä, jonka mukaan logos eli järki hallitsee myhosta eli mystiikkaa.⁷² Sen ihanteena on puhtaasti rationaalinen kieli, joka representoisi maailman ja sen tapahtumat täydellisesti. Logosentrismin erehdys perustuu oletukseen, että virtaavan puheen takaa on nimettävissä kiinteitä merkityksiä, joita

⁷¹Käsitteen "teksti" ongelmana on se, että se kaikkien substantiivien tapaan tuo mieleen ajatuksen jostakin jo olemassa olevasta objektista, joka olisi itsessään täydellinen ja pysähtynyt. Tämä saattaa johtaa ajatteluun, jonka mukaan myös esimerkiksi kirjoitettujen tekstien lopulliset merkitykset olisivat olemassa vastaavalla tavalla valmiina. Oleellista on huomata, että teksti on luennan kohde. Tekstuaalisuus puolestaan viittaa siihen, miten sitä luetaan. Tekstin tulkinta tuo esiin tekstuaalisuuden irrottamalla merkitysrakenteet tekstistä ja määrittelemällä tekstin jollakin spesifillä tavalla. Näin ollen teksti on irrallisessa suhteessa lukemistaan ja tulkintoihin. Sen tekstuaalisuus konstituoituu lukemisprosessissa ja on tunnistettavissa vasta tulkinnan kautta (Silverman 1994:81).

⁷²Antiikin kreikkalaisille logos symboloi järjestystä ja järkeä ja mythos taikauskoa ja mystiikkaa. Viime kädessä kaikki länsimaisen kulttuurin käsitykset logoksesta tulevat ilmi sen vastakohtaan mythoksen kautta. Länsimaisen filosofian historia Heideggeriin saakka on tarina siitä, miten tämän erottelun monimutkaisia vaikutuksia on pyritty vahvistamaan antamalla sille varmuuden ja totuuden leima. Derridalainen dekonstruktio osoittaa, että kyse on paljon muustakin kuin kulttuurihistoriasta. Erottelu ja dualistinen ajattelu ulottuu näkemyksiin muista, omaan identiteettiin, arvoihin, kielen rakenteisiin, painotuotteisiin, käytännönpolitiikkaan, uskoon, tapoihin jne. (Enwald 2004:108–117).

puhutus sanat tarkoittavat. Tätä järjen tyranniaa on ylläpidetty tukahduttamalla se, mikä ei sovi joukkoon, on erilaista tai jollakin indikaattorilla mitattuna epäselvää. Siksi esimerkiksi postmodernistien muotitermi "toiseus" on logosentrismien näkökulmasta yhdentekevää. Tätä seikkaa ei länsimainen filosofinen perinne ole kyennyt oivaltamaan, koska se ei ole tarkastellut kieltä ensisijaisesti puhuntana eli parolena.⁷³ Puhutun sanan asettaminen etusijalle kirjoitettuun nähden on perustunut siihen, että puhe on nähty väistämättä järkeen liitettäväksi aktiksi⁷⁴, ja äänen on katsottu olevan lähellä yksittäisen tietoisuuden sisäistä "totuutta". Kirjoitusta on puolestaan pidetty äänen toissijaisena täydennyksenä, teknisenä apuvälineenä, jota inhimillinen järki voi käyttää hyväkseen mutta joka ei olennaisessa mielessä kuulu järjen sfääriin. Toisin sanoen fonosentrismissä puhe on perinteisesti nähty autenttisuuden ja läsnäolon takeeksi, kun taas kirjoituksen on nähty edustavan keinotekoisuutta ja poissaoloa (Derrida 1982).

Husserlin merkkiteorian kritiikissään Derrida pyrki osoittamaan, että ilmaisun ja merkityksen välillä on aina ero, "*différance*". Kieli osoittautuu erojen systeemiksi siten, että merkin merkityksellisyys luodaan erojen tekemisen ja negatioiden kautta. *Différance* tarkoittaa passiivisella tasolla erilaisena oloa ja aktiivisella tasolla erojen tuottamista. Tähän näkemykseen liittyy muutamia muutoinkin derridalaiselle ajattelulle ominaisia piirteitä. Merkityksiä esiintyy ensinnäkin vain kielen sisällä. Toiseksi ne eivät ole ulkoisesti läsnä olevia ideoita, tai kielenkäyttäjän intentioita, vaan "erojen leikkiä" kirjoituksessa. Tämä erojen leikki tarkoittaa merkkijälkien vähittäistä ketjuuntumista, jossa merkit viittaavat lopulta vain toisiinsa. Jokainen merkki sisältää jälkiä muista merkeistä. Siten tekstit tuotetaan viime kädessä vain toisten tekstien muunnosten kautta. Näin päädytään hypertekstuaalisuuden oletukseen, jossa pidetään selvyytenä sitä, että merkit eivät voi viitata ulkomaailmaan, koska merkkijärjestelmän ulkopuolisesta todellisuudesta emme voi saada tietoa: tekstin ulkopuolelle ei ole pääsyä, joten kokijan kannalta siellä ei ole mitään. Merkitysten kiinteys edellyttäisi tekstin ulkopuolista auktoriteettia kuten logosta, johon merkitys ankuroituisi. Jo merkkien toistettavuus aiheuttaa sen, että ne voidaan jatkuvasti asettaa uusiin kehyksiin merkitsemään uusia asioita. Viime kädessä ulkomaailmakin jää merkkien leikin piiriin, koska tarkastelemme sitä ennestään omaksumamme semioottisen verkon läpi. Derridan menetelmässä, jossa filosofisia tekstejä tarkastellaan retoriikan ja kirjallisuuden me-

⁷³Strukturalistisen merkkiteorian eli semiotiikan perustaja Ferdinand de Saussure loi kieliteoriassaan useita dualistisia erotteluja. Tunnetuimpiin kuuluvat kielijärjestelmän ja puhunnan erottaminen sekä merkin jaotelu kahteen osaan. Kielijärjestelmä on systemaattinen kielen sosiaalinen, rakenteellinen ja synkroninen aspekti, kun taas puhunta tarkoittaa aktuaalisesti kirjoitettua tai puhuttua sanaa. Kielijärjestelmän erottaminen puhunnasta erottaa sen "mikä on sosiaalista siitä mikä on yksilöllistä" (Saussure 1970:37). Samalla kielijärjestelmän tiukka erottaminen puhunnasta erottaa synkronisen diakronisesta. Tällöin korostetaan kielen pysyviä, yleisiä ja järjestelmänomaisia piirteitä kielen ajallisten ja vaihtelevien piirteiden kustannuksella. Merkki koostuu kahdesta eri puolesta: merkitsevästä (*signifiant*) ja merkitystä (*signifié*). Merkitty ei ole referenssi eli ulkomaailman konkreettinen kohde vaan käsitteellinen abstraktio. Vastaavasti ilmaisun ja sisällön suhde on monessa suhteessa mielivaltaisen, ja ilmaisu viittaa aina mentaaliseen käsitteeseen, ei ulkomaailman objektiin (Saussure 1985:29–32). Derrida pyrki eroon Saussuren dikotomioista, sillä ne tukivat "läsnäolon metafysiikkaa". Toisaalta Saussure jätti tien auki sellaiselle käsitykselle, että merkin merkitys sijaitsee kielen eli merkkien eroavuuksien järjestelmän ulkopuolella.

⁷⁴Tässä viitataan Austinin (1962) puheaktiteoriaan, jonka mukaan vastaanottaja dekodaa päättelykykynsä mukaisesti lähettäjän ääntämät merkit ymmärrettäväksi viestiksi.

todein, katoaa usko selkeiden kokonaisrakenteiden ja tieteellisen täsmällisyyden olemassaoloon. Samalla kirjoittaja-subjektista tulee tuote, jolla ei ole yksilöllistä luovuutta (Derrida 1981a:328).

Derridalaisen tekstuaalisuuden mukaan strukturalistinen tekstintulkinta oli väärässä olettaessaan, että kaikki johdonmukainen on aina universaalia, ajatonta ja pysyvää tai että ajattelun syvärakenteita ylipäätään olisi nimettävissä. Pikemminkin tekstien merkitykset ovat kerroksellisia, ja niitä voidaan kuoria ikään kuin sipulia. Kiinteiden merkitysten kaotamisen periaatteen lisäksi Derridan mukaan tekstuaalisuuteen liittyy aina intertekstuaalisuus, eli tekstien keskinäinen vuoropuhelu. Intertekstuaalisen teorian mukaan yhtäkään tekstiä ei kannata lukea muuten kuin suhteutettuna muihin teksteihin. Samoin kuin käsityksemme kielenulkoisesta todellisuudesta on tuotettu kielellisesti, eivät tekstikään tämän käsityksen mukaan ensisijaisesti viittaa "todellisuuteen", vaan kaikkiin muihin kulttuurin teksteihin (Derrida 1981b:26). Kaikki yritykset konstruoida yhtenäinen, ylipersonallinen kieli eli metakieli ovat nimenomaan modernistisen ajattelun synnyttämiä. Tässä yhteydessä Derridan käsitys lähenee Wittgensteinin näkemystä kielestä vankilana, jonka rajat identifioituvat viime kädessä subjektiivisen maailman rajoihin.

Dekonstruktiossa pyritään näin ollen osoittamaan, että yhteiskunnan, kulttuurin ja kielen ulkopuolista puhdasta tietoa ei ole. Dekonstruktio on strategia, jossa paljastetaan tekstin alla piilossa olevat kerrostumat. Nämä kerrostumat käsitetään tukahdetuiksi, mutta toisaalta tekstin muoto perustuu juuri näihin piilo-oletuksiin. Metodissa keskitytään erityisesti läsnäoloa koskeviin luotettavuuden takaaviin representaatioihin. Tekstit eivät ole yhtenäisiä, eheitä totaliteetteja, vaan niihin sisältyy mahdollisuuksia, jotka toimivat vastoin niissä esitettyjä väittämiä tai sitä näkökulmaa, mitä tekijä on aikonut ilmaista. Menetelmänä se on "reunojen yli hyppelyä", johon kuuluu esimerkiksi kaksoismerkitysten etsiminen sanoista ja tekstikokonaisuuksista, uudelleentulkinta uudesta näkökulmasta, marginaalisen tai poissaolevan nostaminen esiin, juonen sivupolkujen uudelleentulkinta, poikkeuksien etsintä sekä rivien välistä lukeminen. Siten dekonstruktioilla voidaan tarkoittaa sellaista menetelmää, että tekstejä luetaan ikään kuin niitä itseään vastaan: filosofisten tekstien argumenttien validiutta ei arvioida ulkoapäin, vaan dekonstruoija pyrkii niiden sisälle osoittaen niiden kirjallisen rakenteen, metaforat, retoriset niksit, alluusiot ja jopa alaviitteiden piilo-oletukset. Näin menetellen pyritään löytämään sisäisiä konflikteja ja ristiriitaisuuksia, jotka tahattomasti paljastavat tekstin ilmisisällön ja piilosisällön välisen jännitteen. Koska dekonstruoija ei pyri suoraviivaisesti kumoamaan käsiteltävää tekstiä, dekonstruktioita voidaan kuvata kriittiseksi dialogiksi, joka tarkastelee yksittäistapauksia oireina yleisemmästä ajattelutradition rakenteesta. Tavoitteena on laajentaa viitekehystä ja löysentää jäykkiä vastakohta-asetelmia, jotka rajoittavat kirjoittajan ymmärrystä maailmasta.

Ollakseen luonteeltaan postmoderneja ihmismaantieteen menetelmät edellyttävät erilaisuuden havainnoinnin tehostamista. Perinteisen tilastollisen käsittelyn sijaan erilaisuus tulee nähdä dynaamisena, artikulaation kautta toteutuvana ja tuotettuna prosessina (Doel 1993:380). Reichert (1992:92–95) esittää seitsemän tapaa, jolla maantieteilijät voivat tulkita, analysoida ja verrata rajalinjoihin liittyviä metaforia. Esteeksi käsitteellistetyllä rajalla viitataan selkeään ja materiaaliseen erotteluun, joka perustuu alueiden ennalta määrättyihin ja essentialistisiin identiteetteihin. Rajaseutu-metaforassa rajat ymmärretään optimistisina, kuvien kautta välittyvinä symbolisina suhteina eri alueiden välillä. Vyöhyke-metafora viittaa kontekstuaalisesti käsitettyjen identiteettien asteittaiseen vaihtumiseen tai representaatioon, jossa identiteetin piirteet suhteutetaan rajan toisella puolella olevaan. Rajojen

sijaintien aikasarjojen huomioon ottaminen tuo mukaan historiallisten vaiheiden vaikutukset tilaan. Siinä rajan siirtyminen nähdään dialektisenä, vastakohtaisuudet esiintuovana joustavana identiteetin vaihtumisen logiikkana. Rajaa voidaan näiden metaforien ohella kuvata heideggerilaisittain ojan metaforana, jonka ylittäminen edellyttää nopeaa ja kaiken unohtavaa loikkaa. Vastaavantyyppinen olssonilainen ei-spatiaalinen tyhjiö-metafora kuvaa raja-aluetta, joka ei kuulu kummankaan kategorian piiriin, vaan tasapainottaa niiden traditioita. Lopuksi derridalaisella *différance*-rajalla halutaan kiinnittää huomiota siihen, kuka on määritellyt kategorialektioiden välisen erilaisuuden ja mistä positiosta käsin. Rajatekstioiden dekonstruktio tuo esiin niiden eri kontekstien aukkoisuuden, toiseuden läsnäolon ja merkitysten joustavuuden. Näin ylitetään perinteinen topologinen rajalinjan käsite, ajan priorisointi tilan suhteen sekä jäykät ja yksinkertaistavat dikotomiat alueita erottelevina tekijöinä. Simonsenin (1996:501) mukaan tilaa ei enää tuoteta, sitä luetaan. Juuri paikallisten diskurssien korostaminen ja erilaisuuden spatialisoiava tutkiminen muodostavat pohjan postmodernismin ja maantieteen liitolle.

Ó Tuathail (1994a:313; 1994b:528) on tarttunut derridalaiseen metodiin tiukalla otteella: hän on dekonstruoivut vuorollaan sekä traditionaalisen modernin geopolitioiden ajattelun peruspiirteet että maantieteen käsitteen. Modernissa geopolitioiden ajattelussa maailma kuvattiin vakiintuneina valtopoliittisina asetelmina kuten strategisina sijainteina, periferioina, puskurivyöhykkeinä, satelliittialueina tai blokkeina. Kokonaisuus nähtiin enemmän rationaalisenä kuin satunnaisena, koska uskottiin, että maailmassa on mahdollista havaita toistuvia malleja tai prosesseja. Samalla sitouduttiin kartesiolaiseen näkökulmaan, joka pitää eurooppalaista ja läntistä ajattelutapaa objektiivisena ja universaalina globaalien tilan kuvauksena (Ó Tuathail 1997:43–44; Ó Tuathail & Dalby 1998:4–7, 22). Dekonstruktioivisessa ajattelussa modernin geopolitioiden varmuudet ja muuttumattomuudet hajaantuvat monimutkaisilla tavoilla: pysyvien territoriaalisten kokonaisuuksien diskurssia on vaikea ylläpitää maailmassa, joissa maantieteelliset kokonaisuudet näyttävät vähemmän kiinteinä, aitoina ja muuttumattomina (Ó Tuathail 1999:29–30). Esimerkiksi deterritorialisoitumisen ja reterritorialisoitumisen prosessit⁷⁵ näyttävät samanaikaisina hajaantumista lisäävänä prosesseina. Kyseisiä prosesseja voidaan havaita kaikilla maantieteellisillä tasoilla provinseista kansallisvaltiooihin. Ó Tuathailin (1996:229–230) mukaan postmodernille tilanteelle ominainen talouden ja kulttuurin voimakas globalisoituminen, maailman läpinäkyvyys ja suurten valtioiden kertomusten romahtaminen⁷⁶ ovat kyseenalaistaneet geopolitioiden traditionaalisen valtioidean. Erityisesti viestien, mielikuvien ja rahan liikkumisella reaaliajassa kansallisista rajoista piittaamatta on oma vaikutuksensa siihen, että valtio menettää väistämättä metafyyssisen olemuksensa. Sitä ei enää käsitteellistetä hegeliläisittäin ikuisiksi projektiiksi, joka syntymänsä jälkeen on matkalla kohti histo-

⁷⁵*Deterritorialisoitumisessa kiinnittyminen hallinnollisesti määriteltyihin paikkoihin tai alueisiin heikkenee oleellisesti, kun taas reterritoriaalisuuden prosessit luovat uusia yhdistelmiä sosiaalisuuden ja hallinnollisen alueen identiteetin muodoille (Ó Tuathail 1998).*

⁷⁶*Modernin projektin mukaisesti suvereeni valtio oli nähtävissä instituutioidensa muodossa kansalaistensa yhteisen tahdon ilmaisijana oman territorionsa sisällä. Valtion käsite piti yllä valtion ja kansakunnan yhteyttä: kuuluminen valtiooihin toi mukanaan käsityksen yhteisestä historiasta ja tulevaisuudesta sekä kansallistationalistisesta identiteetistä, jota mm. yhteinen kieli, mentaliteetti ja uskonto edustavat. Taylorin (1994) mukaan 1900-luvun valtioiden tehtävät on redusoitavissa neljään pääkohtaan: talouden hallintaan, kansallisen identiteetin tuottamiseen, sodankäynnin rahoittamiseen ja yhteiskunnallisten palvelujen jakamiseen.*

rian horisontissa siintävää päämäärää. Pikemminkin valtiosta on tullut enemmän yritysten kaltaisia, kun ne kilpailevat keskenään siitä, mikä niistä pystyy tarjoamaan parhaat ve-roedet investointien houkuttelemiseksi omien rajojen sisäpuolelle (Friedland & Boden 1994). Samanaikaisesti uusi virtojen spatiaalisuus on Ó Tuathailin (1997:45) mukaan aikaansaamassa ei-valtiollisen tilan kehittymisen. Verkostot, joihin perinteinen valtio ei yllä, peittävät suvereenin valtion juridisen vallan. Tätä modernin geopolitiikan dekonstruoitua muotoa Ó Tuathail kutsuu kriittiseksi geopolitiikaksi.

Kaupunkisuunnittelussa dekonstruktioita voidaan käyttää havainnollistamaan niitä mo-niulotteisia vaiheita, joiden kautta luodaan systemaattisia suunnitelmia kaupunkien, lähiöi-den ja laajempien alueiden sosiaalisten, taloudellisten ja fyysisten ongelmien ratkaisemi-seksi ja funktionaalisten ympäristöjen luomiseksi. Intentionaaliseen suunnitteluun kytkey-tyy eri toimijoiden yhteistyötä, valtaa, päätöksentekoa, suostuttelua ja yhteisöllisyyttä. Dekonstruktiossa suunnittelukäytäntöä voidaan analysoida sen osien kautta siten, että suunnittelun luonnetta, ristiriitojen ja konfliktien selvityksiä, kontrollimekanismeja ja tu-lostien kokonaisarviointia toteutetaan niin päättäjien, asukkaiden, rahoittajien kuin suunnit-telijoidenkin näkökulmasta. Urbanisaation käytännöt voidaan nähdä yksityisen ja julkisen sektorin dialektiikkana, jossa valtiolla on säätelevä rooli ja yksityisillä suunnittelutoimis-toilla erivapauksia. Dekonstruktio edellyttää ristiriitojen tunnistamista siten, että esimer-kiksi rationalistiset suunnitelmat kaupungin ja maaseudun eriyttämiseksi nähdään omana tekstinään ja toteutunut tilanne, asukkaiden toiveet, käytännöt ja tulevaisuudensuunnitel-mat omina teksteinään (Milroy 1989).

Curryn (1992:214) mukaan maantieteilijä-postmodernistit näkevät kaiken tekstinä, myös kartat. Viimeistään harleynlaisen kartan dekonstruointipyrkimysten jälkeen näyttää selvältä, että "viatonta" karttaa ei ole: kartan ensimmäisenä tekstinä voidaan pitää pituus- ja leveyspiirien väliin jääviä kommunikatiivisia symboleja. Toinen teksti sen sijaan paljas-taa kartan piiloagendat, jotka saadaan esiin jäljittämällä ne poliittiset, taloudelliset ja val-taan liittyvät intressit, jotka ovat vaikuttaneet kartan laatimiseen (Crampton 2001:241). Tekstit eivät siten koskaan ennakkoon määrää sitä, kuinka ja mihin tarkoitukseen niitä käytetään vaan sama teksti voi toimia lukuisissa erilaisissa funktioissa. Tässä yhteydessä näyttää siltä, että empiiristä ja lopullisen merkityksen esiintuovaa tutkimusmetodia näiden kartan sokeiden pisteiden ja salaisuuksien selvittämiseksi ei ole.⁷⁷

Moderneissa vastakohtapareissa ensimmäinen jäsen muodostaa itsestään selvän ja lä-pinäkyvän normin, josta käsin toinen sysätään marginaaliin, vallankäytön ja merkitysten muodostuksen periferiaan. Marginalisoitu osapuoli nähdään toisena eli kielteisenä keskuk-sen identiteetin uhkana, johon omasta itsestä tai kulttuurista torjutut elementit voidaan sysätä (Bonnett 1989:140–141). Tätä derridalaista subjektin dekonstruointia sekä keskuk-sen ja marginaalin problematiikkaa on sovellettu monille alueille kuten arvioitaessa holo-kaustin tilannetta (Clarke et al. 1996), kvantitatiivisen vallankumouksen merkitystä maan-tieteelle (Barnes 2001) tai postkolonialistisia tilannetekijöitä (Sparke 1994a). Kaikissa niissä toistuu jossakin muodossa eräs seikka. Kun länsimaista kulttuuria yritetään selittää sisältä päin, esimerkiksi vapaus tai rationaalisuus tulkitaan keskuksen elementiksi ja sen vastakohtat kuten despotismi ja irrationaalisuus ulkopuolen kuten ei-lännen elementeiksi. Kaiken kaikkiaan maantieteessä dekonstruktio merkitsee tottumista epävarmuuteen, näkö-

⁷⁷Ó Tuathail (1994b:528) näkee analogian kielen ja kartan välillä: molemmat liittävät objekteja tilaan, pyr-kivät teleologiseen rakenteeseen ja pystyttävät binäärikategorioita.

kulmien vertailun ja arviointistandardien kyseenalaistamista sekä monien totunnaisten näkökulmien sidonnaisuuksien myöntämistä ja kriittisyyttä (Strohmayer & Hannah 1992:53).

Moniulotteisia tulkintoja nostattaneen tekstuaalisen tulkinnan relevanttius maantieteen alalla on herättänyt lukuisia epäilyjä. Ensinnäkin jo käsitteenä dekonstruktio on esimerkiksi Fuchsin ja Wardin (1994:481) mukaan aivan yhtä usein aiheuttanut hämäännystä ja väärinkäsityksiä kuin "postmoderni". Teksti-metaforan käyttö saattaa johtaa idealismin domnanssiin, joka irrottaa tutkimuksen premisseineen materiaalisen maailman konkreettisista tapahtumista.⁷⁸ Useiden näkemysten mukaan maailma on ensisijaisesti reaalin, eikä tekstuaalinen tulkinta tuo mitään olennaisesti uutta sen kuvaamiseen ja selittämiseen. Siten maantieteenkin alalla viime vuosina itsestäänselvyyden aseman on saanut lähtökohta, jonka mukaan tutkittava ilmiö on rajattava esimerkiksi historialliseen, taloudelliseen tai sosiaaliseen kontekstiinsa. Siten esimerkiksi maisema asetetaan materiaaliseen kontekstiinsa, tekstuaaliset tilat ja tilan metaforat reaaliin tilakontekstiinsa, kirjalliset representaatiot laajempaan sosiaaliseen kontekstiinsa ja yleinen hyödykkeistyminen paikalliseen kontekstiinsa. Tämän tyyppinen kontekstualisointi sisältää monenlaisia piilo-oletuksia: konteksti nähdään oikeana viitekehystenä, johon ilmiö alkuperäisesti tai perinteisesti kuuluu. Samalla se tarjoaa pysyvät rajat, joiden puitteissa muutoin sitoutumaton tekstuaalisuus on arvioitavissa. Barnett (1999:288) onkin sitä mieltä, että dekonstruktion hyödyntäminen edellyttää perinteisestä tekstianalyysistä poikkeavan kontekstin käsitteen omaksumista.

Eryisesti vastustusta maantieteilijöiden piirissä on herättänyt näkemys kielestä vankilana. Vaikka uuden tuottaminen kielessä on aina suhteessa jo olevaan kieleen, useimpien maantieteilijöiden mukaan kieltä ei pidä ymmärtää yksiulotteisena välineenä tai kohteena. Kieli on käytännöllistä tietoisuutta maailmassa olemisesta ja merkityksenantoa tapahtumille. Kieleksi puettu viesti ei ole täsmälleen sama kuin ajateltu viesti jo senkin takia, että todellisuuden aineksina on sekä merkkejä että sellaista, mikä ei toimi merkin tavoin. Ihmiset näkevät todellisuuden niiden kategorioiden välityksellä, joita kullakin kulttuurilla sen hahmottamiseksi on käytössä. Institutionaaliset seikat vaikuttavat ilmauksiimme, mutta näissäkin tapauksissa kieli ei heijasta sosiaalista tilannetta, vaan osallistuu tärkeällä tavalla kunkin tilanteen muodostumiseen. Näin ollen emme ole jo olemassa olevan kielen vankeja, vaan metaforisesti ilmaistuna kieli on nähtävissä jatkuvana merkityksenannon näyttämönä. Hypertekstualismi saattaa myös johtaa merkitysnihilismiin.

3.3. VAIHETEOREETIKOT

Modernin vaihe -teorioissa modernin nähdään kriisiytyneen 1900-luvun aikana, mutta säilyttävän jossakin muodossa valistusajatteluun perustuvan eksaktin tietoideaalin. On erittäin ymmärrettävää, että monet sosiologit, joiden tehtävänä on modernin yhteiskunnan monipuolinen analysointi, eivät halua luopua klassisesta kattokäsitteestään. Kulttuurin alalla on

⁷⁸Samaa voidaan sanoa Baudrillardin simulaatioyhteiskunnasta: siinä merkkien leikin ja loputtoman itseviit-taavuuden olettaminen johtaa helposti asetelmaan, jolla ei ole oikeastaan minkäänlaista ratkaisuehdotusta esimerkiksi lääketieteen bioeettisiin kysymyksiin tai poliittisiin konflikteihin. Doel (1993:388) on sitä mieltä, että postmodernismi ja dekonstruktio ovat vain nimiä kiinteiden merkkien nakertamiseksi.

paljon sellaista, joka näyttää yhä jäsenyvän traditionaalisesti modernilla tavalla. Ihmiset toimivat eturyhminä, käyvät palkkatyössä, perustavat ydinperheitä sekä etsivät yleispäteviä elämänohjeita ja järjestystä elämäänsä. Lisäksi massakulttuuri ja markkinatalous ovat säilyneet kuitenkin läntisiä hyvinvointivaltioita määrittelevinä tekijöinä. Uudelta näyttävien asioiden on voitu argumentoida olleen pikemminkin saumatonta modernismin jatkoa ja tiettyjen siinä jo aiemmin esiintyneiden kehityspiirteiden kärjistymistä, jolloin on voitu puhua myöhäismodernismista.

3.3.1. Bauman ja refleksiivinen maantiede

Nyt esitellyistä postmodernin teoreetikoista Zygmunt Bauman (1925–) edustaa selkeimmin sosiologista näkökulmaa.⁷⁹ Hänen näkemyksensä postmodernisuudesta painottuvat erityisesti arkipäivän käytäntöihin, sosiaalisiin tekijöihin ja identiteettiin liittyviin kysymyksiin. Voidaan sanoa, että hän teorii ja kuvaa arjen itsestänselvyyksinä pidettyjen seikkojen taakse kätkeytyviä sosiaalisia suhteita ja tekee näin näkymättömästä näkyvää ja ymmärrettävää.⁸⁰ Tältä kannalta Baumanin voi sanoa edustavan pragmatismia, mikä näkyy esimerkiksi siinä, että hän nojaa monissa näkemyksissään (esim. 1990:429–431; 1997:83–84, 117) Richard Rortyn.⁸¹ Spesifeistä postmodernin teoreetikoista Baumanin tuotanto eroaa siinä, että hän integroi, kommentoi ja tarkentaa aktiivisesti muiden postmodernisteiksi ajattelijoina laskettavien kirjoittajien avainideoita. Häntä voidaan siten perustellusti pitää postmodernin kulttuurilanteen synteesinrakentajana. Bauman on kommentoinut niin

⁷⁹Baumania on monissa yhteyksissä (esim. Kellner 1998:75; Lyon 2001:388) nimitetty postmodernin sosiologiksi, joka teki postmodernisuuden käsitteenä perustelluksi ja hyväksyttäväksi myös vanhalle sosiologipolvelle. Bauman korostaa, että olisi harhaanjohtavaa arvioida postmodernismia ensisijaisesti taiteellisenä suuntauksena, jonka voisi rinnastaa aiempaan avantgardismiin. Pikemminkin Baumanin (1992b:225–256) mukaan kyseessä on laaja ilmiö, joka koskee koko yhteiskuntaa ja kulttuuria yleensä. Erityisesti se ilmenee maailmankuvien hierarkiattomina moninaisuuksina.

⁸⁰Vaikka arkea on pidetty vain toiston ja rutiinien kuormittamana jaksona, identiteetit muodostetaan tai Baumanin sanoin koostetaan juuri arjen käytännöissä. Maantieteilijöistä mm. Terkenli (1995), Harper ja Laws (1995) sekä Routledge (2002) korostavat, että arki prosessoituu tietoisuudessa ja tuntemuksissa ja liittyy siten monin tavoin yksilöiden ja ryhmien käyttäytymis- ja identifioitumisperusteisiin. Esimerkiksi koti merkitsee paljon muutakin kuin fyysistä suojaavaa rakennetta: se nähdään maantieteellisesti paikkana, joka toimii avainyhdyssiteenä materiaalisen kulttuurin ja sosiaalisuuden välillä. Tätä sosio-spatiaalisten suhteiden sarjaksi määriteltyä paikkaa voidaan verrata funktioltaan kerhoihin, joissa omat preferenssit realisoituvat harrastusten ja itsensä toteuttamisen suhteen. Media ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tavat suorastaan vaativat jatkuvaa refleksiivisyyttä eli itsen määrittelyä ja tarjoavat samalla enemmän resursseja tämällyypiseen itseensä viittaavuuteen. Refleksiivisyys saattaa vaikeuttaa läsnäolon kokemista tai omistautumista, mutta toisaalta siihen liittyy tietoisuus identiteetin kulttuurisista aspekteista ja arjen estetisöimisen prosesseista.

⁸¹Rortyn (1982:165) pääkäsityksen mukaan filosofia on muuttunut 1900-luvun aikana entistä vaikeaselkoisemmaksi, koska se on jo kauan sitten ajautunut umpikujaan. Etsiessään viiteryhmiänsä mukaista tietoa monet filosofit ovat juuttuneet oman keskustelunsa sosiaalisiin normeihin ja spesifisiin käsitteisiin. Totuuden asiantuntijoiden roolin omaksuneina he osallistuvat varsinkin harvoin julkisuudessa käytäviin keskusteluihin, jotka saattaisivat kiinnostaa maallikkopiirejäkin.

Lyotardin suurten kertomusten kuolemaa (1992a:162–163), Baudrillardin simulaatioyhteiskuntaa (1997:125), Derridan intertekstuaalisuutta (1990:427–428) kuin Foucault'n seksuaaliteoriaa (1997:141–151) ja valvontayhteiskuntateoriaakin (1987:42–47; 1995:106–110; 2001b:13–15).⁸²

Tämän tutkimuksen aineistossa maantieteilijät ovat viitanneet Baumaniin suunnilleen samalla frekvenssillä kuin Lyotardiin, Baudrillardiin ja Derridaan. Viittaukset kohdistuvat Baumanin teoksiin, jotka on kirjoitettu neljällä vuosikymmenellä ja samalla kahdella vuosituhannella. Voidaan sanoa, että hänen näin pitkälle ajanjaksolle ulottuva tuotantonsa muodostaa siinä määrin fragmentaarisen kokonaisuuden, että kaikki osat eivät näytä millään sopivan toisiinsa. Esimerkiksi jo pelkästään postmodernin suhteuttaminen moderniin kehitykseen on kuvattu ristiriitaisesti. Teoriaa postmodernisuudesta on paikkailtu, korjailtu ja osin muutettu lukuisissa aihepiiriin keskittyvissä teoksissa siten, että yksiselitteistä tulkintaa on vaikea esittää: toisaalta 1980-luvun loppupuolen ja 1990-luvun alkupuolen teoksissa Bauman (esim. 1987:119; 1992a:52) kirjoittaa, että postmodernisuus on jo täysin kehittyneen ja elinkelpoisen sosiaalisen systeemin aspekti ja korvaa klassisen modernin kapitalistisen yhteiskunnan. Siksi se on teorioitava oman logiikkansa pohjalta. Omalla logiikalla Bauman mitä ilmeisimmin tarkoittaa, että postmoderni on itseään tuottava, käytännössä itse itseään ylläpitävä ja loogisesti itseriittoinen sosiaalinen ambivalenssi tila, jota luonnehtivat sen omat erityispiirteet. Näihin kuuluu esimerkiksi näkemys, jonka mukaan ajallemme ominainen sekä sosiaalinen että yksilöllinen epävarmuus on aina jollakin tavalla inhimillisen toiminnan tuottamaa. Tapahtumien ennakoimattomuudesta ja satunnaisuudesta ei päästä eroon tietoja tarkentamalla ja yhä uusia arvoituksia ratkaisemalla, vaan Baumanin mukaan fragmentaariset elementit ovat tulleet jäädäkseen elämän eri sektoreille. Yksipuolisen kvantifioivan otteen sijaan yhteismitattomuutta tulee sietää ja esittää siitä luovia tulkintoja. Toisaalta 1990-luvun lopun tuotannosta käy erittäin selvästi ilmi, että

⁸²*Erityisesti panoptisesta valvontayhteiskunnasta Bauman (2001b) esittää näkemyksen, että se kuuluu teknikaan kömpelön ja tilanteena vanhentuneen, jäykän modernin piirteisiin. Foucault'n (1977) teorioimassa modernissa panoptikontilanteessa valvovien henkilöiden oletetaan olevan ainakin toisinaan läsnä valvonta-asemissaan. Modernin nykyinen vaihe – kutsuttakoon sitä sitten postmoderniksi, toiseksi moderniksi tai alamoderniksi – merkitsee Baumanin (2001b:14–15) mukaan ennen kaikkea panoptikon-valvonnan jälkeistä tilannetta. Siinä vallankäyttöä ei hidasta tai rajoita tilan vastarinta, sillä tekniikka tarjoaa vallanpitäjille vaivattoman tilaisuuden läsnäolon välttämiseen. Vallan tärkeimmäksi metodiksi tulee pikemminkin haluttomuus sitoutua paikkaan, sillä sen ylläpitäminen ja vastuu toiminnan seurauksista edellyttää järjestyksen rakentamista ja ylläpitoa. Jo tässä yhteydessä on hyvä muistaa, että panoptikonin päättymisen merkitsee Baumanin postmodernisuudessa keskinäisen osallisuuden loppua: esimerkiksi valvovat ja valvottavat, pääoma ja työ, johtajat ja heidän alaisensa tai toisiaan vastaan sotivat armeijat eivät enää konkreettisesti kohtaa toisiaan.*

postmodernisuus käsitteellistyy valistuksen itsereflektioksi ja tietoiseksi itsekritiikiksi, jota esitetään kaikilla kulttuurielämän kentillä.⁸³

Baumanin (2001b:6–7) viimeisimmän kannan mukaan postmodernissa on kyseessä yksityistetty ja yksilöllistetty modernin versio, joka on muuttanut perinpohjaisesti ihmisten elämänehtoja. Notkeus, joustavuus ja jatkuva muodonmuutos sopivat nykyisen tilanteen kantaviksi metaforiksi (Bauman 2001b:2). Tässä moniulotteisessa postmodernisaation prosessissa, jossa moderni tulee tietoiseksi itsestään, identiteetin rakentamisen teoriointi on saanut osakseen erityisen huomion. Kyse ei ole pelkästään valtavasta määrästä identiteettitutkimuksia, vaan pikemminkin *"identiteetistä on tullut ikään kuin prisma, jonka läpi kaikkia nykyelämän ilmiöitä hahmotetaan, tutkitaan ja ymmärretään"*. Nykytilanteessa yksilöllä on vapaus valita lähes kaikki muu paitsi kieltäytyminen yksilöllistymisen ja identiteetinvalinnan pelistä. Sen sijaan että yhteiskunta ja sen toimintajärjestelmät integroisivat yksilöä persoonallisuutena, niiden voi sanoa avaavan sosiaalisen tyhjän tilan, joka yksilön on täytettävä itse, omalla elämällään (Bauman 2001a:140–141).⁸⁴

Jäykän modernin metaforaksi osoittautuu paikallaan pysyvä, muutamaa päämäärää tavoitteleva "pyhiinvaeltaja", joka pyrkii muovaamaan kiinteän, kansallisia arvoja ylläpitävän ja yksilöllisen identiteetin. Moderni identiteetti rakennettiin kerros kerrokselta edeten alhaalta ylöspäin, ja Baumanin (1992b:164–165) mukaan se ymmärrettiin analogiana historiallisen kehityksen kanssa siten, että ensin siirryttiin villiyydestä barbariaan, sitten siviilisaatiosta korkeakulttuuriin. Sekä historiallisen ajan että henkilökohtaisen kehityksen nähtiin virtaavan jatkuvasti kohti edessäpäin olevaa päämäärää. Kumulatiiviseksi identiteetin rakentaminen nähtiin siinä mielessä, että kaiken kehityksen oletettiin perustuvan jatkumona aiemmille kokemuksille ja kasvavan aiempien saavutusten päälle. Tällainen projekti antoi kohtalaisen kiinteän merkityksen ja suunnan sekä nykyisyydelle, menneisyydelle että tulevaisuudelle. Sosiaalinen identiteetti määriteltiin kytkemällä se erilaisiin sosiaalisen tason määreisiin kuten esimerkiksi sosioekonomiseen luokkaan, sukupuoleen, etnisyyteen tai ammattiin. Modernissa teollisessa kansallisvaltiossa identiteetti luotiin vaihe vaiheelta

⁸³Tällainen itserefleksiivisyys tarkoittaa modernin uutta muotoa, joka on mahdollista vain pitkälle kehittyneessä modernissa yhteiskunnassa. Yleisesti ottaen sosiaalisella refleksiivisyydellä viitataan yksilön identiteetin määrittelyyn ryhmien, yhteisöjen tai muiden kategorioiden kautta. Sen kriteerien perustelut ovat muuttuneet yhä enemmän kollektiivisen, ryhmäsisäisen vuorovaikutuksen tasosta imaginaaristen yhteisöjen suuntaan. Subjektiiivinen refleksiivisyys määrittää identiteettejä yksilöllisen kehityksen eri elämänvaiheiden kautta. Tässä refleksiivisyyden muodossa käytetään paitsi symbolisia työkaluja kuten muistoja ja henkisiä tiloja myös kehollisia merkkejä kuten tatuointeja ainutlaatuisten tai henkilökohtaisten kokemusten koodaamiseen. Kulttuurinen refleksiivisyys tarkoittaa puolestaan sitä, että tietyt tekstit ovat intertekstuaalisessa suhteessa toisiinsa ja ne liitetään toisiin teksteihin tai niitä verrataan toisen lajityypin teksteihin. Poliittisessa refleksiivisyydessä kokonaisista historiallisista tapahtumasarjoja pyritään arvioimaan intentioiden ja seurausten kautta. Tässä yhteydessä Bauman (1991) tunnetaan erityisesti siitä, että hän nimesi holokaustin tapahtumat weberilaisen byrokraatian ideaali-ilmentymiksi, jossa päämäärälle alisteiset keinot valittiin kustannus-hyöty -analyysillä. Kyseessä ei ollut modernin siviilisaatioajattelun katkos tai antiteesi, vaan modernin rationaalisuuden "luontainen" ilmentymämuoto.

⁸⁴Esimerkiksi kysymyksiä oikeudesta ja tasa-arvosta tarkastellaan nykyään yksilön, ryhmän tai kulttuurin tunnustamisen kysymyksenä. Poliittiset kysymykset liittyvät kysymyksiin ihmisoikeudesta, eli oikeudesta erilliseen identiteettiin. Samalla kyse on elämänpolitiikasta, eli identiteetin määrittelystä erilaisissa valinnoissa ja neuvotteluissa.

kiinnittymällä kansalaisena sen osaksi palkkatyön, ydinperheen ja massakulutuksen kautta. Niin kauan kuin näiden sosiaalisten ilmiöiden olemassaolo ja määrittely on ollut ongelmallista, on myös identiteetin määrittely niiden kautta mahdollista.

Joustava myöhäismoderni on tehnyt aiemmat romanttiset tai itsestään selvinä pidetyt autenttisuuden käsitykset ongelmallisiksi. Toisin sanoen perinteinen individualistinen identiteettikäsitelmä, jossa operoidaan aitouden, erillisyyden, pysyvyyden ja kehityksen käsitteillä, ei päde enää. Bauman (2001b:7) viittaa Beckiin todetessaan, että nykyisissä perheissä, luokan ja naapuruston käsitteissä kyse on ns. "zombie-instituutioista": "ne ovat kuolleita, mutta yhä elossa". Etukäteen jaettujen viiteryhmiä sijasta ihmiset pyrkivät koostamaan omaehtoisesti identiteettinsä. Postmodernin metaforaksi Bauman asettaa jatkuvasti liikkuvan "nomadin" tai "turistin", joka hakee ennakoimattomuutta, sattumanvaraisuutta, pysyvien seurausten välttämistä ja kaikenkattavaa kaleidoskooppimaisuutta. Bauman (1992b:164, 168–169) luonnehtii sitä eksistentiaalisesti tilaksi, jossa tiedostetaan modernien tavoitteiden jäykkyys ja turhauttavuus. Vahvaksi taustaoletukseksi nostetaan se havainto, että tämän päivän kyvyt ja tiedot vanhenevat ja saattavat muotoutua tulevaisuuden taakoiksi. Ennustamattomissa olevalta tulevaisuudelta ei odoteta mitään, vaan identiteetit koostetaan tiettyihin episodeihin tai hetkiin sopiviksi. Näin nomadista identiteettiä luonnehtii epävarmuuksien sietäminen ja käytännöllisyys. Samalla postmoderni kulttuuri tuottaa uudenlaisia voittajia ja uhreja, joissa kategorian kriteerinä on valitsemisen mahdollisuus. Modernissa ja postmodernissa identiteettiprojektissa aika ja paikka liittyvät toisiinsa täysin eri tavalla: turisti tai nomadi edustaa postmodernisuutta, jossa ihmiset elävät ajassa ja tilan esteet on voitettu teknologisen kehityksen avulla. Moderni pyhiinvaeltaja sitoutuu yhä tilaan ja kokee helposti ennakkoluuloja liikkuvaa elämää kohtaan. Tässä paikallaan pysymättömyys yhdistetään toiseuteen.⁸⁵

Baumanin (1987:123; 1990:413–422) mukaan 1800–1900-lukujen moderneissa oloissa älymystö laati päätyönään universalisoivia normeja, systemaattisuutta ja monotonisuutta omalla suhteellisen tiukasti rajatulla tieteenalallaan.⁸⁶ Pääasiassa kansallisella tasolla operoinut älymystö voitiin käsitteellistää instituutiona, yläluokkana ja ulkopuolisen totuuden kertojana. Tällaista intellektuellia voi luonnehtia ehdotonta totuutta jäljitteleväksi sissiksi, jonka ajattelu, tutkimus ja rationaalisuuden suunta etenevät elämänprojektin mittaan virheestä totuuteen. Erityisesti älymystö oli ratkaisevasti mukana niissä monentyppisissä

⁸⁵*Vaikka Bauman välttää universalisoivaa otetta, hän yleistää tietynlaisen ajan ja tilan suhteita kuvaavan tilanteen maapallolle. Ensimmäisessä vauraassa maailmassa tila ei merkitse mitään oleellista. Toisen maailman köyhät asukkaat elävät puolestaan tilassa, joka on raskasta ja sitoo kiinni ajan. On syntymässä tilanne, että kytkös ajan ja tilan välillä rakoilee ja katkeaa. Samassa yhteydessä Harvey (1989) puhuu aika-tila-kompressiosta, Castells (1998) puolestaan virtojen tilasta ja ajattomasta ajasta (Hörschelmann 2002; Unwin 2000).*

⁸⁶*Kunkin tieteenalan sisäinen järjestys muotoutui hierarkisoituneeksi ensinnäkin vertikaalisesti siten, että eliitti toimi tieteenalansa portinvartijana ja vallankäyttäjänä. Mikäli eliitillä oli kiistaton auktoriteettiaseema, hierarkian alimmat tasot omaksuivat ja sovelsivat eliitin asettamia standardeja. Toiseksi hierarkia ilmeni horisontaalisesti siten, että eri tieteenalojen välillä ilmeni arvostuseroja tiedon luonteen mukaan: teknis-luonnontieteelliset tiedonalat kuten fysiikka nauttivat enemmän arvostusta kuin ymmärtävät ihmistieteet kuten taidehistoria tai humanistinen maantiede. Tieteenalojen keskinäinen erottautuminen näkyi suoranaissena kamppailuna tutkimuskohteista ja rahoituksesta, reviirinpuolustuksena metodien suuntaan ja jopa julkkiläusumattomissa pukeutumiskoodeja, arvoja ja puhekäytäntöjä koskevissa käytännöissä.*

luokkajaon ja paikallisuuden ylittävissä projekteissa, joilla luotiin kansallinen identiteetti ja valtiomalli. Se muodosti oman eliittiluokkansa, jolla oli kiistaton sosiaalinen status ja jonkin verran valtaa myös massojen käyttäytymisen kontrolloimiseksi. Bauman (1987) nimittää intellektuaaleja tämän perusteella kansakunnan historiallisen edistyksen ja kollektiivisen tietoisuuden säätäjiksi. Modernin rapistuesssa suuret ja traditionaaliset yhteiskunnalliset rakenteet muuttuivat siten, että valtio ja kulttuuri erkanivat omiksi sfääreikseen. Kulttuuri fragmentoitui paljolti markkinavoimien, median ja tekniikkojen ehdoilla, ja ne saivat merkittävän osan kansalaisten identiteettien rakentamisprosesseissa. Osa älymystöstä pyrki säilyttämään roolinsa kulttuurinäyttämöllä tarjoten ideoitaan samantapaisesti kuin kaupallistuneessa identiteetin rakentamistavaratalossa (Bauman 1995:240). Tässä myöhäismodernissa tilanteessa kyseenalaistettiin älymystön totuuden, kauneuden ja hyvyyden universaalisuutta korostavat, täydellisten yhteiskuntien arkkitehtien roolit. Kun postmodernissa maailman representointi on muuttunut ongelmalliseksi, älymystön piti muovautua pluralistisen, satunnaisuuden ja totuuden kontekstisidonnaisuuden tunnustavan tulkitsijajoukon suuntaan. Viime kädessä kyse on yksityisen ja julkisen, modernin ja myöhäismodernin yhteenkietoutumisesta kompleksisella tavalla (Bauman 1987:2).

Baumanin viitattiin aineistossa kaikkiaan 61 artikkelissa.⁸⁷ Tässä yhteydessä kiinnitetään huomiota vain niihin Baumanin teoriointeihin, jotka aikalaisdiagnostisesta ja maantieteellisestä näkökulmasta näyttävät erityisen osuvilta. Kyseeseen tulee erityisesti kolme teemaa: elämänmuotojen fragmentaarisuuden ilmentymät identiteettien rakentamisen osana, älymystön roolin arviointi monimutkaisessa myöhäismodernissa sosiaalisessa tilanteessa sekä postmodernin etiikan piirteiden esittely.

MacLaughlin (1998:430–431) on tutkinut modernin Irlannin yhteiskunnan suhtautumista kiertolaiselämää viettäviin väetönsiin. Hänen mukaansa tilana Irlanti on modernisoitunut hitaasti, ja erityisesti 1960-luvun jälkeen korostunut talouden avoimuus suhteessa yhteisöjen sulkeutuneisuuteen on luonut tilanteen, jossa kiertolaiselämää viettäneet väestönosat on monin paikoin demonisoitu. Tällainen demonisointi perustuu stereotypioihin, joita liitetään esimerkiksi kouluttamattomuuteen, köyhyyteen, tilapäistöihin, ulkopuolisuuteen, likaisuuteen ja yhteiskunnalliseen osallistumattomuuteen. Merkille pantavaa on, että ennakkoluulot ja suoranaiset konfliktit ovat voimistuneet sitä mukaa, kun Irlannin modernisoituminen on edennyt eri sektoreille. Nomadisen elämäntavan voi nähdä olevan laajemminkin mitassa räikeästi ristiriidassa nuorten valtioiden rajoja, valtion aluetta ja maanomistusta koskevien intressien ja lainsäädännön kanssa.⁸⁸ Samantyyppisiä toiseuden mielikuvaan liittyviä uhkia liitetään yhä urbaaniin asunnottomien alaluokkaan, joita mm. Cloke et al. (1997) ja May (2000) ovat tutkineet Bauman-vaikutteisesti. Esimerkiksi Mayn artikkelissa (2000) on siirrytty traditionaalisten työntö- ja vetovoimatekijöiden analysoinnista jatkuvasti muuttavien ihmisten identiteetin destabilisaation, muutoksen ja paikattomuuden kokemusten vertailuun biografia- ja haastatteluaineiston keinoin. Eriasteisesti liikkeellä olevien brittiläismiesten käsitykset omista suhteistaan yöpymiinsä paikkoihin,

⁸⁷Suosituimmalta teokselta aineiston valossa näyttää *"Life in fragments"* (1995), ja muutoinkin maantieteilijät ovat suosineet nimenomaan identiteetin konstruoinnista käsitteleviä teoksia.

⁸⁸Bauman (2001b:22) yhdistää nomadisen elämäntavan epäsuosioon jäykälle modernille tyypilliseen edistyksen ja sivilisaation nimissä toteutettuun kronopolitiikkaan. Nomadien katsottiin yleisesti viivyttävän edistyksen tikapuiden alimmilla puolilla ja hidastavan siten "oikean" kulttuurin ekspansiota. Nämä primitiiviksi määritellyt kansanosat tarvitsivat kiireellistä valistusta, jotta voisivat seurata kehityksen yleistä mallia.

kotialueeseen ja kodin käsitteeseen vaihtelivat merkittävästi. Ura kodittomana toi mukanaan ääripäinä lähes kaikkien paikkojen eristyneisyyden ja vierauden tunteen korostamisen, tai sitten nomadielämälle relevantit paikat koettiin yhdenvertaisina etappeina, joiden läpi normalisoitunut mutta ambivalenssi elämäntapa kulki ilman kiinnittymisen tarvetta. MacLaughlin (1998:431) puhuukin erityisesti "ulossulkemisen maantieteestä".

Maantieteen alalla myöhäismodernille ominaista älymystön kriisiä on käsitelty esimerkiksi käsitteen "intellektuaali" uudelleenmäärittelyn, autonomian ja gender-problematiikan termein. Kaiken kattava refleksiivisyys on auttanut esimerkiksi ihmismaantieteen tutkijoita paremmin ymmärtämään omien sitoutumistensa taustat. Jatkuvasti toistetut vaatimukset foundationalismin eli perustahakuisuuden hylkäämisestä, itseäänselvyyksien kyseenalaistamisesta, jatkuvasta liikkeelläolosta, rajojen ylityksestä, merkitysten tulkinnasta sekä nöyryydestä erilaisuuden edessä eivät kuitenkaan ole tuoneet mukanaan varteenotettavia, omaehtoisia ja rakentavia vaihtoehtoja pluralismin ja relativismin sävyttämän tieteellisen tiedon kriteerien esittämiseen. Bassett (1996:515) kiinnittää huomionsa siihen, miten älymystö suhtautuu kriittiseen teoriaan hajautuneessa nykytilanteessa.⁸⁹ Jo 1970-luvulta lähtien radikaalimaantiede vaati edustajiltaan poliittista aktiivisuutta, mikä näkyi esimerkiksi kansalaisoikeusliikkeinä ja sodanvastaisuutena. Tutkimuksia koskeva sosiaalisen relevanssisuuden vaatimus tuotti radikaalimaantieteen sisällä vastakkainasettelun poliittisten kohteiden ja analyttisten voimavarojen välillä, ja vähä vähältä radikaalimaantiede muokkaantui marxilaiseksi maantieteeksi. Sen edustajat tukeutuivat urbanismin yleiseen teoriaan, joka liittii kaupungit tuotantoverkkoon. Tutkimuksissa kaupungit muodostivat maantieteellisen kokonaisuuden tuotannon ylijäämän keskittymisen kautta ja toimivat sosiaalisen vastakkainasettelun voimalla. Tutkimuskohteet vaihtelivat, mutta esimerkiksi maankäyttö kaupunkien sisällä, kaupunkien sijoittuminen tilassa ja epätasa-arvoinen aluekehitys saivat suosiota tutkimuksissa, joissa kaiken historiallisen ja maantieteellisen muutoksen subjektiiviksi ehdotettiin yhteiskunnallista todellisuutta. Keskustelevassa kannanotossaan Bassett (1996:520) päätyy suosittelemaan intellektuaalien roolien keskitien käytäntöjä spesifisten ja kollektiivisten taitojen, omien tiedontuotantokapasiteettien ja poliittisen osallistumisen sekä rationalismin ja relativismin välillä. Oikeuksiin ja emansipaatioon sitoutuneisuus sekä vastustushenki vallitsevaa tilannetta kohtaan ovat säilyneet maantieteessäkin, mutta toisinaan kyseessä on radikaalin kontekstualismin voimin toteutettu aktivismi ilman selkeää suuntaa.

Tässä yhteydessä on syytä muistaa, että 1960- ja 1970-luvuilla työskennelleistä kulttuurintutkijoista valtaosa tukeutui jonkin asteen marxilaiseen viitekehukseen. Baumanin ohella muut intellektuellit kuten Baudrillard, Derrida ja Foucault sitoutuivat yksiselitteisesti mutta näkemyksiään omaperäisesti modifioiden juuri marxilaiseen ajatteluun (vrt. Ward 2003:173, 178–182). Vaikka marxismia kritisoitiin jo 1950-luvulta lähtien mm. materialismista, historian käsittämisestä mekanistisesti sekä totalisoivista ja lannistavista käy-

⁸⁹Marxismiin sitoutuneen maantieteen sovellusaloja on paljon, mutta yleensä ne kaikki ovat dedusoineet perimmäiset arvonsa ihmisluonnon tieteellisen määrittelyn ja sosiaalisista kokeiluista saatujen alustavien tulosten keinoin. Näin orientoituneen maantieteen erääksi historialliseksi missioksi voitaisiin kuvata ihaneyhteiskunta, jossa talous- ja kulttuurikehitys voisivat toimia ilman yhteiskunnallisia ristiriitoja. Utopistisimmassa versioissa valtiokoneisto kuoleutuisi tarpeettomana pois, ja yhteiskunnassa keskeisiksi arvoiksi nousisivat yhteisomistus, aineellinen tasa-arvo, ajattelun vapaus ja keskinäinen solidaarisuus ilman luokkajakoa.

tännöntoteuttamisista, juuri kukaan ei uskonut sen arvovalan nopeaan luhistumiseen. Horschelmannin (2002:56) mukaan viimeisen naulan marxismin arkkuun löi ideologian innoittamien kommunististen maiden talousjärjestelmän romahtaminen 1980-luvun lopulla. Siitä, tehostiko postmoderni ajattelu ja sen korostama epäluottamus metanarratiiveja kohtaan kommunismin romahtamista vai oliko kyseessä kylmän sodan jatke, voidaan olla monta mieltä.⁹⁰ Joka tapauksessa postmodernin ajattelun ja marxistisen ideologian romahtamisen suhde on herättänyt spekulatioita siitä, onko postmoderni ajattelu kokonaisuudessaan pelkkää älymystön toteuttamaa itsereflektiota. Tällöin sen tilapäisenä kasvualustana olisivat toimineet intellektuaalien konkreettiset pettymykset, jotka liittyvät vuoden 1968 Ranskan opiskelijamellakoihin sekä myöhemmin sosialismin ja marxismin romahdukseen (mm. Seidman 2004:166–168, 170, 174, 178).

Tutkijoiden siirtyminen lainlaatumista muistuttavien normien asettamisesta kohti vaihtoehtoisten ja joustavien tulkintamallien etsintää näkyy Phillipsin (2002) mukaan esimerkiksi gentrifikaation tutkimuksissa.⁹¹ Parinkymmenen vuoden aktiivisen tutkimisen jälkeen gentrifikaatiodebattiin vastattiin kolmella epistemologisella tavalla, joita voi kuvata modernin ajattelun mukaisiksi legislatiivisiksi vasteiksi: ensinnäkin kaotukseksi käsitteeksi muotoutuneen gentrifikaation tilalle yritettiin nimetä jokin toinen rationaalinen ja yksiselitteinen käsite, jotta ilmiö voitaisiin ottaa eksaktimmin haltuun. Toisena vasteena esitettiin kiistanalaisia priorisointeja, joissa korostui joko gentrifikaation kulutus- tai tuotantopuoli selittävänä tekijänä. Kolmanneksi esiintyi integroivaa tutkimusotetta, jossa osittaisen abstrahoinnin sijasta pyrittiin holismiin. Voidaan kuitenkin sanoa, että nämä menetelmät vain toisintavat modernin ajattelun pyrkimyksen totalisoiviin ja normeja asettaviin selitysmalleihin. Tulkintaa korostavassa tutkimusotteessa yksittäisen teorian selitysrajat tunnustetaan, ja se menettää aiemmin vain yksityiskohdissaan keskusteltavissa olevan auktoriteettiasemansa. Radikaalissa tulkinnassa tilalle otetaan yhteismitattomia, logiikaltaan ja tiedonmuodoiltaan varioivia ja siten keskinäistä kommunikointia välttäviä mutta toisiaan täydentäviä näkökulmia. Kyseeseen tulevat esimerkiksi kiinteistönomistajan, arkkitehdin,

⁹⁰*Toisaalta kylmän sodan aikaisten tilarepresentaatioiden kuten patsaiden, piikkilanka-aitojen ja esimerkiksi Berliinin muurin tuhoaminen vahvistivat varmuuksien loppua esimerkiksi modernien identiteettien konstruoinnissa (Marden & Mercer 1998:952), toisaalta modernin ajattelun skeptisismien ja uudistushalun voi olettaa nopeuttaneen ideologiamonoliittien rapautumista. Maantieteen alalla "muna vai kana" -problematiikka on tuttua mm. Olssonin argumenteista. Hän (esim. 1980:41) päätyy arvioon, että kieli, josta käsin puhutaan, kertoo enemmän kuin varsinainen puheen kohde. Kukin tutkija puhuu väistämättä oman kulttuurinsa sisältä ja törmää oman positionsa itseviittaavuuden ongelmaan. Subjektiivisuuden tai objektiivisuuden priorisointi ei siten onnistu.*

⁹¹*Jo 1970-luvulla havaittiin kaupungeissa yleinen gentrifikaatiokehitys, jossa kaupungin keskiosan saavutettavuudeltaan hyvillä tonteilla muuttaa enenevässä määrin hyvin toimeentulevia asukkaita. Nämä uudistavat vähitellen koko rakennuskannan, jolloin aiemmin alueella asuneet alempiin sosiaaliluokkiin kuuluvat perheet muuttavat pois. Aluksi tätä ilmiötä tarkasteltiin osana markkinatalouden kilpailua, maanarvon kehittämiseen liittyviä pääomavirtoja sekä tuotannon ja luokkayhteiskunnan välisiä suhteita. Myöhemmin ilmiöön liitettiin nuorten perheiden kulttuuristen preferenssien priorisointitavoitteet, halu henkisen pääoman kasvattamiseen, kaupunkitilan hallintaan tai tarve luoda omia uusyhteisöjä tai ideologioiden konstruktioita. Gentrifikaatioon liittyi niin monentyypisiä prosesseja, että sen ontologiasta, epistemologiasta ja käsitteistä tuli kiistakenttä esimerkiksi liberaalihanuistien ja strukturalistista marxismia edustavien tutkimusotteiden välillä (Phillips 2002:282–283).*

poismuuttajan, gentrifikoijan, kaupunkisuunnittelijan ja naapuruston näkökulmasta toteutetut tutkimukset. Esimerkiksi kiinteistönomistusta ja kaupunkisuunnittelua korostettaessa havaittiin, että markkinaohjaus ei edellytä asiantuntijuutta, josta käsin voitaisiin määritellä väestön objektiivisia tarpeita. Näistä lukuisista näkökulmista ei pyritä laatimaan holistista yhteenvetoa jonkin kattoteorian alle, vaan kukin näkökulma representoidaan omana erillisenä totuutenaan. Tulokseksi saadaan, että gentrifikaatio toteutuu prosessina eri tavalla eri tilanteissa, siihen sisältyy erilaisia ja tapauskohtaisia aspekteja, jotka saattavat olla ristiriitaisia muihin tapauksiin verrattuna. Siten esimerkiksi maaseutuympäristössä esiintyvää gentrifikaatiokehitystä ei tule verrata suoraan urbaaniin gentrifikaatioon.

Baumanin (1995:37) kuuluisa kannanotto, jonka mukaan "*moderni edustaa tyypillisesti etiikan ja postmoderni moraalin aikaa*"⁹², on maantieteessä otettu hieman ristiriitaisin sovelluksin vastaan. Ensinnäkin on selvää, että kyseessä oleva näkemys torjuu esimerkiksi Harvey'n (1989) väitteen, jonka mukaan postmodernissa tilanteessa arkipäivä estetisoituu ja jonka mukaan estetiikka on hegemonisessa asemassa etiikkaan nähden. Baumanin (1995:19–15; 1997:46–70) mukaan postmodernista moraalista puuttuu moderni etiikka eli kantilainen moraaliteoria siinä mielessä, että moraalilullottuvuus hahmotetaan konkreettisenä kasvotusten tapahtuvana itseoppimisena sosiaalisissa arjen käytännöissä.⁹³ Siten postmodernissa moraalisisä asenteessakin on viime kädessä kyse itsereflektiosta: vastuu otetaan omasta vastuullisuudesta ja omista teoista, ja siinä on keskeinen ero ulkoiseen imperatiiviin perustuvan etiikan välillä. Vastuullisuudesta tulee näin henkilökohtaista ja henkilöiden välistä. Analogisesti muiden myöhäismodernissa yksityistyneiden asioiden kanssa etiikka on muuttunut kysymykseksi, johon vastatessaan yksilö joutuu käyttämään omaa harkintaansa, ottamaan riskejä ja kamppailemaan kroonistuneen epävarmuuden kanssa.

⁹²Tässä kannanotossa Bauman etäännyttää platonilais-kantilaisesta näkemyksestä, jonka moraalissa on kyse universaalista, jonkin auktoriteetin ulkoapäin asettaman säännön toteuttamisesta. Velvollisuusetiikkaan sisältyy se vaikeus, ettei se määrittele empiirisen persoonan, vaan ihanneihmisen moraalista periaatteet. Kantilaisesti määritellyssä ideaalidollisuudessa autonominen ihminen tahtoo itselleen juuri kategorisen imperatiivin ja ihmisarvon säilyttämiseen kohdistuvia tekoja. Useissa sosiologisissa tutkimuksissa Kantin eettisen säännön seuraamisen katsottiin olevan funktionaalisten yhteisöjen ja kommunitaristisen orientaation lähtökohta. Samalla eräänlaisena itseäänselvyytenä pidetty moderni usko lineaariseen edistykseen on niin ikään osoittautunut perusteettomaksi (Glover 2001:28). Baumania (1992a:40–41) häiritsee modernissa moraalikäsitteissä se, ettei siinä ole kyse vastuusta "jollekulle" lähellä olevalle ihmiselle, vaan vastuusta "jostakin" kuten yhteisistä sosiaalisista normeista tai järjestyksen ylläpidosta.

⁹³Kasvokkaisuutta korostaessaan Bauman (esim. 1992a:40–43; 1995:59–60, 67; 1997:51–52) viittaa vahvasti Levinasiin. Levinas (esim. 1985:57–58, 85–90) tunnetaan tavastaan kuvata radikaalia toiseutta eettisesti määriteltynä subjektiivana. Eettinen subjektiivisuus tarkoittaa, että kasvotusten ja avoimena kohdattua toista ihmistä ei voi palauttaa omaan merkityshorisonttiin jäännökseltä, vaan kasvotusten olemisessa on ensisijaisesti kyse signifiointista ilman kulttuurista tai spatiaalista kontekstia. Toinen ihminen kyseenalaistaa tietoisuuden kyvyn maailman täydellisestä käsitteellistämisestä, tuntemisesta, ymmärtämisestä ja sitä kautta hallinnasta. Etiikan alkuperä merkitsee Levinasille toisen ihmisen kohtaamisen yhteydessä myönnettyä maailman selittämisen rajallisuutta ja yhteismitattomuutta.

Näyttää siltä, että maantieteessä eettisiä kysymyksiä on käsitelty sängen vähän 1990-luvun puoliväliin asti.⁹⁴ Tämän tutkimuksen artikkeliaineistossa eettisten kannanottojen havaitsemista vaikeutti erityisesti se, että monien tutkimusten käsittelytavasta sai käsityksen vahvoista eettisistä näkemyksistä ilman, että ne olisi spesifioitu sanallisesti. Esimerkiksi kodittomuuden muotoja ja vaikutuksia elämismaailmaan käsittelevistä artikkeleista (mm. Phillips 2000) välittyi vahva sosiaalisen oikeudenmukaisuuden itseisarvo ja maise-matutkimuksista humanistis-antropomorfiset kestävän hyödyntämisen näkökulmat (esim. Mathewson 1998). Voidaan sanoa, että koko 1990-luvun ajan teoreettisia ajatusrakennel-mia hallinneita totuuden ja tiedon universalisointipyrkimyksiä kohtaan on esiintynyt monenlaista skeptisismiä. Erityisesti kielen roolia, paikallisia konventioita ja positionaalisuutta merkitystentuotannossa on refleктоitu suhteessa aiemmin itsestäänselvyyksinä pidettyihin tutkimuskohteisiin ja niiden jäykkiin kategorisointeihin. Kontekstien yhteismitatto-muus, tiedon positionaalisuus ja kielen merkitystentuotannon keinotekoisuus ovat siten haastaneet traditionaalisen etiikan, jossa moderni subjektius konstituoitui sosiaalisten ja spatiaalisten rajojen ylläpitämisenä. Vasteena myöhäismodernin etiikkakeskusteluihin osa maantieteilijöistä hyväksyy varauksetta jonkin tietyn moraalisen arvon, mutta tunnistaa samanaikaisesti sen sovelluksen ajallisen tai tilallisen erityisyyden. Suurin osa maantietei-lijöistä hyödyntää pikemmin kuvailevan kuin normatiivisen tai arvottavan etiikan muotoja (Smith D. 1997:596, 2001:262). Esimerkiksi ympäristötutkimuksen osalta Proctor (1998a:251) korostaa, että maantieteilijät ovat perinteisesti kuvanneet inhimillisen toiminnan negatiivisia vaikutuksia maanpintaan esimerkiksi eri eroosiotyyppien muodossa. Yksin tosiasioiden kuvauksista ei kuitenkaan voi loogisesti johtaa arvo- tai normatiivisia väit-teitä. Sama pätee toiseuden, sosiaalisuuden ja arkipäivän käsitteisiin. Vastuu ei ole sidok-sissa kulttuurisiin konteksteihin kuten etnisiteetteihin.

Maailma on muuttunut esimerkiksi siten, että paikallinen läheisyys ei enää merkitse lähimmäisyyttä ja itselle läheisiksi voidaan kokea maailmanlaajuisesti yhteisiksi koetut asi-at. Bauman puhuu *glokalisaatiosta*, jolla hän tarkoittaa pääoman, muiden taloudellisten resurssien ja toimintavapauden keskittymistä siten, että ne, joilla on varaa ottaa paikalliset resurssit maailmanlaajuisten operaatioidensa käyttöön, eivät enää tarvitse varattomia ja vähäosaisia enempää voittojensa kartuttamiseen tai sosiaalisen oikeudenmukaisuutensa todistamiseen kuin hyväntekeväisyytensä osoittamiseenkaan. Näin rikkouden ja köyhyyden eettinen kuilu on kasvamassa (Bauman 2000:298–310).

Postmodernin etiikan mukainen vastuun uudelleenharkinta merkitsee esimerkiksi sitä, että demokratian, ehdottoman tasa-arvon tai hyvinvointivaltion sovelluksia ei nähdä priori-soituina, kaikkialla toimivina järjestelminä. Vastaavasti Slater (1997b:57) muistuttaa, että paikalliset erityiskonventiot saattavat olla yhtä tukahduttavia kuin universaalitkin. Valta-politiikka, yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus ja yksilöetiikan vaatimukset voidaan erottaa toisistaan järkevin perustein. Jokaisessa yhteiskunnassa on sekä moraalille edullisia että moraalille haitallisia tendenssejä, ja jokainen yhteiskunta on tässä mielessä epätäydel-linen. Lisäksi kaikilla yhteisöillä on alaluokkaiset huono-osaisten ryhmänsä, joiden syrjäy-tymisen osasyynä on kyvyttömyys täyttää yhteiskunnan normit. Esimerkiksi oletukset, että yhteiskuntiin integroidutaan kuluttamisen kautta, pitävät monet kansalaisryhmät sekä

⁹⁴2000-luvulle tultaessa maantieteen luonteeseen eettisenä disiplinaana otettiin monipuolisia kannanottoja, mikä näkyy esimerkiksi aihetta käsittelevien teosten määrän lisääntymisenä (esim. Low 1999; Proctor & Smith 1999; Smith 2000).

postmodernin että modernin tilanteen ulkopuolella. Bridge (2000:525–526) jatkaa Levinasin ja Baumanin käsityksiä eettisestä subjektiudesta soveltaen niitä urbaaneihin tilankäyttötapoihin. Hänen mukaansa kasvotusten tapahtuva intersubjektiiivinen kommunikaatio ja toiseuden konkreettinen läsnäolo toteutuvat parhaiten niille varatuissa yhteisissä julkisissa tiloissa. Tämän eettisen sosiaalisen yhteistyön toteuttaminen edellyttää laajennettua strategista rationaalisuutta siten, että toimijoiden agenttius nivoutuu omiin intresseihin ja motivaatioon. Tilankäyttömuodoilla on muutoinkin yhteyksiä niihin käytäntöihin, joiden puitteissa merkitykset, identiteetit ja epäoikeudenmukaisuudet luodaan.

Bauman on sitä mieltä, että kaikki mikä yleisesti ottaen on ihmisille suurta ja tärkeää, tapahtuu nimenomaan arjen käytännöissä. Siten Baumanin korostamassa postmodernissa tilanteessa yhteiskunta rakenteineen koostuu ihmisten toiminnoista, heidän lupauksistaan, valinnoistaan, aikaansaannoksistaan ja myös niiden tarkoituksettomista vaikutuksista. Toisaalta sosiaalisen niputtaminen yhteen kulttuurin, identiteettien koostamisen ja maailmankuvien moninaisuuden kanssa saattaa sisältää totalisoivia aspekteja. Samoin Baumanin (1995:94–98) taipumus erottaa käsitteellisesti toisistaan modernit ja postmodernit metaforat osoittautuu monitahoiseksi, ja ne tuovat mieleen modernin ajattelun dikotomiat. Bauman onnistuu yhdistämään sosiaaliset muutokset identiteettien koostamiseen, mutta hän määrittelee myöhäismodernin tilanteen määräytymättömäksi, jatkuvaksi liikkeeksi ja muutokseksi vailla selkeää kehityssuuntaa. Baumanin mukaan postmoderni tarvitsee oman sanastonsa, jossa lähtökohtana on modernin refleksiivisyys. Näin ajaututaan toisinaan dikotomioiden uudelleenrakentamiseen, vaikka dikotomioiden hyödyntäminen soveltuu huonosti inhimillisen elämän monitahoisuuteen. Lisäksi monet modernisti orientoituneet maantieteilijätkin ovat huomauttaneet, että Baumanin korostama nomadi-identiteetti vaikuttaa kovin hauraalta, epävakaa ja määrittelemättömältä, jotta tällaisen identiteetin puolesta voitaisiin esimerkiksi tehdä rakentavia päätöksiä.

Omaperäisimmillään Bauman on pohtiessaan myöhäismodernia etiikkaa. Kaiken kaikkiaan postmoderni moraalilla ottaa huomioon sosiaalisen uudenlaisen hajautumisen, liikkuvuuden, identiteettien yksilöitymisen ja moraalisia ohjeita antavan keskitetyn auktoriteetin puuttumisen, mistä seuraa etiikan kiinnittyminen arkipäivän valintoihin. Pohjimmiltaan Bauman on sitoutunut valistukselle tyypillisiin arvoihin eli vapauteen, tasa-arvoon ja oikeudenmukaisuuteen. Hän puolustaa julkista tilaa, haluaa antaa äänen äänettömille, esimerkiksi slummien ja ghettojen asukkaille. Baumanin näkemyksiä maantieteeseen sovellettaessa tulee selväksi, että nykytilanteessa yksilöllä on moraalista autonomiaa, minkä vuoksi eettisillä ongelmilla ja valinnoilla on erityisesti subjektiivista merkitystä. Postmoderni moraalikäsite säilyttää monia moderneja lähtökohtia kuten sen, että moraalilla ei voi jäännökseltä palauttaa mihinkään muuhun elämänalanaan eikä moraaliarvostelmia voi perustella lopullisesti muiden arvostelmien avulla.

3.3.2. Foucault ja maantieteen diskursiiviset käytännöt

Michel Foucault (1926–1984) on nimittänyt varhaisempaa tiedon arkeologiaksi ja myöhempää vallan genealogiaksi nimittämäänsä metodologista lähtökohtaa työkalupakiksi, jonka hän toivoi tarjoavan teoreettisia välineitä tuleville tutkijoille sosiaalisen todellisuuden uudelleentulkintoihin. Erityisesti hän vastusti filosofienkin eksplisiittisesti hyväksymää ihmisen ontologista luokittelua esimerkiksi psykologisiin, moraalisiin, kulttuurisiin,

etnisiin ja kansallisiin kategorioihin, joihin yhteiskuntien organisointi perustuu. Foucault toivoi, että soveltamalla tiedonmuotojen analyysihin perustuvia tulkintametologioita pystyttäisiin tuomaan esiin normalisoinnin käytäntöjen keinotekoinen luonne ja historiallinen muuttuvuus. Tässä hän onnistui varmasti paremmin kuin osasi arvatakaan. Näyttää nimittäin vahvasti siltä, että Foucault'ista on tullut ihmistieteiden yhteinen klassikko, jolla on annettavaa tutkijoille tieteenalasta riippumatta.⁹⁵ Maantieteen kontekstissa Livingstone (1994:381) nimeää Foucault'n postmodernin ylipapiksi. Turnerin (2002:52) mukaan Foucault'n työt voidaan nähdä puhtaasti maantieteellisinä. Philo (1992) menee pisimmälle ja puhuu suoraan foucault'laisesta maantieteestä. Ei siis ole ihme, että artikkeliaineistossa Foucault'hon viitattiin enemmän kuin Lyotardiin, Baudrillardiin, Derridaan ja Baumaniin yhteensä. Kaiken kaikkiaan näiden viiden teoreetikon mukaan lasketuista viittauksista 53 % kohdistui Foucault'hon.

On syytä muistaa, että Foucault ei käyttänyt teksteissään käsitettä "postmoderni", mutta jo pelkällä kirjoittamistyyllillään ja elämäntavallaan hän laukaisi yhä jatkuvan keskustelun, joka liittyy valistuksen ja sen sisältämän modernin maailmankuvan jyrkkään kritisointiin ja kyseenalaistamiseen (Grenz 1995:127–128). Flynnin (1989:188, 197) mukaan Foucault'n "konservatiivisen" teorian ja "vapaamielisen" käytännön välinen näennäinen kuilu indikoi postmodernia dilemmaa laajemmassakin mittakaavassa: moderni ajattelu ei ole kyennyt valitsemaan valistuksen eetoksen ja sen universalistisen sävyn välillä, skeptisistisen nietscheläisen ironian ja kuolemanvakavan uskantilaisen moralismin, olemista korostavan poetiikan ja tieteellisesti määriteltävän tiedon tai taktisen vastustuksen ja rajoittamattoman valvonnan välillä. Kuitenkin juuri nämä viitekehykset määrittävät monitasoisesti ajattelun politiikkaa eli ajattelurakenteiden vaikutusta käytännötoimintaan. Postmodernin ajattelun peruspilareita Foucault'lla esiintyy erityisesti antihumanistiseksi luonnehditussa subjektikäsitelyssä, jossa yksittäisten toimijoiden keskeinen rooli kulttuurihistorian toimijana kyseenalaistuu. Pikemminkin kuin oman toimintansa intentionaalisina ja rationaalisina subjekteina, ihmiset määrittyvät auktorisoituneiden diskurssien kautta. Lisäksi hänen mukaansa traditionaalisessa naiivissa totuuskäsityksessä ja sen sovelluksissa ei ymmärretä tiedon ja vallan välttämätöntä yhteyttä. Esimerkiksi valistusajattelu ei ottanut huomioon totuuden viime kädessä tuotettua ja siltä osin sattumanvaraista luonnetta. Foucault'n (1984) mukaan "valistus on sarja tapahtumia ja monimutkaisia historiallisia prosesseja, jotka sijoittuvat tiettyyn eurooppalaisten yhteiskuntien vaiheeseen. Se sisältää sellaisia yhteiskunnallisen transformaation, poliittisten instituutioiden, tiedonmuotojen sekä käytäntöjen ja tiedon rationalisoinnin elementtejä, joita ei voi kuvata muutamalla sanalla siitä huolimatta, että em. ilmiöillä on tärkeä merkitys vielä nykyisinkin". Hoy (1988a:13)

⁹⁵Lähes kaikissa tietoa, valtaa, kurinpitoa ja legitimaatiota sivuavissa ihmistieteellisissä tutkimuksissa viitataan Foucault'n omaperäisiin näkemyksiin. Voidaan puhua esimerkiksi foucault'laisesta tiedonsosiologiasta, Foucault'n teorioimasta valvontayhteiskunnasta tai Foucault-orientoituneista diskurssianalyysistä.

olettaa rohkeasti, että Foucault olisi käsitellyt postmoderniutta yksityiskohtaisesti, mikäli vain olisi elänyt kauemmin.⁹⁶

Toisin kuin Derrida, Foucault pyrkii nakertamaan länsimaisen analyttisen filosofian traditioita ja järjen käsitettä ulkoa päin, tiedon arkeologian ja nietzscheläisen genealogian mukaisesti (Philo 1992:153). Kuvailemiseen pyrkivällä *tiedon arkeologialla* Foucault (1982:130–131) tarkoittaa tiedoksi laskettavien, erillisten oletusten ja väitelauseiden historiallista analysointia. Tieto ymmärtyy kontrolloivien ajatusten järjestelmäksi, joka on sosiaalisesti legitimoitu ja institutionalisoitu.⁹⁷ Tutkimuskohteena tietojen arkisto sisältää eri lähteistä koottuja väitelauseiden ja lausumien kerrostumia, joilla ei ole tradition painolastia. Käytännössä tällainen arkisto tarkoittaa samalla teleologien pahinta painajaista: puhe-käytäntölöydökset eivät vastaa ennakoita asetettuja vaatimuksia niiden tiedollista sisältöä kohtaan, joten ne vievät tutkijalta ennako-oletukset ajallisista jatkuvuuksista. Samalla löydökset tuovat esiin asioita, jotka eivät ole enää myöhemmissä tietoarkistojen järjestelmässä samalla tavoin argumentoitavissa. Koska arkistoidut tiedot ovat muotoutuneet sosiaalisissa prosesseissa ja samalla rakentaneet osaltaan sosiaalista todellisuutta, ne ovat tallentaneet oman hetkensä sosiaaliset käytännöt. Löytöhetken vakiintuneiden puhe-käytäntöjen ulkopuolelta tulevana ne tekevät selväksi, että luokitteleva järki on tuottanut tiedonmuotojen historiallisen erilaisuuden ja keskinäisen yhteismitattomuuden. Yhtä hyvin voi-

⁹⁶Habermasin ja Lyotardin 1980-luvulla käymään modernin ja postmodernin rajanvetoa koskevaan keskusteluun Foucault ei ottanut osaa. Toisaalta hän ei halunnut missään nimessä tulla nimetyksi valistuksen ja järjen viholliseksi (Hoy 1988a:21), ja viimeisinä vuosinaan hän esitti valistuksen intellektuaalisen perinnön uudelleenarvioimista. Foucault (1984) toteaa, että tehtävämme ei ole säilöä valistuksen jäämistöä eurooppalaisena tapahtumana, vaan sen merkitystä – so. universaaliuden ajattelemisen historiallisuutta – on vaalittava ajattelun arvoisena asiana. Toisaalta hän irtautui Kantin transsendentaalisesta ja subjektikeskeisestä perspektiivistä ja keskittyi valtateoreettisiin tarkasteluihin (Dreyfus & Rabinow 1986:118–120).

⁹⁷Alun perin Foucault puhui episteemien arkeologiasta. Episteemi on järjestelmä, joka eri historiallisina kausina mahdollistaa jollakin tavalla tiettyjen puhe-käytäntöjen priorisoinnin. Episteemien välillä esiintyy jatkuvaa kamppailua sitä, kuinka todellisuus käsitetään ja mitä siitä ylipäätään on sanottavissa kunkin hetken tieto-opillisen tilanteen puitteissa. Toisin sanoen se määrittelee tiedon ehdot ja järjestyksen. Apriorisena episteemi käsitteellistyy vain historiallisesti: tiedon huomisen menetelmät, tiedon kohteet sekä se millä perustein jokin seikka tunnustetaan yleisesti tiedoksi, vaihtelevat aikakaudesta toiseen (Foucault 1982:126–129, 191; 1989:xxi–xxii). Metaepisteemi sisältää sen, minkä jokin episteemi sulkee pois ja toimii siten "häiritsevänä allegoriana" koko episteemistä. Tällainen tekijä kertoo modernin ajattelun representaation ongelmasta, ts. siitä, kuinka tietoisuus itsestään ja toiseudesta konstituoidaan, esitetään ja legitimoidaan. Episteemien osoittamisen perimmäisenä tavoitteena ei ole modernin todentaminen, vaan sen rajojen artikulointi. Racevskisin (1983:58–59) mukaan havaintotapaamme hallitsevana elementtinä episteemin käsitettä voidaan kritisoida liioitellusta ehdollistamisesta: se olettaa näkymättömän epistemologisen determinismin, eräänlaisen ajallisen totaliteetin ja jättää syy-seuraussuhteet sekä ajallisen jatkuvuuden huomiotta.

daan sanoa, että tutkijan diskurssi⁹⁸ on erilainen tiedonmuotolöydöksen näkökulmasta. Oleellista tiedon arkeologiassa on, että tiedon yhteiskunnallisuutta tarkastellaan omana rakenteenaan *diskursiivisten muodostelmien* kautta. Foucault ei ole kiinnostunut arkistonsa väitelauseiden mielekkyydestä, vaan niistä *diskursiivisista käytännöistä*, joilla lausumista tuotetaan diskursiivisia muodostumia. Valikoidessaan, poissulkiessaan ja säädellessään lausumia diskursiivinen käytäntö tuottaa samalla oman kohteensa ja totuutensa. Lausumien, diskursiivisten muodostumien ja diskursiivisten käytäntöjen tutkija ei itse voi esittää näiden totuutta tai mielekkyyttä koskevia väitteitä, koska juuri diskursiivinen käytäntö määrittelee lausuman totuuden ja mielekkyyden. Tämän ohella puhe totuudesta vaatisi viittauksellista suhdetta todellisuuden joihinkin kohteisiin. Totuudesta on näin ollen mielekästä puhua vain tietyn diskursiivisen muodostuman sisällä. Siirtyminen yhdestä diskursiivisesta muodostelmasta toiseen ei noudata kuñnilaista kaavaa, jossa normaalitieteestä siirrytään kriisin kautta jälleen normaalitieteeseen. Kyse ei ole diskursiivisten muodostelmien edistyksestä, vaan erilaisuuksista. Hoy (1988a:31) mukaan tiedon arkeologiaa voidaan pitää itselegitimaatioyrityksenä tilanteessa, jossa legitimaatiota ei toteuteta metanaratiiviin tukeutuen, vaan aitoja fragmentteja erittelemällä.

Tiedon arkeologia säilyy alisteisena osana *vallan genealogisessa*⁹⁹ metodologisessa lähestymistavassa. Siinä tarkkaillaan, millä tavoin humanististen tieteiden käsitteet on alun perin konstruoitu. Vallan ja tiedon keskinäinen riippuvuussuhde osoittautuu tässä lähtö-

⁹⁸Diskurssilla viitataan kielenkäyttötapoihin, ilmaisuihin ja käytäntöihin, jotka ohjaavat toimintaa ja ajattelua rajoittaen muita lähestymistapoja. Diskursseja säätelee tietty käytäntö, mikä tarkoittaa anonyymien, historiallisesti ja paikallisesti määräytyneiden sääntöjen joukkoa (Foucault 1982:117). Foucault laisittain voidaan puhua esimerkiksi seksuaalisuudesta biologisessa, lääketieteellisessä, psykoanalyttisessä, taiteen ja vaikkapa pornografian diskurssissa (Racevskis 1983:90–91). Vastaavasti voidaan puhua maantieteellisestä tiedosta ontologian, etiikan, maailmankuvan, sosiaalitieteiden, resurssienkartoituksen, käytännönhallinnon tai strategisen sotateollisuuden diskurssissa. Diskursseja ei tästä syystä olekaan merkittävää analysoida etsien vastausta kysymykseen, kuka sanoo, vaan tärkeämpää on eritellä niitä ehtoja ja tilannetekijöitä, joiden alaisuudessa jollakin diskurssilla on totuusarvo ja joissa se täten ylipäättään voi artikuloitua. Tätä kautta diskurssista on tulossa subjektiton.

⁹⁹Foucault'n merkittävimmissä genealogisessa teoksessa "Discipline and punish" (1977) kuvataan kurinpidollisen yhteiskunnan kehitystä, jossa vallankäyttö on muuttunut näkyvistä ja avoimen näytösluonteisista ruumiillisista rangaistuksista huomaamattomiin ja hienovaraisiin mielen kontrollitapoihin. Länsimaissa kurinpidollinen valta sekä ilmenee selvimmin että piiloutuu parhaiten vankiloiden ohella sairaaloissa, kouluissa ja työpaikoilla. Tämä kaikenläpäisevä spesifi historiallinen vallan muoto on syytä erottaa yleisemmästä vallan muodosta, jota kuvataan alistamisen, estämisen ja rajaamisen termein (Racevskis 1983:92–94; Matless 1992a:46). Esimerkiksi perinteinen marxilainen valtakäsitys, joka perustuu kiellon, riiston ja alistamisen ajatuksille, ei kykene tarttumaan vallan muihin piirteisiin. Foucault'lle valta on ennen kaikkea tuottavaa, ts. valta tuottaa ja muokkaa monisäikeisesti todellisuutta ja ihmisiä sen keskellä. Valta on niin syvällä inhimillisen elämän rakenteissa, että ihmiset pikemminkin elävät valtaa kuin yksioikoisesti vain omaavat sitä. Koska valta käsitteellistyy subjektien väliseksi vaikutus- ja toimintasuhteeksi, se on luonteeltaan aktiivisen toiminnallista, taktista ja monipuolisesti tuottavaa. Se tuottaa esimerkiksi inhimillisen tiedontahdon, määrittelyjen kriteerit ja lopulta ruumiillisuuden. Näin ymmärretyn vallan legitimoitui viime kädessä se tosiasia, että tuottaessaan asioita valta muotoilee tietoa, saa aikaan hyödyllisiä asioita ja näin toimiessaan luo diskurssin. Kaiken kaikkiaan positiivisesti määritelty valta konstituoitui totuudeksi ymmärtämienne seikkojen kenttiä monin tavoin (Hoy 1988b:124–137).

kohdassa oleelliseksi seikaksi. Tieto ja valta kuvataan toistensa edellytyksiksi, sillä rationaalinen järki määrittelee ja tarvittaessa jopa luo poikkeavuuden kategorioita voidakseen määritellä itsensä. Tiedon oletetaan olevan kaksisuuntaisessa kehämäisessä suhteessa vallan systeemeihin, jotka tuottavat ja ylläpitävät tiedonmuotoja. Samalla tieto saa aikaan vallan ilmenemismuotoja ja laajentavat vallan ulottuvuuksia. Näin voidaan puhua tietovaltasta. Esimerkiksi liikkuvuutta, fragmentaarisuutta ja erilaisuutta korostamalla saadaan esiin artikuloitumattomia diskursseja, jotka eivät ole redusoitavissa tietoon tai valtaan yksistään, vaan molempiin tiukasti yhteen kietoutuneisiin tekijöihin.

Kantavana teemana Foucault'n tiedon arkeologisella ja vallan genealogisella metodologisella lähtökohdalla on, että vakiintuneet tavat käsitteellistää menneisyys kyseenalaistetaan. Hänen mukaansa historiassa on kyse legitimoitujen ja poissuljettujen historioiden monikerroksisista sarjoista. Historiallisten tiedonkerrostumien analysoinnissa edellytetään aidosti historiallista teoriaa, joten lähestymistavassa historianfilosofiasta lainattujen periodisointimallien sekä eksplisiittinen että implisiittinen käyttö hylätään. Yhden yleisen ja kompromissien vesittämän konventionaalisen historiakäsityksen sijaan Foucault paljastaa järkeä koskevia oletuksia, koodeja ja rakenteita, jotka on tukahdutettu läpi historian. Eriytyisen voimakkaasti hän kritisoi metafysiikkaa ja totalisointia, jotka näkyvät pyrkimyksissä tuottaa sisällöltään ikuisia totuuksia muuttumattomasta ihmisluonnosta, ihmisen olemuksesta ja ihmisen oikeasta asemasta yhteiskunnassa. Hän korostaa, ettei mikään ihmisessä – ei edes hänen ruumiinsa – ole riittävän muuttumaton mahdollistaakseen toisten ihmisten ymmärtämisen tai itsensä tunnistamisen heissä.

Foucault'n antamia vaikutteita maantieteen perinteisiin tutkimusasetelmiin ja lähtökohtiin ei voi yliarvioida. Representaatiolla, asioiden esittämisellä jonkin tietyn näkemyksen mukaisesti, on näissä kaikissa esimerkeissä keskeinen rooli. Tässä yhteydessä käsitellään diskursseihin, luokitteluun, ulossulkemiseen, tila-analyysiin ja valtaan liittyviä sovelluksia. Esimerkiksi Philo (1992:158) näkee yhteyden Baudrillardin ja Foucault'n tavassa tulkita sosiaalista todellisuutta nimenomaan maantieteellisesti. Muutenkin historiallisten ilmiöiden osalta on kiinnitetty huomiota sellaisten diskurssien esiinnousuun, jotka ovat täysin epäjatkuvia suhteessa niitä tutkivien tahojen ennako-oletuksiin. Esimerkiksi monet feministisesti orientoituneet maantieteilijät ovat (McDowellin 1999:65–68 mukaan) hyödyntäneet Foucault'n tapaa kuvata kehoja karttoina tai pintoina, joihin sosiaalinen käsikirjoitus jättää jälkensä. Ei ole selvää, kuinka viestit kirjautuvat tai ovat vaihtoehtoisesti jättämättä jälkiä kehoihin. Ainakin lävistykset ja tatuoinnit kuuluvat symboleihin, joilla viestitetään sosiaalisiin suhteisiin liittyviä аспектеja. Huomiota on kiinnitetty siihen, että "kehon kirjoituksen" metafora on tuonut esiin naiskehojen kuvaamisen variaatiot, kun naiseutta ei palauteta automaattisesti äidilliseen kehoon. Esimerkiksi Valentine (1999:330–331, 347–349) menee pitemmälle kuin Foucault olettaessaan, että kehot ovat ensisijaisesti kompleksisten interaktioiden ja kulttuuristen käytäntöjen tuotteita, jotka konstituoituvat suhteessa sijainteihin ja muihin kehoihin. Näkökulma on mahdollistanut erilaisten naisten kehojen historian laatimisen. Foucault'n viitoittamaan avoimeen tapaan lukea historiaa on vastattu muillakin tavoin (Driver 1992). Esimerkiksi maantieteen historiankirjoituksessa on totuttu huomaamaan, että maantiede tutkimusasetelmiseen, kohteineen, intresseineen ja menetelmiseen on merkinnyt eri asioita eri aikoina, ja samalla herkkyyks eroille on korostunut. Yleisesti ottaen historian tapahtumien genealogisissa analyyseissä nykyhetkeä ei perustella historian suurilla jatkumoilla, trendeillä tai metafyyysisellä välttämättömyydellä, vaan tiedonmuodot sidotaan omaan aikaansa ja paikkaansa. Foucault'n voi sanoa herättä-

vän maantieteilijät antropologisesta unestaan myös siinä mielessä, että esimerkiksi löytöretkeilijöiden kirjaamia tietoja kaukaisten kansojen kulttuurisista piirteistä ei pidetä enää pyyteettömien kulttuurimaantieteilijöiden tiedonjonon luontaisina ja objektiivisina tuotoksina (Driver 1992:26–31). Muissakin suhteissa luokitteluihin pyrkivä moderni rationaalinen järki on osoittautunut viime kädessä rasistiseksi, imperialistiseksi tai seksistiseksi. Ideologiat ja valtasuhteet muovaavat maantieteenkin diskursseja yhä monin tavoin. Watts (1993:265) yhdistää tämän kehitysajattelun eli developmentalismin luonnollistetuista, normalisoiduista tai implisiittisistä oletuksista, jotka ovat havaittavissa esimerkiksi kehitysyhteistyön tuottamissa narratiivissa ja retorisisa teknisen asiantuntijuuden kannanotoissa. Viime kädessä kyse on kehitysdiskurssista, joka artikuloituu kauppasuhteissa, kehitysmaainstituutioissa ja muissa sosiaalisissa prosesseissa kuten kehitysyhteistyöprojekteissa. Kaiken kaikkiaan kehitysmaaideologia näkyy valinnoissa, luokitteluissa ja kategorioinneissa "meidän" ja "heidän" välillä.

Ei ole mikään yllätys, että Foucault lasketaan modernin geopolitiikan erääksi oppisäksi. Ó Tuathail (1995:262) on sitä mieltä, että maantieteellisen tiedon historiat on paras teoroida osana modernien valtioiden hallinnollistumisprosessia. Tässä yhteydessä hän puhuu geovallasta: jo 1600-luvulta lähtien maantieteellinen tieto kietoutui hallintajärjestelmiin siten, että resurssikartoituksen, tilastoinnin ja väestöluetteloinnin keinoin kerätty näennäisen neutraali maantieteellinen tieto tuotti territoriaalisuutta, rajoja ja provinseja. Suoraa lainaa Foucault'ltä on myös maantieteellisen tietovallan käsite, jolla modernien kansallisvaltioiden yhteydessä viitataan vallan teknologioiden ja valtion historiallisten muotojen lähes saumattomaan yhteispeliin. Se helpotti keskitetyn hallinnon vakiinnuttamista, eräänlaista panoptikon-valvontajärjestelmän muotoutumista. Nykyasetelmaan sovellettuna maantieteellinen tietovalta on näkyvimmillään valvontasatelliittisysteemien, ulkopoliitiikan käytäntöjen sekä valtioiden virallisten historioiden yhteydessä. Niissä monoliittinen historia kirjoitettiin enemmistön perspektiivistä käsin eliminoimalla esimerkiksi etnisten vähemmistöjen näkökulmat. Tällaista hegemoniseksi diskurssiksi muotoutunutta valtiohistoriaa pönkitettiin lisäämällä siihen yksityiskohtia, juhlistamalla sille merkityksellisiä juhlapäiviä ja sitomalla väestön elämäntavat sen käytäntöihin (Ó Tuathail 1995:261; Slater 1997b:58–59).

Maantieteenkin diskursiiviset käytännöt sisältyvät esimerkiksi teknisiin prosesseihin, instituutioihin, käyttäytymismalleihin ja pedagogisiin muotoihin, jotka samanaikaisesti sekä sisältyvät näihin diskursiivisiin käytäntöihin että ylläpitävät niitä. Siten maantieteesäkään diskursiivisten käytäntöjen muutokset eivät ole palautettavissa yksittäisiin, täsmällisiin löydöksiin tai yleisiin mentaliteettiin tai kollektiiviseen asenteeseen variaatioihin. Muun muassa Harris (1991:674), Livingstone (1995) ja Proctor (1998b) ovat korostaneet tiedonmuotojen osittaisuutta, heterogeenisuutta, säädeltävyyttä ja performatiivisuutta sekä niiden monipuolisia kytkentöjä valtasuhteisiin. Voidaan sanoa, että diskurssit aktualisoituvat maantieteen teksteissä.

Maantieteellisen tiedon arkeologia edellyttää herkkyyttä paikkojen ja tilan merkitysten uudelleenteoriointiin. Kuten Foucault (1986) ilmaisi asian, elämme tilan aikakautta. Tilan yksityiskohtaisesta, systemaattisesta ja eri konteksteihin relevantista käsitteellistämisestä hän kuitenkin pitäytyi. Madanipour (1996:347–349) muistuttaa, että paikan ja tilan käsitteet on syytä erottaa toisistaan tässäkin yhteydessä. Paikka viittaa fyysiseen, lokaaliseen, suhteellisen vakioon, ja samalla diakroniseen ja merkitykseltään jäsentyneeseen konkreettiseen mikrotilan kokonaisuuteen. Viime kädessä sosiaalisen vuorovaikutuksen muodot

jäsentävät sitä. Paikkaa voi luonnehtia myös merkityksenannon selvärajaiseksi keskukseksi, jolle on osoitettavissa identiteetti. Toisin kuin paikkoja, tiloja ei voi jäsentää kausaalille aika-akselille, vaikka inhimillinen vuorovaikutus eri tiloissa olisikin mallinnettavissa kausaalilogiikan mukaisesti. Abstraktit tilat ovat merkitysrakenteiltaan avoimia ja sijainniltaan eriytymättömiä. Näin tiloja voi luonnehtia rinnakkaisiksi, päällekkäisiksi, yhteismitattomiksi ja samanaikaisiksi, eikä niille voi määrittellä jäntevää historiaulottuvuutta. Spatiaalisia systeemejä kuvattaessa voidaan hyödyntää Foucault'n (1986) luomaa *heterotopian* käsitettä. Maantieteessä näin menetellään esimerkiksi käsiteltäessä kaupunkitiloille ominaista epämääräisyyttä, kaleidoskooppimaisuutta ja ristiriitaisuutta. Artikkeliaineistossa heterotopia yhdistetään lähes poikkeuksetta postmoderneiksi luokiteltaviin tiloihin. Esimerkiksi Goss (1993, 1999) soveltaa heterotopiaa kompleksisiin ostoskeskuksiin, Lees (1997:326) eriytyneitä funktioita sisältävään julkiseen kirjastoon, North (1999) paikallisrahan perustuvaan vaihtokauppasysteemiin sekä Crang ja Travlou (2001) Ateenan ja Rooman kaupunkitiloihin, joissa systematiikkaa antiikin monumenttien ja modernistisen arkkitehtuurin sijainnissa on turha hakea. Näille kaikille yhteiseksi tekijäksi voi nimetä sen seikan, että heterotopian käsitettä on laajennettu tilailluusioiden kuvaamisesta niiden konkreettisiin vaikutuksiin. Rinnakkaisten, samanaikaisten ja jopa vastakkaisten heterotooppisten tilojen välillä ei ole toiminnallista, esteettistä tai orgaanista suhdetta, joten niissä toimiminen edellyttää niiden spesifin kielen ja toimintatapojen ymmärtämistä. Koska heterotooppinen tila ei synny eri osatekijöiden kuten instituutioiden, sosiaalisten suhteiden, hallinnon, kaupan ja kommunikaation yhteispelin tuloksena, tilan kokonaisuutta on vaikea jäsentää. Liikkuminen osamaailmasta toiseen vaikeutuu jo pelkästään siksi, että tilojen visuaalisuutta on vaikea hahmottaa. Suunnistamisessa voidaan käyttää ns. *kognitiivista kartoittamista*, jossa tilojen kohteisiin sijoitetaan muistikuvia, kokemustietoa tai muita mentaalisia merkkejä. Tällöin sijoittuminen tilaan tapahtuu menneisyydestä saatavien fragmentaaristen muistikuvien välityksellä (Crang & Travlou 2001:164–166). Heterotopioiden havainnointi heijastaa aina niitä ristiriitaisia intressejä, millä tavoilla keskenään yhteismitattomat tilat on tuotettu (Lees 1997:329). Hylättäessä ajatus tilan yhteisestä universaalista kielestä tai tilasta, joka on riippumaton käytännön toiminnoista ja historiallisesti aikaan sijoittuvista toimijoista maantieteilijät tutkivat tiloja, joita tuotetaan, sovelletaan ja kontrolloidaan eri menetelmin. Tiivistäen voidaan todeta, että tila todellisuuden maantieteellisenä rakentumisena käsitteellistetään sosiaalisesti tuotettuna spatiaalisuutena. Tuottamisen trendit liittyvät taloudelliseen muutokseen, jonka taustalla ovat kaupunkien kansainvälistymiskehityksen haasteet, yritysten uudenlaiset sijaintipäätökset, ammattirakenteen muutokset, taloudellinen polarisoituminen sekä informaalisuuden kasvu (Sassen-Koob 1987:139–143). Kaupunkirakentamisessa tämä on näkynyt kasvavana yhdentymisenä kehitysyritysten, rakennusyhtiöiden, kiinteistösijoittajien ja arkkitehtuurin käytäntöjen välillä. Samalla julkisen ja yksityisen sektorin väliset sopimukset ovat lisääntyneet ja nopeuttaneet kaupunkimaankäytön kehittämistä. Kaupunkitilan tuottamisen uusiin trendeihin kuuluu jatkuva erilaistuminen ja siihen liittyvä paikkojen markkinointi, mikä näkyy erityisalueiden kuten media-, teknologia-, kulttuuri- ja teemapuistojen sekä huvikeskusten syntymisenä kaupunkeihin (Gottdiener 1995). Philo (1992:139–140) on sitä mieltä, että Foucault'n teorioinnit hajaantuneista, rinnakkaisista, limittäisistä ja diskursiivisista tiloista yhdistettynä ei-totalisoivaan historia-käsitteeseen tarjoavat merkittävästi paremmat lähtökohdat postmoderniksi luonnehditun tilantulkinnan ymmärtämiseksi kuin esimerkiksi Sojan (1989) versiot postmoderneista maantieteistä.

Postmoderneiksi luonnehditut tilat sisältävät usein konkreettisia modernin valvontatekniikan sovelluksia, jotka maantieteen tulkinnoissa assosioituvat Foucault'n valta-analytiikkaan ja kurinpitoyhteiskunnan teoriointeihin. Doel ja Clarke (1999:442) muistuttavat baudrillard-tyyppisestä kulutusyhteiskunnan painajaisesta, jossa anonyymit vallan ja kontrollin ruumiillistumat sijoitetaan nykyisin niin luontevasti kauppakeskusten arkkitehtuurisiin rakenteisiin, että niistä on vähitellen tullut osa simulacrumin vakiokalustekoristelu. Graham (1998b:497) liittää urbaanin valvonnan materiaalisen maantieteen tematiikkaan. Fyysisten rakenteiden ohella hän kiinnittää huomionsa siihen, millä tavoin todellisen pankki-, kuljetusjärjestelmä- ja rikoksenestosteemin simulaatioita käytetään sosiaaliseen kontrolliin ja palvelujen ja tuotteiden hajaantuneiden käytäntöjen ylläpitämiseen. Modernissa panoptikon-tilanteessa kameravalvonta nähdään osana prosessia, jossa valvonta- ja tarkkailujärjestelmä kuuluu osana yleiseen ennaltaehkäisyyn. Samalla se tuottaa urbaania territoriaalisuutta. Koskelan (2000:257) mukaan tarkkailtavana oleminen tuottaa ambivalentteja tuntemuksia, käyttäytymisen normalisointia ja paradoksisia tiloja, jossa valta on kietoutunut tilaan. Kwan (2002:648–649) esittelee vakuuttavan repertuaarin, miten katseen objektiivouva vaikutusta on sovellettu maantieteen tutkimuksissa. Esimerkiksi aiemmin objektiivisina pidettyjä kaukokartoitus- ja GIS-tekniikan tuottamia kuvia voidaan pitää paitsi maailman merkityksellistäjinä, myös sosiaalisten identiteettien rakentajina ja tiedon kohteiden ideologisina muovaajina. Kyse on perimmiltään diskursseista, joissa todellisuutta tuotetaan erilaisten motiivien, esitystapojen ja kattavuuksien ohjaamina. Näin ollen voidaan sanoa, että Baumanin vanhahtavaksi ja kaikin puolin jäykäksi kritisoimaa panoptikon-tilanteen teorointia on maantieteessä laajennettu tilallisuutta korostavaan moniulotteiseen ja joustavaan suuntaan.

Yhteismitattomat tilat tuottavat hybridisyyttä ja sisältävät keskinäisiä jännitteitä, mutta niiden spesifiteettiin ei ole määriteltävissä selkeitä teorointivälineitä maantieteessä, joka perustaa argumenttinsa yleisiin teorioihin (Hannah 1993:349). Esimerkiksi Schein (1997) on soveltanut genealogiaa maisema-analyysiin. Ashlandin puistoa käsittelevässä tarkastelussaan hän on hylännyt oletukset pysyvistä ominaisuuksista tai puhtaista olemuksista, jolloin analysoijan välineeksi jää ns. "*hajottava katse*". Asioiden alkuperä palautetaan momenttityyppiin toisiinsa kuulumattomiin elementteihin, joista uudelleen tulkitseva vallantahdon toiminta on tuottanut historiattomia ja pysyvinä vakioina näyttäytyvät entiteetit kuten järjen, tietävän subjektin, jopa ruumiillisuuden eri muotoineen. Foucault'laisen genealogisen lähtökohdan soveltaminen maantieteessä on osoittautunut monitahoiseksi. Se voisi merkitä yhtä hyvin tulkinnan aarrearkkia kuin matoja kuhisevaa purkkia. Matlessin (1992a:52–54) mukaan maantieteen genealogisessa tutkimuksessa voitaisiin operoida ainakin kolmen erillisen kentän yhteydessä. Ensinnäkin tieteenalan erittäin moniulotteiset yhteydet lähitieteisiin, eri ajankohtina dominoineisiin yleisiin teorioihin, suunnitteluun ja hallintoon pitävät huolen siitä, että maantieteen kenttä ei ole yhtenäinen. Toiseksi tieteenalan omat esteettiset, retoriset ja poeettiset tavat hahmottaa kuvauskohdettaan tietyllä tavoin olisivat sopiva genealogisen lähestymistavan sovelluskohde. Kolmanneksi maantieteilijän erityyppiset roolit asiantuntijoina, kriitikkoina, pioneereina, suunnittelijoina, havainnoijina, navigaattoreina, kouluttajina tai jonkin tutkimusvälineen aktiivisina käyttäjinä eivät ole historiattomia ja itsestään selvinä pidettyjä lähtökohtia, vaan ne tuottavat tietyn tavan hahmottaa maailmaa.

Vaikka voidaan sanoa, että Michel Foucault'n kuolema vuonna 1984 merkitsi monessa suhteessa postmodernin ajattelun alkua (esim. Grenz 1995:123), hänen ajatteluaan on kriti-

soitu konservatiiviseksi. Valmiiden vastausten tai lopullisten selitysten sijaan hän pyrki aktiivisesti problematisoimaan tiedonmuotoja ja niihin perustuvia käytäntöjä. Esimerkiksi tiedon arkeologiassa pyrittiin tiedon muotojen kartoittamiseen, ja tähän yhdistettiin niiden tilannetekijöiden ja ehtojen historiallinen analyysi, joiden alaisuudessa tietyt tiedon muodot tulivat mahdollisiksi. Hannahin (1993:353) mukaan lähestymistapaa leimaa liioiteltu abstraktius. Lisäksi on sanottu, että Foucault'n tulkinnoissa kaikki ilmiöt vain vahvistavat vallitsevia rakenteita. Kuten muitakin postmoderneiksi luonnehdittuja ajattelijoita Foucault'ta on pidetty pessimistisenä ja nihilistisenä. Lisäksi hänen historiakäsitystään on kritisoitu voimakkaasti. Esimerkiksi Himmelfarbin (1992:14–15) mukaan postmoderni tapa lukea historiaa johtaa intellektuaaliseen ja moraaliseen itsemurhaan, sillä se ei kerro historioitsijalle mitään rakentavassa mielessä uutta. Tiedon arkeologiseen näkökulmaan perustava tutkimusasetus hylkää intellektuaalisen järjestyksen korostaessaan diskurssien ja tiedonmuotojen jatkuvaa muuttuvuutta. Samalla se tulee argumentoineeksi väitteen, jonka mukaan historioitsijan on valittava perspektiivinsä tietoisena sen pohjimmaisesta mielivaltaisuudesta. Samalla foucault'lainen tapa lukea historiaa dehumanisoi kansat, jotka on perinteisesti nähty historian subjekteiksi. Kun historia trivialisoidaan kieltämällä sen päämäärä, vaarana on historian ytimen, sen tarkkuuteen ja relevanttiuteen pyrkivän metodin kadottaminen. Esimerkiksi Himmelfarb (1992:12) puolustaa traditionaalista historiakäsitystä: hänen argumenttinsa mukaan moderni historia ei ole positivistista siinä mielessä, että se esittäisi tapahtumista yhden absoluuttisen totuuden. Harveyn (1989:14) mukaan valistuksen periaatteiden kieltäminen on tuhoisaa kaikelle yhteiskunnalliselle järjestykselle, ja se on radikaalimpi aate kuin marxismi hylätessään virkavallan ja yhteiskunnan auktoriteetit. Postmodernin sisältämä kulttuurirelativismi, skeptisismi ja instituutiovastaisuus tekevät mahdottomaksi kunnollisen teorian omaksumisen oma-aloitteista poliittista toimintaa varten. Harveyn näkemyksen mukaan valistuksen ihanteiden yleinen kariutuminen on laskettavissa järjenkäytön sovelluksien puutteellisuuden tiliin.

4. POSTMODERNIN KONTEKSTIT MAANTIETEESSÄ – VERTAILEVAA ARVIOINTIA

Barnett (1999:279) on sitä mieltä, että maantieteessä on oikeastaan kyse konteksteista. Yleiselläkin tasolla tutkittaessa laajaa ilmiökokonaisuutta aineisto on syytä jäsentää teemojen ympärille, jotta laajasta materiaalmäärästä saataisiin esiin olennaisimmat aspektit. "Postmodernin" kontekstien nimeäminen toteutui tutkimusprosessin kuluessa siten, että siihen läheisesti liittyvät käsitteet, epistemologiset oletukset sekä metodiset käytännön esimerkit määriteltiin maantieteellisistä artikkeleista luennan yhteydessä. Toisaalta teorian tuottaminen suoraan havaintoaineistosta ei ole mahdollista ilman esiyymmärrystä. Siksi analysoinnin edetessä tekstistä poimittuja konteksteja verrataan aktiivisesti sekä muihin artikkeliaineiston konteksteihin että yleiseen sosiaalitieteiden metodologiaa käsittelevään kirjallisuuteen. Kontekstien käsittely ei toteudu teorioita rakentavasti vaan pikemminkin teorioita tarkentavasti. Strategiana hyödynnetään jatkuvaa kokonaisvaltaista artikkelien sisältöihin perustuvaa vertailua. Välillä konkreettisten teemojen esittelystä siirrytään abstraktiin ajatteluun ja tuodaan esiin epistemologisia ja lähinnä representaatioon liittyviä yhteisiä piirteitä postmodernille ajattelulle.

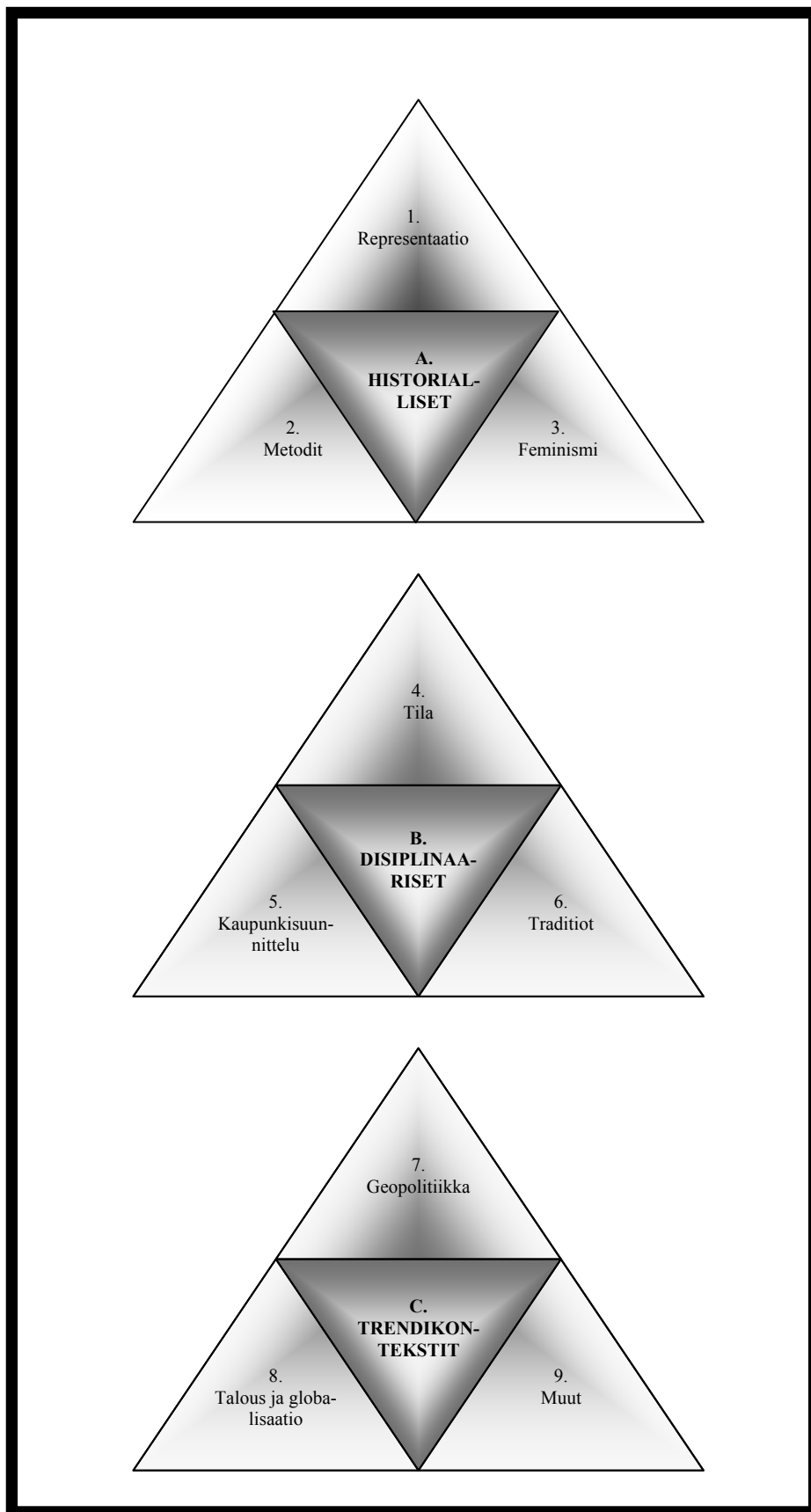
Jo Dear (2001:15) on todennut, että maantieteen vaste modernin ajattelun kriisiin on mitä erilaisimpien kulttuuristen ja akateemisten kontekstien tulos. Samoin Yapa (1996:724) muistuttaa, että aivan samoin kuin kaikki kompleksiset intellektuaaliset ajattelun muodot postmodernismi on johtanut käyttövoimansa vaihtelevista ja osin jopa ristiriitaisista lähteistä. Kirjoittajien suhtautuminen postmoderniin ei määräydy minkään yksittäisen tekijän tai näkökulman perusteella, vaan sitoumukset traditioihin, tavat hahmottaa maailmaa sekä metodiset preferenssit saattavat vaikuttaa siihen ristiriitaisillakin tavoilla. Siten postmodernia ajattelua ei tule ymmärtää monoliittiseksi: historiallisissa konteksteissa korostuvat yleisfilosofiset tieteenteon kysymykset, disiplinaarisissa konteksteissa maantieteen sisäiset oppihistorialliset aspektit ja trendikonteksteissa jonkin verran konkreettisemat tavat jäsentää maailmaa tietyillä tavoilla.

Kontekstien nimeämis- ja vertailutehtävä osoittautui haasteelliseksi monella tasolla. Ensinnäkin kontekstit limittyivät ja kietoutuivat aihe- ja olettamustaustoiltaan monin tavoin toisiinsa. Siksi tämän tutkimuksen kolme pääkontekstia ja näille alisteiset kuusi sivukontekstia määriteltiin joustavarajaisiksi: niiden nimeämisen yhteydessä konteksteille ei annettu mitään valmiita tai itsestäänselvyyksinä pidettyjä ennako-oletuksia ilmiöiden

olemuksista.¹⁰⁰ Kontekstit nimettiin ensin karkeasti silmäilemällä, mihin loogisiin asiakokonaisuuksiin käsite "postmoderni" on yhdistetty kussakin tekstissä. Tämän jälkeen edettiin artikkeli artikkelilta siten, että tekstin asettamisessa kontekstiinsa käytettiin harkintaa. Käytännössä tehtävä osoittautui vaikeaksi erityisesti silloin, kun samassa tekstissä esiintyi aidolla tavalla moniäänisiä argumentteja. Näin tapahtuu esimerkiksi, kun geopolittisista representaatioista kirjoitetaan gender-problematiikan yhteydessä (mm. Ó Tuathail 1995), postmoderneista urbaaneista tiloista talouden globalisaation yhteydessä (mm. Scott 2001) tai dekonstruktio-metodista maantieteen traditioiden yhteydessä (mm. Smith 1998). Tällaisissa tapauksissa konteksti määrättiin harkinnanvaraisesti parhaiten argumentoidun asiayhteyden mukaisesti. Toiseksi tässä kontekstien erittelyvaiheessa ei enää kiinnitetty päähuomiota siihen, kenen postmodernistiksi luokiteltavissa olevan filosofin teksteihin artikkelissa ensisijaisesti viitataan. Kokonaisuuden ymmärrettävyyden säilymisen ja tekstien välisen aidon dialogin nimissä kuitenkin viitataan Lyotardiin, Baudrillardiin, Derridaan, Baumanin ja Foucault'hon sikäli, kun aiemmin käsiteltyjä postmodernin aspekteja päästään syventämään tai tarkentamaan. Analysoinnin omalaatuiseina piirteinä voitaneen pitää sitä, että käsittelyn lomassa postmodernin ajattelun problematisoimia aspekteja verrattiin vanhoihin filosofisiin peruskysymyksiin. Näin haluttiin tuoda esiin, että ensisilmäyksellä aivan uudenslaisilta vaikuttavat hahmottamistavat kytkeytyvät ennalta tuttuihin, yleisiin filosofisiin representaatioihin liittyviin vastakkainasetteluihin. Postmodernin ajattelun näkökulmasta kyseisiä erotteluja pidetään hedelmättöminä ja dualisoivina todellisuuden ilmiöitä analysoitaessa. Vanhojen filosofisten kiistojen lyhyellä esiintuonnilla ei pyritä universaaliin redusointiin, vaan tieteellisten kysymystenasettelujen asettamiseen omaan historiallisiin juureihin sisältyvään kontekstiinsa.

On syytä muistaa, että nyt esitettäviä konteksteja ei tule pitää lopullisena tai edes likipitään täydellisenä totuutena siitä, millä tavoin postmodernin ajattelun moniulotteisuus näkyy maantieteellisissä kysymyksenasetteluissa tai tavoissa tehdä tutkimusta ja hahmottaa maailmaa. Tämä toteuttaisi postmodernin ajattelun hengen vastaista totalisoivaa, yltiöoptimistista ja viime kädessä hierarkisoivaa järjestelyä tavoittelevaa realismin muotoa. Kolmen pääkontekstin ja yhdeksän alakontekstin ryhmittely osoittaa pyrkimystä "ottaa todellisuus käsitteellisesti haltuun" siten, että postmodernin käsitteestä saataisiin loogisten teemojen ympärille jäsentyvä, järkevä ja ymmärrettävä kokonaisuus (kuva 9).

¹⁰⁰Mincan toimittaman postmodernin maantieteen teoriaa ja käytäntöä käsittelevän esseekokoelman yhteenvedossa Soja (2001:288) on määritellyt postmodernin kontekstit kahden suurkokonaisuuden alle: "Nyky-maailmassa on kaksi piirrettä, johon postmodernit maantieteen käytännöt asettuvat. Ensimmäinen on postmoderni urbanismi, joka perustuu kaupunkien restruktuaatioon. Toinen saa voimansa kahden prosessin, postmodernisaation ja globalisaation yhdistymisestä".

Kuva 9. *Postmodernin kontekstit maantieteessä.*

Tässä tutkimuksessa *tieteenhistoriallisilla konteksteilla* tarkoitetaan yleisen kulttuurintutkimuksen kanssa vuorovaikutussuhteessa muotoutuneita teemoja. Erityisesti maantiede on todellisuudenkuvauksessaan, metodisovelluksissaan ja gender-orientaatioissaan saanut vaikutteita sosiologiasta, taideteoriasta ja jossakin määrin myös käytännöllisestä filosofias-ta. Barnett (1999:281) mainitsee, että juuri 1990-luvulle oli tyypillistä esittää akateemisen maantieteen kehitys suhteessa yleistieteelliseen, institutionaalisten ja intertekstuaalisuutta korostavaan kehitykseen. Tämän ohella esiintyi pyrkimyksiä etsiä ja nimetä muita kuin akateemisia tilanneyhteyksiä, joissa maantieteellinen tieto muotoutui.

Disiplinaariset kontekstit keskittyvät näiden yleisten tieteenhistoriallisten kehityslinjojen sijasta spesifin maantieteen kentän muutamiin teemoihin, joissa postmoderni ajattelu erityisen selvästi on havaittavissa erityisesti suhteessa käsitteistöön, mutta jossakin määrin myös kysymyksenasetteluun. Tässä yhteydessä keskeisen huomion saavat tilakäsitteen monipuolistumisen muodot ja niihin läheisesti liittyvät kaupunkisuunnittelun kysymykset. Maantieteen oman historian muotoutumisessa kiinnitetään huomiota erityisesti tietokäsit-tyksen, tutkimuskohteiden sekä tutkimusorientaatioiden ajalliseen muuttumiseen.

Trendikonteksteja ei tule ymmärtää residuaalien roskakoriksi, johon olisi intuitiivisesti sysäisty muuhun luokitteluun sopimattomat, moniselitteiset tai muutoin anomaalisiksi luokitellut artikkelien teemat. Kyseessä on kylläkin sisällöltään kirjava luokka. Tähän ryhmään kuuluville teemoille on ominaista aikalaisdiagnostinen ote: ne ilmentävät reagoimista 1990-luvun maailman todellisiin, kansainvälisesti hieman yllättäviinkin tapahtumiin. Geopolitiikkaan liittyvien aspektien ja globalisaation ja talouden muutoksia käsittelevien yhteyksien ohella mukaan on liitetty sellaisia käyttöyhteyksiä, joissa käsitettä "postmoder-ni" on hyödynnetty ikään kuin tekstin elävöittämismielessä, yleisen epäselvyyden ilmai-semiseksi tai jossa se on mainittu ilman, että ymmärrettävissä oleva merkitys aukeaisi luki-jalle. Tämän perustelemattoman käyttöyhteyden katsotaan tuovan esiin muutamia sellaisia aspekteja, joita tieteellisissä teksteissä käytetään yleisemminkin.

Postmodernin pääkonteksteista absoluuttisesti eniten esiintyi yleisiä tieteenhistoriallisia konteksteja. Näistä 201 kontekstista suurin osa keskittyi representaatioon sidottuihin asiayhteyksiin. Esiintymistiheyden ajallinen vaihtelu vuosina 1989–2002 osoittautui varsin pieneksi. Suurin osa näistä konteksteista eli 30 esiintymää sijoittui *Progress in Human Geography* -lehteen, mutta muutoin lehtien väliset profiilierot vaikuttivat varsin vähäisiltä. Selkeimmin profiloitui *Antipode*: siinä esiintyneistä postmodernin konteksteista suhteelli-sesti suurin osa keskittyi talouden ja globalisaation konteksteihin. Tämä onkin varsin ym-märrettävää, sillä radikaalimaantieteeseen erikoistuneen lehden filosofiset taustat on jälji-tettävissä marxilaiseen filosofiaan. Vastaavasti tilakäsitteeseen sidottujen kontekstien enemmistön sijoittumista *Environment and Planning D* -lehteen ei voida pitää yllätyksenä. Tämän yhteiskunnalliseen tilaan keskittyneen kausijulkaisun yhtenä tavoitteena on esittää uusia näkökulmia kaupunkitilaan ja sen käytön teoriointiin. Aineiston valossa voidaan myös havaita, että suhteellisesti vähiten postmodernia käsiteltiin *Journal of the Historical Geography* -lehdessä.

4.1. TIETEENHISTORIALLISET KONTEKSTIT

4.1.1. Representaatio

Modernilla perustahakuisuus-essentialistisella kielellä ilmaistuna kysymykset representaation¹⁰¹ muodoista ja logiikasta lukeutuvat kaikissa tieteissä ja taiteissa aivan perustaviin ydinkysymyksiin. Ennen kuin todellisuutta voidaan kuvata millään tavoin, on ensin tehtävä selväksi, mihin representaatio-olettamuksiin ja periaatteisiin tukeudutaan. Tässä yhteydessä representaatiolla tarkoitetaan todellisuudenkuvausta, joka liittyy havaittavuuden käsitteen ongelmiin. Voidaan sanoa, että keskustelu representaation luonteesta tieteessä palautuu Platoniin, mutta sen vaikutusvaltaisimmat argumentit esitettiin 1600–1700-luvuilla. Jo Descartes ja Locke korostivat aineellisen maailman olemassaoloa: he esittivät, että aineelliset oliot aiheuttavat aistimuksia ja ideoita ja että niiden olemassaolo voidaan päätellä havainnossa ilmenevästä. Tätä näkemystä, jossa aistimukset, ideat tai aistivaikutelmat edustavat tiettyjä mielessä ilmeneviä ulkoisen todellisuuden aineellisia olioita, kutsutaan epäsuoraksi realismiksi, representatiiviseksi realismiksi tai edustusteoriaksi. Berkeley esitti tätä näkemystä kohtaan armoitonta ja edelleenkin varsin vakuuttavaa kritiikkiä. Hänen (1710/1946:36–37, 41) mukaansa representatiivinen realismi ei vastaa skeptisismiin haasteeseen vaan päinvastoin johtaa skeptisismiin. Esimerkiksi Berkeley esitti, ettei suora tieto ikinä oikeuta aistimusten taakse oletettua aineellista maailmaa, eikä sen olettamiselle ole näin mitään perustetta. Useat filosofit olivat päättelleet, että suoran havainnon kohteena on jokin mielessä oleva olio – idea, aistimus tai aistinsisältö – jolla todella on ne ominaisuudet, jotka aineelliselta oliolta puuttuvat (Ackermann 1965). Nykyisen katsantokannan mukaan havainnointi on aina valikoivaa, ja tarvitsee lisäksi näkökulman, intressin tai ongelman. Havainto on teoriapitoista ainakin kolmella tasolla: ensiksi taustateoria vaikuttaa siihen, mitä ulkomaailman objekteja pidetään ylipäätään merkityksellisinä. Toisin sanoen todellisuus edellytetään sellaiseksi, joksi teoria sen kuvaa. Toiseksi havaintojen luotettavuuden arviointiin taustateoria saattaa vaikuttaa siten, että teoriaan sopimattomat havainnot saatetaan jättää huomioimatta poikkeustapauksina tai residuaaleina. Kolmanneksi havainnon on oltava kuvattavissa sellaisella kielellä, joka on luontevassa yhteydessä teori-

¹⁰¹ *Latinan represento tarkoittaa edustamista tai esittämistä. Käsite sopii erityisen hyvin representationalistiseen teoriaan ajattelusta. Sen mukaan ajattelun välittömät kohteet ovat mielen sisällä (The Cambridge...1995:570). Esimerkiksi kulttuurin tuottamaa maailmankirjallisuutta ajateltaessa ihmisten mielissä on tämän kirjallisuuden tyypiesimerkkien ajatukselliset edustajat, eivätkä yksittäiset teokset itse. Yleisemmäläkin tasolla ajattelu kohdistuu kohteeseen vain tämän edustajan kautta tai välityksellä.*

aan. Yleensä tämä tarkoittaa samankaltaisuuksien luokittelua, käsitteellistä analysointikykyä, perusteltuja kannanottoja ja tieteenalojen eriytymistä.¹⁰²

Tieteenhistoriassa representaatiotavat liittyvät esimerkiksi universaalien ja partikulaaristen suhteeseen sekä tieteen arvovapauden ongelmaan. Jo Goethe (1749–1832) etsi prototyyppisiä eli ideaalisia alkuperäismuotoja, joihin kaikkia muita representaatioita voidaan verrata. Tässä yhteydessä voidaan sanoa, että myytti skeemojen hitaasta kehityksestä ajan mukana tuo esiin myös kysymyksen traditioiden jatkumisesta skeemojen rikkomisen kautta. Skeema voidaan käsittää fyysisesti opittavaksi toistoksi, fenomenaliseksi järjestykseksi tai muistinvaraisiksi elementeiksi, joihin on yhdistettävissä ympäröivän todellisuuden aspekteja. Maantieteen tutkimusten representaatioiden voi sanoa olevan väistämättä ja pysyvästi konfliktissa menneisyyden representaatioiden kanssa, sillä tradition taakka painaa kolminkertaisella vaikutuksella eli ensiksikin tutkijaa, toiseksi tulkitsijaa tutkijassa ja kolmanneksi tutkimusten myöhempiä lukijoita. Yleensä tutkijat taistelevat toistoa vastaan, ja esimerkiksi positivismissa uhkana on persoonallisen ilmaisutavan menetys. Toisin kuin positivistisessa tieteessä, jossa ulkoisen todellisuuden ominaisuuksia ja rakennetta tutkitaan irrallaan tutkijasta, tutkimustilanteesta ja -ajankohdasta, esimerkiksi konstruktivismissa tieteellinen tieto on aina representationaalista.

Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että angloamerikkalaisen maantieteen kentällä voidaan erotella neljä representaation tyyppiä (Duncan & Ley 1993:2–3; Cloke et al. 1996:570). *Havainnointiin perustuvassa kuvailevassa kenttätutkimuksessa* oletetaan realistisen kannan mukaisesti, että nähty ja koettu partikulaarinen ilmiö on luokiteltavissa ja käännettävissä raportin kielelle, josta tieto välittyy lukijoille. *Positivistinen kulttuurintutkimus* jatkoi mimesis-perinnettä¹⁰³ siten, että tavoitteeksi asetettiin abstraktien yleistysten konstruointi. Ne

¹⁰²Maantieteeseen sovellettuna asiaa voidaan havainnollistaa seuraavalla esimerkillä: Postmoderniin arkkitehtuuriin orientoitunut kaupunkimaantieteilijä ja vaikkapa ekologiseen modernisaatioon perehtynyt kulttuurimaantieteilijä näkevät ja kuvaavat suurella todennäköisyydellä saman kohteen jo lähtökohtaisesti eri tavoin. Edellinen saattaisi nähdä kompleksista ostoskeskusta silmällessään hybridirakennuksia, joissa ironinen tyylien lainailu tuo esiin uusavantgardismin termein kuvattavissa olevaa muodon ja merkityksen moninaisuutta. Jälkimmäinen saattaisi jättää rakennusten loogisen epäyhtenäisyyden huomiotta ja korostaa sen sijaan operationaalisesti osoitettavissa olevaa eliödiversiteetin vähäisyyttä, rakennusten mahdollistamaa lämpöhukkaa tai kertakäyttökulutuksen indikaattoreita.

¹⁰³Mimesiksellä tarkoitetaan todellisuuden jäljittelyä, jolla on pitkät perinteet maalaustaiteessa, kuvanveistossa ja kirjallisuudessa (Cambridge...1995:497–498). Tavoitteena on antaa totuudenmukainen, kaunistelematon, objektiivinen ja tarkkailuun perustuva representaatio ympäröivästä maailmasta ja sen ilmiöistä. Hegelin mukaan "vain olemassa oleva on todellista". Romantiikan vaikutteiden seurauksena syntyi väärinymmärretyn taiteilijaneron käsite, jonka mukaan taiteilija merkitsi ihmiskunnalle suunnilleen samaa kuin ihmiskunta muulle luomakunnalle, eli ilmaisultaan ja geniukseltaan ylivertaista, maailman konventioiden ja luokkien ulkopuolista hengen jättäjäistä. Realismia on kritisoitu siitä, että se uhraa korkeamman ja pysyvämmän todellisuuden maalliselle ja arkiselle todellisuudelle. Realismin käsittäminen tyylittömäksi, pelkäksi visuaalisen todellisuuden orjalliseksi kopioinniksi estää sen näkemisen historiallisena ja tyylillisenä ilmiönä. Realismi ei kuitenkaan ole sen enempää todellisuuden peili kuin barokki tai romantiikkakaan, sillä on muistettava, että kuten maalauksen tekniikka, siveltimenvedot, värien käyttö ja asettelu, myös näkökulmien valinnat tekevät valokuvauksesta johonkin näkemykseen pohjautuvaa subjektiivista representaatiota. Todellisuutta sinänsä ei pysty vangitsemaan edes elokuva, jossa on mahdollista huomioida ajallinen muutos ja siirtymät (Gandy 1996b).

liitettiin yleensä spatiaalisiin teorioihin kuten sijainti- ja kaupunkirakennemalleihin. Hermeneutiikkaan perustuva humanistinen maantiede vastustaa ehdotonta mimesistä korostamalla tutkijan roolia tulkitsijana. Siinä tutkija, aineisto ja ympäristö ovat jatkuvassa hermeneuttisessa dialogissa. Postmoderni representaatio puolestaan hylkää mimesiksen sekä kuvailevan kenttätutkimuksen kannattamassa perustahakuisuudessa että modernin ihmismaantieteen suosimassa muodossa.

Artikkeliaineistossa käsite "postmoderni" liitettiin representaation kysymyksiin yhteensä 132 artikkelissa. Tämä vastaa lähes kolmasosaa kaikista konteksteista. Yhdeksän kontekstin joukossa representaatio on ainoa asiayhteys, johon jokaisessa lehdessä on selkeästi viitattu postmodernin yhteydessä. Eniten siihen viitattiin *Environment and Planning D - ja Progress in Human Geography* -lehdissä (kummassakin noin 30 esiintymää) ja vähiten *Journal of Historical Geography* -lehdessä (2 esiintymää). Muutoin viittaukset jakaantuvat varsin tasaisesti eri kausijulkaisuiden kesken. Representaatiokontekstiin palataan yhä uudelleen kaikkien muidenkin kahdeksan kontekstin yhteydessä, sillä tiedon ongelman näkeminen representaation ongelmana on vaikuttanut moniulotteisella tavalla sekä julkilausuttuihin että julkilausumattomiin näkemyksiimme tieteestä ja ihmisestä. Kyseessä on metaforisesti ilmaistuna vedenjakaja, jonka suhteen vain harva voi olla ottamatta kantaa. Tässä luvussa esitellään ensin yleisellä tasolla, miten postmoderni ajattelu poikkeaa modernin todellisuudenkuvauksen konventioista. Sen jälkeen perustellaan, miten ns. modernin representaation kriisi on vaikuttanut maantieteelliseen kuvaukseen ja selittämiseen. Lopuksi artikkeliaineiston perusteella esitellään konkreettisia esimerkkejä, joissa ilmenee postmodernin representaation anti maantieteellisille tutkimuksille.

Tyypillisesti postmoderni ajattelu suosii todellisuudenkuvauksessaan relativismia. Artikkelien perusteella on varsin vaikea tulkita, kuinka pitkälle relativistinen ajattelija on valmis sitoutumaan. Käsitteellistä relativismia kannattavat tahot korostavat, että traditiot, näkökulmat tai muut viitekehykset ovat yhteismitattomia siinä mielessä, ettei niitä voi asettaa paremmuusjärjestykseen. Käsitteiden "osuvuuteen" liittyy tämänkaltaisissa tilanteissa oleellisesti tapauskohtaisuus. Mitä enemmän tutkimusta harjoitetaan, sitä pikemmin aiempien käsitteiden puutteet havaitaan ja korjataan. Toisaalta mitä yleisempi käsite on, sitä suurempi on sen sisällön etäisyys kokemuksista ja sitä vähemmän ilmiöiden havaitseminen asettaa rajoituksia käsitteiden konstruomiselle. Tiedollinen relativismi ei puutu ainoastaan menetelmien, näkökulmien ja muiden käsitteellisten viitekehysten yhteismitattomuuteen. Sen mukaan tieto ja totuus¹⁰⁴ ovat väistämättä suhteellisia kulttuuriin nähden. Käytännössä nämä kaksi relativismin muotoa menevät usein sekaisin, ja lisäksi ne poikkeavat vahvuudeltaan eri näkemyksissä (Proctor 1998b:358–359).

Todellisuudenkuvauksessa postmoderni ajattelu tukeutuu konstruktivismiin sen laimeassa muodossa. Siinä totuuden suhteuttaminen käsitteelliseen viitekehykseen johtaa ajattelemaan, että kukin viitekehys luo oman todellisuutensa. Viitekehykset puolestaan varioivat kielellisissä, sosiaalisissa ja tieteellisissä konteksteissa ja lisäksi tieteenalojen sivuhaarasta toiseen. Näin kullakin tieteenalaryhmällä on viime kädessä oma, käsitteiden soveltamisen

¹⁰⁴Perinteisessä realismissa tiedolla tarkoitetaan uskomusta, jolle on riittävän hyvät perusteet. Totuudella viitataan uskomuksen tai väitteen vastaavuuteen todellisuuden kanssa. Tässä yhteydessä voidaan todeta, että kysymys totuudesta sekä riittävien perusteiden määrän ja laadun suhteesta on mitä vaikein. Ongelmavyyhtiä käsitellään tasaisesti läpi koko tutkimuksen ja sen aspekteja pohditaan niin maantieteen teorian kuin muutaman käytännönmetodinkin yhteydessä.

kautta olemassaolonsa oikeuttava todellisuutensa muiden todellisuuksien joukossa. Ryhmien käsitteiden välisiä tulkinta-avaimia etsittäessä joudutaan tyytymään varsin usein jo tieteenhistoriasta tuttuihin dilemmoihin kuten universaalien ja partikulaarien tai subjektiivisuuden ja objektiivisuuden keskinäisten suhteiden rajankäyntiin. Maantieteessä Wishart (1997:115–117) esittää, että subjektiivisuuden myöntäminen ei automaattisesti johda yleisen teorian hylkäämiseen. Historiallisten tapahtumien kuvaamisessa postmoderni ajattelu on muistuttanut objektivistisesta virhepäätelmästä ja mahdollistanut monenlaisten menneisyyttä käsittelevien tulkintojen paikallisen legitimoinnin. Tähän aihepiiriin palataan traditiokontekstien yhteydessä.

Postmoderni ajattelu näyttää murskaavan ikaikaaiset haaveet tieteenharjoittamisen *arvovapaudesta*. Toisin kuin Mertonin (1949) korostamassa neutraalin tieteen ideaalissa oletetaan, postmodernin ajattelun mukaan ei ole mitään kulttuurisesti neutraalia tapaa väittää, että jokin tapa ymmärtää, kuvata ja välittää maailman ilmiöitä muille on totuudenmukaisempi kuin jokin toinen. Samoin kaikki rationaalisuuden mittapuut osoittautuvat paikalliseksi. Toisin kuin positivistisessä tieteessä, jossa ulkoisen todellisuuden ominaisuuksia ja rakennetta tutkitaan irrallaan tutkijasta, tutkimustilanteesta ja -ajankohdasta, konstruktivismiin mukaan tieteellinen tieto on aina representationaalista. Representaation ideologialla Wooglar (1988:99) tarkoittaa käsitystä, jonka mukaan olioiden ja ilmentymien takana on niitä edeltävä motiivi. Toisin sanoen tutkija projisoi aina kohteeseensa lisämerkityksiä. Prosessissa tieto ja havainto ovat vuorovaikutussuhteessa. Havaintoon liitetään tiedostettuja ja tiedostamattomia kulttuurin koodeja. Vallitseva tiedekäsitys ohjaa sekä havainnointia että sitä, miten valikoimme tietyt kohteet analysoinnin arvoisiksi. Kunkin tyyliuunnan ja aikakauden jokainen ihminen valitsee maailman ja havaintojen lukuisista tulkinnoista omansa, mutta samalla voidaan sanoa, että vaihtoehtoiset tulkinnat ovat tietoisuuden pinnan alla odottelemassa toteutumistaan.

Yleensä modernissa ajattelussa relativismi ja konstruktivismi rajataan vain ihmistieteiden kysymyksenaloja koskevaksi. Tällöin luonto käsitteellistetään ihmiselle ulkoiseksi, ns. oppimattomien systeemien reaaliseksi kokonaisuudeksi. Esimerkiksi atmo-, hydro-, lito- ja magnetosfäärin oletetaan noudattavan mekanistisia luonnonlakeja. Mikäli niiden alkutila tunnetaan riittävän hyvin, niiden käyttäytyminen on ennakoitavissa. Vaikka oppivien ihmisyhteisöjen voi katsoa fysikaalisesti koostuvan oppimattomista atomeista, järjen käyttö ja vapaa tahto antavat ihmisille etuoikeutetun aseman luoda sopimuksia ja päämääriä erittäin joustavasti ja siten suunnitella tietoisesti tulevaisuuttaan. Uuden tiedon saanti vaikuttaa inhimilliseen toimintaan ja tekee siitä siten aina jossakin määrin ennustamattoman. Oleellista tässä perinteisessä käsitteiden erottelusysteemissä on huomata, että oppimiskykyinen olio kuten ihminen tai ihmisyhteisö voi seurata ja mallintaa oppimattoman olion käyttäytymistä ja vaikuttaa siihen jossakin määrin, mutta ei koskaan kommunikoida dialogisesti tai tehdä sopimuksia sen kanssa. Tämä luonnon ja ihmisen periaatteellinen dualismi on nähty ontologiseksi perustaksi luonnontieteiden ja ihmistieteiden erottelulle toisistaan. Annettu luonto on representoitu luonnontieteissä perinteisesti solujen, kudosten, elimistöjen, elinympäristöjen ja viime kädessä planeetan ja maailmankaikkeuden fyysisen todellisuuden ilmentymiksi kuten syy-seuraussuhteiksi, fysiikan lainalaisuuksiksi, matemaattisiksi kaavoiksi ja vaikkapa eliöstön diversiteetiksi (Demeritt 2002:778–779).

Ihmistieteissä luonnosta on puhuttu yleensä kansallismaisemien, luonnonvarojen tai virkistysresurssin merkityksessä. Luonnon ymmärtäminen kielellisenä, materiaalisena tai kontekstuaalisena konstruktiona sulkee pois olemuksiin tai ihmiselle ulkoiseen ympäris-

töön liittyvät merkitykset. Maantieteessä esimerkiksi Harrison ja Burgess (1994), Proctor (1998b), Wilson (1999:24) ja Demeritt (1994, 2002) ovat lähestyneet luonnon sosiaalista konstruoimista ja siten luonnon liittämistä inhimillisen merkityksenannon ja humanististen tieteiden kenttään. Yleisesti ottaen niissä luonnon systeemien ei katsota ainoastaan luovan reunaehtoja ja edellytyksiä, joiden puitteissa ihmisyyhteisöjen toiminta voi toteutua. Harrisonin ja Burgessin (1994) mukaan ympäristön sosiaaliset konstruktiot, sosiaaliset rakenteet ja poliittinen toiminta ovat sidoksissa toisiinsa siten, että esimerkiksi luonnon representointia tarkoituksellisesti tietynlaisena käytetään oikeuttamaan joitakin toimintamuotoja. Toisinaan eri tahojen esittämät erilaiset luontorepresentaatiot ovat keskenään ristiriitaisia, jopa toisensa pois sulkevia. Mikäli esimerkiksi "erämaa" nähdään kulttuurisesti rakennettuna käsitteenä, sitä käsittelevillä väittämillä on totuusarvonsa vain kulttuurisesta perspektiivistä katsottuna (Proctor 1998b:357). Näin lähestytään epistemologista relativismia. Vastaavasti ympäristökysymysten kuten ilmaston lämpenemisen osalta voidaan Demerittin (2001) mukaan havaita ainakin jossakin määrin tuotetun ilmiön piirteitä: kompleksisuudestaan tunnetun ilmakehän mallintaminen perustuu olettamuksiin, joita ei nykytietämyksen perusteella voi arvioida kovin analyttisesti. Ristiriitojen, paradoksien ja epä-jatkuvuuksien määrän runsaus muistuttavat tutkijoiden ja valittujen metodien aktiivisesta osallistumisesta ilmiön representaatioon. Esimerkiksi IPCC:n asiantuntijaraportit operoivat erittäin selvästi tieteen ja politiikan välimaastossa. Ne nauttivat kansainvälistä arvovaltaa ja toimivat siten päätöksenteon pohjana.

Siitä olettamuksesta, että moniulotteisen maailman valitut piirteet on siirrettävissä kirjalliseen objektiiviseen muotoon, on seurannut monenlaisia johtopäätöksiä. Ilmastonmuutos on representoitu tulevaisuuden uhkaksi, todelliseksi nykyisyyden kriisiksi tai itseään toteuttavaksi prosessiksi, jolle ei voi tehdä mitään. Yleensä konstruktivismisissäkin tieteellisesti tuotetun tiedon mahdollisuuteen suhtaudutaan varovaisen optimistisesti, mutta kriittisesti. Jos ympäristö olisi täysin kaoottinen, tiedosta ei olisi mitään hyötyä, ja se jäisi pelkiksi havainnoiksi. Emme voisi ennakoita mitään tapahtumia emmekä sopeuttaa toimintaamme niihin. Yleensä sosiaalisessa konstruktivismisissä hylätään ontologinen relativismi¹⁰⁵, mutta hyväksytään epistemologinen relativismi esimerkiksi sen kontekstuaalisessa muodossa. Siten sillä on sanottavaa ympäristöongelmien ratkaisupyrkimyksiin (Aitken 1992:557; Gandy 1996a).

Tuotettujen luontorepresentaatioiden käsittely vertautuu jossakin määrin marxismissa oletettuun toisen luonnon analysointiin (Castree 1995:16). Sekin olettaa, että emme havaitse välittömästi todellisuutta, vaan aivoissamme syntyy eräänlainen virtuaalinen todellisuus, simulaatio, kopio tai korvaava maailma, jota me ensi kädessä havainnoimme. Konstruoidun luonnon idea on yhdistettävissä sekä Beckin että Baumanin asiantuntijavaltaa kohtaan kohdistuvaan epäilyyn (Harrison & Burgess 1994). Molempien korostama *refleksiivisen modernisaation teoria* olettaa jatkumon modernin ja postmodernin välillä. Sen mukaan modernilla rationaalisuudella on monia puolia, eikä niitä voi esittää pelkästään instrumentaalisen järjen kritiikkinä. Toisin sanoen representoimiseen tarvitaan lisää ja aiempaa rikkaampaa, moninaisempaa ja refleksiivisempää järkeä. Lukuisissa "post"-kertomuksissa tuodaan esiin käsitteitä, joilla saadaan ote modernin kehityssuunnista. Mikäli modernin jo

¹⁰⁵ Ontologisessa relativismissa oletetaan, että havainnoijan etukäteisoletukset determinoivat kutakin aktuaalista todellisuutta. Viime kädessä näkemys edistäisi ajattelua, jonka mukaan mikään faktakokoelma tai totuus ei olisi priorisoitavissa toisten suhteen (Symanski 1994:263).

lähtökohtaisesti sisältämä ambivalenssi kadotetaan näkyvistä ja painotetaan dramaattisia mutta negatiivisiksi luonnehdittavia kehityssuuntien totalisoivia malleja, modernin representaatioiden yksityiskohdat ja vastakkaiset tendenssit, arvot ja efektit jäävät näkymättömiksi. Esimerkiksi yhteiskuntien teorointi ensisijaisesti riskiyhteiskuntina, joissa luontoarvot on alistettu tekniikan, taloudellisen hyödyn ja katastrofien partaalla häilyvän ekologisista näkökulmista piittaamattoman tuotannon alle, johtaa liian monotoniseen näkemykseen. Toisaalta postmoderni luonto-skeptinen ajattelu on yhteydessä nimenomaan perinteisten luonnon- ja ihmistieteiden rajojen kyseenalaistamiseen (Instone 1998:452–453; Proctor 1998b:352–276, 371). Siinä pyritään yhtenäistämään luonnon ja ihmisen representaatiokäytäntöjä esimerkiksi siten, että luonnon materiaalisuus ja instrumentaalisuus käsitetään riippumattomaksi inhimillisestä tiedosta (Nash 2000:26). Light (1997:183) puhuu simulaation kulttuureista: traditionaaliset jaot todellisen ja virtuaalisen välillä eivät päde, kun etsitään luontorepresentaatioita, joissa tarkastellaan samanaikaisesti luontoa sekä materiaalisena olemassaolon perustana että kulttuurisesti generoituna symbolien kokonaisuutena. Toisaalta sosiaalinen konstruktionismi ylläpitää vanhaa Platonin ja Kantin jakoa todellisuuden ja ilmiöiden välillä (Demeritt 2002).

Ihmisen subjektiviteetilla on lukuisia merkityksiä, mutta maantieteilijöiden paljon siteeraama Foucault korosti (Smartin 1986:171 mukaan) aivan erityisesti sosiaalisesti konstruoitujen keinotekoisien jaotteluiden merkitystä subjektiviteetin muotoutumiselle. Tiedostavan persoonan, individualistisen merkityksenantajana ja vapaan agenttiuden tuoman historiattoman autonomian hän katsoi kuuluvan moderniteetin keksintöihin. Oleellista hänen mielestään oli tutkia eri aikakausilta peräisin olevia subjektin representaatioita ja vertailla niitä valtasuhteisiin. Näin kysymys kiinteästä ihmisluonnosta tai subjektin sisäisestä olemuksesta poistui asteittain päiväjärjestyksestä. Maantieteilijät näyttävät kirjoittavan mieluummin identiteetistä kuin subjektiviteetista. Tällöin subjektin määrittelyssä korostuu yksilöllisen ainutlaatuisuuden muotoutuminen erottautumisen ja toisiin liittymisen prosesseissa. Näin itserefleksiivisyyden tuloksena subjektin identiteetit eli käsitykset omasta subjektiviteetista saattavat muotoutua hyvinkin joustaviksi. Identiteetin muotoutumisen maantieteilijät suhteuttavat esimerkiksi konkreettisiin avoimiin tiloihin, väestön liikkuvuuteen, muuttoliikkeeseen, muihin kulttuurieroihin tai kirjallisiin kuvauksiin. Esimerkiksi Chivalon (1997:330) hyödyntää juurimetaforaa kuvatessaan tilannetta, jossa kreoliväestön identiteetti vaihtelee joustavasti valtiollisen rajan läheisyydessä. Muutoinkin maantieteessä on käsitelty subjektiviteettia, joka sisältää samanaikaisesti sekä yhden että useita identiteettejä, ja ne ovat kuvattavissa multikulturalismin, hybridisaation ja teatraalisuuden termein (mm. Jackson 1992:132–143; McHugh 2000).

Esimerkiksi Edward Saidin (1979) *Orientalismi* -kirjan innoittamana on tuotu esiin eurooppalaisen auktoriteettimaantieteen objektiivisina pidettyjä näkemyksiä 1900-luvun alkupuolen Lähi-Idästä. Ne osoittautuvat pohjimmiltaan ideologisiksi ja voimakkaan stereotyyppisiksi, ts. representaation politiikkaa osoittaviksi näkemyksiksi (Corbridge 1993:453; Duncan & Sharp 1993:476; Watts 1993:261–265; Kasbarian 1996:529; myös Crang 1992:528; Smith 1994:493; Gregory 1995; Livingstone 1995:7; Bassett 1996:515; Ryan 2002:80). Kirjallisuudessa islamilaisen Orientin kulttuuri esitettiin eurooppalaista kulttuuria alempiarvoisemmaksi, ja siten pyrittiin oikeuttamaan eurooppalaisten poliittinen dominanssi, länsimainen rationaliteetti ja lainsäädäntö. Vastaavasti ympäristön kuvaamiselle ovat ominaista visuaaliset yksityiskohdat mattoineen, koristeineen ja koreineen, jotka peittävät kuvan historiattomuuden. Myös valokuvia hyödynnettiin kuvattaessa joutilaisuutta,

korruptiota, rakennusten ja kulttuuriaarteiden rappioitumista sekä teollisuuden puuttumisesta. Paitsi todellisena paikkana, Lähi-itä nähtiin myös mielikuvitusmaailmana, johon projisoitiin eksotisoituja mielihaluja ja kiellettyjä intohimoja. Uskonnollisten seremonioiden kuvaus toteutettiin siten, että annettiin siloteltu kuva traditionaalisesta, ei-pelottavasta yhteiskunnasta. Orientti kuvattiin vielä 1900-luvun alussa muuttumattomana ajattomine rituaaleineen, eksoottisena verrattuna moderniin Eurooppaan siitä huolimatta, että esimerkiksi ottomaanit olivat jo vuosikymmeniä uudistaneet nykyisen Turkin alueen talouselämää, kommunikaatiosysteemiä ja koulutusta.

Usein kirjoittajien tavoitteena on saada lukija unohtamaan, että kyseessä on tuotettu representaatio (Godlewska 1994). Tilalle tarjotaan tieteellisen eksaktia kuvausta orientalistisesta todellisuudesta. Kyseessä on pikemminkin pseudorealistinen mystifikaatio tai naturalismi, joka pyrkii hävittämään jäljet käytännöistä, jotka tuottivat kuvauksen. Ranskalaiset pitäytyivätkin kuvaamasta oman rauhattoman siirtomaansa Algerian oloja. Toisinaan ajateltiin kuvattavan maailmaa, joka oli häviämässä, länsimaisesta näkökulmasta katsottuna "toista". Kuvattavien kanssa yhteisiä näkökulmia tai subjektiutta vältettiin. Matkakuvauksen sisältämässä orientalismissa diplomaattinen, poliittinen ja sotilaallinen motiivi piilotettiin siloteltujen kuvauksen alle. Vaikka länsimaiset ihmiset puuttuvat tutkimuksista, läsnä on toistuvasti länsimainen koloniaalinen tai turistiorientoitunut todellisuus, ja tutkimukset on luotu kontrolloivalle länsimaiselle katseelle. Barnettin (1997) mukaan kyse on länsimaisille maantieteilijöille tyypillisestä tavasta representoida kaikki ei-lännen kohteet omaan hierarkisoituneeseen maailmankuvaansa sopiviksi. Driver (1992:33) on sitä mieltä, että orientalismin diskurssi on suoraa lainaa muiden tieteiden kentältä. Essentialistisena ja hegemonisena se kuuluu samaan sarjaan valistuksen suurten kertomusten kanssa (Driver 1992:37).¹⁰⁶

Samoin rotukäsitteen lukuisat representaatiot muistuttavat aivan erityisen havainnollisella tavalla maantieteellisten kuvaamistapojen monimuotoisuudesta. Tämän voi sanoa näkyvän sekä hyvässä että pahassa. Esimerkiksi rasismiin liitetyt kysymykset on saatettu redusoida pelkiksi historiallisten dokumenttien tekstuaalisiksi konflikteiksi valta- ja resurssikysymysten sijaan. Huomio on kiinnitetty ensisijaisesti toiseuden representaatioiden osoittamiseen ja dekonstruoimiseen, ei empiiriseen kenttätutkimukseen. Vastaavasti näkemällä rasismi ideologisena konstruktiona vältetään taloudellinen reduktionismi ja strukturaalisen analyysin heikkoudet, mutta ei välttämättä kulttuurireduktionismia. Keskittymisen kulttuuridiversiteettiä juhlivan postmodernin rotudiskurssin luomiseen saattaa sulkea pois konkreettisen sosiaalisen tilanteen parantamiseen tähtäävän poliittisen toiminnan (Laughlin 1998:1017–1018). Sama pätee myös kansakunta- ja gender-representaatio-kritiikkiin.

¹⁰⁶Kolonialistisiin representaatioihin ovat kiinnittäneet huomionsa esimerkiksi Bonnemaison (1997:448–449) ja Freeman (1999:21). Vaikka postkolonialismillakin on monta muotoa, sen ja postmodernismin leikkaukskohta on erittäin vahva (Simon 1998:225, 230).

Postmodernin ajattelun piirissä suosituksi tullut "representaation kriisi" voidaan nähdä analogiana realististen esitystapojen kriisiytymisen kanssa.¹⁰⁷ Päinvastoin kuin konstruktivismissa, kaikissa realismin muodoissa korostetaan, että tutkija ei uskomuksillaan, teorioillaan ja metodeillaan luo tutkimaansa tai kuvaamaansa todellisuutta. Sen sijaan subjekti-objekti-asetelman välisen vuorovaikutuksen mahdollisena pitäminen on eri asia kuin väite, jonka mukaan koko tutkittu todellisuus kuten ilmastoyhteisön muutos olisi olemassa vain tutkijan intensiivisen ajattelun seurauksena.

Representaation kriisi on johtanut maantieteessäkin modernien kuvaamismallien uudelleenarvioimiseen ja uudentyypisten käytäntöjen etsimiseen. Thriftin (1991:458) mukaan tähän liittyy estetiikan privilegisointi. Yleisesti ottaen maantieteessäkin on hyväksytty katsantokanta, jossa taiteen maailma on absoluuttisesti itsenäinen suhteessa ns. todelliseen maailmaan. Toisin sanoen on luovuttu ajatuksesta, että kyseessä on luova taiteellinen persoona, joka suvereenisti tuottaisi alkuperäiseen luovuuteensa perustuvia töitä.¹⁰⁸ Modernin ajattelun mukaan taiteilija luo representaationsa, jolle havainto eli perseptio on alisteinen. Taiteessa hyödynnettyjä yksityiseen ja julkiseen sfääriin kuuluvia merkkejä ei ole jäljitettävissä. Merkit, joita ei ole olemassakaan sosiaalisten muodostelmien ulkopuolella, saavat muotonsa yhteisen tunnistusprosessin kautta. Pystyäkseen keskustelemaan teoksesta ikonografian yleiset koodit on tiedettävä ja yhdistettävä ne omaa havainnointia edeltäviin perseptioihin. Muotojen alkuperä on problemaattinen sekä maalaajalle että katselijalle, ja individualistinen muisti leimaa kaikkia näkymiä. Tietoisuus ja havainto ovat omakohtaisia, mutta kommunikaatio yhteistä.

Maantieteessä taideaineistoja on hyödynnetty osoittamaan modernin joko/tai -ajattelun representaatioita ja niiden vaihtoehtoja. Esimerkiksi postmodernistiset muistomerkit vastustavat historian lukemista vain yhdellä tapaa (Brown 1997:39; Till 1999:274). Vision politiikkaa on tulkittu niin elokuvissa (Godfrey 1993:430; Rose 1994:47; Gandy 1996b:9), maiseman tuottamisessa (Cosgrove 1989; Crump 1999:295, 310; O'Rourke 1999:41; Leitner & Kang 1999:215) kuin fiktiivisissä kertomuksissakin (Henderson 1998:38). Katsojan aktiivinen osallistuminen representaatioon näkyy monin tavoin esimerkiksi Joseph Beuysin erikoisissa performansseissa, joissa elämän ja taiteen tai persoonallisuuden ja representaation yhdistämiseksi käytettiin lähes kaikkia mahdollisia ilmaisukeinoja (Collins 2000:463; Gandy 1997). Kaikille näille hieman luettelomaisesti mainituille tulkinnoille on

¹⁰⁷*Todellisuudenkuvaus on aivan viime aikoihin asti perustunut realismiin. Taidehistoriasta on tunnettua, että taiteilijoiden ensimmäiseksi tavoitteeksi on asetettu todellisuuden tarkka kuvaaminen geometriaa hyödyntämällä. Perspektiivioppi perustuu yhä itseoikeutetusti eksaktiin matematiikkaan ja värioppi fysiikkaan. Näillä kuvaamisen menetelmillä pyritään takaamaan osallisuus siihen todellisuuden faktojen tallentamiseen ja keräämiseen, johon tieteilijöidenkin katsotaan pyrkivän. Realismissakin voidaan olettaa, että taiteella on oma todellisuutensa, ja sellaisena, ei imitoinnilla, se pystyy representoimaan modernia todellisuutta.*

¹⁰⁸*Taiteilijan representaatio on muuttunut modernismin originellista, luovasta, itsenäisesti työskentelevästä, hyvää muotoa etsivästä sankaritaiteilijasta moninaiseksi, kansainväliseksi visuaalisen kulttuurin moniottelijaksi, joka pystyy ammentamaan teoksiinsa vaikutteita ja viittauksia sekä paikallisista että globaaleista ilmiöistä. Identiteettien tutkiminen onkin ollut monen postmodernistisen taiteilijan työskentelyn lähtökohtana. Postmodernin asenteen tunnuksina taiteessa on pidetty mm. leikkisyyttä, ironiaa, parodiaa, lainaamista, pastisseja, tulkintojen loputtomuutta, taiteen tekemisen prosessinomaisuutta, taidemuotojen yhdistämistä ja taiteen rajojen rikkomista ja laajenemista esimerkiksi viihteen alueelle. Itse taideteos näyttääytyy postmodernissa ajattelussa simulacrumina, ei representaationa (Bauman 1997:101; Trodd 1999:89).*

ominaista vain heikko yhteys maantieteen käsitteistöön tai perinteiseen tutkimustapaan. Lisäksi niissä havainnollistuu, että tyyli on vain representaation keino eikä millään tyyllillä ole etuoikeutettua asemaa kuvata maailmaa.

Yhteenvedona voidaan sanoa, että mentaalisen ja konkreettisen representaatio kuuluu postmodernin ajattelun keskeisiin mielenkiinnonkohteisiin. Representoiminen voidaan ymmärtää joko fyysisenä edustamisena tai jonkin asian kuvaamisena. Representaation kautta yksilö saa maailmasta säännönmukaisuusineen ja erityistapauksineen tietoa, joka auttaa sitä vastaamaan adekvaatisti ympäristön vaatimuksiin. Havainnointi ei voi olla "puhdasta": siihen sisältyy aina teoriaa eli ennakkonäkemyksiä. Lisäksi moniulotteisen maailman valitut piirteet on siirrettävä kirjalliseen muotoon, mikä ei ole toteutettavissa yksiselitteisen objektiivisesti. Postmodernissa ajattelussa representaatiota käsitellään aktiivisena, konstitutiivisena kuvaamisena, mikä pätee niin tieteen kuin taiteenkin kenttään. Sen kautta saatu tieto ei siten voi täyttää neutraalisuuden ja ennako-olettamuksia sisältämättömän lähteen edellytyksiä. Jyrkän muodon konstruktivismissa oletetaan, että se todellisuus, josta voidaan saada tietoa, on kielen, käsitteistöjen ja yleisesti kulttuuritottumustemme rakentamaa. Representaation yhteneväisyys luonnontieteissä ja humanistisissä tieteissä ymmärretään tutkimusprosessin yleisiä piirteitä ja hyvän tieteellisen tutkimuksen kriteereitä koskevana käsityksenä. Tässä ei haluta antaa konstruktivismista käsitystä, jossa inhimillistä toimintaa pyritään ymmärtämään viittaamalla luonnonoloihin ja rajaamalla tarkastelu siihen, mitä ihmiset ajattelevat tilanteesta. Postmodernin teorioissa korostetaan usein, miten usko aitouteen, autenttiseen ja omaperäiseen luomiseen on kadonnut tai joutunut ironisoinnin kohteeksi. Sekä tieteessä että taiteessa perinteisen representaation koodin rikkoi näkemys, jonka mukaan universaaliuden ainoa vaihtoehto ei ole marginaalisuus ja laadun puute. Erilaisuuden muotoja voidaan tutkia monin tavoin, joita ei ole asetettavissa paremmuusjärjestykseen.

4.1.2. *Metodit*

Metodeja määriteltäessä ja verrattaessa tulee muistaa Humen giljotiinina tunnettu loogisesti ylipääsemätön paradoksi: siitä miten metodeja sovelletaan, ei voi päätellä sitä, miten niitä pitäisi soveltaa. Heti alkuun on tärkeää ymmärtää, ettei voida puhua postmoderneista metodeista ja moderneista metodeista siten, että niiden välille rakennettaisiin jokin selvärajainen ero. Kyse on siitä, millä tavoin metodeja ja niiden kautta saatua aineistoa tulkitaan. Kuten postmodernin ajattelun logiikkaan hyvin sopii, tieteenteon konkreettisista yksityiskohtaisista pelisäännöistä ei näytä esiintyvän yksimielisyyttä.¹⁰⁹ Aivan kuten matemaattiset kaavat pätevät todellisuudessa vain tietyillä tavoilla tulkittuina ja silloinkin vain tietyin ehdoin, postmodernisaation kohdanneessa metodologiassa ei ole löydettävissä kaikkiin tilanteisiin soveltuvia tieteen teon reseptejä.

¹⁰⁹*Postmodernin näkemyksen esittämä kritiikki ei kohdistu niinkään modernin tieteen menetelmiin sellaiseenaan kuin tieteelliseen maailmankatsomukseen, joka viime kädessä ohjaa ja perustelee niiden käyttöä. Siten postmoderni tutkimuskäytäntö on avoin monenlaisille tutkimusongelmaan tapauskohtaisesti sopiville menetelmille. Postmoderniin ajatteluun tukeutuvia metodeja käyttämällä tutkija ei pyri tuottamaan totuudellista tietoa todellisuudesta, vaan todellisuuden tulkinnan, josta tutkimuksen lukijat puolestaan tuottavat oman tulkintansa (MacKenzie 1997:21).*

Metodit pohjautuvat valittuun representaatiotapaan, joka määrittää tutkijan suhteen ympäröivään maantieteelliseen todellisuuteen. Postmodernia käsitystä todellisuudesta voidaan havainnollistaa toisinajattelun logiikan kautta. Tukiessaan antirealistisia, perustahakuisuuden vastaisia, antiessentialistia ja metodologian antimonistisia kannanottoja se tulee pystyttäneeksi epistemologisen relativismin mukaisen todellisuuskäsityksen, josta tiedon saaminen edellyttää spesifien metodien käyttöönottoa. Mikäli postmoderni toisinajattelun logiikka pitäytyisi vain modernin tieteenteon kritisoimiseen ironian ja toisinajattelun näennäisen intellektuaalisuuden itsensä takia, se vajoaisi mielipiteen, nihilismin ja ääriskeptismin seuralaisiksi. Näistä yltiörelativismiin johtaneista metodien sovelluksista sitä on syytettykin monissa yhteyksissä (mm. Doel 1994:1043; Symanski 2000:249). Vaikka toisaalta korostetaan kritiikin merkitystä kehitystä eteenpäin vievänä voimana, siinäkin ei ole syytä mennä äärimmäisyyksiin.

Postmoderni ajattelu asettaa aivan erityisenlaatuisia edellytyksiä metodeille. Kun lähtökohtaisena pyrkimyksenä ei ole yhdenlaiseen tietokäsitykseen perustuvan maailman kuvaaminen, lähestytään jälleen väistämättä taiteen ja vapaan representaation kenttää. Tieteen tulokset ovat sosiaalisia tuotteita, mutta sen olettamien mekanismien – kuten metodien hyvyyden kriteerinä tunnetun validiuden käsitteen – ajatellaan toimivan riippumattomina metodien keksimisestä. Näin tieto- ja tosiasiaväittämät ovat arvioitavissa samojen sääntöjen mukaan pysyvässä neutraalissa viitekehyksessä, jonka rakenteen filosofia voi esittää. Todellisuus sisältää tietoa, kokemusta ja muuta ihmisen määrittämää tai tuottamaa ainesta, mutta se on palautumaton näihin aspekteihin. Tieteen ja epätieteen demarkaatio-ongelman mukaan täytyy olla jokin kriteeri, joka erottaa hyvän tutkimuksen huonosta. Scheurichin (1997:87) mukaan validiudella on erilaisia epistemologisia naamioita. Niiden tavoitteena on erottaa hyvä tutkimus huonosta siten, että erilaisuus käännetään saman, yhdentyypin rationaalisuuden kielelle. Modernin tieteen metodien validius assosioituu yhä testattavuuteen tai teknisesti perusteltuun todennäköisyyteen, jonka metodologisen strategian säännönmukainen seuraaminen tuo mukanaan. Postmodernissa ajattelussa sen sijaan rationaalisuus käsitteenä laajenee kattamaan myös mielikuvituksen tuotteet (Bishop 1992:12). Näillä tarkoitetaan trooppeja hyödyntäviä poetiikan muotoja kuten matkakertomuksia, fiktioita, lyriikkaa ja dramatiikkaa.

Grenz (1995:15) puhuu postmodernista eetoksesta ja korostaa sen tapaa yhdistää sellaisia seikkoja, jotka konventionaalisesti on pidetty erillisinä. Metodiikkaan sovellettuna tämä voisi tarkoittaa monia asioita. Monipuolisten, eri lähtökohdat ja oletukset omaavien metodien käyttö auttaa ensinnäkin tutkijaa sietämään ja hahmottamaan epäjohdonmukaisia ja toisiinsa sopimattomia ilmiöitä. Toiseksi useiden spesifien metodien käyttö rinnan tuo tutkimukseen paitsi joustavuutta ja herkkyyttä erojen havainnointiin, myös retorista ryhtiä ja persoonallisuutta. Tutkijan työtä voidaan ymmärtää vain koko tieteen muodostamaa taustaa vasten. Siitä, että tieteentekijöillä on kullakin omat arvonsa, asenteensa, tavoitteensa ja subjektiiviset käsityksensä, on tehty johtopäätös, että ne on hyväksyttävä osana tiedettä; täten tiede ja tieto ymmärtyvät subjektiivisina käsityksinä, jotka saattavat vaihdella ja joiden tuleekin vaihdella viitekehysten muuttuessa. Kolmanneksi on otettava vakavasti se mahdollisuus, että on olemassa asioita, joille ei keksitä joko lainkaan tai ei ole keksitty vielä tyydyttävän tieteellisen kuvauksen ja selityksen tuottavaa metodologiaa.

Yleisesti ottaen relativistisimmatkaan tutkijat eivät oleta, että kiintoisa ongelma kannattaa jättää huomiotta siksi, että ei pystytä määrittelemään sopivaa metodologiaa sen käsittelemiseksi. Päinvastoin maantieteessä esimerkiksi gentrifikaatiota on ratkottu niin monesta

näkökulmasta ja niin monilla perinteisillä ja uusilla metodikomplekseilla, että eri tutkijat puhuvat oikeastaan eri ongelmasta. Gentrifikaatiota voidaan tutkia esimerkiksi elämäntyylin transformaation, materialisoitujen kulutusmyyttien, sosiospatiaalisen järjestyksen representaation, inhimillisten arvojen, symbolisen pääoman kasvattamisen, paikkojen merkityksellistämisen, urbaanin restrukturaation, finanssitalouden joustavan akkumulaation, postmodernistisen arkkitehtuurin tai puhtaan kulttuuriabstrahoinnin näkökulmasta. Mikään näistä painotuksista ei tuota ilmiöön viimeistä, suljettua tai lopullista selitystä (Millis 1993:150–152, 167–169; Dolgon 1999).

Metodien soveltamisessa postmoderniin ajatteluun sopiviksi kertautuu traditionaalinen jako *selityksen ja kuvaamisen* tai käsitteiden ja metaforien välillä. Vaikka keskenään kilpailevat narratiivit saattavat toimia historiallisten (Powell 1996:255) ja ekologisten tapahtumien (Nash 2000:24) ymmärryksen lähteinä, suuret kertomukset nähdään pikemminkin allegorioina kuin representaation perustoina (Wishart 1997:116). Näihin metodejakin määritteleviin suuriin kertomuksiin kuuluvat mm. usko jatkuvaan hyvinvoinnin lisääntymiseen, yhteiskunnallisen yksimielisyyden saavuttamiseen tai tieteen ja uuden tiedon avulla toteutuvaan ihmisen vapautumiseen. Suurten kertomusten tilalle halutaan pieniä ja paikallisia kertomuksia, joita voisivat edustaa esimerkiksi erilaiset etnisten ryhmien tarinat ja traditiot. Perusteluissa avainasemassa on oletus tiedon paikallisuudesta, osittaisuudesta ja kontekstuaalisuudesta. Esimerkiksi postmodernin ajattelun tyyppimetodiksi nimetty dekonstruktio ei tarjoa selitystä. Se ei arvioi esitystä pätemättömäksi, päteväksi, heikosti argumentoiduksi tai oikein päätellyksi. Sen sijaan se pohtii ja edistää keskustelua eri positioiden välillä sekä ylläpitää kunnioitusta toisia arvioita kohtaan. Voidaan myös sanoa, että dekonstruktiossa itse metodin käsite dekonstruoidaan, mikäli metodilla viitataan loogisesti organisoituun tiedonhankintasuunnitelmaan. Mekaanisen tai teknisen tekstinlukutavan sijaan perehdytään siihen, kuinka tekstistä on irrotettavissa erilaisia merkityksiä. Dekonstruktio – kuten muutkin tässä nyt esitetyt postmodernin ajattelun mukaiset metodit – on pikemmin tulkinnan lähtökohta kuin metodi.

Postmoderniin ajatteluun perustuvien tutkimusten metodien sovellusten onnistuneisuuden ja laatuerojen voi yleisellä tasolla sanoa olevan melkoiset. Osa "jauhaa jargonia" ilmaisematta pienintäkään pyrkimystä päästä käsiksi todellisen elämän konflikteihin. Osa valitsee tutkimuskohteeksi konkreettisen ongelman, mutta teorointi monesta näkökulmasta käsin ei tuo esiin uutta relevanttia tietoa. Osa löytää sopusoinnun kuvaavan ja selittävän tutkimustavan välille ja onnistuu luomaan pienen kertomuksen, joka jostakin näkökulmasta mahdollisesti lähenee totuutta. Kaikkien tutkimusten voi sanoa ottavan väistämättä kantaa siihen, mistä näkökulmasta ilmiötä representoidaan ja toisinaan myös tietynlaisten representaatioiden kuten androsentrismien ja eurosentrismien ilmeiseen tarkoitushakuisuuteen. Postmoderniin käsitteistöön tukeutuvien metodien yhteydessä representaatiokysymykseen otetaan aivan erityisen hanakasti kantaa. Siinä kukin representaatiotapa osoitetaan satunnaiseksi, osittaiseksi ja jossakin määrin viimeistelemättömäksi. Kattokäsitteenä tiedon situationaalisuudella viitataan kaiken tiedon tuotannon kontekstuaalisuuteen: se on tuotettu tietynä ajankohtana, tietyssä tilassa ja erityisestä perspektiivistä (Merrified 1995:50–53).

Metodeihin liittyviä asiayhteyksiä löydettiin 39, mikä vastaa noin 8 % koko artikkeliaineiston konteksteista. Lukumäärä on kolmanneksi pienin feminismi- ja geopolitiikkakontekstien jälkeen. Aineiston perusteella näyttää siltä, että maantieteessä postmodernia on lähestytty ensisijaisesti representaation kritiikkinä, jolloin sen käytännön menetelmien

problematisointiin on kiinnitetty vähemmän huomiota. Tässä luvussa pyritään selvittämään oleellimmat metodiset lähtökohdat, joihin postmodernissa ajattelussa tukeudutaan. Toisin sanoen metodeista etsitään ja nimetään postmodernin ajattelun mukaisia piirteitä. Erityisesti tuodaan esiin maantieteilijöiden hyödyntämiä kieleen liittyviä menetelmiä tai lähtökohtia kuten tropologia, diskurssianalyysi, tekstien sisältöanalyysi ja dekonstruktio. Näille metodeille tai lähestymistavoille on yhteinen tavoite: objektiivisuuden ja tekijyyden demystifiointi.

Miksi postmodernin ajattelun mukaisissa metodeissa kiinnitetään aivan erityinen huomio kieleen, kielenkäyttötapoihin ja tekstuaalisuuteen? Scottin ja Simpson-Housleyn (1989:232–233) sanoin kulttuurimaantiede on wittgensteinstunut, sillä Wittgensteinin korostamalla "kielipelit" -termin käyttöönotolla on ollut kauaskantoiset vaikutukset metodiikkaan. Wittgensteinin anti maantieteelle on se näkemys, että kaikkiin elävän kielen tyyppeihin kuuluu monimerkityksisyyttä siten, että kukin kielen elementti kantaa avointa ja historiallisesti dynaamista merkityspotentiaalia. Tällä ei tarkoiteta, että merkitykset olisivat illuusioita, vaan että uusia tulkintoja ilmenee jatkuvasti joko spontaanisti tai luovassa konfliktissa vanhojen merkitysten kanssa. Postmodernin käsityksen mukaan kielellä ei ole yksityistä asemaa, vaan sitä toteutetaan sosiaalisten sääntöjen mukaan. Kaikki käsitteet on saatu todellisia ilmiöitä yksinkertaistamalla, yleistämällä ja oleellistamalla. Tutkijat tukeutuvat abstraktioon, jotta uskomukset, mielikuvitus ja tavoitteet järjestäytyisivät formaaliin systeemiin. Yleisesti on hyväksytty näkemys, jonka mukaan merkitykset eivät ole sidottuja ainoastaan symbolisiin merkkeihin, vaan subjektiin ja tulkinnan kontekstiin. Siksi kieli ei ole koskaan ajattelun läpinäkyvä ja neutraali välittäjä, vaan se on aina alisteinen kommunikaation vääristymille. Kielen läpinäkyvyys edellyttäisi, että lukija "näkisi tekstin läpi" niihin aineistoihin, joihin se perustuu. Samoin kirjoittaja ei yksinkertaisesti voi astua filosofisen perinteen ulkopuolelle ja tehdä tulkinnallisia johtopäätöksiä siitä riippumatta.

Yhden totuuden sijaan moniääninen teksti tuo esiin "*poettisen totuuden*"¹¹⁰ käsitteen. Siinä totuus uudelleenkäsitteellistetään retoriikan keinoin (Crang 1992:545). Esimerkiksi aiheen, mitan, tyylin ja asettelun perusteella jäsennetään narratologia, kertomuksen rakenteen tutkimus. Kyseessä on tekijyyden loppu siinä mielessä, että teoksen laatijan käsitettäisiin ainoana kykenevän määrittelemään sisällön merkityksen. Merkitysten tulkinnan metodeista ei vallitse selvää yksimielisyyttä kuten ei relevanteista tutkimuskohteistakaan. Eräät tutkimusteemat näyttävät kuitenkin suositummilta kuin toiset. Näihin kuuluvat esimerkiksi alakulttuurien elämäntyylien ilmaiseminen kielenkäyttötavoissa, pukeutumisessa, eleissä ja erityyppisissä kirjallisissa lähteissä. Samoin suosikkiteemoihin kuuluvat historiallisten tekstien lukeminen uusien kontekstien valossa sekä vallan representaatioiden tulkinnat muistomerkeissä, runoissa, rakennuksissa ja kokonaisissa maisemakomplekseissa. Maantieteessä näihin aihepiireihin lisätään ajallisen ulottuvuuden lisäksi tilaulottuvuus. Gilber-

¹¹⁰Parsons (1996:37) muistuttaa, että *poettista maantiedettä on toteutettu jo kauan. Esimerkiksi Carl O. Sauerin (1889–1975) fiktiivinen lyriikka on nähty postmodernin poetiikan inspiroivana joskin konservatiivisena edustajana. Tämä näkemys perustuu siihen, että Sauerin lyriikka alkaa elää omaa elämäänsä vasta luetussa muodossa. Hänen tuotantonsa on esitys jostakin todentuntuisesta mutta toteutumattomasta mahdollisesta maailmasta. Samalla havainnollistuu, että merkitykset syntyvät nimenomaan kieliyhteisöissä. Muutoinkin runoissa kielen ekspressioita, ilmaisuja, hyödynnetään informaation tai tavoitteellisen toiminnan sijaan. Postmodernin poetiikan teksti näyttää erilaiset kasvonsa eri lukijoille eri aikakaudella.*

tin (1995:7, 9) mukaan hypertekstien¹¹¹ hypermediasovellukset mahdollistavat animaatioiden, kuvien, äänien ja videotallenteiden hyödyntämisen. Maantieteessä tällaista polyfonista representaatiota hyödynnetään sosiaalisen elämän paikkaan sidottujen vuorovaikutussuhteiden ulottuvuuksien havainnollistamisen keinoina. Tähän pyritään joustavasti ja ilman konventionaalisen tekstin keinotekoisia rinnastuksia. Edellä mainittujen seikkojen – kielipelien korostamisen, tekstien tekijyyden problematisoinnin, moniäänisyyden painottamisen sekä virtuaalitodellisuuden tekstuaalisten sovellusten – voi aavistaa kuuluvan perusteluihin, joihin vedoten esimerkiksi Hannah ja Strohmayer (1991) näkevät kaikki postmodernia käsitteistöä hyödyntävät tutkimukset ensisijaisesti kielikritiikkinä.

Metaforia voidaan pitää erottamattomana osana teoriointia. Maantieteeseen sovellettu tropologia merkitsee tutkimuksen johtamista fiktion poeettisista rakenteista tai poeettisten tyylikeinojen jäljittelystä. Yleisesti ottaen trooppi muodostetaan siten, että kaksi tai useampi totunnaisesti toisistaan irrallisiksi mielletty elementti liitetään toisiinsa. Vaihtoehtoisesti analogian löytäminen sieltä, mistä sitä ei aiemmin ole havaittu, tuottaa troopin. Smith (1996:6) viittaa kertomuksen juonirakenteen muotoihin kuten metaforaan, metonymiaan, ja synekdokeeseen¹¹², jotka kuuluvatkin postmoderniin ajatteluun tukeutuvien tutkimusten vakiokalustoon. Niiden käyttö johdattaa lukijan ajattelemaan uudella tavoilla tekstejä, ympäristöjä ja maailmaa. Tiivistämällä ja pelkistämällä asioita, joille on vaikea löytää muita sanoja, kaikki troopit tuovat esiin esittäjänsä kokemusmaailman piirteitä. Samalla lähestytään Lyotardin painottamaa postmodernin representaation tavoitetta "esittää esittämätön". Ollaanpa representaatiosta mitä mieltä hyvänsä, kaikille aspekteille ei voida nimetä osuvia, kuvaavia tai helposti avautuvia sanoja. Voidaan sanoa, että poissaolevan haltuunotto saattaa onnistua trooppeja hyödyntämällä.

Postmodernille kokemusmaailmalle aivan oleellisesti ominaisena lähtökohtana voidaan mainita käsitys olemassaolon fragmentaarista, atomistisesta ja traumaattisesta luonteesta. Esimerkiksi metaforat uudistavat merkityksenantoa pelaamalla sanojen ja sanontojen nykyisten ja vanhojen merkitysten jännitteillä, "merkkien leikillä". Niiden tehokkuus tulee esiin erityisen hyvin tilanteissa, jossa kuvataan muutosta, jännitteisyyttä tai epävarmuutta (Popper & Popper 1999; Barnes & Curry 1992). Epävarmojen oloissa osuva metafora saattaa tuottaa kiinnostuksen, jolloin toimijat pystyvät määrittelemään ilmiön ajallisuuden, keston, ympäristön sekä oman paikkansa suhteessa ilmiöön. Fragmentaariset ilmiöt kytetään jälleen asettamaan konteksteihinsa, mikä on intentionaalisen toiminnan ja samalla esimerkiksi järjestäytyneen kulttuurisysteemin edellytys. Popper ja Popper (1999) osoitta-

¹¹¹*Hyperteksti ei ole sidottu tiukkaan järjestykseen kuten kirjan jaksoihin, lukuihin, kappaleisiin ja alaviitteisiin, vaan linkkien, noodien ja ohjelmavälikappaleiden avulla voidaan assosiativisesti liikkua tietokannasta toiseen. Gilbert (1995:9) korostaa dynaamista, käyttäjän tarpeiden ja taitojen mukaan muuttuvaa tietoa, jolla voidaan syventää, laajentaa tai vaihtaa näkökulmaa, kommentoida tai tuottaa vaihtoehtoisia tietoa sekä käyttää erilaisia oheistyökäytäntöjä. Kun erityyppinen käyttäjäkunta on aktiivisesti mukana tekstikokonaisuuden luomisessa, on virtuaaliympäristö aidosti polyvokaalinen ja polylokaalinen.*

¹¹²*Metaforassa kielikuva tuotetaan vertaamalla kahta merkkiä toisiinsa. Metonymiassa merkki korvataan toisella, siihen läheisesti liittyvällä merkillä. Synekdokeessa yksityiskohdasta voi tunnistaa laajemman kokonaisuuden.*

vat, että metaforien analysointi saattaa lukijat tietoisiksi ympäröivän kulttuurin arvomaailmasta.¹¹³

Pieniä metaforia hyödynnetään jatkuvasti, jotta saataisiin tekstiin elävyyttä. Kun tutkimuskohteena on maapallo kokonaisuutena, voidaan puhua esimerkiksi "Avaruusalus Maasta" (Smith 1996:11). Vastaavasti liikkuvuutta kuvattaessa voidaan viitata partikulaaritasolla spatiaalisiin metaforiin kuten "nomadeihin" ja "flâneureihin" (Pratt 1992:241) tai yleisellä tasolla "sijainnin politiikkaan" (Crang 1992:544). Suuria metaforia hyödynnetään tutkimusasetelmien viitekehysten selkeyttämisessä. Maantieteessä tällaisia ovat perinteisesti olleet kulttuurin vertaaminen organismiin, kaupungin vertaaminen biomiin, luonnon vertaaminen ihmistoiminnan näyttämöön tai ihmisen käsitteellistäminen mikrokosmoksena.¹¹⁴ Näitä juurimetaforia on hyödynnetty niin positivistisessa, marxistisessa kuin hermeneuttisessakin maantieteen perinteessä. Matematiikkaa ja geometriaa on käytetty metaforisesti jo kauan: esimerkiksi fysiikan gravitaatiovoiman yhtälö on rinnastettu kaupungin ja sen ympäristön liikennevirtojen määrän arviointiin siten, että liikennevirtojen määrän yhtälönä käytetään kaupunkien väkilukujen tuloa jaettuna etäisyyden neliöllä (Cosgrove 1990:345). Modernin talusmaantieteen näkökulmasta metaforat luokitellaan häiriötekijöiksi, sillä ne peittävät objektiivisen todellisuuden (Barnes & Curry 1992:59).¹¹⁵

Postmodernista metaforien hyödyntämisestä on kyse silloin, kun kielikuville ei oleteta suoraa viittaussuhdetta objektiiviseen maailmaan. Toisin sanoen ne esiintyvät simulaatioina, itseensä viittaavina merkkeinä. Esimerkiksi Harawayn (1984/1991) kyborgi-metaforaa hyödynnetään viitattaessa ihmisen ja teknologian yhteen sulautumiseen, sen synnyttämiin uusiin identiteetteihin, arkielämään ja sen spatiaaliseen jäsentymiseen (mm. Callard 1998). Tässä analyysivälineenä toimivassa metaforassa ihminen kehollisena subjektina ja vastaavasti tekniikan sovellukset informaatiota prosessoivina koneina käsitteellistetään diskursii-

¹¹³He puhuvat metaforasta metodina, jolla on myös käytännön merkitystä. Esimerkiksi Suurten Tasankojen metaforana "Buffalo Commons" (puhveliyhteismaat) on käyttökelpoisena alueellista historiaa ylläpitävänä ja kristallisoivana metaforana syrjäyttänyt "Amerikan leipäkori" -metaforan. Käytännön merkityksensä tämä uusi termi on osoittanut ainakin siinä, että käsite on herättänyt kansalaiseskustelun tämän laajan aroalueen moniarvoisuudesta. Uuden metaforan merkeissä pidetään lisäksi paikallishistorian kansantarinafestivaaleja, ja sen ympärille on muotoutunut monentyypistä kirjallisuutta (Popper & Popper 1999).

¹¹⁴Cosgrove (1990) ja Bishop (1992, 1994) korostavat Jungin syvyyspsykologian metaforien kykyä porautua tiedostettujen kerrosten läpi tiedostamattomaan perustekijään, arkheen. Kyse on jälleen tiedostavan subjektin alistaisuudesta suhteessa valmiisiin ajatuskonstruktioihin. Bishop (1994:57) viittaa Virilioon todetessaan, että postmoderni saattaa ilmentää paluuta näkymättömien mentaalisten myyttien ja ikiaikaisen poetiikan tuottamien arkkityyppien tutkimiseen.

¹¹⁵Barnes ja Curry (1992:66–67) löytävät yhteneväisyyksiä niistä tavoista, joilla moderniin ja postmoderniin ajatteluun tukeutuvat tutkijat käyttävät metaforia. Ensinnäkin molemmat ryhmät hyödyntävät samoja tuttuja metaforia. Toiseksi useita matemaattisesti orientoituneita metaforia hyödynnetään reflektioimattomasti operationalisoimis- ja hyötynäkökulmasta. Kolmanneksi päällekkäisyyttä esiintyy jossakin määrin käsityksessä, jonka mukaan kieli heijastaa maailman ilmiöitä, ja siksi konkreettisisissa teoriakiistoissa metaforia pannaan tarkoitushakuisesti pois päiviltä. Lisäksi kumpaankin ryhmään lukeutuvat tutkijat hyödyntävät metaforia nimenomaan yhteisöllisyyden ja yhteisymmärryksen rakentamiseen. Tämäntyyppinen sovellus pohjautuu johonkin moderniin perustaan, joka ei ole avoin tulkinnoille. Näin on ainakin Harvey'n (1989) teorioimien aika-tila -kompression ja joustavan akkumulaation metaforien laita, jotka on sidottu tiukasti marxilaiseen metateoriaan.

visiksi hybrideiksi, jolloin niiden välille ei ole määriteltävissä selvää "luonnollisen" ja "keinotekoisien" rajaa. Merkityskulttuurimme muovautuu ja on jossakin määrin riippuvainen esimerkiksi liikkumista, terveyttä ja valvontaa säätelevistä tekniikoista ja sähköisten medioiden tuottamista hyödykkeistä.

Viittaussuhteen merkityn määrittämisen rajana toimii viime kädessä tulkitsijan mielikuva. Kuten Baudrillardia käsittelevän kappaleen yhteydessä tuli ilmi, kielenkäyttäjillä ei ole kiinteää, ennalta määrättyä ja muuttumatonta olemusta. Heidän identiteettinsä muuttuvat kielenkäyttötilanteiden mukaan. Tällöin metaforisia maantieteen tekstejä lähestytään ilman, että niiden erityispiirteet palautetaan universaalin puhutun tai kirjoitetun systeemin muottiin. Metaforien ohella ajattelun kielikuviin lukeutuvista muista troopeista ainakin tragedia, ironia ja komedia tulevat esiin jollakin tavalla maantieteen harjoittamisen sivutuotteena muotoutuneissa teksteissä (Smith 1996).¹¹⁶

Kaikki metaforat eivät ole onnistuneita: toisinaan niitä haetaan liian kaukaa tai hyödynnetään ottamatta selvää niiden sisältämisestä intellektuaalisista sisällöistä ja sivumerkityksistä. Tällöin niiden käyttö vain sekoittaa, hämää ja johtaa ristiriitaisuuksiin. Kuolleet metaforat demokratisoivat siinä mielessä, että ne yleistyvät arkikieleen ja saavuttavat vähitellen vakiintuneen termin aseman. Mikäli "postmodernin maantieteen" metaforisesta käsitteestä tulee kuollut metafora, se integroituu johonkin oppijärjestelmään ja esiintyy lopulta sanakirjamääritelmänä lukuisten muiden lisämääreiden yhteydessä. On muistettava, että metafora toimii metaforana ainoastaan luodessaan kohtuullisen uusia muutosta kuvaavia ja osuvuudessaan järkeviä ilmaisuja (Barnes & Curry 1992:65).

Osa metaforistakin on dekonstruoitavissa¹¹⁷, jolloin yleensä tavoitteeksi on asetettu binäärilogiikan termien ylittämisen olettamalla samanaikaisesti molemmat tai ei kumpakaan binääritermiä. Tekstin hermeneuttisen ilmisisällön ohella sitä luetetaan ei-logosentrisesti siten, että mikään transsendentaalinen merkitty, kiinteä merkitys tai teema ei kohoa muiden yli. Maantieteessä dekonstruktioita on sovellettu mm. keskuksen ja marginaalin, luokan ja genderin tai tieteenalan kvantitatiivisen vallankumouksen termistön yhteydessä (Barnes 1994:1027). Dekonstruktioivisen ajattelun mukaan tämällyyppisten termien määrittely olisi saattanut toteutua erojen luomisen sijasta toisenlaisiin sopimuksiin. Binäärikategorioiden löysentämisen ja destabiloimisen ohella dekonstruktio tuottaa siirtymiä (*displacements*) eli uusia tapoja ymmärtää vastakkaisia positioita. Tämä binäärikategorioiden hajottaminen tuo esiin postmodernin ajattelun antiessentialismin. Se koros-

¹¹⁶Smith (1996:7–9) viittaa tässä yhteydessä erityisesti maantieteilijöiden autobiografioihin, joita hän käyttää retorisen analyysinsä aineistona. Tragediaksi voidaan luonnehtia elämäkertaa, jossa kyvykkyys ja oma-kohtaiset meriitit jäävät tasapäistävien yhteisöjen tai luonnon määräämien lainalaisuuksien alle. Komedian tehokeinoja hyödynnetään erityisesti ammatinharjoittamisnarratioissa, joissa pitkäaikainen tiedollinen konflikti ratkeaa esimerkiksi sopusointuun tai sopeutumiseen konfliktuaaliseen ympäristöön. Ironian illuusiottomassa troopissa tieteilijä kuvaa esimerkiksi uraansa tynesti ulkoapäin, kuin toisinaan kyynisiä piirteitä sisältävänä ajanvietepelinä.

¹¹⁷Kuten Derrida (1990:85) muistuttaa, dekonstruktio ei ole yhtenäinen järjestelmä tai metodi, eikä sitä voi homogenisoida. Kriittisenä dialogina luonnehdittuna lähtökohtana se on tekstien lukutapa, jonka mukaan jokaisella lukukerralla tekstistä on määriteltävissä uusia merkityksiä. Merkityksien analysointikin tuottaa uusia merkityksiä, joten analysointi ei lopu koskaan. Tässä argumentaatiossa näyttäisi olevan yhteneävyyksiä Foucault'n (1982:6) kanssa, jonka mukaan ajattelun, tiedon filosofian ja kirjallisten lähteiden alkuperien etsimisprosessi osoittautuu päättymättömäksi.

taa kulttuurin tärkeyttä luontoon nähden, pinnan oleellisuutta syvyyteen nähden ja erilaisuutta yhteisten ominaisuuksien sijaan. Huomionarvoista on, että dekonstruktio ei ole destruktiota eli minkä tahansa käsitteen purkamista. Menetelmässä modernin ajattelun jatkuva käsitteiden ytimen, perustan tai olemuksen etsiminen tunnustetaan, minkä jälkeen kieltäydään jatkamasta sitä. Dekonstruktioa toteutetaan ainoastaan käsitteisiin, jotka on luotu logosentrisesti ja jotka tukeutuvat siten viime kädessä binäärikategoria-ajatteluun. Kun perusta kyseenalaistetaan, tuloksena on hybridejä, joilla ei ole kiinteästi määriteltyä olemusta.

Maantieteessä tekstien ja käsitteiden dekonstruktiivista tulkintaa on toteutettu jo varhain myös ei-derridalaiseen viitekehykseen kuten hermeneutiikkaan tukeutuen. Tulkinnallisessa maantieteessäkin kielen välittämät stereotyyppiat tuodaan esiin ja se, mikä jää sanomatta, on vähintään yhtä oleellinen kuin tekstin ilmisäily (Marden 1992:53). Dekonstruktiviset tulkinnan menetelmät tukevat postmodernin ajattelun useita aspekteja: dekonstruktio ei sulkeudu eli toisin sanoen se ei anna toteuttajalleen lopullisen kertomuksen tarjoajan auktoriteettia. Muissakaan suhteissa tutkimusmetodia ja metodin hyödyntäjää ei samaisteta. Tieto arvion esittäjän taustasta jää merkityksettömäksi, ja kärjistetyksi ilmaistuna subjektin voi sanoa olevan vain alusta jatkuvasti vaihteleville teksteille. Viime kädessä analyysi noudattaa postmodernia käsitystä representaatiosta: ilmaisemamme väittämät eivät representoi objektiivista, annettua todellisuutta. Tekstuaalisissa strategioissa teksti asetetaan aina subjektin edelle, jolloin esiintuodut merkitykset riippuvat kielestä (Milroy 1989; Doel 1992; Smith & Doel 2001).

Voidaan sanoa, että jokainen tekstin loppuun asti viety tulkintayritys jättää tekstiin merkitysten ylijäämän. Diskurssianalyysin¹¹⁸ nimellä tunnetaan tieteellisessä kirjallisuudessa useita toisistaan poikkeavia suuntauksia, joissa näitä merkityksiä arvioidaan kulttuurisina jäsenyyksinä, toiminnan taustavaikuttajina, sosiaalisina konstruktioina sekä yhteisöllisyyden muovaajina. Diskurssianalyysin sovelluksissa "diskurssi" viittaa puheikäytäntöihin joko Wittgensteinin tai Foucault'n esittämässä muodoissa.¹¹⁹ Maantieteilijät näyttävät tämän tutkimuksen aineiston perusteella suosivan enemmän diskurssien määrittelemistä valtasuhteiden funktionaalisina ilmauksina. Esimerkiksi Wattsin (1993:264–265) mukaan "kehittyneisyyttä" käsitteenä voidaan tarkastella tekstin ja metaforan ohella myös diskurssina. Kehittyneisyydestä voidaan siten puhua esimerkiksi siirtomaahallinnon, vallan konkreettisten instituutioiden, paikallisten väestönsien ja alueellista erilaistumista luovien teki-

¹¹⁸Postmoderni asenne on vaikuttanut kvalitatiivisiin menetelmiin siten, että niiden luonne on muuttunut: kun diskurssianalyysin harjoittajat alun perin katsoivat tekstin merkityksen perustuvan tekstin diskurssiin eli sen implisiittiseen käsittejärjestelmään, postmodernissa ajattelussa diskurssikin riippuu tulkitsijasta. Yleisesti diskurssianalyysillä tarkoitetaan kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimusta, jossa eritellään yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Viime aikoina diskurssianalyysissä on korostettu ns. luonnollisten aineistojen vahvuutta, jolloin tarkastellaan tutkijasta riippumatta muodostuneita kohteita osana sosiaalisia käytäntöjä.

¹¹⁹Wittgenstein kiinnitti huomionsa arkikielen yhteisölliseen käyttöön, jossa keskenään tasaveroiset argumentoijat toivat esiin joko yhteisiä tai yksityisiä merkityksiä. Foucault'lla diskurssit eivät esiinny retoriikkana, myytteinä tai illusorisina tarinoina. Kulttuurisena ja historiallisena ilmiönä ne liittyvät ensisijaisesti valtasuhteisiin, instituutioihin ja konkreettisiin käytäntöihin. Foucault'n keskeinen teema olivat vallan erilaiset muodot ja toimintatavat: kielen liittyessä käytäntöihin ja toimiessa valtasuhteiden rakentajana ja heijastajana ei ole mitään syytä suhtautua kieleen neutraalien konstruktioiden alueena.

jöiden diskurssissa. Toimintaa ohjaavina tekijöinä nämä diskurssit samalla rajoittavat holistisia lähestymistapoja, joiden keinoin on historiallisesti kuvattu vallan ilmenemismuotoja.

Varsin usein diskurssin käsite ymmärretään liian abstraktilla tavalla olettamalla esimerkiksi materiaalisen maailman ja diskurssimaailman vastakkaisuus ja erillisuus. Tällöin lähtökohtana voidaan pitää sellaista näkemystä, että meillä on pääsy vain diskurssien maailmaan. Näin vahvistetaan paitsi kantilaista idealismia, myös ontologista relativismia (Pratt 1995:66). Yapa (1997:718) muistuttaa, että maantieteessäkin diskurssien erittely ja vertailu abstraktilla tasolla eivät estä fokuoitujuu keskustelujuu käymistä, sosiaalisen muutoksen toteuttamista tai materiaalisiin seikkoihin liittyvää päätöksentekoa. Diskurssi toimii ajattelun apuvälineenä, ja sen konstruointi tarkoittaa tietoisuutta konstruoinnin aikana tehdyistä valinnoista sekä kykyä tarvittaessa perustella ja puolustaa näitä valintoja.

Diskurssianalyysien muodot liittyvät konstruktivistisiin näkökulmiin esimerkiksi siten, että pohditaan tekstuaalisiin strategioihin tukeutuen, onko maantieteellä mahdollisesti jokin suhde tutkimiinsa ilmiöihin niiden esiintuojana, ylläpitäjänä ja oikeuttajana. Itse "postmodernin" diskurssiin kuuluu identiteetin, subjektin, suurten kertomusten, metafysiikan, kiinteiden merkitysten ja viime kädessä perinteisen filosofisen käsittearsenaalin jyrkkä kritiikki. Tähän niin sanottuun toisinajattelun logiikkaan kuuluu antipatia virallisia järjestelmiä sekä edistykseksi tulkittua historiallisten tapahtumien jatkumoajattelua kohtaan. Siksi konstruktivismiin tukeutuissa metodeissa aineistojen kuten karttadokumenttien, kuvien ja matkakuvausten analyyseissä korostetaan jo sellaisenaan olevan diskursiivisia ja siten jonkin järjestyksen mukaisesti laadittuja. Toisin sanoen niiden sisältö, muoto ja saatavuuden kriteerit on ajateltu ja representoitu jonkinlaisiksi jo useaan otteeseen. Yleensä konstruktivistisissä metodeissa pyritään kritisoiimaan teorioiden, havaintojen ja tulkinnan keskinäistä täydellistä yhteensopivuutta, sillä ihmisen luomina konstruktioina tieteellisten metodien oletetaan olevan alttiita manipuloinneille. Esimerkiksi ymmärryksi tulemisen kokemus taustaltaan ja ajatusmaailmaltaan heterogeenisten ihmisten keskinäisessä kommunikaatiossa ei ole taattu edes tapauksissa, joissa hyödynnetään suosituiksi tulleita väljästi kohdennettuja ei-standardoituja haastatteluja.

Yhteenvetona voidaan sanoa, että postmoderneiksi luonnehdituilla spesifeillä metodeilla ja traditionaalisilla metodeilla on oleellisissa kohdin yhteneväisyyksiä. Niiltä osin postmoderneiksi luonnehditut metodit vastaavat hyvin tieteenteolle asetettuja moderneja vaatimuksia. Ensinnäkin ne molemmat perustuvat havaittujen ja havaittavissa olevien tosiasioiden kunnioittamiseen. Todellisuutta konstruoidessaankin hyvä metodin sovellus pyrkii tuottamaan jostakin näkökulmasta käytännön merkitystä sisältävää ja siltä osin totuudenmukaista tietoa. Toiseksi jokaisen metodin hyödyntäminen edellyttää tarkkaa, kurinalaista ja säännönmukaista työskentelyä. Kolmas yhteinen tekijä liittyy kritiikin ja julkisen kontrollin välttämättömyyteen.

Kriittisyyden korostaminen vie postmodernin ajattelun mukaiset metodit lähelle skeptisismiä. Kun tieteen metodeja jatkuvasti epäillään, moraaliset, taloudelliset, poliittiset ja esteettiset varmuudet kyseenalaistuvat. Korkealentoiset dekonstruktiiiviset teoriat eivät säilytä validisuuttaan, mikäli ne jäävät tutkimuskohteiden kannalta merkityksettömiksi tai eivät muissa suhteissa sovi reaaliseen maailmaan. Esiintuotuja metodeja on kritisoitu sovellettavuuden hajanaisuudesta, päätösten perustaksi kelpaavien konkreettisten tulosten puutteesta, tutkimusten yhteismitattomuudesta ja siten valiuden kriteeristön puuttumisesta. Niinpä esimerkiksi Nash (1999:467) ennakoi, että postmodernilla on maantieteessä dekon-

struktiivinen kuollut loppu. Kritisoidessaan jyrkästi tieteen konventioita ja välttäänsään totaaliselityksiä postmoderni ajattelutapa säilyttää kantilaisen dualismin. Tämä näkyy oletuksena tiedosta epäsuorana, mielen kognitiivisten rakenteiden läpi suodattavana diskursiivisena koosteena, jonka hyödyntämiseen ei voi käyttää järkeä puhtaassa muodossaan. Sosiaalista konstruktivismia kannattavat metodit suhtautuvat representaation tasolla negatiivisesti realistisiin, empiristisiin ja positivistisiin traditioihin.

Oleellisin ero piilee siinä, että metodeja ja niiden kautta saatua tietoa ei aseteta hierarkiseen järjestykseen. Postmoderniin ajatteluun tukeutuvat metodit vastustavat lokeroiteja, koskevatpa ne ajan jaksottamista, tyylipiirteiden tarkkarajaista nimeämistä tai hegemonisen metodin löytämistä. Metodien soveltajan on toisaalta pysyttävä perinnäisten saavutusten ja vallitsevan konsensuksen puitteissa ja toisaalta tuotettava jotakin uutta, joka kumoaa tätä vallitsevaa säännöstöä ja saavutusten kokonaisuutta. Siksi käytännössä juuri perustelu on muodostaakin tieteen metodin tärkeimmän ytimen. Metodien käytön päämääränä ei ole ihmisen tiedollinen täydellistyminen, viimeisen totuuden analysointi tai edes modernien itsestäänselvyksien osoittaminen. Päämäärien sijaan huomiota kiinnitetään keinoihin ja uskottavuuteen. Tieto ei perustu essentialistisiin oletuksiin vaan siihen, että esimerkiksi tekstien sisältöanalyysien, fiktioiden trooppien nimeämisen ja muiden tekstuaalisten strategioiden keinoin merkitykset suhteutetaan kontekstiinsa. Dekonstruoinnin ohella metodien hyödyntämisen yhteydessä toteutuu rekonstruointia eli käsitteiden uudelleen määrittelyä. Ainakin subjektin, representaation ja kielen läpinäkyvyysoletuksen osalta postmoderni käsitteekritiikki on johtanut uutta esiintuovaan metodiseen joustavuuteen.

Metodien osalta havainnollistui erityisen selvästi, että postmodernin ajattelun mukainen käänne tai muutos ei merkitse samaa kuin katkos tai murros, vaan pikemminkin kyse on ydinteemojen rekonstruoinnista tai uudelleentulkittamisesta. Lisäksi osa teoreetikoista ei tukeudu puhtaasti moderniin tai postmoderniin viitekehukseen, vaan työt sijoittuvat transitionaaliseen välimaastoon.

4.1.3. Feminismi

Tämän artikkeliaineiston pohjalta kootut näkemykset tukevat McEwanin (1998:381) toteamusta, jonka mukaan feminismien ja postmodernismin suhde on ollut problemaattinen, ambivalentti ja jopa riitaisa. Erityisesti keskustelua ovat herättäneet kysymykset sukupuolitetuista identiteeteistä, neutraalin tieteen mahdollisuudesta, modernin essentialismin perusteista sekä konkreettisista sukupuolijärjestelmien tutkimusmenetelmistä ja -käsitteistä. Yhteisiksi ja silmiinpistäviksi piirteiksi postmodernin ajattelun ja feminismien välillä voidaan jo tässä yhteydessä todeta teoreettinen monimuotoisuus ja laaja-alainen sovellettavuus: aivan kuten postmodernin käsite ei avaudu tyydyttävällä tavalla yhdestä selkeästä näkökulmasta käsin, mitään yhdentyyppistä naisnäkökulmaa, naistutkimusta tai naisteoriaa ei ole löydettävissä minkään tieteenalan kentältä. Toisin sanoen tutkijoiden taustakoulutus, ontologiset sitoutumiset ja arvomaailma kuuluvat implisiittisesti tai eksplisiittisesti niihin seikkoihin, joista käsin naisnäkökulma, naiseuden käsite tai feministinen orientaatio määrittyvät. Vastaavasti tausta-asenteiden voi sanoa asettavan reunaehdot sille, mitä konkreettisia tai abstrakteja ilmiöitä pidetään naistutkimuksen kannalta relevantteina.

Jotta voitaisiin keskittyä postmodernista ajattelusta oleellisimmat vaikutteensa saaneisiin feminismien muotoihin, on syytä käsitellä lyhyesti feministisen ajattelun vaihteita yleis-

sen tieteenhistorian osana. Feministisellä filosofialla tarkoitetaan perspektiivejä, jotka kielivät kaiken inhimillisen kokemuksen identifioimisen miehiseen kokemustasoon. Rajoituneen kartesiolaisen dualismin tilalle asetetaan yleensä näkemys, jonka mukaan inhimillisen kehon järki ja tunne ovat toisiinsa nähden erottamattomassa suhteessa ja siten ainakin jossakin määrin samanarvoisia tiedon lähteinä (The Cambridge...1995:262–263). Feminismin läheinen yhteys naisasialiikkeeseen liittyy varsin usein feministisiin kannanottoihin päämäärähakuisen poliittisen konnotaation.

Karkeasti voidaan yleistää, että feministinen teoria on vaikuttanut moderniin tieteelliseen ajatteluun kolmena vaiheena tai aaltona.¹²⁰ Näille on osoitettavissa viiveellä esiintyvät vasteensa maantieteen teoriakentällä (McDowell 1999:26–29; Peet 1998:248–249). *Liberaalifeminismi* tuo esiin naisten diskriminoinnin moninaisia käytäntöjä ja olettaa, että naisten epätasa-arvoinen asema perustuu viime kädessä biologiaan. Se pyrkii osoittamaan keinoja, joilla sukupuolten tasa-arvoa voitaisiin edistää. Ihminen määritellään tässä näkökulmassa rationaaliseksi ja intentionaaliseksi agentiksi, jolla on muuhun luontoon nähden ylivertainen kyky järkeilyyn ja logiikkaan. Liberaalifeminismin mukaan kyky ajatella on luovuttamaton ja yhdenveroinen, ja siten molemmilla sukupuolilla tulee olla yhdenvertaiset oikeudet esimerkiksi tieteelliseen opiskeluun ja tieteentekoon. Tausta-ajatuksena toimii oletus objektiivisesta, sukupuolineutraalista tietokäsityksestä ja tieteen käytännöistä. Maantieteessäkin¹²¹ liberaalifeminismin voi sanoa heijastavan emansipaation projektia: siinä miesten ja naisten eroja pidetään itsestäänselvyyksinä ja samalla oletetaan, että naisilla on ryhmänä joitakin yhteisiä intressejä. Vaikka naisia tutkittiin empiristisesti yhtenäisinä deskriptiivisinä tilastollisina kategorioina erotukseksi miessukupuolesta, jo alun alkaen

¹²⁰Voidaan sanoa, että tasa-arvosta on puhuttu joillain foorumeilla läpi kulttuurihistorian. Nykymuotoisen naisasialiikkeen ja samalla liberaalifeminismin alkamisajankohdan Peet (1998:284) ajoittaa 1850-luvulle, jolloin ihmisoikeusjulistuksen laatiminen aloitettiin kansainvälisenä yhteistyönä. Feminismin tässä eritellyt kolme muotoa – liberaali- eli tasa-arvofeminismi, radikaali- eli sitoutunut feminismi ja postmoderni feminismi – eivät muodosta ajallisesti tai sisällöllisesti erillisiä, toisistaan selvärajaisesti eroavia ajatuskonstruktioita, vaan metaforisesti niiden voi sanoa edustavan saman kolikon eri puolia. McDowellin (1993:160) mukaan saavuttaessaan teoreettisen kypsyyden suunnat ovat lähentyneet toisiaan, eikä esimerkiksi sosialistifeministien ja radikaalifeministien erottelu ole enää relevanttia. Tässä yhteydessä perehdytään tarkemmin ainoastaan postmodernin feminismin problematiikkaa käsittelevien tai sen tematiikkaa sivuavien artikkelien keskeiseen sisältöön.

¹²¹Erityisen tunnetuiksi maantieteen alalla ovat tulleet Harveyn (1989) ja Sojan (1989) varhaiset tulkinnat postmodernista tilanteesta. Vaikka niiden tausta-aineistona käytetty lähdemateriaali on vakuuttavaa ja ne on kirjoitettu hieman eri perspektiiveistä käsin, kumpaakin kohtaan on esitetty perusteltua feminististä kritiikkiä. Deutschen (1991:14) mukaan Harvey (1989) on rakentanut redusoivia strategioita hyödyntäen Lyotardin moniulotteisesta postmodernin käsitteestä tietoisesti tai tiedostamattaan yksioikoisen olkiukkoargumentointiin perustuvan näkemyksen: yhteiskunnan kompleksisuus, kaikki inhimilliset erot ja kulttuurielämä kokonaisuudessaan on niputettu samaan, eriytymättömän massan kategoriaan. Siinä talous, tuotantorakenteet ja aika-tila -kompressio luovat yhtälön, joka näyttäytyy voimakkaan materialistisena ja ennen kaikkea ylitiöttotalisoivana ajatuskonstruktiona. Tällaisena ymmärrettyä yhteiskuntaa on lähdetty tulkitsemaan ja kritisoimaan etsimällä merkkejä fragmentaarisuudesta, ohikiitävyydestä ja modernin kehityksen virheistä. Sekä Soja että Harvey pyrkivät kirjoittamaan maantiedettä yhteiskuntateorioiden sisään tukeutumalla vanhamuotoiseen dialektiikkaan ja binäärikategorioihin. Massey (1991:32) toteaa molemmat teokset suorastaan antifeministisiksi.

pelkkiä naisten sorron muotoja esiintuovan sukupuolten välistä tasa-arvoisuutta korostavan liberaalin feminismin ohella on maantieteessäkin havaittavissa ainakin kahta muuta feminismin tyyppiä (esim. Laws 1994).

Huumorintajuttomiksi (esim. Symanski 2000:249) väitetyt *radikaalifeministit* korostavat, että naistutkimuksen tulee tukeutua omaan epistemologiaan. Koska naisten ja miesten käsitykset maailmasta yleensä eroavat kokemuksen tasolla, tieteellisestikään tuotettu tieto ei voi mitenkään olla sukupuolineutraalia. Kristallinkovan logiikan sijaan tieteellinen tieto legitimoituu siinä eläytymiskykyyn, tunteeseen ja intuitioon perustuen. Näkökulmassa korostetaan naiseuden erityistä positiota suhteessa maskuliinisuuteen, ja tämä positio saa muotonsa esimerkiksi naiseuden priorisoivana tai naiseutta juhlivana feminisminä. McDowellin (1999:10–13) mukaan tieto, instituutiot ja ihmiset on yleisesti määritelty epäoikeudenmukaisten gender-jakojen¹²² kautta sekä yksityisissä että julkisissa tiloissa niin työpaikoilla, kaupunkiyhteisöissä kuin kansallisvaltiossakin. Niinpä radikaalifeministisen maantieteen suurimpana haasteena on osoittaa sukupuolitetun vallan ylläpitämisen maantieteelliset ja ajalliset variaatiot sekä keinot niiden heikentämiseksi. Psykoanalyttisten näkemysten kritisoinnin voi sanoa osaltaan kuuluvan radikaalifeminismiin. Freudiin tai Lacaniin pohjautuvissa seksuaaliteorioissa naisia ei voi ajatella muina kuin epätäydellisinä, negatiivisen imaginaarisina "tyhjinä merkitsijöinä", koska he eivät voi miesten tavoin paeta imaginaarisesta järjestelmästä symboliseen järjestelmään (Forrester 1991; Althusser 1996; maantieteessä Sparke 1994b:215–216; Blum & Nast 1996). Postmodernista ajattelusta vaikutteensa saaneesta feminismistä radikaalifeminismi eroaa ainakin seuraavien seikkojen osalta. Radikaalifeministisesti orientoituneet tutkimukset sitoutuvat yleensä oletuksen, että entistä paremmat teoriat johtavat yhteiskunnalliseen edistykseen ja siten kulttuuristen, taloudellisten ja poliittisten suhteiden muuttumiseen. Tämän ohella radikaalifeministiset näkemykset tukevat essentialistista materialismia, jonka mukaan syy naisten alisteiseen asemaan liittyy uusintamis- ja huoltotehtävien epätasa-arvoiseen jakamiseen. Kolmanneksi radikaalifeminismissä työvoiman yhteiskunnallisten muotojen katsotaan määrittelevän ihmisen rationaalisuuden muodot, ja naisten ymmärtäminen tietystä yhteisössä merkitsee samalla yhteisön tuotannon yhteiskunnallisten suhteiden määrittelyä (Peet 1998:251). Joka tapauksessa jo liberaali- ja radikaalifeminisminkin puitteissa sukupuolijakumykset maantieteen alalla laajenivat siinä määrin, että niitä ei enää 1990-luvun edetessä voitu ignoroida disiplinaarisen ajankohtaisia kysymyksenasetteluja arvioitaessa (Rose 1995:544; Longhurst 2001:645).

¹²²*Gender-erojen teoreettisten perusteiden yksityiskohdista ollaan yleisesti eri mieltä, ja eräiden kannanottojen mukaan kategoriana gender ei ole validi (McDowell 1993:158). Yhtäältä sukupuoli on biologinen tosiasia, synnynnäinen, mutta muutettavissa oleva kehollis-anatominen järjestelmä. Toisaalta sosiaaliset säännöt ovat institutionalisoineet sukupuolen siten, että ne ohjaavat miehiä ja naisia suhtautumaan toisiinsa tietyllä tavoilla ja jakavat jossakin määrin jokapäiväisen elämän velvollisuuksia sukupuolten kesken. Kulttuurisella sukupuolella viitataan symbolien ja kuvien joukkoon, jotka merkitsevät yhteisöille feminiinisyyttä ja maskuliinisuutta. Yleensä oletetaan, että kaikki miehet ja naiset ovat muotoilleet sosialisatioprosesseissa itselleen sisäisen, psykologisen tai subjektiivisen sukupuolen. Se on osa kompleksisen ja ainutlaatuisen subjektin muotoutumista, joka saa alkunsa oppimisprosesseista, kokemuksista ja malleista. Gender-käsitteen konnotaatiot materiaaliin sosiaalisten suhteiden sarjoihin tai symbolimerkityksinä eivät ole erotettavissa täysin toisistaan, vaan genderin käsitteellistämässä on viime vuosina esiintynyt vivahte-eroja (McDowell 1999:13–14).*

Yhteensä 30 artikkelia (6,3 %) oli asetettavissa feministisen ajattelun kontekstiin. Postmodernin ajattelun ja feminismin liittoa maantieteen kentällä ovat käsitelleet ainakin Demeritt (1996), Berg (1993)¹²³ ja McDowell (1992b). Näkökulmaa voi luonnehtia edellä mainittujen feminismin muotojen kritiikiksi, sillä sen olettamuksia ihmisestä, tiedosta ja tieteen tehtäväkentästä luonnehtivat moniarvoisuus, dynaaminen objektiivisuus ja itsenäisyys. Uudelleensuuntautuminen on edellyttänyt paneutumista symbolismiin, gender-suhteiden representaatioihin taiteessa, mediassa sekä korkea- ja kansankulttuurissa (Sands & Nuccio 1992; Ahmed 1998). Postmoderni näyttäytyy modernin rajat alittavana ja ylittävänä erona, joka on kirjoitettu moderniin. Yhtenä tavoitteena on pyrkimys dekonstruoida miehisen tieteen käsitteet siten, että tiede vapautetaan sukupuolisuudesta. Dekonstruktio¹²⁴ tarkoittaa tässä yhteydessä esimerkiksi sitä, että binäärikategorioiden väliin oletetaan tila, joka rikkoo "kolmannen poissuljetun lain".¹²⁵ Tällöin modernin ajattelun polarisoituneiden vastakohtien väliin oletetaan yhtymäkohta, siirtymätila tai eräänlainen sarana, joka samalla yhdistää ja erottaa molemmat. Berg (1993:491) käyttää tässä yhteydessä metaforaa "betweenness".

Painotukset sukupuolten samanlaisuuden ja naiseuden ainutlaatuisuuden välillä ovat vaihdelleet ja olleet läsnä eri tavoin tutkimusaineiston artikkeleissa. Mitä enemmän kyse on ollut kielestä ja sen kulttuurisista merkityksistä, sitä hedelmällisempi maaperä on ollut postmoderneiksi luonnehdittavien feminististen näkökulmien soveltamiselle. McDowellia (1992b:411) ja Demerittiä (1996:488) soveltaen voidaan sanoa, että postmodernin feminismin tietokäsitys perustuu paljolti Sandra Hardingin (esim. 1991) näkemyksiin postmodernista tieteenteosta. Samoin Domosh (1991:102) on vakuuttunut, että ammattimaantieteen historia on täynnä androsentrisiä metaforia. Tieteenalan sitoumus yhdenlaiseen tieteelliseen tietoon on sekin nähtävissä androsentrisessä ajattelussa siinä merkityksessä kuin Harding sen esittää. Epistemologisesti Harding (esim. 1991:38, 47–49) painottaa, että objektiiviseksi väitetyin luonnontieteen arvovapaus merkitsee toimimista vallassa olevien arvojen mukaan. Miestä on pidetty teorioissa ihmisen mallina ja naista tämän mallin poikkeamana. Maantieteen alalla on myös esitetty, että objektiivisuus on vain nimi, joka on annettu miehelle subjektiivisuudelle (Demeritt 1996:489). Kyseessä on vastareaktio ob-

¹²³Berg (1993:498–499) on sitä mieltä, että kaikkien feminismin muotojen lähtökohtana on naisten sosiokulttuurinen asema, sarron lakkauttaminen ja tasa-arvopyrkimykset. Näin ollen myös postmodernissa feminismissä jatketaan tavalla tai toisella valistuksen ja modernin ajattelun edistysihannetta.

¹²⁴Liberaalifeminististen näkökulmien (esim. Shildrick 1997:148) mukaan postmodernin asenteen mukainen subjektin dekonstruktio on mahdollista vain vahvan, modernisaation tuottaman maskuliinisen subjektin osalta. Naisille postmoderni dekonstruktio merkitsisi sitä, että heikennettäisiin sellaista subjektia, joka ei vielä ole ollut vahva. Irigaray (1985) on esittänyt, että postmoderni asenne on "patriarkaalisuuden viimeisin juoni", jossa kertaantuu maskuliinisen vahva usko rationaaliseen subjektiin. Tämäntyyppinen kritiikki ei ota huomioon sitä aidon postmodernia kannanottoa, että subjektia ei käsitetä dikotomioiden kautta. Päinvastoin, postmodernin subjektin voi sanoa sijaitsevan keskuksellisen modernin subjektin ja fiktioiden välissä.

¹²⁵Jo Aristoteleen esittämällä "kolmannen poissuljetun lailla" tarkoitetaan, että modaalilogiikassa premissi ja sen negaatio eivät esiinny yhtä aikaa, ellei ehtolause mahdollista tätä. Vastaavasti argumentaatioanalyysissä väitelause on joko tosi tai epätosi. Kolmatta vaihtoehtoa ei ole. Vastaava asiantila voidaan ilmaista myös siten, että ristiriidan sisältävä lause sisältää kaiken ja tästä syystä ei yhtään mitään. Siitä seuraa mikä tahansa lause, *ex falso quodlibet* (Popper 1965:317).

jektiiivisuuden muodolle, jossa "persoona julistetaan pannaan" ja jossa tieteen tulosten käsitetään maksimoituvan sitä mukaa, kun tutkijoiden subjektiivisuudet minimoituvat. Postmoderniksi luonnehdittu sukupuolisuudesta vapautettu tiede etsii todellisuudesta moninaisuutta, poikkeuksia, erityisyyksiä ja eroja. Metodinen nöyryys aineiston edessä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tutkimustietoja ei lokeroida suoralta kädeltä valmiiksi mietittyihin kategorioihin. Toisin sanoen aineistolle annetaan muukin mahdollisuus kuin asettua ennalta määrätyn hypoteesin puolelle tai sitä vastaan. Tieto ja sen arviointikriteeri kuten totuudenkaltaisuus käsitetään tilannesidonnaisiksi. Maantieteilijöistä esim. Sparke (1994b:213) on soveltanut postmodernista ajattelusta vaikutteita saaneen Flaxin (esim. 1993:81–91) valistuskritiikkiä. Kantilaista valistuskäsitettä Flax (1993:77) pitää monenlaisten dikotomioiden varaan rakentuvana. Se tuo esiin moderniteetin pääelementit kuten yksityisen ja julkisen tai riippuvuuden ja vapauden maailmojen jyrkän erottamisen välttämättöminä prosesseina henkisen täysi-ikäisyyden saavuttamiseksi. Järki, itsemääriteltävyys sekä hallinta- ja organisointikyky liitettiin voittopuolisesti miehiseen julkiseen elämään ja rationaaliseen subjektiin. Gandy (1996a:26, 36) muistuttaa, että erityyppisillä ympäristökriiseille on osoitettavissa yhteytensä modernismin instituutioihin, ideoihin ja toimintamalleihin. Hän näkee ekofeministisen analogian naisten alistamisen ja ympäristön välineellistämisen välillä, mutta välttää tavanomaisen tieto-opillisen dikotomian tukeutumalla kriittiseen realismiin. Relativismin ja rationalismin elementtien välillä sijaitsevana positiona se tunnistaa sekä luonnontieteiden että yhteiskuntatieteiden metateoriat ja pyrkii välttämään niiden totalisoivia tai determinoivia vaikutuksia. Samalla kun myönnetään inhimilliset tekniset saavutukset, luonnon ihmisestä riippumattomat toimintamekanismit ja ihmisen erillisyys suhteessa luontoon, ympäristön muutos näyttäytyy kompleksisena ja hallitsemattomana systeeminä.

Bondin (1992) mukaan postmodernin ajattelun piirteistä erityisesti tiedon auktoriteettien kritiikki osoittautui hedelmälliseksi uusien feminististen tulkintojen, oivallusten ja teoriointien esiintuomiselle. Sen sijaan, että keskityttäisiin itsestäänselvyyksien kuten genderkategorioiden, tiedon lähteiden, metodien ja artikuloinnin yleisiin piirteisiin, päähuomio kiinnitetään eroihin. Marginaalisten äänten pohjalta sukupuoliin liitettyjä merkityksiä ja käytäntöjä on varsin vaikea palauttaa mihinkään normaalitieteeseen kuhnilaisessa merkityksessä.¹²⁶ Domosh (1991:97) puhuukin post-kuhnismin tilanteesta, jonka mukaan kaikki tieto on sosiaalisesti ja siten väistämättä ideologisesti konstruoitunutta. Vanhamuotoinen paradigma-ajattelu ei siten päde teemoiltaan, menetelmiltään ja teorioiltaan moniarvoiseen tieteen tekoon. Gender-problematiikkaan ja modernin ajattelun dikotomioihin ovat keskittyneet esimerkiksi Bondi (1992), Slater (1997a), Law (2001) ja Longhurst (2001, 2002). Esimerkiksi Bondi ja Domosh (1992:209) suhtautuvat epäilevästi Flaxin teorioimaan postmodernin ajattelun esiinnostamaan genderin uudelleenmuovaamisen ja -tuottamisen

¹²⁶Kuhnin (1962:23, 35–37) mukaan normaalitieteen vaiheessa teoriat muodostuvat paradigmoiksi nimitettyjen perusoletusten ympärille. Siinä vahvojen käsitteellisten, teoreettisten, laitteisiin liittyvien ja metodologisten sitoutumisten olemassaolo luo säännöt, joiden perusteella määritellään, millainen tieteenala on ja mitkä ovat ne ongelmat, joille voidaan olettaa löytyvän ratkaisuja. Ongelmanratkaisuna tällainen normaali-tiede etenee näennäisen nopeasti, sillä paradigmoihin sopimattomia ongelmia ei nähdä, vaan ne hylätään esimerkiksi liian metafysisinä. Tieteellisiä kiistoja ei oikeastaan esiinny, sillä paradigman ohjaamaa työtä ei voi toteuttaa oleellisesti toisella tavoin, ja paradigmasta luopuminen merkitsisi tieteenharjoittamisesta luopumista.

mahdollisuuteen. Tällainen gender-turismi tuo arveluttavalla tavalla heidän mieleensä maantieteen kolonialististen intressien värittämän tieteenalamenneisyyden. Aivan kuin valistusajattelijat innostuivat eksoottisten heimojen löytymisestä, postmoderneissa diskursseissa korostetaan gendersymboliikan muotoja.

Postmodernin feminismin menetelmien hyödyntäminen on laajentanut maantieteen kenttää monin tavoin (Guelke & Morin 2001:306). Ensinnäkin havaittiin, että maantieteen historioissa painottuu objektiivisen yksipuolinen ja usein positivistispainotteinen tietoihanne. Tämän katsottiin toistuvan kulttuurimaantieteen tutkimusmenetelmissä ja -kohteissa. Toiseksi postmodernille feminismin oleelliseksi piirteiksi voidaan mainita herkistyminen gender-ristiriidoille ja muille objektiivisen tieteenihanteen näkökulmasta residuaali-, häiriö- ja poikkeustapauksille. Tämä kuvaa tiedon auktoriteettien laajenemista ja relativistista tietokäsitystä. Essentialismin hylkääminen on vapauttanut voimavaroja uudelleenteoriointeihin ja uudentyyppeihin, usein lähitieteiden kentältä laajennettujen metodien soveltamiseen. Bondi ja Domosh (1992), Rose (1995), Guelke ja Morin (2001) sekä Kwan (2001) osoittavat kukin omalla tavallaan, että postmodernia taustaa vasten luettuna sosiaalinen sukupuoli kehittyy prosessissa, jota täytyy jatkuvasti rakentaa ja ylläpitää.

Butlerin (esim. 1990)¹²⁷ sukupuoliteorioinnin varaan rakentavat maantieteilijät korostavat, että sosiaalisen sukupuolen tuotetun ja rakennetun luonteen osoittaminen on ollut vasta puolet urakasta. Myös biologinen sukupuoli ja seksuaalisuus ovat denaturalisoitavissa. Tämentyyppeissä tutkimuksissa ei oleteta luonnollista kehoa tai alkuperäistä seksuaalisuutta, vaan vallan tuotteena muotoutunut sukupuoli oletetaan purettavaksi konstruktioksi. Simon (1996:4–6) toteaa jatkuvan muutoksen normalisoitumisen koskevan postmodernissa tilanteessa kaikkia inhimillisen elämän puolia. Toisin sanoen voidaan todeta, että sukupuoli on postmodernisoitunut.

Vallan vastapainona kaikissa kulttuurisissa yhteisöissä on myös vastustusta. Tässä yhteydessä on vaikea arvioida, liittyykö maantieteen tutkimuskohteiden laajeneminen esi-

¹²⁷Kuten monet muutkin postmoderneiksi feministeiksi luonnehditut teoreetikot Butler (1990) aloittaa Foucault'laisella sosiaalisen sukupuolen genealogisella analysoinnilla. Hän päätyy johtopäätökseen, että sukupuoli rakentuu vallan tuotteena. Se on siten historiallisesti rakentunut efekti, jolla ei ole suoraa ruumiillista alkuperää. Keho muotoutuu läpi elämän, jolloin monentyypiset käytännöt, toistuvat rituaalit ja muoti-ideaalit jättävät siihen jälkensä. Toisin sanoen sukupuolitettu ruumis voidaan käsittää performatiiviseksi konstruktioksi siinä merkityksessä kuin Austin (1962) käsitettä käyttänyt puheaktiteoriaansa yhteydessä. Performatiivisuus tarkoittaa semioottista elettä tai aktia, jossa tekeminen konstituoii olemista. Performatiivisessa aktissa luodaan olotila, mitä kuvataan. Tämä on mahdollista vain diskursseissa, joissa ennalta sovitut suhteet muodostuvat ymmärrettävän sosiaalisen ja semioottisen verkoston. Butler menee pitemmälle kuin Foucault esittäessään, että performatiiviset teot ja artikuloituneet eleet luovat illuusion systemaattisesti toimivasta ja järjestelevästä yksilöiden sukupuoliytimestä. Tämän illuusion diskursiivinen ylläpito mahdollistaa seksuaalisuuden säätelyn heteroseksuaalisuuden normitetussa viitekehityksessä (Butler 1990:136).

merkiksi drag- ja queer-tutkimuksen¹²⁸ suuntaan postmodernin erilaisuuden korostamista-voitteisiin vai yleiseen aihepiiriin vapautumiseen. Kyse saattaa olla myös siitä, että aihepiiriä on tutkittu erittäin vähän. Binnien (1997:229) mukaan queer-tiedon tuotannossa tarvitaan taide-elämästä lainattua camp-asennetta: sille on tyypillistä normeista piittaamaton kokonaisvaltainen ja itsetietoinen alakulttuurihenkisyys, joka selvimmin ilmenee yksittäisissä tulkinnoissa. Camp-asenteen keinoin voidaan esimerkiksi ilmaista hovin tai keinotekoisuuden termein sellaista, jolla tutkimuksen tekijälle ja kohteelle on vakava merkitys. Camp-asenteella voi sanoa olevan vain aste-ero pastissiin. Pastississa (Jamesonin 1991 ja Hoestereyn 2001 mukaan) on kyse siitä, että kulttuurintuottajat eivät voi enää kääntyä muualle kuin menneisyyteen, jäljitellä jo kuolleita tyylejä ja puhua niiden naamioiden ja äänien kautta, jotka on varastoitu jo nyt globaalin kulttuurin kuvitteelliseen museoon. Taiteessa ja vihteessä oheinen kehitys liittyy modernien ilmaisujen loppuun kulumiseen ja menneeseen palamiseen.¹²⁹

Postmodernin feminismiin edustajat ovat seuranneet tarkkaan, miten naiseuden representaatioita tuotetaan, vastaanotetaan ja välitetään erityisesti joukkotiedotusvälineissä. Esimerkiksi Leslien (1993:694–695) mukaan sukupuolitettut identiteetit konstruoidaan suurelta osin kulutustottumusten tarjoaman kuvavirran kautta. Luovuus on patriarkalisessa kulttuurissa perinteisesti sukupuolitettu miehisyyteen ja passiivisuus naiseuteen liittyväksi. Modernistisissa taide-elementeissä miehelle katseelle suunnitellulla kuvallisella ilmaisulla on naisille tarjottu vain esineellistettyä, anonymia, marginalisoitua ja jopa "olemassa olemattoman objektin" roolia. Feministisesti orientoituneet taiteilijat ovat perinteisesti ottaneet taiteelliseksi tehtäväkseen miehisen katseen kivettävän ja objektivoivan vaikutuksen paljastamisen, työskentelyn identifioitumista vastaan, monenlaisten katselu- ja lukemiskuvakulmien provosoimisen sekä yleisön aktivoimisen huomaamaan kuvien välityksellä muotoutuneiden identiteettimielleyhtymien keinotekoisuuden. Tämän havainnollistamiseksi maantieteen alan lehtiin kirjoittajista ainakin Deutsche (1991:9, 22) tarkastelee postmodernististen valokuvateosten naisrepresentaatioita. Esimerkkitaiteilijoiksi hän on valinnut Cindy Shermanin ja Barbara Krugerin, jotka ovat täysin tietoisia taiteen poli-

¹²⁸Binnien (1997:225) mukaan queer-tutkimuksilla tarkoitetaan semioottisen näkökulman ja sosiaalisten ilmiöiden yhdistymää, jossa tutkimuskohteiden sosiaalinen ja biologinen sukupuoli edellyttää harkinnanvaraista kontekstuaalista määrittelyä. Käsitteenä queer vastustaa tehokkaasti kiinteitä merkityksiä, sillä ne rajoittavat ajattelua eivätkä pysty kuvaamaan seksuaalisuuden ilmenemismuotoja riittävän onnistuneella tavalla. Dragissa on kyse ristiinpukeutumisen roolipelistä, jossa sukupuolieron merkit on irrotettu kiinteistä konteksteistaan. Yleensä tyyli-merkkien estoton sekoittaminen ja yhdistely toteutetaan tietoisien epäjohtomukaisesti, mikä entisestään korostaa sukupuolieron haurautta ja keinotekoista luonnetta. Dragissa sukupuoli konstituoituu silkkana imitaationa ja illuusiona: siltä puuttuu alkuperä, koska sen merkitsijät vaihtuvat jatkuvasti. Tässä yhteydessä Saussurea mukaillen voitaisiin sanoa, että postmodernille tilanteelle on laajemminkin merkityksessä ominaista vain signifioijien tavoittaminen ja löytäminen. Myös Baudrillardin simulaatioteoriolla näyttää olevan vahvoja teoreettisia liittymäkohtia postmodernien feminististen sukupoliteorioiden kanssa.

¹²⁹Esimerkiksi Vattimon (1988:58) mukaan modernilla taiteellisella ilmaisulla on kolmenlaisia loppuja, ja yksi niistä on hiljaisuus. Toisin sanoen moderni saavuttaa täyttymyksensä siten, ettei mitään muuta ilmaisumuotoa löydy. Hiljaisuuden ohella modernin taiteen loppua indikoiviin aspekteihin kuuluvat utopioiden luominen ja kitsch. Mikään näistä kolmesta tavasta ei kuitenkaan merkitse modernin ylittämistä. Pikemminkin ylitetään se oletamus, että modernilla olisi vain yksi loppu.

tiikasta mekaanisen jäljentämisen aikakaudella. Kummankin taiteilijan kuvat dekonstruivat joukkotiedotusvälineiden ikuistamia stereotypioita naisena olemisesta siten, että ne suunnitelmallisesti hyödyntävät massiivisten mainos- ja uutiskuvavirtojen tarjoamia aineistoja, tuttuja ympäristöjä ja käsitteistöjä. Samalla kuvarepresentaatiot pelaavat joukkotiedotusvälineiden omaa peliä niiden omilla säännöillä eivätkä pyri aktiivisesti erottautumaan siitä. Näin Kruger ja Sherman korostavat kieleen konstruoituja merkityksiä, jotka säätelevät asennoitumista sukupuolisuuteen. Heidän laatimissaan kuvissa kaikki identiteetit näyttävät aivan yhtä keinotekoisina. Ne osoittavat, ettei katsojan ole helppo irrottautua identiteetin sosiaalisista ja kulttuurisista määritelmistä. Katsojan kyky yhdistellä näitä kombinaatioita luo "merkkien leikin" baudrillard'laisessa merkityksessä.¹³⁰ Modernin dikotomioihin perustuvalla kielellä ilmaistuna voitaisiin sanoa, että sisimmän identiteetin (eli perustan) alta ei ole löydettävissä muuta kuin uusi uloin ilmentymämuoto (pinta). Toisin sanoen ajatonta, universaalia ihmisen ideaa ja inhimillistä toimintaa selittävää ydintä ei ole. Vastaavasti ihmisen identiteetin perustaksi ei nähdä mitään absoluuttista, ajatonta, universaalia, psykologista tai sosiaalista perustaa. Antiessentialismi ei kiellä olemuksia ja identiteettejä vaan korostaa, että myös identiteetit ja olemukset ovat väliaikaisia ja kulttuurisesti spesifejä. Vakaa ja vain vähän varioiva identiteetti osoittautuu riittämättömäksi, koska inhimillisen toiminnan kontekstit ovat monipuolistuneet räjähdysmäisesti muissakin gender-tematiikan konteksteissa kuin representaatiota koskevissa. Yhteiskunnan rationalisoituminen, kollektiivisten merkitysten katoaminen, sopeutumattomuus äkillisesti muuttuviin tilanteisiin ja elämismaailman muunlainen kolonialisoituminen edellyttävät joustavia elämänstrategioita, eikä tilanteiden "syiden" niputtaminen monoliittiseen modernisaatiokehitykseen tällöin johda mihinkään.

Vaikka sukupuoli ei olisikaan vahvin henkilön identiteettiä konstituiva piirre, voidaan sanoa, että konstruktivistiset näkökulmat identiteetin muokkaamisesta sosiaalisten käytäntöjen kautta muistuttavat filosofiassa jo pitkään jatkuneen *tahdonvapauden ja determinismin* välistä rajankäyntiä. Toisaalta voidaan olettaa, että sosiaaliset tekijät ohjaavat ja determinoivat yksilön käyttäytymistä kohti jonkin identiteetin tai genderin konstruoinnista. Toisaalta identiteettien ja genderien ulkoisessa representoinnissa ja merkeissä on kyse vapaasta valinnasta. Mikäli tutkija olettaa näistä kahdesta näkökulmasta vain toisen, teoreettiset perustelut jäävät yksioikoisen spekulatiivisuuden varaan. Aidosti postmoderni näkökulma korostaisi näiden kahden näkökulman välistä jännitettä ja tilannesidonaisuutta. Näin esimerkiksi Craddockin (2000:159) painottama postmodernismin näkökulman mukainen tiedon osittaisuus ja situationaalisuus korostuvat.

Oleellista on huomata, että postmodernin feminismien mukaisissa tutkimuksissa naisia ei pidetä tutkimuksen keskipisteenä, vaan on siirretty feminiinisuuden ja maskuliinisuuden sosiaalisten konstruktioiden sekä erilaisten genderöityjen identiteettien ylläpitämisen tutkimiseen. Longhurstin (2001:645) mukaan feministisen kulttuurimaantieteen kenttä on metodeiltaan, teorioiltaan ja kohteiltaan kukoistava siihen nähden, että kyseessä on disiplinaarinen rajapinnalla operoiva ala. Tutkimusteemoiksi ovat nousseet esimerkiksi seksuaali-

¹³⁰Tässä seikassa ne muistuttavat rätätälän dilemmaa: se, millä tavoin yksilö pukeutuu, vaikuttaa siihen, miten häntä kohdellaan ja mihin kategoriaan hänet asetetaan. Toisin sanoen muokkaamalla kielenkäyttötapaansa, eleitään tai kampaustaan yksilö kykenee muuttamaan aivan ratkaisevalla tavalla hänestä luomaamme käsitystä ja siten ollen representaatiota. Tämä yksittäinen seikka antaa aiheita olettaa, ettei mitään yhtä ja aitoa identiteettiä ole löydettävissä.

suuden, halun ja tilan tekstuaalinen suhde tai kehojen spatiaalisuus ruokailupaikka-, matkustelu- ja harrastustottumuksissa. Erityisesti maskuliinisuuden mediarepresentaatiot sekä maskuliinisuuden konstruoinnin muodot poikkeavissa tilanteissa kuten sairauksissa, vammaisuudessa, kriiseissä ja syrjinnässä ovat saaneet jalansijaa tutkimuskohteina. Aineistoina hyödynnetään pääosin kvalitatiivisia metodeja kuten omaelämäkertoja ja haastatteluja. Yleisesti ottaen tutkimuksista käy ilmi, että genderin ilmentäminen toteutuu erittäin joustavaraajaisesti. Vaihtoehtoisia hybridi-identiteettejä sovelletaan eri tiloissa ja eri rotujen kanssa käytävissä sosiaalisissa käytännöissä.

Shurmer-Smith (1994) ja Price-Chalita (1994) tuovat esiin uudentyyppisen feministisen tilateoreettisen käsityksen. Tämä näkemys kykenee kuvailemaan paitsi tilan sosiaalisuuteen ja hallintaan liittyviä kysymyksiä, myös tilan subjektiivista kokemista. Esimerkiksi Rosen (1993:140–150, 159) mukaan naisten tilakokemuksia voi luonnehtia paradoksaalisen tilan käsitteellä. Paradoksaalisille tiloille on ominaista, että kaksiulotteisella kartalla toisensa poissulkevinä representoituina¹³¹ ne saavutetaan postmodernin kaupunkisuunnittelun puolijulkisissa vapaa-ajankeskuksissa yhtä aikaa. Muissakin suhteissa julkisista tiloista on tullut luonteeltaan yksityisempiä valvonta- ja turvallisuusfirmojen vartiointipalvelujen kautta. Siten esimerkiksi ruumiillinen tilakokemus ja siihen liittyvät mielentilat sulautuvat, jolloin konkreettinen spatiaalisuus ja spatiaaliset metaforat saavat uudenlaisen yhteyden. Paradoksaaliset tilat tarjoavat myös samanaikaisesti vaaroja ja vapautta: niissä esiintyy satunnaisesti miesten toteuttamaa tilan hallintaa, mutta ne mahdollistavat paon modernin yhteiskunnan maskuliiniselta hegemonialta ja normeilta. Samoin kuin naistutkimuksessa yleensäkin sukupuolta ei käsitteellistetä konkreettisenä biologisena ja sosiaalisena yhteen kietoutumisen kautta rakentuvana ominaisuutena, vaan fenomenologisesti ymmärrettynä olemisen tyylinä tai identiteettiä tuottavana tilallisena performanssina (Rose 1996:58). Erityisesti pyrkimys henki–ruumis -dikotomian purkamiseen on tuonut ruumiin tiedon korostetusti esille. Keho käsitteellistetään tällöin yksilön materiaalisena, joustavaraajaisena tilaa tarvitsevana paikkana ja identiteetin sijaintina (McDowell 1991b, 1999:40; Law 1999:580–581) tai karttana, johon sosiaalinen käsikirjoitus jättää jälkensä (Grosz 1990:65–69). Epistemologisella tasolla tilan sukupuolittuneisuutta tarkastellaan kyseenalaistamalla muutamia seikkoja, joita modernin ajattelutavan mukaan on pidetty tietona ja tiedon muodostamisen tapana. Esimerkiksi paikkoja ei käsitteellistetä ainoastaan koordinaatioille asettuviksi yksiselitteisiksi sijainneiksi, vaan ne teorioidaan joustaviksi konstruktioiksi. Epätasaisten valtasuhteiden katsotaan konstruoivan säännöt, jotka puolestaan määrittelevät paikkojen väliset rajat. Näin fenomenologis-eksistentiaalinen ja kokemuksellisuuteen perustuva tieto korostuu määriteltäessä vaikkapa katu-, uimaranta-, tori- tai vapaa-aikatilojen ulottuvuutta. Feministisesti orientoituneissa tutkimuksissa oletetaan, että sellainen tutkija, jolla on jokin spesifi näkökulma, pystyy usein antamaan totuudenmukaisemman kuvauksen kuin näkökulmaton neutraali kertoja.

Yhteenvedon voidaan sanoa, että feminismiä käsittelevät postmodernin diskurssit tuovat erittäin selkeästi esiin keinotekoisuuden, joka liittyy "modernien" ja "postmodernien" elementtien jäykkään erotteluun. Postmoderni on siinä mielessä suhteellinen käsite, että se ei merkitse mitään yksinään, ilman viittausta johonkin abstraktiin tai konkreettiseen objektiin. Käsitteenä se konstruoituu diskurssiensa kautta. Pikemminkin kuin sukupuolten erojen käsittelystä postmodernissa on kyse limittyneisyyden tilasta, joka esiintyy kategorioiden

¹³¹ Esimerkiksi sisällä/ulkona, keskellä/marginaalissa, lähellä/kaukana tai yksityisessä/julkisessa tilassa.

den välissä. Merkitykselliset erot eivät ole absoluuttisia realismin mielessä. Feminismin ja postmodernin suhde näyttäytyy pikemminkin dialogisena. Myös Bergin (1993:490) käsityksen mukaan feminismin on samanaikaisesti sekä postmodernin sisällä että sen ulkopuolella.

On kuitenkin syytä huomata, että tiedon osittaisuutta ja sosiaalista sijoittuneisuutta painottavan postmodernin feminismin muodot eivät ole jääneet ristiriidattomiksi. Yhden oikean tai universaalien totuuden kieltämisestä ei välttämättä seuraa, etteivätkö jotkin osatodut olisi toisia oikeellisempia perusteltavuudeltaan arvioituina. Osatoduuksien perustelu uusilla relativistisilla osatoduuksilla vaikeuttaa kokonaisuuksien hahmottamista. On selvää, että identiteettien jatkuva dekonstruointi epäyhtenäistää ja suhteellistaa koko ihmiskäsityksen. Traditionaalisten tasa-arvoa tavoittelevien feministien pyrkimys maailman muuttamiseen näyttäytyy yhä kaukaisempaan tilanteeseen, jossa mitään yhtenäistä sukupuolisuuden kategoriaa, naisdiskurssia tai käsityksiä naiseudesta ei ole teorioitu.

4.2. DISIPLINAARISET KONTEKSTIT

4.2.1. Tilan käsitteeseen sidotut kontekstit

Yleisen kulttuurintutkimuksen gender-käsitteen ja spesifin maantieteen tila-käsitteen suhteellistumisessa on nähtävissä analogia: molemmat käsitettiin aiemmin 1900-luvulla positivistisen tiedeihanteen mukaisesti absoluuttisiksi, luonnon asettamiksi mutta ihmisen muokattavissa oleviksi epäproblemaattisiksi luokitteluvälineiksi. Jossakin määrin niihin liitettiin essentialistisia piirteitä kuten feminiinisen genderin ajallinen stabiilius ja tilaan kiinnittyminen koordinaatistoon. Aivan vastaavasti kuin genderin nähtiin sisältävän tuhoisan, painostavan kuvitelman "naiseudesta", joka tyrää täysin erot naisten välillä, positivistinen käsitys tilasta sisälsi homogenisoivan konnotaation. Kuten hyvin voidaan aavistaa, postmoderni ajattelu kohdisti kritiikin terävimmän kärkensä näiden kummankin käsittämiseen itsestäänselvyksinä ja determinoivina aspekteina.

Voidaan sanoa, että aivan samalla tavoin kuin teollinen vallankumous pakotti 1800-luvun teoretikot arvioimaan uudelleen inhimillisen kokemusmaailman ulottuvuuksia, 1900-luvun loppuun ajoittunut informaatiovallankumouksen vaikutus tiedon muotoihin, informaation saantiin ja soveltamiseen on aktivoinut tilaan ja sen määritelmiin liittyviä teorioita.¹³² Jo yleinen suhteellisuusteoria vei pohjan niiltä yhteiskuntatieteisiin vai-

¹³²Kuten muistamme, Kantin mukaan ajan ja tilan kokeminen kuuluvat ihmisen olemassaolon peruskategoriaihin, joten maantieteessä ne on kauan otettu itsestäänselvyksinä tai "annettuina" (Strohmayr 1998:108). Tietoisuuden sijainnillisuus määrittäytyy suhteina ympäröivään tilaan, ja ymmärryskykymme sijoittaa kehomme aina suhteessa johonkin paikkaan tai ympäristön objektiin. Vaikka tila on kuulunut maantieteen tiedonalan ydinintresseihin antiikin ajoista lähtien, suuri osa tilan teorioinnista liittyy geometriikkaan, syy- ja seuraussuhteiden analyysiin, materiaalien ympäristötekijöiden kartoitukseen tai kulttuurierojen havainnointiin. Tilan käsitteellistäminen tuotettuna tai rakennettuna sai 1980- ja 1990-luvulla niin laajan yleisen hyväksynnän, ettei näin määrittyneen tilakäsityksen perusteiden oikeuttamista tarvittu (Unwin 2000:12).

kuttaneilta olettamuksilta, joiden mukaan olisi olemassa absoluuttinen spatiaalinen vertailusysteemi; niiden suhteen aika ja liike olisi kuvattavissa absoluuttisesti. Tilan suhteellisuus yhteiskunnallisten käytäntöjen näyttämönä korostui monin tavoin myös Michel Foucault'n ajattelussa. Foucault oli kiinnostunut tilasta (Driverin 1985 mukaan) kahdesta syystä. Ensinnäkään hän ei luottanut tyhjästä abstraktioista koottuun historiaan vaan korosti erityisen ja paikallisen artikulaatiota historian kokonaisuuden kanssa. Toiseksi hän näki spatiaalisten organisaatioiden tärkeyden sosiaalisissa, taloudellisissa ja poliittisissa strategioissa vain erityiskonteksteissa, kuten vallankäytön ilmenemisenä. Peetin (1998:229) mukaan vallan spatiaalisten muotojen tutkiminen tarjoaa erään lähtökohdan postmodernille maantieteelle. Foucault'n spatialisoidun ajattelun mukaan tieto/vallan lisäksi yhteiskunnallisia suhteita voidaan kuvata yhdistetyn aika/tilan kautta (Madanipour 1996:347). Heterotooppiseen tilaan liittyy paljon relaatioita, jotka ovat toisiinsa palautumattomia eivätkä rakennu toistensa päälle. Traditionaalisen tilakäsityksen (Strohmayer 1998; Beynon & Hudson 1993) dimensiot kuten määriteltävissä oleva muoto, etäisyys, suunta ja tilavuus menettävät merkityksensä viimeistään virtuaalitilaa käsiteltäessä.

Kaiken kaikkiaan maantieteessä tilasta on tullut keskeinen intellektuaalisen tutkimuksen ja problematisoinnin kohde (Heffernan 2000:349). Tämä on havaittavissa jossakin määrin myös artikkeliaineistossa, jossa lähes 10 % postmodernin konteksteista keskittyy tila-aspekteihin. Ensinnäkin on tutkittu tapoja, joilla kootut tiedot on legitimoitu koskemaan jotakin spesifisti määriteltävissä olevaa tilaa. Tilan järjestyksellisyys on luotu yleensä yksinkertaistamalla ja yhdistelemällä eri lähteistä koottujen aineistojen yksityiskohtia, minkä jälkeen ne on visualisoitu esimerkiksi tilastoina, karttoina tai skemaattisina malleina. Toiseksi huomiota on kiinnitetty tilan käsitteellistämiseen. Jaottelua suhteelliseen tilaan ja absoluuttiseen tilaan käsittelee esimerkiksi Madanipour (1995:349) ja päätyy johtopäätökseen, että fyysisen, kognitiivisen ja sosiaalisen tilan erottelu on vaikeuttanut eri tieteenalojen välistä kommunikaatiota. Erityisesti loogis-positivistisesta näkökulmasta kirjoitettiin lukuisia maantieteen metodologisia aapisia, joissa geometriaa hyödynnettiin esimerkiksi heksagonaalisten markkina-alueiden määrittelyissä (Harvey 1973). Niissäkin aika on nähty dynaamiseksi historian liikevoimaksi, periodisoinnin kulmakiveksi ja samalla muutosta ohjaavaksi ja ilmentäväksi ulottuvuudeksi.¹³³ Tilan ja sen sisältämien elämäkäytäntöjen oletettiin muuttuvan ajan funktiona. Muissakin suhteissa yhteiskuntateorioissa ja -filosofioissa tila on jäänyt alisteiseksi ajalle (Smith R. 1997:305). Esimerkiksi filosofi Henri Bergson (1896/1988) esitti, että inhimillisen ymmärryksen tuotteita kuten geometrian ja logiikan käytäntöjä voidaan soveltaa menestyksellisesti ainoastaan elottomiin ja vakioina pysyviin kappaleisiin. Hänen mukaansa abstrakti käsitteellisyys ei pysty tavoittamaan edes aineellisessa todellisuudessa esiintyvää liikettä ja muutosta, joten vielä vähemmän sillä on edes potentiaalisia mahdollisuuksia käsittää elämään liittyviä jatkuvia

¹³³ *Ajan ja tilan suhdetta toisiinsa voidaan käsitteellistää metaforien avulla. Inhimillinen pyrkimys käsitteellistää kulttuurisia, yhteiskunnallisia ja psykologisia ilmiöitä ensisijaisesti tiloiksi on ongelmallista esimerkiksi historiallisesta näkökulmasta siksi, että vaarana on kadottaa prosessintaju ja sen avoimuus. Aikaa voidaan representoida tilallisesti laadittujen diagrammien ja mallien avulla, mutta ajallisuutta ei voi koskaan redusoida tilallisuudeksi. Mallien, muotojen ja rakenteiden keinoin tapahtuva representointi ja teoriointi luo samalla spatiaalisuutta, joka kohdistuu ajallisiin kokemuksiimme. Jokainen tasojen ja ulottuvuuksien, puolten ja erojen välillä tehty jaottelu perustuu tietyille aikajatkumoiden jähmettämislle visualisoitavissa oleviksi hahmoiksi (Gregory 1994:114–124).*

spatiaalisia muutostapahtumia. Tilan prosessit näyttäytyvät keston ajan virrassa. Postmoderniin ajatteluun yhdistäen ajan ja tilan suhteesta voidaan kokoavasti sanoa, että jokainen postmoderniksi luonnehdittavissa oleva "juuri nyt" -tilanne sisältää modernin "ei vielä" -tilanteen. Olssonin (2001:255) mukaan tämä on vain yksi osoitus siitä, että suurin osa inhimillisestä elämästä on kirjallisten tulkintojen saavuttamattomissa.

Kolmanneksi tilan performatiivinen luonne on otettu tutkimuskohteeksi. Jälleen Bergsonia mukaillen voidaan sanoa, että inhimillinen ymmärrys on kykenemätön ymmärtämään skemaattisten mallien ja representaatioiden keinoin tilaa ja siihen kytkeytyneitä elämäkäytäntöjä, jotka toteutuessaan konstruoivat tilan. Tilaa on perinteisesti rakennettu yhdessä tietoisesti sovitussa käytännössä siten, että tila representoidaan asettamalla rajoja ei-tilallisille prosesseille. Näin on käynyt ainakin kansallisten kulttuuritilojen rakentamisessa. Samoin mittakaavojen ja analyysien tasot on asetettu esimerkiksi joko mikro- tai makrotaloustieteen mukaisesti tai joko kansainvälisen tai kansallisen tason mukaan. Modernin spatiaalisuuden historiaan, käsitteisiin, traditioihin ja muunnoksiin ovat perehtyneet mm. Gelder ja Jacobs (1995), Beynon ja Hudson (1993) ja Marden (1992). Niissä tuodaan esiin siinä määrin selkeästi modernin tilakäsitteen varioiva luonne sovelluksineen, ettei sitä ole aiheellista toistaa tässä yhteydessä. Kokoavasti voidaan Mardeniin (1992:43) vedoten todeta, että moderni tilakäsite perustuu funktionaaliseen uskomukseen, jonka mukaan tila muotoutuu yhteiskunnallisten käytäntöjen tuloksena. Näitä käytäntöjä voidaan yhdistellä monilla tavoilla, ja kontekstista riippuu, saadaanko "tulokseksi" poliittisia tiloja (esim. Häkli 1998; Elazar 1999), taloudellisia tiloja (esim. Bassett 1990; Barnes 2001), esteettisiä tiloja (esim. Bonnett 1992), urbaaneja tiloja (esim. Koskela 2000), kehollistettuja tiloja (esim. Parr 2002), kybertiloja (esim. Kitchin 1998) tai vaikkapa heteroseksualisoituja tiloja (esim. Valentine 1993:397–409). Yleisesti ottaen tilan tuotantoa käsitteleville maantieteen 1990-luvun tutkimuksille on yhteistä, että Lefebvren¹³⁴ kompleksisia tilan tuotannon teo-

¹³⁴Lefebvren (1991:38–40) teorioimat tilan kolme tasoa perustuvat dialektiikkaan, sillä kyse on viime kädessä tuotantosuhteiden spatiaalisista piirteistä. Siinä tilan ensimmäisenä muotona nähdään spatiaaliset käytännöt: niillä tarkoitetaan tiettyyn alueeseen sidottuja yhteiskunnan määrittelemiä konkreettisia maankäytön tapoja, joilla tilaa järjestetään, hyödynnetään ja sovelletaan esimerkiksi vapaa-ajan, työn ja yksityiselämän tarpeisiin. Tilan representaatioilla viitataan käsitteellisiin jäsenyyksiin siitä, millä tavoin tilan yhteiskunnallinen, tuotannollinen tai ammatillinen hyödyntäminen näkyy merkkeinä esimerkiksi kartoissa, maankäyttösuunnitelmissa tai kaupunkirakennelmalleissa. Representaation tilat kolmantena muotona tarkoittavat tilan symbolisen tai metatason tunnistamista. Se viittaa tilan hyödyntäjien kokemuksiin ei-verbaalisiin elämyksiin, joista on kyse esimerkiksi arkkitehtonisten ratkaisuiden luomissa tilavaikutelmissa. Tilalla voidaan representoida esimerkiksi rakennuksen funktiota oikeuden tai hallinnon toimeenpanijana. Viime kädessä representaation tila dominoi muita tilatasoja, sillä se antaa symboliset merkitykset konkreettisille objekteille. Tätä yhteiskuntatieteistä lainatun tila-käsitysten kehikon soveltamisen määrää maantieteen alalla ei voi yliarvioida.

reettisiä perusteita on hyödynnetty, muokattu ja sovellettu joustavaan ja erot huomioon ottavaan suuntaan.¹³⁵

Siitä, että tila varsin usein on käsitteellistetty inhimillisten käytäntöjen kuten rakentamisen, tuotannon, liikenteen ja virkistystyksen tuotteeksi, ei seuraa, että teorioinneissa oletettaisiin ristiriidaton tilakäsitys. Jo Lefebvren (1991) tilan dialektiikka toi kartesiolaisen tilakäsityksen vastapainona esiin ristiriitaisuuksia tilan määrän ja laadun, tilan kulutuksen ja tuotannon, paikallisen fragmentaation ja globaalien elementtien välillä. Madanipourin (1996:340) mukaan Lefebvren tilateoreettinen kehys tarjoaa yhdistävän väylän mentaalisen ja todellisen tilan välisen käsittekuilun ylittämiseen. Samalla se tuo esille modernia ja postmodernia hiertäneen ajan ja tilan keskinäisten suhteiden määrittymisen. Modernille yhteiskunnalle on ominaista erilaisten ajallisten käsitysten kuten lineaarisen, syklisen, absoluuttisen ja relatiivisen ajan toisiaan täydentävyys ja vuoropuhelu eri konteksteissa. Postmodernin relatiivisen aikahypoteesin mukaan tekeminen ja tapahtuminen luovat aikaa. Pikemmin kuin erilaisista aikakäsityksistä, kyse on näkemyksistä, millaiset prosessit ja tapahtumaketjut määrittelevät ajan kulun. Harvey (1990:424–425) näkee tilan jatkuvan uudelleentuotannon ja laajenemisen eri alueille kapitalismin elinehtona. Tilan esteitä vähennettiin tuottamalla uusia tiloja kuten lentokenttä-, terminaali- ja lastaustiloja. Hänen (1989) mukaansa toisensa leikkaavat rahan, ajan ja tilan määräysvalta muodostavat yhteiskunnallisen voimasarjan: ne tahot, jotka vaikuttavat mm. liikenteen ja kommunikaatiovälineiden alueelliseen jakautumiseen, samalla hallitsevat tilaa ja kontrolloivat paikan politiikkaa. Harveyn esittämässä postmodernissa tilanteessa postmodernismi haluttiin uudel-

¹³⁵Unwin (2000:13–15, 17) muistuttaa, ettei Lefebvren useista erityyppisistä perspektiiveistä ammentavista tila-argumenteista ole helppo vetää yhteenvetoa. Teoriana se välttää liiallisen tilan totalisoinnin muissa suhteissa paitsi genderin suhteen (Blum & Nast 1996). Parhaimmillaan se on ymmärrettävissä ranskalaisen 1960–70-lukujen vaihteen tilanteen kuvaajana. Tällöin yleistä tieteen tekoa dominoi radikaali ilmapiiri, jossa etsittiin kaikentyyppisiä taloudellisen epätasa-arvon syitä ja vaadittiin perusteellista sosiaalista muutosta. Muissakin suhteissa lähes kaikelta tutkimukselta edellytettiin yhteiskunnallista relevanssia. Lefebvren tapa jaotella aika ja tila erillisiksi käsitteiksi sitovat tilan tuotannon teorian kantilaiseen traditioon ja heikentää sen itselleen asettaman kriittisen potentiaalın esiintuloa. Konkreettiset käytännöt, joilla tilantuotantotavat todellisissa tilanteissa transformoivat yhteiskunnan käytäntöjä, eivät teoriassa tule esiin. Samoin keskittyminen tilantuotantoon on tapahtunut paikkateorioinnin kustannuksella, eikä se siten anna eväitä ihmisen jokapäiväisen elämän käytäntöjen yhdistämiseksi tilantuotannon kokemuksiin. Tämän ohella hämäynnystä on aiheuttanut spekulointi sillä, onko kaikki fyysinen tila todellakin sosiaalisesti tuotettua (Unwin 2000:26).

leen yhdistää marxismiin korostamalla ajan dominanssia suhteessa tilaan (Thrift 1991:460).¹³⁶

Muissakin suhteissa tulee ilmi, että spatiaalinen ristiriitaisuus näkyy lähes kaikilla inhimillisen käsityskyvyn mittareilla arvioituna. Viitekehystä ja mittakaavaa vaihtamalla tilan paradoksaalisuutta voidaan käsitellä esimerkiksi materialistis-tuotannollisesti (Beynon & Hudson 1993:185) tai fenomenologisesti ja heideggerilaisittain maailmassa oleminen näkökulmasta (Strohmayer 1998:116–117). Näiden ohella ristiriitaisuus tilojen jäsentämisessä näkyy narraatioiden hybridisyytenä (MacLeod 1998), fyysisen ja sosiaalisen tilan jatkuvana dilemmana (Madanipour 1995:337) tai representaatioina, joissa sosiaaliset ongelmat peitetään tilan estetisoinnin taakse (Law 2001:272).

Unwiniin (2000:12) viitaten voidaan osoittaa, että tilan uudelleen käsitteellistämisessä kiinnitetään huomiota modernismin ja postmodernismin vastakkainasetteluihin. Tätä tilan uudelleenspatialisaatiota ja postmodernismin juuria ovat kuvanneet mm. Glick (1990:120) ja Shields (1992:192). Voidaan puhua erillisestä *postmodernista tilakäsityksestä*, jossa korostuu tilan autonomia ja riippumattomuus yhteiskunnallisista käytännöistä. Ensinnäkin postmodernissa tilassa merkitysten konstruktio voi toteutua narraatioiden keinoin, millä on vahva konnotaatio tilan fenomenologiaan ja muihin filosofisiin yksilöllisyyttä korostaviin näkemyksiin. Toiseksi tilojen kuvaus heikkenee arvioitavissa ja vertailtavissa olevien faktojen ja asioiden objektiivisina tai ns. luonnollisina attribuutteina. Tästä tyyppiesimerkkinä voidaan mainita Sojan (1996) määrittelemän kolmannen tilan hyödyntäminen postmodernin ajattelun mukaisena käsitteenä. Kolmanneksi paikallisuus, erot ja satunnaisuus korostuvat siten, että esimerkiksi kilometreissä mitattavien etäisyyksien sijaan etäisyyksien suhteet ovat merkityksellisiä. Tämä näkyy erityisen selvästi virtuaalimaantieteen kiinnostuksena kybertilaan ja verkkotiloissa esiintyviin inhimillisen vuorovaikutuksen muotoihin.

Esimerkiksi Cresswell (1997) ja MacLeod (1998) korostavat paikkoihin liittyvää narratiivisuutta. Paikat on kuvattavissa prosesseina tai kehityksen selityksinä kertomuksen muodossa. Kronologisen kuvaamisen ohella paikkanarratiivit olettavat omassa kontekstissaan kausaalilogiikan, jossa jokainen tapahtuma johtaa kulloiseenkin johtopäätökseen. Narratiivin muotoseikat kannattelevat sellaisia paikka-argumentaation representaatioon liittyviä piirteitä, jotka eivät välttämättä kestä kriittistä tarkastelua. Voidaan sanoa, että kaikissa paikoissa kertovat ja ei-kertovat muodot ovat läsnä tekstuaalisina potentiaaleina. Toisinaan narratiiviset muodot ajankohtaistuvat, aktivoituvat ja aktualisoituvat. MacLeodin (1998:841–847) mukaan esimerkiksi Skotlannin kansallinen tila voidaan määritellä vaihtoehtoisten, intresseiltään ristiriitaisten hybridinarratiivien kautta. Yhtäältä saatetaan korostaa tilan identiteetin muotoutumista valtiottomana kansakuntana, kansallisena aluee-

¹³⁶Jamesonin (1989) mukaan postmoderni muutos oli osa ajan ja tilan paikan kokemisen kriisiä, jossa ajalliset kategoriat alkavat dominoida tilallisia kategorioita ja jossa globaalit prosessit alistavat paikallisen ominaislaadun. Aika-tila -kompression prosessi ja kokemus ovat tulosta yleisestä moderniteetin elämäntahdin kiihtymisestä. Se paitsi lyhentää aikaperspektiiviä ja laajentaa nykyhetkeä, myös ylittää tilalliset rajat ja kutistaa maailman globaaliseksi kyläksi. Toisin sanoen aika-tila -kompression kokemus vaikuttaa radikaalilla tavalla ihmisten tilaan ja aikaan liittyviin kokemuksiin myös arkielämässä. Bridgen (2000:524–525) mukaan yksilöllillä on kovin erilaiset resurssit ja positiot vastata aika-tila -kompressioon: ääripäinä osa aika-tilan suhteen suljetuissa verkostoissa työskentelevistä kokee aika-tila -kompressiota ja pystyy kontrolloimaan sen merkitystä. Osa puolestaan sijoittuu vallan ja sen globaalien virtojen ulkopuolelle ja kokee sen abstraktina mutta latenttina tehtävissään. Näiden välille sijoittuu suurin osa inhimillisistä toimijoista.

na tai symbolisena muotona. Seurauksena on maantieteen ja postmodernin filosofian huomattava lähentyminen. Oakes (1997:509 ja samoin Buttimer 1990:3, 20) osoittavat maailmankirjallisuuden tarinavarastosta esimerkkinä Goethen, jonka kuvaus Faustista kertoo sekä modernin tilakäsityksen että inhimillisestä päämäärien ja keinojen ristiriitaisuuksista enemmän kuin maantieteen parhaimmat teoreetikot. Oakes on sitä mieltä, että modernien totalisoivien tilakäsitysten sijaan tulisi kiinnittää huomiota partikulaarisiin ja merkityksellistettyihin paikkoihin. Hänen näkemyksensä muistuttaa kovin paljon Thriftin (1991:459) käyttämää yhtäläisyysoletusta, jossa tila ja erityisesti sen merkityksellistetty paikallisuus merkitsevät suunnilleen samaa kuin erilaisuus, mikä puolestaan on yhtä kuin postmodernismi. Voidaan sanoa, että mikään paikka ei ole yleistettävissä esimerkiksi mallintamisen tai historian laatimisen termein. Buttimerin (1990) mukaan paikoilla viitataan inhimillisillä merkityssisällöillä ladattuihin maanpinnan osioihin, joihin elämismaailman ilmiöt ankkuroituvat ja joille muisti, arvostukset ja intentiot antavat oman leimansa. Tilan merkityksellistäminen metaforien kautta lähentää maantiedettä paitsi erilaisiin filosofisiin lähtökohtiin, myös fiktiivisiin näkemyksiin (Strohmayer 1998).¹³⁷

Soja (1996)¹³⁸ korostaa modernien dikotomioiden tulkintoja yksinkertaistavaa vaikutusta tilan teoriointiin. Tutkimuskäytäntö, jossa tila jaetaan joko metaforiseen tai materiaaliseen, neutraaliin tai sukupuolitettuun, yksityiseen tai julkiseen tai vaikkapa kaupunkitilaan ja maaseututilaan binäärikategorioiden kautta, olettaa modernin ajattelutavan hegemonian. Postmodernin Soja näkee nykyelämän vallitsevina tilanteina, jotka ovat tulleet jäädäkseen. Kyse ei ole siitä, hyväksymekö asiantilan vai emme. Sellainen lähtökohta, jossa dynaamisen ajan esitettäisiin dominoivan yksisuuntaisesti passiivista tilaa, sopii enää harvojen tutkimusten viitekehyksiin. Sojan kolmannen tilan analyysi kuvaa postmodernia tilaa varsin osuvasti. Sitä määrittelee parhaiten rajalla olon tai välitilan prosessin metafora: prosessin aspektit ovat jatkuvasti tulemassa toiseksi kuin ne ovat. Heti kun nämä liitoskohdat on havaittu, tunnistettu ja määritelty kielellisesti, ne tulevat osaksi modernia. Sojan

¹³⁷Maantieteilijät ovat jo kauan olleet kiinnostuneita kaunokirjallisuudesta, mutta viime aikoina kaikki postmodernismin vaatimukset fragmentaarisuudesta, perustahakuisuuden vastaisuudesta ja epäjatkuvuudesta täyttyvän kyberpukt-genren analysointi on osoittautunut erityisen suosituksi. Kitscin ja Knealen (2001:31–32) mukaan kyse on ennen kaikkea postmodernin tilanteen fiktiivisen kognitiivisen tulevaisuuskuvan posthumanistisesta rakentamisesta, jossa teknologia ei näyttele sivuosaa. Jatkuvasti kierrätetyistä ja nykyperspektiivistä yleensä joko pelkoina tai toiveina näyttäytyvistä elementeistä kyborgit eli koneen ja ihmisen kiinteästi yhdistävät toimijat näyttävät suosituimmilta. Vahvan tulevaisuusorientaationsa ansiosta kyberpukt-genre edellyttää maantieteellisen mielikuvituksen sovelluksia, rohkeita arvauksia ja vankkaa tietämystä nykytilanteen teknisestä tasosta (Kitchin & Kneale 2001:19–20, 31–32).

¹³⁸Soja jakaa tilan kolmeen, toistensa kanssa vuorovaikutuksessa olevaan osaan. Tämä muistuttaa kovin sekä popperilaista maailmantulkintaa että Foucaultin heterotopiaa. Sojan ensimmäisen tilan (Popperin ensimmäisen maailman) elementteihin kuuluu materiaalistien ja fyysisten olioiden joukko. Sojan toinen tila (Popperin toinen maailma) rakentuu subjektiivisista kokemuksista. Sojan kolmannen tilan (Popperin kolmannen maailman) konstituentteina kulttuurituotteet kuten tekstit ovat luonteeltaan intersubjektiivisia. Sojan (1996:11) kolmas tila poikkeaa edellä esitetystä siinä, että se on samanaikaisesti todellinen, kuviteltu ja vielä muutakin. Tämä "muutakin" tarkoittaa, että kolmas tila sisältää binäärikategorioiden perustuvan tilan ajattelumallin. Silti se kykenee kriittisen potentiaalinsa saavuttamiseen, koska se ylittää binääriajattelun ja korostaa niiden välillä olevaa limittäisyyttä ja hybridisyyttä. Tässä suhteessa se tuo mieleen Foucaultin heterotopian, jossa kyse ei ole tilan ontologiasta vaan tilan tulkinnasta ja erilaisista määrittelyistä.

(1996) kolmannen tilan käsitteeseen viitaten on pyritty ylittämään akateemisen teorioinnin ja poliittisen aktivismin ilmeiset vastakkainasettelut. Esimerkiksi Routledge (1996:414) tunnistaa kognitiivisen kolmannen tilan, jossa sitoutumisten ja objektiivisuuden dialogi ei johda synteisiin, vaan uuden avoimen keskustelualueen muotoutumiseen.

Hypertodellisuus, virtuaalitodellisuus ja kybertodellisuus liittyvät käsitteellisesti toisiinsa. Baudrillardin teorioimassa hypertodellisuudessa kuvan ja todellisuuden välinen aukko kurotaan umpeen, koska kaikki välittyy ja suodattuu kommentaattoreiden, uutistoitimistojen, kuvien, standardoitujen analyysien, puheohjelmien tai esitettäväksi tarkoin valittujen tapahtumien kautta. Median esittämästä tapahtumasta tulee simulaatio ja samalla eräänlainen peli, jolle osapuolet antavat omia, todellisuuden ylittäviä hypermerkityksiään. Virtuaalitodellisuudella tarkoitetaan kaikkia kolmiulotteisen tiedonhallinnan ja kokemuksen muotoja (Taylor 1997). Esimerkiksi stereolaseilla katsotut valokuvat tai elokuvat sisältävät oman virtuaalitodellisuutensa, mutta niissä havainnoija on kameran rajoittaman kuva-alan vankina. Kybertodellisuuden käsitteessä halutaan painottaa digitaalisesti tuotettua todentuntuista keinotodellisuutta, jonka sisältämissä alaympäristöissä¹³⁹ käyttäjä voi liikkua apuvälineitä kuten datapukua, -laseja tai -hansikasta käyttäen. On huomattava, että näiden käsitteiden suomenkieliset merkitykset eivät ole täysin vakiintuneet, ja toisinaan niitä käytetään synonyymisesti. Yhteistä näille käsitteille on ensinnäkin todentuntuisen keinomaailman luominen. Toiseksi 1990-luvun mittaan ne on aiempaa tiukemmin yhdistetty informaatioteknologiaan ja tiedon digitaaliseen siirtoon. Kolmanneksi ne kaikki sisältävät selittävää taustaa, josta käsin maantieteenkin kiinnostus virtuaalitilan muotoihin avautuu paremmin. Kitchinin (1998:385–386) mukaan kybertila tarkoittaa kaikkia tietokoneohjelmien avulla luotuja tiloja, jotka synnyttävät virtuaalitodellisuuskokemuksen.¹⁴⁰ Tässä yhteydessä kybertila käsitteellistyy nimenomaan verkkotilana, sillä tietoverkoissa toteutuva digitaalinen viestintä muodostaa yhtenäisen tilojen verkon. Esimerkiksi videoneuvotteluyhteydessä luodaan henkilöt yhdistävä reaaliaikainen yhteys, mikä luo tehokkaan illuusion kaikille yhteisestä tilasta. Vastaavasti webbikamerat mahdollistavat tilan kokemuksen tuhansien kilometrien takaa. Toisin sanoen fyysisten etäisyys-, painovoima-, kitka- ja kolmen ulottuvuuden rajoitteiden sijaan virtuaaliympäristö tarjoaa käyttäjään mukautuvan intertekstuaalisen tilan, jossa kosmopoliittiset kokemukset hämääntyvät erittäin tehokkaasti globaalin ja paikallisen, joustavan ja kiinteän tai vanhan ja uuden rajoja. Sen sijaan "binäärikategorioiden tyrannialle" (esim. Berquist 2002) ei kybertilassa ole sijaa. Shieldsin (1992:192) mukaan postmoderni destabiloi poissaolon ja läsnäolon metonymiat. Läsnäolo ja etäisyys yhdistyvät keinotekoisesti, vieras ja läheinen tulevat havaittaviksi ja koeteltaviksi. Vastaavasti julkisen ja yksityisen, rakenteen ja toimijan tai aktiivisuuden ja passiivisuuden samanaikaisuus niveltävät hyvin yhteen postmodernin ajattelun kanssa. Tämä te-

¹³⁹*Virtuaaliympäristöllä tarkoitetaan tietokoneella teknisesti luotuja todentuntuisia ympäristöjä, jotka toteuttavat käyttäjän autonomian, immersion ja vuorovaikutuksen ehdoilla. Tällöin tilan tuntu ja verkossa olevien virtuaaliympäristöjen yhdistäminen edellyttävät navigointia helpottavia standardeja. Virtuaaliympäristö jäsentyy aina jonkin metaforan ympärille. Tällainen metafora on joko tilallinen kuten kaupunki, rakennus tai maisema tai abstrakti kuten hierarkkinen ajatussysteemi (Steuer 1995; Hillis 1999).*

¹⁴⁰*Määritelmässä Kitchin (1998) mukailee alkuperäistä William Gibsonin (1984) popularisoimaa käsitettä kybertilasta, johon käyttäjä pääsee tietokoneterminaalin ja hermoverkkokykentöjen avulla. Kyberavaruuden käsite vaikutti erittäin voimakkaasti Internetin käsitteellistämiseen tilallisten metaforien kautta. Internetin voi sanoa suorastaan konstituoituvan maantieteellisistä metaforista.*

kee verkkotilasta satunnaisen ja kaleidoskooppimaisen. Mikäli siinä esiintyy järjestystä, se ilmaantuu paikallisina saarekkeina ja jää väliaikaiseksi. Näin ollen monet modernin ajattelun ylläpitämät tilan maantieteellisen logiikan ajatuskuviot eivät näyttäyty valideina. Näihin kuuluvat olettamukset, joiden mukaan tilan objekteja tutkiessamme saamme hyvän käsityksen ideologisesta ympäristöstä.

Maantieteellisten tutkimusten kohteen kybertilasta tekevät sen moniulotteiset yhteydet tilan, paikkojen ja kansallisten rajojen traditionaalisten roolien ylläpitämiseen ja erityisesti niiden muutokseen.¹⁴¹ Postmodernin eri puolia kybertila valottaa siinä määrin eri tavoin, että oikeastaan tästä tilan käsitteellistämisen muodosta olisi relevantimpaa puhua monikossa. Tällainen bittitodellisuuden paikka, jolla ei ole vastinetta fyysisessä maailmassa, täyttää vain osin perinteisen maantieteen paikan tunnusmerkit. Kaikille yhteisen koordinaatiston sijaan verkkopaikka tarjoaa verkkomaiseman, joka kiinnittyy filosofisiin ja yhteiskunnallisiin ajatuksiin, tunteisiin, toiveisiin ja muihin inhimillisen olemisen aspekteihin. Kybertiloissa pujottelevien käyttäjien arkipäivä täyttää kaikki Baumanin teorioimat nomadisen elämäntyylin tunnusmerkit: verkko koostuu väliaikaisista paikoista, jossa ei viivytä kauaa. Samalla verkkoyhteisön voi sanoa olevan jatkuvassa tulemisen tilassa, koska verkkotila ei perustu jäykkien erojen tekemiseen läsnäolevien ja poissaolevien jäsenten osallistumisessa. Internetin ja intranettien kautta luotujen yhteisöjen ja aktiivisen toiminnan todellisuudesta voidaan olla monta mieltä. Esimerkiksi Kitschin (1998:402) pitää kommunikointia kybertilassa sosiaalisesti konstruoituna ja poliittis-taloudellisen rakenteen sisällä tapahtuvana todellisen tilanteen laajentumana. Toisaalta samat subjektiiviset mielenkiinnonkohteet yhdistävät verkkoyhteisön jäseniä, ja toimijoilla saattaa olla yhteisiä objektiivisia etuja. Esimerkiksi fiktioiden kirjoittaminen verkkoon ryhmätyöskentelynä ilmentää (Gilbertin 1995:9 mukaan) aidolla tavalla tekijän kuolemaa. Samalla se haastaa tehokkaasti modernin olettamukset essentioista ja järjestyksestä. Toisaalta yhteenkuuluvuuden määrittelevän auktoriteetin osuus kommunikaatioperiaatteiden nimeämisessä ja jäsenten erottamisessa tai hyväksymisessä saattaa olla varsin heikko. Kybertilaa luonnehtii mahdollisuuksien tila, joka näyttäytyy tilanne- ja tapauskohtaisesti myönteisenä tai kielteisenä. Osallistuja voi jäädä aineettomien mahdollisten maailmojen kybertilojen loukkuun, jossa fyysiset rajat vaikuttavat katoavan. Paikattomuuden ja suunnan menetyksen tunnetta lisää se, että mi-

¹⁴¹Varsin monet kybertilojen maantieteestä kirjoittavat maantieteilijät viittaavat Castellsin verkostoyhteiskuntateorioihin (esim. Adams 1997; Adams & Warf 1997:139; Kitchin 1998:393; Kitschin & Kneale 2001:27–28). Yksinkertaistettuna voidaan sanoa, että hänen mukaansa verkostoituminen toteutuu prosessina siten, että suuret maailmankaupungit kytkeytyvät entistä tiukemmin toisiinsa. Tämän jännitteen havainnollistamisen lisäksi verkostoyhteiskunnan käsitteeseen on viitattu useissa poikkiteollista orientaatiota hyödyntävissä maantieteellisissä tutkimuksissa.

kään hetkellinen verkkotila ei ole sitä edeltävän tilan seuraus eikä sitä seuraavan tilan riittävä syy.¹⁴²

Virtuaalitodellisuus ja virtuaalitila tuovat mukanaan kysymyksen todellisuuden luonteesta, sen ontologiasta ja epistemologiasta. Realismia kannattavan maantieteilijän mukaan virtuaalitodellisuus ymmärtyy virheellisenä kuvana aistimastamme todellisuudesta. Kantia seuraava maantieteilijä olettaa, että todellisuus on mieleemme rakentama. Kriittisen realismin kannalla olevan maantieteilijän näkemyksen mukaan kokemustemme lähde on viime kädessä todellisuus, mutta käsityskykymme ja havaintomme saattavat hyvinkin olla virheellisiä. Äärikonstruktivismiin mukaan jokainen todellisuus on virtuaalinen. Postmodernissa ajattelussa suositaan relativismia, jonka mukaan on olemassa lukuisia kuvia todellisuudesta. Kulloisenkin teorian selitysvoima ei määrity yleisten uskomusten tai havaintojen kautta, vaan paikallisesti ja tapauskohtaisesti. Tämän näkemyksen mukaan virtuaalitila on tiiviissä vuorovaikutuksessa reaali maailman kanssa eli sidoksissa sen toimijoihin, ajattelumalleihin ja realiteetteihin. Toisaalta esimerkiksi spatiaalinen tieto on siirtymässä yhä nopeammin digitaaliaikaan, mikä objektivoi sitä yhä vahvemmin. Popperin kolmen maailman malliin sovellettuna tämä voisi merkitä, että tieto pysyy yhä tiiviimmin objektiivisten kulttuurituotteiden maailmassa. Sen yhteydet fyysisten ihmisten reaali maailmaan ja individualistiseen kokemustason maailmaan heikkenevät erityisesti, jos Lyotardia (1984) mukailleen tietokannoista tulee maksullinen kulutushyödyke tai tieto ei muista syistä ole kaikkien saatavilla.

Postmoderniin tilakäsitykseen, maantieteen käsitteistön spatialisoitumiseen sekä niihin liittyviin aspekteihin on suhtauduttu myös varauksellisesti. On esitetty, että puhuttaessa virtuaali-, tekno-, kyber-, hyper- ja simuloituista tiloista on kyse ainoastaan jargonista, joka ei oikeastaan liity maantieteeseen. Pikemminkin kyse on tilan sosiologiasta, sosiaalisten suhteiden tilallisista muodoista, viestintäteknologian murroksesta tai yleisestä kyberkulttuurista (esim. Smith R. 1997:305; Silver 2004). Warkin (1994:21) avoimen näkökulman mukaan virtuaalimaantieteen tutkimus organisoituu globaalien mediatapahtumien ympärille, joille ei ole identifioitavissa selkeää kestoa, paikkaa tai mittakaavaa. Richard Smith (1997) puhuu tässä yhteydessä jopa maantieteen lopusta.

Identiteetin tai roolihahmon muuttaminen esimerkiksi Internetin keskusteluryhmissä toteutuu siinä määrin joustavasti ja individualistiset preferenssit huomioon ottaen, että vain mielikuvitus voi asettaa sille rajat. Kuitenkin navigointi suurelta osin kontrolloimattomassa Internet-tilassa tapahtuu omalla vastuulla. Valentine ja Holloway (2002:311) ovat vakuuttuneet, että näennäisestä gender-valinnanvapaudesta huolimatta monet diskriminaation ja ulossulkemisen modernit rakenteet toistuvat verkkotilassa. Viime aikoina on puhuttu todellisuusankkureista, jotka palauttavat käyttäjän kybertilasta maailmaan. Tämä toteutuu

¹⁴²Informaatioteknologian, tilan ja paikan välisiä suhteita analysoitaessa voidaan hyödyntää lukuisia näkökulmia. Grahamin (1998a) mukaan virtuaaliteknologian keinoin voidaan representoida ja mallintaa todellisten territoriaalisten alueiden tapahtumia siten, että virtuaalitila vahvistaa todellisen tilan imagoa. Näin tapahtuu esimerkiksi palvelujen osto-, vuokra- ja varaustoimintojen yhteydessä. Maantieteellisen tilan ja elektronisen tilan voi käsittää muodostavan yhteiseen suuntaan kehittyvän prosessin, joiden yhdistyminen merkitsee inhimilliselle kokemukselle toisiaan tukevia sfäärejä. Esimerkiksi virtuaalikaupunkirepresentaatioissa saattaa toteutua koko kaupunkiyhdyskunnan elementtien esittely verkossa. Käyttäjän ja verkon kombinoidussa diskurssissa ihminen ja teknologia toimivat verkostorakenteissa liittoutuneina toimijoina. Verkoston luonteeseen ja toiminnan sisältöön vaikuttavat monenlaiset tekijät.

palauttamalla mieleen oman olemassaolonsa välttämättömän rajallisuuden sekä muut ajalliset reunaehdot kuten sen, että omaa muistia ei saa deletoiduksi.

Lewisin (2000:624) mukaan korologian epäonnistuminen on korvattu erittäin abstrakteilla tilan ja paikan käsitteillä, jolloin suhteellisen vähän huomiota on jätetty aktuaalisille paikoille ja tiloille. Traditionaalisen ja tilan holistiseen kuvaamiseen ja selittämiseen pyrkineen ihmismaantieteen kannalta ongelmaksi nousee se, että mitä enemmän ja tarkempaa tietoa kerätään erityistieteiden alalta, sitä kauemmas etäännyttään tilallisten synteisien saavuttamisesta ja päinvastoin. Natter (2000:354) on sitä mieltä, että tilan metaforien käyttö postmodernissa sokeuttaa kielen ja tilan sosiaalisen luonteen näkemisen. Käsitteellinen kuilu tilan ja sen representaatioiden välillä ei ole helposti ylitettävissä.

Kokoavasti voidaan todeta, että postmoderni tilakäsitys ja sen lukuisat variaatiot eivät edellytä modernien monipuolisesti teorioitujen tilakäsitysten väistymistä. Erityisesti kybertilan teoriointi edellyttää maantieteellisen mielikuvituksen joustavuutta. Monet määreet, jotka aiemmin liittyivät termeinä postmoderniin, kuten idea korkea- ja populaarikulttuurin tai julkisen ja yksityisen sfäärin lähentymisestä, kuuluvat vakiorekvisiittaan verkko-tilan eri muodoissa. Vastaavasti monet modernissa vastakohtina esitetyt asiat, kuten kuviteltu tila ja aineellinen tila tai objektiivisen ja subjektiivisen ajattelun attributit, voidaan teoreettisesti yhdistää esimerkiksi Sojan kolmannen tilan (1996) käsitteessä. Postmodernissa tilassa korostuu paikallisuus, jonka katsotaan koostuvan sosiaalisesti konstruoiduista maailmoista. Tällaiset tilat ovat yhtä aikaa sekä materiaalisia että representationaalisia.¹⁴³

4.2.2. Kaupunkisuunnittelu

Ongelmanratkaisuprosessina kaupunkisuunnittelu¹⁴⁴ muodostaa oman hedelmällisen kenttänsä, jossa modernit ja postmodernit dilemmat havainnollistuvat jälleen hieman eri valossa. On syytä muistaa, että suunnitteluorganisaation yksityiskohdat, käytännön resurssit ja

¹⁴³Kysymys kuviteltujen tilojen ja aineellisten tilojen vertailusta ja yhteyksistä toisiinsa on palautettavissa viime kädessä materialismin ja idealismin filosofiseen suhteeseen. Idealismissa henkinen aspekti paitsi antaa merkityksen ja muodon materiaalille, se myös edeltää kaikkia fyysisiä kappaleita. Äärimaterialistisissa todellisuudenkuvauksessa oletetaan, että todellisuus koostuu ensisijaisesti aineellisista objekteista ja että tilan olemassaolo on tavalla tai toisella alisteinen materiaalisille oloille.

¹⁴⁴Perinteisesti kaupunkisuunnittelulla tarkoitetaan jossakin määrin suljetun luonteisten taajassa käytössä olevien fyysisten julkisten ympäristöjen arviointiin, kunnostamiseen ja rakentamiseen liittyvää toimintaa kuten kaavoitusta, kiinteistöjen jaottelua, kaupunkikuvan kehittämistä ja muuta maankäyttöön liittyvää toimintaa. Tässä yhteistyöhön perustuvassa toiminnassa pysyvyyden ja muutoksen elementit ovat jatkuvasti läsnä. Yleensä kaupunkimaista tilaa määrittävät arkkitehtuurin ohella asioiden väliset valtaan liittyvät suhteet: yksityinen ja julkinen aspekti, ostaja- ja myyjäkuunta, työ- ja virkistysvaihtoehdot tai rajatut ja vapaat tilankäytön realiteetit toteutuvat siinä rinta rinnan. Toisin sanoen fyysinen tila tarjoaa materiaaliset reunaehdot, joissa suhdetoiminta toteutuu, ja tämä tila on jonkin instanssin suunniteltava (Dear 2000:120–124). Lukuisat kaupunkisuunnittelun aspektit nivoutuvat läheisesti yhteen kaupunkimaantieteen kysymyksenasettelujen kanssa (mm. Lees 2002). Crush (1991:397) muistuttaa samalla, että eräät 1980-luvun maantieteen pitkittyneimmistä teoriakiistoista liittyvät kaupunkisuunnittelijoiden ja kaupunkimaantieteilijöiden näkemyseroihin siitä, tuleeko valtion rakennustukipolitiikka tulkita ensisijaisesti tuotannon vai kulutuksen termein.

traditiot vaihtelevat erittäin dynaamisella tavalla eri ympäristöissä. Siksi tässä yhteydessä keskitytään vain suunnitteluprosessin aivan yleisiin piirteisiin sillä tarkkuudella, kuin suurten linjojen havainnollistamiseksi on välttämätöntä. Samoin artikkeliaineiston 45 artikkelin ja muutaman maantieteen perusteoksen asettamissa viitekehyksissä kiinnitetään huomiota vain niihin kompleksisen suunnitteluprosessin teoreettisiin piirteisiin, joissa postmodernin merkitys havainnollistuu kaikkein ilmeisimmin.

Suunnittelu sisältää jo lähtökohdiltaan kaksijakoisia ja jännitteisiä elementtejä: urbaanien tilaratkaisuiden tehokas ja tarkoituksenmukainen toteuttaminen edellyttää toisaalta objektiivista väkiluvun, liikenteen sekä toimialojen määrän ja laadun laskennallisuuteen perustuvaa ennakointia. Toisin sanoen suunnitteluprosessiin läpäisyperiaatteella kiinnittyvä teknisyys, eksaktius, empiirisyys, järjestelmällisyys ja laskennallinen yksiselitteisyys liitetään perinteisesti tieteellisen ajattelun objektiivisuutta tavoitteleviin ideaaleihin, jolloin kaupunkisuunnittelun viimekäden tavoitteissa korostuu tilojen funktionaalisen tarkoituksenmukaisuuden periaate. Toisaalta suunnitteluun liittyy läheisesti suunnitellun alueen käyttäjäkunnan subjektiivisia, elämänhallintaan ja viihtyvyyteen liittyvien aspektien arviointia. Taiteeseen urbaanien alueiden suunnittelun liittävät inhimillisen luovuuden, intuitiion, ymmärryksen sekä kekseliäisyyden hyödyntäminen. Tämä näkyy konkreettisesti esimerkiksi rakennusryhmien keskinäisessä sijoittelussa sekä uusien ja vanhojen rakennuskantojen harmonisoinnin onnistuneisuudessa. Samoin arkkitehtuurin sisäinen estetiikka ja rakennustekniikan innovaatioiden originaalisuutta korostava sovelluskyky edellyttävät väistämättä estetiikan tajuja. Tällaisen *tieteen ja taiteen dualistisen jaon* voi kuitenkin sanoa olevan aina jossakin määrin virheellinen, sillä molemmat tulkitaan siinä liian kapeaan duaalilogiikkaan perustuen.¹⁴⁵

¹⁴⁵Yleensä voidaan sanoa, että tieteen velvoitteena on pyrkiminen perusteltuun totuuteen. Taide hyödyntää usein illuusioita ja ilmaisee tilanteita, joilla on oma sisäinen totuutensa. Kaupunkisuunnittelun nimeäminen puhtaasti taiteeksi saattaa perustua liian rajoitetuille oletuksille tieteen ja taiteen määrittelyssä. Tieteessäkin tarvitaan intuitiota, omaperäistä luovuutta sekä sisäisiä näkemyksiä. Vastaavasti matematiikan kaavoista on löydettävissä oma lyyrinen kauneutensa, joka ei havainnollistu kaikille. Kaupunkisuunnittelun nimeäminen puhtaasti tieteeksi ignoroii inhimillisen elämän humanistiset estetiikan tajuun liittyvät puolet ja saattaa perustua käsitykselle, että tiede on jäännöksettä erotettavissa taiteesta. Kuten muistamme, Foucault'n (esim. 1982:38) mukaan tiede on diskurssi muiden diskurssien joukossa, ja tiedonmuotona se on priorisoitavissa vain oman, tietyt oletukset todellisuudesta jakavan yhteisön sisällä. Siten voidaan perustellusti sanoa, että tieteen ja taiteen aspektit ovat monimutkaisella tavalla aina läsnä urbaanissa suunnittelussa. Kaupunkisuunnittelun voi sanoa suorastaan kylpevän tieteen ja taiteen välimaastossa.

Postmodernista kaupunkitilasta, tilan suunnittelusta, sen käytännöistä ja esimerkkita-pauksista varsin paljon maantieteen alalla kirjoittanut Michael Dear¹⁴⁶ (esim. 1989; Dear & Flusty 1998) edustaa tyypillisesti modernin ja postmodernin kaupunkisuunnittelun vastakkain asetteluun perustuvaa vertailua ja asettuu itse postmodernin suunnittelun kannattajaksi. Tähän postmodernin priorisoitumiseen esitetään lukuisia argumentteja. Osa niistä perustuu modernin suunnitteluprosessin jäykkyyteen ja vanhentuneeksi jääneeseen byrokratiaan. Hänen mukaansa ensinnäkin moderni urbaanien alueiden suunnittelu perustuu liiallisesti korostettuun ja individualisoituun asiantuntijuuteen. Siinä suunnittelun vaiheet on tarkoin eriytetty siten, että taustatiedon keruu esimerkiksi pääomanmuodostukseen oletetusta suunnasta, trendiekstrapolointi, laskelmat, materiaalien valinnat, kaavojen piirto, valvonta, arviointi ja toteuttaminen on hajautettu eri instansseille ja eri suunnittelijoille. Suunnittelu perustuu tietoon, jonka spesifit asiantuntijasubjektit ovat yksiselitteisesti erottavissa tiedon objektiksi asetetuista kaupunkitilan käyttäjäkunnasta. Suunnittelu etenee vaihe vaiheelta siten, ettei kenellekään muotoudu kokonaiskuvaa suunnitelman toteutumisen kaikista vaikutuksista, vastuukysymyksistä tai vastaanottamisesta. Beauregard (1989:387) kiteyttää ajatuksen, ettei moderni suunnitteluprosessi ole kestänyt postmodernistien huomautuksia premissien ja lopputulosten yhteensopimattomuudesta. Vakiintuneiden suunnittelukäytäntöjen takana olevat oikeudenmukaisuutta korostavat lähtökohdat toteutuivat modernin suunnitteluprosessin aikana varsin yksioikoisen ja yhteiset intressit omaavan asiantuntijaryhmän laatimina.

Toiseksi moderni suunnittelu korostaa pitkälle vietyä rationalismia (myös Beauregard 1989:381; Cooke 1990; Lake 1992:414), joissa matemaattisesti analysoitujen kaupunkirakennemallien sovelluksia on jalostettu yhä tarkemmiksi ja paikalliset tekijät huomioonottaviksi. Modernissa suunnittelussa luotetaan mallintamiseen, ja kaupunkikuvien luomisen

¹⁴⁶Dear ja Flusty (1998) kirjoittavat aivan erityisestä postmodernin urbanismin muodosta, jonka he konstruivat yhdistämällä kolme modernin kaupunkiteoriorinnin teemaa siten, että niiden kombinaatio soveltuu kuvaamaan Los Angelesia. Maailmankaupunkihypoteesilla viitataan sähköiseen kaupan verkottumiseen muiden maailmankaupunkien kanssa. Duaalikaupunkihypoteesissa korostuvat kaupungin paikalliset taloudellisosiaaliset eriarvoisuuden muodot. Reunakaupunkihypoteesissa puolestaan oletetaan, että massiivisten lähiöalueiden muotoutuminen tekee kaupungista keskuksettoman. Sui (1999) tuo esiin tehokasta kritiikkiä tällaista yksipuolista omaan olettamukseen sopeutettua teorioiden lainaamista vastaan. Postmodernin urbanismin teoriorinnissa ei tuoda esiin intellektuaalisesti uutta ajattelua tai todellista tilannetta onnistuneesti kuvaavia näkökulmia, vaan varsin usein kyse on mässäilystä sisällöltään vanhoilla, ristiriitaisilla ja siten tyhjillä uudissanoilla (Sui 1999:409).

voi sanoa kuuluvan koko aluesuunnittelun tiedonalan ytimeen.¹⁴⁷ Niiden tavoitteena on ymmärtää ja soveltaa suunnitelmallista järjestystä, jonka ääriviivat laaditaan ensin kaavoina, karttoina ja luonnoksina.

Kolmanneksi suunnittelussa voidaan viitata representaation kysymykseen: kaikissa tämäntyyppisissä moderneissa suunnitelmissa maailma näyttäytyy havaittajalle kuvan ja todellisuuden suhteena, joissa kuva edustaa sekundaarista, mutta konkreettisesti läsnä olevaa representaatiota ja merkitsijää. Originaali, ensisijainen ja representoitavissa oleva kaupunkitodellisuus puolestaan on referentti, joka ei voi olla läsnä vasta tulevaisuudessa konkretisoituvassa suunnitelmassa. Luokitteleva ja kartesiolaisittain ilmaistuna havaitseva mieli luokittelee oman modernin logiikkansa mukaan ulkoisen maailman representaatioita ja asettaa samalla puitteet, joilla maailma käsitteellistetään. Dematteisin (2001) mukaan tällainen representaation varmuuden ongelma transformoidaan tai redusoidaan vain tekniiseksi kysymykseksi. Sen mukaan spatiaalinen järjestys on arvioitavissa ja asetettavissa hierarkiseen vertailuasemaan toiminnallisuutensa suhteen muiden mallien kanssa, ja se on luonteeltaan neutraalia, abstraktia ja "annettua" tilaa. Viime kädessä kaikki todellisuuden aspektit saadaan sopimaan representaatioiden järjestykseen, ja tällaisen järjestykseen pakkotamisen voi suorastaan sanoa kolonisoivan maantieteellistä mielikuvitusta. Asiantuntijuuteen, rationalismiin ja systemaattiseen järjestykseen perustuva moderni urbaanien alueiden suunnittelu on toisaalta osoittautunut varsin nopeaksi ja tehokkaaksi käytännöksi, mutta toisaalta sen positivismipainotteisuutta on kritisoitu jo vuosikymmeniä modernismin puitteissa (Beauregard 1989). Erityisesti sen sisältämää universaalia validiteettia tavoittelevien spatiaalisten lakien etsintää ja tilan eristämistä muusta yhteiskunnasta vierastettiin (Lagopoulos 1993:265). Funktionaaliset mutta vaikeasti muutettavissa olevat massoittelu- ja tilaratkaisut ovat useissa tapauksissa johtaneet keskikaupunkien museoitumiseen. Toisaalta aiempi keskittyminen individualistisiin mutta objektivituihin rakennuksiin on estänyt kaupungin näkemistä elävänä, monien intressien heterogeenisenä kudoksena.

¹⁴⁷*Kaikessa kaupunkikuvien suunnittelussa ja hahmottamisessa on tarkkaan ottaen kyse mallintamisesta. Monitieteisten mallien avulla lähitulevaisuuden kaupunkikuvasta pyritään ilmaisemaan sellaisia Aspekteja, joita spesifin tieteenalan kuten kaupunkimaantieteen kautta ei yksistään pystyttäisi. Yleisesti ottaen mallin avulla pyritään kuvaamaan kaupunkikuvaa ja urbaania tilankäyttöä siten, että objektien fyysiset tai abstraktit ominaispiirteet projisoituisivat mallissa todenmukaisesti. Käsitetäänpä malli sitten suunta-antavaksi teoriaksi tai todellisuuden sitovaksi representaatioksi, kaupunkisuunnittelussa hyödynnetään erityisesti malleja, joiden muuttujat saadaan menneisyyden ja nykyisyyden numeerisesta tai laadullisesta tiedosta tai niiden yhdistelemisestä. Mitä enemmän malliin lisätään muuttujia, sitä abstraktimpi siitä tulee ja sitä huonommin se kuvaa todellista tilannetta. Monimutkaisiksi laadituissa vuorovaikutussuhteissa jokin näennäisesti ei-tärkeä muuttuja saattaa vaikuttaa muiden muuttujien osuuteen tai asemaan mallissa siten, että systeemi kokonaisuutena ei tuota todenmukaista arviota tilanteesta. Laajan mittakaavan malleissa, joissa otetaan huomioon kaupunkien väliset tekijät ja globaalit seikat, jokaisen yksittäisen tekijän arvo saattaa olla kerätty jonkin toisen mallinnuksen pohjalta ja olla jo lähtötilanteessa karkea arvio. Malleja on joissakin yhteyksissä hyödynnetty päätöksenteon pohjana siten, että mallin tuottamaan mahdolliseen kaupunkikuvaan on uskottu kritiikittä. Tällöin mallia ja todellisuuden tilannetta ei ole osattu erottaa toisistaan. Näin on käynyt esimerkiksi, kun kaupunkisuunnittelun pohjana olevat investointi- ja finanssiarviot perustuvat suotuisan taloudellisen kasvun tilanteeseen, mutta ennakoimattomasti toteutunut talouden taantuma on osoittanut todellisen tilanteen emergenttisen luonteen.*

Kaupunkisuunnittelu kytkeytyy väistämättä yhteiskuntien taloustilanteisiin sekä siihen, tapahtuvatko talouden muutokset hallitusti vai ennakoimatta. Harvey (esim. 1989:139) on vakuuttunut, että vanhan keynesiläis-fordistisen tuotannon ja modernistisen kaupunkisuunnittelun välillä esiintyy yhteys: yleisellä tasolla tuottamisen trendit liittyvät taloudelliseen muutokseen, jonka taustavaikuttimina toimivat kaupunkien kansainvälistymiskehityksen haasteet, yritysten sijaintipäätökset, ammattirakenteen muutokset, taloudellinen polarisoituminen sekä informaalisuuden kasvu. Lyhyesti sanottuna harveylaisen käsityksen mukaan postmoderni kaupunkitilan suunnittelu muotoutui vasteena 1970-luvun talouden post-fordistiselle kehitykselle, jossa tuotanto hävisi asemansa kulutukselle yksilön sosiaalista integraatiota, motivaatiota ja järjestelmän uusintamista määrittelevänä tekijänä.¹⁴⁸ Post-fordistisen talouskehityksen hän teorioi vaiheena, jossa joustavuus tuntuu niin tuotantoprosessin yksityiskohdissa, työvoiman tehtäväkentän määrittymisessä, tilojen kytkennöissä, valtion roolissa kuin ideologiassakin. Kaupunkirakentamisessa tämä on näkynyt kasvavana yhdentymisenä kehitysyritysten ja rakennusyhtiöiden, kiinteistösijoittajien ja arkkitehtuurin käytäntöjen välillä. Samalla julkisen ja yksityisen sektorin väliset sopimukset ovat lisääntyneet ja nopeuttaneet kaupunkimaankäytön kehittämistä. Tähän postmoderniin kaupunkisuunnitteluun kuuluu lisäksi jatkuva erilaistuminen ja siihen liittyvä paikkojen markkinointi, mikä näkyy erityisalueiden syntyminenä kaupunkeihin sekä postmodernin arkkitehtuurin lisääntymisenä. Joitakin kaupunkitilan postmoderneista piirteistä on selitetty aika-tila -kompressioon viitaten.

Kuva kaupunkisuunnittelusta jää kovin kapeaksi, mikäli kaupungin nähdään konstruoidun ainoastaan suunnitteluintressien ristiriitojen, paikallisten ja alueellisten preferenssien sovittelujen, käytännön työnjaon määrittelyjen, mallintamisen, resurssien allokoinnin, alihankkijoiden kilpailuttamisen, suunnitelmien toteuttamisen, muutoksenhallinnan ja taloudellisen transformaation kautta. Postmodernin suunnittelun mukaan yhteiskunnan tilantarpeeseen liittyvät olot muuttuvat ja kehittyvät dynaamisesti, eikä muutos ole luonteeltaan kertaantuvaa. Postmodernissa näkökulmassa vastustetaan intensiivisesti kaikkia sellaisia käsityksiä, jotka säännöllisiin tai lineaarisiin kehityslakeihin vetoamalla pyrkivät ennustamaan jatkuvaa suunnitteluprosessin edistymistä. Historialliset trendit käsitetään siten aikasidonmaisiksi ja ennakoimattomasti toteutuviksi. Esimerkiksi kaavojen ideaalisuus ei voi toteutua minkään lineaarisen mallin mukaisesti, sillä emme tunne niitä tilannetekijöitä, jotka vallitsevat suunnitelman realisoituessa. Näin ollen pitkän aikavälin luotettavia suunnitelmia voidaan laatia ainoastaan, mikäli niitä sovelletaan eristettyihin, pysyviin ja itseään toistaviin, toisin sanoen Baumanin teorioimiin jäykän moderniteetin järjestelmiin. Kuten sanottua, kaikkia kaupunkiympäristöjä luonnehtii aivan oleellisessa mielessä dynaamisuus. Siksi postmoderni design toteutetaan oletusten, tilapäisratkaisujen ja kokeilujen kautta.

¹⁴⁸ 1970-luvun alkupuolella Yhdysvalloissa taloudellinen kasvu pysähtyi, raaka-aine- ja energiavarojen ehtyvyys tiedostettiin ja lisäksi havaittiin merkkejä orastavasta inflaatiosta ja työttömyydestä. Tehokkuuteen, tekniikan korostamiseen, taloudellisuuteen ja massatuotantoon pyrkivän modernistisen kurinalaisen suunnittelun katsottiin kriisiytyneen. Se oli vastannut erittäin hyvin toisen maailmansodan jälkeiseen länsimaiden jälleenrakennuskauden tilanteen haasteisiin, jossa aika, materia ja pääoma dominoivat kaupunkitilan käyttöä. Kansainvälisen verkottumisen ja riippuvuussuhteiden, yleisen moniarvoistumisen ja visuaalisuuden merkityksen korostamiseen se ei kyennyt reagoimaan. Muutenkin tilan homogenisoitumiskehityksen, massakulttuurin standardisointien muotiasenteiden sekä hallinnon ja ketjuuntuneen kaupan epäautenttisten rakennusten nähtiin olevan vahvassa yhteydessä paikattomien tilojen syntyyn (Relph 1976:80–117).

Juuri postmodernin suunnittelun näennäinen epäjärjestys, kaikille suunnittelun tasoille yltänyt epäluottamus asiantuntijuutta kohtaan sekä pluralismin painottaminen pitkälle vie-
dyn systematisoidun tyylitajun kustannuksella kuuluvat niihin piirteisiin, joihin muotokie-
len tiukkaa kuria ja säännömukaisuutta korostava modernistinen suunnittelu suhtautuu
varauksellisesti. Näennäisellä epäjärjestyksellä tarkoitetaan sellaista tilannetta, että suun-
nitteluprosessi ei toteudu metasuunnitteluun tai metaprojekteihin tukeutuen (Cooke
1990:335).

Postmodernin ajattelun kritiikin kärki kohdistuu erityisesti modernin kaupunkisuunnit-
telun voimattomuuteen ottaa huomioon monentyyppisten tilankäyttäjien toiveet. Postmo-
dernin suunnittelun pragmaattinen aspekti korostaa aivan erityisesti kaupunkia työ- ja va-
paa-ajanympäristönä aktiivisesti käyttävien eri sosiaali-, gender- ja ikäryhmiin kuuluvien
ihmisten roolia kaupunkikuvan ja -tilan rakentumisessa. Tavoitteena on suunnittelun jous-
tavuuden tehostaminen siten, että se kohdistuisi kaikkiin suunnittelun vaiheisiin ja pyrki
lisäksi eri vaihtoehtojen ja eri ihmisryhmien preferenssien huomioon ottamisen. Olettamal-
la erilaisia tilanteita ja esittämällä vaihtoehtoisia suunnitelmia suunnittelijat lisäävät uskot-
tavuuttaan ja tehokkuutta päätöksentekoon. Ihmiset, joiden käyttöön urbaani tila suunnitel-
laan, otetaan mukaan heitä itseään koskettavaan päätöksentekoon, jolloin suunnittelun ole-
tetaan prosessina demokratisoituvan ja moniarvoistuvan. Esimerkiksi Kipfer ja Keil
(2002:227, 229, 236) ovat panneet merkille Toronton kaupunkisuunnittelun reformin.
Vuoden 2008 olympialaisten isännäksi pyrkineen kaupungin toteuttama osallistuva kau-
punkisuunnittelu mahdollisti lukuisten kilpailevien äänten huomioon ottamisen. Vastaa-
vasti esimerkiksi Knox (1991), Gilbert (1994), Madanipour (1996:344) ja Horowitz (1998)
kirjoittavat jo Baudelairen teorioimasta anonyymeista, etäisistä, liikkuvista ja havainnoi-
tiin uppoutuneista flâneur-tyyppisistä urbaaneista kuljeksijoista, jotka asettavat suunnitte-
lulle omia kahvioita, puistoja ja muita vapaa-ajanviettopaikkoja suosivia visuaalisia prefe-
renssejä. Voimakas kaupallistuminen, yksilöllisten palveluiden tarve, Baumanin teorioi-
maa nomadista elämäntyyliä toteuttavan käyttäjäkunnan suhteellinen runsaus ja vain pai-
kallisissa mittakaavoissa esiintyvä järjestys näyttävät määrittelevän postmodernisaation
kohdannutta kaupunkimosaiikkia.

Walker (1995:37) puhuu postmodernismista viktoriaanisen suunnittelun vastakohtana
ja samalla lähiöiden koston keskikaupungille. Maanalaisten tilojen, kehätieympäristöjen
ja ostoskeskusten leviäminen on johtanut urbaaniin rönsyilyyn, jossa keskikaupungin, lai-
takaupungin, haja-asutuksen ja maaseudun rajan sijaintia on erittäin vaikea määritellä.
Tiloja erottavat porttirakennelmat, jotka modernismissa määrittelisivät huonoa makua,
edustavat tyyppillisesti postmodernistisen arkkitehtuurin nostalgisia ja pastissiin viittaavia
piirteitä. Tällaiset konstruktiot ovat menettäneet jo kauan sitten alkuperäisen funktionsa.

Söderström (1996:265) korostaa kaupunkisuunnittelun yleistä visualisoitumista. Post-
modernismissa lähes kaikki elementit voidaan käsitteellistää tilan semioottisena merkinä
tai performanssin symbolina. Lagopouloksen (1993:260) mukaan arkkitehtuurin postmo-
dernismi merkitsee modernistisen kansainvälisen tyylin ja sen funktionalistista yhtenäis-
syyttä systemaattisesti vastustavaa suuntausta.¹⁴⁹ Siinä kaupunkitila nähdään morfologise-

¹⁴⁹*Vincent ja Warf (2002:49) muistuttavat, että rakennetulla ympäristöllä on aina jokin funktionaalisen nä-
kökulman ylittävä merkityksensä, joka ei ole luonteeltaan materiaallinen. Esimerkiksi juutalaiskortteleita
voidaan pitää globalisaation yhdentävää kulttuuria hyvin vastustavina heterogeenisinä tiloina, jossa esimo-
derneilta ajoilta säilyneet elementit esiintyvät lähes muuttumattomassa muodossaan.*

na systeeminä, jota leimaa epäjatkuvuus, estoton ja odottamaton historiallisten tyylien yhdistely sekä näin esiin saatu satunnaisuuden tuntu.

Maantieteilijät ovat osoittaneet erityistä mielenkiintoa sellaisia urbaaneja alueita kohtaan, joiden sisäinen rakenne ennakoimattoman kasvun tai muuttuneen suunnittelukäytännön sivuvaikutuksena ei ole mitenkään tulkittavissa traditionaalisten kaupunkirakennemallien keinoin. Kuten maantieteelliselle tutkimusotteelle yleensäkin on tyypillistä, mittakavaa vaihtelemalla samaan asiaan saadaan vakuuttavuutta. Siinä missä Rodriguez (1998:220, 229) puhuu paikallisen lähiösuunnittelun tuloksena ilmenevästä loppumattomasta itsensä dokumentoinnin ja simulaatioiden tendenssistä, Soja (2000) teorioi kokonaisuudesta globaalista heterogeenisestä postmetropolista. Intensiivisen globalisaation prosessien tuotteena transformoitunutta postmetropolia voidaan kyllä tutkia vanhoihin rotuun tai etnisiiteettiin liittyvien metropoliariteettien, urbaanien enklavisaation, tilan hallinnan tai simulaatioiden konteksteissa, mutta siinä useat modernille suurkaupungille tunnusomaiset piirteet käyvät vähiin: esimerkiksi selväpiirteisen ydinkeskustan paikallistaminen käy mahdottomaksi lähiöiden jatkuvan urbanisoitumiskehityksen tuloksena. Postmodernisaatioprosesseihin kuuluvat hajaantuneen tuotantomallin ja voimakkaan globalisoitumisen lisäksi modernin urbaanin rakenteen strukturaatio lähiöiden urbanisoituessa, restrukturoitunut sosiaalinen mosaiikki vanhojen polariteettien monimuotoistuuessa, tilan hallinta valvonnan muotojen tehostuessa ja urbaanin mielikuvituksen restrukturaatio hypertodellisuuden ja simulaatioiden laajetessa kaikille kaupunkitilan tulkinnan aloille.¹⁵⁰

Gilbert (1994:286) näkee Chicagon Lyotardin teorioiden mukaisena, epävarmuuden leimaamana ja modernin suuresta kertomuksesta irtautuneena heterogeenisenä mosaiikkina, joka on kokonaisuudessaan luettavissa semioottisesti spektaakkelinä. Leegin (2001) mukaan Vancouverissa hybridisyyden leikkiä ei voi olla huomaamatta kaupunkisuunnittelun tuloksena. Schmandt (1995:351) nimeää kokonaisen luettelon postmodernin erityispiirteitä ja urbaaneja muotoja, joita hän on tulkinnut Phoenixissa. Fordin (1993:197) mukaan San Franciscon suhteellisen matalat pilvenpiirtäjät on lähtökohtaisesti suunniteltu kaukaa katsottaviksi. Godfrey (1997) menee ehkä liian pitkälle kirjoittaessaan postmodernin kaupunkisuunnittelun standardoinnista San Franciscossa. On erittäin tärkeää muistaa, että kun kollaasien, montaausten, spektaakkeli- tai muiden tietoisesti modernia vastustavien elementtien hyödyntäminen näkyy jo lähtökohtaisesti suunnittelun ensivaiheista lähtien, kyse on modernista suunnittelusta. Postmoderni voidaan käsitteellistää modernia kritisoiavana tyylinä, joka operoi modernin sisältä käsin, mutta ei modernin ylittävänä. Urbaani tila ei

¹⁵⁰Soja (2000) korostaa, ettei ole olemassa puhtaasti postmoderneja kaupunkeja siinä merkityksessä, että ne olisivat muotoutuneet postmoderneja piirteitä sisältävän suunnitteluprosessin tuloksena. Eri metropolityypit esiintyvät rinta rinnan. Ns. ensimmäisen sukupolven metropoleille on ominaista se, että selkeän down-town-rakenteen ytimessä työskentelevät ihmiset asuvat keskustaa ympäröivillä lähiöalueilla. Toisen sukupolven metropolialueella kontrolloitavuus ja mallinnettavuus vähenevät, kun useiden ja monikansallisista väestöosista koostuvien paikalliskeskusten vapaa-ajanviettokehteiden vaatimukset korostuvat. Kolmannen sukupolven metropolissa entistä enemmän otetaan huomioon valikoituneen mutta vaativan korkean luokan turismin ja kansainvälisen liikemiestoiminnan edellyttämien ylellisten erikoispalvelujen saavutettavuus, joustavat kaupunkien väliset liikenneyhteydet sekä muut kiireisen ja kansainvälisen elämäntavan edellyttämät tietopalvelujen muodot (Martinotti 1999:160–165).

voi olla olemukseltaan postmoderni, sillä silloin se putoaisi modernin logiikan konstruktioiden loukkuun.¹⁵¹

Knox (1991:192) tunnistaa heti suoralta kädeltä postmodernismin ambivalenttiuden: toisaalta sen keskiloukkaisuutta kuvastaa hyödykkeitä voimakkaasti esiintuva design ja halu lähiöiden häiriöttömään elämäntapaan¹⁵², toisaalta elitististä yksityistämistä kuvastavat erillisalueet kuten vartioidut kaupunginosat. Suurkaupunkien monet ominaisuudet tulevat Tofflerin ja muiden futurologien ennusteita suurelta osin elektronisten verkkojen avulla toimivasta "globaalista kylästä" (Amin & Graham 1997:412). Sähköistä verkottumista käsiteltiin edellisessä kappaleessa, eikä aineiston perusteella verkkojen alueellinen jakautuminen ja suunnittelun teoriointi ole kiinnostanut maantieteilijöitä.

Laken näkemyksen (1992:414, 417) mukaan suunnittelussa postmodernismi merkitsee ensisijaisesti subjekti–objekti-asetelman purkamista ja hylkäämistä. Fyysisen rakenteen ja sen toiminnallisuuden ohella kaupungin heterogeenisiin paikkoihin liittyvillä kokemuksilla sekä sen urbaanin ympäristön kulttuurisilla ja sosiaalisilla verkostoilla on aina sellaisia merkityksiä, jotka ovat luonteeltaan performatiivisia eivätkä siten suunnittelukäytännöissä realisoituvia. Performatiivisuudesta on kyse esimerkiksi silloin, kun urbaanin tilan käyttäjät sopivat jonkin korttelin hyödyntämisestä väliaikaisesti kirpputori-, mielenosoitus-, juh-lakulkue- tai muistotilaisuustilana. Tapahtumisen episodimaisuus ja satunnaisia piirteitä sisältävät materiaaliset rakennelmat toisaalta hyödyntävät olemassa olevan tilan yksityiskohtia, toisaalta luovat väliaikaista tilaa. Siksi suunnittelun laatukriteereitä ei oikeastaan voi monopolisoida. Toiminnallisen, viihtyisän, turvallisen ja esteettisen modernin suunnittelun osapuilleen täyttävien tilaratkaisuiden ohella kaupungeista on aina löydettävissä vuoroaikutustilanteiden luomia ennakoimattomia ja tilanteiden mukaan ennustamattomalla tavalla muuttuvia tiloja. Toisin kuin modernissa, tätä piirrettä ei pidetä epäsuotuisana, harmillisena tai suunnittelun tehostamisella poistettavissa olevana asiantilana. Voidaan sanoa, että esimerkiksi Foucault'n teorioimia heterotooppisia tiloja muotoutuu jatkuvasti selkeiksi kortteleiksi suunniteltujen tilojen väliin siten, että perinteisiä vain hallintoon, liikkumiseen tai virkistykseen tarkoitettujen alueiden määrä alkaa käydä vähiin. Niissä toisiinsa sopimattomat tilat asettuvat rinnakkain, minkä seurauksena esiintyy yhteistyömuotoja.

Yhteisenä piirteenä sekä moderniin että postmoderniin kaupunkisuunnitteluun liittyy tietoisuus siitä, että sosiaalisesti oikeudenmukainen suunnittelu kaikkine vaiheineen ja lopputulosten variaatioineen lähenee sekä käsitteellisesti että käytännössä utopiaa, joka ei

¹⁵¹*Dikotominen jako postmoderneihin ja moderneihin urbaaneihin tiloihin kuuluu moderniin logiikkaan par excellence. Tämän tutkimuksen viitekehukseen se ei sovellu kovin hyvin. Ensinnäkin sen konnotaatio epookkiajatteluun viittaa olettamukseen, että olisi olemassa selvärajainen moderni aika, minkä jälkeen tulisi postmoderni ajanjakso. Samoin se tuo jälleen esiin kolmannen poissuljetun lain, minkä mukaan todellisuuden elementit on jaettavissa yksiselitteisesti omiin luokkiinsa tai kategorioihinsa. Kategorioiden välillä ei juuri esiinny päällekkäisyyttä, jolloin pyritään eliminoimaan todellisuuden monella tasolla esiintyvä kompleksisuus. Kaupunkisuunnitteluun sovellettuna dikotominen jako moderneihin ja postmoderneihin kaupunkitiloihin merkitsisi toisaalta modernin rationaalisuuden hyväksymistä, toisaalta väliaikaisesti postmodernien tilojen mallintamista ja modernisoimista eli saattamista modernin suunnittelun sateenvarjokäsitteen alle.*

¹⁵²*Monien muiden ohella esimerkiksi Kipfer ja Keil (2002) puhuvat "rikkoutuneen ikkunan" argumentaatiosta, jossa jo yhden rikkinäisen lasin oletetaan keräävän ympärilleen enemmän ja vakavampia kriminaalisen käyttäytymisen muotoja.*

koskaan toteudu. Näin on kaikkien muidenkin luonteeltaan poliittisten ja arvosidonnaisten sopimuksenvaraisten toimintojen laita. Joidenkin näkemysten mukaan kaikki inhimillisiä henkisiä kykyjä edellyttävät suunnittelun muodot, joiden tulokset realisoituvat vasta tulevaisuudessa, lukeutuvat taiteen kenttään. Jo käytäntönä kaupunkisuunnittelu muodostuu sekä subjektiivisista että objektiivisista elementeistä, jotka luovat moniulotteisen diskursiivisen pohjan suunnitteluretoriikalle. Parhaimmillaan postmoderni on tuottanut suunnittelutyön kompleksisen luonteen ymmärtämystä, hajautettua ja moniäänistä päätöksentekoa, rakentavaa kritiikkiä kaikkialle sopivien mallien mielekkyydestä sekä moniarvoisuuden hyödyntämistä suunnittelukäytäntöihin (Scott 2001:15). Tällöin moniulotteinen rakenteellinen, toiminnallinen ja esteettinen joustavuus yhdistyvät siten, että tilojen spesifisyys rakentuu tilannekohtaisesti. Pahimmillaan postmodernista ajattelusta käytännönperiaatteensa johtava suunnittelukäytäntö saattaa esiintyä moniäänisen disharmonian muodossa, jossa suunnittelun demokratisointi tuottaa kompromisseihin perustuvaa näköalattomuutta.

4.2.3. *Traditiot*

Kuten kaupunkisuunnittelun kontekstien yhteydessä havaittiin, urbaani tila on luettu puhtaasti tekstinä, mikä ei Brownin (1996) mukaan ota riittävästi huomioon tuotantoa. Smith (1990:549) puhuu Sojan maantieteestä, jossa pyritään uudelleenintegroimaan tila tieteenalan kriittiseen perinteeseen. Flusty (2001) puolestaan on sitä mieltä, että epäoikeudenmukaisuudet suorastaan kukoistavat individualismia ja yksityistämistä suosivassa postmodernissa suunnittelussa. Koska näkökulmien monipuolisuus näyttää tilan tutkimiseen erikoistuneen tieteenalan peruskäsitteen yhteydessä näin varioivalta, tässä yhteydessä on kiintoisaa vilkaista tieteenalan traditioiden taustapeiliin ja pohtia, millaisia vasteita ja reaktioita maantieteen sisäinen pluralisoituminen on tuonut esiin maantieteen tiedehistorian näkökulmasta käsin. Konkreettiset näkökulmien erilaisuudet näyttävät esimerkiksi tiedon tavoitteiden, edistymisen ja traditioiden lukutavan muutoksessa. Enää ei puhuta jäykästä kolmijaosta kulttuuri-, sosiaali- ja humanistiseen maantieteeseen vaan maantieteistä monikossa (mm. Doel & Matless 1992:1–4). Perimmältään kyse ei ole pelkästään siitä, että eri tavoin orientoituneet tutkijat ammentavat monentyppisistä filosofisista lähteistä ja pyrkivät soveltamaan mahdollisimman perustellusti kulloinkin muodissa olevia metodeja. Kyse on myös siitä, että vakiintunut tapa lukea tieteenalojen historioita painottaa siirtymiä tulkinnoista toisiin. Toisin sanoen maailmaa yhä kokonaisvaltaisemmin selittävistä ihmiskeskeisistä traditioiden lukutavoista on siirrytty tiedon situationalisuutta korostavaan lähestymistapaan. Tässä luvussa pohditaan vastavuoroisesti, mitä tarkoittaa postmoderni tapa lukea tieteenalahistoriaa ja vastaavasti millä tavoin perinteinen traditioiden lukutapa suhtautuu postmoderniin maantieteeseen. Samalla pohditaan, onko postmodernin maantieteen tradition olemassaolo artikkeliaineiston pohjalta perusteltavissa.

Yleiskäsitteenä traditioilla tarkoitetaan formalisoituneita käytäntöjä, jotka lujittavat kontekstisidonnaisia yhteisön yleisesti hyväksymiä arvoja ja normeja viittaamalla menneisiin merkityksellisiin tapahtumiin. Tieteessä traditioiden merkityksessä korostuu teorioiden, menetelmien ja niitä tukevien käsitteiden kokonaisuus, joka auttaa ihmistä paitsi tulkitsemaan, kuvaamaan ja selittämään, myös jossakin määrin kontrolloimaan maailman ilmiöitä. Hobsbawm (1983:1–2, 12) esittää, että huomattava osa traditioista on keksittyjä. Niitä tarvitaan erityisesti tilanteissa, joissa ilmenee yleistä epävarmuutta ja hallitsematto-

mia muutoksia. Kaikissa humanistisissa tiedeyhteisöissä elävä traditio muuttuu historiallisesti ja sisältää samalla sosiaalisia konteksteja, näkökulmaeroja ja konflikteja. Kulloisenkin maantieteellisen tradition luonne on valistuksesta lähtien säilynyt problemaattisena häilyen universaalien ja partikulaarisen, loogisen ja metafysisen sekä paikallisen ja globaalien välillä.

Aluksi voidaan todeta, että aivan erityinen traditiotietoisuus lyö leimansa tämän tutkimuksen pääosin 1990-luvun aikana julkaistulle artikkeliaineistolle. Varsinaisen tutkimusaineiston teksteistä lähes kaikissa ilmoitettiin suoraan, mihin maantieteen traditioon, koulukuntaan tai haaraan se kuuluu. Havainto tukee Crushin (1991) arviota siitä, että maantieteilijät käyttävät erittäin usein vakiintuneita retoriikan niksejä vakuuttaakseen lukijan siitä, että juuri heidän edustamansa traditio kuuluu tieteenalan keskiöön. Siten postmodernia sivuavista artikkeleista maantieteen traditioihin keskittyi yhteensä 62 artikkelia (13 %). Lukumääräisesti frekvenssi on toiseksi suurin representaatiokontekstin jälkeen.¹⁵³ Samalla näyttää siltä, että postmodernia ajattelua luonnehtivaa pluralismia, tiedon paikallisuutta ja kontekstuaalisuutta sekä yleistä semioottista tulkintaa korostavaa refleksiivisyyttä ilmenee lukuisista toisistaan riippumattomissa lähteissä. Osa moniarvoistumisesta olisi oletettavasti ilmennyt ilman postmodernia ajatteluakin, mutta ei yhtä intensiivisesti eikä samoin tuloksin. Traditiokontekstien yhteydessä postmodernin ajattelun aspekteista korostetaan erityisesti postmodernin tapaa lukea historiaa.

Ensisilmäyksellä näyttää siltä, että tieteenhistoriaa käsittelevien kirjoittajien suhtautumisesta postmoderniin ajatteluun ei ole laadittavissa selkeää jäsenystä. Erityisen haasteen tulkinnalle muodostavat maantieteen traditioiden näennäinen yhteismitattomuus, näkökulmien ja tutkimuskohteiden runsaus sekä käsitteistön fragmentoituminen.¹⁵⁴ Maantieteessä mikään traditio ei koskaan ole ollut sisäisesti täysin koherentti tai käsitteellisesti yhtenäinen, sillä se on sopeuttanut itseensä eri aikoina ja eri paikoissa erilaisia intressejä.

¹⁵³*Sekä absoluuttisesti että suhteellisesti laskien traditioita käsiteltiin eniten mukana olleista julkaisuista Progress in Human Geography -lehdessä. Tämä sopii hyvin sen ilmoittamaan toimenkuvaan, joka korostaa maantieteen teoriaperustojen ja käsitteistöjen vahvistamista sosiaali- ja yhteiskuntatieteiden alalla.*

¹⁵⁴*Matlessin (1992b:569) mukaan maantieteen traditiovaranto on varsin hyvin dokumentoitu. Esimerkiksi Turner (2002) esittelee massiivisen läpileikkauksen maantieteen dualistisesta luonteesta, sisäisistä traditiokiistoista ja tieteenalan tulevaisuudennäkymistä yliopistoinstituutiossa. Samoin Pile (1993), Gregson (1993), Barnes (2001) sekä Ryan (2002) pureutuvat maantieteen teorianistiriitoihin. Ilmenee, että Smith (1994:492) ei ole liioitellut todetessaan, että maantieteen historia on aina ollut varsinainen taistelujen kenttä. Toisaalta maantieteeseen on läpi vuosikymmenten kuulunut voimakkaitakin normatiivisia kannanottoja (Smith D. 1997:584), toisaalta empiristien ja postmodernistien samoin kuin realistien ja konstruktivistien välillä esiintyy konflikteja (Agnew 1999:92–93). Proctor (1998a:243) korostaa, että ekseptionalismi ja normoteettinen maantiede on hylätty tiukan positivistisessä muodossaan. Yhtä dominoivaa ääntä ei ole havaittavissa edes aiemmin laskennallisuuden varaan vannoneessa väestömaantieteessä (Findlay & Graham 1991:156; Love & Short 1990) tai talousmaantieteessä (Barnes 2001:559).*

Toisin sanoen maantieteen traditiot ovat alun perin olleet intellektuaalisesti monimuotoisia (Livingstone 1992:3, 347).¹⁵⁵

Traditioista rakentuva tieteenhistoria on kirjoitettavissa ja luettavissa monin tavoin. Yleensä postmoderni lukutapa korostaa päämäärien sijasta keinoja, yleispätevyyden sijaan tilanteiden merkityksiä ja holismin sijaan yksittäistapauksia. Esimerkiksi foucault'lainen tapa lukea tieteenhistoriaa antaa perustellun muistutuksen siitä, kuinka perustavanlaatuisen vallan ja tiedon riippuvuussuhde toisistaan on. Binääriologiikkaan perustuva modernin järjen ja siihen liittyvä tiedon määrittely on tuottanut poissulkemisen koodeja ja olettamuksia, joita on hyödynnetty itsemäärittelyyn. Näin ajateltuna mitään varsinaista objektiivista tiedehistoriaa ei ole, vaan sen sijaan tulisi puhua toisaalta legitimoitujen ja toisaalta poissuljettujen historioiden monikerroksisesta sarjasta (Rorty 1986).

Historioitsijan suurimmaksi virheeksi on yleensä arvioitu yritys esittää toisen aikakauden ihmiset ajatuksineen, kirjoituksineen ja tutkimusotteineen omien aikalaisten ja tulkitsijan itsensä kaltaisina (Gurevich 1994:72). Tähän historiantutkijan inhimilliseen kömmähdykseen liittyvä virhe aiheutuu siitä, että hän on tarkoittamattaan antanut omalle todellisuuskäsitykselleen oikean tai objektiivisen todellisuuskäsityksen aseman ja että hän on samalla ajatellut oman kielensä universaaliossa mielessä neutraaliksi. Maantieteessä Turner (2002:66) muistuttaa, että oppikirjat antavat virheellisen kuvan kumuloituvasta tieteilisestä tiedosta sekä siitä, että tieteenharjoittajat ovat alusta lähtien pyrkineet juuri niihin tavoitteisiin, jotka sisältyvät nykyisin vallalla oleviin paradigmoihin ja traditioihin. Driver (1992:35, 1994:93, 1996:101) muistuttaa, että whig-historiankirjoituksen tapa nähdä aiempi tiede nykypäivän saavutuksista käsin saa aikaan sen, että aikasidonnaisten eksternaalisten näkemysten kompleksinen vaikutus eliminoituu tulkinnassa.

On syytä muistaa, että maantieteen tutkimus metodeineen ja implisiittisine näkemyksineen on eri asia kuin maantieteen historiankirjoitus. Jälkimmäisessä tapauksessa tutkimustulokset integroidaan kokonaisuudeksi, eikä lopullista kirjoitusta voi palauttaa yksittäisiin väitteisiin maantieteellisistä olotiloista. Mikään kirjallinen kuvaus menneisyyden oloista ei ole todellisuus itse, joten tieteenalan menneisyydestä voi kirjoittaa monenlaisia historioita, joita puolestaan voidaan lukea lukuisilla eri tavoilla. Postmodernissa näkemyksessä kaikki maantieteen historiankirjoituksen traditiot ovat joillakin tavoilla keinotekoisia, rakennettuja ja kulttuurisesti määräytyneitä. Esimerkiksi erilaiset tulkinnat kriittisen realismin (Love-

¹⁵⁵Livingstoneen (1990, 1992) turvaten ja karkeasti yleistäen voidaan maantieteen viimeksi kulunutta 400 vuotta kuvata esimerkiksi seuraavalla tavalla: 1600-luvun maantiede on nähtävissä kompleksisena yhdistymänä empirismää, hyötyajattelua, luonnonmagiaa ja reformoitua uskontoa. 1700-lukuun ajoittunut kantilainen ekseptionalismi korosti ihmisen tietoisuuden osuutta tiedon yhdistämisessä järjestelmällisiksi rakenteiksi, mikä osaltaan loi pohjaa tiedon soveltamiselle sodankäyntiin ja siirtomaahallintoon. 1850-luvulla siirtymäinen evoluutioteoria toi tieteenalaan poliittisia ja yhteiskunnallisia yhteyksiä mm. resurssien inventointien, alueellisen erilaistumisen ja valtioiden elintilaan liittyvissä ajattelumalleissa. 1900-lukua luonnehtii kvantitatiivisen vallankumouksen tuomien tila-abstraktioiden konstruoinnin ohella erittäin moniulotteinen "kulttuurinen ja kielellinen käänne", jota tässä tutkimuksessa käsitellään vain postmodernin ajattelun vaikutuksiin keskittyen. Yleistämistä jatkaen voidaan sanoa, että 1900-luvun maailmantapahtumille on ominaista niin etiikkaan, estetiikkaan, yhteiskuntaan kuin ihmiskäsitykseenkin heijastuva laajamittainen transformaatio (Howsbawm 1994; Glover 2001). Esimerkiksi suurten ideologisten järjestelmien sortumiseen liittyvät tekijät eivät voineet olla jättämättä jälkiään tieteenalaan, jonka kentällä seurataan tiiviisti yhteiskunnan muutoksia ja samalla vaaditaan käytännön relevanssia.

ring 1989) tai fenomenologian (Strohmayer 1998) vaikutuksesta maantieteeseen ovat erilaisista näkökulmista, ideologisista ja poliittisista asemista tehtyjä kuvauksia, joissa ei ole kyse maantieteen vähittäisestä matkasta kohti totuutta.¹⁵⁶

Yleensä historioitsijat ja historiantutkijat ovat suhtautuneet vihamielisesti postmoderniin ajatteluun vedoten ainakin kolmeen näkökulmaan. Ensinnäkin konteksti-, tilanne- ja kulttuurisidonaisuutta korostava postmoderni ajattelu dehumanisoi kansat, jotka perinteisesti on nähty historian subjekteina. Toiseksi se trivialisoi sekä historian että historian kirjoituksen kieltämällä tapahtumien intentionaalisuuden tai päämäärän ja johtaa siten metodien hajoamiseen ja nihilistisiin kannanottoihin. Samalla se unohtaa, että moderni historiantutkimus ei ole aikoihin ollut positivistista siinä mielessä, että se esittäisi tapahtumista yhden absoluuttisen totuuden. Kolmanneksi ignoroidessaan perinteiset intellektuaaliset järjestyksen muodot esimerkiksi periodi-, kansakunta- ja luokkajaottelussa se johtaa intellektuaaliseen itsemurhaan. Toisin sanoen postmoderni ajattelu ei kerro historioitsijalle mitään uutta. Päinvastoin esittämällä rohkeita menneisyyden tapahtumien uudelleentulkintoja ja tukeutumalla todistusaineiston valikoivaan käyttöön se vahvistaa pseudohistorioiden kirjoittamista ja siirtää todistamisen taakan niiden harteille, jotka edustavat yleisesti hyväksyttyä näkökulmaa (Calhoun 1993). Lisäksi postmodernin sisältämä kulttuurirelativismi, skeptisismi ja instituutiovastaisuus tekevät mahdottomaksi kunnollisen teorian omaksumisen poliittista toimintaa varten. Keskittyminen merkityssisältöihin ja ihmisten kielipeleihin siirtää tutkimuksen painopisteen erillisryhmien sosiaalisiin maailmoihin ilman, että tutkimustuloksilla on selvää yhteyttä vakaviin yhteiskunnallisiin ongelmiin. Kun näitä näkökulmia hyödynnetään pitäytymällä kapeissa ja metaforia korostavissa konteksteissa, voidaan puhua niin sanotuista "aneemisista maantieteistä" (Sparke 1994a).

Perinteisen historiallisen maantieteen alalla postmoderni merkitsee vain desentralisoiden diskurssien kodifointia eli sääntöjen luettelointia (Kearns G. 1992:408). Historiallisessa tieteentutkimuksessa tulkitaan lähteiden luotettavuutta sekä rekonstruoidaan tapauskulkuihin ja kehityslinjoihin vaikuttavia tekijöitä ja merkityksiä, jolloin tiede käsitteellään luotettavan aseman saaneeksi tiedon hankinnan keinoksi. Institutionaalisen historian selvityksessä tarkastellaan tutkimusjärjestelmän organisaatiota ja toimintatapoja, tieteenalan yhteiskunnallista asemaa ja vaikutuksia sekä tutkimuksen resursseja ja tuloksellisuutta erilaisten materiaalien, intellektuaalisten ja ideologisten tekijöiden avulla. Kognitiivisessa tiedehistoriassa pureudutaan tieteelliseen ongelmien, käsitteiden ja teorioiden sisällön kehitykseen.

Maantieteen historian lukeminen postmodernissa viitekehyksessä haastaa realistisen käsityksen maantieteestä selvärajaisena, omat traditionsa sisältävänä itsenäisenä disiplina-

¹⁵⁶*Niinpä maantieteessä on käsitelty niitä sosiaalis-poliittisia tilannetekijöitä ja valtarakenteita, joissa tutkimustraditiot ovat alun perin syntyneet. Diskursiivisten käytäntöjen murrosten on nähty kytkeytyvän koko joukkoon monimutkaisia muutoksia, jotka tapahtuvat sen varsinaisen tutkimuskohteen ulkopuolella esimerkiksi tuotantomuodoissa, sosiaalisissa suhteissa tai poliittisissa instituutioissa. Samalla muut siihen yhteydessä olevat diskursiiviset käytännöt muuttuvat.*

nä, jonka historia näyttäytyy usein järkevien tosiasioiden saumattomana jatkumona.¹⁵⁷ Tieteenalan yksiselitteisen määrittelyn sijaan rationaalisuutta ja edistystä käsitellään diskursseina. Bassett (1999) viittaa tässä yhteydessä Popperiin, Laudaniin, Lakatokseen ja Feyerabendiin. Postmoderni ajattelu näyttää tukevan Kuhnin (1977) ajattelumallia, jonka mukaan eri koulukunnilla on yhteismitaton tapa hahmottaa maailmaa ja harjoittaa siinä tiedettä. Yleisesti ottaen tiedeyhteisön osien välisen kilpailun nähdään olevan ainoa historiallinen prosessi, joka johtaa vanhojen teorioiden hylkäämiseen, uusien hyödyntämiseen ja sitä kautta tieteen edistymiseen. Samoin Popper vastusti intensiivisesti kaikkia sellaisia käsityksiä, jotka säännöllisiin ja lineaarisiin kehityslakeihin vetoamalla pyrkivät ennustamaan ihmiskunnan tiedon määrän kasvua. Päinvastoin tiedon määrän kasvu tulevaisuudessa ei voi toteutua minkään lineaarisen mallin mukaisesti, sillä emme tunne tieteellisteknisiä keksintöjä, jotka ovat tämän kehityksen oleellisia moottoreita.¹⁵⁸ Popperilainen (1965:216–217) kumous tarkoittaa, että tieteellinen tieto kasvaa oletusten, tilapäisratkaisujen ja kokeilujen kautta. Ne perustuvat eksplisiittisesti tai implisiittisesti rohkeisiin arvauksiin, jotka ovat epätodennäköisiä, jopa intuitiivisia, ja toisinaan luovan kaaoksen kautta syntyneitä konstruktioita. Tällainen tieto saattaa perustua uusien yllättävien analogioiden tai fraktaalien löytämiseen tai ristiriitaisuuksista johdettuihin oivalluksiin. Pienet ja vähäpätöisiltä vaikuttavat asiat saattavat aiheuttaa suuren muutoksen. Tieteen rationaalisuuden ongelman ydin on siinä, että tieteellisten traditioiden vertailemiseksi ei ole olemassa mitään yksiselitteisiä ja rationaalisia tapoja, koska kukin traditio pyrkii määrittelemään myös arvioinnin standardit. Esimerkiksi Feyerabendin (1975:28) epistemologisen anarkismin mukaan ei ole mitään sellaista metodologista sääntöä, jota ei kannattaisi rikkoa tieteen edistymisen nimissä. Hänen mukaansa johdonmukaisuuden vaatimus, jonka mukaan uusien hypoteesien on oltava sopusoinnussa hyväksytyjen teorioiden kanssa, ei ole rationaalinen, sillä se osallistuu vain vanhan teorian säilyttämiseen. Tämän näkemyksen mukaan teorioiden moninaisuus on hyödyllistä tieteelle, ja tradition yhtenäisyys puolestaan vahingoittaa sen kriittistä voimaa (Feyerabend 1981:157). Samoin Laudan (1977:125) arvioi, että tiedettä, joka määritellään totuuden tavoitteluksi, ei millään tasolla voida osoittaa ra-

¹⁵⁷Tieteellisten vallankumousten (kopernikaanisen, darwinistisen ja freudilaisen vallankumouksen) on modernissa ajattelussa nähty seuranneen toisiaan jatkumossa, jonka kautta käsitykset ihmisen asemasta maailmassa selkeentyivät ja tarkentuivat. Postmodernissa ajattelussa samat teoriat nähdään antroposentrisen maailmankuvan ja valmiin subjektin kovaotteisena pirstomisena. Kopernikus oli aloittanut tämän pirstomisen 1400-luvulla viemällä pohjan itsestäänselvyytenä pidetyltä ajatukselta maapallosta universumin keskipisteenä. Darwinin teoria luonnonvalinnan kautta toteutuvasta lajien polveutumisesta antoi ymmärtää, ettei ihminen ole luomakunnan kruunu siinä mielessä, että hän olisi ainutlaatuisen luomistyön muuttumaton ja täydellisyyttä hipova tulos. 1900-luvun alussa Freud jatkoi "naulojen iskemistä arkkuun": ihminen ei tarkkaan ottaen osoittautunut rationaaliseksi herraksi edes omassa kehossaan, sillä alitajunnan tiedostamattomat vietit ohjaavat käyttäytymistä merkittäväällä tavalla (Fromm 1982; vrt. Pile 1993).

¹⁵⁸Analogisesti systeemiteorioiden kanssa voidaan sanoa, että mitä enemmän tiedesysteemiin virtaa informaatiota, sitä epävakaisemmaksi se tulee ja sitä varmemmin se lähestyy kaoottista tilaa. Tieteen kenttä tai ainakin sen osasysteemi on hetken muutosmyllerryksessä. Sen vastaanotto aiheuttaa vastaanottajissa reaktion eli muuttaa systeemin tilan vastaanottamisen jälkeen. Uuden teorian vastaanoton yhteydessä monimutkaiset takaisinkytkentämekanismit tulevat esiin. Teoriaa testataan, sovelletaan ja kritisoidaan. Mikäli se kestää testit, teorian yleinen vaikutus vähenee, ja se liitetään tieteellisten teorioiden joukkoon. Tiedeyhteisö saavuttaa jälleen dynaamisen tasapainotilan siksi aikaa, kun uusi yllättävä arvaus järkyttää sen systeemejä.

tionaaliseksi hankkeeksi: erehtyväisten ihmisten harjoittama tiede ei yksinkertaisesti voi saavuttaa absoluuttista varmuutta tosiasiaväitteiden tieteellisestä asemasta. Voidaan sanoa, että viime kädessä maantieteen traditioiden yhteydessä postmoderni ajattelu tuo esiin *tieteen kumuloituvaa tai hyppäyksellistä edistystä* korostavien näkemysten näennäiset vastakkaisuudet. Ne kuuluvat todellisuutta eri tavoin jäsentävien ajattelukonstruktioiden piiriin.

Postmodernia ajattelua leimaa keskittyminen ilmiöpintaan. Teorianmuodostuksessa sen perusolettamus on, että inhimillinen todellisuus on kyllästetty ambivalensseilla tendensseillä ja ristiriitaisuuksilla. Todellisuutta rekonstruoimaan pyrkivillä teorioilla ei ole pienintäkään oikeutusta olettaa olevansa yleispäteviä. Inhimillistä todellisuutta eri puolilta tulkitsevien pienten teorioiden soveltaminen maantieteeseen merkitsee sitä, että hylätään ajatus jostakin ikuisesta metafysisestä maantieteen ytimestä, joka säilyisi samana tilanteista riippumatta. Samat perinteiset käsitteet sisältävät kyllä yliajallisia konnotaatioita, mutta niiden käyttöyhteydet ovat aina muuttuvia. Situationaalisuus tarkoittaa, että teorioiden vertailu onnistuu ainoastaan saman tutkimustradition sisällä ja että näitä traditioita tavallisesti on useita samanaikaisesti. Eri traditioihin kuuluvien teorioiden edustajien arvioinnin standardit ja muut metateoreettiset oletukset ovat siinä määrin erilaisia, että vertailtavien teorioiden ehdoton priorisointi ei onnistu. Jokin traditio on lokaalisesti, esimerkiksi tieteenalan sisällä hallitsevassa asemassa, mutta tätä asemaa ei kyetä oikeuttamaan vakuuttavasti suhteessa muihin traditioihin (esim. Lakatos 1970:95–102; Laudan 1981:145).

Tätä traditioiden yhteismitattomuutta on pyritty kuromaan umpeen maantieteenkin alalla kriittiseen realismiin tukeutuen (esim. Lovering 1989; Sayer 1993; Gandy 1996a; Proctor 1998b). Sen sisältämän ontologisen realismin mukaan ulkoinen maailma eli todellisuus on olemassa riippumatta tietoisuudestamme, uskomuksistaamme ja käsityksistämme. Kriittisyydellä viitataan puolestaan siihen, että meidän tulee alistaa todellisuutta koskevat sosiaalisesti, kulttuurisesti ja havainnon teoriapitoisuuden vuoksi värittyneet väitteemme perustellulle kritiikille. Kriittisyyden periaatetta voidaan toteuttaa esimerkiksi falsifikaatiota eli vastaesimerkkejä etsimällä, verifikaatiolla eli havaintoa tukevien aspektien nimeämisellä tai loogisen päättelykyvyn sovelluksilla. Sen mukaan eri uskomusten kyky kestää intersubjektiviivista kritiikkiä vaihtelee, ja systemaattisen kritiikin kestäneillä maantieteellisillä uskomuksilla on näin ollen hyvä evidenssi. Samalla se korostaa, että käsitteelliset ja tiedon laadun varmistamiseen pyrkivän kritiikin määritelmät kehittyvät historiallisesti ja ovat tietoisesti muutettavissa. Kriittisen realismin sovelluksina esimerkiksi falsifikaation metodi muistuttaa myös siitä, että edelleenkin ei ole määriteltävissä tiedon varmuuden takaavaa yleistä sääntöä (Livingstone 1990:367). Toisin sanoen tiede saattaa kyllä erehtyä, mutta otollisissa oloissa se kykenee korjaamaan virheensä ja metaforisesti ilmaistuna voi siten lähestyä kontekstuaalista totuuttaan.

Postmodernia näkökulmaa käsiteltäessä on syytä muistaa sen modernista tiedeideaalisesta poikkeava edistyksen käsite.¹⁵⁹ Edistys-käsitteen käyttäminen tieteenalarekonstruoinneissa sisältää aina todistamisen taakan vaatimuksen, sillä se edellyttää tarkkaa spesifioimista, mikä tiedon aspekti määritelmässä korostuu. Samoin itse edistyksen käsite edellyttää kannanottoa siihen, millainen edistymisen muoto priorisoidaan. Edistyksen diskurssi

¹⁵⁹Nisbetin (1980:4) mukaan länsimaisessa kulttuurissa mikään muu yksittäinen idea ei ole ollut merkittävämpi kuin edistyksen idea. Tieteiden kentässä siihen liittyy vuosisatojen mittainen optimismi niin yksilöllisellä, yhteisöllisellä kuin tekniikan mahdollistaman globaalin keskinäisen ymmärtämyksenkin tasolla.

viittaa sovelluskelpoisten tiedetuotosten määrällisten ja laadullisten ominaisuuksien ohella inhimillisiin prosesseihin, jotka tuottavat erilaisia tapoja tietää. Institutionaalisen vakauden ohella edistyksestä puhutaan empiirisen ja laskennallisen tarkkuuden, selitysvoiman parantamisen, käsitteiden osuvuuden, intersubjektiivisen tieteidenvälisen ymmärrettävyyden sekä käytännön hyödyn termein (Bassett 1999:28). Lowe ja Short (1990:3) myöntävät, ettei esimerkiksi tavanomaisesti edistyksen tavoitteeksi asetettu sorron muotoja esiintuova vapauttava tiedonintressi kerro paljoa siitä, keiden vapaudesta on kyse. Moniulotteiset ja toisiinsa läheisissä vuorovaikutussuhteissa olevat maantieteen edistyksen aspektitkin osoittautuvat siten viime kädessä kontekstisidonnaisiksi. Crushin (1991) hieman ironisen arvion mukaan maantieteilijöiden taito hyödyntää kirjoitustensa uskottavuutta esimerkiksi erikoissanastoihin ja lähitieteiden auktoriteetteihin vetoamalla on parantunut, kun retoriikan niksejä käytetään teksteissä yhä useammin. Tämä näennäinen edistys toteutuu nimenomaan retoriikan eikä maantieteen kontekstissa.

Voidaan sanoa, että maantieteellinen tieto on palvellut montaa herraa. Ensinnäkin maantieteen kenttä käsittää kymmeniä haaroja, joiden suhteet sekä maantieteen muihin osa-alueisiin että lähitieteiden kenttiin muuttuvat jatkuvasti. Tältä kannalta erityisesti perinteisten tieteiden raja-alueille on jäänyt paljon haastavia kenttien välitiloja, joihin mikään tieteenala ei ole keskittynyt tai joiden ymmärtäminen edellyttää monitieteisyyttä.¹⁶⁰ Toiseksi uusia maantieteen osa-aloja muotoutuu koko ajan. Entisen objektiivisen, historiattoman ja persoonattoman havainnoijan oletuksen tilalle esimerkiksi konstruktivisen maantieteen haarat¹⁶¹ olettavat tiedon situationaalisuuden: spesifit käsitteet ja metodologiat pätevät vain paikallisesti, tietyn osasyntemien sisällä. Niitä ei edes camp-asennetta hyödyntäen pyritä harmonisoimaan deduktiivisten ajattelumallien kenttään. Tällaisia *sui generis* -teemoja maantieteen alalla edustavat esimerkiksi medikaalisen maantieteen kehojen poikkeavuuteen tai sairauksiin keskittyvät aihepiirit (Craddock 2000:159–161). Kolmanneksi maantieteen historiassa todellisuuden kertaantumattomat piirteet korostuvat.

Tämäntyyppinen tilanne vastaa hyvin Bestin ja Kellnerin (1991, 1997:240, 2001:106–118) teorioimaa yleistieteellistä näkemystä transdisiplinaarisesta, moderniin tiedeideaaliin kriittisesti suhtautuvasta ja tietotaitoa korostavasta akateemisesta diskurssista. Tälle "postmodernille käännteelle" on ominaista konsensususten hylkääminen esimerkiksi tieteenalojen essentialististen ytimien määrittelemiseksi. Postmodernin käänteen esiintuloa on

¹⁶⁰ Kaikkia dynaamisia ilmiöitä voidaan tarkastella epälineaaristen systeemien ja kaaosteorian näkökulmasta. Viime kädessä kaaosteorian pyrkimyksenä on ymmärtää paremmin todellisuutta, jossa kaaos ilmenee muun muassa systeemin tilan muutoksina, emergenttitytenä ja autopoieettisuutena. Esimerkiksi tieteellisen tiedon kasvu toteutuu aina organisoidussa tiedeyhteisön muodostamassa systeemissä, jossa piilee järjestyksellinen rakenne. Tämän luonteeltaan kompleksisen, dynaamisen ja avoimen systeemin toimintaa ei tunneta eikä sitä siten pystytä mallintamaan täydellisesti. Spesifit käsitteet ja metodologiat pätevät vain paikallisesti, tietyssä osasyntemissä.

¹⁶¹ Osa maantieteilijöistä on varauksetta hyväksynyt konstruktivismiin (Demeritt 1996:485). Esimerkiksi etnografinen maantiede, queer-maantiede, kybermaantiede ja performanssiorientoitunut maantiede tukeutuvat vahvasti konstruktivistisiin näkökulmiin, joissa todellisuudesta puhuttaessa samalla myös tuotetaan eli konstruoidaan sitä. Konstruktivismiin mukaan todellisuus ilmenee kielessä – puheissa ja teksteissä – tuotettuna. Lisäksi kieli on yhteisesti jaettuina merkityksinä samalla kulttuuristen merkitysten läpikäymä, jolloin kielessä tuotetut konstruktiot ovat aidosti sosiaalisia eivätkä yksityisiä (Slife & Williams 1995:81–82).

kiihdyttänyt ennustamattoman muutoksen, kompleksisuuden, fraktaalien ja monenlaisten ei-lineaaristen ilmiöiden tunnistaminen luonnonilmiöissä.¹⁶²

Maantieteen diversifioitumisprosessi näkyy 1990-luvulla traditioiden rajojen hämärty-misenä. Tälle monilinjaisena esiintyvälle kehityspolulle voidaan antaa lukuisia nimiä, mut-ta tavallisesti viitataan "*kulttuuriseen käänteeseen*" (Barnes 2001:559; Peach 2002), "*kie-llelliseen käänteeseen*" (Sayer 1993:326), "*tekstuaaliseen käänteeseen*" (Thrift 1991:458) tai "*itserefleksiiviseen käänteeseen*" (Gregson 1993:525). Yleensä kunkin käänteeseen asemaa traditioiden osina pyritään selvittämään vertailemalla niiden perusoletuksia, käsitteitä ja metodeja. Esimerkiksi kielellisen käänteeseen tapa käsitellä ja problematisoida tila tekstuaali-ssa kontekstissaan voidaan teorioida eriytymättömäksi osaksi maantieteen fenomenolo-gista perinnettä (Strohmayer 1998). Kulttuurisella käänteellä tarkoitetaan yleistä intellek-tuaalista ja kulttuurintutkimuksen osa-alueet läpäisevää muutosta, joka nostaa kulttuurin¹⁶³ ulottuvuudet niin talouden, ympäristön, politiikan kuin representaationkin keskiöön. Ky-seessä ei ole absoluuttinen muutos tutkimusten suuntautumisessa ja tavoitteissa, vaan suh-teellinen, polyfonian muotoja korostava ja tekstuaalisia strategioita esiintuova ilmiö (Crang 1992:546). Uuden ja vanhan kulttuurimaantieteen vertailun ja vastakkainasettelun yhteydessä esimerkiksi Peach (2002:257) toteaa, että uusi kulttuurimaantiede on kiinnos-tuneempi kulttuurista kuin maantieteestä. Sen tutkimusintressien painopiste on muuttunut fyysisten kohteiden havainnoinnin sijaan havainnoitsijoiden katseiden tai ensisilmäyksellä näkymättömiksi jäävien kohteiden määrittelyyn. Tämänäköiset käänteet edellyttävät, että maantieteen tulee restrukturoitua aiheiltaan ja metodeiltaan (Lowe & Short 1990:3).

Yleisen kulttuurisen käänteeseen ja oletetun postmodernin käänteeseen välisiä yhteyksiä voi-daan tulkita monelta kannalta. Yhtäältä ne molemmat ovat edesauttaneet postmodernin sanaston kuten dekonstruktion, antiessentialismin, hypertodellisuuden ja konstruktivismin vakiintumista maantieteeseen.¹⁶⁴ Situationaaliseksi käsitteellistetty tieto on varsin usein paradoksaalista, mutta sitä voidaan aina tarkastella kriittisesti. Samalla kriittisen realismin kannattajat ovat muistuttaneet postmodernisteja siitä, että perinteisen realismin hyväksy-minen ei edellytä jyrkkää materialismia. Maltillisen realismin muodon mukaan esimerkiksi merkitykset ja teoreettiset käsitteet ovat olemassa riippumatta tutkijan uskomuksista – ei ihmismielestä ylipäätään. Tutkija ei siten uskomuksillaan ja teorioillaan nimenomaisesti luo todellisuutta, jota tutkii.

¹⁶²Herbert (1985) puhuu "*todellisuuden kriisistä*" viitaten kvanttimekaniikan havaintoihin, joissa mekaani-
nen kausaalisuus, ristiriidaton jatkuvuuden periaate tai luonnon-determinismi ei toteudu tavalla, joka tukisi
absoluuttisen, kolmiulotteisen ajan ja tilan olettamusta.

¹⁶³Mitchellin (1995:103) mukaan sateenvarjokäsitteenä kulttuuria voidaan havainnollistaa sfäärin, kartan,
tason tai merkityskentän metaforaan tukeutuen. Vaikka ihmistyöskentelyn tuloksina ilmentyvästä superor-
ganistisesta kulttuurikäsitteestä onkin luovuttu, kulttuurin määrittely diskurssiensa ja tekstuaalisten käy-
töntöjensä kautta rajoittaa haitallisessa määrin sen muita, esimerkiksi valtaan liittyviä aspekteja. Parhaiten
kulttuuri ymmärtyy kontekstien tuomien lisämääreiden kautta.

¹⁶⁴Yleisen kulttuurintutkimuksen kentältä maantieteeseen lainattujen käsitteiden yleistynyt käyttö ei merkitse
ainoastaan myönteistä kehitystä, jonka mukaan transdisiplinaarinen yhteistyö vahvistuu ja maantiede säilyt-
tää tuntumansa tulkintavaihtoehtojen moneuteen. Asianlaidalla on kielteinen kääntöpuolensa. Varsin usein
postmodernia käsitteleviä keskusteluja käydään kielellä, jonka termistön ymmärtäminen vaikuttaa suoras-
taan tuskallisen työläältä epäselkeyden ja elitistisyyden takia (Ryan 2002:77).

Käänteiden tuoman polyfonian ja radikaalien tutkimusasetelmien monipuolistumisen toteutuminen on arvatenkin herättänyt maantieteilijöissä sekä rakentavaa kritiikkiä että vastustusta. Esimerkiksi Martin (2001:194) nitoo postmodernin, tekstuaalisen, diskursiivisen ja kulttuurisen käänteiden yhdeksi suureksi maantieteen sisäiseksi transformaatioksi, jonka yhteydessä konkreettiset sosiaaliset ja epätasa-arvoon liittyvät ongelmat näyttävät irrelevanteilta konstruktiolta. Näin postmoderni voidaan nähdä kyynisenä politiikkana, joka romuttaa traditionaalisen kollektivismin (Lovering 1989:2). Lisäksi unohdamme usein, että käytännössä kaikilla tieteillä on humanistiset lähtökohdansa, joista ne irtaantuvat vähitellen. Eheän kosmoksen kadottamisen ja kulttuurirelativismiin esiinnousun prosesseissa humanistiset arvot ovat kuitenkin säilyneet merkityksellisinä monella tasolla (Bunkse 1990). Voidaan sanoa, että postmoderni ajattelu sovelluksineen uppoutuu valistuksen traditioon (Hannah & Strohmayer 2001:398). Asettaessaan modernit maantieteen traditiot vastatusten postmodernin maantieteen traditioiden kanssa varsin monet maantieteilijät tulevat samalla liukuneeksi väärän dilemman argumentaatioon. Olettaessaan joko ja vain joko modernin tieteen tai sille vaihtoehdoisen postmodernin kritiikin he sulkevat pois muut vaihtoehdot. Modernin ja postmodernin vastakkaisuuksien listan yhteydessä Pile ja Rose (1992) hahmottavat samalla, millainen aidosti moniääninen maantieteellinen artikkeli voisi esimerkiksi olla. Tuloksena on runoelma, jossa kukaan ei sano viimeistä sanaa. Corbridge (1993:458) muistuttaa, että moderni ajattelu on Janus-kasvoinen. Sitä ei voi redusoida pelkäksi instrumentaaliseksi rationaalisuudeksi tai formaalin logiikan viitoittamaksi monoliittiseksi konstruktioksi. Modernin ajattelun lukuisat variaatiot tunnistavat tiedon rajat, kykenevät joustavaan refleksiivisyyteen ja vielä kyseenalaistavat perustahakuisuudenkin. Vastaavasti paradigma-käsitettä on käytetty hieman rajoittuneella tavalla siten, että oletetaan käytäntöjen ja teorioiden ajallinen vakaus (Bassett 1999).

Yhteenvedon todettakoon, että postmodernin ajattelun vaikutuksia maantieteen teoriaperinteeseen voidaan luonnehtia monin tavoin. Vaikka Ryanin (2002:77) mukaan vaihteluiden siirto postmodernista ajattelusta maantieteen traditioihin ei ole toteutunut pelkästään yksisuuntaisesti, yleisellä tasolla maantiede myötäilee niin metodien, käsitteiden kuin tutkimuskohteidenkin osalta yleistä kulttuurintutkimusta. Maantieteen traditioiden sisäinen monipuolistuminen on sidoksissa kulttuurisiin käänteisiin, joiden variaatioihin kuuluvat mm. kielellinen ja diskursiivinen käänne. Yhteistä näille käänteille on tiedon käsittelemisen situationaalinen. Käsitteenä "postmoderni" on merkittävässä määrin kyennyt diskursiivisiin läpäisyihin, eikä fragmentaarisen kentän näkökulmia ole mahdollista kerätä rakenteeltaan sisäisesti yhtenäiseksi kertomukseksi. Näin pienen aineiston perusteella ei voida oikeuttaa oman, huolitellusti argumentoidun postmodernin maantieteen tradition olemassaoloa. Postmodernin ajattelun sisältämä traditioiden kritiikki ei taipuisikaan tämännäköiseen selvärajaiseen, olemukselliseen ja objektivoivaan luokitteluun. Saattaa olla, että suuri osa maantieteilijöistä näkee postmoderniin ajatteluun liittyvän fragmentaation, tekstuaalisuuden ja individuaalisen orientaation pikemminkin maantieteen haasteina kuin uhkina (mm. Buttner 1990). Tieteellisten traditioiden määrittely, sisäisen transformaation ymmärtäminen sekä tieto-opilliset, käsitteelliset ja metodologiset suhteet muihin traditioihin edellyttävät vuosikymmenten mittaista yhteistoiminnallista tutkimustyötä. Pelkkä aikalaisdiagnostinen analysointi peittää helposti transformaation suuret linjat. Siksi asia saattaa olla siten kuin Johnston (1993:320) on todennut, eli että postmodernin ajattelun kokonaisarviota disiplinaarisiin traditioihin ei voida vielä tehdä.

4.3. TRENDIKONTEKSTIT

4.3.1. Geopolitiikka

"Postmoderni" liitettiin ensisijaisesti geopolitiikkaan 35 artikkelissa, mikä vastaa 7,3 prosentin osuutta kokonaisaineistosta. Erityisesti postmoderniuden käsite liitettiin vakiintuneiden poliittisten järjestelmien epäjärjestykseen, kansallisvaltioidean laimenemiseen, rajojen muuttumiseen sekä turvallisuuspolitiikan kysymyksiin. Tässä luvussa käsitellään ja vertaillaan asiakokonaisuuksia, joihin postmoderni ajattelu on vaikuttanut geopolitiikan alalla.

Tässä yhteydessä geopolitiikka¹⁶⁵ määritellään poliittisen tilan ja kehityssuuntien tutkimisen valtateoreettiseksi lähestymistavaksi, jossa orientoidutaan lähtökohtaisesti globaaliin tasoon. Klassinen valtateoriointi perustuu aina jollakin tavalla suurilinjaisiin valtiokeskeisiin näkemyksiin, joiden mukaan parantaakseen sotilaallis-taloudellista kapasiteettiaan ja sitä kautta yleistä kansainvälistä vaikutusvaltaansa valtiot pyrkivät eri keinoin saamaan hallintaansa lisää alueita. Käytävissä olevat poliittiset voimavarat on tällöin määritelty valtion hallitsemien alueiden eli territorioiden koon ja sijainnin¹⁶⁶ samoin kuin väestömäärän, poliittisen koheesion, taloudellis-sotilaallisen kapasiteetin, teknologian tason, strategisten resurssien ja muun inhimillisen pääoman kautta. Maantieteelliseen ulottuvuuteen liittyvien luonnon muovaamien vesistö-, ilmasto- ja topografisten yhteyksien tai esteiden on samalla katsottu vaikuttaneen mm. valtioiden muodostumiseen, rajasopimuksiin, yhteistyömuotoihin ja sitä kautta kommunikaatioyhteyksiin ja viime kädessä maailmankaupan rakennepiirteisiin. Karkeasti sanottuna maapallon merten ja mannerten keskinäinen suhde vaikutti voimakkaasti näkemyksiin globaalista poliittisesta järjestyksestä. Sen pohjalle rakennetut mielikuvat palvelivat kylmän sodan päämääriä. Luke (1996:499) kiinnittää huomionsa atomipommin osuuteen aikakausien periodisoinnin perusteena. Yleisemminkin geopolitiikan kentällä ydinaseiden kehittyminen nähtiin keskeiseksi tekijäksi prosessissa,

¹⁶⁵Ero poliittisen maantieteen ja geopolitiikan välillä ei ole kovin selvä. Poliittisessa maantieteessä on keskitytty tarkastelemaan valtion hallitseman alueen fyysistä perustaa ja maailman jakautumista poliittisten yksiköiden hallitsemiin territorioihin. Toisinaan geopolitiikalla viitataan poliittisen maantieteen haaraan, jossa tutkitaan valtioiden vallan alueellisia ilmenemismuotoja keskittyen valtakäytäntöjen ilmenemismuotoihin. Maantieteellisen ulottuvuuden hyödyntämiseen perustuvat teoriat eivät kuitenkaan yksinään riitä maailmankäytännön tarkasteluun ja poliittisten tapahtumien selittämiseen. Maantieteellinen asema vaikuttaa ainakin epäsuorasti politiikan suuntautumiseen, ja toisaalta poliittiset päätökset muovaavat fyysistä ja inhimillistä ympäristöä. Kaksisuuntaisen vuorovaikutuksen ohella käytännön ulkopoliitikassa otetaan huomioon yhteistyöpyrkimykset, sisäpoliittiset tekijät sekä alueen hallinnasta koituvat rasitteet.

¹⁶⁶Mitä etäämpänä valtio on suurvaltojen keskinäisen kilpailun kulloiseenkin sijaan nähden, sitä turvempi sen asema on. Samalla syrjäinen asema merkitsee muiden valtioiden näkökulmasta vaikeampaa saatavuutta ja samalla yleensä myös vähäistä strategista merkitystä. Eri voimakeskusten vaikutus ulkopoliittisiin nähtäisiin teorioitiin yleensä taloudellisen ja sotilaallisen voiman suuruuden sekä maantieteellisen sijainnin funktiona toteutuvaksi.

jonka seurauksena Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton ulkopuolisten alueiden hallinta näyttäytyi geopolitiittisesti melko merkityksettömältä.

Toisen maailmansodan jälkeen kansainvälisen politiikan hallitsevana teoriana vaikutti realismi. Siinä korostetaan ensinnäkin, että ainoat merkittävät kansainvälisen politiikan vaikuttajat ovat valtioita tai valtioliittoja. Toiseksi realismin mukaan valtioiden välinen anarkia on pysyvä tila, sillä kukin valtio kamppailee samoista rajallisista poliittisista voimavaroista. Siten vapauden, turvallisuuden, varallisuuden ja järjestyksellisyuden katsotaan koskevan ensisijaisesti kansakunnan sisäisiä päämääriä (Morgenthau 1967:25–26). Toisin sanoen tämän näkökannan mukaan valtioiden poliittisella voimalla on keskeinen merkitys sille, miten tilanteet ja suhdem politiikan keinot pääsasiassa kehittyvät. Hegeliläisittäin valtion katsottiin edustavan itserefleksiivisyyttä hakevaa tietoisuutta. Näin valtiosubjekti edeltää loogisesti muita poliittisen tilan rakentumiseen liittyviä käsitteitä kuten poliittisen toimijuuden valtiomiessubjektia tai ulko- ja sisäpolitiikan päättäviä elimiä. Geopolitiikasta esitetyt teoriat ja käytännöt erotetaan omiksi kentikseen, sillä teorioiden luojat tai geopolitiittisen mielikuvituksen käsitteellistäjät ovat varsin usein eri tahoja kuin ulkopoliittiseen päätöksentekoon osallistuvat instanssit. Tämän tyyppinen valtiokeskeinen ajattelutapa säilyi ilman vakavaa haastajaa 1970-luvulle saakka (Holsti 1987:23).

Realistisen geopolitiikan haastajiksi ovat asettuneet 1990-luvulle tullessa kriittinen geopolitiikka sekä siihen läheisesti liittyvä postmodernia ajattelutapaa korostava suuntaus.¹⁶⁷ Voidaan sanoa, että aivan kuten representaatio-kontekstin yhteydessäkin kyse on viime kädessä samasta representaation kriisistä, jota ilmentävät realismin ja konstruktivismien tai heijastusteorian ja havainnon teoriapitoisuutta korostavan antirepresentationaalisuuden vastakkainasettelut. Samoin geopolitiikkaan liittyvien käsitteiden uudelleenmuotoutumisessa on paljon yhteistä "*kulttuurisen käänteen*" lingvistiikkaa, kielipelejä ja todellisuuden kielellistä rakentumista korostavien teorioiden kanssa. Ó Tuathailin (1994b:527) mukaan kriittinen geopolitiikka on geopolitiikan uudelleen määrittelyä, jossa otetaan huomioon muukin kuin pelkkä fyysinen maantieteellinen sijainti ja samoin muut vallankäytön muodot kuin valtiojohtoinen poliittinen ja sotilaallinen toiminta. Siinä keskitytään selvittämään, kuinka maailma on poliittisesta näkökulmasta representoitu, kartoitettu ja hallittu eri aikakausina. Derridan poststrukturalistiset kirjoitukset dekonstruktioista ja Foucault'n valta-analyysit ovat toimineet keskeisinä taustavaikuttajina. Samoin sidokset diskurssianalyysiin ja retoriikkaan käyvät yhä ilmeisemmiksi kriittistä geopolitiikkaa hyödyntävissä tutkimuksissa (Dalby 1991:273; Dodds & Sidaway 1994; Simon 1996:194). Diskurssianalyysin keinoin voidaan verrata tapoja, joilla kielen ilmaukset luovat yleisesti hyväksytyjä tai marginaalisia merkityksiä ja arvoja. Kriittikkensä kärjen kriittinen geopolitiikka kohdistaa erityisesti realistisen geopolitiikan niihin käytäntöihin, jotka objektiivisen analysoinnin nimissä tuottivat ja ylläpitivät etupiirejä, liittoutumia, reunavaltioita yms. Voidaan myös sanoa, että kriittinen geopolitiikka eroaa perinteisestä geopolitiikasta siinä suhteessa, että se ottaa huomioon naiset ja genderin kansainvälisten suhteiden teoroinnissa. Realismiin

¹⁶⁷Tässä yhteydessä voidaan todeta, että aatesuuntauksena myös idealismi on kyseenalaistanut realistisen geopolitiikan oletettaman käsityksen valtioiden pysyvästä anarkian tilasta. Jo Hugo Grotiuksen korostamasta laillisuusperiaatteesta lähtien on esitetty, että valtioiden välillä voi vallita poliittinen järjestys, josta konfliktit ovat vain poikkeus. Selvimpinä käytännön esimerkkeinä tästä idealistisesta näkökulmasta voidaan mainita vuonna 1918 perustetun Kansainliiton sekä sen perilliseksi nimetyn YK:n perustaminen alajärjestöineen (Morgenthau 1967:38).

pohjautuneessa geopolitiikassa ei ollut sijaa naisille geopolittisina toimijoina, vaan naiseus suljettiin pois kansainvälisistä valtarakenteista ja marginalisoitiin paikallisiksi huoltojoukoiksi (Sparke 1996).

Monet kylmän sodan¹⁶⁸ aikana luoduista käsitteistä arvioidaan nyt liian keinotekoisiksi, deterministisiksi tai yksinkertaistaen dominoteoriointiin perustuviksi tavoiksi representoida maailmaa (Dodds & Sidaway 1994:523; Ó Tuathail 1994b:526). Ne pyrkivät stabiloimaan modernin geopolittisen järjestyksen, joka koostuu kansainvälisten suhteiden kompleksisesta kokonaisuudesta. Geopolittiseen järjestykseen kuuluvat mm. "köyhän etelän" ja "rikkaan pohjoisen" vastakkainasettelu, maailmantalouden kondratjev-sykliden ennakointi sekä vakiintuneet instituutiot ja säännönmukaisuudet, joiden välityksellä kansainvälistä poliittista taloutta ja suhdetoimintaa toteutetaan (Agnew & Corbridge 1995:15). Nämä säännöt ovat väistämättä tila- ja aikasidonnaisia. Niiden keinoin valtioiden toimintamalleja on pyritty paitsi ennakoimaan, myös arvioimaan ja arvottamaan. On syytä muistaa, että vaikka kylmä sota päättyikin ennakoimattomasti, sen hengen mukainen strateginen kulttuuri ja erityisesti turvallisuushakuinen yhteiskunnan malli ovat säilyneet (Ó Tuathail 1996:231).

Voidaan sanoa, että kylmän sodan päättyminen poisti totunnaiset käsitteelliset tuet, jotka olivat paitsi pitäneet koossa kansainvälistä rakennelmaa, myös vaikuttaneet valtioiden sisäpolitiikan rakenteisiin lähes neljä vuosikymmentä. Kylmää sotaa edeltävään maailmaan ei ollut paluuta, sillä asioiden tila oli muuttunut liian paljon talouden, viestinnän ja yhteiskuntakehityksen kentillä. Metaforisesti asian voisi ilmaista, että kaikki vanhat näyttelijät yhtä lukuun ottamatta olivat joko kadonneet geopolittiselta näyttämöltä tai muuttuneet perusteellisesti. Toisin sanoen kylmän sodan päättymisen jälkeen kenelläkään ei ollut selkeää ratkaisua maailmanlaajuisen, vaikeasti tulkittavan epäjärjestyksen¹⁶⁹ hallitsemiseksi tai tulkitsemiseksi. Varsin kuvaavaa on, että vuoden 1989 jälkeen muodostui kymmeniä uusia valtioita, joilla ei ollut minkäänlaista riippumatonta keinoa rajojen määrittelemiseksi. Vasteena uudenlaisiin geopolittisiin oloihin ei voitu määritellä kolmansia osapuolia, jotka olisi hyväksytty riittävän puolueettomiksi välittäjiksi (Hobsbawm 1994:559–562).

Maantieteessä esimerkiksi Ek (2000:857) kirjoittaa postmodernista maailmantilanteesta tai erityisistä postmoderneista geopolittisistä olosuhteista viitattaessaan kylmän sodan jälkeiseen globaaliin tilanteeseen. Näillä olosuhteilla tarkoitetaan tarkemmin sanottuna informaatioyhteiskuntaan, talouden globalisaatioon, tehokkaaseen verkottumiseen, suurten

¹⁶⁸ *Kylmällä sodalla tarkoitetaan Walter Lippmanin nimeämää Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton sekä niiden liittolaisten välillä pääasiassa diplomatian keinoin käytyä valtataistelua, jossa salaisten palvelujen käyttöönoton, propagandan ja patoamispolitiikan ohella hyödynnettiin satelliittivaltioiden konfliktien tukemista toisen osapuolen vahingoksi. Tämän vuosiin 1945–1991 ajoitetun "kylmäksi rauhaksi" nimitetyn taktisen blokkiutumisen ilmapiirin vaikutukset heijastuivat koko maailmaan. Toisaalta voidaan sanoa, että kylmä sota sai alkunsa jo toisen maailmansodan aikana. Tällöin Neuvostoliiton ja liittoutuneiden välille syntyi eturistiriitoja siitä, kuinka Keski-Euroopan akselivalttojen kärsimän tappion seurauksena muotoutunut poliittinen tyhjiö tulisi täyttää (Hobsbawm 1994:228).*

¹⁶⁹ *Oikeastaan geopolittisen epäjärjestyksen voi sanoa liittyvän 1970-luvun alun joustavaan tuotantoon, jolloin maailmantalouden avaintekijät kuten pankit alkoivat toimia aidosti globaaleilla periaatteilla (Reynolds 1992:394). Silmiinpistävästä samankaltaisuutena voidaan kerrata, että saman tapahtumakokonaisuuden on useissa yhteyksissä tulkittu aloittaneen ns. postmodernin aikakauden (mm. Simon 1998:224; Harvey 1989).*

teorioiden luhistumiseen ja Beckin riskiyhteiskuntaan liittyvää maailmaa, jossa vanha geopoliittinen mielikuvitus (mm. Slater 1993, 1997a) ei riitä ilmiöiden tarkoituksenmukaiseen kuvaamiseen ja selittämiseen. Toisin sanoen kommunismin romahduksen jälkeen maailma ei enää ole jaettavissa kahteen keskenään vihamieliseen leiriin kaksinapaisen asetelman mukaisesti. Paitsi että paljon hyödynnetty mentaalinen mielikuvakonstruktio maailmaa jakavasta rautaesiripusta ei enää tule esille poliittisessa retoriikassa tai tutkimusten eksplisiittisenä lähtökohtana, geopoliittisen tilanteen uudelleenjäsentyminen havainnollistuu myös paljon konkreettisemmalla tasolla. Näitä muutoksen konkreettisia ilmeneismuotoja on havaittu Länsi-Euroopan ja USA:n armeijojen järjestäytymisessä: massakutsunnoista on siirrytty pieniin, ammattimaisiin ja siirrettäviin joukkoihin. Tilanteessa, jossa kansallisuuteen sidottu kansalaisuus nähdään liberalism¹⁷⁰ metanarratiivina, yhä harvemmillä hallitusten edustajilla on ollut suora yhteys armeijaan jossakin elämänsä vaiheessa. Muutoinkin armeija weberilaisen byrokratian prototyypinä, yksilölliset erot kasvavana ja rationaalisen hierarkisena järjestelmänä on menettänyt merkitystään kansalaisuutta konstituivana tekijänä (Booth et al. 2001:330–331, 337).

Ó Tuathail (1996:225–229) puhuu erityisestä geopoliittisesta transitiosta tai siirtymästä, jonka aikana kansainvälinen suhdepolitiikka järjestäytyy uudella tavalla. Suurvaltojen globaalin varustelukilpailun väistyttyä ja kylmän sodan kaksinapaisen asetelman purkauttua on havaittavissa entistä useampia alueellisia ja paikallisia herruuspyrkimyksiä. Samaan aikaan kun geopolitiikan käytännöissä siirrytään sotilaallisesta kilpailusta talouden ja kulttuurin kilpailuun, joillakin alueilla etnisten ja aatteellisten ryhmien voimapolitiikka nousee pinnalle (Simon 1996).

Uudessa tilanteessa valtioiden ohella talousyhteisöillä, kansainvälisillä järjestöillä, monikansallisilla yrityksillä sekä metropoleilla vaikutusalueineen on geopoliittista toimintaa. Sitä eivät luonnehdi määräalueeseen sidotut toimintamuodot, mutta niiden vaikutus poliittisten yhteisöjen toimintakenttään on otettava huomioon. Territoriaalisten sotilaallisten laajenemispyrkimysten sijaan vaikutusvallan kasvattamisen painopiste sijoittuu esimerkiksi markkina-alueen taloudellisen kilpailukyvyyn ylläpitämiseen. Perinteisten materiaalien resurssien kuten strategisten malmien, öljyputkien ja satamien hallinnan ohella pyritään kontrolloimaan virtojen tilaan kuuluvia erityyppisiä verkostoja kuten osakemarkkinoita, kuitukaapeliverkkoa, valvontasatelliittiasemia ja Internetin solmukohtia (Ó Tuathail 2003:4). Voidaan sanoa, että valtioiden rajallinen valta näkyy myös sotatoimissa. Postmodernin geopoliittisen ajattelun mukaan ymmärretyillä sodilla ei ole mitään tekemistä supervaltioiden globaalien vastakkainasettelujen kanssa. Varsin pienten poliittisten ryhmien aiheuttamat häiriöt saattavat johtaa konflikteihin, joita ei ole helppo määritellä joko kansainväliseksi sodiksi tai perinteisiksi sisällissodiksi. Sodat ovat aina sisältäneet kompleksisia elementtejä, mutta oletetussa postmodernissa tilanteessa välimuotoisuus saa erittäin moniulotteisia ilmenemismuotoja. Saman sodan maantieteellinen suppea-alaisuus saattaa

¹⁷⁰*Filosofian historiassa tunnustetaan ainakin kolme liberalismiä muotoa. Ensinnäkin konservatismi vastakohtana liberalismi liittyy kriittiseen metodiin, jossa kulttuuriperinteitä ja instituutioita pyritään kehittämään kokemuksen ja päättelyn avulla. Toiseksi humanistiseen ajatteluun kytkeytyneenä se pyrkii vahvistamaan yksilöllisen luovuuden ja omaperäisyyden arvoja. Kolmanneksi liberalismissa korostetaan vapauden arvoa, jossa yksilöt ovat vapaita hyödyntämään mahdollisuuksiaan parhaaksi katsomallaan tavalla. Liberalismin merkitykset määrittyvät viime kädessä sen kautta, mikä on sen suhde poliittisiin, taloudellisiin ja kulttuurisiin instituutioihin (Wiser 1978:11–16).*

viitata sisällissodan piirteisiin, mutta kansainvälisyys näkyy viimeistään viestintä- ja kommunikaatiotekniikoiden ulottuvuudessa. Perinteisesti pikemminkin satunnaisia kansannousuja lukuun ottamatta sodat olivat valtioiden hallitusten aloittamia.

Flint (2002) puhuu metapoliittisesta maantieteestä ja virtojen geopolitiikasta, jonka aikana tilanteiden ennakoitavuus heikkenee. Kiinteiden spatiaalisten ja territoriaalisten ilmiöiden ja vakiintuneiden identiteettien maailmasta on asteittain siirrytty verkostojen ja muuttuvien tilanteiden maailmaan. Toisin sanoen vanhat epistemologis-ontologiset oletukset liittyen essentialistisiin pysyvyyksiin, "annettuna" olemisen logiikkaan ja ennustettavuuteen alkavat näyttäytyä vanhahtavassa valossa. Luke (1994:614) muistuttaa Persianlahden sodan¹⁷¹ yhteydessä luodusta uudesta maailmanjärjestyksestä ja sen tutkimisesta kognitiivisten karttojen keinoin. Kognitiivisten karttojen metodissa analysoidaan niitä tekstuaalisia representaatioita, joita yksilöt tuottavat esimerkiksi globaalista tilasta. Koska maantieteellisistä suuralueista hankittu, mielen rakenteiden suodattama, uudelleenrakennettu ja esimerkiksi kuvaksi sovellettu kartan konsepti tuo esiin menneisyyden kokemuksia, nykyisyyden havaintoja ja tulevaisuuden odotuksia, eri osapuolten käsitys samasta alueesta saattaa poiketa merkittävästikin. Toisaalta julkista ulkopoliittista keskustelua käydään jonkin yleisesti hyväksytyyn näkemyksen rajoissa, yleisen mielipiteen ja kulttuurin diskurssin puitteissa. Siksi menetelmällä saadaan esiin tietoa eri kansallisuuksien hegeemonisten geopolitiittisten näkemysten piirteistä.

Postmodernin ajattelun tietokäsitteen yhteydessä voidaan puhua Lyotardin viitoittamasta tiestä kohti suhteellista tietokäsitystä, johon on yhdistetty "geovallan" käsite. Neutraalina pidetty maantieteellinen tieto on osoittautunut luonteeltaan poliittiseksi, kun sitä on hyödynnetty valtion edun tai muun vallankäytön kritiikittömäksi toteuttamiseksi. Postmodernin ajattelun suhtautumisesta kylmän sodan tiettyihin ajattelutottumuksiin ollaan ainakin kahta mieltä. Toisaalta postmodernin ajattelun voi ajatella olleen osa kylmän sodan tilannetta siten, että postmodernin kritiikin ilmenemismuodot olisivat suoria kyseenalaistavia vasteita tietyille moderniin geopolitiittiseen ajatteluun kuuluville ajattelutottumuksille. McCartyismi, vastapuolen demonisointi, herätti aikanaan ironiaa. Samoin esimerkiksi oikeutetun sodan käsitteeseen kiinnitettiin huomiota vastustushenkisesti Vietnamin sodan aikana. Näin perusteltuna postmoderni voidaan määritellä kylmän sodan aikaisen tilanteen moderniksi kriittiseksi itsereflektioksi. Toisaalta postmodernin ajattelun on sanottu olevan kylmän loppumiseen liittyvä emergentti tilanne, jossa poliittisten päämäärien sijasta tarkastellaan keinoja ja representaatioiden manipulatiivisia vaikutuksia. Siinä realismin, lopullisen yhteisymmärryksen, kulttuurisen yhtenäisyyden tai vakaiden valtiokeskeisten

¹⁷¹Yhdysvaltain vuoden 1991 Persianlahden sota Irakia vastaan voidaan nähdä kompensaaiona vuosien 1973 ja 1979 hetkistä, jolloin supervalta ei väliaikaisesti näyttänyt kykenevän vastaamaan kolmannen maailman yhteenliittymän öljyntoimitusten tukahduttamispyrkimyksiin. Ó Tuathailin (1993) mukaan kyseinen konflikti on teorioitavissa Baudrillard-tyyppisen viestintäteknologian hyperreaalisuuden, toiseuden konstruktioiden ja poliittisen retoriikan diskurssien keinoin.

kansallisten identiteettien¹⁷² etsimisen sijaan korostetaan konstruktivismia, tekstien tulkittaa, yhteismitatonta erilaisuutta ja joustavarajaisesti rakennettuja ei-spatiaalisia identiteettejä. Tämänkaltainen postmodernin tilanteen ja kylmän sodan välisen suhteen hahmottaminen voidaan nähdä analogisena sen kanssa, että filosofit ovat jaoteltavissa loppu- ja vaiheteoreetikoihin. Näin tulkiten Lyotardin suurten kertomusten tuho voitaisiin yhdistää reaaliosialismin romahtamiseen, Baudrillardin merkki- ja informaatiovirrat rajattoman maailman hahmottamiseen ja Derridan dekonstruktio rajojen itsestäänselvyyden kyseenalaistamiseen. Ne kaikki ilmentäisivät omalla tavallaan modernin ajattelun loppua. Vastaavasti Baumanin itserefleksiivinen kritisoiva ote ja Foucault'n diskursiiviset valtateoreettiset analyysit indikoisivat modernin jatkumista. Kaikissa tulkinnoissa postmoderni ajattelu on tunnistanut geopolitiikan teorioinnin monimutkaisia seikkoja yksinkertaistavan vaikutuksen ja kritisoinut voimakkaasti perinteisen geopolitiittisen mielikuvituksen käsitteitä, jotka ovat perustuneet sellaiseen kylmän sodan aikaiseen tilanteeseen, jota ei käsitteen soveltamishetkellä enää ole ollut olemassa.

Postmoderniin ajatteluun perustuvassa geopolitiikassa kaikki tilatekijään redusoidut ajattelumallit menettävät aiemmin oleellisen merkityksensä. Baumanin (2001b:18) mukaan teknologian suoma mahdollisuus hävittää aikaan ja paikkaan liittyvät etäisyydet aiheuttaa nimenomaan polarisaatiota homogenisoitumisen sijaan. Toisin sanoen alueen helposti hallittavan, turvallisen ja hyvinvoinnin resurssiperustan koon ja sijainnin merkitys vähenee nykyteknologian mahdollistamien valvontakoneistojen ansiosta. Tätä Foucault'n teorioiman panoptikon-tilanteen sopimattomuutta uudenlaiseen postmoderniin tai joustavan modernin tilanteeseen on sivuttu Baumanin filosofiaa käsittelevässä kappaleessa 3.3.1.

Sharp (1994:65) ja Jones (2000:923) päätyvät toteamukseen, että kansallisten identiteettien kartoittaminen on oleellisesti vaikeampaa kuin eurooppalaisen kansallisvaltion valistusihanteiden teorioiden perusteella voisi arvatakaan. Kulttuurinen käänne on vaikuttanut siten, että kansallisuuden institutionalisoituneita muotoja kuten lippua, kansanhistoriaa, urheilusankareita, kansallislaulua, omaa taidetta ja muita kansallissymboleita tulkitaan esimerkiksi rituaalien kautta suunnitelmallisesti rakennettuina kulttuurintuotteina. Niiden konstruoimisen tavoitteena on ollut tuottaa emotionaalisia itsenäisiä subjekteja yhdistäviä kokemuksia. Onnistuessaan solidaarisuuden tunteen luomista voidaan pitää kansakuntakäsityksen naturalisoitumiseen johtavana tekijänä, jolloin sen määrittelyperusteita ei kyseenalaisteta. Aiemmassa tutkimuksessa kansallisuuden institutionalisoituneita tun-

¹⁷²Perinteisen modernin yhteiskuntafilosofisen ajattelun mukaan yhteiskuntien kehittymisen lopputulos ei ole avoin, vaan teleologinen. Tämä tarkoittaa sellaista käsitystä, että syvimät yhteisöistä koostuvan ihmiskunnan intressit täyttävä yhteiskuntamuoto kuten Hegelin oletusten mukainen liberaalidemokratia tai Marxin oletusten mukainen kommunistinen yhteiskunta olisi jonakin ajankohtana todella löydettävissä ja toteutettavissa. Tämä merkitsisi samalla yhteiskuntakehityksen loppua siinä mielessä, että suurten linjausten etsimisen sijaan voitaisiin keskittyä vain käytännön toteuttamisen yksityiskohtien suunnitteluun. Karkeasti yksinkertaistuen voidaan sanoa, että rautaesiripun länsipuolella liberaalidemokratian ideaalia pidettiin ylitylityspääsemättömän yliveritaisena, ja siihen yhdistettiin individualistisen subjektin korostus ja vapaan markkinatalouden malli. Itäpuolella kulttuuris-poliittiset subjektit käsitettiin yhteisöllisesti, ja tuotantomuodoksi vakiintui suunnittelutalous. Näiden puhdasoppisuuteen tähtäävien ideologisten systeemien kehitys johti 1950–1980-luvuille ulottuneeseen pattitilanteeseen, jota voidaan pitää kylmän sodan yhtenä keskeisenä elementtiä. Utopioiden representaatioiden ja niiden käytännön toteuttamisen välinen syvä ristiriita osoittautui erityisen selkeästi 1990-luvun tapahtumien yhteydessä.

nuksia on pidetty funktionaalisesti välttämättöminä ja luontaisesti syntyneinä modernien yhteiskuntien osina. Modernin kansallisvaltion loistokauden aikana globaalien ilmiöiden kuten energiakriisin tai talouden nousukauden voimien "oikea" merkitys saavutti kansalliset oman valtion poliittisten instituutioiden läpi suodattuneina. Kansallinen järjestyksenvalvonta, postilaitos, uutistoimisto sekä radio- ja televisioasemat nähtiin peruspalveluiksi, joiden ajateltiin pystyvän kansalaisten hyvinvoinnin turvaamiseen vain valtion järjestäminä.

Postmodernissa tilanteessa perinteisiä kansallisvaltioita erodoivat samaan aikaan regionalismin muodot alhaalta päin ja ylikansallisten viranomaisten vaatimukset yhdentymiskehityksestä ylhäältä päin (Agnew 1995:156–157). Anderson (1996:136–137) puhuu-kin tässä yhteydessä postnationalismista. Hän näkee EU:n asteittaisessa kehityksessä lukuisia yhteisiä piirteitä keskiajan territoriaalisen kehityksen kanssa. Samalla valtioliiton muotoutumisen yhteydessä ilmeisiksi tulleet aspektit kuten tilan suhteellistuminen, suvereniteetin löystyminen, aika–tilan transformaatio, vanhojen ja uusien käytäntöjen yhdistely sekä globaalin ja lokaalin tason vuorovaikutus ennakoivat postmodernia ajattelua. Samoin Elazar (1999:881) yhdistää "postmoderniuden" käsitteen juuri joustavasti räätälöityihin federatiivisuuden muotoihin.

Entrikinin (1994:230) mukaan kansakunnat itsessään ovat narraatioita, jotka saattavat toimia kulttuuri-imperialismin lähteinä. Narraation keinoin abstraktiosta tehdään konkreettinen, arkipäiväänkin vaikuttava ilmiö. Niitä laadittaessa joitain aspekteja korostetaan ja joitain unohdetaan. Kansallisia tiloja muodostetaan ja muutetaan jokapäiväisissä puhetoissa, joissa voidaan erotella tarinoiden kertojat ja tarinoiden rakenne. *Kuvitellulla yhteisöllä* ei viitata siihen, että kansat olisivat epätosia. Kansan jäsenmäärän suuruuden takia yksittäiset subjektit tuntevat suoraan murto-osan sen kokonaisvahvuudesta. Yhä suuremman osan mielestä kollektiivinen halu samaistua kansakuntaan on luontevampaa ilmaista urheilun maajoukkueiden ja muiden ei-poliittisten kulttuurisesti tuotettujen symbolien kautta. Slaterin (1997b:64) mukaan sedimentoituneet ajattomat ja tilattomat itsenäisyyden, oikeuksien ja kansakunnan abstraktiot on syytä dekonstruoida.

Vaikka suvereniteettia voidaan yhä pitää kansainvälistä järjestelmää organisoivana piirteenä, taloudellis-poliittisten suhteiden samanaikainen globalisoituminen ja lokalisoituminen ovat haastaneet perinteisen suvereniteetin tulkinnan. Suvereniteetin eli itsemääräämisoikeuden keinoin määritellään, mitkä noin 190 yksikköä muodostavat valtion. Maapallon maankamara kuuluu lähes kokonaisuudessaan jonkin valtion hallintaan. Abstraktiona suvereniteetti sopii kansakunnille, jotka oletetaan etnisesti, kielellisesti ja kulttuurisesti homogeenisiksi. Nationalististen ryhmittymien tai liikkeiden määräksi on arvioitu noin 800. Yleisluonnehdintana voidaan sanoa, että rajojen ulossulkevuuden periaate ei näyttäisi pätevän tilallisen identiteetin (Light 2001:154), ympäristöonnettomuuksien (Mason 2001:412–413) ja kaupan jakaantumisen (McHaffie 1997) yhteydessä, samoin kuin ihmisoikeuksien nimissä toteutettavien interventioiden¹⁷³ yhteydessä. Muutenkin rajaa institutionalisoivat elementit kuten passi, viisumi, tulli, rajavartiolaitos ja rajapyykkien maastoon

¹⁷³ Esimerkkinä voidaan mainita vuosituhannen vaihteeseen ajoittuneet Afganistanin, Kosovon, Bosnian ja Irakin konfliktit.

merkitsemisen käytännöt ovat muotoutuneet vasta 1800-luvun lopulta lähtien.¹⁷⁴ Hudson (2000:274) ottaa käyttöön säädellyn maiseman käsitteen, jolla voidaan verrata poliittisen säätelyn ja talouskehityksen suvereniteetin astetta eri aluetasoilla. Typologiassa postmoderniksi geopoliittiseksi taloudeksi nimitetään esimerkiksi Bahamasaarten spatiaalinen organisaatio, jossa rajat ovat menettäneet merkityksensä. Vanhojen kulttuuriin, kansallisiin identiteetteihin ja maan tapoihin perustuvien kansallisten rajojen tilalle ovat nousseet kielten ja kulttuurin symboliset rajat (Luke 1994:619). Mardenin (1997:39) mukaan postmoderni ajattelu hyökkää kansallisvaltion ydintä vastaan korostamalla kulttuuripiirteiden kosmopolitoitumista.

Voidaan sanoa, että "rajojen maantieteeseen" (Newman & Paasi 1998:186–207) erikoistuneet tutkimuskäytännöt ja kysymyksenasettelut ovat haastaneet perinteisten kansallisvaltioiden ja niiden välisten rajojen määrittelyn monitieteisestä, modernit itsestäänselvyydet sivuuttavasta näkökulmasta. Enää ei kysytä, millä perustein raja on alun perin linjattu tietystä topografisesta maaston tai vesistön kohdasta. Pikemminkin tutkimusasetelman lähtökodaksi on otettu rajojen katoaminen. Sitä voidaan havainnollistaa esimerkiksi osoittamalla, kuinka sähköisiin informatiovirtoihin perustuvat kommunikaatiojärjestelmät toimivat desentralisoivasti, despatialisoivasti ja dematerialisoivasti.¹⁷⁵ Strategisten voimatasapainojen, allianssien ja liittoutumamuotojen ulkopuolella mutta jaettujen symbolisysteemien, merkkien koodausjärjestelmien ja merkitysrakenteiden sisäpuolella operoivina perinteinen eroihin perustuva jako kansallisvaltioiden territorioihin kutistuu niissä huomaamattomaksi. Informatiovirta suuntautuu globaalisti paikoista paikkoihin, joissa eri ihmiset tulkitsevat saman viestin eri tavoin. Tämän ohella voidaan tutkia rajojen roolia sosiospatiaalisten identiteettien muotoutumisessa, rajoja koskevia diskursseja ja narratiiveja sekä rajojen konstruoinnin erilaisia aluetasoja.¹⁷⁶

¹⁷⁴Valtioiden välisten rajojen synty on perusteltavissa pitkällisen historiallisen kehityksen seurauksena muotoutuneella (esimerkiksi yksilöiden etnisyyteen, uskontoon tai muihin kulttuuriin tapoihin yhdistetyllä) kansalaisuudella ja siihen liittyvällä kansallisuudella. Samoin poliittisesti merkityksellisten tapahtumien kuten sotien päättyessä poliittisten päätösten tuloksena on määritelty rajojen sijainti ja alueelliseen suvereniteettiin liittyvät institutionaaliset käytännöt. Ulkopuolisten perustajien preferenssien mukaan rajatut institutionalisoituneet valtiot ovat käytännössä osoittautuneet epävakaaiksi esimerkiksi entisten siirtomaiden tapauksessa. Niiden teho keskinäisen kanssakäymisen rajoittajana ja rajojen käytännön hallinto ja valvonta vaikuttavat kansalaisten elämään. Huolimatta läpäisevyydestään rajat vaikuttavat syvällisesti inhimilliseen elämään kuten kauppaan, sosiaaliseen vuorovaikutukseen sekä käsityksiin maantieteellisestä sijainnista yleensäkin. Kulttuuristen tekijöiden erilaisuuden voi sanoa olevan sekä syy valtioiden rajojen sijainnille että seuraus poliittisen päätöksen nojalla asetetuista rajanvedoista. Pyrkimys oman intressiyhteisön näkökulmasta edullisiin rajoihin on johtanut eturistiriitoihin siitä, mikä on oikeudenmukainen raja.

¹⁷⁵Desentralisoivuus näkyy esimerkiksi siinä, että mikään instanssi ei pysty tehokkaaseen verkossa käytävän keskustelun ohjaamiseen tai säätelemiseen. Despatialisoivuutta kuvaa se, että osallistumisen edellytyksenä toimii ensisijaisesti pääsy verkkoyhteyksien äärelle, ei tilaan tai aikaan liittyvät tekijät. Dematerialisaatiolla viitataan tässä yhteydessä siihen, että laitteistojen rakentaminen tehostuu, mutta vaatii yhä vähemmän materiaalia ja energiaa. Samalla materiaallinen kulutus korvautuu ainakin jossakin määrin palvelujen kulutuksella.

¹⁷⁶Esimerkiksi Italian Padanian poliittinen liikehdintä perustuu territoriaalisen mielikuvituksen manipulointiin siten, että itsetietoisesti luodaan selkeä taloudelliskulttuurinen ero ympäröivään valtioon nähden (Giordano 2000:467).

Reaalisosialismin romahtamisen jälkeen usko valtiokeskeisiin ohjausjärjestelmiin ja byrokraattiseen suunnitteluun heikentyi länsimaissa (Bennett 2001). Vaikka yleisesti liberaalidemokratian katsottiin parhaana järjestelmänä kyenneen tuomaan hyvinvointia ja takaamaan yksilönoikeudet ja turvallisuuden, sen heikkouksien ja metanarratiivin luonne näyttäisi olevan postmodernin poliittisen ajattelun suosikkiteema. Liberaalin viitekehysten heikkouksiin kuuluu politiikan redusointi yhteisten asioiden hoidosta laskennallisuuteen ja etupiirien intresseihin. Moraalin ja politiikan välille yhteyksiä etsivän liberaalisiin ajatteluun puolestaan kuuluu ideaalimalli, jonka mukaan vapaan keskustelun keinoin päädytään rationaaliseen päätöksentekoon maantieteellisestä mittakaavasta riippumatta. Kuitenkin Mouffen (1995:262) mukaan poliittisen toiminnan yhteydessä eroihin ja ulossulkemisen logiikkaan perustuvaa kollektiivista identiteettiä luotaessa konfliktit ovat väistämättömiä. Identiteettien tunnistaminen sattumanvaraisia elementtejä sisältäviksi konstruktioksi mahdollistaisi pluralistisen demokratian.¹⁷⁷

Mielipidegallupit tuovat ikävällä tavalla esiin demokratian vaikeudet. Yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden tilanteessa äänestäjät tekevät päätöksiä esimerkiksi ydinenergian tuotantokysymyksistä, joiden ymmärtämiseksi valitsijoiden tai valittavien enemmistöllä ei ole edellytyksiä muodostaa tulevaisuusorientoitunutta käsitystä. Slater (1997b:60) viittaa Rortyn muistuttaessaan, että enemmistö maapallon ihmisistä ei usko yksilöiden väliseen tasa-arvoon. Tässäkin asiassa kyseessä voidaan sanoa olevan maailman maantieteen lukeminen tietoisesti länsikeskeisesti. Niinpä käsitykset tiedosta ja totuudesta ovat pikemmin sattumanvaraisia kuin objektiivisia (Slater 1997b:60). Lisäksi yleisellä tasolla tiedotusvälineiden rooli poliittisissa prosesseissa on yhtä oleellinen kuin vaalijärjestelmien ja puoluekoneiston. Niiden kyky julkistaa asioita, joita ei ilmaista demokratian virallisten instituutioiden kautta, tekee niistä merkittäviä poliittisia toimijoita (Baudrillard 1988a).

Postmodernia geopolitiittista ajattelua on kritisoitu niin valtiosubjektin kuin poliittisina agentteina toimivien individualististen subjektienkin hajottamisesta. Erityisesti olettamuksesta, jonka mukaan päättäjäsobjektit ovat sosiaalisesti rakentuneet ja siksi ympäristön välillisen determinaatian säätelemänä koostuvia, on päätelty subjektin mahdottomuus toimia autonomisena moraalisenä toimijana. Tämän ohella erilaisuuden tutkimisen esimerkiksi monentyyppisten arvo- ja yhteiskuntajärjestelmien kunnioituksen nimissä on pelätty johtavan yleispätevien poliittisten arviointien mahdottomuuteen. Samoin on ihmetelty, että mikäli valtiolla ei ole alkuperää, perustaa tai olemusta, mihin postmoderni valtioidea silloin perustuu. Useimmat postmodernistit sitoutuvat kirjoituksissaan irti politiikasta perinteisenä valtiollisten koneistojen välityksellä tapahtuvana kansalaisaktiivisuutena. Siten postmodernismin voi sanoa olevan epäpoliittista.¹⁷⁸ Tämänkaltaiseen kritiikkiin on vastattu, että poliittisten subjektien käsittäminen rakentuneina ei poista niiden kykyä toimia

¹⁷⁷ Kuitenkin voidaan sanoa, että olipa tilanne modernit tai postmodernit tunnuspiirteet täyttävä, demokratiassa yksilöiden halu vaikuttaa yhteisiksi luokiteltavien asioiden hoitoon vaihtelee suuresti (Marden & Mercer 1998; Kearns 1995).

¹⁷⁸ Ironista kuitenkin on, että postmodernin syntyhistoria näiltä osin kytkeytyy marxismiin ja 1960-lukulaiseen radikalismiin. Yhteiskuntateoreettisena suuntauksena se nousi siitä pettymyksen ilmapiiristä, josta seurasi vuoden 1968 levottomuuksia ja opiskelijaliikkeen laantumista. Tässä merkityksessä postmoderni ei voi olla poliittisesti objektiivista tai epäpoliittista kuten eivät mitkään historiallisiin tapahtumiin sidotut opinkappaleet (Touraine 1995:185–193).

konkreettisina harkintaan perustuvien päätöstentekijöinä, toimeenpanijoina ja valvojina. Näin ollen etiikan kadottamisesta poliittisessa toiminnassa ei ole pelkoa.

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Yhdysvaltain haastajiksi on erityyppisissä skenaarioissa ehdotettu Kiinaa, Japania, EU:ta ja Intiaa. Näiden keskinäisten voimasuhdekomponenttien määrittely perustuu kuitenkin epämääräisiin arviointeihin. Suurvallan rooli edellyttää kykyä mobilisoida resurssit globaaleihin tarkoituksiin, ja tämä edellyttää taloudellisen ja sotilaallisen voiman ohella toteuttamiskelpoista visiota (Agnew 1993:217). Kriittisen geopolitiikan arvioissa painotetaan, että mihin tahansa liittosuhteisiin päädytäänkin, ne perustuvat vastakkainasetteluun jonkun "toisen" suhteen (Ó Tuathail & Agnew 1992:199–200; 1993:26; Slater 1997b:67–68).

Yhteenvetona voidaan sanoa, että mikäli postmodernista halutaan ottaa selvää, on aivan riittämätöntä jäädä kansallisvaltiotasolle. Esimerkiksi tutkimusten analyysiyksikkönä tai yhteiskunnan yleisenä mallina kansallisvaltio osoittautuu paitsi nuoreksi, monitasoisesti keinoitekoisesti rajatuksi, myös kestävämpään säiliöajatteluun nojautuvaksi. Kommunikaatio- ja viestintätekniikan jatkuvan merkkien ja informaation virran luoma tilallisuus ei perustu fyysisiin kansallisiin rajoihin. Postmodernista geopolitiikasta tilanteesta puhuttaessa tarkoitetaan kylmän sodan jälkeen vallitsevia tilannetekijöitä, jolloin ensimmäistä kertaa kahteensataan vuoteen maailmassa ei havaittu kansainvälistä selkeää rakennetta tai järjestystä. Kuitenkin modernin ajattelun mukaan käsitys geopolitiikasta tilanteesta on välttämätön johdonmukaisen ulkopoliittisen toteuttamiseksi. Kylmän sodan aikana vakiintuneen geopolitiikallisen järjestyksen sijasta postmoderni ajattelu kiinnittää huomion siihen, kuinka esimerkiksi kartografiset representaatiot, traditiot ja teoreettiset konstruktio osaltaan tuottavat ja ylläpitävät maailman suuraluejakoja, modernien valtioiden ideaa ja vaikuttavat valtion sisäistä identiteettiä ylläpitävien rajojen muotoutumiseen. Maailmanjärjestyksen katsotaan rakentuvan diskursiivisesti, jolloin yleiseen kulttuuriseen käänteeseen liittyneet tekijät ovat antaneet vaikutteita oppialan kehittymiseen. Niissä kulttuuri ja kieli veivät taloudellista perusrakennetta korostavalta orientaatiolta keskeisen tutkimusteeman aseman.

Postmodernissa geopolitiikassa, jossa käsitellään maapallon tilan jakaantumista ja yhteisöjen käyttäytymistä suhteessa muihin yhteisöihin, kaiken kattava epäily suunnataan myös postmoderniin ajatteluun. Geopolitiikallisen ajattelun reagoiminen 1990-luvun alun muuttuneeseen maailmantilanteeseen muistuttaa kovin siirtymää suurten valtiollisten kertomusten selitysvoiman varmuudesta pienten kertomusten preferenssiin. Jälkiviisaasti voitaisiin todeta, että asiantilalla ei ollut vaihtoehtoa. Yhteisenä nimittäjänä tutkimusteemojen vertaamisen yhteydessä tunnistettiin erilaisuuden suvaitsemisen ja toiseuden hyväksymisen teemat. Ne liittyivät toisiinsa niin kansallisuuksien muotoutumisen, rajojen määrittelyn kuin yhteiskuntajärjestelmienkin analysoinneissa. Modernin territorioihin perustuvan valtiokeskeisen geopolitiikallisen ajattelutavan purkautuminen kietoutuu yhteen tuotannon ja rahaliikenteen muutosten kanssa. Samalla geopolitiikka ei perustu enää puhtaasti ulkopoliittikan diplomaattisuhtein vahvistettuun turvallisuusagendaan, vaan turvallisuuden takaamiseen muilla aloilla kuten erityisesti taloudessa.

4.3.2. Talous ja globalisaatio

"Globalisaatio on viime vuosien mutta varmasti myös tulevien vuosien kaikkein eniten käytetty, hyvin harvoin määritelty, todennäköisesti väärin ymmärretty, kaikkein hämärin ja samalla poliittisesti vaikutusvaltaisimpia iskulauseita ja kiistoja synnyttänyt termi", formuloi Beck (1997:42) käsityksensä globalisaation käyttöyhteyksistä vuosituhanen taitteessa. Tämän riskiyhteiskuntateorioinneistaan tunnetun sosiologin pessimistinen kannanotto sopii ainakin jossakin määrin paitsi talousmaantieteen alalla käytyihin globalisaatiokeskusteluihin myös käsitteen "postmoderni" käyttöön yleisemmin. Globalisaation käsitteellisen epämääräisyyden taustalle voidaan nimetä ainakin kolme erillistä seikkaa. Ensinnäkin perinteinen moderni ajattelutapa johtaa helposti ajatukset sellaiseen suuntaan, että globalisaatiolla olisi jokin alkupiste menneisyydessä ja jonkinlainen loppupiste tulevaisuudessa.¹⁷⁹ Toiseksi saman globalisaatioprosessin teorioiminen johtaa eri lähtökohdista kirjoittavat tutkijat varsin vastakkaisiin näkemyksiin ilmiöryppään luonteesta. Erityisesti tämä pätee retoriikkaan, jossa talouden globalisaation yksityiskohdat on representoitu vääjäämättömiksi ja vaihtoehdottomiksi voimiksi, joihin voi vain sopeutua. Tällaisella retoriikalla on pyritty oikeuttamaan monentyyppisiä päätöksiä (Low & Barnett 2000:55). Kolmanneksi voidaan todeta, että ei ole mitään keinoa tutkia, ovatko talouden innovaatiot kuten yhteisvaluuttajärjestelmä, tuontitullien alentaminen ja suorien ulkomaisten sijoitusten käyttöön-otto olleet globalisaatiota ensisijaisesti eteenpäin vieviä abstraktioita.

Käsitettä "postmoderni" käsiteltiin talouden globalisaation yhteydessä 45 kertaa, mikä vastasi likipitään tilan käsitteeseen sidottujen kontekstien, kaupunkisuunnittelun kontekstien ja muiden kontekstien suhteellista hieman alle kymmenen prosentin osuutta koko artikkeliaineistosta. Tässä yhteydessä on syytä korostaa, että globalisaatio koostuu lukuisista erillisistä kiistellyistä ja samalla kompleksisista yhteen kietoutuneista diskursseista, joista talousaspekti valittiin puhtaasti aineistolähtöisesti. Toisin sanoen maantieteilijät fokusoivat globalisaation nimenomaan talouden ja tuotannon sfääreihin kulttuurisen, ekologisen ja informaation tasojen kustannuksella.¹⁸⁰ Näyttää siltä, että maantieteilijöitä kiinnostaa maailmanjärjestelmää ohjaavien voimien painopisteen siirtyminen poliittisista taloudellisiin

¹⁷⁹ Esimerkiksi Heldin et al. (1999:415–430) mukaan esimodernia globalisaatiota edusti jo Rooman imperiumin asteittainen laajeneminen, varhaista modernia globalisaatiota uuden maailman löytäminen ja karttoittaminen (1500–1850), modernia globalisaatiota maailman kolonisaatio höyrylaivojen ja rautateiden keinoin (1850–1940) ja nykyistä globalisaatiota epäkeskisten verkostojen logiikkaa noudatteleva informaation digitalisoitunut talous (1945–). Talouden globalisaation käsitteellistäminen modernin kapitalismin jatkona perustuu osaltaan olettamukseen taloudesta mekaanisena lainalaisuuksia noudattavana kehityslinjana, johon perinteisen territoriaaliset poliittiset järjestelmät mukautuvat. Pelkkien talouden kansainvälistymisprosessien ohella globalisaatioon kuuluu aina funktionaalinen integraatio. Globalisaatioprosesseja kuvataan usein vuorovaikutusverkkoina, joiden ulottuvuuksia ovat verkkojen alueellinen laajuus, kytkösten voimakkuus, vaikuttavuus ja virtausten nopeus.

¹⁸⁰ Globalisaation kompleksinen prosessi on Beckin (1997) mukaan jaettavissa näihin viiteen osa-alueeseen. Jaottelutapaa ei voi pitää tyhjentävänä tai ainoana, sillä käytännössä nämä aspektit ovat samanaikaisia ja toisiinsa kietoutuneita (mm. Luke 2001). Maantieteen alalla kulttuurista globalisaatiota on käsitelty mainonnan osalta mm. McHaffie (1997), ekologista globalisaatiota biodiversiteetin säilyttämisen osalta Bryant (2000) ja informaation globalisaatiota suunnittelussa mm. Diamond (1995). Kyseessä olevissa teksteissä näitä globalisaation aspektoja ei ole käsitelty ensisijaisesti postmodernin ajattelun yhteydessä.

tekijöihin. Tämäntyyppinen kompleksisten tilanteiden teorointi ja käsitteellinen haltuunotto edellyttää siirtymistä tieteenalojen kentiltä toisille, mikä sopii yleisteoriointiin tottuneen synteettisen tieteenalan kenttään.¹⁸¹ Toisaalta paikalliseen tilaan liittyvien globalisaatio/lokalisaatio-debattien sovellukset paikallisyhteisöjen konkreettisiin elämäkäytäntöihin osoittautuivat suosituiksi teemoiksi. Samoin aineistossa korostuivat talouden globalisaation yhteydet individualistisen kulutuskäyttäytymisen tematiikkaan sekä paikallisiin uusliberalismin muotoihin. Tässä luvussa keskitytään globalisaation ja "postmodernin" käsitteellisiin yhteyksiin talousmaantieteen¹⁸² näkökulmasta.

Talousmaantieteilijät määrittelevät globalisaation sekä talouden eli materiaalisen hyödyke-, pääoma-, teknologia- ja työmarkkinatuotannon kansainvälistymisenä että siihen läheisesti liittyvänä post-fordistisen¹⁸³ tuotannon organisoimisena. Viime vuosikymmeninä talous on ymmärretty spesifin ajan ja tilan diskurssien lopputulokseksi universaalien totaliteettiajattelun sijaan. Esimerkiksi uusklassisessa talousteoriassa talous erotettiin omaa markkinavoimien ja rationaalisen päätöksenteon itsenäistä logiikkaa noudattavaksi erilliseksi kentäkseen. Lähtökohtana kansainväliselle taloudelliselle työnjaolle on tässä ajattelumallissa kaupan välttämättömyys, sillä mikään alue ei ole omavarainen kaikkien tarvitsemiensa hyödykkeiden ja raaka-aineiden suhteen. Kauppaa koskevissa aspekteissa olemme jo pitkään eläneet maailmanyhteiskunnassa, josta suljettua tai eristettyä tilaa ei juuri ole löydettävissä. Samalla kansainvälinen työnjako ainakin periaatteessa suo kullekin alueelle mahdollisuuden omistautua sille parhaiten soveltuvien tavaroiden tai palveluiden tuottamiseen. Talousmaantieteellä on (Rodriguez-Posen 2001:178 mukaan) vahvat marxi-

¹⁸¹Jo esimerkiksi Soja (1989) pyrki uudelleen yhdistämään maantieteen yhteiskuntateorioihin korostamalla spatiaalista dialektiikkaa ja tilan ontologiaa. Täysipainoinen osallistuminen globalisaatiodebattiin edellyttäisi taloustieteiden ohella perehtymistä historiaan, kansainvälisten suhteiden tematiikkaan ja kauppatieteisiin.

¹⁸²Talousmaantieteessä tutkitaan pääoman kierron vaihtelua ajassa ja tilassa sekä niiden variaatioita, ylläpitomekanismeja, uusintamista ja transformaatiota. Tuotannon, kulutuksen, jakelun ja vaihdon materiaalisen perustan ohella yhden keskeisimmistä perinteisistä tutkimuskohteista muodostavat sosiaaliset suhteet, joiden pohjalle tuotanto rakentuu. Koska yleisesti yhteiskuntien toiminta- ja valtasuhteiden katsotaan jäsenyvän suhteessa maailmantalouden rakenteisiin, talousmaantieteen tutkimuksissa on aina läsnä joitain globalisaation elementtejä (Thrift & Olds 1996; Johnston et al. 2000:195–198).

¹⁸³Keynesiläiset, monetaristit ja uuskonservatistit ovat yhtä mieltä vain siitä, että 1970-luvun alkupuolelta lähtien kapitalismi on muuttanut merkittävästi toimintaansa. Harveyn (1989) mukaan post-fordismi liittyy joustavaan tuotantoon, jolloin eri tahot painottavat eri seikkoja. Se näkyy tuotantoprosessin, työvoiman, tilan, valtion ja ideologioiden kontekstissa. Tuotantoprosessissa post-fordismi näkyy vertikaalilytkentöinä toteutetusta massatuotannosta siirtymisenä pienten erien alihankintoina toteutettuun tuotantoon. Työvoiman suhteen se merkitsee siirtymistä vähäistä koulutusta, lyhytkestoisista ja vähäistä vastuuta edellyttävistä toisista koulutusta edellyttäviin, pitkäkestoisiin ja vastuullisiin töihin. Tilan suhteen post-fordismissa korostuu alueellisten työmarkkinoiden homogenisaation sijaan työmarkkinoiden eriytyminen. Hinta- ja tulopolitiikan keinoin taloutta säätelevästä valtion roolista siirrytään joustavaan, suoriin hankintoihin perustuvien interventioiden valtiokäsitykseen. Ideologisella tasolla post-fordismi merkitsee sitä, että modernista massakultusyhteiskunnasta siirrytään postmoderniin individualisoitua kulutusta ja erityisyyttä eli partikularisuutta korostavaan yhteiskuntaan. Post-fordistista talouden dynamiikkaa on käsitelty paitsi yleisinä variaatioina (Graham 1992:394–397), myös eri aluetasolla kuten Euroopan (Swyngedouw et al. 2002:546) ja Britannian maaseudun aluetasolla (Clove & Goodwin 1992).

laiset ja uuspositivistiset juuret. Ensinnäkin siinä on oletettu, että tuotanto määrää inhimillistä tietoisuutta. Toiseksi analytyttisiä käsitteitä kuten "sosio-spatiaalinen dialektiikka" ja kategorioita kuten "spatiaaliset rakenteet" on johdettu suoraan Marxin teorioista. Lisäksi marxilaisissa talousteorioissa korostetaan yleensä sitä seikkaa, että uusklassiseen talousteoriaan perustuva maailmantalouden kokonaisuus on kehittynyt lisäämällä globaalia eriarvoisuutta mm. siirtomaapolitiikan, epäoikeudenmukaisten kauppasuhteiden ja kapitalististen markkinavoimien priorisoimisen nimissä. Sen mukaan inhimillisen tahdon ilmentymien – kuten kansallisten alueellisten intressien ohjaaman päätöksenteon sijaan pääoman akkumulaatioprosessi – tai ns. "kasvottomat markkinavoimat" määrittävät työvoiman kansainvälistä jakautumista.

Marxistisen talousajattelun mukaan 1900-luvun globalisaatiokehityksen seurauksena maailmantalous on kasannut itselleen vakavia ongelmia, joihin kuuluvat työn ja pääoman ristiriidasta aiheutuva työpaikkojen määrän väheneminen, paikallistalouksien hidas sopeutuminen suhdannevaihteluihin sekä kansainvälisen alueellisen taloudellisen epätasa-arvon kasvu. Tämän ajattelutavan mukaan globalisoituneen maailmantalouden tekniikan sovellukset ajavat työvoimaa pois tavaroiden ja palveluiden tuotannosta tarjoamatta takeita riittävästä taloudellisesta kasvusta, joka pystyisi ohjaamaan sitä takaisin tuotantoon. Tässä yhteydessä maantieteessä on hyödynnetty erityisesti Wallersteinin maailmanmallia tämän kehityksen kuvaamiseen (mm. Taylor 1994a). Castree (1999:143) painottaa, että marxilaisuuteen perustuvien abstraktioiden luominen on kriittisen maantieteen alalla tärkeämpää kuin koskaan ennen.

Voidaan sanoa, että marxilaisen talousteorian sisältämä essentialismi, luokkatietoisuus, ohjelmallisuus, utooppisuus ja totalisoiva ote¹⁸⁴ eivät kuitenkaan käytännön sovelluksissaan kestä tieteellistä kritiikkiä. Olettaessaan esimerkiksi teknologisten sovellusten pääomavaltaisuuden marxilainen talousteoria ei sovi informaatio-, datapankki- ja hienomekaniikkaa hyödyntävien laitteistojen ja palveluiden teoriointiin. Kuten muistamme, Lyotardin (1984) mukaan tieteellinen tieto ei ole vain yksi tietodiskurssin laji, vaan se on muotoutunut markkinatavaraksi ja siten osaksi kaupallisia strategioita. Vanhamuotoisen marxistisen talousteorian tilalle on ehdotettu post-marxismia, joka jakaa klassiseen marxilaisen talousteorian kanssa sitoumuksen materialistiseen ontologiaan, kausaalisuhteeseen sekä talousdeterminaation. Se ei kuitenkaan priorisoi marxilaisuuden epistemologiaa kaikkien ilmiöiden tutkimisen ohjenuoraksi. Samersin (2001:202) mukaan postmoderni tai kulttuurinen käänne on vaikuttanut talousmaantieteeseen siten, että se on tullut postdisiplinaariseksi. Kulttuurisen käänteen mukana merkkien kulttuurisysteemi on yhdistetty tavanomaisen rakennejattelun rinnalle. Postmodernin ajattelutavan mukaan valistusajatteluun pohjautuva marxismi on aivan liian yleistävä pyrkiessään kuvaamaan yhteiskuntia taloudellisista ja

¹⁸⁴ *Originaalin marxismin hengen mukaisesti kullakin olennolla on muuttumaton olemus kuten tuotantotekijöillä inhimillistä tahtoa determinoiva vaikutus tai historiallisen ajan mekanistinen, talouteen liittyvä ja toiminnallinen efekti. Teorian mukaan luokkatietoisuutta tulee lisätä, jotta vieraantumisen vältettäisiin. Ohjelmallisuudella viitataan siihen seikkaan, että kuvaamisen ja selittämisen ohella maailmaa halutaan muuttaa. Tapauskohtaisesti muuttamiskohteet yhdistetään taloudellisen riiston ilmeenmenemismuotoihin, infrastruktuurin omistussuhteisiin tai epätasa-arvoiseen palkkakehitykseen. Utooppisista elementeistä marxismi sisältää implisiittisesti ainakin tulevaisuusorientaation ja ihmisluonnon muuttumisideaalin. Koska näitä kaikkia sovelletaan suvereenisti yleistäen kaikille inhimillisen yhteiskuntaelämän tasoille, kyseessä on totalisoiva teoria (Johnston et al. 2000:481–490).*

sosiaalisista rakenteista käsin. Castreen (1999) kirjoittaa marxismin jälkeen tulleen talousmuodon piirteistä. Työvoima on säilyttänyt asemansa keskeisenä tuotantotekijänä, mutta vanhojen teollisuusalueiden teollisuuden haarat ovat siirtäneet tuotantoaan halpojen työvoimakustannusten NIC-maihin. Perinteisessä taloudessa tällaisiin tilanteisiin on vastattu protektionismin keinoin.

Ongelmana post-marxismissa nähdään yleensä se, että 1970-luvulta alkaen Maailmanpankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto ovat systemaattisesti harjoittaneet puhdasoppista vapaata markkinataloutta ja maailmanlaajuista vapaakauppaa suosivaa politiikkaa. Vapaaseen kilpailuun perustuva ohjaus oli saanut konkreettiset muotonsa jo 1980-luvulla toteutuksessa reaganismissa ja thatcherismissa¹⁸⁵, mutta Martinin (2001:200) mukaan niiden arviointi on saanut hämmästyttävän vähän huomiota maantieteellisessä kirjallisuudessa.

Postmoderni ajattelu on tuonut moniarvoisuutta talousmaantieteeseen ainakin osoittamalla tuottavan työn määrittelyn ja tilastoinnin vaikeuden sekä ei-taloudellisten seikkojen suuren osuuden talouteen. Poliittiset ja ideologiset näkökohdat ovat johtaneet monenlaisien konkreettisten talousjärjestelmien rakentamiseen, vaikka esimerkiksi sekä marxismissa että liberalismissa uskotaan järjen ja vapauden sisäiseen yhteyteen siten, että vapaiden yksilöiden kautta toteutuvan rationaalisuuden oletetaan tuottavan lisää vapautta. Postmodernin ajattelun hengessä voidaan sanoa, että sekä marxistisen taloustieteen reaaliosialistiset sovellukset että usko liberalistiseen talouteen sisältävät vahvojen teleologisten elementtien ohella sellaista joustamattomuutta, mikä ei kestä globalisoituneen talouden kontrolloimatonta ja yllätyksellistä luonnetta. Tämän lisäksi poissulkevuus, itserefleksiivisyyden rajoittuneisuus ja pyrkimys totalisointiin eivät onnistu kuvaamaan monikerroksisia taloussuhteita. Jos reaaliosialismi koki romahduksen, konkurssin koki myös se liberalismin muoto, jossa säätelemättömien markkinavoimien katsottiin parhaiten huolehtivan resurssien jakamisesta.¹⁸⁶

Uusliberalistinen talouspolitiikka on toisinaan yhdistetty postmodernin ajatteluun vastauksena modernin yhteiskunnan talouskasvun hidastumiseen (Sayer 2001:688; Laurie & Bonnett 2002:32). Tämä näyttää perustuvan ainakin kahteen seikkaan: kumpikin on ensinnäkin sitä mieltä, että vapaan individualistisen ajattelun toteuttaminen ei ole sopuosinnassa nationalististen rajojen determinoiman maailman kanssa. Nationalistiset periaatteet, jota ilmentävät taloudessa protektionismi, kulttuurissa tiedonvälityksen esteet ja tieteessä aivovuodon pelko, asettavat keinotekoisia rajoja ajattelulle. Toisena yhteisenä piirteenä kumpikin olettaa ainakin implisiittisesti, että kansainvälistä solidaarisuutta ei voi oikeastaan

¹⁸⁵*Kummassakin järjestelmässä valtioiden byrokraattisessa ohjauksessa olevia, poliittiseen päätöksentekoon perustuvia toimintaloikka siirrettiin markkinaperusteisiksi, liikelaitosperiaatteella toimiviksi elimiksi. Reaganin politiikkaan kuului myös kilpailukyvyyn ja kysynnän kasvattaminen inflaatiota torjumalla, veroja alentamalla ja markkinavoimien säätelyn lieventämisen avulla. Näiden sisäpoliittisten toimien vaikutuksesta saadut varat ohjautuivat kotimaan tuotannon investointien sijaan tuonnin tehostamiseen, yritysten keskinäisiin kauppoihin ja mahdollisimman vähäistä pääomien kontrollia tarjoaviin ulkomaisiin sijoituksiin. Trendiksi muillakin alueilla muodostui, että aiemmin valtion sfääriin kuuluneita tehtäviä ja resursseja yksityistettiin, mikä tapahtuu pääasiassa verotuspaineiden vähentämiseksi, valtiontalouden kohentamiseksi ja ihmisten valinnanvapauden lisäämiseksi (Kearns A. 1992; Swyngedow et al. 2002).*

¹⁸⁶*Kansantalouksien organisaatioissa puhtaasti liberalistiseen tai marxistiseen talousteoriointiin perustuvien ääriyhtymien esiintyminen on aina ollut harvinaista. Niiden heikkoudet ja vahvuudet on teorioitu toisaalla (mm. Walters & Blake 1992:7).*

saavuttaa muutoin kuin kehittämällä maailmankaupan virtoja ja joustavuutta. Kuitenkin yleisesti voidaan sanoa, että korostaessaan puhekäytäntöjen ja diskurssien variaatioita postmodernin ajattelun muodot epäonnistuvat viitattaessaan teorioissaan tuotantoon, liikennevirtoihin ja materiaaliseen kauppaan kytkeytyviin realiteetteihin. Esimerkiksi Brown sivuaa artikkelissaan (1996:170–171) uusliberalismin, postmodernin ajattelun ja talouden globalisaation yhteyksiä. Näkemyksen mukaan uusliberalistinen ideologia on talouden globalisaation ja erityisesti sen totalisoivien ajatusten takana. Globaalin kulttuurisfäärin essentialisoiminen ja maantieteellisten erojen ylittäminen tuovat talouden globalisaatiota käsitteleviin tutkimuksiin vahvan konnotaation kulttuurien homogenisoitumiskehitykseen. Brown (1996:172) viittaa tässä yhteydessä modernisaatiokertomuksiin, länsimaiden hegemoniaan ja cocolasaatioon.

Nykyisessä maailmanjärjestelmässä korostuvat kansainvälinen keskinäinen riippuvuus ja asioiden toisiinsa kytkeytyneisyys, mikä Brownin (1996) ja Jonesin (1998) mukaan havainnollistuu taloudellisena globalisaationa erityisen selkeästi Latinalaisen Amerikan valtioissa: kertaluonteisenakin toteutetut päätökset, toiminnot ja tapahtumat saattavat vaikuttaa kaukana sijaitsevien yhteisöiden ja yksilöiden toimintaan. Vaikka Maailmanpankin rakenteellinen sopeutuspolitiikka näytti olevan erityisen tehokasta uusliberalistisissa Latinalaisen Amerikan maissa, luottamus siihen, että rajoittamaton kansainvälinen kauppa auttaisi köyhiä ja rikkaita maita lähestymään toisiaan, on historiallisen kokemuksen vastainen.¹⁸⁷ Hayn (1995:500) mukaan postmodernissa ajattelussa oikeudenmukaisuuskin on sosiaalisesti tuotettu, eikä rationaalinen päätöksentekokään ole luonteeltaan universaalia. Näin esimerkiksi tilaan liittyvää tasa-arvoisuuden problematiikkaa käsiteltäessä havainnollistuu se asianlaista, että perinteisessä Rawlsin oikeudenmukaisuudenteoriassa päädytään oikeuttamaan länsimainen yhteiskuntajärjestys. Valinta universaalien tietämättömyyden verhon takaa ei ota huomioon esimerkiksi niitä tuotantoprosessien yksityiskohtia, joissa valinnan kohde on tuotettu. Samoin Black (1996:67) toteaa, että Rawlsin teoria soveltuu territoriaaliseen oikeuskäsitykseen, mutta kansainväliseen oikeuteen tai vaikkapa muutto liikkeen toteutumisen periaatteeksi siitä ei ole.

Postmoderni ajattelu korostaa globalisaation dynamiikan ristiriitaista luonnetta, sillä maailmantalous näyttäytyy postmodernista näkökulmasta entistä kontrolloimattomalta ja voimakkaammalta. Vapaan markkinatalouden kiistatta positiivisten vaikutusten ohella sen voittokulku on heikentänyt oleellisesti sellaisia perinteisiä toimintatapoja ja välineitä, joilla voitaisiin säädellä taloudellisen muutoksen sosiaalisia vaikutuksia. Sen mukaan talouden globalisaatio ei voi mitenkään transformoida maailmasta yhtenäistä, sillä todellisuuden representaatiot vaihtelevat jo yksilöidenkin välillä suuresti. Kulttuurin osana taloudelliset systeemit eivät ole aikoihin muodostaneet järkevässä mielessä suljettuja systeemejä. Näin ollen voidaan paradoksaalisesti sanoa, että aika–tila -kompression mahdollistama talouden integraatio suorastaan generoi erilaistumista. Toisin sanoen globalisaation talous rekonst-

¹⁸⁷ 1990-luvun aikana on kuulunut vaatimuksia siirtyä kohti strategista kauppapolitiikkaa, joka sisältää teollisuuspolitiikan ja ulkomaiset investoinnit. Tällöin puhtaana vapaakaupan tilalle toivotaan oikeudenmukaista kauppaa. Poliittisia, aatteellisia sekä uskonnollisia ja muita kulttuurisia tekijöitä ja päämääriä tunnustamaton tai ne hävittämään pyrkivä ja alueelliset näkökohdat sivuuttava vapaakaupan ideologia ei näyttäisi toimivan riittävänä politiikan ohjenuorana. Epätasa-arvoinen kehitys, työttömyys, finanssijärjestelmän pettäminen tai epävakaiden olojen aiheuttama turvattomuus ovat niin monimutkaisissa vuorovaikutussuhteissa, ettei niiden hahmottaminen onnistu muutaman muuttujan analyysissä.

ruoi eikä tuhoa paikkoja ja niiden taloutta sivuavia rakenteita (Low & Barnett 2000:54). Paikallisten ja globaalien talousprosessien leikkauspisteessä tuotetaan esimerkiksi uudenlaisia identiteettejä, joita käsiteltiin feminisimi- ja tilakontekstin yhteydessä. Globaalin ja lokaalin kohtaaminen näyttäytyy luovana prosessina. Siten esimerkiksi Baudrillardin (1988b) mukaan kulttuurin muodot ovat fragmentoitumassa pikemminkin kuin yhdentymässä. Samanlaisuus ja erilaisuus eivät kuulu absoluuttisesti eri kategorioihin. Näin ollen kulttuurin saralla globalisaatio saattaa merkitä erojen pysymistä, korostumista ja luovaa fuusiota. Näiltä osin postmoderni ajattelu sivuaa luontevasti glocalisaatiodebattia, jota maantieteen alalla ovat ylläpitäneet mm. Bassett (1990), Whitesell (1996), Marden (1997:39) ja Escobar (2001). Glocalisaatiolla tarkoitetaan sellaista prosessia, jossa perinteisesti eriytyneet paikallisen tason ja globaalin tason elementit kietoutuvat monitasoisesti toisiinsa. Ne käsitteellistetään erottamattomiksi ja läpinäkyviksi konstruktioiksi, jolloin lokaalin ja globaalin rajat ylittyvät. Käytännön taloudessa tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tuontimateriaalit räätälöidään paikallisten tottumusten mukaisiksi tuotteiksi. Vastavasti vernakulaariset paikalliset traditiot elävät globalisoituneiden tietoliikenneyhteyksien ja kulutustavaroiden kanssa rinta rinnan (Marden 1997:39). Vaikka paikallisyhteisöt integroituvat globaaliin talouteen paikallisten luonnonvarojen hyödyntämisen ja ympäristönsääntelyn kautta, esimerkiksi Routledgen (1997) mukaan globalisaation "vaatimusten" mukaista luonnonvarojen käytön tehokkuutta voidaan vastustaa postmodernin ajattelun mukaisesti paikallisella tasolla.

Erityisesti kansainvälisten rahavirtojen joustavuus, rajattomuus ja dematerialisaatio kertovat parhaiten postmodernin ajattelun ja talouden yhteyksistä. Castellsin laajasti viitatus *information age* -trilogian (1996, 1997, 1998) aikalaisdiagnostiikkaa tavoittelevassa elektronisen verkkoyhteiskunnan teorioinneissa on paljon postmoderniin ajatteluun kytkeytyviä piirteitä. Sen mukaan tietoyhteiskunnat organisoituvat alueellisesti keskittyneiden metropolien ympärille. Metropolit liittyvät yhä tiukemmin yhteen tietoliikenteen, Internetin ja nopeiden liikenneyhteyksien välityksellä. Lisää solmukohtia syntyy ennestään olemassa olevista kaupungeista, joiden liikenneyhteydet luovat linkkejä tuotannon, palveluiden ja asutuksen välille. Nämä suurkaupunkien solmukohtat tarjoavat enemmän ja parempia koulutusmahdollisuuksia, työpaikkoja, urbaaneja palveluja, joten ne vetävät puoleensa työvoiman innovatiivisinta osaa ja lisäävät näin vaikutusvaltaansa. Hajautuminen ei tapahdu kuten ennen keskikaupungin ympärille leviävinä lähiöinä.

Thrift ja Leyshon (1994:301–303) puhuvat erityisestä postmodernin rahan muodoista ja viittaavat elektronisen luotto- ja velkarahan abstraktiuteen: se on jatkuvasti virtojen tilassa kiertävää ja numeroina representoituvaa. Toisin sanoen kansainväliset valuuttamarkkinat ovat detraditionalisoituneet siinä mielessä, että kansainväliset finanssivirratt eivät tarvitse keskusta, jolla olisi fyysinen sijainti. Luottoraha sulkeistaa tilan, sillä standardoitu valuutan arvo risteilee yksilöiden ja yritysten välillä, jotka eivät koskaan kohtaa kasvotusten toisiaan. Samalla valtion territoriaalinen kontrolli rahavirtoihin murenee. Postmodernin sulkeistaa myös riskin, sillä matemaattiseen eksperttityteen perustuvat rahan johdannaiset ja finanssitalouden instrumentit lisäävät volatilitteettia ja tuottavat siten kertautuvaa riskiä. Greenin (2000:79) mukaan globaaleissa valuuttamarkkinoissa on aina kyseessä erityinen riskikulttuuri, joka ilmentää yhtä lailla Baumanin teorioimaa postmodernia yhteiskuntaa kuin Beckin riskiyhteiskuntaakin. Yhteistä molemmille on, että riskien arviointi, lykkääminen, minimointi ja maksaminen perustuvat myöhäismoderniin rationaalisuuteen ja sen perustalle rakentuneisiin instituutioihin. Varallisuuden lisääminen kelluvien vaihtokurssi-

en, asiantuntija-arvioiden, toisiinsa kytkeytyneiden rahan muotojen ja suoria investointeja suosivien talouden toimijoiden muodostamassa globaalissa rahavirtatilassa on vain entistä refleksiivisempää ja verkottuneempaa.

Larner ja Le Heron (2002:755) korostavat virtojen roolia globalisaation hegemonisena metaforana ja epähumaanina objektina, jonka ymmärretään uudelleenkonstituoiavan sosiaalisia suhteita. Sähköisessä verkostotaloudessa tuotanto- ja kulutussektorien välille syntyy monimuotoinen vuorovaikutus. Liikennemaantieteessä laaditaan karttoja virtuaalisista tietoliikenteen virroista, joissa fyysisellä sijainnilla ja etäisyydellä on yhä vähäisempi merkitys yrityksen menestys- ja kilpailutekijänä. Olennaista on kuuluminen strategisesti tärkeisiin verkostoihin ja sijainti näissä verkostoissa. Aito digitaalinen kauppa on aineetonta: fyysisten tavaravirtojen sijasta kaupankäynnin kohteena ovat tietoverkon kautta välitettävät tietovirrat, joiden muotoon tuote tai palvelu on saatettu. Tiedon ja teknologian sovellukset eivät ole vain korkean teknologian yritysten omaisuutta, vaan keskeinen kilpailutekijä kaikilla toimialoilla ja kaikentyyppisille yrityksille. Teknologian kehitys on mahdollistanut yrityksille uudenlaisia kaupankäynnin ja yhteistyön muotoja, jotka perustuvat puhtaasti tietoverkkojen hyödyntämiseen. Sähköisen verkostotalouden toimijoiden eli virtuaaliorganisaatioiden ja yritysverkostojen koko vaihtelee kysynnän mukaan. Yleensä keskitytään omaan toimintaan ja ulkoistetaan muut toiminnot partneriverkoston jäsenille.

Perinteisessä kansantaloustieteessä tarjonnan ja kysynnän suhteita, suhdannevaihteluita, työllisyyttä ja sisäpolitiikan vaikutusta talouden vakauteen tarkasteltiin kiinteiden rajojen muodostaman kansallisvaltion sisällä. Postmodernia ajattelua talouden globalisaatio sivuaa siinä, että kansallisvaltiot eivät ole yksiselitteisesti mielekäs analyysitaso taloudellisina yksikköinä. Jo monikansalliset yritykset tekivät selvän eron sijoitus-, tuotanto-, verotus- ja sijaintipaikkakuntien välille ja pystyivät peluuttamaan toisiaan vastaan sekä kansallisvaltioita että yksittäisiä tuotantopaikkakuntia. Transnationaalit yritykset eroavat perinteisistä moderneista monikansallisista yrityksistä siinä, että ne eivät identifioitu mihinkään tiettyyn valtioon. Kansallisten hallitusten vaikutusvaltaa vähentävät suorien ulkomaisten investointien lisääntyminen, kansallisvaltion kilpailurajoitusten purkaminen, valtionyhtiöiden yksityistäminen ja yleinen kilpailuttaminen.

Kuluttajien valinnat ja yleismaailmallinen kilpailu asettavat digitalisoitujen markkinoiden pelisäännöt globaalilla markkina-alueella, jossa informaatioverkostojen – telekommunikaatiopalvelujen kuten tietoliikenteen palveluita tuottavien operaattorien – luominen on osa yhteismarkkinoiden luomista. Kansainvälisessä työpaikkakilpailussa kansalliset hallitukset pystyvät entistä vähemmän valvomaan territoriaalisia kansantalouden etuja esimerkiksi finanssi- ja rahapolitiikan keinoin.¹⁸⁸

Voidaan sanoa, että lukuisissa talouden globalisaatiota sivuavissa teksteissä autenttinen lokaalius asettuu jossakin suhteessa vastatusten universaalien globaaliuden kanssa. Tämän aspektin voi sanoa rinnastuvan *partikulaarien ja universaalien* keskinäisen suhteen filosofiseen kysymykseen.¹⁸⁹ Vanhojen nominalististen kannanottojen mukaan luonnossa on

¹⁸⁸ *Finanssipolitiikan keinona valtion rahankulutusta voidaan kasvattaa esimerkiksi alentamalla veroja. Raha- eli valuuttapolitiikan keinona voidaan esimerkiksi alentaa korkoja tai vähentää vähittäismaksu- ja luottoehtojen kontrollia.*

¹⁸⁹ *Universaaleiksi nimitetään kaikkia abstrakteja laatuja tai ominaisuuksia kuten värejä, jotka toistuvat eri objekteissa ja erityiskohteissa lukemattomia kertoja. Kertautumattomat eli ainutlaatuiset oliot kuten spesifin geeniperimän omaavat yksilöt puolestaan kuuluvat partikulaareihin eli yksilöoloihin.*

erotettavissa vain yksilöolioita. Näiden havaintoon perustuvien objektien luokitteluun, kategorisointiin ja vertailuun perustuu ymmärrys eli kyky ilmaista ulkomaailman objekteihin liittyviä arvostelmia. Mikäli emme pystyisi ymmärtämään yleistä yksityisessä, ymmärrykseen perustuva näkemyksellinen tieto ei olisi mahdollista. Realismista, konseptualismista tai nominalistisesta kannanotosta puhutaan sen mukaan, annetaanko universaaleille ideoille ensisijainen asema yksittäisolioihin nähden, oletetaanko käsitteille vastine substanssissa vai esiintyvätkö ne vasta post-suhteessa havaintojen jälkeen nimettyinä käsitteinä. Globalisaatio näyttäisi lähinnä järjen kautta luodulta universaalilta käsitteeltä, joka viittaa huomattavasti kauemmas kuin paikallinen empiirinen tieto. Erityisesti epäselvyyttä generoi kysymys siitä, millä tavoin globalisaatioprosessien yhteiset piirteet kuten finanssimarkkinoiden kansainvälistyminen, talouden integraatio ja vapaat työmarkkinat ovat olemassa paikallisella tasolla. Prosessien samankaltaisuuden pohjautuvista määritelmistä voidaan johtaa paikallisesti hyvinkin erilaisia spesifejä partikulaarisia ilmiöitä, joihin kaikenläpäisevyyden periaate ei päde. Samantyyppinen kommunikaatiovirtojen spatiaalinen laajeneminen voidaan teorioida eri paikkakunnilla korostaen perinteisten teollisuudenalojen restruktuuraatiota, uusien tuotannonalojen ilmaantumista, transnationaalisia reaaliaikaisia rahavirtoja tai kansainvälisiä työmarkkinoita (Fagan & Le Heron 1994; Low & Barnett 2000; Flint 2002).

Larner ja Le Heron (2002:760–764) ovat vastanneet esimerkiksi Brownin (1996:172) esittämään kritiikkiin, jonka mukaan meiltä puuttuu sopiva metodi, jolla pystyttäisiin analysoimaan globalisaatiomekanismien maantieteellistä vaihtelevuutta eri aluetasoilla. Larner ja Le Heron ovat vakuuttuneita, että talouden globalisaation variaatioita voidaan tutkia ja vertailla kvantitatiivisia muuttujia ja vertaisarviointimetoja hyödyntäen. Globalisaation ulottuvuuksia ja laajuutta esiintuovaa metodia voitaisiin käyttää erityisesti sellaisilla talousalueilla, jotka eivät sijaitse materiaali-, tieto- ja innovaatiovirtojen solmukohtissa. Virtojen priorisointi ja vertailutekniikan yksityiskohdat edellyttävät ajallista, tilallista ja sektoraalista spesifisyyttä. Talouden globalisaatio on toisin sanoen merkinnyt valtatasapainon muutoksia pääasiassa transnationaalisten yritysten hyväksi ja perinteisen demokraattisten kansallisten instituutioiden tappioksi. Siksi taloudellisen globalisaation edetessä historiallinen liitto markkinatalouden, hyvinvointivaltion ja demokratian välillä rikkoutuu. Teknologian sovellusten toteuttama ajan ja tilan kompressio näyttäytyy fyysisten välimatkojen, etäisyyksien, topografian ja sijainnin merkityksettömyytenä. Samoin maantieteelliset kansallisvaltioiden väliset rajat eivät hidasta taloustoimintaa. Talouden ohella esimerkiksi ympäristöongelmien (mm. Mason 2001:412–413) analysoinnin tasona ainoaksi relevantiksi osoittautuu globaali taso.

Talouden globalisaatioon liitettyä postmodernisuuden käsitettä voidaan kritisoida siitä, että se representoi nykyisyyden osana perusteellista historiallista transformaatiota. Suurin osa globalisaation omista narratiiveista täyttää historismin oletukset lineaarisesta kehityksestä. Siinä konstruoidaan menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta siten, että pystytetään muiden suurten kertomusten kuten kansallisen itsenäisyyden ja sosialismin loppumisen legitimoiva uusi suuri kertomus. Näitä prosesseja narraation avulla kuvatessaan ja selittäessään tämäntyyppinen postmoderni ajattelu tuo julki olemuksellisuuden perustuvia käsitteitä kuten markkinavoimat, demokratia, vapaus ja ihmiskunta. Joissakin versioissa kaikki yhteiskuntien toisiinsa liittyvät elementit yhdistetään samaan ajalliseen tasoon rinnastettuna yksinkertaisen kausaalihierarkian mukaisesti. Lisäksi talouden globalisaatio ja sen rinnakkaisilmiöt globalisaatio ja hybriditaloudet koskettavat vain pientä osaa maailman väes-

töstä. Globalisaatiokeskustelua on kritisoitu erityisesti siitä, että talouden globalisaation käsitteestä on tullut osa myyttiä, joka liittyy läntisen talousjärjestelmän voittokulkuun ja uusliberalismin kaikenkattavaan ylivoimaisuuteen sekä yleiseen historialliseen modernisaatiokehitykseen (Swyngedow 2000:63). Erityistä skeptisyyttä on herättänyt sen teorioinneissa esiintynyt representaatio teknisesti manipuloitavissa olevasta ja hallittavasta globaalista ympäristöstä, jonka osana jokainen ihminen on. Kansakunnat yhteenliittävä taloudellisten markkinoiden integraatio on edennyt nopeasti, mutta epätasaisesti. Aika-tila-kompressiosta huolimatta aktuaalisten kaiken läpäisevien globalisaatioprosessien käsittely on jäänyt vähäiseksi. Globalisaatioajattelun tavassa puhua "rajattomasta maailmasta" unohtuu, että kaikki ne muutokset, joihin talouden transformaatio perustuu, ovat alun perin toteutuneet kansallisten instituutioiden valvomina. Tämä pätee niin yhteisvaluuttoihin, valtioliittojen muodostumiseen kuin tietovirtojen materiaalistien perustojen luomiseenkin.

Voidaan siis todeta, että talouden globalisaatio kytkeytyi aineistossa kapitalistisen markkinatalouden maailmanlaajuiseen ekspansioon. Kansainvälisen palvelu- ja tavaramarkkinoiden kovenevan kilpailun ohella siihen liittyy tuotannon monikansallistuminen sekä rahaliikenteen integraatio. Talousmaantieteessä perinteiset talousteoriat näyttävät liian territoriaalisina, kun käsitellään erityisesti transnationaalisten yritysten määrän nopeaa kasvua ja niiden verkostoituneiden toimintamuotojen monipuolista sisältöä. Talouden globalisaation voittajien ja häviäjien kartoittaminen, samoin kuin prosessia potentiaalisesti selittävien teorioiden keskinäinen vertailu kuuluvat loppumattoman keskustelun ydintee-moihin. Teoriat, joihin puhtaasti uusliberalistinen tai marxistinen teleologia perustuivat, olivat kehittyneitä, mutta ne eivät kestäneet todellisten kauppatilanteiden reaaliaikaistumista, virtojen dynamiikkaa ja kansainvälistymistä. Postmoderniin ajatteluun talouden globalisaatio kytkeytyi aineistossa sen joustavuuden kautta: mittakaavaa muuttamalla voidaan puhua paikallistason työpaikkojen, alueellisten teollisuuskeskittymien, kansainvälisen työvoiman ja verkostoyhteiskunnan konteksteista.

4.3.3. Muut

On ilmeistä, että postmodernilla ajattelulla ei ole jäykkiä avainoletuksia siitä, millä tavalla todellisuuden luonnetta tulisi ensisijaisesti kuvata. Selitettäessä esimerkiksi kulttuuristen, humanististen ja yhteiskunnallisten ilmiöiden tilallista erilaistumista mitään perspektiiviä ei priorisoida. Postmodernin ajattelun peruspiirteistä relativistisuus, pluralistisuus ja joustavuus eivät näytä asettuvan ilman lisämääreitä sopusointuun modernin ajattelun eksaktiutta korostavien ja yhdenlaista totuutta etsivien muotojen kanssa. Se ei asetu vastustamaan esimerkiksi fenomenologisia, konstruktivistisia tai realistisia tieteenteon aspekteja sikäli, kun ne kykenevät refleksiivisyyteen ja tunnistavat osittaisen näkökulmansa.¹⁹⁰ Postmodernissa ajattelussa todellisuus käsitetään merkitysrakenteena, joka on representoitavissa pieninä narratiiveina. Nämä narratiivit kyseenalaistavat objektiiviseen tie-

¹⁹⁰Realismin ja positivismin kanssa sen sijaan esiintyy ainakin tämän tutkimuksen valossa ylitsepäsemättömiltä vaikuttavia ristiriitoja. Postmodernissa ajattelussakin jonkin metodin käyttö pyritään perustelemaan siten, että se tuottaa spesifistä kohteestaan kuvaavan tai selittävän tulkinnan. Oleellista on huomata, että tätä tulkintaa ei aseteta tieteen systematiikkaan ja hierarkiaan perustuvaan järjestykseen, jossa sillä olisi oma lokeronsa. Viime kädessä kyse on aina moniäänisestä tulkintojen joukosta.

teeseen liittyviä itsestäänselvyyksiä tunnistaessaan omat puutteellisuutensa, eivätkä ne pyri holististen selitysten tarjoamiseen.

Toisin sanoen postmodernin moniäänisyyttä korostavaan asenteeseen kuuluu, että todellisuuden kielellistä ja sosiaalista rakentumista pyritään ymmärtämään erityyppisissä konteksteissa sen sijaan, että yritettäisiin määritellä kaikille konteksteille yhteinen totuus. Erilaiset tulkinnat nähdään päinvastoin rikkautena, kun vanhojen "joko–tai" -vaihtoehtojen mukaan otetaan huomioon "sekä–että" -aspektit. Tämä tulkinnan monipuolisuus ulotetaan koskemaan myös käsitteen "postmoderni" käyttöä erityyppisissä teksteissä. Siksi artikkeliaineiston postmodernin kontekstit, jotka eivät sisältönsä puolesta asetu mihinkään edellä mainittujen kahdeksan teeman yhteyteen, ovat postmodernin tyylin mukaisesti aivan erityisellä tavalla kiintoisia.¹⁹¹ Ensinnäkin omalta osaltaan ne tuovat konkreettisesti esiin saman käsitteen merkitysvariaatiot ja -potentiaalit. Toiseksi ne havainnollistavat, kuinka modernin argumentaatiokyvyn välineet eivät riitä takaamaan käsitteiden ymmärrettävyyttä tilanteissa, joissa väitelauseiden sisältö ja yhteydet taustaolettamuksiin eivät näytä muodostavan järkevää kokonaisuutta. Tämä johtuu useista syistä: ensinnäkin kaikki "postmodernin" yhteyteen liitetyt argumentit eivät sisällä premissejä ja johtopäätöksiä sellaisessa muodossa, että ne avautuisivat lukijalle selkeällä tavalla. Tällöin taustaolettamukset eivät joko anna riittävää taustatietoa johtopäätöksen tukemiseksi tai taustaolettamuksiksi otetaan sellaisia väitteitä, jotka eivät sovi yleiseen käsitykseen postmodernista.

Tarkasteltaessa kuinka väitteet ja perustelut liittyvät toisiinsa ja kuinka tämä kokonaisuus näyttää järkevänä laajemmassa yhteydessään, havaittiin joitakin epäselvyyksiä. Nämä epäselvyydet liittyvät esimerkiksi kannanottoon, jonka mukaan Silvio Berlusconi on nimetty postmodernin poliitikon prototyypiksi (mm. Agnew 1997:115). Argumenttia on perusteltu sillä, että Berlusconin omistuksessa ovat Italian ainoat yhtenäisen identiteetin lähteet, jalkapallojoukkue ja kolme yksityistä televisiokanavaa. Mediavalta mahdollistaa tällaisessa tapauksessa korkean individualistisuuden ja yhden henkilön itseoikeutetun representoitumisen parhaaksi mahdolliseksi Italian johtajaksi. Samalla Berlusconin voi sanoa muodostavan yksin oman puolueensa. Sivuperusteina mainitaan thatcherismia ja reaganismia muistuttava hallitusvaltaa ja hyvinvoinnin jakamishankkeina vastustava poliittinen toiminta. Toisin sanoen tässä argumentoinnissa postmodernin poliitikon prototyyppi kuvataan mediaguruna ja uusliberalistista politiikkaa harjoittavana individualistina. Pystyttäessään vanhan dikotomian kommunistisen ja liberalistisen järjestelmän absoluuttisesta erosta tällainen ajattelutapa ideologisessa mielessä (Agnew'n 1997:116 mukaan) vähät välittää

¹⁹¹Edellä mainittuihin kahdeksaan kontekstiryhmään sopimattomat, yhteensä 46 artikkeliin sijoittuvat "postmodernin" tekstiesiintymät analysoidaan kahdella hieman erityyppisellä tavalla. Ensimmäisessä tavassa tuodaan esiin muutamia perinteisen modernin argumentaation kannalta arveluttavia esimerkkejä, joihin "postmoderni" on käsitteenä asetettu. Kommunikaatiosääntöjä tarkastellaan suvereenisti tietyltä etäisyydeltä siten, että tuodaan esiin esimerkkejä väärinymmärtämisen muodoista, ymmärtämiskonflikteista ja viestintäkatastrofeista (mm. Perelman 1982:54–60). Menettelytapaa voidaan perustella esimerkiksi sillä, että käsitteen monimerkityksisestä käytöstä saadaan esimerkkejä. Samalla havainnollistuu, millaisia argumentaatioon liittyviä hankaluuksia eksaktiuteen pyrkivistä teksteistä on ammennettavissa. Toinen analysointitapa on samanlainen kuin muissakin kahdeksassa kontekstissa. Teemoja yhdistellään, vertaillaan ja pyritään luomaan järkevä kokonaiskuva muutamia esimerkkejä käyttäen. Nämä kaksi tapaa osoittavat, kuinka eri tavalla tekstejä voidaan lukea. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan tuoda esille dekonstruktivisia metodeja, joilla voitaisiin osoittaa kummankin analysointitavan keinotekoisuus ja epästabilius.

kylmän sodan loppumisesta. Kuvaus ei sovi "postmodernin" käsitteeseen sisältyvään pyrkimykseen ylittää vanhakantaiset dikotomiat. Lisäksi toisaalla (mm. Routledge 1997) korostetaan postmodernin politiikan pyrkimystä saada näkyviin erityyppisten vallankäyttömuotojen sekä niitä vastustavien toimintoja ja näkökulmia siten, että spesifi prosessuaalisuus ja aikasidonaisuus korostuvat väistämättä. Tällöin esiin tulee vastaesimerkkinä näkemys, jonka mukaan postmodernin ajattelun mukaisessa politiikassa ei tarjota valmiita ratkaisumalleja tai ehdotonta konsensusta. Pikemminkin siinä kannustetaan yksilöitä omiin arvostelmiin poliittisina toimijoina. Yhteisösubjektin tai transsendentaalisen yksilösubjektin sijasta vallan mukana rakentuneet toimijat tekevät arvostelmiin pohjautuvia päätöksiä. Näin olen postmodernia politiikan harjoitusta käsittelevän päättelylinkki perustelujen, taustaolettamusten ja väitteen välillä on vain näennäisesti riittävän vahva.

Toisinaan "postmoderni" on käsitteenä liitetty sellaisten teorioiden yhteyteen, jotka eivät muun tiedon valossa kuulu siihen. Saattaa olla, että tällaisissa tapauksissa motiivina on kannanotto, jonka mukaan tieteen perimmäinen tarkoitus on luoda teoriaa. Modernin yhteiskunnan dilemmat kuuluvat sosiologisen ja maantieteellisen ajattelun kuluneimpiin aiheisiin. Siksi postmodernin käsitteen voi sanoa olevan modernisaatioteorioiden kuormittama. Esimerkiksi Mohan (2002:134) mainitsee postmodernin likinäköisyyden siinä, että se kuvaa modernit yhteisöt muuttumattomina, autenttisina ja paikallisina kulttuurin erilaisuutta edustavina kokonaisuuksina. Tässä merkityksessä se kannattaisi traditionalismia, jossa traditioiden kulttuuriarvojen oletetaan säilyvän muuttumattomina. Tämä traditionalismi on vastakkainen niiden postmodernia yhteiskuntaa kuvaavien näkemysten kanssa, jotka kuvaavat sen monipuolisena kaikilla elämän aloilla näkyvänä transformaationa. Yleisluonnehdinnan mukaan yhteisöt ovat menettäneet luonteensa durkheimilaisina kollektiivisina tietoisuuksina, weberiläisina steriileinä rautahäkkeinä tai subjektiivisuuden ja objektiivisuuden simmelmäisinä synteeseinä. Ne joutuvat lukuisten, todellisuuden eri tavoin hahmottelevien näkökulmien kiistelyiden kohteiksi. Ehkä juuri tätä Yorgason (2002:452) tarkoittaa kuvatessaan postmodernisuuden nyky maailman piirteeksi, jossa entiset jatkuvuudet eivät päde.

Tieteelliselle käsitteelle ominainen selkeyden, havainnollisuuden ja yksiselitteisyyden vaatimus on toisinaan korvattu kuvainnollisella kielellä. Tästä ei artikkeliaineistossa anneta mitään esimerkkiä, mutta voidaan olettaa, että tämäntyyppinen argumentaatio soveltuisi esimerkiksi tutkimuksiin, joissa laman jälkeen toteutuneen restruktuurin prosesseja kuvataan ja selitetään uudissanoilla, vaikka käsitteiden hienosäädöllä ja keinotekoisella luomisella ei saavuteta mitään. Heikoimpien sovellusten päätepistettä luonnehtii niin sanottu "dead end". Se tarkoittaa sellaista kuvaamistapaa, jossa uudelta kuulostavien termien avulla ei saada aikaan uutta tulkintaa. Sosiaalista selitettäessä materialistisella tai materiaalista sosiaalisella saatetaan päätyä hedelmättömään dogmatismia muistuttavaan tilanteeseen. Systeemiteoriassa tällaisella "kuolleella lopulla" viitataan malliin, jossa lähtösuure vaikuttaa takaisinkytkentämekanismien kautta tuhoavalla tavalla muiden osajärjestelmien toimintaan.

Kukaan ei vedenpitävästi ole lausunut postmodernin syntysanoja, mutta sen kuolinsanat on eri tieteen kentillä ehditty lausua moneenkin otteeseen (mm. Sokal & Bricmont 1998:206, 211). Postmoderni-käsitteen esiintymistä osa on verrattavissa mainosteksteihin, joissa väitteiden perustelujen sijaan luotetaan kielikuvien, vertausten ja tyylin voimaan. Toisin sanoen joitakin näkökulmia näyttää motivoivan pääasiassa toisinajattelun tarve, intellektuaalinen camp-asetus tai halu osoittaa kritiikissä jostakin spesifistä näkökulmasta

perusteltu asioiden oikea laita. Negatiivissävytteisen ylilyöntiryhmän tyyppiesimerkiksi voidaan nimetä Baucomin (1999:301) näkemys, jossa todetaan, että "mikäli postmodernilla on narratiivinen muoto, tämä narratiivi on varmasti muistokirjoitus, ja jos sillä on arkkitehtuuri, se sisältää ruumishuoneen. Jos sillä on epistemologia, se koostuu vain jälkipyykistä. Mikäli sillä puolestaan on subjekti, tämä subjekti on joko ruumis tai kuolinsyöntutkija". Tässä näkemyksessä yhdistyy poleemisuus ja perustelujen vaikeaselkoisuus. Selväksi kuitenkin tulee väsymys kaikenkattaviin "loppuihin".

Prudentaalisista perusteista puhutaan tapauksissa, jolloin argumentin vahvistamisessa turvaudutaan henkilöityneisiin epäasiallisuuksiin tai jopa uhkailuun. Esimerkiksi Dearin (2001:4) tapa teorioida postmodernin urbanismin käytäntöjä on yhdistetty akateemisen aidsin metaforaan. Perusteiden asiasisällöstä ei tarkkaan ottaen anneta lukijalle selkeää käsitystä, mutta mitä ilmeisimmin argumentilla viitataan postmoderniin ajatteluun liittyvän vaikeaselkoisen käsitteistön huolettomaan soveltamiseen, jossa sen sisältö tarkkaan punnittuna ammottaa tyhjyyttään. Toissijaisesti sillä saatetaan viitata käsitteen tapaan levitä esteettä eri tieteiden kentille siten, että se kontaminoi perinteisesti erillään pidetyt aihepiirit kuten tieteenalojen jäykät rajat tutkimuskohteiden ja -metodien suhteen. Tässä suhteessa se muistuttaa Douglasin (1966) strukturalistista määritelmää liasta, joka määrittyy aina systemaattisen luokittelun sivutuotteena. Mihinkään kategoriaan sopimaton asia saa epäpuhtaan, kielletyn tai vaarallisen stigman. Anomalian saamalla symbolisella arvolatauksella muistutetaan rakenteista, joiden puitteissa sosiaaliset arvot – tässä tapauksessa erityisesti tieteen eksaktiuden arvo – välittyvät seuraaville sukupolville.

Kehämääritelmää, jossa postmoderni olisi määritelty itsensä kautta tai alkupremissi olisi itsessään sisältänyt johtopäätöksen, ei näkynyt minkään kausijulkaisun yhdessäkään tekstissä. Sitä vastoin olkiukkoargumentaation muotoja, jotka perustuvat jonkin väitteen tahalliseen väärinymmärrykseen ja tämän muunnellun näkökannan kumoamiseen tai kommentoimiseen, esiintyi erityisesti varsinaisen artikkeliaineiston ulkopuolisissa kommentaariosioissa.¹⁹² Yleensä kyse on siitä, että käsitteenä "postmoderni" kantaa mukanaan sellaisia mielleyhtymiä tai sivumerkityksiä, joita ei voi pitää tieteellisen kirjoittamisen ohjenuorana. Esimerkiksi ylitiörelativismi, nihilismi tai uussolipsismi sisältävät kaikki oletuksen, että viime kädessä on olemassa vain tajuava yksilöolio, jonka luomusta kaikki ympäristön systeemit ovat. Vaikka useiden maantieteilijöiden ajattelussa voi ilmetä joitakin postmodernin ajattelun piirteitä, teksteissä käytetään synonyymisia ilmaisuja kuten myöhäismoderni, kypsä moderni tai modernin verkostoitunut muoto.

Voidaan sanoa, että "postmoderni" kuuluu mitä selvimmin dynaamisiin käsitteisiin. Toisin kuin staattiset käsitteet, joiden avulla oletetaan pystyttävän tarttumaan aina todellisuuteen, postmodernin käyttöyhteyden oikeellisuutta ei voi osoittaa millään absoluuttisilla kriteereillä. Tiede on aina vaatinut totuudelta järkeviä kriteereitä, joina traditionaalisesti on toiminut korrespondenssiteoriassa vastaavuus tosiasioiden kanssa, koherenssiteoriassa yhteensopivuus muiden väitelauseiden muodostaman joukon suhteen tai käytäntö pragmatististen totuusteorioiden kanssa. Totuuden yhteyden postmodernin ajattelun mukaiset kannanotot

¹⁹² Esimerkiksi Pred (1992:305–306) on sitä mieltä, että hänet on väärin perustein nimetty postmoderniksi maantieteilijäksi. Argumentoinnin mukaan esimerkiksi Curry (1991) on täysin omavaltaisesti viitannut Predin tuotannon vain niihin muutamaankin kohtaan, jotka ovat rinnastettavissa Lyotardin ja Rortyn kieltä käsitteleviin analyyseihin. Kokonaisuutena katsottuna Pred sanoo saaneensa siinä määrin vaikutteita Marxilta, Weberiltä ja Simmeliltä, että ei usko yhteiskunnan rakentuvan ensisijaisesti kielipelien varassa.

on asetettu varsin harvoin. Kuitenkin esimerkiksi Symanski (1998:575) mainitsee matkakertomusartikkelinsa yhteydessä pohtineensa, että Hondurasissa ei koskaan ole tunnettu muunlaisia kuin postmoderneja totuuksia. Artikkelin on kirjoitettu kuvailevassa mielessä, ja asiasisällössä viitataan korruptoituneisuuteen, asioiden hitaaseen etenemiseen ja välinpitämättömyyteen tosiasioita kohtaan. Postmodernin totuuden käsitteistä saattaa näin tulkiten viitata esimerkiksi relativistisuuteen. Samalla asiayhteyden voi tulkita ilmentävän yleisellä tasolla sitä, että oikeus määrittellä totuus on fragmentoitunut. Esimerkiksi kirkon ja objektiivisen tieteen asema totuudenmäärittelijänä on kyseenalaistunut.

Käsitteenä "postmodernin" yhdistäminen representaation kriisin ohella muihin kriiseihin on toteutettu yleensä siten, että kriisin käsitettä ei ole tarkkaan spesifioitu. Tällöin esimerkiksi jokin alapremissi on jätetty mainitsematta, tai päättely etenee muussa suhteessa epäloogisesti. Kriisillä voidaan viitata taloudellisiin (Kerr 2002:346), demokraattisen systeemin (Natter 1995:267), yksityisyyden (Squires 1994:399) tai identiteettien epästabiiliuden tiloihin (Crow 1994:403), mutta kriisin syvempi kuvaaminen on saattanut jäädä toteuttamatta. Yleensä kriisillä viitataan ennustamattomuuteen tai epätodennäköiseen tapahtumasarjaan, mutta erittäin harvoin se on totaalinen ja kaikkia koskettava. Toisin sanoen kriisi merkitsee aina kriisiä jollekin. Joistakin näkökulmista katsottuna esimerkiksi yhteisöllisyys kommunikaatio- ja vuorovaikutussysteeminä on kokenut ainoastaan pieniä transformatioita. Samoin esimerkiksi matematiikan näkökulmasta kulttuurintutkimuksen kentän teoriemarkkinoiden radikaali monipuolistuminen ei ole muuttanut tavoitetta luoda yhteinen objektiivinen totuus maailman lainalaisuuksista.

Yllä esitettyjen argumentaatioon liittyvien epäselvyyksien ohella tämän muiden tekstien ryhmä analysoitiin sisällön perusteella. Metodissa edettiin samoin kuin kahdeksan muunkin kontekstin tapauksessa, eli suojelemaan mutta kriittisen lukijan metodia hyödyntäen tunnistettiin, yhdistettiin ja vertailtiin kontekstikokonaisuuksia kriittisesti toisiinsa. Muihin kuin traditioihin, metodeihin, feminismiin, representaatioon, tilaan, kaupunkisuunnitteluun, geopolitiikkaan tai talouteen ja globalisaatioon liittyvien tekstien osuudeksi saatiin 46, mikä vastaa noin 9,5 prosenttia kaikista esiintymistä. Nyt käsillä olevaan muutkontekstien ryhmään on kerätty sellaisia postmodernin maantieteellisiä käyttöyhteyksiä, jotka jättävät tilaa erilaisille lukutavoille. On kuitenkin huomattava, että tässä kategoriassa on kyse yksistään tekstiesiintymistä. Toisin sanoen nyt käsiteltävät postmodernin asiayhteydet eivät sijainneet pää- tai alaotsikossa, vaan niiden sijainti on huomattavasti marginaalisempi. Yleisesti ottaen tekstien alaviitteiden funktio muuntuu miltei mihin tahansa tarkoitukseen: toiset lisäävät niillä uskottavuuttaan tuomalla esiin omaa kantaa tukevia lisäesimerkkejä. Toiset haastavat vastustavia näkökantoja avoimeen intellektuaaliseen kiisaan. Yksi tapa on sivuuttaa vastakkaiset näkökulmat ja olla siteeraamatta niitä edes alaviitteessä, vaikka asiasisältö liittyisikin suoraan omaan aihepiiriin. Voidaan sanoa, että toisinaan alaviitteen huomautukset kertovat tekstin intentioista vähintään yhtä paljon kuin otsikot. Voidaan myös todeta, että monien tekstien "kohtalona" on muuttua ajan kuluessa muiden tekstien alaviitteiksi. Muut kontekstit on sisällön perusteella jaoteltavissa karkeasti neutraaleihin käsitteanalyysiin, soveltaviin kannanottoihin ja negatiivissävytteisiin ylyöntiryhmiin.

Vaikka kronologisten rajapyykkien asettaminen on osoittautunut epäilyttäväksi ja empiirisesti vaikeaksi projektiksi, useat maantieteilijät näyttävät kannattavan epookkijattelua jossakin muodossa. Analogisesti tämänkin tutkimuksen vaihe- ja lopputeorioiden kanssa postmoderni aika ymmärretään varsin usein modernin osaksi. Esimerkiksi Corbridge

(1992:588) nojaa Giddensiin todetessaan, että elämme myöhäistä modernia emmekä post-modernia aikakautta. De Oliverin (2001:250) mukaan tälle postmodernille aikakaudelle on tyypillistä, että hyödykkeet tarjotaan ilman henkilökohtaisia kontakteja. Postpostmodernista tyylistä kirjoitettaessa välittyy puolestaan ajatus, että postmodernikin aikakausi alkaa olla mennyttä (mm. Taylor 1994b:284–285; Kadonaga 1998:421–422). Voidaan sanoa, että osa maantieteilijöistä kannattaa niin sanottua välitila-ajattelua. Tällä tarkoitetaan, että monet sosiaalisen elämän ilmiöt eivät ole siten kuin ennen, mutta niistä ei osata sanoa, minkä muodon ne saavat lähitulevaisuudessa. Esimerkiksi Terkenlin (1995:333) mukaan elämismaailmat ovat moderneja tai postmoderneja sen mukaan, mitä assosiaatioita yksilö asettaa niille. Siten esimerkiksi jokin konkreettinen paikka kuten koti saattaa edustaa paikallaan pysymisen ja levon suhteen modernin ajan aspektia, mutta joustavien verkkoyhteyksien ja virtuaali-identiteettien suhteen postmodernin ajan aspektia. Vastaavasti Marden (1997:38) puhuu aikakauden monimutkaisesta muutoksesta, jossa läsnä on globaaleja postmoderneja ja moderneja lokaaleja efektejä. Waagen (2001:843) mukaan erityisesti joustavat identiteetit lyövät aikakaudellemme ominaisleimansa.¹⁹³ Zelinsky (2001:569) puolestaan näkee Amerikan vaihtoehtoisesti joko modernina tai postmodernina yhteiskuntana. Yhteisenä piirteenä näille kaikille on näkemys ajasta, johon on limittynyt erottamattomalla tavalla moderneja ja postmoderneja piirteitä. Meneillään olevaa kulttuurin transformaatiota on kuvattu arkielämän teknologisoitumisen, vanhojen kollektiivisten elämäntapojen pätemättömyyden tai muun fragmentaation avulla. Tällä tavalla niissä tuotetaan erilaisia diagnooseja aikamme ominaispiirteistä.

Aikakauden kuvaamisen ohella neutraalit käsiteanalyysit liittyivät arvoihin ja etiikkaan (mm. Gade 1991). Kuten Baumanin refleksiivistä modernia käsiteltäessä tuli ilmi, valinnan vapaus on jossakin määrin muuttunut valinnan pakoksi. Tämä pätee arvojen määrittelyynkin. Myös valinnan lykkääminen katsotaan tietoiseksi yksilön valinnaksi. Voidaan sanoa, että modernien olojen vallitessa arvovalintojen taakka minimoitui, sillä jokin auktoriteetti kuten kirkko tai koulutusjärjestelmä oli toteuttanut oikean ja väärän erottelun yksilön puolesta johdonmukaisella ja eheällä tavalla. Itsenäiset, yksilöllisesti määritellyt preferenssit huomioon ottamalla toteutetut vapaat valinnat tuovat vastapainonaan eettisen vastuun. Tässä yhteydessä Bridge (2000:527) korostaa sitä, että erilaisuutta ja osittaisuutta ei voi erotella ja abstrahoida auktoriteetinomaisesta instituutiosta, mikäli ne määritellään kollektiivisen tahdon ilmentymiksi. Tällaisessa myöhäismodernissa tilanteessa kuitenkin tarve yksilöllisiin ratkaisuihin ja elämänhallintaan säilyy vahvana. Joustavien ja yksilöllisten identiteettien säilyttämiseksi ja ylläpitämiseksi on kehitelty strategioita, jotka työllistävät monenlaisia kulutuskulttuurin ihmissuhdeasiantuntijoita ja kriisiterapeutteja.

Soveltavien kannanottojen ryhmään kuuluvat esimerkiksi sellaiset asiayhteydet, jotka ilmentävät väsymystä marxilaispohjaisen käsitteistön loppumattomiin sovelluksiin. Esimerkiksi Jamesonin tarjoamaa kuvausta postmodernista tilanteesta ei pidetä tyydyttävänä. Toisaalta hänen kulutusyhteiskuntaa painottava näkemyksensä (1986) postmodernista korostaa postmodernin olevan liian kompleksinen, laaja-alainen ja liiallisissa määrin sidoksissa arkipäivän kulutustottumuksiin, jotta kykenisimme kunnolla syventymään siihen. Toisaalta se, mitä tarjotaan vaihtoehdoksi, vastaa kaiken kattavan metanarratiivin määri-

¹⁹³ *Muutenkin identiteettiä rakentavien ja tukevien modernien instituutioiden kuten perheen ja yhteisön katsotaan olevan murroksessa. Modernissa ajassa erilaisuutta korostava identiteettien kulttuuri käsitettiin virkistävänä poikkeukseksi.*

telmää: monoliittisen ajattelun ja yhden totuuden tarjoavan työvälaineistön eli marxilaisten käsitteiden avulla selitetään kaikki ympärillä oleva.¹⁹⁴ Samalla siinä annetaan suuntaviivat kaikille yhteiselle inhimilliselle kohtalolle. Postmodernisuuden kytkeminen (Featherstonen 1991 tavoin) kulutusyhteiskuntaan voidaan pitää postmodernisuuden materialistisena selityksenä. Flitnerin ja Heinsin (2002:332) mukaan postmodernissa on kyse kapitalismin uudesta muodosta, jossa postmoderni "ekologinen pääoma" on otettu huomioon. Slaterin (1997b:57) mukaan kyseessä on tulkinnan mauste: postmoderni sekä destabiloi että antaa potentiaalisia virikkeitä vapaille tulkinnoille.

Muut käsitteen "postmoderni" käyttöyhteydet vaihtelevat varsin paljon siten, että usein postmodernilla haluttiin ylittää dikotomiset ajattelurakenteet. Länsimaisen ihmistieteen ja filosofian ikuisuusongelmiksi muodostuneet dikotomiat nähdään sekä käsitteiden sisäisiksi että niiden keskinäisiksi ajatuskonstruktioiksi. Pääasiassa artikkeliaineistossa keskityttiin käsitteistön luomisen ja uudistamisen sijaan konkreettisten dikotomioiden havaitsemiseen, purkamiseen ja asettumiseen niiden tuolle puolen. Esimerkiksi Andersonin (1995:290–291) mukaan postmodernissa eläintarhassa luonto abstrahoidaan kontekstistaan ja rakennetaan uudelleen kulttuuriseksi instituutioksi ihmistä varten. Kyseessä on viime kädessä narratiivi, johon sisältyy alkuperäisen luonnon menetyksen yhdistäminen heroiseen ihmisen toteuttamaan luonnonelvyttämisen lupaukseen. Watermanin (1998:265) mukaan postmodernissa ravintoloissa keittiön ja ruokasalin dikotomia on rikottu, ja asiakkaat voivat osallistua ruoan valmistumisen seuraamiseen.

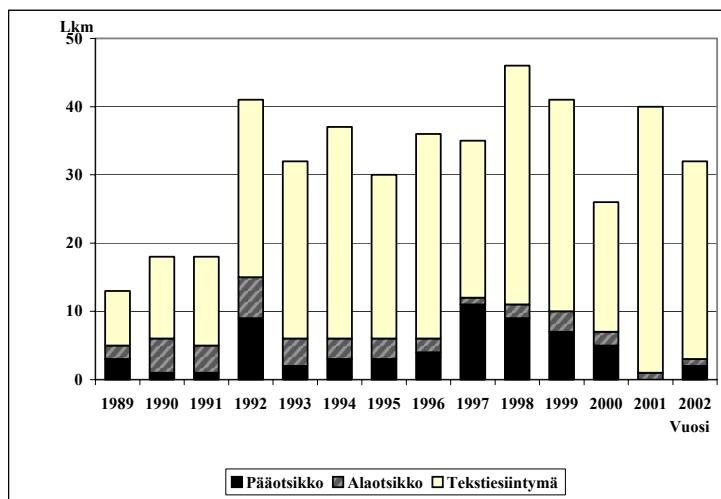
Artikkeliaineistossa ei esiintynyt selkeän radikaalin postmodernin ajattelun muotoja, joissa ei tyydyttäisi kyseenalaistamaan vanhoja rakenteita, vaan pakotettaisiin lukija kohtaamaan täysin fragmentoituneita tai Deleuzen ja Guattarin (1988) teorioinnin mukaisia skitsoidisen todellisuuden elementtejä. Pikemminkin nyt esiintuodut variaatiot, joihin postmoderni ajattelu on yhdistetty, tuovat mieleen *skeptisismiin* tukeutuvia elementtejä. Skeptisismissä ei ennakolta sitouduta kannattamaan mitään näkökulmaa, eli aito skeptikko ei tunnustaudu kuuluvansa minkään filosofisen oppijärjestelmän kannattajaksi. Kyseessä ei ole epistemologinen nihilismi, mikä ei tunnusta minkään tiedon olemassaoloa. Skeptisismin mukaan asiat näyttävät jonkinlaisilta, mutta ne eivät välttämättä ole aktuaalisesti niin. Erityisesti kyseenalaistetaan kaikki sellainen tieto, jossa havainnot pyritään sovittamaan jonkin teorian mukaisiksi. Samoin kritisoidaan yrityksiä, joissa havainnoista pyritään johdamaan teoria viittaamalla jollakin metodilla saatuun todistusaineistoon. Toisin sanoen hylätään deduktio, induktio, totuusteorioiden perusoletukset samoin kuin yhdenlaiset representaatiotavat. Näin ollen tieteellisessä skeptisismissä korostuu pessimismi ihmisen kognitiivisia kykyjä kuten rationaalista päättelyä kohtaan. Skeptisismissä ei myönnetä eikä kielletä tiedon tosiasiallista olemassaoloa. Siinä systemaattinen epäily ei ole pelkästään lähtökohta, vaan lopullinen kanta.

Muutamien epäselvään argumentaatioon perustuvien kontekstien ohella postmodernista tuotiin aiempia kontekstien pääryhmiä täydentäviä, niiden kanssa ristiriidassa olevia tai muutoin joitain sovellusten yksityiskohtia esiintuvia konteksteja. Monimerkityksisyytensä takia tämä muiden kontekstien ryhmä osoittautui paljon kertovaksi. Käsitteenä "postmodernia" voidaan verrata karttaan: sen viittaukset ja symbolit eivät kerro, minne pitää

¹⁹⁴ *Suunnilleen vastaavantyyppistä tiukkaa kritiikkiä on suunnattu Harvey'n (1989) totalisoivaa postmodernin tilanteen käsitteellistämistä kohtaan (mm. Marden 1992:47; Galano & Lipietz 1998).*

mennä tai mikä olisi sopivin määritelmävaihtoehto. Pikemminkin sen kontekstit kertovat, mistä saattaa olla kyse ja miten postmodernia voidaan teorioida.

Tässä yhteydessä voitaisiin todeta, että käsitteen "postmoderni" käyttö monipuolisissa asia- ja teoriayhteyksissä näyttäisi tukevan postmodernille ajattelulle tyypillisellä tavalla pysyvien viitekehysten ohittamista ja eroilla juhlimista. Se täyttää ensinnäkin Baumanin itserefleksiivisyyden ja Derridan erilaisuuden vaatimuksen. Edelleen se käsitteenä sointuu Lyotardin korostamien kielipelien, paralogioiden ja muiden yhteismitattomuutta ilmentävien konstruktioiden kanssa. Foucault'ta myötäillen voitaisiin kiinnittää huomiota monipuolisen käsitteiden käytön tapaan käsitteellistää tieteenalamenneisyyttä tai niitä valtasuhteita, joiden vallitessa kyseessä olevan käsitteen käyttö on enentynyt. Nämä muiden kontekstien ilmenemismuodot esiintyivät yksinomaan tekstien marginaalisissa kohdissa kuten ala- ja loppuviitteissä sekä tekstin sisälle sijoitettuina ilmaisuina. Muutenkin käsitettä "postmoderni" oli käytetty vuosina 1989–2002 ylivoimaisesti eniten juuri tekstin sisäisinä mainintoina (kuva 10). Siihen, onko käsitteen "postmodernin" kohtalona jäädä vain alaviitteeksi, ei tämän tutkimusaineiston pohjalta voi vastata. Sen sijaan voidaan todeta, että tämä tutkimus ei tue Leyn (2003) tulkintaa "postmodernista" käsitesyklin käytön hiipumiseen päätyneenä käsitteenä. Olisikin erittäin epäilyttävää, mikäli modernin ajattelun yhdentävää ja kaavamaistamaa vaikutusta kritisoiva käsite asettuisi niin kesyksi modernin teorian todellisuutta yksinkertaistaviin malleihin.

Kuva 10. Pääotsikko-, alaotsikko- ja tekstiesiintymien jakauma vuosina 1989–2002 yhdeksän maantieteen alan kausijulkaisun sisällöissä.

Yhteenvedon muiden kontekstien osalta voidaan todeta, että osoittamalla "postmoderniin" liittyvän mitä varioivimpia asiayhteyksiä ei turvauduta yksinkertaisimpaan mahdolliseen selitykseen. Se saattaisi tarkoittaa karkeasti ottaen esimerkiksi sitä, että "postmodernin" todettaisiin olevan sisältönsä monimerkityksisyyden takia tyhjä kategoria. Voidaan sanoa, että argumentaation – siten ollen väitelauseiden ja niiden perusteluiden epäselvyyksiin liittyneenä – "postmodernia" on hyödynnetty varsin runsaasti. Tämä tuottaa turhautumista erityisesti eksaktiin kielenkäyttöön tottuneelle akateemiselle kirjoittaja- ja lukijakunnalle. Asiayhteyksien puolesta tämä muiden kontekstien ryhmä toi esiin postmodernin liittämisen epookki- eli aikakausiajatteluun, arvoihin ja etiikkaan, kulutusyhteiskunnan

teoriointiin sekä yleisellä tasolla dikotomioiden purkamiseen. Oheiset kontekstit täydentävät maltilliseen ymmärtämiseen vedoten kahdeksan kontekstin sisältöjä tai tuovat niihin lisävariaatioita.

5. KOKOAVIA PÄÄTELMIÄ

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että maantieteilijät seuraavat aktiivisesti lähitieteenalojen debattia. Tähän keskusteluun on 1990-luvulla kuulunut oleellisella tavalla kysymys postmodernin ajattelun vivahteista ja eri merkityspainotuksista. Tutkimuksissaan maantieteilijät suodattavat ja tulkitsevat postmodernin ajattelun merkityksiä erityyppisistä lähteistä ja sopeuttavat käsitteen edustamansa maantieteen alan tutkimuskohteisiin. Siten maantieteen humanistisessa orientaatioissa korostuu merkitysrakenteiden representaatioiden monipuolisuus, historiallisessa maantieteessä epäusko lineaarisia edistyksen malleja kohtaan, aluesuunnittelussa urbaanien tilojen problematisointi, poliittisessa maantieteessä kansallisvaltionarratiivin kyseenalaistuminen ja talousmaantieteessä työnjaon alueellisen jakautumisen dominanssin purkautuminen. Voidaan puhua monista maantieteistä, joissa kukaan ei hallitse asiantuntijan ottein koko kenttää. Siksi postmodernin käsitteellistämisen tapojen voi sanoa edustavan erityyppisiä maantiedekäsityksiä.

Tätä tutkimusta luonnehtii aineistolähtöisyys siinä mielessä, että hyödynnetyt käsitteet ovat pääosin peräisin artikkeliaineistosta. Niitä sekä verrattiin aiempiin maantieteen alan teoriointeihin että suhteutettiin artikkeliaineistoon koko tutkimusprosessin ajan. Samoin teoria ja empiria pyrittiin pitämään toisiinsa kietoutuneina siten, että käsitteet säilyttävät vuorovaikutuksensa konkreettisten maantieteen tutkimusten aihepiirien kanssa. Esimerkiksi kriittisen realismin suhde postmoderniin ajatteluun täsmentyi, kun sen merkitysvivahteet suhteutettiin erityyppisiin konteksteihin. Voidaan sanoa, että tässä tutkimuksessa annettiin moderniin käsiteanalyysiperinteeseen perustuva vastaus siihen, millä tavalla postmoderni ajattelu on vaikuttanut maantieteen kysymyksenasetteluihin, teemoihin ja tutkimuskohteisiin.

Menetelmäksi valittiin maantieteen diskursseihin suhteutettu kontekstien analysointi. Aineiston yhdeksän kausijulkaisua valittiin maantieteen eri osa-alueilta, jotka edustivat historiallista maantiedettä, talousmaantiedettä, poliittista maantiedettä, tilan suunnittelua korostavaa maantiedettä ja humanistista maantiedettä. Tutkimus pyrkii olemaan tiivis, kriittinen ja vertaileva kooste siitä, millaisiin asiayhteyksiin postmodernin ajattelun ydinkysymykset on asetettu maantieteellisessä artikkeliaineistossa. Samalla tutkimus rakentuu monien epävarmojen valintojen tuloksena siten, että näkökulman osittaisuus tulee esille. Tämä osittaisuus ilmenee ensinnäkin siten, että teoreetikkojen valinnassa päädyttiin vain Lyotardiin, Baudrillardiin, Derridaan, Baumaniin ja Foucault'hon. Monipuolisen käsityksen saamiseksi eräät filosofian postmodernia näkemystä edustavat tahot jätettiin tarkastelun ulkopuolelle. Samalla esimerkiksi Foucault'n suhde postmodernin ajattelun kenttään ei ole itsestäänselvää. Toiseksi osittaisuus ilmenee keskittymisenä vain maantieteen ja sen kolmen lähitieteen kenttiin. Rajaus toteutettiin siten, että ensisijaisesti silmällä pidettiin relevanttiutta maantieteen kentän suhteen.

Työn perusdilemmana pidettiin sitä yleisen kulttuurintutkimuksen kentältä tuttua huomiota, että on epäilyttävää ja keinotekoista puhua yhdestä modernista tai tietynlaisesta

modernista ajattelusta. Toisaalta "modernilla" voidaan viitata eri yhteyksissä sekä vuosisatojen takaisen valistusfilosofian ilmentymiin että viime vuosikymmenten informaatioyhteiskunnan sosiaalisen hajaantumisen aspekteihin. Toisaalta murtumia ja epäjatkuvuutta moderniin korostava postmoderni-käsitteen käyttö johtaa helposti yksipuoliseen oletukseen siitä, että oman aikamme ilmiöt olisivat jollakin spesifillä ontologisella tasolla siinä määrin ainutlaatuisia, ettei niitä voisi ymmärtää todellisuuden aiemmin esitettyjä tulkintamalleja soveltaen. Tässä tutkimuksessa osoitettiin, että Lyotardin, Baudrillardin ja Derridan eräiden keskeisten tekstien voi tulkita argumentoivan modernin ajattelun keskeisten aspektien loppumisen puolesta. Baumanin ja Foucault'n tekstit sen sijaan sisältävät argumentteja, joiden mukaan moderni ajattelu jatkuu yhä. Aineiston perusteella analysoitiin yksitellen näiden viiden postmodernin teoreetikon teksteihin liitetyt kontribuutiot ihmismaantieteelliselle tutkimukselle. Erityisesti kiinnitettiin huomiota valittujen tekstien tapoihin representoida maailman spatiaalisia ilmiöitä. Kaikki esillä olevista postmodernin teoreetikoista käsittelevät postmodernia lukuisissa teoksissaan ja asettavat sen nimenomaan aikalaisdiagnostiseen viitekehykseen. Samoin kaikki käsitellyt postmodernin teoreetikot olivat yhtä mieltä siitä, ettei absoluuttisia universaalisia arvoja oikeastaan ole nimettävissä. Bauman viittasi tässä yhteydessä intellektuellien siirtymiseen lainlaatijatehtävistä tulkitsijoiksi, Baudrillard merkitysten imploosioon, Derrida vanhojen binäärikategorioiden dekonstruktioon, Lyotard metanarratiivien uskottavuusongelmiin ja Foucault monipuolisiin maantieteessäkin hyödynnettävissä oleviin diskursiivisiin käytäntöihin.

Artikkeliaineistoon ja tieteenalan monografioihin vetoamalla voidaan nyt sanoa, että postmoderni ajattelu on tuonut monipuolisella tavalla hedelmällisiä näkökulmia maantieteen peruskysymyksiin. Ei voida puhua yhdestä postmodernin ajattelun paradigmasta, vaan pikemminkin lähtökohtaisesta representaatioiden moninaisuudesta. Toisin sanoen "postmoderni" on käsitteellistettävissä lukuisin eri tavoin, ja maantieteen oma kontribuutio postmoderniin ajatteluun liittyy erityisesti tilan sosiaalisesti ja historiallisesti käsitettyyn konstruoituun luonteeseen. Postmoderneille aspekteille on ominaista epäilevä suhtautuminen ajatukseen siitä, että kaikille yhteisestä objektiivisesta todellisuudesta olisi mahdollista muutamaa metodiin tukeutuen saada yleisesti hyväksyttävää holistista tietoa. Pikemminkin todellisuuden käsitetään rakentuneen siinä määrin monimutkaisista ilmiöistä, että siitä voidaan esittää ainoastaan joistakin näkökulmista konstruoituneita näkemyksiä. Tämä tuo selvällä tavalla esiin postmodernin tietokäsitteen osittaisuuden ja relativistisuuden. Kuitenkin myös epistemologisella relativismilla on rajansa. Postmodernissa ajattelussakin jonkin metodin käyttö pyritään perustelemaan siten, että se tuottaa spesifistä kohteestaan kuvaavan tai selittävän tulkinnan. Tätä tulkintaa ja viime kädessä moniäänistä tulkintojen joukkoa ei aseteta tieteen systematiikkaan ja hierarkiaan perustuvaan järjestykseen, jossa sillä olisi oma lokeronsa. Pikemminkin postmodernin ajattelun sisältämässä relativismissa mennään niin pitkälle, että siinä asetetaan kyseenalaiseksi myös sen omien käsitysten sisältämät oletukset fragmentaatiosta, olemuksettomuudesta ja moniäänisyydestä.

Tutkimuksessa osoitettiin, että varsin usein ero modernin ja postmodernin ajattelun välillä perustuu väriin dilemmoihin. Olettaessaan dualistiset vastakkainasettelut, kolmannen poissuljetun lain ja binäärikategorioiden absoluuttisen erilaisuuden moderni representaatio on tullut yksinkertaistaneeksi maantieteellistä todellisuutta siten, että erilaisuuden ja välimuotoisuuden aspektit ovat peittyneet. Nämä modernien binäärikategorioiden väliin jäävät ilmiöt kuuluvat oleellisesti postmodernin tutkimusten intresseihin. Toisin sanoen 1990-luvun aikalaisdiagnostisesti orientoituneen näkökulman mukaan näyttää siltä, että nämä

kenttien väliset ristivaikutukset ja luokittelujen ulkopuolelle jääneet tekijät ovat saaneet ratkaisevan merkityksen "postmodernin" käsitteellistämässä maantieteessä. Maantieteen tutkimien ilmiöiden suosituimmuuteen ja muuttumiseen vaikuttavat tällä hetkellä voimakkaasti monet muut kuin maantieteelliset ilmiöt. Puhtaasti maantieteen pohjalta ei siten voi selittää, mitä maantieteessä on tapahtumassa. Sellainen selittäminen johtaisi näköalattomaan maantieteen ylikorostumiseen. Samoin laajan monitieteisen näköalan mukaan saaminen edellyttää, että havaitaan ensin, kuinka eri suuntiin pyrkivät näkemykset vaikuttavat samanaikaisesti tiedeyhteisön piirissä. Jotkin ovat integroivia, toiset fragmentoivia, loput konkreettisia tai kuvaannollisia monitieteisiä kulttuurisia aspekteja. Siksi tutkimuksessa lähdettiin liikkeelle luomalla yleiskatsaus siihen, millä tavoin postmoderni ajattelu on vaikuttanut taideteoriaan, filosofiaan ja sosiologiaan.

Tutkimuksessa hyödynnetty artikkeliaineisto ryhmiteltiin sen perusteella, millaiseen kontekstiin kirjoittaja oli asettanut käsitteen "postmoderni" tekstissään. Menetelmässä hyödynnettiin suopeen mutta kriittisen lukijan periaatetta sikäli kun se oli mahdollista. Kun suopeen tulkitsijan ohje ei näyttänyt tuovan järkevällä tavalla ajateltavissa olevaa näkemystä, tukeuduttiin perinteiseen argumenttianalyysiin. Tämä tapahtui ainoastaan niiden kontekstien yhteydessä, jotka eivät mahtuneet loogisen sisältönsä puolesta nimettyihin konteksteihin.

Kaikelle filosofis-maantieteelliselle tutkimukselle on luonteenomaista teorioiden moninaisuus, perusteltu erimielisyys joidenkin käsitteiden ontologisista sisällöistä sekä yleisesti ottaen epävarmuuden sietäminen. Siksi kontekstien luokittelua ei tule ymmärtää absoluuttiseksi, yksiselitteiseksi tai tyhjentäväksi viitekehyyksi, vaan pikemminkin kyse on suuntaa-antavasta yrityksestä ottaa käsite ja sen variaatiot haltuun. Sisältöanalyysissä todettiin, että "postmodernin" kontekstit voidaan ensinnäkin jakaa tietehistoriallisiin konteksteihin, disiplinaarisiin konteksteihin ja trendikonteksteihin. Näille kullekin esitettiin tarkentavina aspekteina kolme lisäkontekstia. Kaikkia yhdeksää kontekstia käsiteltäessä korostettiin, että postmodernissa ajattelussa ja sen modernin ajattelun eräitä piirteitä vastustavassa asenteessa ei absoluuttisessa mielessä ole mitään uutta. Siksi niiden yhteydessä viitattiin vanhoihin filosofisiin peruskysymyksiin, jotka ratkaisemattomuudessaan ja kiistanalaisuudessaan liittyvät kiinteällä ja mielekkäällä tavalla näihin ensi silmäyksellä uusilta vaikuttaviin teemoihin. Näiden filosofisten ongelmien katsotaan hiertäneen monia moderneiksi tai vaihtoehtoisesti postmoderneiksi nimettyjen tutkimusten näkökohtia siitä huolimatta, että kyseisten ajattelumuotojen dilemmat ovat postmodernin ajattelun mukaan hedelmättömän dualistisia todellisuuden ilmiöitä analysoitaessa. Tässä tutkimuksessa kyseisten kontekstien asettamista vanhojen filosofisten pulmien yhteyteen ei tule ymmärtää dualistisen ajattelun muodoksi. Pikemminkin käsittelytapa havainnollistaa sitä, että todellisuus on kuvattavissa lukuisin eri tavoin ja monenlaisiin eri käsitteisiin perustuen. Tässä yhteenvedossa edetään nyt siten, että ensin kerrataan perustavaa laatua oleva filosofinen ongelma ja vasta sen jälkeen luonnehditaan lyhyesti kuhunkin kontekstiin liittyviä seikkoja maantieteen artikkeliaineiston valossa.

Tietehistoriallisista yleisistä konteksteista *representaation kysymyksissä* nähtiin paljon yhteistä tieteen arvovapauden ongelman kanssa. Tutkimuksessa havainnollistui, että maantieteenkin todellisuudenkuvauksessa monet itsestäänselvyudet pohjautuvat loppujen lopuksi sopimuksenvaraisiin seikkoihin. Kyseessä on aina johonkin näkökulmaan, ennako-olettamukseen tai viimeistään havaintojen teoriapitoisuuteen liittyviin seikkoihin harmonisoitu kuvaus, jonka motiiveja postmodernisti asennoituneessa tutkimuksessa pyritään

kartoittamaan. Maantieteessä tämä näkyy esimerkiksi korostettaessa luonnonmaisemien hyötykäyttö- tai itsearvoasetelmaa tai vaikkapa vanhoissa kuvauksissa, jotka käsittelevät siirtomaaoiloissa elävien väestönsien elämäntapoja.

Metodi-konteksteissa filosofinen kysymys selittämisen ja kuvaamisen keskinäisestä suhteesta nousi selkeästi esiin. Postmoderniin ajatteluun tukeutuvien metodien esittely osoittautui haastavaksi tehtäväksi erityisesti siksi, että eri menetelmät painottivat postmodernin ajattelun eri aspekteja: retorinen analyysi korosti kaunokirjallisuuden ja tieteen rajan liukuvuutta, dekonstruktio antiessentialismia ja diskurssianalyysi tiedon kontekstuaalisuutta. Niitä sovellettaessa ilmeni, että maantieteen nimissä esitettyjen tulkintojen pätevyys asettuu suhteessa yhteisöön eikä yleisiin objektiivisuuden kriteereihin. Postmodernissa ajattelussakin jonkin metodin käyttö pyritään perustelemaan siten, että se tuottaa spesifistä kohteestaan kuvaavan tai selittävän tulkinnan. Tätä tulkintaa ja viime kädessä moniäänistä tulkintojen joukkoa ei aseteta tieteen systematiikkaan ja hierarkiaan perustuvaan järjestykseen, jossa sillä olisi oma lokeronsa.

Postmodernin feminismin yleisissä kannanotoissa havaittiin "kaikuja" vanhasta tahdonvapauden ongelmasta. Ainakin maantieteessä kyseessä on osa yleisempää ihmismaantieteen käännettä kohti merkitysten ja representaatioiden moniäänistä tulkintaa. Artikkeleissa osoittautui selvästi, että gender-jaot ovat dekonstruoitavissa. Postmodernin ajattelun dikotomioita karttavan asenteen yhtenä kulminaatioaspektina voidaan siten pitää sellaista näkemystä, että gender-jaot ovat aina harkinnanvaraisia luomuksia ja siten muutettavissa ja muokattavissa tilannekohtaisesti. Vanhojen essentialismiin perustuvien jakojen katsottiin tuottaneen ajattelun esteitä ja todellisuuden redusoitumista binääriajattelun muotoihin.

Disiplinaaristen kontekstien osalta *tila-käsitteeseen* sidotut ajatusmallit nähtiin idealismin ja materialismin dilemman valossa. Juuri näihin tilakonteksteihin liittyvät tutkimukset ja teorioinnit kuuluvat avainesimerkkeihin, joilla maantieteellinen tutkimus on antanut vaikutteita muille kulttuuritieteille ja niiden mukana postmoderneiksi luonnehdittaville aspekteille. Erilaisten tilojen rinnakkaisuus, limittäisyys, diskursiivisuus ja vaihtoehtoisten tilojen väliin muotoutuvien heterotooppisten tilojen teoriointi esimerkeiksi urbaaneissa ympäristöissä kuuluvat tämän kontekstin keskeiseen postmodernin käsitettä selventävään antiin. Samoin tilateoriointien mahdollisten olemassaolon eri aspektien yhdistävät näkemykset liittyvät tähän. Esimerkiksi kaikki kyber-sanan johdannaisten voi sanoa symboloivan maailmaa, jossa tietokoneilla ja virtuaalitilaan liittyvillä aineettomilla kokemuksilla on oma vankka asemansa. Virtuaalitodellisuus merkitsee tietokonepohjaista multisensorista kokemusta, jossa esimerkiksi perinteiset luontoelementit voidaan kokea elämyksellisesti konkreettista tilaa vaihtamatta.

Kaupunkisuunnittelun nähtiin puolestaan liittyvän tieteen ja taiteen kentän kiisteltyihin rajankäynteihin. Tämän suunnittelukontekstin yhteydessä ilmeni, että urbaanien tilankäyttäjien moninaiset toiveet lähenevät yhteismitattomuutta. Toisin sanoen konkreettisen kaupunkikuvan taustalle sijoittuu siinä määrin ristiriitaisia intressejä, että usein päädytään kompromisseihin. Postmodernissa suunnitteluajattelussa vastustetaan suunnittelija-asiantuntijuuden ja käyttäjäkunnan jäykkää erottelua. Monipuolisen ja fragmentaarisen estetiikan sekä toiminnallisuuden ja turvallisuuden yhdistävänä postmodernin suunnittelun tuotteena voi sanoa valmistuvan hybridisiä paikkoja, joissa yhdistyvät diskursiivisella tavalla tilan konkreettisten rakenteiden tuotannon dynaamisuus ja pluralismi.

Traditiokontekstin yhteydessä käsiteltiin tieteen hyppäyksellistä ja kumuloituvaa kehitystä korostavia näkemyksiä. Jatkuva monitieteisyyden generoima metodien virta on tuo-

nut maantieteeseenkin tekstuaalisen, kulttuurisen ja refleksiivisen käänteen, jolloin yhtenäinen kertomus tieteenalan traditioperinteestä mahdollistuu vain jostakin näkökulmasta ja johonkin tieteenalan haaraan keskittyen. Tässä yhteydessä epäluottamus tieteen ehdottamaan ja yksisuuntaiseen edistymiseen saa vastapainokseen postmodernin ajattelun mukaisen tavan lukea tieteenalahistoriaa näkökulmavariaatioiden kautta.

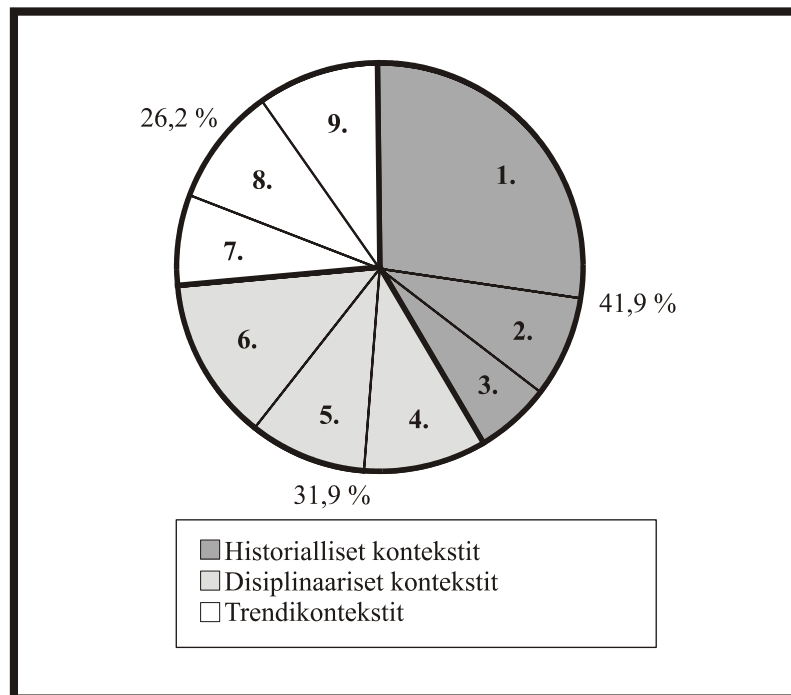
Trendikontekstien hajanainen ryhmä osoittautui aikalaisdiagnostisuuden lisäksi eniten konkreettisiin maailmantilanteisiin ja -tapahtumiin viittaavaksi. *Geopolitiikka*-kontekstissa otettiin huomioon suuren valtiokertomuksen ja pienten joistain näkökulmista kerrottujen kertomusten näennäinen vastakkaisuus. Geopoliittisten suuraluejakojen käsittelyn yhteydessä ilmeni, että postmodernin ajattelun mukaan jäykät rajat, kansallisvaltiot ja valtiollisen tilanteen representaatiot kertovat keinotekoisuudessaan ja diskursiivisuudessaankin paljon aiemman realistisen geopolitiikan yksinkertaistavista maailmanhahmottamistavoista. Jäykkien valtio- ja valtioliittoblokkien representaatioiden tilalle postmoderni ajattelu ehdottaa keskinäistä riippuvuutta korostavaa näkemystä monella tasolla esiintyvistä vuorovaikutteisesta maailmasta.

Tutkimuksessa *talouden ja globalisaation* kysymyksenasettelujen taustalla tulkittiin jossakin muodossa olevan universaalisten ja partikulaaristen käsitteiden tai vastaavasti yleisen globaaliuden ja autenttisen lokaaliuden problematisointi. Maantieteilijöiden teksteissä kyseinen yhtäältä eriyttäviä ja toisaalta integroivia talouden аспекteja esiintuova kontekstikokonaisuus sisälsi niin moninaisia аспекteja, että selkeäpiirteistä kuvaa ei ole annettavissa. Yhtenäistävänä elementtinä voidaan nähdä verkottuneisuuden moniulotteinen kytkeytyminen raha-, kauppa-, informaatio- ja liikennevirtojen rajattomuuteen sanan valtiollisessa merkityksessä.

Kun analysoitiin edellä mainittujen kahdeksan kontekstin ulkopuolelle jääneitä "postmodernin" käyttöyhteyksiä, havaittiin varsin selkeästi kulttuurintutkimuksessa korostettu näkökulma, jonka mukaan "postmodernin" käsite on yhä – lähes kahdenkymmenen vuoden yhtämittaisen debatin jälkeen – avoin tulkinnoille ja kiistely. Kiistanalaisuus tuli ilmi tässä *muiden* ryhmässä esimerkiksi muutamissa argumentaatioon liittyvissä epäselvyyksissä. Yleisesti postmodernia ajattelua myötäillen voidaan kuitenkin olettaa, että todellisuus on vapaasti tulkittavissa, ja koska siinä kaikki vaikuttaa kaikkeen, yhteistä tulkinta-avainta ei välttämättä voida määritellä maantieteenkään eri näkemysten välille. Postmoderni yhdistettiin yhä esimerkiksi epookkijatteluun, vaikka postmoderniin ajatteluun lähtökohtaisesti kuuluu jäykkien aikaan liittyvien rajanvetojen välttäminen. Erityisesti tulkinnan pluralismi näkyy siinä, että enää ei puhuta kolmijaosta kulttuuri-, sosiaali- ja humanistisen maantieteen välillä. Tieteitä yhdistettäessäkin jokin osa todellisuudesta jää mielenkiinnon ja tutkimuksen ulkopuolelle.

Artikkeliaineiston pohjalta ei ollut mahdollista antaa maantieteellisesti orientoitunutta "postmodernin" tarkkaa määritelmää. Toisin sanoen yhtä dominoivaa diskurssia, josta käsin maantieteilijät olisivat teorioineet postmodernia, ei tämän tutkimuksen perusteella voi nimetä (kuva 11). Myös hierarkisoitunutta systeemiä, johon kaikki aihepiiriin liitetyt alamerkitykset olisi ollut sijoitettavissa, ei ollut luotavissa. Tällainen menettely ei muissakaan suhteissa soveltuisi postmodernin ajattelun tapaan välttää kiinteitä merkitysrakenteita. Se seikka, että "postmoderni" ei asettunut mihinkään yksittäiseen kontekstiin voidaan tulkita joko myönteisesti tai kielteisesti. Toisaalta tämä osoittaa käsitteen avoimuuden ja hedelmällisyyden, millä tarkoitetaan postmodernin joustavaa soveltamista mitä monipuolisimpiin nykytodellisuuden aspekteihin. Toisaalta representaatiomallien vaihtoehtojen runsaus

saattaa johtaa sekasortoiseen polyfoniaan, kun kaikkein marginaalisimmatkin äänet saavat henkilökohtaisen näkemyksensä kuuluviin.

Kuva 11. "Postmodernin" kontekstien suhteelliset osuudet. 1.= Representaatio (27,5 %), 2.= Metodit (8,1 %), 3.= Feminismi (6,3 %), 4.= Tilan käsitteeseen sidotut kontekstit (9,6 %), 5.= Kaupunkisuunnittelu (9,4 %), 6.= Traditiot (12,9 %), 7.= Geopolitiikka (7,3 %), 8.= Talous ja globalisaatio (9,4), 9.= Muut (9,6 %).

Tutkimus nostaa esiin kolme toisiinsa kiinteästi liittyvää pääväittämyä. Ensinnäkin tutkimuksen kantavana elementtinä toimii näkemys, jonka mukaan *maantieteessäkin modernia ja postmodernia ajattelua ei voi erotella yksiselitteisesti*. Esimerkiksi dekonstruktio, diskurssianalyysi ja muut tekstianalyysien muodot soveltuvat hyvin tietokäsityksiin kriittisesti orientoituneisiin moderneihin tutkimuksiin. Näkemys on sopusoinnussa Lyotardin muotoileman postmodernin määritelmän kanssa; sen mukaan taideproduktiosta tulee moderni vasta sen jälkeen, kun se ensin on ollut postmoderni. Analogisesti taiteentutkimukseen nähden maantieteen tutkimuksissakin modernit elementit esimerkiksi kirjoittamistyylissä, aiheenvalinnassa ja tulosten soveltamisessa esiintyvät rinta rinnan postmodernin moniäänisyyden, relativismin ja vakiintuneiden tapojen kritiikin kanssa. Kyseessä on kaleidoskooppimainen tilanne, jossa molemmat elementit vaihtelevat näkökulma- ja aikasidonnaisesti. Nyt postmoderni-painotteiset artikkelit saattavat tulla tulkituiksi moderneiksi jo lähitulevaisuudessa.

Toiseksi uudet postmodernin ajattelun mukaiset tutkimusasetelmat liittyvät binäärikategorioiden purkamiseen: *kontekstien käsittelyyn ja vertailuun erikoistuneen tutkimuksen valossa näyttää siltä, että modernin kuvaamisen sisällä on lukuisia erityyppisiä kohteita, joita voi kuvata vähintään kahteen representaatiomalliin tukeutuen. Nämä postmodernit siirtymä- tai liitoskohtatilat ilmenevät aina suhteessa moderniin*. Postmoderneja liitoskohtatiloja kuvaa parhaiten rajalla olon metafora: ne ovat jatkuvasti liukumassa toiseksi kuin

ne ovat. Esimerkiksi tilaan sijoittuneet paikat voidaan analysoida samanaikaisesti sijaintina tai merkityksinä, joiden olemassaolo rakentuu suhteessa ajattelevan subjektin sille antamiin merkityksiin. Heti kun postmodernin liitoskohdat on havaittu ja tulkittu joko sijaintina tai merkityksenannon kautta, ne tulevat osaksi modernia ajattelua. Siten postmodernien liitoskohtatilojen voi sanoa operoivan modernien representaatioiden sisällä. Ne manifestoivat monenlaisissa konteksteissa. Tässä tutkimuksessa nimettiin ja verrattiin tällaisia postmoderneja siirtymätiloja maantieteen kausijulkaisuiden muodostaman aineiston pohjalta. Esimerkiksi kaupunkitilojen heterotooppisuutta, gender-konstruktioiden välimuotoisuutta ja geopolitiikan sodankäynnin moniulotteisuutta ei voida selittää tyydyttävällä tavalla yksistään modernin ajattelun eksaktiuden ja dikotomisten kategorioiden avulla. Ne kuuluvat välimuotoisen ajattelutavan piiriin. Representaatio eli se tapa, millä tavoin jokin asia esitetään tai mitkä seikat korostuvat ja mitä kuvauksesta jätetään pois, perustuu aina johonkin todellisuuskäsitykseen. Jos modernin todellisuuskäsityksen eräät muodot perustuvat dikotomioihin ja binäärikategorioihin, postmoderni viitekehys tuo esiin niiden väliin jääviä tiloja, tilanteita tai episodeja.

Kolmantena ja edellisten argumenttien tukemana väittämänä tässä tutkimuksessa päädytään johtopäätökseen, että *maantieteen tieteenalamäärittely suhteessa lähitieteisiin on vaikeutunut. Tämä prosessi on pitkäkestoinen ja toteutunut osin postmodernin ajattelun vaikutuksesta*. Se maantieteellisen aineiston perusteella selkeästi ilmennyt seikka, että käsitteenä "postmodernia" hyödynnettiin ylivoimaisesti eniten yleisen representaation kysymyksissä, sopii hyvin yleiseen kulttuuritutkimuksen kentän pluralisoitumiskehitykseen. Tapa kuvata maailmaa perustuu sopimuksenvaraisiin seikkoihin. Näiden konventioiden yhteydet tieteenhistoriallisiin traditioihin ovat ilmeiset. Käsitteitä ja mielekkäitä tutkimusongelmia määrittelevät traditiot kuuluvat toiseksi suosituimpiin konteksteihin. Vasta näiden yleisten asiayhteyksien jälkeen ilmenivät maantieteen omimman alan, kaupunkisuunnittelun ja tilan representaatioiden kontekstit. Toisin kuin modernin maantieteen traditiossa kuten positivismissa, fenomenologiassa ja kriittisessä maantieteessä, joissa tiedon kohteen katsottiin koostuvan tavalla tai toisella rakentuneista olemuksista, postmodernin ajattelun mukainen vaihtoehtojen etsintä ja "sekä-että" -asetelmien korostaminen löysentävät tiedon kohteiden selvärajaisuutta.

Tämän artikkeliaineistoon pohjautuvan tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että käsitteenä postmoderni auttaa ymmärtämään useita sosiaaliseen todellisuuteen liittyviä ajankohtaisia ilmiöitä. Analogisesti esitettyjen kontekstiryhmien kanssa postmodernia kulttuurista tilannetta voidaan selittää tieto-opillis-ontologisisesti yleisenä representaation kriisin ilmenemismuotona. Taloudellis-materialistisesti sitä voidaan kuvata prosesseilla, jotka liittyvät hyödykkeistymisen laajenemiseen kaikille inhimillisen elämän aloille. Esteetiikassa sillä viitataan mm. kollaasien ja speaktaakkeleiden esiintymiseen kaupunkiarkkitehtuurissa. Mikään näistä ei selitä postmodernia kuin rajallisesta näkökulmasta, ja aidosti postmodernin ajattelun mukainen selitys olisi mitä ilmeisimmin jotakin näiden väliltä. Pluralismin voi todeta olevan postmodernin ajattelun vahvuus ja heikkous samanaikaisesti. Mikäli korostetaan marginaalisten tulkintojen moneutta, menetetään näkyvistä representaatiomallien kokonaisuuksien mahdollisuudet tulkita maailmaa. Toisin sanoen jos postmoderni ajattelu redusoidaan maailman kompleksisuutta ja pluralistisuutta korostavaksi näkökannaksi, menetetään kyky hallita ja ymmärtää yleistä yksittäisissä ilmiöissä. Jatkuvan fragmentaation sijaan postmodernin ajattelun mukainen tiede luo jonkin näkökulman mukaista järjestystä maailmaan, eikä tämä järjestys ole luonteeltaan absoluuttinen.

6. TUTKIMUSKIRJALLISUUS

6.1. TEORIAKIRJALLISUUS

- Ackermann, Robert (1965). *Theories of Knowledge. A Critical Introduction*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Agnew, John (1993). The United States and American Hegemony. In Taylor Peter J. (ed.): *Political Geography of the Twentieth Century. A Global Analysis*, 216–235. London: Belhaven Press.
- Agnew John & Stuart Corbridge (1995). *Mastering Space: hegemony, territory and international political economy*. London: Routledge.
- Ahmed, Sara (1998). *Differences That Matter. Feminist Theory and Postmodernism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Allmendinger, Philip (2001). *Planning in postmodern times*. London: Routledge.
- Althusser, Louis (1996). *Writings on psychoanalysis: Freud and Lacan*. New York: Columbia University Press.
- Arendt, Hannah (1958). *The origins of totalitarianism*. London: Allen & Unwin.
- Aronowitz Stanley & Robert Ausch (2000). A Critique of Methodological Reason. *The Sociological Quarterly* 41:4, 699–719.
- Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. Oxford: Clarendon Press.
- Barnes, T.J. (1994). Probable writing: Derrida, deconstruction, and the quantitative revolution in human geography. *Environment and Planning A* 26:7, 1021–1040.
- Barthes, Roland (1968/2000). The death of the author in Lodge David (ed.): *Modern Criticism and Theory: A Reader*, 146–151. London: Longman.
- Batty, Michael (1997). Virtual geography. *Futures* 29:4/5, 337–353.
- Baudrillard, Jean (1988a). *America*. London: Verso.
- Baudrillard, Jean (1988b). *Selected writings*. Cambridge: Polity Press.
- Baudrillard, Jean (1994). *Simulacra and simulation*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Bauman, Zygmunt (1987). *Legislators and interpreters. On modernity, post-modernity and intellectuals*. Ithaca: Cornell University Press.
- Bauman, Zygmunt (1990). Philosophical affinities of postmodern sociology. *Sociological Review* 38:3, 411–444.
- Bauman, Zygmunt (1991). *Modernity and the holocaust*. Cambridge: Polity Press.
- Bauman, Zygmunt (1992a). *Mortality, Immortality & Other Life Strategies*. London: Polity Press.
- Bauman, Zygmunt (1992b). *Intimations of Postmodernity*. London: Routledge.

- Bauman, Zygmunt (1995). *Life in fragments. Essays in Postmodern Morality*. Oxford: Blackwell.
- Bauman, Zygmunt (1997). *Postmodernity and its Discontents*. Cambridge: Polity Press.
- Bauman, Zygmunt (2000). Globalization and the New Poor. In Beilharz Peter (ed.): *The Bauman Reader*, 289–311. Oxford: Blackwell.
- Bauman, Zygmunt (2001a). *The Individualized Society*. Cambridge: Polity Press.
- Bauman, Zygmunt (2001b). *Liquid modernity*. Malden: Blackwell.
- Baxandall, Michael (1989). *Painting and experience in fifteenth century Italy: a primer in the social history of pictorial style*. Oxford: Oxford University Press.
- Beck, Ulrich (1986). *Risikogesellschaft: auf dem Weg in eine andere Moderne*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Beck, Ulrich (1995). Eigenes Leben. Skizzen zu einer biographischen Gesellschaftsanalyse. In Beck Ulrich, Wilhelm Vossenkuhl & Erdmann Ziegler Ulf (eds.): *Eigenes Leben. Ausflüge in die unbekannte Gesellschaft, in der wir leben*, 9–40. München: C.H. Beck.
- Beck, Ulrich (1997). *Was ist Globalisierung?: Irrtümer des Globalismus – Antworten auf Globalisierung*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Benjamin, Walter (1969). The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction. In Benjamin Walter (ed.): *Illuminations*, 217–251. London: Harper Collins.
- Berger Peter L. & Thomas Luckmann (1966). *The Social Construction of Reality*. Garden City (NY): Doubleday.
- Bergson, Henri (1896/1988). *Matter and memory*. New York: Zone.
- Berkeley, George (1710/1946). *The Principles of Human Knowledge*. London: Thomas Nelson and Sons Ltd.
- Berry, Brian (1964). Approaches to regional analysis: a synthesis. *Annals of the Association of American Geographers* 54:1, 2–11.
- Best Steven & Douglas Kellner (1991). *Postmodern Theory: Critical Interrogations*. Houndmills: Macmillan Education.
- Best Steven & Douglas Kellner (1997). *The Postmodern Turn*. New York: The Guilford Press.
- Best Steven & Douglas Kellner (2001). *Science, Technology, and Cultural Studies at the Third Millennium*. New York: The Guilford Press.
- Blumenberg, Hans (1985). *The Legitimacy of the Modern Age*. Cambridge: M.I.T. Press.
- Booth Bradford, Meyer Kestnbaum & David R. Segal (2001). Are Post-Cold War Militaries Postmodern? *Armed Forces & Society* 27:3, 319–342.
- Bourdieu Pierre & Loïc J.D. Wacquant (1992). *Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Brown, Richard Harvey (1994). Reconstructing Social Theory after the Postmodern Critique. In Simons Herbert W. & Michael Billig (eds.): *After Postmodernism. Reconstructing Ideology Critique*, 12–37. London: Sage.
- Butler, Judith (1990). *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.
- Cahoone, Lawrence E. (1988). *The Dilemma of Modernity*. New York: State University of New York Press.
- Calhoun, Craig (1993). Postmodernism as Pseudohistory. *Theory, Culture & Society* 10:1, 75–96.

- Calinescu, Matei (1977). *Faces of Modernity: Avant-Garde, Decadence, Kitsch*. Bloomington: Indiana University Press.
- The Cambridge Dictionary of Philosophy* (Robert Audi 1995 ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Castells, Manuel (1996). *The Rise of Network Society*. Oxford: Blackwell.
- Castells, Manuel (1997). *The Power of Identity*. Cambridge: Blackwell.
- Castells, Manuel (1998). *End of millennium*. Malden: Blackwell
- Clark, T.J. (2000). Clement Greenberg's Theory of Art. In Frascina Francis (ed.): *Pollock and After: The Critical Debate*, 71–109. 2nd edition. London: Routledge.
- Cole, Bruce (1983). *The Renaissance artist at work: from Pisano to Titian*. London: Murray.
- de Condorcet, Antoine-Nicolas (1795/1979). *Sketch for a historical picture of the progress of the human mind*. Westport CT: Hyperion Press.
- Cooke, Philip (1989). Locality, economic restructuring and world development. In Cooke Philip (ed.): *Localities: the changing face of urban Britain*, 1–44. London: Unwin Hyman.
- Crimp, Douglas (1989). *On the museum's ruins*. Cambridge: M.I.T. Press.
- Dear, Michael (1986). Postmodernism and planning. *Environment and Planning D: Society & Space* 4:3, 368–384.
- Dear, Michael (1994). Who is Afraid of Postmodernism? Reflections on Symanski and Cosgrove. *Annals of the Association of American Geographers* 84:2, 295–300.
- Dear, Michael J. (2000). *The Postmodern Urban Condition*. Oxford: Blackwell.
- Dear Michael J. & Steven Flusty (1998). Postmodern urbanism. *Annals of the Association of American Geographers* 88:1, 50–72.
- Dear Michael J. & Steven Flusty (eds. 2002). *The spaces of postmodernity: readings in human geography*. Oxford: Blackwell.
- Deely, John (2001). *Four ages of understanding: the first postmodern survey of philosophy from ancient times to the turn of the twenty-first century*. Toronto: University of Toronto Press.
- Delanty, Gerard (2000). *Modernity and postmodernity*. London: Sage.
- Deleuze Gilles & Félix Guattari (1988). *A thousand plateaus: capitalism and schizophrenia*. London: Athlone Press.
- Dematteis, Giuseppe (2001). Shifting Cities. In Minca, Claudio (ed.): *Postmodern Geography. Theory and Praxis*, 113–128. Cornwall: Blackwell.
- Derrida, Jacques (1981a). *Dissemination*. Chicago: University of Chicago Press.
- Derrida, Jacques (1981b). *Positions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Derrida, Jacques (1982). *Margins of philosophy*. Brighton: Harvester Press.
- Derrida, Jacques (1990). Some Statements and Truisms about Neologisms, Newisms, Postisms, Parasitisms, and Other *Small Seismisms*. In Carroll David (ed.): *The states of "theory": history, art, and critical discourse*, 63–94. New York: Columbia University Press.
- Dicken Peter & Peter Lloyd (1981). *Modern Western Society*. London: Harper & Row.
- Dilthey, Wilhelm (1979). *Gesammelte Schriften 7. Der Aufbau der geschichtlichen Welt in den Geisteswissenschaften*. Stuttgart: Teubner.
- Doel, M.A. (1994). Deconstruction on the move: from libidial economy to liminal materialism. *Environment and Planning A* 26:7, 1041–1059.

- Douglas, Mary (1966). *Purity and danger: an analysis of the concepts of pollution and taboo*. London: Routledge.
- Dreyfus Hubert L. & Paul Rabinow (1986). What is Maturity? Habermas and Foucault on "What is Enlightenment?" In Hoy David Couzens (ed.): *Foucault: A Critical Reader*, 109–121. London: Basil Blackwell.
- Driver, Felix (1985). Power, space, and the body: a critical assessment of Foucault's *Discipline and punish*. *Environment and Planning D: Society & Space* 3:4, 425–446.
- Duncan James & David Ley (1993). Introduction: representing the place of culture. In Duncan James & David Ley (eds.): *Place/culture/representation*, 1–21. London: Routledge.
- Durkheim, Émile (1897/1952). *Suicide: a study in sociology*. London: Routledge & Paul Kegan.
- Eder, Klaus (1992) Contradictions and social evolution: a theory of the social evolution of modernity. In: Haferkamp Hans & Smelser Neil J. (eds.): *Social change and modernity*, 320–349. Berkeley: California Press.
- Edney, Matthew H. (1993). Cartography without "progress": reinterpreting the nature and historical development of mapmaking. *Cartographica* 30:2–3, 54–68.
- Entrikin, Nicholas, J. (1991). *The Betweenness of Place – Towards a Geography of Modernity*. Baltimore: Bo Hopkins.
- Enwald, Marika (2004). Displacements of Deconstruction. The Deconstruction of Metaphysics of Presence, Meaning, Subject and Method. *Acta Universitatis Tampereensis* 988. Tampere: Tampere University Press.
- Featherstone, Mike (1991). *Consumer Culture & Postmodernism*. London: Sage.
- Fer, Briony (1993). The Language of Construction. In Fer Briony, David Batchelor & Pauk Wood (eds.): *Realism, rationalism, surrealism – Art between the Wars*, 87–169. London: Yale University Press.
- Feyerabend, Paul (1975). *Against method*. London: Verso.
- Feyerabend, Paul (1981). How to Defend Society against Science. In Hacking Ian (ed.): *Sci-entific Revolutions*, 156–167. Oxford: Oxford University Press.
- Flynn, Thomas R. (1989). Symposiums Papers: Foucault and the Politics of Postmodernity. *Noûs* 23:2, 187–198.
- Forsblom, Harry (2001). Concepts of Postmodernism. *Jyväskylä Studies in the Arts*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Frampton, Kenneth (1982). Towards a Critical Regionalism: six points for an Architecture of Resistance. In Hoster Hal (ed.): *The Anti-Aesthetic: Postmodern Culture*, 16–33. London: Pluto Press.
- Fuchs Stephen & Seven Ward (1994). What is Deconstruction, and Where and When Does it Take Place? Making Facts in Science, Building Cases in Law. *American Sociological Review* 59:4, 481–500.
- Fukuyama, Francis (1992). *The end of history and the last man*. London: Penguin.
- Foucault, Michel (1977). *Discipline and punish: the birth of the prison*. New York: Pantheon.
- Foucault, Michel (1982). *The archaeology of knowledge and the discourse on language*. New York: Pantheon.
- Foucault, Michel (1984). What is Enlightenment? In Rabinow Paul (ed.): *Ethics: subjectivity and truth*, 303–321. London: Penguin.

- Foucault, Michel (1986). Of other spaces. *Diacritics* 16:1, 22–27.
- Foucault, Michel (1989). *The order of things. An archaeology of the human sciences*. London: Tavistock/Routledge.
- Fornäs, Johan (1995). *Cultural theory and late modernity*. London: Sage.
- Forrester, John (1991). *The seductions of psychoanalysis: Freud, Lacan and Derrida*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fotopoulos, Takin (2001). The Myth of Postmodernity. *Democracy & Nature* 7:1, 27–75.
- Fromm, Erich (1982). *Greatness and limitations of Freud's thought*. London: Abacus.
- Gadamer, Hans-Georg (1960). *Wahrheit und Methode: Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*. Tübingen: Mohr.
- Gadamer, Hans-Georg (1986). *Gesammelte Werke 2*. Tübingen: J.C.B. Mohr.
- Gane, Nicholas (2001). Zygmunt Bauman: Liquid Modernity and Beyond. *Acta Sociologica* 44:3, 267–275.
- Gehlen, Arnold (1963). *Studien zur Anthropologie und Soziologie*. Berlin: Hermann Luchterhand Verlag GmbH.
- Gibson, William (1984). *Neuromancer*. London: Grafton Books.
- Giddens, Anthony (1991). *Modernity and self-identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony (1994). Living in a post-traditional society. In Beck, Ulrich, Anthony Giddens and Scott Lash (eds.): *Reflexive modernization: politics, tradition and aesthetics in the modern social order*, 56–109. Cambridge: Polity.
- Giddens, Anthony (2001). *Sociology*. Fully Revised and Updated 4th edition. Oxford: Polity.
- Glover, Jonathan (2001). *Humanity: a moral history of the twentieth century*. London: Pimlico.
- Gottdiener, Mark (1995). *Postmodern semiotics. Material Culture and the forms of Post-modern life*. Oxford: Blackwell.
- Greenberg, Clement (1939). Avant-Garde and Kitsch. *Partisan Review* 6:5, 34–49.
- Greenberg, Clement (1982). Modernist Painting. In Frascina Francis and C. Harrison (eds.): *Modern Art and Modernism: A Critical Anthology*, 5–10. London: Harper & Row.
- Gregory, Derek (1994). *Geographical Imaginations*. Oxford: Blackwell.
- Grenz, Stanley J. (1995). *A primer on postmodernism*. Cambridge: Eerdmans.
- Grosz, E. (1990). Inscriptions and body-maps: Representations and the corporeal. In T. Threadgold & A. Cranny-Francis (eds.): *Feminine/masculine/representation*, 62–73. Sydney: Allen & Unwin.
- Gurevich, Aaron I. (1994). The double Responsibility of the Historian. In Bédarida, F. (ed.): *The Social Responsibility of the Historian*, 65–83. Oxford: Berghahn Books.
- Habermas, Jürgen (1981). Modernity versus Postmodernity. *New German Critique* 22 (winter), 3–14.
- Habermas, Jürgen (1986). *Der philosophische Diskurs der Moderne*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Habermas, Jürgen (2001). Modernity: an Unfinished Project. In Malpas Simon (ed.): *Postmodern Debates*, 37–52. Basingstoke: Palgrave.
- Haggett, Peter (1979). *Geography: a modern synthesis*. New York: Harper & Row.
- Haraway, Donna (1984/1991). *Simians, cyborgs, and women: the reinvention of nature*. London: Free Association Books.

- Harvey, David (1989). *The Condition of Postmodernity*. Oxford: Blackwell.
- Harvey, David (1973). *Explanation in geography*. London: Edward Arnold.
- Harding, Sandra (1991). *Whose science? Whose knowledge?: thinking from women's lives*. Milton Keynes: Open University Press.
- Harris, David (1996). Is there sociology after postmodernism? *Reviewing Sociology* 9:3, 4–12.
- Hassan, Ihab (1980). The Question of Postmodernism. *Bucknell Review* 25:2, 117–126.
- Hassan, Ihab (1987). Pluralism in Postmodern Perspective. In Calinescu Matei & Fokkema Douwe (eds.): *Exploring Postmodernism*, 41–58. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Heffernan, Michael (1999). Historical Geographies of the Future: Three Perspectives from France, 1730–1825. In Livingstone, David N. & Charles W.J. Withers (eds.): *Geography and Enlightenment*, 125–164. Chicago: Chicago University Press.
- Held David, Anthony McGrew, David Goldblatt & Jonathan Parraton (1999). *Global Transformations. Politics, Economics and Culture*. Cornwall: Polity.
- Herbert, Nick (1985). *Quantum Realities: Beyond the New Physics*. Garden City, NY: Anchor Press.
- Hill, M.R. (1981). Positivism – a "Hidden" Philosophy in Geography. In Harvey, M.E. & B.P. Holly (eds.): *Themes in Geographic Thought*, 44–53. London: Methuen.
- Hillis, Ken (1999). *Digital Sensations. Space, identity, and embodiment in virtual reality*. Minnesota: University of Minnesota.
- Himmelfarb, Gertrude (1992). Telling It as you like it: Post-modernist History and the Flight from Fact. *Times Literary Supplement* Oct. 16, 12–15.
- Hobsbawm, Eric (1983). Introduction: Inventing Traditions. In Hobsbawm Eric & Terence Rangers (eds.): *The Invention of Tradition*, 1–14. Cambridge: University Press.
- Hobsbawm, Eric (1994). *The Age of Extremes. The Short Twentieth Century, 1914–1991*. London: Michael Joseph.
- Hoesterey, Ingeborg (1984). Die Moderne am Ende? Zu den ästhetischen Positionen von Jürgen Habermas und Clement Greenberg. *Zeitschrift für Ästhetik und Allgemeine Kunstwissenschaft* 29:1, 19–32.
- Hoesterey, Ingeborg (2001). *Pastiche: cultural memory in art, film, literature*. Bloomington: Indiana University Press.
- Holsti, K. J. (1987). *The dividing discipline: hegemony and diversity in international theory*. Boston: Allen & Unwin.
- Hopkins, David (2000). *After Modern Art 1945–2000*. Oxford: University Press.
- Horkheimer, Max (1972). *Dialektik der Aufklärung: philosophische Fragmente*. Frankfurt am Main: Fischer.
- Howe, David (1994). Modernity, Postmodernity and social work. *British Journal of Social Work* 24:5, 513–532.
- Hoy, David Couzens (1988a). Foucault – Modern or Postmodern? In Arac Jonathan (ed.): *After Foucault. Humanistic Knowledge, Postmodern Challenges*, 12–41. London: Rutgers.
- Hoy, David Couzens (1988b). Power, Repression, Progress: Foucault, Lukes, and the Frankfurt School. In Hoy David Couzens (ed.): *Foucault: A Critical Reader*, 124–147. London: Basil Blackwell.

- Huizinga, Johan (1967). *Im Bann der Geschichte*. Basel: Pantheon.
- Hägerstrand, Torsten (1967). *Innovation diffusion as a spatial process*. Chicago: University of Chicago Press.
- Irigaray, Luce (1985). *This sex which is not one*. Ithaca: Cornell University Press.
- Jameson, Fredric (1991). *Postmodernism, or, the cultural logic of late capitalism*. London: Verso.
- Jarvis, Brian (1998). *Postmodern Cartographies. The Geographical Imagination in Contemporary American Culture*. New York: St. Martin's Press.
- Jencks, Charles (1984). *The Language of Post-Modern Architecture*. London: Academy Editions.
- Johnston, R.J. (1991). *A Question of Place. Exploring the Practice of Human Geography*. Oxford: Blackwell.
- Johnston R.J., Derek Gregory & David M. Smith (2000 eds.). *The Dictionary of Human Geography*. London: Blackwell.
- Jordan, Tim (1997). The Self-refuting paradox and the conditions of sociological thought. *Sociological Review* 45:3, 488–511.
- Kant, Immanuel (1781/1986). *Critique of pure reason*. London: Dent.
- Kellner, Douglas (1998). Zygmunt Bauman's Postmodern Turn. *Theory, Culture & Society* 15:1, 73–86.
- Koselleck, Reinhart (1973). *Kritik und Krise: eine Studie zur Pathogenese der bürgerlichen Welt*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Krauß, Anna-Carola (1995). *Geschichte der Malerei. Von der Renaissance bis heute*. Köln: Könemann.
- Kuhn, Thomas S. (1962). *The structure of scientific revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kuhn, Thomas S. (1977). *The Essential Tension. Selected Studies in Scientific Studies in Scientific Tradition and Change*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Kulka, Tomás (1996). *Kitsch and Art*. Pennsylvania: Pennsylvania State University Press.
- Lakatos, Imre (1970). Falsification and the methodology of scientific programmes. In Lakatos Imre & Alan Musgrave (eds.): *Criticism and the growth of knowledge*, 127–149. Cambridge: Cambridge University Press.
- Latour, Bruno (1993). *We have never been Modern*. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Laudan, Larry (1977). *Progress and its Problems. Toward a Theory of Scientific Growth*. Berkeley: University of California Press.
- Laudan, Larry (1981). A Problem-solving Approach to Scientific Progress. In Hacking Ian (ed.): *Scientific Revolutions*, 144–155. Oxford: Oxford University Press.
- Lefebvre, Henri (1991). *The Production of Space*. Oxford: Blackwell.
- Levinas, Emmanuel (1985). *Ethics and infinity: Conversations with Philippe Nemo*. Pittsburgh: Duquesne University Press.
- Ley, David (2003). Forgetting postmodernism? Recuperating a social history of local knowledge. *Progress in Human Geography* 27:5, 537–560.
- Lichtblau, Klaus (1995). Sociology and the Times or: The Reflexivity of Modernity. *Theory, Culture & Society* 12: 1, 25–52.
- Livingstone, David N. (1992). *The Geographical Tradition*. Oxford: Blackwell.
- Lovejoy, Margot (1991). *Postmodern Currents: art and artists in the age of electronic media*. Prentice Hall: Upper Saddle River.

- Low, Nicholas (1999 ed.): *Global ethics and environment*. London: Routledge.
- Lucie-Smith, Edward (1986). *Art today: from abstract expressionism to surrealism*. Oxford: Phaidon
- Luhmann, Niklas (1990). *Essays in Self-Reference*. New York: Columbia University Press.
- Luke, Timothy W. (2001). Globalization, Popular Resistance and Postmodernity. *Democracy & Nature* 7:2, 317–329.
- Lyon, David (1999). *Postmodernity*. 2nd ed. Buckingham: Open University Press.
- Lyon, David (2001). Everyday Life in Informational Societies: Uncertainties, Morals, and Zygmunt Bauman's Sociology. *International Review of Sociology* 11: 3, 383–393.
- Lyotard, Jean-François (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Manchester: Manchester University Press.
- Lyotard Jean-François & Jean-Loup Thébaud (1985). *Just gaming*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Lyotard, Jean-François (1991). *The inhuman: reflections on time*. Cambridge: Polity Press.
- Lyotard, Jean-François (1993). *Toward the postmodern*. New Jersey: Humanities Press.
- Lyotard, Jean-François (1997). *Postmodern fables*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Lyotard, Jean-François (1979/2001). Answering the Question: What is Postmodernism? In Malpas Simon (ed.): *Postmodern Debates*, 37–52. Basingstoke: Palgrave.
- Maffesoli, Michel (1996a). *The contemplation of the world: figures of community style*. Minneapolis: Minnesota University Press.
- Maffesoli, Michel (1996b). *Ordinary knowledge: an introduction to interpretative sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Maingueneau, Dominique (2002). Analysis of an academic genre. *Discourse Studies* 4:3, 319–341.
- Mannheim, Karl (1952). *Essays on the sociology of knowledge*. London: Routledge.
- MacKenzie, George (1997). The age of reason or the age of innocence? In MacKenzie George, Jackie Powell & Robin Usher (eds.): *Understanding Social Research – Perspectives on Methodology and Practice*, 8–23. London: Falmer Press.
- Marcuse, Peter (1989). "Dual City": A muddy metaphor for a quartered city. *International Journal of Urban and Regional Research* 13:4, 697–708.
- Martinotti, Guido (1999). A City for Whom? Transients and Public Life in the Second Generation Metropolis. In Beauregard Robert A. & Sophie Body-Gendrot (eds.): *The Urban Moment. Cosmopolitan Essays on the late-20th-century city*, 155–184. London: Sage.
- Marx, Karl (1867–79/1955). *Das Kapital: Kritik der politischen Oekonomie*, 1., 2. und 3. Band. Berlin: Dietz Verlag.
- McDowell, L. (1990a). Gender matters: Feminism/postmodernism in Glasgow and Toronto. *Area* 22:4, 387–390.
- McDowell, L. (1990b). Sex and power in academia. *Area* 21:4, 323–332.
- McDowell, L. (1991a). The baby and the bath water: Diversity, deconstruction and feminist theory in geography. *Geoforum* 22: 123–134.
- McDowell, L. (1992a). Engendering change: Curriculum transformation in human geography. *Journal of Geography in Higher Education* 16:2, 185–197.
- McDowell, L. (1994). Missing subjects: Gender, power, and sexuality in merchant banking. *Economic Geography* 70:3, 229–251.

- McDowell, Linda (1999). *Gender, Identity & Place – Understanding feminist Geographies*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- McDowell L. & G. Court (1994). Gender divisions of labour in the post-Fordist economy: The maintenance of occupational sex segregation in the financial services sector. *Environment and Planning A* 26: 1397–1418.
- McLuhan, Marshall (1964). *Understanding media: the extensions of man*. New York: McGraw-Hill.
- Melville Stephen & Bill Readings (1995). General introduction. In Meville Stephen & Bill Readings (eds.): *Vision & Textuality*, 3–28. London: MacMillan.
- Merton, Robert (1949). *Social Theory and social Structure: toward the codification of theory and research*. Clencoe: Free Press.
- Millis, Caroline (1993). Myths and meanings of gentrification. In Duncan James & David Ley (eds.): *Place/culture/representation*, 149–170. London: Routledge.
- Mills, C. Wright (1963). *Kritik der soziologischen Denkweise*. Neuwied am Rhein: Luchterland.
- Mollenkopf J.H. & Manuel Castells (1991 eds.): *Dual City. Restructuring New York*. New York: Russell Sage Foundation.
- Morgenthau, Hans J. (1967). *Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace*. 4th ed. New York: Knopf.
- Moszynska, Anna (1993). *Abstract Art*. New York: Thames and Hudson.
- Murphy, John W. (1988). Making sense of postmodern sociology. *The British Journal of Sociology* 39: 4, 600–614.
- Naisbitt, John (1984). *Megatrends: The Ten New Directions Directing Our Lives*. New York: Warner.
- Nietzsche, Friedrich (1856–1869/1960). *Werke in drei Bänden, dritter Band*. München: Hanser.
- Nisbet, Robert (1980). *History of the Idea of Progress*. London: Heinemann.
- Norris, Christopher (1998). Deconstruction, Postmodernism and Philosophy of science: some epistemo-critical bearings. *Cultural Values* 2:1, 18–50.
- Olsson, Gunnar (1980). *Birds in egg/Eggs in Bird*. London: Pion.
- Olsson, Gunnar (2001). Washed in a washing machine™. In Minca, Claudio (ed.): *Post-modern Geography. Theory and Praxis*, 255–281. Cornwall: Blackwell.
- Outhwaite, William (1999). The Myth of Modernist Method. *European Journal of Sociological Theory* 2:1, 5–25.
- Pakulski Jan & Malcolm Waters (1996). *The death of class*. London: Sage.
- Pavlich, Georg (1995). Contemplating a postmodern sociology: genealogy, limits and critique. *Sociological Review* 43:3, 548–572.
- Peet, Richard (1998). *Modern Geographical Thought*. Cornwall: Blackwell Publishers.
- Peet Richard & Nigel Trift (1989 eds.): *New models in geography: the political-economy perspective*. Vol. 1. London: Unwin.
- Perelman Chaïm & Lucie Olbrechts-Tyteca (1971). *The new rhetoric: a treatise on argumentation*. Notre Dame (Ind.): University of Notre Dame Press.
- Perelman, Chaïm (1982). *The realm of rhetoric*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Popper, Karl R. (1965). *Conjectures and Refutations. The Growth of Scientific Knowledge*. 2nd ed. New York: Basic Books.
- Popper, Karl R. (1967). *The Logic of Scientific Discovery*. 2nd ed. London: Unwin.
- Proctor James D. & David M. Smith (1999 eds.): *Geography and ethics: journeys in a moral terrain*. London: Routledge.

- Racevskis, Karlis (1983). *Michel Foucault and the Subversion of Intellect*. London: Cornell University Press.
- Ramp, William J. (2001). Durkheim and Unthought: Some Dilemmas of Modernity. *Canadian Journal of Sociology* 26:1, 89–115.
- Reed, Christopher (1993). Postmodernism and the Art of Identity. In Stangos Nikos (ed.): *Concepts of Modern Art. From Fauvism to Postmodernism*, 271–293. Singapore: Thames and Hudson.
- Relph, Edward (1976). *Place and Placelessness*. London: Pion.
- Rorty, Richard (1980). *Philosophy and the Mirror of Nature*. Oxford: Basil Blackwell.
- Rorty, Richard (1982). *The Consequences of Pragmatism*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Rorty, Richard (1986). Foucault and Epistemology. In Hoy David Couzens (ed.): *Foucault: A Critical Reader*, 41–49. London: Basil Blackwell
- Rorty, Richard (1991). "Philosophy as science, as metaphor, and as politics", in Essay on Heidegger and others. *Philosophical Papers 2*, 9–26 Cambridge: Cambridge University Press.
- Rosand, David (1997). *Painting in sixteenth-century Venice: Titian, Veronese, Tintoretto*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rose, Gillian (1996). As if the mirrors had bled. Masculine dwelling, masculinist theory and feminist masquerade. In Duncan Nancy (ed.): *BodySpace. Destabilizing geographies of gender and sexuality*, 56–74. London: Routledge.
- Rosenau, Pauline Marie (1992). *Post-Modernism and the Social Sciences – Insights, Inroads and Intrusions*. Princeton: Princeton University Press.
- Rouse, Joseph (1996). *Engaging Science. How to Understand Its Practices Philosophically*. Ithaca: Cornell University Press.
- Rubin, Anita (2000). Growing up in social transition: in search of a late-modern identity. *Annales universitatatis turkuensis B* 234. Turku: University of Turku.
- Ruhrberg Karl, Manfred Schneckenburger, Christiane Fricke & Klaus Honnef (2001). *Art of the 20th Century*. Köln: Taschen.
- Said, Edward W. (1979). *Orientalism*. New York: Vintage.
- Sands Roberta G. & Kathleen Nuccio (1992). Postmodern Feminist Theory and Social Work. *Social Work* 37:6, 489–494.
- Sassen-Koob, Saskia (1987). Growth and informalization at a core: a preliminary report on New York City. In Smith Michael Peter & Joe Feagin (eds.): *The Capitalist City. Global restructuring and community politics*, 138–154. New York: Blackwell.
- Saussure, Ferdinand de (1970). *Kurs i allmän lingvistik*. Malmö: Cavefors.
- Saussure, Ferdinand de (1985). The linguistic Sign. In Innis Robert (ed.): *Semiotics. An Introductory Anthology*, 28–46. Bloomington: Indiana University Press.
- Sayre, Henry M. (1992). *The Object of Performance. The American Avant-Garde since 1970*. Chicago: Chicago University Press.
- Scheurich, James J. (1997). *Research Method in the Postmodern*. London: The Falmer Press.
- Schoonmaker, Sara (1994). Capitalism and the code: a critique of Baudrillard's third order simulacrum. In Kellner Douglas (ed.): *Baudrillard: A Critical Reader*, 168–188. Oxford: Blackwell.
- Seidman, Steven (2004). *Contested Knowledge. Social theory today*. Malden (Mass.): Blackwell.

- Sekula, Allan (1990). On the Invention of Photographic Meaning. In Burgin Victor (ed.): *Thinking Photography*, 84–109. Houndmills: Macmillan Education.
- Shildrick, Margit (1997). *Leaky Bodies and Boundaries. Feminism, Postmodernism and (Bio)ethics*. London: Routledge.
- Silverman, Hugh J. (1994). *Textualities: Between Hermeneutics and Deconstruction*. New York: Routledge.
- Sim, Stuart (1999). *Derrida and the End of History*. London: Penguin Books Ltd.
- Simmel, Georg (1900/1920). *Philosophie des Geldes*. Berlin: Duncker & Humblot.
- Simmel, Georg (1911/1986). *Philosophische Kultur: über das Abenteuer, die Geschlechter und die Krise der Moderne: gesammelte Essays*. Berlin: Wagenbach.
- Smart, Barry (1986). The Politics of Truth and the Problem of Hegemony. In Hoy David Couzens (ed.). *Foucault: A Critical Reader*, 157–173. London: Basil Blackwell
- Smith, David M. (2000). *Moral geographies: ethics in a world of difference*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Soja, Edward (1986). Taking Los Angeles apart: some fragments of a critical human geography. *Environment and Planning D: Society and Space* 4:3, 255–272.
- Soja, Edward W. (1989). *Postmodern Geographies*. London: Verso.
- Soja, Edward W. (1996). *Thirdspace. Journeys to Los Angeles and other real-and-imagined places*. Cambridge: Blackwell.
- Soja, Edward W. (2000). *Postmetropolis. Critical Studies of Cities and Regions*. Oxford: Blackwell.
- Sokal Alan & Jean Brichmont (1998). *Fashionable Nonsense. Postmodern Intellectuals' Abuse of Science*. New York: Picador.
- Steuer, Jonathan (1995). Defining Virtual Reality: Dimensions Determining Telepresence. In Biocca Frank & Mark R. Levy (eds.): *Communication in the age of Virtual Reality*, 33–56. Hillsdale: Erlbaum.
- Sui, Daniel Z. (1999). Postmodern urbanism disrobed: or why postmodern urbanism is a dead end for urban geography. *Urban Geography* 20:5, 403–411.
- Sulkunen, Pekka (1992). *The European New Middle Class: individuality and tribalism in mass society*. Aldershot: Avebury.
- Suppes, Patrick (1970). A Probabilistic Theory of Causality. *Acta Philosophica Fennica* XXIV. Amsterdam: North-Holland Publishing Company.
- Symanski, Richard (1994). Why Should We Fear Postmodernists. *Annals of the Association of American Geographers* 84:2, 301–305.
- Touraine, Alain (1995). *Critique of Modernity*. Oxford: Blackwell.
- Toynbee, Arnold (abridged by D.C. Somervall 1947). *A Study of History*. London: Oxford University Press.
- Trodd, Colin (1999). Postmodernism and Art. In Stuart Sim (ed.): *The Routledge Critical Dictionary of Postmodern Thought*, 89–100. New York: Routledge.
- Tuan, Yi-Fu (1990). Realism and Fantasy in Art, History, and Geography. *Annals of the Association of American Geographers* 80:3, 435–446.
- Ó Tuathail, Gearóid (1996). *Critical Geopolitics*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Ó Tuathail, Gearóid (1997). At the End of Geopolitics? Reflections on a Plural Problematic at the Century's End. *Alternatives* 22:1, 35-55.
- Ó Tuathail, Gearoid (1999). Deterritorialized Threats and Global Dangers: Geopolitics and Risk Society. In Newman David (ed.): *Boundaries, Territory and Postmodernity*, 17–31. London: Frank Cass.

- Ó Tuathail Gearóid & Simon Dalby (1998). Introduction: Rethinking Geopolitics. In Ó Tuathail Gearóid & Simon Dalby (eds.): *Rethinking Geopolitics*, 1–28. London: Routledge.
- Turner, Tom (1996). *City as landscape: a post-postmodern view of design and planning*. London: Spon.
- Tönnies, Ferdinand (1922). *Gemeinschaft und Gesellschaft: Grundbegriffe der reinen Soziologie*. Berlin: Curtius.
- Vattimo, Gianni (1992). *The transparent society*. Cambridge: Polity Press.
- Vattimo, Gianni (1988). *The End of Modernity. Nihilism and Hermeneutics in Postmodern Culture*. Baltimore: The John Hopkins University Press.
- Viskovatoff, Alex (1999). Foundations of Niklas Luhmann's Theory of Social Systems. *Philosophy of Social Sciences* 29:4, 481–517.
- Walters Robert S. & David H. Blake (1992). *The Politics of global economic relations*. New Jersey: Prentice Hall.
- Ward, Glenn (2003). *Teach yourself postmodernism*. London: McGraw-Hill.
- Wark, McKenzie (1994). *Virtual Geography*. Indianapolis: Indiana University Press.
- Weber, Max (1904/1947). *Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus. Die Wirtschaftsethik der Weltreligionen*. Tübingen: Mohr.
- Weber, Max (1922/1976). *Wirtschaft und Gesellschaft. Grundriss der Verstehenden Soziologie*. Tübingen: Winkelmann.
- Webster, Frank (1995). *Theories of the information society*. London: Routledge.
- Weinstein Deena & Michael A. Weinstein (1993). *Postmoderni(zed) Simmel*. London: Routledge.
- Wiser, James L. (1978). The Structural Soul and the Open Self: A Classical Critique of Liberal Man. In McGrath Michael J. (ed.): *Liberalism and the Modern Polity. Essays in Contemporary Political Theory*, 3–19. New York: Marcel Dekker.
- Wittgenstein, Ludwig (1922). *Tractatus logico-philosophicus*. London: Kegan Paul.
- Wittgenstein, Ludwig (1953). *Philosophische Untersuchungen*. Oxford: Blackwell.
- Woolgar, Steve (1988). *Science: the Very Idea*. London: Tavistock.
- Wynne Derek & Justin O'Connor (1998). Consumption and the postmodern city. *Urban Studies* 35: 5–6, 841–864.
- Zevi, Bruno (1974). *Architecture as space: how to look at architecture*. New York: Horizon.
- Zuckert Catherine H. (1996). *Postmodern Platos – Nietzsche, Heidegger, Gadamer, Strauss, Derrida*. Chicago: Chicago Press.

6.2. WWW-KIRJALLISUUS

- Berquist, Jon L. (2002). Critical Spatiality and the Uses of Theory. [WWW-dokumentti]. <<http://www.cwru.edu/affil/GAIR/papers/2002papers/berquist.html>> 1.3.2004.
- Coffman, Bryan S. (1997). Weak Signal® Research. [WWW-dokumentti]. <<http://www.mgtaylor.com/mgtaylor/jotm/winter97/wsrintro.htm>> 3.12.2003.
- Hassan, Ihab (2004). From Postmodernism to Postmodernity: the Local/Global Context*. [WWW-dokumentti]. <http://www.ihabhassan.com/postmodernism_to_postmodernity.htm> 25.12.2004.

- Hearn, Jeffrey (2003). Bibliography project: postmodernism, postmodernity. [WWW-dokumentti]. <<http://www.untimelypast.org/bibpm.html>> 3.1.2004.
- Silver, David (2004). Introducing Cyberculture. [WWW-dokumentti]. <<http://www.com.washington.edu/rccs/intro.asp>> 3.3.2004.
- Ó Tuathail, Gearoid (2003). Geopolitical Structures and geopolitical Cultures: Towards Conceptual clarity in the Critical Study of Geopolitics. [WWW-dokumentti]. <<http://toal.net/Publish/Papers/GeopoliticalCulture2.pdf>> 28.4.2004.
- Weiss Shannon & Karla Wesley (2003). Postmodernism And Its Critics. [WWW-dokumentti]. <<http://www.as.ua.edu/ant/Faculty/murphy/436/pomo.htm>> 21.10.2003.

6.3. ARTIKKELIAINEISTO

- Adams, Paul C. (1997). Cyberspace and virtual spaces. *The Geographical Review* 87:2, 155–171.
- Adams, Paul C. & Barney Warf (1997). Introduction: Cyberspace and geographical space. *The Geographical Review* 87:2, 139–146.
- Agnew, John (1995). The rhetoric of regionalism: the Northern League in Italian politics, 1983–94. *Transactions of the Institute of British Geographers* 20:2, 156–172.
- Agnew, John (1997). The dramaturgy of horizons: geographical scale in the Reconstruction of Italy by the new Italian parties, 1992–95. *Political Geography* 16:2, 99–121.
- Agnew, John (1999). Regions on the mind does not equal regions of the mind. *Progress in Human Geography* 23:1, 91–96.
- Amin Ash & Stephen Graham (1997). The ordinary city. *Transactions of the Institute of British Geographers* 22:4, 411–429.
- Anderson, James (1996). The shifting stage of politics: new medieval and postmodern territorialities? *Environment and Planning D: Society & Space* 14:2, 133–153.
- Anderson, Kay (1995). Culture and nature at the Adelaine Zoo: at the frontiers of 'human' geography. *Transactions of the Institute of British Geographers* 20:3, 274–294.
- Aitken, Stuart C. (1992). Person-environment theories in contemporary perceptual and behavioural geography II: the influence of ecological, environmental learning, societal/structural, transactional and transformational theories. *Progress in Human Geography* 16:4, 553–562.
- Aitken S.C. & L.E. Zonn (1993). Weir(d) sex: representation of gender – environment relations in Peter Weir's *Picnic at Hanging Rock* and *Gallipoli*. *Environment and Planning D: Society & Space* 11:2, 191–112.
- Barnes T.J. & M.R. Curry (1992). Postmodernism in economic geography: metaphor and the construction of alterity. *Environment and Planning D: Society & Space* 10:1, 57–68.
- Barnes, Trevor J. (2001). Rethorizing Economic Geography: From the Quantative Revolution to the Cultural Turn. *Annals of the Association of American Geographers* 91:3, 546–564.
- Barnett, Clive (1997). "Sing along with the common people": politics, postcolonialism, and other figures. *Environment and Planning D: Society & Space* 15:2, 137–154.

- Barnett, Clive (1999). Deconstructing context: exposing Derrida. *Transactions of the Institute of British Geographers* 24:3, 277–294.
- Bassett, Keith (1990). Labour in the sunbelt: the politics of local economic development strategy in an 'M4-corridor' town. *Political Geography* 9:1, 67–84.
- Bassett, Keith (1996). Postmodernism and the crisis of the intellectual: reflections on reflexivity, universities, and the scientific field. *Environment and Planning D: Society & Space* 14:5, 507–528.
- Bassett, Keith (1999). Is there progress in human geography? The problem of progress in the light of recent work in the philosophy and sociology of science. *Progress in Human Geography* 23:1, 27–47.
- Bassin, Mark (1999). History and philosophy of geography. *Progress in Human Geography* 23:1, 109–117.
- Baucom, Ian (1999). Hydrographies. *The Geographical Review* 89:2, 301–310.
- Beauregard, R.A. (1989). Between modernity and postmodernity: the ambiguous position of US planning. *Environment and Planning D: Society & Space* 7:4, 381–395.
- Bennett, Paul (2001). Environmental governance and private actors: enrolling insurers in international maritime regulation. *Political Geography* 19:7, 875–899.
- Berg, Lawrence (1993). Between modernism and postmodernism. *Progress in Human Geography* 17:4, 490–507.
- Beynon Huw & Ray Hudson (1993). Place and Space in Contemporary Europe: Some Lessons and Reflections. *Antipode* 25:3, 177–176.
- Binnie, Jon (1997). Coming out of geography: towards a queer epistemology? *Environment and Planning D: Society & Space* 15:2, 223–237.
- Bishop, P. (1992). Rhetoric, memory, and power: depth psychology and postmodern geography. *Environment and Planning D: Society & Space* 10:1, 5–22.
- Bishop, Peter (1994). Residence on Earth: *anima mundi* and a sense of geographical "belonging". *Ecumene* 1:1, 51–64.
- Black, Richard (1996). Immigration and social justice: towards a progressive European immigration policy? *Transactions of the Institute of British Geographers* 21:1, 64–75.
- Blank, Paul W. (1999). The Pacific: A Mediterranean in the Making? *The Geographical Review* 89:2, 265–277.
- Blum Virginia & Heidi Nast (1996). Where's the difference? The heterosexualization of alterity in Henri Lefebvre and Jacques Lacan. *Environment and Planning D: Society & Space* 14:5, 559–580.
- Bondi, Liz (1992). Gender symbols and urban landscape. *Progress in Human Geography* 16:2, 157–170.
- Bondi L. & M. Domosh (1992). Other figures in other places: on feminism, postmodernism and geography. *Environment and Planning D: Society & Space* 10:2, 199–213.
- Bonnemaison, Sarah (1997). The aesthetics and politics of French *métissage*. *Ecumene* 4:4, 435–457.
- Bonnett, A. (1989). Situationism, geography, and poststructuralism. *Environment and Planning D: Society & Space* 7:2, 131–146.
- Bonnett, A. (1992). Art, ideology, and everyday space: subversive tendencies from dada to postmodernism. *Environment and Planning D: Society & Space* 10:1, 69–86.

- Bowler, Ian R. (1994). The institutional regulation of uneven development: the case of poultry production in the province of Ontario. *Transactions of the Institute of British Geographers* 19:3, 346–358.
- Bridge, Gary (2000). Rationality, ethics, and space: on situated universalism and the self-interested acknowledgement of 'difference'. *Environment and Planning D: Society & Space* 18:4, 519–536.
- Brown, Ed (1996). Articulating opposition in Latin America: the consolidation of neoliberalism and the search for radical alternatives. *Political Geography* 15:2, 169–192.
- Brown, Michael (1997). The cultural saliency of radical democracy: moments from the AIDS guilt. *Ecumene* 4:1, 27–45.
- Bryant, Raymond L. (2000). Politicized moral geographies: Debating biodiversity conservation and ancestral domain in the Philippines. *Political Geography* 19:6, 673–808.
- Bunkse, Edmunds V. (1990). Saint-Exupéry's Geography Lesson: Art and Science in the Creation and Cultivation of Landscape Values. *Annals of the Association of American Geographers* 80:1, 96–108.
- Buttimer, Anne (1990). Geography, Humanism, and Global Concern. *Annals of the Association of American Geographers* 80:1, 1–33.
- Callard, Felicity J. (1998). The body in theory. *Environment and Planning D: Society & Space* 16:4, 387–400.
- Castree, Noel (1995). The Nature of Produced Nature: Materiality and Knowledge Construction in Marxism. *Antipode* 27:1, 12–48.
- Castree, Noel (1999). Envisioning capitalism: geography and the renewal of Marxian political economy. *Transactions of the Institute of British Geographers* 24:2, 137–158.
- Chivallon, Christine (1997). Images of Creole diversity and spatiality: a reading of Patrick Chamoiseau's *Texaco*. *Ecumene* 4:3, 318–336.
- Clarke David B., Marcus A. Doel & Francis X. McDonough (1996). Holocaust topologies: singularity, politics, space. *Political Geography* 15:6–7, 457–489.
- Cloke Paul & Mark Goodwin (1992). Conceptualizing countryside change: from post-Fordism to rural structured coherence. *Transactions of the Institute of British Geographers* 17:3, 321–336.
- Cloke Paul, Paul Milbourne & Chris Thomas (1996). The English National Forest: local reactions to plans for renegotiated nature-society relations in the countryside. *Transactions of the Institute of British Geographers* 21:3, 552–521.
- Cloke Paul, Paul Milbourne & Chris Thomas (1997). Living lives in different ways? Deprivation, marginalization and changing lifestyles in rural England. *Transactions of the Institute of British Geographers* 22:2, 210–230.
- Collins, Tim (2000). Interventions in the rust belt: the art and ecology of post-industrial public space. *Ecumene* 7:4, 461–467.
- Cooke, Philip (1990). Modern urban theory in question. *Transactions of the Institute of British Geographers* 15:3, 331–343.
- Corbridge, Stuart (1992). Third world development. *Progress in Human Geography* 16:4, 584–596.
- Corbridge, S. (1993). Marxisms, modernities, and moralities: development praxis and the claims of distant strangers. *Environment and Planning D: Society & Space* 11:4, 449–472.

- Cosgrove, Denis (1989). A terrain of metaphor: cultural geography 1988–89. *Progress in Human Geography* 13:4, 566–575.
- Cosgrove, Denis (1990). Environmental thought and action: pre-modern and post-modern. *Transactions of the Institute of British Geographers* 15:3, 344–358.
- Cosgrove, Denis (1994). Postmodern Tremblings: A Reply to Michael Dear. *Annals of the Association of American Geographers* 84:2, 305–307.
- Craddock, Susan (2000). Disease, social identity, and risk: rethinking the geography of AIDS. *Transactions of the Institute of British Geographers* 25:2, 153–168.
- Crampton, Jeremy W. (2001). Maps as social constructions: power, communication and visualization. *Progress in Human Geography* 25:2, 235–252.
- Cragg, P. (1992). The politics of polyphony: reconfigurations in geographical authority. *Environment and Planning D: Society & Space* 10:5, 527–549.
- Cragg Mike & Penny S. Travlou (2001). The City and topologies of memory. *Environment and Planning D: Society & Space* 19:2, 161–177.
- Cresswell, Tim (1997). Weeds, Plagues, and Bodily Secretions: A Geographical Interpretation of Metaphors of Displacement. *Annals of the Association of American Geographers* 87:2, 330–345.
- Crow, Dennis (1994). My friends in low places: building identity for place and community. *Environment and Planning D: Society & Space* 12:4, 403–419.
- Crump, Jeff R. (1999). What cannot be seen will not be heard: the production of landscape in Moline, Illinois. *Ecumene* 6:3, 295–317.
- Crush, Jonathan (1991). The discourse of progressive human geography. *Progress in Human Geography* 15:4, 395–414.
- Curry, Michael R. (1991). Postmodernism, Language, and the Strains of Modernism. *Annals of the Association of American Geographers* 81:2, 210–228.
- Curry, Michael R. (1994). Image, practice and the hidden impacts of geographic information systems. *Progress in Human Geography* 18:1, 441–459.
- Dalby, S. (1991). Critical Geopolitics. *Environment and Planning D: Society & Space* 9:3, 261–283.
- Dear, M. (1989). Survey 16: Privatization and the rhetoric of planning practice. *Environment and Planning D: Society & Space* 7:4, 449–462.
- Dear, Michael (2001). The politics of geography: hate mail, rabid referees, and culture wars. *Political Geography* 20:1, 1–12.
- Dear Michael & Steven Flusty (1998). Postmodern urbanism. *Annals of the Association of American Geographers* 88:1, 50–72.
- Demeritt, D. (1994). Ecology, objectivity and critique in writings on nature and human societies. *Journal of Historical Geography* 20:1, 3–21.
- Demeritt, D. (1996). Social theory and the reconstruction of science and geography. *Transactions of the Institute of British Geographers* 21:3, 484–503.
- Demeritt, David (2001). The Construction of Global Warming and the Politics of Science. *Annals of the Association of American Geographers* 91:2, 307–337.
- Demeritt, David (2002). What is the 'social construction of nature'? A typology and sympathetic critique. *Progress in Human Geography* 26:2, 767–790.
- Deutsche, R. (1991). Boys town. *Environment and Planning D: Society & Space* 9:1, 5–30.

- Diamond, Derek R. (1995). Geography and planning in the information age. *Transactions of the Institute of British Geographers* 20:2, 131–138.
- Dodds Klaus-John & James Derrick Sidaway (1994). Locating critical geopolitics. *Environment and Planning D: Society & Space* 12:5, 515–524.
- Dodgshon, Robert A. (1999). Human geography at the end of time? Some thoughts on the notion of time-space compression. *Environment and Planning D: Society & Space* 17:5, 607–620.
- Doel, M.A. (1992). In stalling deconstruction: striking out the postmodern. *Environment and Planning D: Society & Space* 10:2, 163–179.
- Doel, Marcus A. (1993). Proverbs for paranoids: writing geography on hollowed ground. *Transactions of the Institute of British Geographers* 18:3, 377–394.
- Doel, Marcus A. (1996). A hundred thousand lines of flight: a machinic introduction to the nomad thought and scrumpled geography of Gilles Deleuze and Félix Guattari. *Environment and Planning D: Society & Space* 14:4, 421–440.
- Doel M. & D. Matless (1992). Editorial. Geography and postmodernism. *Environment and Planning D: Society & Space* 10:1, 1–4.
- Doel Marcus A. & David B. Clarke (1999). Dark Panopticon. Or, Attack of the Killer Tomatoes. *Environment and Planning D: Society & Space* 17:4, 427–450.
- Dolgon, Corey (1999). Ann Arbor, the Cutting Edge of Discipline: Postfordism, Postmodernism, and the New Bourgeoisie. *Antipode* 31:2, 129–162.
- Domosh, Mona (1991). Toward a feminist historiography of geography. *Transactions of the Institute of British Geographers* 16:1, 95–104.
- Driver, Felix (1992). Geography's empire: histories of geographical knowledge. *Environment and Planning D: Society & Space* 10:1, 23–40.
- Driver, Felix (1994). New perspectives on the history and philosophy of geography. *Progress in Human Geography* 18:1, 92–100.
- Driver, Felix (1996). Histories of the present? The history and philosophy of geography, part III. *Progress in Human Geography* 20:1, 100–109.
- Duncan N. & J.P. Sharp (1993). Confronting representation(s). *Environment and Planning D: Society & Space* 11:4, 473–486.
- Ek, Richard (2000). A revolution in military geopolitics? *Political Geography* 19:7, 841–874.
- Elazar, Daniel J. (1999). Political science, geography, and the spatial dimension of politics. *Political Geography* 18:8, 875–886.
- Entrikin, Nicholas J. (1994). Place and region. *Progress in Human Geography* 18:2, 227–233.
- Escobar, Arturo (2001). Culture sits in places: reflections on globalism and subaltern strategies of localization. *Political Geography* 20:2, 139–174.
- Fagan Robert H. & Richard B. Le Heron (1994). Reinterpreting the geography of accumulation: the global shift and local restructuring. *Environment and Planning D: Society & Space* 12:3, 265–285.
- Findlay Allan M. & Elspeth Graham (1991). The challenge facing population geography. *Progress in Human Geography* 15:2, 149–162.
- Flint, Colin (2002). Political geography: globalization, metapolitical geographies and everyday life. *Progress in Human Geography* 26:3, 391–400.

- Flitner Michael & Volker Heins (2002). Modernity and life politics: conceptualizing the biodiversity crisis. *Political Geography* 21:3, 319–340.
- Flusty, Steven (2001). Dispatches from the Venetian front. *Cultural Geographies* 8:2, 204–208.
- Ford, Larry R. (1993). Reading the skylines of American cities. *The Geographical Review* 82:2, 180–200.
- Freeman, Donald B. (1999). Hill stations or horticulture? Conflicting imperial visions of the Cameron highlands, Malaysia. *Journal of Historical Geography* 25:1, 17–35.
- Gade, Daniel W. (1991). Weeds in Vermont as tokens of socioeconomic change. *The Geographical Review* 81:2, 153–169.
- Galano Ana Maria & Alain Lipietz (1998). Belief, Negotiation, and Loyalty. *Antipode* 30:1, 14–18.
- Gandy, Matthew (1996a). Crumbling land: the postmodernity debate and the analysis of environmental problems. *Progress in Human Geography* 20:1, 23–40.
- Gandy, Matthew (1996b). Visions of darkness: the representation of nature in the films of Werner Herzog. *Ecumene* 3:1, 1–22.
- Gandy, Matthew (1997). Contradictory Modernities: Conceptions of Nature in the Art of Joseph Beuys and Gerhard Richter. *Annals of the Association of American Geographers* 87:4, 636–659.
- Gelder Ken & Jane M. Jacobs (1995). Uncanny Australia. *Ecumene* 2:1, 171–184.
- Gibson, Chris (1999). Cartographies of the Colonial/Capitalist State: A Geopolitics of Indigenous Self-Determination in Australia. *Antipode* 31:1, 45–79.
- Gilbert, David (1995). Between two cultures: geography, computing, and the humanities. *Ecumene* 2:1, 1–14.
- Gilbert, E. (1994). Naturalist metaphors in the literatures of Chicago, 1893–1925. *Journal of Historical Geography* 20:3, 283–304.
- Giordano, Benito (2000). Italian regionalism or 'Padanian' nationalism – the political project of the Lega Nord in Italian politics. *Political Geography* 19:4, 445–471.
- Glick, Thomas (1990). History and philosophy of geography. *Progress in Human Geography* 14:1, 120–128.
- Godfrey, Brian J. (1993). Regional depiction in contemporary film. *The Geographical Review* 83:4, 428–438.
- Godfrey, Brian J. (1997). Urban development and redevelopment in San Francisco. *The Geographical Review* 87:3, 309–333.
- Godlewska, Anna (1994). Map, text and image. The Mentality of enlightened conquerors: a new look at the *Description de l'Égypte*. *Transactions of the Institute of British Geographers* 19:1, 5–54.
- Goss, Jon (1993). The "Magic of the Mall": An Analysis of Form, Function, and Meaning in the Contemporary Retail Built Economy. *Annals of the Association of American Geographers* 83:1, 18–47.
- Goss, Jon (1999). Once-upon-a-Time in the Commodity World: An Unofficial Guide to Mall of America. *Annals of the Association of American Geographers* 89:1, 45–75.
- Graham, J. (1992). Post-Fordism as politics: the political consequences of narratives on the left. *Environment and Planning D: Society & Space* 10:4, 393–410.

- Graham, Stephen (1998a). The end of geography or the explosion of place? Conceptualizing space, place and information technology. *Progress in Human Geography* 22:2, 165–185.
- Graham, Stephen (1998b). Spaces of surveillant simulation: new technologies, digital representations, and material geographies. *Environment and Planning D: Society & Space* 16:4, 483–504.
- Green, Stephen (2000). Negotiating with the future: the culture of modern risk in global financial markets. *Environment and Planning D: Society & Space* 18:1, 77–89.
- Gregory, Derek (1995). Between the book and the lamp: imaginative geographies of Egypt, 1849–50. *Transactions of the Institute of British Geographers* 20:1, 29–57.
- Gregson, Nicky (1993). 'The initiative': delimiting or deconstructing social geography. *Progress in Human Geography* 17:4, 525–530.
- Guelke Jeanne Kay & Karen M. Morin (2001). Gender, nature, empire: women naturalists in nineteenth century British travel literature. *Transactions of the Institute of British Geographers* 26:3, 306–326.
- Gutiérrez Javier & Pedro López-Nieva (2001). Are international journals of human geography really international? *Progress in Human Geography* 25: 1, 53–69.
- Hannah, M. (1993). Foucault on theorizing specificity. *Environment and Planning D: Society & Space* 11:3, 349–363.
- Hannah M. & U. Strohmayer (1991). Ornamentalism: geography and the labor of language in structuration theory. *Environment and Planning D: Society & Space* 9:3, 309–327.
- Hannah, Matthew G. & Ulf Strohmayer (2001). Anatomy of debate in human geography. *Political Geography* 20:3, 381–404.
- Harper Sarah & Glenda Laws (1995). Rethinking the geography of ageing. *Progress in Human Geography* 19:2, 199–220.
- Harris, Cole (1991). Power, Modernity, and Historical Geography. *Annals of the Association of American Geographers* 81:4, 671–683.
- Harrison Carolyn M. & Jacquelin Burgess (1994). Social constructions of nature: a case study of conflicts over the development of Rainham Marshes. *Transactions of the Institute of British Geographers* 19:3, 291–310.
- Hartwick, Elaine (1998). Geographies of consumption: a commodity-chain approach. *Environment and Planning D: Society & Space* 16:4, 423–438.
- Harvey, David (1990). Between Space and Time: Reflections on the Geographical Imagination. *Annals of the Association of American Geographers* 80:3, 418–434.
- Harvey, David (1999). On fatal flows and fatal distractions. *Progress in Human Geography* 23:4, 557–566.
- Hay, Alan M. (1995). Concepts of equity, fairness and justice in geographical studies. *Transactions of the Institute of British Geographers* 20:4, 500–508.
- Heffernan, Michael (2000). Balancing visions: comments on Gearóid Ó Tuathail's critical geopolitics. *Political Geography* 19:3, 347–352.
- Henderson, George L. (1998). Close encounters: on the significance of geography to the new western history. *Ecumene* 5:1, 30–52.
- Hillis, Ken (1994). The virtue of becoming a no-body. *Ecumene* 1:2, 177–196.
- Hoelscher, Steven (1998). Tourism, ethnic memory and the other-directed place. *Ecumene* 5:4, 369–398.

- Horowitz, Helen Lefkowitz (1998). J.B. Jackson as a Critic of Modern Architecture. *The Geographical Review* 88:4, 465–473.
- Hudson, Alan (2000). Offshorenness, globalization and sovereignty: a postmodern geopolitical economy? *Transactions of the Institute of British Geographers* 25:3, 269–284.
- Häkli, Jouni (1998). Discourse in the production of political space: decolonizing the symbolism of provinces of Finland. *Political Geography* 17:3, 331–363.
- Hörschelmann, Kathrin (2002). History after the end: post-socialist difference in a (post)modern world. *Transactions of the Institute of British Geographers* 27:1, 52–66.
- Instone, Lesley (1998). The coyote's at the door: revisioning human–environment relations in the Australian context. *Ecumene* 5:4, 452–468.
- Jackson, Peter (1992). The politics of the streets: A geography of Caribana. *Political Geography* 11:2, 130–151.
- Johnston, Nuala C. (1999). Framing the past: time, space and the politics of heritage tourism in Ireland. *Political Geography* 18:2, 187–207.
- Johnston, R.J. (1993). The geographer's degrees of freedom: Wreford Watson, postwar progress in human geography, and the future of scholarship in UK geography. *Progress in Human Geography* 17:3, 319–332.
- Jones, Andrew (1998). Re-theorizing the core: a 'globalized' business elite in Santiago, Chile. *Political Geography* 17:3, 295–318.
- Jones, Rhys (2000). Changing geographies of governance and group identities in the Middle Ages: the role of societal interaction and conflict. *Political Geography* 19:7, 901–926.
- Kadonaga, Lisa (1998). Strange Countries and secret worlds in Ruth Rendell's crime novels. *The Geographical Review* 88:3, 414–426.
- Kaplan, David H. (1994). Two nations in Search of a State: Canada's Ambivalent Spatial Identities. *Annals of the Association of American Geographers* 84:4, 585–606.
- Kasbarian, John Antraning (1996). Mapping Edward Said: geography, identity, and the politics of location. *Environment and Planning D: Society & Space* 14:5, 529–557.
- Katz, Cindi (1996). Towards minor theory. *Environment and Planning D: Society & Space* 14:4, 487–500.
- Kearns, Adrian (1992). Active citizenship and urban governance. *Transactions of the Institute of British Geographers* 17:1, 20–34.
- Kearns, Ade (1995). Active citizenship and local governance: political and geographical dimensions. *Political Geography* 14:2, 155–175.
- Kearns, Gerry (1992). Historical geography. *Progress in Human Geography* 16:3, 406–413.
- Kerr, Derek (2002). The "place" of land in Japan's postwar development, and the dynamic of the 1980s real-estate 'bubble' and 1990s banking crisis. *Environment and Planning D: Society & Space* 20:3, 345–374.
- Kipfer Stefan & Roger Keil (2002). Toronto Inc? Planning the Competitive City in the New Toronto. *Antipode* 34:2, 227–264.
- Kitchin, Robert M. (1998). Toward geographies of cyberspace. *Progress in Human Geography* 22:3, 385–406.
- Kitchin Rob & James Kneale (2001). Science fiction of future fact? Exploring imaginative geographies of the new millennium. *Progress in Human Geography* 25:1, 19–35.

- Knox, Paul (1991). The Restless Urban Landscape: Economic and Sociocultural Change and the Transformation of Metropolitan Washington, DC. *Annals of the Association of American Geographers* 81:2, 181–209.
- Koskela, Hille (2000). 'The gaze without eyes': video-surveillance and the changing nature of urban space. *Progress in Human Geography* 24:2, 243–265.
- Kwan, Mei-Po (2002). Feminist visualization: Re-envisioning GIS as a method in Feminist Geographic Research. *Annals of the Association of American Geographers* 92:4, 645–661.
- Lagopoulos, A.P. (1993). Postmodernism, geography, and the social semiotics of space. *Environment and Planning D: Society & Space* 11:3, 255–278.
- Lake, Robert W. (1992). Planning and applied geography. *Progress in Human Geography* 16:3, 414–422.
- Larner Wendy & Richard Le Heron (2002). The spaces and subjects of globalising economy: a situated exploration of method. *Environment and Planning D: Society & Space* 20:6, 753–774.
- Laurie Nina & Alastair Bonnett (2002). Adjusting to Equity: The Contradictions of Neoliberalism and the Search for Radical Equality in Peru. *Antipode* 34:1, 28–53.
- Law, Lisa (2001). Home cooking: Filipino women and geographies of the senses in Hong Kong. *Cultural Geographies* 8:3, 264–283.
- Lawrence, Mark (1998). Miles from home in the field of dreams: rurality and the social at the end of history. *Environment and Planning D: Society & Space* 16:6, 705–732.
- Laws, Glenda (1994). Oppression, knowledge and the built environment. *Political Geography* 13:1, 7–32.
- Lees, Loretta (1997). Ageographia, heterotopia, and Vancouver's new public library. *Environment and Planning D: Society & Space* 15:3, 321–347.
- Lees, Loretta (2001). Towards a critical geography of architecture: the case of an ersatz Colosseum. *Ecumene* 8:1, 51–86.
- Lees, Loretta (2002). Rematerializing geography: the 'new' urban geography. *Progress in Human Geography* 26:1, 101–112.
- Leitner Helga & Petei Kang (1999). Contested urban landscapes of nationalism: the case of Taipei. *Ecumene* 6:2, 214–234.
- Leslie, D.A. (1993). Feminity, post-Fordism, and the 'new traditionalism'. *Environment and Planning D: Society & Space* 11:6, 689–708.
- Lewis, Martin W. (2000). Global ignorance. *The Geographical Review* 90:4, 603–628.
- Light, Duncan (2001). "Facing the future": tourism and identity-building in post-socialist Romania. *Political Geography* 20:8, 1053–1074.
- Light, Jennifer S. (1997). The changing nature of nature. *Ecumene* 4:2, 181–195.
- Livingstone, David N. (1990). Geography, tradition and the Scientific Revolution: an interpretative essay. *Transactions of the Institute of British Geographers* 15:3, 359–373.
- Livingstone, D.N. (1994). Science and religion: foreword to the historical geography of an encounter. *Journal of Historical Geography* 20:4, 367–383.
- Livingstone, David N. (1995). The spaces of knowledge: contributions towards a historical geography of science. *Environment and Planning D: Society & Space* 13:1, 5–34.
- Longhurst, Robyn (2001). Geography and gender: looking back, looking forward. *Progress in Human Geography* 25:4, 641–648.

- Longhurst, Robyn (2002). Geography and gender: a 'critical' time? *Progress in Human Geography* 26:4, 544–552.
- Lovering, John (1989). Postmodernism, Marxism, and Locality Research: The Contribution of Critical Realism to the Debate. *Antipode* 21:1, 1–12.
- Low Murray & Clive Barnett (2000). After globalisation. *Environment and Planning D: Society & Space* 18:1, 53–61.
- Lowe Michelle S. & John S. Short (1990). Progressive human geography. *Progress in Human Geography* 114:1, 1–11.
- Luke, Timothy W. (1994). Placing power/siting space: the politics of global and local in the New World Order. *Environment and Planning D: Society & Space* 12:5, 613–628.
- Luke, Timothy W. (1996). Governmentality and contragovernmentality: rethinking sovereignty and territoriality after the Cold War. *Political Geography* 15:6–7, 491–507.
- MacLaughlin, Jim (1998). The political geography of anti-Traveller racism in Ireland: the politics of exclusion and the geography of closure. *Political Geography* 17:4, 417–435.
- MacLeod, Gordon (1998). In what sense a region? Place hybridity, symbolic shape, and institutional formation in (post-)modern Scotland. *Political Geography* 17:7, 833–863.
- Madanipour, Ali (1996). Urban design and dilemmas of space. *Environment and Planning D: Society & Space* 14:3, 331–356.
- Marden, Peter (1992). The deconstructionist tendencies of postmodern geographies: a compelling logic? *Progress in Human Geography* 16:1, 41–57.
- Marden, Peter (1997). Geographies of dissent: globalization, identity and nation. *Political Geography* 16:1, 37–64.
- Marden Peter & David Mercer (1998). Locating strangers: multiculturalism, citizenship and nationhood in Australia. *Political Geography* 17:8, 939–958.
- Martin, Ron (2001). Geography and public policy: the case of the missing agenda. *Progress in Human Geography* 25:2, 189–210.
- Mason, Michael (2001). Transnational environmental obligations: locating new spaces of accountability in a post-Westphalian global order. *Transactions of the Institute of British Geographers* 26:4, 407–429.
- Massey, D. (1991). Flexible sexism. *Environment and Planning D: Society & Space* 9:1, 31–57.
- Mathewson, Kent (1998). Cultural landscapes and ecology, 1995–96: of oecumenics and nature(s). *Progress in Human Geography* 22:1, 115–128.
- Matless, D. (1992a). An occasion for geography: landscape, representation, and Foucault's corpus. *Environment and Planning D: Society & Space* 10:1, 41–56.
- Matless, D. (1992b). A modern stream: water, landscape, modernism, and geography. *Environment and Planning D: Society & Space* 10:5, 569–588.
- May, Jon (2000). Of nomads and vagrants: single homelessness and narratives of home as place. *Environment and Planning D: Society & Space* 18:6, 737–759.
- McDowell, Linda (1991b). Life without father and Ford: the new gender order of post-Fordism. *Transactions of the Institute of British Geographers* 16:4, 400–419.
- McDowell, Linda (1992b). Doing gender: feminism, feminists and research methods in human geography. *Transactions of the Institute of British Geographers* 17:4, 399–416.
- McDowell, Linda (1993). Space, place and gender relations: Part I. Feminist empiricism and the geography of social relations. *Progress in Human Geography* 17:157–179.

- McEwan, Cheryl (1998). Cutting power lines within the place? Countering paternity and eurocentrism in the 'geographical tradition'. *Transactions of the Institute of British Geographers* 23:3, 371–385.
- McHaffie, Patrick (1997). Decoding the globe: globalism, advertising, and corporate practice. *Environment and Planning D: Society & Space* 15:1, 55–72.
- McHugh, Kevin E. (2000). Inside, outside, upside down, backward, forward, round and round: a case for ethnographic studies in migration. *Progress in Human Geography* 24:1, 71–89.
- Merrified, Andy (1995). Situated knowledge through exploration: reflections on Bunge's geographical expedition. *Antipode* 27:1, 49–70.
- Milroy, Moore B. (1989). Constructing and deconstructing plausibility. *Environment and Planning D: Society & Space* 7:3, 313–326.
- Mitchell, Don (1995). There's no such thing as culture: towards a reconceptualization of the idea of culture in geography. *Transactions of the Institute of British Geographers* 20:1, 102–116.
- Mitchell, Katharyne (1997). Different diasporas and the hype of hybridity. *Environment and Planning D: Society & Space* 15:5, 533–554.
- Mohan, Giles (2002). The disappointments of civil society: the politics of NGO intervention in northern Ghana. *Political Geography* 21:1, 125–154.
- Mouffe, Chantal (1995). Post-Marxism: democracy and identity. *Environment and Planning D: Society & Space* 13:3, 259–265.
- Nash, Catherine (1999). Irish place-names: post-colonial locations. *Transactions of the Institute of British Geographers* 24:4, 257–480.
- Nash, Catherine (2000). Environmental history, philosophy and difference. *Journal of Historical Geography* 26:1, 23–27.
- Natter, Wolfgang (1995) Radical democracy: hegemony, time and space. *Environment and Planning D: Society & Space* 13:3, 267–274.
- Natter, Wolfgang (2000). Hyphenated practices: what put the hyphen in geopolitics? *Political Geography* 19:3, 353–360.
- Newman David & Anssi Paasi (1998). Fences and neighbours in the postmodern world: boundary narratives in political geography. *Progress in Human Geography* 22:2, 186–207.
- North, Peter (1999). Explorations in heterotopia: Local Exchange Trading Schemes (LETS) and the micropolitics of money and livelihood. *Environment and Planning D: Society & Space* 17:1, 69–86.
- Oakes, Timothy (1997). Place and the Paradox of Modernity. *Annals of the Association of American Geographers* 87:3, 509–531.
- De Oliver, Miguel (2001). Multicultural Consumerism and Radical Hierarchy: A Case Study of Market Culture and the Structural Harmonization of Contradictory Doctrines. *Antipode* 33:2, 228–259.
- O'Rourke, Eileen (1999). Changing identities, changing landscapes: human–land relations in transition in the Aspre, Roussillon. *Ecumene* 6:1, 29–50.
- Paolucci, Gabriella (2001). The City's Continuous Cycle of Consumption: Towards a New Definition of the Power Over Time. *Antipode* 33:4:647–659.

- Parr, Hester (2002). New body-geographies: the embodied spaces of health and and medical informanion on the Internet. *Environment and Planning D: Society & Space* 20:2, 73–96.
- Parsons, James J. (1996). "Mr. Sauer" and the writers. *The Geographical Review* 86:1, 22–41.
- Peach, Ceri (2002). Social geography: new religions and ethnoburbs – contrasts with cultural geography. *Progress in Human Geography* 26:2, 252–260.
- Phillips, Richard (2000). Politics of Reading: Cultural Politics of Homelessness. *Antipode* 32:4, 429–462.
- Phillips, Martin (2002). The production, symbolization and socialization of gentrification: impressions from two Berkshire villages. *Transactions of the Institute of British Geographers* 27:2, 282–308.
- Philo, C. (1992). Foucault's geography. *Environment and Planning D: Society & Space* 10:2, 137–161.
- Pile, Steve (1993). Human agency and human geography revisited: a critique of 'new models' of the self. *Transactions of the Institute of British Geographers* 18:1, 122–139.
- Pile S. & G. Rose (1992). All or nothing? Politics and critique in the modernism-postmodernism debate. *Environment and Planning D: Society & Space* 10:2, 123–136.
- Pinder, David (2000). "Old Paris Is No More": Geographies of Spectacle and Anti-Spectacle. *Antipode* 32:4, 357–386.
- Popper Deborah E. & Frank J. Popper (1999). The Buffalo Commons: Metaphor as Method. *The Geographical Review* 89:4, 491–510.
- Powell, J.M. (1996). Historical geography and environmental history: an Australian interface. *Journal of Historical Geography* 22:3, 253–273.
- Pratt, Andy C. (1995). Putting critical realism to work: the practical implications for geographical research. *Progress in Human Geography* 19:1, 61–74.
- Pratt, G. (1992). Spatial metaphors and speaking positions. *Environment and Planning D: Society & Space* 10:3, 241–244.
- Pred, Allan (1992). Straw Men Build Straw Houses? *Annals of the Association of American Geographers* 82:2, 305–308.
- Price-Chalita, Patricia (1994). Spatial Metaphor and the Politics of Empowerment: Mapping a Place for Feminism and Postmodernism in Geography. *Antipode* 26:3, 236–154.
- Proctor, James D. (1998a). Geography, paradox and environmental ethics. *Progress in Human Geography* 22:2, 234–255.
- Proctor, James D. (1998b). The social construction of nature: relativist accusations, pragmatist and critical realist responses. *Annals of the Association of American Geographers* 88:3, 352–276.
- Radcliffe, Sarah (1998). Frontiers and popular nationhood: geographies of identity in the 1995 Ecuador-Peru border dispute. *Political Geography* 17: 273–293.
- Raento, Pauliina & Watson, Cameron J. (2000). Gernika, Guernica, *Guernica*? Contested meanings of a Basque place. *Political Geography* 19:6, 707–736.
- Reichert, D. (1992). On boundaries. *Environment and Planning D: Society & Space* 10:1, 87–98.
- Reynolds, David R. (1992). Political geography: thinking globally *and* locally. *Progress in Human Geography* 16:3, 393–405.

- Rodriguez, Joseph A. (1998). Local history, public art and community in an urbanizing suburb. *Ecumene* 5:2, 218–236.
- Rodriguez-Pose, Andrés (2001). Killing Economic Geography with a "Cultural Turn Overdose". *Antipode* 33:2, 176–182.
- Rose, Gillian (1994). The cultural politics of place: local representations and oppositional discourse in two films. *Transactions of the Institute of British Geographers* 1994:1, 46–60.
- Rose, Gillian (1995). Geography and gender, cartographies and corporealities. *Progress in Human Geography* 19:4, 544–548.
- Routledge, Paul (1996). The Third Space as Critical Engagement. *Antipode* 28:4, 399–419.
- Routledge, Paul (1997). The imagineering of resistance: Pollock Free State and the practice of postmodern politics. *Transactions of the Institute of British Geographers* 22:3, 359–376.
- Routledge, Paul (2002). Travelling East as Walter Kurtz: identity, performance, and collaboration in Goa, India. *Environment and Planning D: Society & Space* 20:4, 477–498.
- Ryan, James S. (2002). History and philosophy of geography 1999–2000. *Progress in Human Geography* 26:1, 76–89.
- Samers, Michael (2001). What is the Point of Economic Geography? *Antipode* 33:2, 183–193.
- Sayer, Andrew (1993). Postmodernist Thought in Geography: A Realist View. *Antipode* 25:4, 320–344.
- Sayer, Andrew (2001). For a Critical Cultural Economy. *Antipode* 33:4, 687–708.
- Schein, Richard H. (1997). The Place of Landscape: A Conceptual Framework for Interpreting an American Scene. *Annals of the Association of American Geographers* 87:4, 660–680.
- Schmandt, Michael J. (1995). Postmodern Phoenix. *The Geographical Review* 85:3, 349–363.
- Scott, Allen J. (2001). Capitalism, cities, and the production of symbolic forms. *Transactions of the Institute of British Geographers* 26:1, 11–24.
- Scott Jamie S. & Paul Simpson-Housley (1989). Relativizing the relativizers: on the postmodern challenge to human geography. *Transactions of the Institute of British Geographers* 14:2, 231–236.
- Sharp, Joanne P. (1994). A topology of "post"nationality: (re)mapping identity in *The Satanic Verses*. *Ecumene* 1:1, 65–76.
- Shields, R. (1992). A truant proximity: presence and absence in the space of modernity. *Environment and Planning D: Society & Space* 10:2, 181–198.
- Shurmer-Smith, Pamela (1994). Cixous'spaces: sensuous space in women's writing. *Ecumene* 1:4, 349–362.
- Simon, David (1996). Strategic territory and territorial strategy: the geopolitics of Walvis Bay's reintegration into Namibia. *Political Geography* 15:2, 193–219.
- Simon, David (1998). Rethinking (post)modernism, postcolonialism, and posttraditionalism. *Environment and Planning D: Society & Space* 16:2, 219–246.
- Simonsen, Kirsten (1996). What kind of space in what kind of social theory? *Progress in Human Geography* 20:4, 494–512.

- Slater, David (1993). The geopolitical imagination and the enframing of development theory. *Transactions of the Institute of British Geographers* 18:4, 419–437.
- Slater, David (1997a). Geopolitical imaginations across the North-South divide: issues of difference, development and power. *Political Geography* 16:8, 631–653.
- Slater, David (1997b). Spatialities of power and postmodern ethics – rethinking geopolitical encounters. *Environment and Planning D: Society & Space* 15:1, 55–72.
- Smith, David M. (1997). Geography and ethics: a moral turn? *Progress in Human Geography* 21:4, 583–590.
- Smith, David M. (1998). How far should we care? On the spatial scope of beneficence. *Progress in Human Geography* 22:1, 15–38.
- Smith, David M. (2001). Geography and ethics: progress, or more of the same? *Progress in Human Geography* 25:2, 261–268.
- Smith, Jonathan (1996). Geographical Rhetoric: Models and Tropes of Appeal. *Annals of the Association of American Geographers* 86:1, 1–20.
- Smith, Neil (1990). Geography redux? The history and theory of geography. *Progress in Human Geography* 14:4, 547–559.
- Smith, Neil (1992). History and philosophy of geography: real wars, theory wars. *Progress in Human Geography* 16:2, 257–271.
- Smith, Neil (1994). Geography, empire and social theory. *Progress in Human Geography* 18:4, 491–500.
- Smith, Richard G. (1997). The end of geography and radical politics in Baudrillard's philosophy. *Environment and Planning D: Society & Space* 15:3, 305–320.
- Smith Richard G. & Marcus A. Doel (2001). Baudrillard unwound: the duplicity of post-Marxism and deconstruction. *Environment and Planning D: Society & Space* 19:2, 137–159.
- Smith, Susan J. (1993). Bounding the borders: claiming space and making place in rural Scotland. *Transactions of the Institute of British Geographers* 18:3, 291–308.
- Sparke, Matthew (1994a). White mythologies and anemic geographies: A review. *Environment and Planning D: Society & Space* 12:1, 105–123.
- Sparke, Matthew (1994b). Escaping the herbarium: a critique of Gunnar Olsson's "Chiasm of thought-and-action". *Environment and Planning D: Society & Space* 12:2, 207–220.
- Sparke, Matthew (1996). Negotiating national action: free trade, constitutional debate and the gendered geopolitics of Canada. *Political Geography* 15:6–7, 615–639.
- Squires, Judith (1994). Private lives, secluded places: privacy as political possibility. *Environment and Planning D: Society & Space* 12:4, 387–401.
- Strohmayer, Ulf (1998). The event of space: geographic allusions in the phenomenological tradition. *Environment and Planning D: Society & Space* 16:1, 105–122.
- Strohmayer Ulf & Matthew Hannah (1992). Domesticating Postmodernism. *Antipode* 24:1, 29–55.
- Sunley, Peter (1991). Game theories? Spatial Divisions of Labour and Rational Choice of Marxism. *Antipode* 23:2, 229–339.
- Swyngedouw, Erik (2000). Authoritarian governance, power, and the politics of rescaling. *Environment and Planning D: Society & Space* 18:1, 63–76.
- Swyngedouw Erik, Frank Moulaert & Arantxa Rodriguez (2002). Neoliberal Urbanization in Europe: Large-Scale Urban Development Projects and the New Urban Policy. *Antipode* 34:3, 542–577.

- Symanski, Richard (1994). Contested Realities: Feral Horses in Outback Australia. *Annals of the Association of American Geographers* 84:2, 251–269.
- Symanski, Richard (1998). Honduras: When the Saints Arrive. *The Geographical Review* 88:4, 571–579.
- Symanski, Richard (2000). Good as Gould. *The Geographical Review* 90:2, 248–255.
- Söderström, Ola (1996). Paper cities: visual thinking in urban planning. *Ecumene* 3:3, 249–281.
- Taylor, Peter J. (1994a). The state as a container: territoriality in the modern world-system. *Progress in Human Geography* 18:2, 151–162.
- Taylor, Peter J. (1994b). Review essay. Modern, postmodern and post postmodern. *Political Geography* 13:3, 279–289.
- Taylor, Jonathan (1997). The emerging geographies of virtual worlds. *The Geographical Review* 87:2, 172–192.
- Terkenli, Theano S. (1995). Home as a region. *The Geographical Review* 85:3, 301–321.
- Thrift, Nigel (1991). For a new regional geography 2. *Progress in Human Geography* 15:4, 456–465.
- Thrift Nigel & Andrew Leyshon (1994). A phantom state? The de-traditionalization of money, the international financial system and international financial centres. *Political Geography* 13:4, 299–327.
- Thrift Nigel & Kris Olds (1996). Refiguring the economic in economic geography. *Progress in Human Geography* 20:3, 311–337.
- Thrift Nigel & John-David Dewsbury (2000). Dead geographies – and how to make them live. *Environment and Planning D: Society & Space* 18:4, 411–432.
- Till, Caren E. (1999). Staging the past: landscape designs, cultural identity and *Erinnerungspolitik* at Berlin's *Neue Wache*. *Ecumene* 6:3, 251–283.
- Ó Tuathail, Gearóid (1993). The effacement of place? US foreign policy and the spatiality of the Gulf Crisis. *Antipode* 25:1, 4–31.
- Ó Tuathail, Gearóid (1994a). The critical reading/writing of geopolitics: Re-reading/writing Wittfogel, Bowman and Lacoste. *Progress in Human Geography* 18:3, 313–332.
- Ó Tuathail, Gearóid (1994b). (Dis)placing geopolitics: writing on the maps of global politics. *Environment and Planning D: Society & Space* 12:5, 525–546.
- Ó Tuathail, Gearóid (1995). Political geography I: theorizing history, gender and world order amidst crises of global governance. *Progress in Human Geography* 19:2, 260–272.
- Tuathail, Gearóid Ó (1998). Political geography III: dealing with deterritorialization. *Progress in Human Geography* 22:1, 81–93.
- Tuathail, Gearóid Ó & John Agnew (1992). Geopolitics and discourse: Practical geopolitical reasoning in American foreign policy. *Political Geography* 11:2, 190–204.
- Turner, B.L. (2002). Contested Identities: Human–Environment Geography and Disciplinary Implications in a Restructuring Academy. *Annals of the Association of American Geographers* 92:1, 52–57.
- Unwin, Tim (2000). A waste of space? Towards a critique of the social production of space... *Transactions of the Institute of British Geographers* 25:1, 11–30.
- Valentine, Gill (1993). (Hetero)sexing space: lesbian perceptions and experiences of everyday spaces. *Environment and Planning D: Society & Space* 11:4, 395–413.

- Valentine, Gill (1999). A corporeal geography of consumption. *Environment and Planning D: Society & Space* 17:3, 329–351.
- Valentine Gill & Sarah L. Holloway (2002). Cyberkids? Exploring Children's Identities and Social Networks in On-line and Off-line Worlds. *Annals of the Association of American Geographers* 92:2, 302–319.
- Vincent Peter & Barney Warf (2002). Eruvium: Talmudic places in a postmodern world. *Transactions of the Institute of British Geographers* 27:1:30–51.
- Waage, S.A. (2001). (Re)claiming space and place through collaborative planning in rural Oregon. *Political Geography* 20:7, 839–857.
- Walker, Richard (1995). Landscape and city life: four ecologies of residence in the San Francisco Bay Area. *Ecumene* 2:2, 33–64.
- Warf Barney & John Grimes (1997). Counterhegemonic discourses and the Internet. *The Geographical Review* 87:2, 259–274.
- Waterman, Stanley (1998). Place, culture and identity: summer music in Upper Galilee. *Transactions of the Institute of British Geographers* 23:2, 253–268.
- Watts, Michael J. (1993). Development I: power, knowledge, discursive practice. *Progress in Human Geography* 17:2, 257–272.
- Whitesell Edward A. (1996). Local Strucclles over rain-forest conservation in Alaska and Amazonia. *The Geographical Review* 86:3, 414–436.
- Wilson, Randall K. (1999). "Placing nature": the politics of collaboration and representation in the struggle for La Sierra in San Luis, Colorado. *Ecumene* 6:1, 1–28.
- Wishart, David (1997). The selectivity of historical representation. *Journal of Historical Geography* 23:2, 111–118.
- Yapa, Lakshman (1996). What Causes Poverty? A Postmodern View. *Annals of the Association of American Geographers* 86:4, 707–728.
- Yapa, Lakshman (1997). Reply: Why Discourse Matters, Materially. *Annals of the Association of American Geographers* 87:4, 717–722.
- Yorgason, Ethan (2002). Creating regional identity, moral orders and spatial contiguity: imagined landscapes of Mormon Americanization. *Cultural Geographies* 9:4, 448–466.
- Zelinsky, Wilbur (2001). The Uniqueness of the American Religious Landscape. *The Geographical Review* 91:3, 565–585.

6.4. MUU LÄHDEAINEISTO

- Urry, John (1990). The Critical Potential of Sociology. Speech held on The Annual Conference of the Finnish Sociology Association, 23.3.1990. Manuscript in Finnish by David Kivinen.
- ISI Web Of Knowledge.
- ISI Web Of Science.
- EbscoHost.
- ScienceDirect.

SUMMARY

Previous studies have shown that postmodernity or its derivatives, such as "postmodernism", "postmodernist", or, "postmodernization", are abstract concepts that have become inescapable in both academic and non-academic communities. Some branches of cultural studies view this as a process of societal postmodernization in which western societies are becoming more pluralist. Others regard it with hostility, believing that all scientific progress or emancipation gained by using enlightened and goal-oriented reason will vanish into a variety of different relativist and polyphonic viewpoints associated with postmodern thought. In addition, it is well-documented that obscure concepts and disputed ways of borrowing terms from one field of science from another are part of the early discussions of postmodern thought during the 1980's.

One can say that postmodernism is not, strictly speaking, a monolithic intellectual movement, or a specific school of thought. The origins of the core ideas on postmodernism are common to virtually every social science, and each of these has defined postmodernism in their own terms. This mixture of multiple meanings and variations, however, has had mainly negative side-effects, including the misinterpretation of postmodern thought by heavily criticizing modern ideas, or, in other words, being purely antimodern.

The principal aim of this study is to examine the primary contexts of the concept of "postmodernity" in the field of human geography. As background, this research explores the concept of postmodernity and some confusion which continue to surround it despite, or because of, its popularity. The conceptual links between postmodern thought in art theory, sociology and philosophy are therefore first briefly determined. Although it seems that postmodernism has had the greatest impact on the theory and history of art, it is best thought of as an approach or an attitude rather than a clearly defined concept. In other words, the concept of "postmodernity" is conceived of as a flexible critical category with a range of applications and potential meanings. As a concept, it enables the interpreter to entertain a variety of ideas about the specific characteristics of contemporary phenomena. It is argued that unquestionably either modern or postmodern phenomena - whether theories, works of art or aspects of society - are not awaiting the researcher's objective identification of their interpreter.

This research is based on a total of 2,942 articles gathered from international journals representing the main branches of human geography. All the full-length articles published during the period 1989-2002 in *Annals of the Association of American Geographers*, *Antipode*, *Ecumene*, *Environment and Planning D*, *Journal of Historical Geography*, *Progress in Human Geography*, *Political Geography*, *The Geographical Review*, and *Transactions of the Institute of British Geographers* were read and analyzed. Every textual occurrence of the term "postmodernism", whether in text or footnotes, subheadings or main headings, was registered and categorized according to its logical content. As contextualization, the nationalities and basic scientific lines of thought of the writers were taken into

consideration, and this data was summarized in the appendix of the study. The appendix, comprising the key words of the full-length articles, the nationalities of the writers, and the context of the term "postmodernity" may be a valuable source of reference for anyone interested in contemporary geographical writing. In addition, the appendix identifies the articles in which the postmodern philosophers Lyotard, Baudrillard, Derrida, Bauman and Foucault are mentioned.

As is well-known, postmodern thought has no single dominant exponent or theoretician. Rather, postmodern thought can be said to have at least two mainstream variants depending on what perspective on modern thought is utilized. Firstly, some philosophers think of postmodernity as a set of ideas which characterize disillusionment with modern concepts of absolute truth, exact methods and the optimistic use of reason. According to this viewpoint, disillusionment has fundamentally altered geographical interpretations of the world in a more relativistic direction. In other words, the postmodern attitude has replaced former positivistic-oriented explanation models. According to references made by geographers, certain key ideas evinced by Lyotard, Baudrillard and Derrida can be interpreted to represent this kind of distrust or contemporary break from modernity. According to this viewpoint, geographers have no more direct access to "the truth" than do philosophers or historians. For Lyotard, they are all storytellers, and the narratives they produce are always governed by the protocols of the field in which they work. In this sense, geography, too, is like a game: it has a special language, audience and applications. As such a limited discipline, its explanations of the restructuring of production or regional variations of poverty are interpretations among others, and are of specific value only for other geographers. Comparing the incommensurability of such hypotheses, the question is not about the progress of geography towards "the truth", nor about discovering the best possible mode of representation of the mass consumption of signs. In geographical references Baudrillard was linked with his theories on electronic reproduction and simulations; these forms of copying have gone so far that the concept of spatial originality seems to be irrelevant. Reality is increasingly constructed by signs. In addition to this theory of the apparent obsession with commercial images, or the rise of the mass media, geographers, in a Derridean sense, read maps as texts. This means that the map's codes and symbols can be said to precede the "real" in the sense that they create the order for the world in which we all participate. Generally, it is assumed that any opposition to the "modern" would be modern in itself since it maintains modern reason through categorizing, classifying and systematizing characteristics.

Meanwhile Bauman's and Foucault's versions of postmodernism can be seen as maintaining modern structures of thought. In this light, philosophers have seen postmodernity not as a break, but rather as an intensification or extension of the key features of modernity into our contemporary lives. Geographers interpret this as an event during which most scientific theories are updated with the latest ideas and current innovations in order to achieve efficiency and maximum productivity. Examples of this efficiency may have to do with urban planning, education, map making, or other cultural and scientific changes. Bauman concentrates on facets of everyday life and experiences common to all, insisting that individuals need to learn to live with the risks and problems of modernity. Here capitalist expansion is considered to be the driving force that has created individualized groups of consumers with highly specialized tastes and other interests. In societies with effective surveillance equipment and public talk shows private affairs determine common phenom-

ena. In the context of everyday life, varieties of flexible identities, both social and physical mobility, and modes of self-reflexivity are built on aspects of urban life which have been present since the early days of modern cities; that is for more than one and a half centuries. Foucault has had a multilayered impact on geographical studies, but one of the most popular themes referred to by geographers is the theory that every discourse defines itself by what it excludes. Analogically, wherever one finds discourse one also finds a conflict with those who try to control it. In geography this relates to debates about how histories of geography have been written. Again, it is emphasized that every single interpretation only makes sense within its own boundaries.

This source material was interpreted both by categorizing it into its primary contexts according to its contents, and, if possible, by comparing it to the author's earlier scientific literature. In addition, the references to the five postmodern philosophers mentioned earlier were counted one by one. The process of interpretation proved a challenging task. The primary focus of this study, however, is on the assumption according to which knowledge is inevitably partial and situated so that it has been defined or created from some specific viewpoint. One could say that the background theories and philosophies of the discipline of human geography are set in a dialogue. As a result, three broad contexts and three sub-contexts for each are presented in this study.

The contexts concerning the history of the social sciences are first introduced. It turns out that more than 40 % of the articles deal in some way or another with general questions of the sciences, modes of scientific representation, methods appropriate to explaining polyphonic phenomena, and questions concerning the subject raised by feminism. Especially under the influence of deconstruction, many geographers avoid both the notion of discrete historical periods and the idea that any historical period has a single world view. Discovering hidden assumptions, deconstruction has pointed out to geographers that there is no need for geographical investigation to make use of an inherited set of criteria without ever having to question it. This means that traditional self-evidences concerning, for instance, absolute determinations of space, objective measurements of gender, or regional representations as containers of cultural elements, are replaced by a variety of juxtapositions. Metonyms, metaphors, emplotments, and other linguistic elements are utilized to demonstrate that there are always some phenomena that cannot be interpreted in a purely objective way. In geographical writing, the validity of seeing writers as the main authors who give meanings to their texts is not taken for granted. In postmodern geographical thinking geographical representations are not progressive, moving towards a state of complete knowledge.

The context group which covers somewhat more than 30 % of the articles considers purely disciplinary matters of geography. Internally, the concept of postmodernity is combined mostly with the traditions of human geography. The most obvious effect of postmodern readings of geographical traditions is as follows: there are to be found several objects of reality that can be represented with at least two representation modes. Thus, the postmodern defined by the state of "betweenness" is evidently in some relation to the modern. Third spaces, heterotopias, cyberspaces, urban montage-like urban spectacles and virtual flows of global images among other things indicate incommensurable modes of understanding. Fields of knowledge always set a necessary limit on what can or cannot be validly said. Any geographical discourse is defined by the concepts and methods available

to its practitioners, and as such prevents meanings from ever spinning off in inappropriate directions.

The remainder of the classified contexts covers a total of 26 % of the data. The common feature in this variable set of contexts is that they either address contemporary societal trends, or that the actual context was not clearly argued. Thus general argumentation theory is used to indicate some modern argument failures present in the geographical texts. Unclear argumentation can on the one hand illustrate the various or even contradictory ways of understanding the contents of this complex concept; on the other hand it demonstrates the careless use of notions in a broader sense typical for young and synthetic human geography. In addition to pointing out these ambiguous references, the last contexts depicting global changes around us are introduced. It has been noted that in both of the contexts concerning changes of geopolitics and economic globalization, representations and data become commodities circulated electronically in virtual networks. These transcend national boundaries, and a vast network of multinational business corporations holds more power than individual nation-states. Possibly these pluralistic, variable sets of contexts give us a more profound understanding of the characteristics of postmodernity.

This contextual division of the history of the social sciences, internal disciplinary matters of geography, and also other contexts, is by no means exhaustive. Quite the contrary, this study argues in favor of three ideas which are by no means novel or exceptional in scientific discussions. These arguments have been obtained by placing all the aforementioned contexts in a reciprocal and intertextual dialogue. Firstly, due to its tendency to set binary categories, absolute truths, or inflexible assumptions concerning the approaches to relevant representation, even postmodern thought heavily criticizes some forms of modern thinking. As a result, the rigid distinction between purely "modern" or "postmodern" viewpoints is superfluous. Geographical texts concerning postmodernity can be understood analogically with some ancient philosophical questions applied to the field of human geography. To mention a few: relations between entities and particularities, objectivity and subjectivity, scientific and artistic representations, roles of explanation and depiction, or idealism and materialism, are present when aspects of postmodernity are understood. In short, postmodern modes of representations remind us of old questions regarding the primary functions of science and its role, whether seen as cumulative or erratic. Secondly, it is argued in this study that postmodern thought can best be understood as events in which objects which manifest different kinds of betweenness - whether concerned with urban spaces, spectacle-like happenings, or information flows in cyberspace, are taken as objects of geographical theorizing. Thirdly it is claimed that the definition of the specific target of human geography has become more difficult than ever. This is mainly a result of the postmodern critique of modern modes of representation based on the strict rule stating and categorizing by exclusion. This is rendered concrete in the attempt to determine the position of human geography among the other sciences. It has become apparent that in postmodernism there are no rules to define for us exactly what the limits, purpose, and status of geography are.

LYHENTEET

M= Pääotsikko (Main Heading), **S**= Alaotsikko (Subheading), **T**= Tekstiesintymä (Text)

Viittaukset postmodernin teoreettikkoihin:

Bd= Jean Baudrillard, **Bm**= Zygmunt Bauman, **D**= Jacques Derrida, **F**= Michel Foucault, **L**= Jean-François Lyotard

Toimiala:

A

Graduate School of Architecture and Urban planning, The Cooper Union for the Advancement of Science and Art, Department of Architecture, Department of Communication Arts, Department of Architecture and Environmental Planning, College of Architecture and Urban Affairs, Landscape Architecture, Art in Photography and Videography.

COL

Queen Mary and Westfield College, King's College, West Georgia College, Downing College, Corpus Christi College.

COM

School of Communication Studies, School of Cultural and Communication Studies.

CUL

Cultural Studies, American Culture, Cultural Interpretation, Contemporary Studies, School of Continuing Studies.

DEV

Centre for Developing Areas Research, Centre of West African Studies, Interuniversity Centre for Latin American Research and Documentation, Latin American Center, International Economic Development Group, Asian and International Studies, Latin American Research and Documentation, Latino Studies, Sustainable development, Information network, Overseas development, Rural development, African Studies, Asian Studies.

E

Department of English, Department of Literatures in English, English and International Studies, Languages, Literatures, Department of German Languages.

ENV

Environmental and Biological Studies, Environmental Psychology Program, Institute of Earth Studies, School of Environmental Planning, Environmental History, Department of Environmental Analysis, Institute of Terrestrial Ecology, Climatic Research, Forest Ecology, Science and Environment, Marine Affairs, Environmental Management, Ecology, Environmental Policy, Biology, Renewable Resources, Natural Resource Laboratories, Horticulture, Botany, Environment Construit.

G

Department of Geography, Department of Geosciences, Department of Political Sciences, History and Geography, National Center for Geographic Information and Analysis, School of Geography and Oceanography.

H

Department of History, Heritage Studies, Urban history, Medical history.

MED

School of Rehabilitation Medicine, Department of Epidemiology, Occupational Therapy.

O

Others such as Gullain School of Individualized Study, Centre for Public Sector Research, Centre for Regional, Social and Economic Research, Department of Design, Housing and Apparel, Center for Housing Research, Applied Population Research Unit Research, Planologisch Demografisch Institut, Independent Scholars, Universities, Division of Humanities, Shinsenri Higashimachi, Espaces Temps, Labour Institute, Women Working Worldwide, Globalization, School of foreign service, Applied Cognition Faculty, International Livestock Resource Institute, Department of Geological Sciences, Children Centre, Employment Research, Quaternary Sciences, Economics, Interdisciplinary Studies, Agronomie, Human Ecology, Applied Sciences, National Laboratory, American and New England Studies, American Indian Studies, Women's Studies, MIT Scholar, Rehabilitation Sciences, Canadian-American Center, Land of Israel Studies, UN Secretariat, Near and Middle East Studies, Arabic Literature, School of European Studies, IPIE, STRATES/CNRS, Humaines d'aquitane, Archaeology, Mathematics, Education.

P

Department of Political Science, International Relations, School for Policy Studies, Department of Government, Centre for Public Sector Research, Centre for Public Studies, Graduate School of public and International Affairs, Political Sciences & Political Affairs, Institute of public policy, International Studies Program, Department of Criminal Justice, Department of Law, Jurisprudence, and Social Thought (at Amherst College), Heinz School of Public Policy and Management, Dep. of International Studies, Public administration, Government Law, Business and Public Policy, Policy, Planning and Development, International Service.

PH

Department of Philosophy, History of Science, Philosophie und Geschichtswissenschaft.

SO

Faculty of Social Sciences, Sociology, Anthropology, Committee on Social Theory, Department of Applied Social Studies, Department of Social Administration, Social Science and Management, Human Sciences and Social Relations, Social and Historical Studies, Behavioral and Social Sciences, Behavioural Studies, Faculty of Human and Social Development, Social and Policy Sciences, Department of Sociology and Metropolitan Studies, Galilee Center for Social Research, Social Policy Research Unit, Rural Sociology.

TEC

University of Science and Technology, Institute of Real Estate, Department of Estate Management, Project on Regional and Industrial Economics, School of Management and Economic Studies, Management School, Centre for Research into Innovation, Culture and Technology, Economies et Societes Industrielles, School of Engineering, Regional, Social and Economic Research, Center for Research on Innovation and Competition, Industrial Relations, Computing and Telecommunication Division, Department of Economics and Management, Virginia Polytechnic Institute, Department of Business and Management, Policy Technology.

UR

Urban and Regional Studies, Urban and Regional Planning, Department of Urban Affairs and Planning, School for Advanced Urban Studies, Urban Planning and Policy Department, Centre for Urban and Regional Development Studies, Nordiska Institutet för Samhällsplanering, Danish Building Research Institute, Faculty of Built Environment, Department of Town and Country Planning, Department of City and Regional Planning, School of Built Environment, School of Urban and Public Affairs, Department of History and Urban Studies, Graduate program in Community and Regional Planning, Landscape, Environment and Planning, Planning, Urban Frontiers Program.

Toimialapaikan sijaintivaltio:

AR= Armenia

AU= Australia

BE= Belgia

BH= Bosnia & Herzegovina

BR= Brunei

BZ= Brasilia

CA= Kanada

CI= Norsunluurannikko (Côte d'Ivoire)

CH= Kiina

DK= Tanska

DO= Dominikaaninen tasavalta

EE= Viro

EQ= Ecuador

ES= Espanja

FR= Ranska

FI= Suomi

GE= Saksa (sis. ent. Länsi-Saksa)

GR= Kreikka

HG= Hong Kong

IA= Intia

IL= Israel

IN= Iran

IR= Irlanti

IT= Italia

JP= Japani

KE= Kenia

KO= Korea

MX= Meksiko

NG= Nigeria

NF= Niger

NL= Alankomaat

NO= Norja

NZ= Uusi-Seelanti

PA= Pakistan

PH= Filippiinit

RU= Venäjä

SA= Etelä-Afrikan tasavalta

SG= Singapore

SO= Slovenia

SE= Ruotsi

SL= Sri Lanka

SW= Sveitsi

TH= Thaimaa

TW= Taiwan

UK= Iso Britannia

UN= Unkari

US= Yhdysvallat

?= Erimoitettu

AAAG 80 (1990): 1, 1-145			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. CA	T	Representation	G
Keywords: Gaia, geography, humanism and Global Concern by Buttimer			
2. US+UK			G
Keywords: International Agricultural Research, sustainability, mapping			
3. US			G
Keywords: Drought impacts and land tenure in Sonora, Mexico			
4. CA			G
Keywords: Housing tenure in Montreal and Toronto			
5. US	T	Representation	G
Keywords: Art and science in the Cultivation of Landscape values			
6. US			G
Keywords: Roger Bacon's Terrestrial Coordination System, medieval world maps			
Σ= US (3½)+CA (2)+UK (½)			

AAAG 80 (1990): 2, 163-284			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			G
Keywords: The feminization of poverty in the USA, welfare			
2. US			G
Keywords: Homelessness women in L.A., social networks			
3. US			G
Keywords: Black out migration from L.A., household structure			
4. US			G
Keywords: Black ghetto, Mississippi, War on poverty			
5. US			G
Keywords: Neighborhood Change, locality and perception, San Diego			
6. US			G
Keywords: Commercial Cities of Boston and N.Y., elite classes			
Σ= US (6)			

AAAG 80 (1990): 3, 327-446			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			G
Keywords: Fluvial dynamics of the River Puerco			
2. US			G
Keywords: Lake acidification			
3. US			G
Keywords: Snow-avalanche paths, influences, Rocky Mountains, GIS			
4. US			G
Keywords: Manufacturing investments of the USA, competitive strategy			
5. US			UR
Keywords: Merchant Wholesalers, high-tech, agglomeration			
6. UK	T	Economics	G
Keywords: Geographical Imagination, space, time, Harvey			
7. US			G
Keywords: Realism and Fantasy in Art, history and geography			
Σ= US (6)+UK (1)			

AAAG 80 (1990): 4, 504-617			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			G
Keywords: Presidential speeches in 1946-87, cognitive maps, globalism			
2. US			G
Keywords: Territorial claims, interstate conflict			
3. US			G
Keywords: "Maquiladora" locations, dependency development, transnationals, Mexico			
4. US			G
Keywords: Brazil's National Housing Bank, spatial policy			
5. US			G
Keywords: Surface temperatures and Mid-tropospheric flow, Monte Carlo test			
6. US			G
Keywords: Rainfall patterns, climatic change			
Σ= US (6)			

AAAG 79 (1989): 1, 1-145			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			G
Keywords: Medical geography, diffusion of AIDS, spatial diffusion			
2. US			MED
Keywords: Spatial diffusion of HIV in the USA			
3. US			ENV
Keywords: Human mortality and weather relationships, acclimatization			
4. US			G
Keywords: Riparian vegetation, fluvial geomorphology, Colorado			
5. US			G
Keywords: Historical Geography, National Geographic Society			
6. US			G
Keywords: Cultural Ecology, specialization, synthesis			
7. US			G
Keywords: Cognitive maps, procedural knowledge, spatial thought			
8. AU			G
Keywords: Rent Gap Hypothesis, gentrification, state agency			
Yht. 8= US (7)+AU (1)			

AAAG 79 (1989): 2, 165-308			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. CA			G
Keywords: Newton and Geographia, Newtonian-Cartesian controversy			
2. CA	F		G
Keywords: Rise of the modern French Discipline of geography until 1850, paradigms, disciplinary history, nature of geography			
3. US			G
Keywords: Old Testament, human domination over nature, environmental crisis			
4. US			G
Keywords: Aesthetic experience by Tuan, landscape			
5. US			G
Keywords: Urban pollution, numerical modeling, solar radiation			
6. US			G
Keywords: Polarized economic regions in sub-Saharan Africa, structural adjustment, fronts and forces			
7. US			G
Keywords: Rural economic restructuring in China, reforms			
8. US			G
Keywords: Spatial restructuring in South China, core-periphery			
Σ= US (6)+CA (2)			

AAAG 79 (1989): 3, 329-456			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			G
Keywords: Developed vs. Developing countries, labor force, models			
2. US			G
Keywords: The repatriation of Afghan Refugees, military conflict			
3. US			G
Keywords: Landlessness and migration in Nepal, upward mobility			
4. US			G
Keywords: Commercialization in Philippines, tribal economy			
5. US			G
Keywords: Subsistence agriculture in Cape Breton Island in the 1800's			
6. US			G
Keywords: Late Holocene Climate Change in Pedernales River, Texas			
Σ= US (6)			

AAAG 79 (1989): 4, 501-592			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. AU			G
Keywords: Leased Networks and International business			
2. US			G
Keywords: Information flows in the USA, intermetropolitan links			
3. US			G
Keywords: Use and abuse of the Public Land Laws in California			
4. US			G
Keywords: Transport of hydraulic gold in California, fluvial geomorphology			
Σ= US (3)+AU (1)			

AAAG 81 (1991): 1, 1-151		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US			Sister Cities, transnationalism, citizen diplomacy		G
2. US			The New England Village as Settlement Ideal, elitist construction, village as geographical metaphor, Romanticism		G
3. US			Manufacturing Plant Closure Selections, industrial location		G
4. US			Part-Ownership and Farm Enlargement, land rental		G
5. US			Residential Mobility in Phoenix, unstable stayers		G
6. US			Blowgun and its implications for early transoceanic contacts		G
7. US			Urban social movement, Shantytown Health Care, NGOs, commodification, Chile		A
8. FI			Spatial diffusion of HIV in Finland		G
$\Sigma=US (7)+FI (1)$					

AAAG 81 (1991): 2, 181-227		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	T	Urban planning		Socio-cultural and Economic change in Washington, DC, postmodern architecture, gentrification, modern architecture, urban landscapes	G
2. US	M	Representation	Bd, F, D, L	Language, strains of modernism	G
3. US+CA				Occupational segregation of women, gender, social contacts	G
4. US				Growth of business and professional services in the USA	G
5. US				Human influence on Southwestern pine forest, climate	G
6. US				Aeolian transport and deposits	G
7. US				Development of Expertise in geography, Piaget, education	G
$\Sigma=US (6)+CA (1/2)$					

AAAG 81 (1991): 3, 1-371-514		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Industrial exports from U.S. regions, transport costs	G
2. US				Competitive advantage in California and Japan, comparative analysis	G
3. US				Coastal sediments, human impact	G
4. US				Podsol soils, soil geography, forest hydrology	G
5. US				Agricultural change in Peru, regional political ecology	G
6. US				Population collapse in the 1500's Mexico, system dynamics simulation	G
7. US				Social reproduction in rural Sudan, environmental knowledge, socioeconomic change, household labor	G
$\Sigma=US (7)$					

AAAG 81 (1991): 4, 581-696		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Minority-group aspirations, cultural conflict, government policy, nationalism	G
2. US				Human-relatedness, ethnic groups, Philippines	G
3. US				Coal export planning decisions in the USA, scenarios	G
4. US				Spatial ontology, sociospatial dialectic, realism, types of explanation	PH
5. CA			F	Power, modernity and historical geography, "givenness", structuration, life-world, discourse	G
6. US			F	Narrative-descriptive approach by Tuan, linguistics	G
$\Sigma=US (5)+CA (1)$					

AAAG 82 (1992): 1, 3-151		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Fin-de-Siècle Marxism and geographical determinism, Friedrich Ratzel, environmentalism	G
2. US				Family and employment behavior in Indonesia	G
3. US				Regional differences in Strike rate 1971-77 in the USA	G
4. US				Interregional migration and age composition in the USA	G
5. CA+US				Interregional interaction models, spatial interaction model	G
6. US				V vector correlations in geography, statistics	G
7. US	T	Representation	Bd	Television as gathering place, modernity, ideology	G
8. US+CA+AU+US				Radiocarbon dating, desert, human migration	G
$\Sigma=US (7)+CA (1/2)+AU (1/4)$					

AAAG 82 (1992): 2, 187-288		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Paleogeography and continental drift, astenosphere	TEC
2. US				Earthquakes and homeowner's response, natural hazards, GIS	G
3. US				Route learning, children, spatial knowledge, cognitive maps	G
4. US				Environmental learning theory, cognitive maps	G
5. US				Conopleth maps, interactive graphics, cartography	G
$\Sigma=US (4)+CA (1)$					
Note! Commentary: responses to Curry					

AAAG 82 (1992): 3, 345-565		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Pre-Columbian agriculture, diffusion, colonial landscapes, myths, Americans before and after 1492	G
2. US				Landscape and the Pristine myth, 1494, vegetation change	G
3. US				North American native agriculture, shifting cultivation	G
4. US				Landscape of cultivation, Amerindian agriculture	G
5. CA				Depopulation in colonial Spanish America, Old World disease	G
6. GE				Spanish colonization and Indian property in Mexico until 1620	G
7. US				Identity in post-Conquest Andes, agropastoralism, Hispanic diffusion	G
8. US				Pioneers of providence (1492-1792), urbanization	G
9. US				The early exploration of eastern North America until 1543	G
10. US			Bd	Indigenous maps from New Spain, 1580, European imperialism, anticipatory geography, iconography	G
11. US				Geography and the New World, ethnography, landforms	G
$\Sigma=US (9)+GE (1)+CA (1)$					
Note! special issue on the Americans before and after 1492					

AAAG 82 (1992): 4, 587-695			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US	T	Representation	G
2. US		Keywords Sustainable tourism, pragmatic approach by John Dewey	G
3. US		Keywords Adventure travel, Nepal and tourism South Africa's Homelands and reform, Apartheid, social differentiation	G
4. US+IL		Keywords Israel's ideological struggle over the administered territories, place names, symbols, landscape transformation, essentialism	G
5. US		Keywords Relationship between the USA and Soviet Union since WWII	G
Σ= US (4½)+IL (½)			

ANNALS OF THE ASSOCIATION OF AMERICAN GEOGRAPHERS VOL 83 (1993)			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US	T	Representation	G
2. US	T	Representation	G
3. US		Keywords Carl Sauer, landscape and cultural geography, superorganisms	G
4. CA		Keywords Shopping centers, spatial systems and retail built economy, pseudoplaces, signification, heterotopia interpretation	G
5. US		Keywords Stock ownership, corporate influence, bank control theory	G
6. US		Keywords Landscape ideals and London, urban morphology, 1700 s	G
7. US		Keywords Shelter belts, landscape, biogeography, New Zealand	G
Σ= US (6)+CA (1)			

AAAG 83 (1993): 2, 207-367			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US	T	Representation	G
2. CA		Keywords Industrial cities, pollution, downtown iconography	G
3. CA		Keywords Spatial entrapment of women, suburban office locations	G
4. US		Keywords Immigration, ethnicity, class relationships, urbanization	G
5. UK		Keywords Personal contacts, subcontracting, Hong Kong, China	G
6. US		Keywords Trade and reforms in China	G
7. US		Keywords Refugees and agrarian change in postcolonial Eastern Sudan and Eritrea	G
Σ= US (4)+UK (1)+CA (2)			

AAAG 83 (1993): 3, 389-514			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords Migration and urban growth, transnational flows, urban growth, long waves	SO
2. US		Keywords Diversity in birth rates, demographic character	G
3. US		Keywords Venture capital, investments and regional industrialization	G
4. US		Keywords Plant demography and grazing in Sonoran desert	G
5. US		Keywords Grand Canyon sandbars, coastal geomorphic theory	G
6. US		Keywords Regions as organisms in Vidalian geography, regional geography, Lamarckism, neo-Kantism	G
Σ= US (6)			

AAAG 83 (1993): 4, 568-717			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords Acid deposition, marble deterioration, rock weathering	G
2. US		Keywords Native grasses in the 1800's, grass cover maps	G
3. US		Keywords Conifer forests, disturbance, California	G
4. US		Keywords Land degradation, desertification, stability theory	G
5. JP		Keywords Spatial diffusion of innovations, electricity industry	G
6. US		Keywords Migration, life-cycles, separation of relatives, adult children	G
7. US		Keywords Social constructions of built environment, ageism	G
8. NZ		Keywords Intellectual property, wine appellation, territoriality	G
Σ= US (6)+JP (1)+NZ (1)			

ANNALS OF THE ASSOCIATION OF AMERICAN GEOGRAPHERS VOL 84 (1994)			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords Sediment sinks in Southern Minnesota, alluvial fans	O
2. US		Keywords High Plains of Kansas, population and nature	G
3. US		Keywords Multi-regional demography of Canada, language groups	G
4. US	T	Keywords Transformations of social geography, Postmodern city, associations, meetings	G
5. US		Keywords Inform-intensive services of N. Y., globalization, uncertainty	G
6. US		Keywords Biodiversity, carrying capacity, philosophy of human geography, human-nature theory	G
Σ= US (6)			

AAAG 84 (1994): 2, 175-294			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords The national content standard of geography in the USA, geography experts, education, geographic expertise	G
2. CA		Keywords Art and geography, schizophenic artist, symbolism, Wöflin	G
3. US		Keywords Knowledge-based industry, product innovation, regional capacity	TEC
4. US		Keywords Political culture, abortion services	G
5. US	S	Keywords Feral animals of Australia, contested realities and the postmodernist condition	ENV
6. UK		Keywords Cartography, gaze, modernism, One-world images of Apollo	G
Σ= US (4)+CA (1)+UK (1)			

AAAG 84 (1994): 3, 351-479			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords Nazi Party, spatial statistics, Weimar Germany	G
2. US	T	Keywords U.S. foreign policy, deterritorialization, geopolitical vertigo, the new geopolitical world order by Tuathail	G
3. US		Keywords Copper industry, restructuring, vertical integration, Arizona	G
4. US		Keywords Cognitive structures, neural networks, spatial prototypes	G
5. US		Keywords GIS, spatiotemporal representations, time geography	G
6. US		Keywords Dynamic modeling of flood flows, fluvial geomorphology	G
Σ= US (6)			

AAAG 84 (1994): 4, 557-696			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Agroecosystems and intensive wetland agriculture, Mesoamerica	G
2. US		Multinational societies and national identity in Canada, nationalism, territoriality	G
3. US		Third World forced migration, refugees	G
4. US		Air pollution, ozone, climatology, Ohio River Valley	G
5. US		Riparian vegetation and environment in California	G
6. US		Mass flux equilibrium, geomorphology	G
$\Sigma =$ US (6)			

ANNALS OF THE ASSOCIATION OF AMERICAN GEOGRAPHERS VOL. 85 (1995)			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Aeolian processes, coastal dunes, geomorphic model	G
2. US		Estuarine beach, ocean waves, weather systems, Delaware Bay	SO
3. US		Conceptual model of weathering, desert geomorphology, periglacial soils	G
4. US		Fire ecology, vegetation history, disturbance	G
5. US		1890's environmentalism, steel industrial restructuring	G
6. US		Democracy, electronic space, spatial contradictions, homelessness, social movements, people's park, end of public space?	G
7. US		Computer simulation, map-based learning, orientation	G
$\Sigma =$ US (7)			
Note: Forum: Gregory's Geographical imaginations			

AAAG 85 (1995): 2, 233-338			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Diet, kwashiorkor, infants, poverty, protein gap	G
2. UK		Historical geography of migration, rural-industrial transition, Welsh migration	ENV
3. US	F	Communication, space, place, structuration, time-geography, forms of globalization, personal boundaries	O
4. US		Southern High Plains, lunettes and playas, GIS	G
5. US		Port Huron moraine, geomorphologic landforms	G
6. US		Riparian vegetation succession on the River Animas	G
$\Sigma =$ US (5)+UK (1)			

AAAG 85 (1995): 3, 409-568			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Geography education program, institutes	G
2. US		Post-Mao regional policy, uneven development, reforms of China	G
3. US+ CH+ CH		Land stabilization, loess plateau in China	G
4. US		Airline industry privatization, NIC-countries, state	G
5. US		Environmentalism, Nazi Germany, highways, landscapes, antimodern aestheticism, rationalization	E
6. CA		Industrial Belt, harvesting machinery in 1830-1910	G
7. US		Climate change, North Central USA	G
$\Sigma =$ US (5)+CA (1)+CH (2)			

AAAG 85 (1995): 4, 641-730			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Hazardous siting, environmental justice, race, toxic chemicals	P
2. US		Ground water, High Plains	G
3. US		Blowing dust in High Plains until 1989, soil erosion	G
4. US	F	Colonial settlement planning, symbolic landscaped of India	G
5. US		Demographic and spatial selectivity of migration, immigration reform, undocumented migration, Mexico	SO
$\Sigma =$ US (5)			

ANNALS OF THE ASSOCIATION OF AMERICAN GEOGRAPHERS VOL. 86 (1996)			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US	T	Representation	G
2. US	F	Rhetoric, prejudices, tropes, metaphors, metonyms, synecdoche and geographic discourse, geography as irony, Doel	G
3. US	F	Iconology, landscape, semiotics, Shay's rebellion and memorial, post-structuralism, intertextuality, deconstruction	G
4. US		Heteropatriarchy, spatial archaeology, Islam, West Africa, making Foucault's archaeology spatial	P
5. US		Gold trade, urban development, water resources and Morocco	G
6. US		Landowners, US, public recreation and rural districts	G
$\Sigma =$ US (6)			

AAAG 86 (1996): 2, 187-342			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Alluvial fans, climatic change, Death Valley	G
2. US		British Colonial Office, bureaucracy, environmental determinism, imperialism, Caribbean	TEC
3. US		Apartheid, desegregation, Cape Town, informal settlement, the politics of representation	G
4. UK		Ethnic cleansing, the 1948 War in Israel-Palestine, cultural landscape transformations, depopulated villages	G
5. US		Worker welfare, industrial policy, local developments	G
6. US		Craft industries in L.A., flexible specialization	G
7. US		Expert knowledge, interpolation, statistical surface	G
$\Sigma =$ US (6)+UK (1)			

AAAG 86 (1996): 3, 387-582			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Climatic and vegetation change in sage-brush steppe, Oregon	G
2. UK		Cereal and root crops, food consumption	G
3. US		Collective agriculture and state hegemony in Eastern Germany until 1989, farmland privatization	G
4. US		Population redistribution in Egypt	A
5. HG		Kaleidoscope economies, competition, regional development	SO
6. US		Industrial restructuring, coal flows	G
7. US		Aging, seasonal migration, journeys	G
8. IR	T	Representation	G
9. US	F	National identity, historiography, heritage industry, Ireland, representing the past in the landscape, textual strategies, narratives	P
$\Sigma =$ US (6)+UK (1)+HG (1)+IR (1)			

AAAG 86 (1990): 4. 630-766			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. DK		References	Keywords
			Landscape aesthetics, nature, fascist landscape, law and cultural geography
2. US			Bluff settlement, intensive agriculture, terra preta, Amazonia
3. CA			Royal Botanic Gardens, sugar cane variations, impertums
4. UK	M	Methods	Postmodern Discourse Theory
5. US			World trade, trade theories Africa, representing Africa
6. CA			Liberalism, cities and growth
Σ= US (4) +CA (1)+ DK (1)			
Note: Editorial (pp. 767-779)			

ANNALS OF THE ASSOCIATION OF AMERICAN GEOGRAPHERS VOL. 87 (1997)			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Keywords
		D, F	Postcolonial theory, post-structuralism, traditional culture of British Columbia, representations of nature
2. US			USA and Japan as foreign-aid donors, the post Cold War
3. US			External technical service consumption in N.Y.
4. US		F	Cartographic representation, perspective plans of Istanbul
5. US			Color schemes and selection of cartography
6. US			Floods and levees of Mississippi River, wetlands
Σ= US (6)			

AAAG 87 (1997): 2. 197-345			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Keywords
			Geomorphology, sedimentation, erosion and human agency
2. US			Flexible specialization, vertical integration, water fabricating
3. US			Core-periphery deregulation of airline industry
4. CA+UK			Trading blocs, multilateralism, post-Fordism, nation states, regionalism, globalization
5. US			Development measurements, complex system theory
6. UK			Confictual national and global interpretations of space, genius loci, creation of new representational places, Acropolis
7. UK	T	Methods	Metaphors of displacement, post-structuralism, disease, practice
Σ= US (4) UK (2/2)+CA (1/2)			

AAAG 87 (1997): 3. 411-531			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Keywords
			Cartography, map design, mortality, epidemiology
2. US			Migration, baby boom, economic cycles
3. US			Information inputs, informal networks, market intelligence
4. US			Lithology, channel slope, stream power, Wisconsin
5. US			Land reclamation, political ecology, gender, environmental intervention
6. US	T	Representation	Landscapes of contradiction, place, literature, paradox of modernity
Σ= US (6)			

AAAG 87 (1997): 4. 579-699			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Keywords
			Rural reforms, market socialism, political ecology, China
2. US			Hydrogeographic modeling, revegetation
3. UK	T	Representation	Joseph Beuys, aesthetics, contradictory of modernity
4. US		F	Genealogy of landscape, interpretation, social life
5. US			Geodemographies, surveillance, law, technological change
Σ= US (4)+UK (1)			

ANNALS OF THE ASSOCIATION OF AMERICAN GEOGRAPHERS VOL. 88 (1998)			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Keywords
			Cultural hegemony, colonialism, Africa
2. UK			Italian monuments, fascism, urban rhetoric
3. US	M	Urban planning	Postmodern urbanism
4. UK	T	Methods	Skepticism in methodologies of economic geography
5. US			Virtual place, cyberreality, network topologies, computer networks, structuration theory, media
6. US			Agricultural intensification, Bronze Age, environmental impacts, urbanism
7. US			Eolian sand formations, Holocene, Great Plains
Σ= US (5)+UK (2)			

AAAG 88 (1998): 2. 183-276			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US+CA +UK+CA		References	Keywords
			Climatic warming, tree-line and tree rings in Canada
2. UK	T	Concept of space	Public space, N.Y. City in the 1800's
3. US			China, marriages, marriage agency, migration
4. UK			Race discrimination, mortgage, neighborhood contingency
Σ= US (2/2)+UK (1/2)+CA (1/2)			

AAAG 88 (1998): 3. 325-517			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US	T	Representation	Keywords
		Bm, F	Social construction of nature, critical realism, relativism, pragmatism, nature and wilderness
2. UK	T	Economics	Environmentalism, New Western history, commodification of nature, social justice
3. US		F	Legal pluralism and political ecology in Rajasthan, India
4. US+CA			British women travel writers, strategies of representation, Mormons, postcolonial studies
5. US		D, F	Political geography, cartography, national state, postcolonial theory, imperial nostalgia
6. US			Unions, economic restructuring, Fordism, globalization, U.S. Midwest
Σ= US (4/2)+UK (1)+CA (1/2)			

AAAG 88 (1998): 4, 545–698			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Measures of democracy, space-time autocorrelation, spatial diffusion, political change, Latin America and Africa	G
2. US+US+UK		Spatial competition, disequilibrium, Marxian vs. Neoclassical approaches and models	G
3. US		Spatial entrapment of women, survival strategies, gender, racism	G
4. CA	F	Urban theory of suburbs and structures, representation	G
5. US		Pediatric blood lead level, lead poisoning	G
6. US		Sediment delivery, enlarged channels	G
$\Sigma = \text{US (4\%)+CA (1)+UK (1/2)}$			

ANNALS OF THE ASSOCIATION OF AMERICAN GEOGRAPHERS VOL 89 (1999)			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Geographic theory of morality, instrumental and intrinsic geographical judgments	G
2. US	Bd, F	Shopping malls, commodity aesthetics, heterotopia, hyperreality, fetishisms, allegory, Benjamin	G
3. US	F	The Aloha State of Hawaii, place names	DEV
$\Sigma = \text{US (3)}$			

AAAG 89 (1999): 2, 191–337			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. NI		Land-use change in the Sahel, livestock, political ecology	O
2. US		Land-cover change in New Jersey Pine-lands Biosphere Reserve, buffer zones, GIS	G
3. US		Erosional instability of sandbars in the Colorado River	G
4. US		City systems and industrial market structure, barriers to exit	G
5. US		Coping and resistance systems among Jamaican Data-entry operators, industrial restructuring	G
6. IL		Arab industrial markets in Israel, network decomposition	G
$\Sigma = \text{US (4)+NI (1)+IL (1)}$			

AAAG 89 (1999): 3, 377–534			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Myth and postcolonial development, landscape transformation in Mexico	G
2. UK		Environmental history of West Central Mexico, colonial archives	G
3. UK		Environmental change in the Kalahari, soil hydrochemistry	G
4. UK		Moderity and hybridity, modernization as geographical project, Spain, political ecology, water resources	G
5. US		Self-organization in landscapes, earth-surface system, entropy	G
6. US		Victorian Englishwomen's heroic adventures in the 1800's, travel writing, tropes of imperial conquest	G
7. US		Sex-related differences in geographic spatial abilities, gender	G
$\Sigma = \text{US (4)+UK (3)}$			

AAAG 89 (1999): 4, 571–676			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Political economy of redistribution, inequality, industrial structure, locality, macrolevel theory	G
2. US		California Ghost Town, authenticity, landscape	G
3. US		Labor location, von Thünen, agricultural intensification, land quality and sustainable development	SO
4. US		Geographical variation in newspaper coverage of the spotted owl conflict, environmental reporting	G
$\Sigma = \text{US (4)}$			

ANNALS OF THE ASSOCIATION OF AMERICAN GEOGRAPHERS VOL 90 (2000)			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Environmental racism, white privilege, suburbanization, uncontrolled toxic waste sites, L.A.	G
2. UK		Contextual neighborhood effects in Great Britain, voting	G
3. US+CI		Ivorian savannas, national environmental action plans, herding, World Bank	G
$\Sigma = \text{US (1/2)+UK (1)+CI (1/2)}$			
Note! Millennial essays 96–178			

AAAG 90 (2000): 2, 215–321			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords	Field
2. US		Family, racist-oidipal hysteria, white supremacy, unconscious, post-structuralism	P
3. US		Endangered species act, Southern California, property rights	G
$\Sigma = \text{US (3)}$		Land use in Kerala, India, GIS	SO
Note! Millennial essays II, 322–403			

AAAG 90 (2000): 3, 443–572			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords	Field
2. FR		Digital evaluation models, GIS, glacial geomorphology	G
3. US		Deforestation in Cameroon, landscape model	G
4. US		Andes, social movements, poststructural critique, place	G
5. US		Just-in-time production, worker solidarity, labour unions	G
$\Sigma = \text{US (4)+FR (1)}$		The cathedral of Christ the Saviour in Moscow, history and significances	G

AAAG 90 (2000): 4, 653–758			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. HG		Keywords	Field
2. UK	F	Auto industry in China, restructuring, embedded globalization	G
3. US	T	New economy, performing cultures, innovations, space	G
4. US		Agricultural communities of Midwest	G
5. UK		Hazards, vulnerability of places, GIS, geography as human ecology	G
$\Sigma = \text{US (2)+HG (1)+UK (2)}$		Natural hazards and risks, institutional analysis, Vietnam	ENV

AAAG 91 (2001):1, 28–199	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Dendroecology, age structure of pines	G
2. US				Collaborative spatial decision making, GIS, social structures	G
3. UK				Spatial diffusion of typhoid fever during Spanish-American War 1898	G
4. CA	F			Economic reforms and political economy, Ghana	G
5. US				Fisheries, co-management, community, New England	G
6. US				Gerrymandering, citizenship, political representation, racial identity	G
7. US				Natural resources, economic development, California	G
$\Sigma =$ US (5)+UK (1)+CA (1)					

AAAG 91 (2001):2, 245–428	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Vertebrates, animal environment relationship, Sierra Nevada	G
2. US				Semantic information spaces, spatial metaphors, visualization	G
3. US				Coastal marine environments, fisheries, tragedy of the commons, Latin America	ENV
4. UK				Theories of social constructivism, social studies of science, physical reductionism, climate change	G
5. US				Deconstruction as a straw man, response	ENV
6. UK				Reply to the previous text concerning constructivism	G
7. US				Political ecology, structural adjustment in Africa, urban periphery	COL
8. US				Domestic workers, networks, social reproduction, San Diego	G
9. UK				Aestheticization of politics, aesthetic environmentalism, N.Y., role of antimodernism	G
10. US				Colonial triangle, native ecologies, sustainability, postcolonial studies	G
$\Sigma =$ US (7)+UK (3)					
Note! Pp. 281–282 (Johnston and Pattie) as introduction to the Book Forum, 5 and 6 comments without abstracts					

AAAG 91 (2001):3, 453–565	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US +US+HG				Climate variability in China, typhoons	G
2. US				Access to elementary schools, West Virginia	UR
3. US				Wilderness, animals, law, nature	P
4. US				Natural-resource management in Mali	G
5. US	F			Writing landscapes, Thoreau's geographies, history of geographical thought, early modernism	G
6. US	T	Traditions		Epistemology, Economic geography, hermeneutics, criticism of antifoundationalism, cultural turn	G
$\Sigma =$ US (5½)+HG (½)					

AAAG 91 (2001):4, 595–680	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US+UK				Hydrological consequences of urbanization	G
2. US				Deterministic uncertainty, pedodiversity, spatial variability	G
3. IL				Interactive, sociospatial and territorial segregation in Tel Aviv	G
4. US				Our landscapes have never been modern, Rajasthan, India	G
5. US				Place identity, landscape, hegemony, copper mining, neocolonialism, Mexico	G
$\Sigma =$ US (3½)+IL (1)+UK (½)					

AAAG 91 (2002):1, 15–144	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Atmospheric CO ₂ in Arizona, regression-based mapping	G
2. UK				Geography of vandalism, offence patterns in Stockholm, relative risk, region building	G
3. US	T	Traditions		Restructured academy, competing identities of geography	G
4. US				Deforestation, tropical rain forests	G
5. US				China, labor market, migration	G
6. UK				Refugees of El Salvador, multinational networks	G
$\Sigma =$ US (4)+UK (2)					

AAAG 91 (2002):2, 177–340	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Landscape simulation, extinction-debt theory, habitat destruction	G
2. US				Dam impacts on riparian vegetation, flooding	G
3. US				Water balance and supply in N.Y., hydroclimatology	G
4. US				Allometric growth models, nighttime images of China	G
5. US				Aerial photographs categorization, spatial cognition	G
6. US				Geoarchaeology, Neotropics, environmental changes in the pre-Columbian New World, Mayas, vegetation	G
7. HG				House building and customization in Japan, modernization	TEC
8. UK				Cyberspace, identities of children, social networks, spatialities	G
9. US				Globalization and cities in the less-developed world, postcolonial studies, Accra (Africa), Mumbai (India)	G
$\Sigma =$ US (7)+HG (1)+UK (1)					

AAAG 91 (2002):3, 385–572	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Soil moisture, hill slopes, geomorphology	G
2. US				Field mapping, glacial lakes, isostatic rebound	G
3. US				Geochemistry, mineralogy, sandsea, Sultan of Oman	G
4. US				Crime patterns and localized job market, gravity-based job-accessibility, Ohio, GIS	G
5. US				Atlantic Europe, estuarine reclamation	G
6. US				Anthropogenic burning in Holocene fire history, northern prairies	O
7. US				Animal geography, hunting, tropical forests of Peru	G
8. UK				Postcoloniality in South Africa, cultural power, commission of inquiry	G
9. US				Monuments and memorials in Post-Soviet Moscow	G
10. US	F			Environmental values, history of science	G
$\Sigma =$ US (9)+UK (1)					

AAAG 91 (2002): 4, 617-796			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. AU		References	Keywords
2. UK			River regulation in New South Wales, Australia
3. US			Digital evolution models, sediment transport, Canadian Rockies
4. US		D, F	GIS methods enriching feminist and critical geography
5. US			Coropiech classification methods, epidemiology
6. US			James O. Wright and environmental decision making in the 1800's, Florida Everglades, hydroclimatology
7. UK			Agricultural change in Madagascar, industrial intensification
8. US			Missionaries in the Kalahari in the 1800's, irrigation
9. US			Diversity of human capital, high-technology industry, economic geography
10. US			Cooperative rural development, indigenous peoples, Mexico
			Role of ethnically owned banks in community development
Σ= US (8)+AU (1)+UK (1)			

ANTIPODE VOL 21 (1989) 3 issues/year			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK	M	Representation	Keywords
2. UK			Postmodern Marxism, locality research, Harvey
3. US			Critical evaluation of flexible specialization model
			Critique of themes of Scott, Storper's production
Σ= UK (2)+US (1)			

ANTIPODE VOL 21 (1989): 2, 83-165			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			Keywords
2. US			Gender in human geography, politics of method
3. US	Bm, F		Ideology, social science, community, law, power
4. US+FR			Nature, urban question, social construction of nature
5. US	F, L		Levels of abstraction in locality studies
			Real knowledge, ontological depth, place matters
Σ= US (4)+FR (½)			

ANTIPODE VOL 22 (1990)			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK			Keywords
2. UK			Significance of space, spatial variations, operationalizations of locality, CURS
3. US			Urban social movements, built environment
			Gentrification, restructuring, docklands of London
Σ= UK (2)+US (1)			

ANTIPODE VOL 22 (1990)			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. NZ			Keywords
2. US			Reconstituting patriarchy in Australian textile industry
3. US			Gendered consciousness, symbolic dualities, Kristeva
			Essentialist meanings of theory in Marxist geography, non-essentialist alternative meanings, Harvey
Σ= US (1)+NZ (½)+AU (½)			

ANTIPODE VOL 22 (1990): 2, 93-155			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. NZ+AU			Keywords
2. US			State ownership and foreign capital in Brazilian steel industry
			Demography of Malthus in Latin American States, socioeconomy
Σ= US (2)+NZ (1)			

ANT 23 (1990): 3, 181-252			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. GR			Keywords
2. US			Restructuring issues in southern European countries
3. ZN+AU			Social and spatial patterns under Fordism, contradictions of capitalism
			State owned plants, private ownership, Harvey
Σ= US (1)+GR (1)+NZ (½)+AU (½)			

ANTIPODE VOL 23 (1991) 4 issues/year			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			Keywords
2. SA			Competition for space in SA, Bantustans, apartheid
3. SA			African ownership, impact of apartheid in rural areas
4. US			Emerging urban forms in rural South Africa
5. US			Industrial restructuring
6. US+SA			Agrarian transition in SA, Fordism, Taylorism
			Health care under apartheid
Σ= US (3)+SA (2)			
Note! Special issue on "rural and regional restructuring in South Africa"			

ANT 23 (1991): 2, 185-293			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK			Keywords
2. UK			Revival of regional geography, individuality of spaces
3. UK			Socialism and nationalistic anti-systemic movements, anarchy
			Uneven development, Marxism
Σ= UK (3)			

ANT 23 (1991): 3, 265-333			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			Keywords
2. CA			Suburban socio-spatial relationship during repression 1910-30, consumption habits, gender
			Development of telephone 1876-1920 in Canada, diffusionism
Σ= US (1)+CA (1)			

ANT 23 (1991): 4, 349-402			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			Keywords
2. US			Capitalist regulation in postwar USA, New Deal, Fordism
			Geography and class analysis, manufactory
Σ= US (2)			

ANTIPODE VOL 24 (1992)			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. CA			Keywords
2. UK			Anti-racist consciousness among educationalists, threat of neo-Nazism in Lynside, UK
3. US	M	Representation	Production of gender relations over space, conceptual model
			Problem of representation, Geographical response on postmodernism
Σ= CA (1)+UK (1)+US (1)			

ANTIPODE VOL 26 (1994)				
ANT 26 (1994): 1, 1-50	Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			Oral geography, disasters of WWII	G
2. UK		F	Gender, madness, woman in Greenham, grotesque realism	G
$\Sigma = \text{UK (1)+CA (1)}$				
Note! Debate on "Antisessentialism in geography" (pp. 113-156)				

ANTIPODE VOL 26 (1994): 2, 115-196				
ANT 27 (1995): 1, 12-99	Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			Struggles of Russian coal mines, trade union movement	G
2. CA		D	Social construction of lesbians and disabled women as invisible others	G
3. SA				G
$\Sigma = \text{US (1/2)+RU (1/2)+CA (1)+SA (1)}$				
Note! Special issue on "manifested ecological destinies and forestry"				

ANTIPODE VOL 27 (1995)				
ANT 27 (1995): 3, 221-269	Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			Seismic and climatic disasters in urbanized Southern California, ENSO	ENV
2. US			Spaces linked through forms of violence, urban spatialization of power	E
3. US			Abstract ideals of political unity in Jakarta, Indonesia	G
$\Sigma = \text{US (3)}$				

ANTIPODE VOL 27 (1995)				
ANT 27 (1995): 4, 263-344	Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			Multiculturalism, or the united colors of capitalism	G
2. CA			Femininity, place and commodity, modernity and familianism	G
3. UK	M		Postmodernism in geography, cultural relativism	SO
$\Sigma = \text{US (3)}$				
Note! Debates on "Questioning postmodernism" (pp. 345-368)				

ANTIPODE VOL 27 (1995)				
ANT 27 (1995): 4, 295-374	Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			Dichotomies in urban planning in Greece, gender divisions	G
2. US			Entrepreneurialism in New Orleans, economic structural relations do not predetermine human agencies	G
$\Sigma = \text{US (1)+GR (1)}$				

ANTIPODE VOL 27 (1995)				
ANT 27 (1995): 4, 295-374	Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			Spatiality of the Gulf crisis 1990, geopolitical hyperrealism	G
2. SA			Working-class housing provision, apartheid	G
$\Sigma = \text{US (1)+SA (1)}$				
Note! Debate on poststructuralistic deconstruction (pp. 51-63)				

ANTIPODE VOL 27 (1995)				
ANT 27 (1995): 4, 295-374	Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			Keywords	Field
2. US			Power, faith and custom in Zanzibar, eurocentrism and African urbanization	G
3. US	M	F	Police-community relations in Toronto, constructions of criminality, institutional racism	G
4. UK			Mapping a place for feminism and Postmodernism in Geography	G
$\Sigma = \text{UK (2)+US (2)}$				

ANTIPODE VOL 27 (1995)				
ANT 27 (1995): 4, 295-374	Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. CA			Commodities, meaning of profits, flexibility, individualism, modernity	G
2. SA			Remaking Apartheid city, urban concentration in SA	G
$\Sigma = \text{SA (1)+CA (1)}$				

ANTIPODE VOL. 28 (1996)

ANT 28 (1996): 1, 1-96		References		Keywords	Field
Nationalities	M/S/T	Context			
1. US			Production of consumer landscape in Texas		SO
2. US			Fictional retellings of sexually dangerous women in L.A.		H
3. UK			New age travelers in UK		G
4. US			Black poverty in US cities, metaphors, growth		G
$\Sigma = \text{UK (1)+US (3)}$					

ANT 28 (1996): 2, 122-203

ANT 28 (1996): 2, 122-203		References		Keywords	Field
Nationalities	M/S/T	Context			
1. US			German and American eugenics 1945 sponsored by elites		G
2. CA			Intermanagement and social mechanism of growth in L.A.		SO
3. SA			Mythopoetic men's movement, presentations of identity and wilderness in non-western societies, landscapes		G
$\Sigma = \text{US (1)+CA (1)+SA (1)}$					

ANT 28 (1996): 4, 235-419

ANT 28 (1996): 4, 235-419		References		Keywords	Field
Nationalities	M/S/T	Context			
1. UK			Trade Unionism across space and time		G
2. IR+UK			Class, politics of loyalism in Ireland, postindustrialism		G
3. UK (S)	T	Concept of space	Third space and the politics of affinity		G
$\Sigma = \text{UK (2 1/2)+IR (1/2)}$					

ANTIPODE VOL. 29 (1997)

ANT 29 (1997): 1, 1-89		References		Keywords	Field
Nationalities	M/S/T	Context			
1. GR			Efforts of labor's spatial fix, neoclassicism vs. Marxism		G
2. UK			Algeria, neo-colonialism, production of Diaspora		G
3. UK			Children's safety in public space		G
$\Sigma = \text{US (1)+CA (1)+SA (1)}$					

ANT 29 (1997): 2, 101-215

ANT 29 (1997): 2, 101-215		References		Keywords	Field
Nationalities	M/S/T	Context			
1. US			Time-space compression, modernity, cross-border flows of commodities and people, homogenizing narratives of globalization processes, conceptualization of concepts		G
2. US			Internationalization, globalization, production of national identity		G
3. US			Geopolitics of mobility		G
4. US			Forms and practices of global capitalism, Tunisian workers, Baptist fundamentalism		G
5. US			Hungarian nationalist beliefs after WWII		G
$\Sigma = \text{US (5)}$					

Note! Special issue on "transnational discourse"

ANT 29 (1997): 3, 227-303

ANT 29 (1997): 3, 227-303		References		Keywords	Field
Nationalities	M/S/T	Context			
1. US			Role of photography in the presentation of nuclear weapons testing during 1950's		G
2. US			Identity politics, the religious right, hiding hate in the landscape		G
3. US			Gender, place and power in Mexico		G
4. US			Anti-homelessness laws in the USA, public space as a negotiation		G
$\Sigma = \text{US (4)}$					

ANT 29 (1997): 4, 356-455

ANT 29 (1997): 4, 356-455		References		Keywords	Field
Nationalities	M/S/T	Context			
1. US			Scientific factory planning, industrial suburbs, racially selected workforce in L.A.		G
2. US			Melting of national capitalism in Swede, Swedish racism		G
3. UK			Narratives of urban space, metaphors, Gramsci		G
4. NO			Relationship between governance and economic development cannot be resolved in neo-Marxist analysis		G
$\Sigma = \text{US (2)+UK (1)+NO (1)}$					

ANTIPODE VOL. 30 (1998)

ANT 30 (1998): 1, 6-55		References		Keywords	Field
Nationalities	M/S/T	Context			
Note! Special issue on "justice, nature and the geography of difference", Symposium papers					

ANT 30 (1998): 2, 73-196

ANT 30 (1998): 2, 73-196		References		Keywords	Field
Nationalities	M/S/T	Context			
Note! Special issue on nature and capital in American West					

ANT 30 (1998): 3, 201-289

ANT 30 (1998): 3, 201-289		References		Keywords	Field
Nationalities	M/S/T	Context			
1. AU			Tedj Copper Mine in Australia, dialectics of justice, environment		G
2. CA			Restructuring of industrialized economies		G
3. US			Parallels between geopolitics and eugenics, American Japanese in the 1900's		G
4. UK+US			Distinction between public and private spaces, gender		G
$\Sigma = \text{US (1 1/2)+AU (1)+CA (1)+UK (1/2)}$					

ANT 30 (1998): 4, 333-394

ANT 30 (1998): 4, 333-394		References		Keywords	Field
Nationalities	M/S/T	Context			
1. US			Agrarian transformation, globally linked industrial districts, post-Fordism		G
2. UK			Crime fiction in geography, presentations of city		G
3. UK			Human geography's interdisciplinary character, internationalization of cultural studies		G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (2)}$					

ANTIPODE VOL. 31 (1999)

ANT 31 (1999): 1, 1-116		References		Keywords	Field
Nationalities	M/S/T	Context			
1. AU	T	Representation	Strategies of indigenous peoples for self-determination in Australia, Deleuze, Guattari		G
2. UK			Socialist geography in England		G
3. US			Urban fonts and space in graffiti		E
$\Sigma = \text{US (1)+UK (2)}$					

Note! Three Debates on Postmodernism

ANT 31 (1999): 2, 129-228					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	M	Economics	F	Post-industrial city, knowledge-based economics, cultural narratives which legitimize a new capitalism	SO
2. US				Social production of space concepts of Lefebvre	G
3. UK				Labor-controlled Manchester, emergence of entrepreneurialism in the 1980's	TEC
4. US				Regional transportation planning	UR
$\Sigma = \text{US (3)+UK (1)}$					
Note! Special issue on "soulless cities"					

ANT 31 (1999): 3, 245-323					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. SG				Regionalization of Singaporean firms	G
2. UK				Politics and economics of media reform in SA rainbow nation	G
3. US				American Indian Religious Freedom Act	SO
$\Sigma = \text{SG (1)+UK (1)+US (1)}$					

ANT 31 (1999): 4, 351-452					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Power relations and the construction of race, Chinatown of San Francisco in the 1800's, diseases of body	G
2. CA			F	Bodies and Chronic fatigue syndrome, paradoxical space	SO
3. AU				Social and institutional regulation of labor markets in South California	A
4. UK(S)				Military industry, global processes, rationalization strategies in Scotland, restructuring post Cold War situation	SO
$\Sigma = \text{US (1)+CA (1)+AU (1)+UK (1)}$					

ANTIPODE VOL. 32 (2000)

ANT 32 (2000): 1, 10-90					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US+AU				Forestry and mining sectors, environment	G
2. US				Origin of the Third World	H
$\Sigma = \text{US (1 1/2)+AU (1/2)}$					

ANT 32 (2000): 2, 115-199					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. AU			F	Australian Steel Industry, women, gender, poststructuralism	G
2. UK+ SA +UK	T	Economics	F	South Africa, current transition	G
3. UK				Canada, bank mergers, global/national	G
4. US				USA, capitalism, working class	G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (1 1/2)+AU (1)+SA (1/2)}$					

ANT 32 (2000): 3, 230-330					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Critical geographies in university	G
2. US				Graduate student labour	G
3. UK	T	Economics	Bd	Academic fields of power, post-Fordist colonialism	G
4. UK	M	Traditions		"Authors, editors, and authority in the postmodern academy"	G
5. US			L	Research, pedagogy, instrumental geography, post-positivism	G
6. UK				US, UK, science and research policy	G
$\Sigma = \text{US (3)+UK (3)}$					

ANT 32 (2000): 4, 357-494					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Traditions		Geographies of spectacle, Paris, representation	G
2. US			F	Multiracialized sexual relations, punishment, postrestoration, emancipation, bellum, reconstruction	G
3. UK				Children, inner city estates, post-structuralism	O
4. UK			Bm, F	Cultural politics of homelessness	G
5. US				Wetland restoration, capitalization of nature, post-structuralism	G
$\Sigma = \text{US (2)+UK (3)}$					

ANTIPODE VOL. 33 (2001) 5 issues/year

ANT 33 (2001): 1					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
$\Sigma = 0$					
Note! Special Issue on Bennett Harrison (Intervention, Bennett Harrison Commemorating, Roundtable)					

ANT 33 (2001): 2, 228-290					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	T	Economics		Multicultural consumerism, postcivil rights, WW2, Postmodern era	SO
2. US				New economy, organizing, industrialization, riot, unrests of L.A.	DEV
$\Sigma = \text{US (2)}$					

ANT 33 (2001): 3, 312-592					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. NL				Trade Union, Internationalism, Age of Seattle	O
2. AU				Southern Unionism, New Labor Internationalism	O
3. BR				Inter-American regional organization, Post-Cold War situation	P
4. SA				South African municipal workers, urban globalization	SO
5. US			F	Contradictions of globalization, global economy	G
6. IA				World trade, worker's rights	O
7. US				NAFTA, labor, international solidarity	TEC
8. UK				European integration, industrial relations	TEC
9. UK			Bm	Uneven geographies of capital and labor	G
10. UK				Women workers, ethical trade	O
11. SW				Informal employment, Post-structuralism	O
12. US				Femicide, perspectives	G
13. US				Union responses to mass immigration, Miami, postindustrialism	O
$\Sigma = \text{US (4)+UK (3)+AU (1)+SA (1)+NL (1)+BR (1)+IA (1)+SW (1)}$					

ANT 33 (2001): 4, 616-709					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK+	T	Concept of space		Economics, culture, post-structuralism	G
DK+GR					
2. IT	T	Economics	Bd, Bm, F	Consumption, city, Post-industrial society and condition	SO
3. UK				Old industrial regions	G
4. UK	T	Urban planning		Critical cultural political economy, concept of space, postmodern shift	SO
$\Sigma = \text{UK (2 1/2)+IT (1)+DK (1/2)+GR (1/2)}$					

ANT 33 (2001): 5, 769–855					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Henri Lefebvre, Political conjuncture	SO
2. UK	T	Other: postmodern project	F	Henri Lefebvre: Politics, philosophy, geography	P
3. UK+UK+BZ				Local labour markets, sugar industry, harvests, Brazil	SO
$\Sigma = \text{US (1)+UK (1\frac{1}{2})+BZ (1\frac{1}{2})}$					

ANTIPODE VOL 34 2002					
ANT 34 (2002): 1, 8–147					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				America's West, economy, class	G
2. UK	T	Economics		Peru, neoliberalism, racial equality after 1910	G
3. US			F	South Africa, socialism, neoliberalism, apartheid, 1945, war, Cold War, Keynes	G
4. UK				British credit union movement, financy, post-Fordism	G
5. UK				Marxism, nature, actor-networks, post-structuralism, capitalism, Fordism, Marxism	G
$\Sigma = \text{US (2)+UK (3)}$					

ANT 34 (2002): 2, 176–316					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				American capitalism 1865–1920	G
2. UK				Post-Fordism	G
3. CA	T	Urban planning		Toronto, competitive city, Post-war capitalism	P
4. SG				Malaysia, multimedia	G
5. UK				Digital generation, social exclusion	G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (2)+CA (1)+SG (1)}$					

ANT 34 (2002): 3, 349–624					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Neoliberalism, cities	UR
2. US+UK	T	Economics		Neoliberalizing space, social fragmentation, competitiveness	G
3. UK				Neoliberalism, postwar socialisation	G
4. US				Gentrification as global urban strategy	G
5. UK				Neoliberalism, liberalism, urban governance	SO
6. UK				British urban policy, neoliberalism, crisis	G
7. US				European interurban networks, neoliberalism	G
8. US				Urban redevelopment, neoliberalism	UR
9. UK+FR+ES	T	Urban planning		Europe, large scale neoliberal urban development, economics, urban and political change	UR
10. CA	T	Urban planning	F	Canada, progressive conservative urbanism, consumerism	ENV
11. UK	T	Economics	Bm	Glasgow, entrepreneurialism, revanchism, spatial injustices	G
$\Sigma = \text{US (4\frac{1}{2})+UK (4\frac{1}{2})+FR (1\frac{1}{2})+ES (1\frac{1}{2})+CA (1)+FR (1\frac{1}{2})+ES (1\frac{1}{2})}$					

ANT 34 (2002): 4, 679–789					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Economics		Pacific, intellectual property rights, postindustrial, globalized, postmodern world	G
2. US	T	Traditions		Geography of religion, mormonism, socialism, postmodern geographers	A
3. UK				New York, Puerto Rican community, post-1972	G
4. US				Southern California, race, class, activism	G
$\Sigma = \text{US (2)+UK (2)}$					

ANT 34 (2002): 5, 874–974					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	T	Feminism		Queer patriarchies, queer racisms, international, industrial, marriages, family, revolutionary, nuclear war	P
2. US	T	Representation	F	Greece, homosexuality, post-Greek revolution, stonewall, Cold War	G
3. US				Queer tourism, transnational feminist critique, post-colonialism	G
4. US			D	Delhi, queendom, the 1980's	G
$\Sigma = \text{US (4)}$					

ECUMENE VOL 1 (1994)					
ECU 1 (1994): 1, 7–95					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Islamic traditions, agroecology	G
2. AU	T	Other: era, age	D, F	Sense of geographical belonging, Post-Jungian deconstruction of experience, poetics	SO
3. US	T	Methods		"The Satanic Verses", identity, hybridity, nation-state, deconstruction	G
4. UK				Channel tunnel between UK and France	H
$\Sigma = \text{US (2)+UK (1)+AU (1)}$					

ECU 1 (1994): 2, 127–197					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK			F	Morality, geography	G
2. UK				Visualizing imperial geography	G
3. US	T	Methods		VR (virtual reality), cyberspace, postmodern text, representations	G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (2)}$					

ECU 1 (1994): 3, 215–301					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. SE			D, F	Heretic geography	UR
2. US			F	America, aridity, romancing, capital	CUL
3. UK				Protestant representations of Ulster	ENV
4. DK				Meanings of nature, contemporary	O
$\Sigma = \text{US (1)+UK (1)+DK (1)+SE (1)}$					

ECU 1 (1994): 4, 324–386					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Tomb-gardens, Lahore	G
2. UK	T	Concept of space		Women's writing, sensuous space	G
3. CA				Misconceptions of the shape of the Earth	H
$\Sigma = \text{US (1)+UK (1)+CA (1)}$					

ECUMENE VOL 2 (1995)					
ECU 2 (1995): 1, 1–115					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Methods	L	Computing, humanities, hypertext as postmodern expression, hypermedia	G
2. US				Soviet polar exploration 1932	H
3. US	T	Urban planning		San Francisco, ecologies of residence, architecture of old theme	G
4. US				Nicaragua, interoceanic communication	G
5. CA			D	New York, "Manhattan Transfer", songs, post-structuralism	G
$\Sigma = \text{UK (1)+US (3)+CA (1)}$					

ECU 2 (1995): 2, 129–211					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				South Africa, woman's place, 1902	G
2. US				Serengeyi, colonial recasting	P
3. UK+AU	S	Concept of space		Uncanny Australia	G
4. CA	T	Other: Migrant state of Canada		Europe, Asia, missing sequoias	G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (1/2)+CA (1)+AU (1/2)}$					

ECU 2 (1995): 3, 227–335					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA			F	Louisiana, slave	G
2. UK				Black composer in suburban London 1875	G
3. US				Nature, territory, identity, Wisconsin	G
4. UK				UK, Western Front, politics of remembrance	G
5. US				Manchu, China, landscape, gardens	G
$\Sigma = \text{US (2)+UK (2)+CA (1)}$					

ECU 2 (1995): 4, 353–449					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Polity of nature	O
2. US	T	Other: era		Laboratory life, connections, 1700	O
3. UK				Propaganda for seaminess	G
4. UK				Erratic art of Andy Goldsworthy	G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (3)}$					

ECUMENE VOL 3 (1996)					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Representation		Weimer Herzog, films, nature	EU
2. UK				Ecuador, national identities	G
3. US				Brasilia, mystics, modernists, constructions	SO
4. UK				Antarctic, photography, British Polar exploring	G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (3)}$					

ECU 3 (1996): 2, 125–215					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				French/german citizenship, history	SO
2. IL				Symbolic landscapes, frontier, periphery	G
3. UK+?				Ycoyros Vizyinos, writings, East/West	O
4. UK+?				Greece, agrarian perceptual landscapes	SO
5. US				Eucalyptus, spread, promotion, koalas	G
$\Sigma = \text{US (2)+UK (1/2)+IL (1)+? (1/2)}$					

ECU 3 (1996): 3, 249–345					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. SW	T	Methods	F	Urban planning, visual thinking, discourse, critiques of foundationalism	G
2. UK	T	Representation		Paris World's Fair 1937, material geographies, intellectual change	G
3. US				Feminine building, USA, 1900	A
4. UK			F	Scotland, place, memory, monument	G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (2)+SW (1)}$					

ECU 3 (1996): 4, 373–497					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. FR				Question of space, Heidegger, Watsuji	SO
2. US				Japan, pre-modern city, recreation	G
3. US				Zanzibar, writing about	G
4. UK				Irish masculinity, the 1900's	G
5. UK				UK, landscape, religion, the 1700's	G
6. CA	T	Geopolitics	F	Environment as geopolitical threat, Kaplan	G
$\Sigma = \text{US (2)+UK (2)+CA (1)+FR (1)}$					

ECUMENE VOL 4 (1997)					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Tanzania, Asians, multiple identities	G
2. NZ	T	Representation		AIDS quilt, radical democracy, resistances against historically singular readings, postmodern memorials	G
3. UK				Birmingham, images of industry	G
4. IL				Socialist-Zionist pioneers, nature perceptions	G
5. UK				Loudon: Gardener's Magazine, morality of landscape, Howard Leathlean	CUL
$\Sigma = \text{US (1)+UK (2)+NZ (1)+IL (1)}$					

ECU 4 (1997): 2, 139–196					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Cuba, ethnic identity, Key West	ENV
2. AU				Australia, mining, landscape	SO
3. US	T	Representation	Bd	Changing nature of nature, culture of simulation	PH
$\Sigma = \text{US (2)+AU (1)}$					

ECU 4 (1997): 3, 247–337					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. SE				Medieval Rome, reinvented histories	SO
2. UK			F	Latin America, geography of distant places	G
3. US	T	Geopolitics	Bd, F	Mexico, emerging markets, geo-financial power projectionism	G
4. FR	S	Representation		Images of Creole diversity, Rhizome-Creoleness	O
$\Sigma = \text{US (1)+UK (1)+SE (1)+FR (1)}$					

ECU 4 (1997): 4, 389–458					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Pilgrimage, Santiago de Compostela	P
2. UK				UK, WWI, cemeteries, landscapes, identities	G
3. ?	T	Representation		France, aesthetics and politics	O
$\Sigma = \text{UK (2)+? (1)}$					

ECUMENE VOL 5 (1998)					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Western landscape	G
2. US	T	Methods	F	New western history, deconstruction, post-structuralism	G
3. US			F	San Francisco, tuberculosis, the 1800's	G
4. US				City-hinterland relations in the Great West	G
$\Sigma = \text{US (4)}$					

ECU 5 (1998): 2, 125–237

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. AU				Science and the savage, Linnaean society	G
2. CA				Malaysia, rainforest, authorizing	G
3. US			F	Malay tradition, cosmic images	SO
4. UK				Ecological ethnicity, globalization	SO
5. US	T	Urban planning		Urbanizing suburb, self-referencing, simulation	H
Σ= US (2)+UK (1)+AU (1)+CA (1)					

ECU 5 (1998): 3, 267–349

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Edward Teller's controversial geographies	H
2. US				Bioenvironmental programme	G
3. US				Panama, nuclear canal	G
4. US				Pennsylvania, Project Keich/Powshare, post-Enlightenment	G
5. UK				John Buchan, landscape rhetoric, South Africa	G
Σ= US (4)+UK (1)					

ECU 5 (1998): 4, 369–469

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	T	Representation		Tourism, ethnic memory, revival of vernacular traditions, ecofeminism	G
2. FR				Natural landform in urban space	G
3. US				Egypt, Copts, spatial conflict	G
4. AU	T	Representation		Australia, human-environment relations	O
Σ= US (2)+FR (1)+AU (1)					

ECUMENE VOL 6 (1999)

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	T	Representation	F	Colorado, placing nature, social construction of nature, perspectives, Post-structuralism	G
2. FR	T	Representation		Human-land relations in transition	O
3. AU	T	Urban planning	F	Australia, local cross-cultural planning critical theory	UR
4. UK				Peter Lanyon, art, geographical knowledge	UR
5. UK				UK, regional identity	G
Σ= US (1)+UK (2)+AU (1)+FR (1)					

ECU 6 (1999): 2, 123–235

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	T	Other: culture of post-industrial societies		China, place, tradition, tourism, consumption of places	G
2. US				Amsterdam, cultural globalization, identity	G
3. US				Taipei, property rights, Post-Communism	G
4. US+TW	T	Representation		Uzbekistan, national identity	SO
Σ= US (4½)+TW (½)					

ECU 6 (1999): 3, 251–360

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	T	Representation		Berlin, landscape designs, Neue Wache, cultural identity	G
2. FR				Berlin, cultural metropolis, reunification	O
3. US	T	Urban planning		Illinois, production of landscape, design	O
4. US				Edwardian boys' novels, imperialism	G
5. ?				Stanley Spencer, enclosure of nature	O
Σ= US (3)+FR (1)+? (1)					

ECU 6 (1999): 4, 375–471

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Lady Mary Wortley Montagu, gender, Turkey	G
2. US			Bd	India, commodity chain, food, culture, politic	G
3. US			F	Tree planting, environmental panacea	G
4. UK				Sweden, history, tradition, homeland	G
Σ= US (3)+UK (1)					

ECUMENE VOL 7 (2000)

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US			F	Canada, vertical territory, geology, 1800	G
2. SA				German Africa, landscapes of mobility	E
3. UK				Global/local networks, contexts, fieldwork	A
Σ= US (1)+UK (1)+SA (1)					

ECU 7 (2000): 2, 125–233

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				African origins of Carolina rice culture	G
2. US				Latin America, rescaling irrigation	G
3. UK				Antarctica, mapping, 1945–1962	G
4. CA				Quebec nationalism, "Lemieux effect"	G
Σ= US (2)+UK (1)+CA (1)					

ECU 7 (2000): 3, 253–337

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Russia, art, conflicting ideals of nationality	H
2. US				Russia, landscape, stylistic evolution, 1914	H
3. US				Russia, spiritual landscape	H
4. UK				Stalinistic aesthetic imagination	G
Σ= US (3)+UK (1)					

ECU 7 (2000): 4, 371–461

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK			F	North America, NW coast, chart, colonial	G
2. UK			F	Scotland, deerstalking, cultural politics	G
3. UK				UK, post-war natural history television	G
Σ= UK (3)					

ECUMENE VOL 8 (2001)

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				City, voices, memories	G
2. UK				UK, USA, sporting guidebooks, sex, the 1800's	G
3. UK	T	Urban planning		Architecture, critical geography, post-structuralism	G
4. US				Cape Town, suburb, post-apartheid	G
Σ= US (1)+UK (3)					

ECU 8 (2001): 2, 125–204

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK			Bm	Decolonizing children's geographies	G
2. UK				St Kilda, sublime	DEV
3. US				Native American West, George Catlin	G
Σ= US (1)+UK (2)					

ENVIRONMENT AND PLANNING D, SOCIETY AND SPACE VOL. 7 (1989)

EPD 7 (1989): 1, 5-114	Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK					Flexible production systems, post-fordism, labour migration	G
2. UK					Regional and industrial policy in UK, restructuring	G
3. CA					State formation, privatization and local experiences in Toronto	G
4. AU					Accumulation of wealth and homeownership, restructuring	G
5. UK					Working-class privatism	UR
$\Sigma = \text{UK (3)+CA (1)+AU (1)}$						

EPD 7 (1989): 2, 131-210	Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Bd, L, D	Intellectual roots of postwar Marxism, situationism and poststructuralist philosophy of Baudrillard, Lyotard and Derrida	G
2. UK	T		Concept of space	Bd, F	Social spatialization and built environment, hyperspace	UR
3. US					Landscape perception, consumption and social conflicts	G
4. CA					Origins of Hong Kong public housing	SO
5. UK					Locality and small firms	G
6. US				F	Local language usage, power structures and local struggles, Barthes	G
$\Sigma = \text{UK (3)+US (2)+CA (1)}$						

EPD 7 (1989): 3, 253-346	Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK					The new regional geography, aspects of narratives	SO
2. UK					Gender restructuring	SO
3. NZ					Homeownership and household structures in NZ	SO
4. CA	T		Methods		Deconstruction as method in town planning	UR
5. PR+UK					Flexible production systems and regulation, post-fordist spatial forms, Angilletta	G
$\Sigma = \text{UK (2)+NZ (1)+CA (1)+PR (1/2)}$						

EPD 7 (1989): 4, 367-490	Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. FR					Dynamics of French Revolution and French political space	O
2. US	M		Urban planning	L	Modernist planning suspended between modernity and postmodernity	UR
3. NL					Work of Otto Neurath, Vienna Circle and pictorial statistics	O
4. GE					Applied geography in Nazi Germany	G
5. US					Social production of built form, case studies	UR
6. US	S		Urban planning		Privatization and planning practise	G
7. UK					Green belts and spectrum of rhetorics	TEC
8. CA+US+UK					Books in 1988	G
$\Sigma = \text{US (3/2)+FR (1)+NL (1)+WG (1)+PR (1)+CA (1/2)+UK (1/2)}$						

ECU 8 (2001): 3, 247-340	Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. AU					Hole, holy, whole	SO
2. SG	T		Representation	Bd	Hong Kong, Filipino women, geography of senses, aestheticization of space	G
3. US					Chicago, culture versus commerce	G
4. IL					Zionist mythology, water towers	G
$\Sigma = \text{US (1)+IL (1)+SG (1)+AU (1)}$						

ECU 8 (2001): 4, 369-493	Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US					Political ecologies of globalization	G
2. US	T		Economics		Amazonia, developing identities, critique, penchant	G
3. US					Globalized Andes, NAFTA	G
4. US					Niger, landscapes of diversity	G
5. US+US+US+US+DO+DO					Dominican Republic, agroforest	G
$\Sigma = \text{US (4+4/6)+DO (2/6)}$						

CULTURAL GEOGRAPHIES VOL. 9 (2002)

ECU 9 (2002): 1, 3-95	Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US					Indian territorial boundaries, unconsciousness	G
2. US					New Zealand, postcolonialism, ecology	SO
3. US					Semiotic production of a landscape	G
4. US					Colorado, community conflict	G
$\Sigma = \text{US (4)}$						

ECU 9 (2002): 2, 129-247	Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA					US, Indian country, savage/governable space	G
2. US					Postcolonialism, native American	G
3. US					Chicago 1893, civilized commerce, savagery	G
4. US					Colonialism's afterlife	G
$\Sigma = \text{US (3)+CA (1)}$						

ECU 9 (2002): 3, 249-349	Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK					South Polar voyages, Scott, Amundsen	G
2. UK					D. H. Lawrence, precarious age	H
3. US					Virginia, symbolic landscape	G
4. UK					Environmental restoration	G
5. SE					United Arab Emirates, nature	O
$\Sigma = \text{US (1)+UK (3)+SE (1)}$						

ECU 9 (2002): 4, 373-467	Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. AU	T		Concept of space		Australia, village, rewriting, food, belonging	CUL
2. US					Trinidad, maps, resource conflicts	UR
3. UK					American national identity, local scale	O
4. US	T		Other: contemporary world	F	Mormon Americanization, imagined landscapes, post-structuralism	A
$\Sigma = \text{US (2)+UK (1)+AU (1)}$						

ENVIRONMENT AND PLANNING D, SOCIETY AND SPACE VOL. 9 (1990)

EPD 8 (1990): 1, 7-122					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Post-fordist industrial districts, space of flows	UR
2. UK (S)				Industrial restructuring and institutional decentralization, coal mines	G
3. AU				Bernstein	G
4. US				Chicago School critique, deindustrialization, ethnic groups	G
5. CA				Dwelling, elite, middle class	G
Σ= UK (2)+AU (1)+ US (1)+CA (1)					

EPD 8 (1990): 2, 135-240					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Territoriality model locations, Massey	G
2. AU				Colonial state	G
3. US				Labour productivity in MFeldyisia	G
4. US				Medical care	UR
5. UK				Depth hermeneutics, methodology of social sciences, discourse analysis	G
6. AU				Employee Stock Ownership Plans (ESOP)	G
7. UK				ESOP	G
Σ= UK (3)+AU (2)+ US (2)					
Note! Special issue on "developing countries"					

EPD 8 (1990): 3, 255-368					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA				Mikhail Bakhtin's symbolic and dialogical landscape, ignoring meta-narratives, otherness	G
2. FI				Urban land rent applicable to modern condition	TEC
3. UK				Theories of regulation, cycles of economic development, Fordism	E
4. UK				Planning and the power of capital, Financial Times	G
5. US				Restructuring in the motorcycle industry in Italy and UK	A
6. AU				Homeownership, accumulation and restructuring, local and global change	ENV
7. AU				Response	G
Σ= UK (2)+AU (2)+ US (1)+FI (1)+CA (1)					

EPD 8 (1990): 4, 379-494					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Patriarchy, fascism, nationalism, Peru	DEV
2. UK				Emancipation, geography and gender power, feminism, post Marxism	G
3. UK				Social identity, identity formation, USA regionalism, the Guardian	G
4. UK				Frisian nationalism in the Netherlands, Dutch hegemony	G
5. US				Gender, citizenship and making of the American nation	G
6. CA				Structuration theory, Giddens, women, motherhood and space	MED
7. CA+US+ UK	T	Traditions		Books in 1989	G
Σ= UK (4 1/2)+ US (1 1/2)+CA (1 1/2)					

ENVIRONMENT AND PLANNING D, SOCIETY AND SPACE VOL. 9 (1991)

EPD 9 (1991): 1, 5-128					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	T	Feminism	L, Bd	Critique against Harvey's postmodernity, totalizing view, art, feminism	A
2. UK	T	Feminism	Bm	Flexible sexism, feminist critique against Harvey and Soja	SO
3. UK			Bd, Bm, F	Modernization, the new symbolic representations of deindustrialized regions, industrial texts, codes and symbolic signs	SO
4. UK				Reagonomics, increased military, geopolitical disorder	G
5. UK				Thatcherism, post-industrialism, Financial Times	G
6. US				Economic restructuring, class and community structures	UR
Σ= US (2)+UK (4)					

EPD 9 (1991): 2, 135-246					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. JP				Economic situation of Japan (no references)	O
2. JP				Devaluation of zoning in Japan, housing crises, public land	A
3. AU				Periodizing economic life, theories of Slash, Urry et al.	G
4. UK				A theory of regions, world-systemanalysis, Wallerstein	G
5. UK				London as an international city, global changing markets	G
6. UK				Causes and types of gentrification, gender relations	SO
7. AU				Residential differentiation and social reproduction	G
8. CA+ US				Reply to gender, class and space, misunderstanding of concepts	G
Σ= JP (2)+ UK (3)+AU (2)+CA (1/2)+ US (1/2)					

EPD 9 (1991): 3, 261-362					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA	S	Geopolitics		Critical geopolitics, a world in crisis by Dalby	P
2. AU				Locality, class processes, global mining capital	G
3. US	S	Methods		Structuration theory, postmodernism as linguistic critique	G
4. AU				Land control of Arabs in Israel, Galilee region conflicts	A
Σ= CA (1)+AU (2)+ US (1)					

EPD 9 (1991): 4, 391-478					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	S	Geopolitics		The military-industrial divide, postmodern warfare, weapons flexibility	TEC
2. DK				Modes of life in urban city, temporality, spatiality and social life	O
3. UK				Structures and contradiction in the capitalist space	TEC
4. NZ				Tourism, capital, space	G
Σ= US (1)+DK (1)+UK (1)+NZ (1)					

ENVIRONMENT AND PLANNING D, SOCIETY AND SPACE VOL. 10 (1992) 6 issues/year					
EPD 10 (1992): 1, 5-98					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	M	Representation	Bd, F	Depth psychology, images, nostalgia, memory	G
2. UK	T	Traditions	F	Histories of geographical knowledge, colonialism, Orientalism	G
3. UK	S	Representation		Representation, Foucault	G
4. CA+ US	M	Economics		Postmodernism in economic geography	G
5. CA	M	Representation		From data to postmodernism, everyday space, return to art	G
6. SW	T	Traditions		Traditions of thought in geography	G
Σ= UK (3)+CA (1 1/2)+SW (1)+ US (1/2)					
Note! Special issue on "postmodernism"					

EPD 10 (1992): 2, 123-230

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	M	Traditions	Bd, F, L	Postmodernism and modernism are not polar opposites	G
2. UK (W)	T	Concept of space	Bd, D, F	Foucault's geography, spaces of dispartation	G
3. UK	M	Methods	Bd, D, L	Deconstruction, "vampire simulacrum"	SO
4. CA	S	Concept of space	Bd, Bm, D, F, L	Postmodern spatialization, spaces of modernity, modernism that remains after postmodernity	SO
5. UK+ US	M	Feminism	F	Feminism, deconstructing geographical knowledge	G
6. US				Social constructionist perspective vs. Structuration, habitus	G
$\Sigma = \text{UK (3)} + \text{US (1)} + \text{CA (1)}$					

EPD 10 (1992): 3, 245-356

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. GE				Urban land rent	A
2. UK				Class relations and space	TEC
3. UK			D, F	Centers and margins in Britain, deconstruction, orientalism, dark side of rationalization	G
4. NL				Borders of social theory	DEV
5. US				Graffiti in New York	UR
6. UK	T	Concept of space		Psychoanalytic perspective on boundary, identity, space	G
$\Sigma = \text{UK (3)} + \text{US (1)} + \text{NL (1)} + \text{GE (1)}$					

EPD 10 (1992): 4, 377-482

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Silicon Valley as flexible regional economy, decentralization	UR
2. US	T	Economics		Post-fordism, flexible accumulation	G
3. UK				Science parks, spatial forms and content	SO
4. UK	T	Urban planning		Modernity, urbanism, modern consumption, binary classification of flexible accumulation	G
5. US				Institutionalization of homelessness in the USA	G
6. UK (S)				Towards a contextual understanding of police work, time-geography	G
$\Sigma = \text{US (3)} + \text{UK (3)}$					

EPD 10 (1992): 5, 495-596

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US			D	Ethnographic methodology, a space of betweenness	ENV
2. UK				Eurocentrism, anti-humanism, Said, regime of essentialization, historicism, totalizing, geography	G
3. UK			L	Polyphonic textual composition, Barthes, language games	G
4. UK			F	Textual strategies, reflexivity, death of the author, Ciddens's double hermeneutics	COL
5. UK				Water, landscape, modernism, geography	G
6. US				Social justice and the City	G
$\Sigma = \text{UK (4)} + \text{US (2)}$					

EPD 10 (1992): 6, 609-730

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				The queer question, HIV	H
2. US				Sexuality, the spatial dynamics of patriarchal capitalism	G
3. UK				Industrial restructuring in Australian clothing trade	G
4. CA	T	Feminism	F	Deconstructing difference, Farm wife, farmer, postmodern feminist critique	G
5. US	T	Traditions		Ten years of EPD (1983-1992)	G
$\Sigma = \text{US (3)} + \text{UK (1)} + \text{CA (1)}$					

EPD 11 (1993): 1, 7-114

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US			F	Landscape, space, power in the 19th century USA, urban views as texts	G
2. SG				Political symbolism of religious buildings in Singapore, multiculturalism	G
3. US				Cultural space and tourism in China	G
4. UK (W)				Regulation theory, post-fordism in Britain	G
5. AU			F	Professionalism, ethics, democracy, communicative action, public policy in Australia	UR
$\Sigma = \text{US (2)} + \text{UK (1)} + \text{SG (1)} + \text{AU (1)}$					

EPD 11 (1993): 2, 127-246

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA				Streets of Toronto in the 180's, demonstrations	G
2. US				Afro-Caribbean settlement in London, racism, gentrification	G
3. US				Therapeutic landscape of Epidaurous, Greece	G
4. US	T	Feminism	Bd	Gender-environment relations in film "Gallipoli"	G
5. UK				The role of the small independent retailers in the fashion system	G
6. UK				Child sexual abuse in Britain, feminist theories	G
$\Sigma = \text{US (1)} + \text{UK (1)} + \text{CA (1)}$					

EPD 11 (1993): 3, 255-364

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. GR	M	Concept of space	Bd, F	Social semiotics of space	UR
2. SE			D	Taken-for-granted in geography, classifications, art, pastiches, Olsson	UR
3. DK			D, F	Morphology of semiotic landscape, Peirce's signs, Gemeinschaft and Gesellschaft by Tönnies	UR
4. UK	T	Concept of space		Historical geography of modernity, public space by Habermas	G
5. FR	T	Methods	D	Theories in geography, rationality, Nietzsche, ruinous materialism	G
6. US			F	Foucault on theorizing specificity, archaeological projects in geography, epistemes	G
$\Sigma = \text{GR (1)} + \text{SE (1)} + \text{DK (1)} + \text{UK (1)} + \text{FR (1)} + \text{US (1)}$					

EPD 11 (1993): 4, 379-495

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA+ UK				Environmental feminism, gendering humanity	G
2. UK			F	Lesbian experiences of everyday spaces by Gill Valentine	G
3. CA	T	Feminism		Race, sexuality: challenging the patriarchal structures of urban social space	SO
4. US				Local and global in new urban politics of USA	G
5. UK	S	Economics		Marxisms, modernities, time-space compression	G
6. US	S	Representation	F	Confronting representations, self-reflexivity	G
$\Sigma = \text{UK (2)} + \text{CA (1)} + \text{US (2)}$					

EPD 11 (1993): 5, 501-606			
Nationalities	M/S/T	Context	Keywords
1. FR			Inner and outer boundaries of Europe
2. IT			Restructuring, the role of the third world migrants to Europe
3. AU			Local culture in London
4. UK (W)			Network paradigm
5. DK			Poland: from centralised state to local government
6. GR			Geographical inequalities in Greece
7. UK			Modernity, urbanism, modern consumption
8. UK			Modern consumption
Σ= UK (3)+FR (1)+IT (1)+AU (1)+DK (1)+GR (1)			

EPD 11 (1993): 6, 519-732			
Nationalities	M/S/T	Context	Keywords
1. UK (S)			Elite narratives of Malvinas War 1982, critical geopolitics
2. AU			Bali as pastiche, deconstruction, authenticity, tourist cycle
3. US			Tourist advertisements in Hawaii 1972-1992
4. CA	T	Feminism	Femininity, post-fordism, new traditionalism
5. US			Neotraditional urban villages in L.A
Σ= US (2)+UK (1)+CA (1)+AU (1)			

ENVIRONMENT AND PLANNING D, SOCIETY AND SPACE VOL 12 (1994)

EPD 12 (1994): 1, 2-124			
Nationalities	M/S/T	Context	Keywords
1. US			Struggles over production and overproduction in Canada
2. UK			Gentrification in London, class relations, Gemeinschaft and Gesellschaft by Tönnies
3. CA			Gentrification, the politics of the new middle class in Canada
4. CA			Production of spaces of intersubjectivity
5. CA	T	Representation	White mythologies, anemic geographies
Σ= CA (3)+US (1)+UK (1)			

EPD 12 (1994): 2, 137-252			
Nationalities	M/S/T	Context	Keywords
1. CA+GE			Core, periphery and urbanization in Frankfurt, modernization, Habermas
2. SW			Urbanization in Zürich, restructuring, post-fordism
3. US			Architecture of Flex space, restructuring modernism
4. CA	T	Representation	Critique of G. Olsson
5. SE			A response
6. CA			A reply to Olsson
7. UK (W)	T	Representation	Olsson's limits of language
Σ= CA (1½)+CA (1)+US (1)+SE (1)+SW (1)+GE (½)			

EPD 12 (1994): 3, 265-372			
Nationalities	M/S/T	Context	Keywords
1. AU+NZ			Geography of accumulation, restructuring circuits of capital, effects of globalization, nation states
2. SA	T	Concept of space	Space, the nation, architecture of Aldo Rossi
3. CA			Space and power in South Africa
4. UK			Poor Laws in the 1850's in Britain
5. UK			Maps, journeys to Old England, mapping heritage
6. UK	T	Geopolitics	Geopolitics, terrorism in the Middle East
Σ= UK (3)+SA (1)+CA (1)+AU (½)+NZ (½)			

EPD 12 (1994): 4, 387-508			
Nationalities	M/S/T	Context	References
1. UK	T	Concept of space	Bd, F
2. US	T	Representation	D
3. US			
4. UK	T	Urban planning	L
5. UK	T	Concept of space	
6. UK			
7. UK	T	Representation	
Σ= UK (5)+US (2)			

EPD 12 (1994): 5, 515-628			
Nationalities	M/S/T	Context	Keywords
1. UK	T	Geopolitics	Locating critical geopolitics, deconstruction
2. US	T	Geopolitics	(Dis)placing geopolitics by using Derridas's critique towards Saussure
3. US			USA, Grenada invasion, Reagan
4. UK			Sociospatial theory applied to Nepal in the 1990's
5. UK			Contesting places of memory, auschwitz
6. CA			Gender 6 critical geopolitics, New World Disorder
7. US	S	Geopolitics	L, Bd
Σ= UK (3)+US (3)+CA (1)			

EPD 12 (1994): 6, 639-772			
Nationalities	M/S/T	Context	Keywords
1. UK+JP			Regulation theory in Japan, post-fordism
2. UK			surveillance, display, location in one particular restaurant
3. UK			"Railway age", railway industry in the 1800's, modernity
4. UK			Bodily representations in merchant banks
5. AU			Restructuring in post-imperial London, heritage, identity, place
Σ= UK (3½)+AU (1)+JP (½)			

ENVIRONMENT AND PLANNING D, SOCIETY AND SPACE VOL 13 (1995)

EPD 13 (1995): 1, 5-116			
Nationalities	M/S/T	Context	References
1. UK(NI)			F
2. UK			
3. UK			
4. UK			
5. UK (W)			
Σ= UK (5)			

EPD 13 (1995): 2, 133-240			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US	F	Significance of place in the construction of a gay identity in West Hollywood, narratives	G
2. CA	F	Critique of the geographies of AIDS, geographies of bodies and spaces	G
3. US	F	Literature concerning concepts of space in legal struggles in L.A.	SO
4. US	Bm	Representation Modern urban experiences of Walter Benjamin. Text, aura, memory, narratives, city	TEC
5. UK	T	Methods Effects of hypertext	G
6. UK	D	Reflections on activism and academy	G
7. CA		Reply	G
Σ= US (3)+UK (2)+CA (2)			

EPD 13 (1995): 3, 259-374			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. FR	T	Traditions Post-Marxism, antiessentialism, Enlightenment, Blumenberg, Habermas	PH
2. US	T	Traditions Radical democracy, Mouffe on reason	SO
3. US+AU	D	Identity, economic plurality, Mouffe	G
4. UK	T	Concept of space Radical democracy, spatiality, postmodern identities	G
5. UK		Space and identity in Martinique, fragmented identities	G
6. US	T	Representation Socio-spatial exercise of power, modernist failures, panopticon	A
7. AU		Gender relations, homelessness in Australia	G
8. UK		Adolescence, ethnographical methods	O
9. UK	T	Representation A review essay on "the location of culture"	G
Σ= UK (4)+US (2½)+AU (1½)+FR (1)			

EPD 13 (1995): 4, 381-498			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. CA		References F, L Habermasian conceptualization of discursivity, Weber, bureaucracy in Pakistan	G
2. US		Gender divisions of labour in Peru	G
3. US		Women as informal traders in Latin America	G
4. UK+IL	Bm, F	Resistance movements in India	G
Σ= US (2)+CA (1)+UK (½)+IL (½)			

EPD 13 (1995): 5, 529-618			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US	T	Concept of space Production of space and technology	G
2. UK		Significant role of media in relation to space, time, society, globalization	G
3. UK	Bm	Representation Archaeologies of city, life, masculinity of city life in Soho in the 1980's	SO
4. UK (W)		Masculinities	ENV
5. CA	F	Concept of space A review essay on Lefebvre's "Production of space"	G
Σ= UK (3)+US (1)+CA (1)			

EPD 13 (1995): 6, 637-760			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References Islamic Law and animals	G
2. UK (W)		Animals, the city	G
3. US		US meat-packing, restructuring	G
4. US		Ecofeminism in the USA	G
5. US	T	Urban planning Anthropocentric contemporary urban theory	G
6. UK		Feminist critique of phallogocentric self, knowledge, Lacan	G
Σ= US (4)+UK (2)			

ENVIRONMENT AND PLANNING D, SOCIETY AND SPACE VOL 14 (1996)			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References Collapse of Britain's oldest merchant bank, Barrings	G
2. CA		Facist Italian writer, contexts, sex	SO
3. UK		English cultural and gendered identity in "the Secret Garden" by Burnett	G
4. US		Aristocratic nature of preservationists in colonial Africa 1926-1945	P
5. NZ	F	Process of naming places, gender, race, identity, construction of space in NZ	G
Σ= UK (2)+US (1)+NZ (1)+CA (1)			

EPD 14 (1996): 2, 133-240			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK	M	Geopolitics New Medieval and postmodern territorialities?	G
2. FR		Regulation theory, interspatial equity in Europe	TEC
3. UK		Local state and its activity in the practises of regulation	UR
4. AU+UK		Modernisation of Britain policy, local modernisation	G
5. CA	T	Feminism Sexuality, gender, regulation of public space	COM
Σ= UK (2½)+CA (1)+FR (1)+AU (½)			

EPD 14 (1996): 3, 257-356			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. AU		References Sense of place, 4 WD vehicles, Foucault's heterotopia	COM
2. SG		Popular music in Singapore, transculturation, globalism, localism	G
3. UK	T	Representation Transition between nature and culture in Pasolini's films	O
4. IL	D	Street names, semantic displacements	G
5. UK	F	Concept of space Urban design, dilemmas and types of space, time	UR
Σ= UK (2)+SG (1)+IL (1)+AU (1)			

EPD 14 (1996): 4, 395-500			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. AU		References Becoming Deleuzian "What is philosophy?"	E
2. AU	Bd	Epistemological problems, stories of aboriginal women	SO
3. UK	T	Traditions Nomad thought, scrumpled geography of Deleuze and Guattari	SO
4. AU		Seven Japanese tales	DEV
5. AU		Spatial imaginery, national practises in AU	SO
6. US		Towards minor theory by Deleuze and Guattari, self-reflexivity, geographical imagination	ENV
Σ= AU (4)+UK (1)+US (1)			

EPD 14 (1996): 5, 507-620

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	M	Traditions	Bm	Crisis of the intellectual	G
2. US	T	Representation	F	Politics of location in case of E. Said	G
3. US				Connections of production of space by Lefebvre, Lacan's psychoanalysis	E
4. UK				Moral landscapes of childhood, otherness of children	G
5. US				Publicity, privacy women's political action, Habermas	G
$\Sigma = \text{US (3)+ UK (2)}$					

EPD 14 (1996): 6, 635-754

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK			D, L, F	From technological determinism to geographies of relations, essentialism	G
2. UK			Bm	Technology, power, space	G
3. US				Reproduction of endangered	G
4. UK	T	Representation	Bd	Constructions of authenticity beyond topologies	COM
5. CA	T	Representation		Medical geography, chronic illness, body, antessentialism	G
$\Sigma = \text{UK (3)+ US (1)+CA (1)}$					

ENVIRONMENT AND PLANNING D, SOCIETY AND SPACE VOL 15 (1997)

EPD 15 (1997): 1, 19-112

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Enlarged conception of social justice: postapartheid	G
2. UK	T	Methods	Bm	Feminist deconstructions of the autonomous self, hybrid cartographies	G
3. UK	M	Concept of space	F	Spatialities of power, postmodern ethics	G
4. UK			F	Globalization as spatial manifestation of high modernity, globalism	COL
5. UK				Consumption in the space of the car-boot sale	G
$\Sigma = \text{UK (5)}$					

EPD 15 (1997): 2, 137-238

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Postcolonial theory, politics and fictions of J.M. Coetzee	G
2. UK				Mass media, imperialism in Late-Victorian era in Britain, geography, imperialism	G
3. UK			Bm	Symbolic places and national memories, the film "Braveheart", memory	CUL
4. US				Gender, movement in Niger	O
5. UK	T	Representation		Positivism ignoring the interests of lesbians gay men, post-structuralism	SO
$\Sigma = \text{UK (4)+ US (1)}$					

EPD 15 (1997): 3, 257-372

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Nature, national landscape in Britain	G
2. UK+FR			F	Francophone theoretical perspective on the study of grass-root democracy	SO
3. UK	T	Representation	Bd	The end of geography, Baudrillard's philosophy	G
4. CA	T	Concept of space	F, Bd	Heterotopia, restructuring of space in postmodernity	G
5. US	T	Urban planning	F, Bd, D	Neotraditional town, planning in Florida	G
$\Sigma = \text{UK (2)+CA (1)+US (1)+FR (1/2)}$					

EPD 15 (1997): 4, 391-298

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Personal problems of losing the vision	DEV
2. UK	T	Concept of space		Disabled people's experiences on public space	G
3. UK (W)			F	Body, the social construction of difference and mental health	G
4. US			F	Sociospacial construction of disability, otherness	G
5. AU				Urban change, non-hierarchical modes of scale	COM
$\Sigma = \text{UK (2)+ AU (1)}$					

EPD 15 (1997): 5, 509-626

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	T	Traditions		In-betweenness, ambivalence, diaspora, hybridity in history and economy	G
2. US				Constructing the nationstate in historic Melaka	G
3. US				Brazil's agriculture, gender, creative crisis of flexibility	DEV
4. UK	T	Concept of space		Time-space compression in everyday life, poststructuralism	P
$\Sigma = \text{US (3)+UK (2)}$					

EPD 15 (1997): 6, 641-790

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Urban planning		Role of texts and discourses in critical planning studies	G
2. UK				Lost lakes in Greek by Kathy Prendergast, art	G
3. GR				Developmental character of aesthetic and symbolic monumental landscapes in modern Greece	UR
4. US				Hindu organizations in postcolonial Dar es Sfieldam, Tanzania	G
5. UK			F	In-between spaces, theories without dualisms	UR
6. US			F	Cotton production in postcolonial Mozambique	H
$\Sigma = \text{US (3)+UK (2)+GR (1)}$					

ENVIRONMENT AND PLANNING D, SOCIETY AND SPACE VOL 16 (1998)

EPD 16 (1998): 1, 11-122

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Landscape, space, performance in imperial London	G
2. UK				Consumers as texts, information collection	G
3. UK			F	Iconographies of Canadian paper money in the 1900's, monetary narratives	G
4. UK			F	Race and gender in school texts 1830-1918	CUL
5. UK	T	Concept of space	D	Geographic allusions in the phenomenological tradition, space as language	G
$\Sigma = \text{UK (5)}$					

EPD 16 (1998): 2, 163-246

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. AU				Indigenous self-determination in Australian popular music, soundscape	G
2. UK+NZ				Adventure tourism in NZ	G
3. UK	M	Traditions		Postmodernism, postcolonialism, posttraditionalism	DEV
$\Sigma = \text{UK (1)+AU (1)+NZ (1/2)}$					

EPD 16 (1998): 3, 289-366

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. AU				Complexities, housing problems among marginal population groups	UR
2. UK				Fuelwood-degradation nexus in northern Nigeria	DEV
3. CA				Allegories of Liberty, French Revolution	A
$\Sigma = \text{AU (1)+UK (1)+CA (1)}$					

EPD 16 (1998): 4, 387-504			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US	T	Feminism	G
2. US		F	G
3. US	T	Economics	COL
4. US		F	G
5. US			P
6. UK			UR
Σ= US (1)+UK (1)			

EPD 16 (1998): 5, 509-629			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. CA			G
2. UK			G
3. UK			G
4. UK			G
5. NZ			G
6. AU			G
Σ= UK (3)+CA (1)+NZ (1)+AU (1)			

EPD 16 (1998): 6, 635-774			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US	T	Representation	G
2. CA			G
3. UK	S	Methods	SO
4. US	T	Representation	SO
5. UK			G
6. UK			ENV
Σ= UK (1)+ US (2)+CA (1)			

ENVIRONMENT AND PLANNING D, SOCIETY AND SPACE VOL. 17 (1999)			
EPD 17 (1999): 1, 3-120			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			G
2. UK			COL
3. UK	T	Representation	SO
4. UK			UR
5. UK+FR			G
6. AU			G
Σ= UK (3½)+ US (1)+AU (1)+FR (½)			

EPD 17 (1999): 2, 133-246			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US			G
2. US			G
3. CA	S	Geopolitics	G
4. NZ			G
5. IL			G
Σ= US (2)+CA (1)+NZ (1)+IL (1)			

EPD 17 (1999): 3, 261-368			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK			G
2. UK			G
3. US			UR
4. UK			G
5. UK			G
Σ= UK (4)+US (1)			

EPD 17 (1999): 4, 383-494			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK			DEV
2. US	T	Concept of space	G
3. UK	S	Representation	G
4. NZ	T	Representation	G
5. CA			COM
Σ= UK (2)+ US (1)+NZ (1)+CA (1)			

EPD 17 (1999): 5, 515-620			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US	T	Geopolitics	G
2. SG			G
3. UK			UR
4. UK			G
5. UK	T	Economics	G
Σ= UK (3)+ US (1)+SG (1)			

EPD 17 (1999): 6, 655-776			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK			G
2. UK (S)			G
3. UK			G
4. UK (W)			G
5. UK			G
6. UK			SO
7. SE			P
Σ= UK (6)+SE (1)			

ENVIRONMENT AND PLANNING D, SOCIETY AND SPACE VOL. 18 (2000)

EPD 18 (2000): 1, 15-120					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Capital and labour in 2000, modern capitalism, internationalization	G
2. US				Capital, socializing politics of globalization, globalization's socialism	SO
3. UK	T	Representation	Bm, F, D	After globalization, the end of geography, taken-for-granted in geography, globalization as a grand narrative	G
4. UK				Critique on globalization of world economy, myth of globalization	G
5. UK	T	Representation	Bm	Culture of risks in global financial markets, Risikogesellschaft by Beck	P
6. US			F	Hungry, New World Order, late-modern discourses	P
7. US				Castells, social theory, Zeitdiagnose	UR
$\Sigma = \text{US (4)+UK (3)}$					

EPD 18 (2000): 2, 133-274					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Aeroengine explosion in 1962	SO
2. US				Ethnographic view on objects in motion	TEC
3. UK			D, F, Bm	"Blanks", social order, space is not a container	SO
4. UK				Spatial formations of wildlife exchange	G
5. JP				Relations of spaces, materials and social constructs	G
6. UK				Nonrepresentational style of thinking by Thrift, symbolic interactionism by Goffman, post-structuralism	G
7. UK			F	Environment philosophy, Latour: hybrids as "unthinkable"	G
$\Sigma = \text{UK (5)+US (1)+JP (1)}$					

EPD 18 (2000): 3, 301-409					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. AU			F	Race, humanity, animality, nature-society dichotomy critique	G
2. UK			F	Prostitution, racialized sexuality in imperial UK	G
3. US				Pornography in N.Y.	E
4. US	T	Representation	F	Queer ideal, post-Stonewall gay identity, gay and queer geography	SO
5. UK				Difference of "Old Age" identities	G
6. IL				Numerous borders of Jerusalem	P
$\Sigma = \text{UK (1)+US (2)+AU (1)+IL (1)}$					

EPD 18 (2000): 4, 433-535					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Goffman's and Butler's contrasting discussions of performance	G
2. NZ			F	Complex subject positions of pregnant women	G
3. UK			Bd, F	Philosophy of difference and performativity	G
4. UK			F	Embodiment of everyday experience, senses as produced	G
5. UK	S	Concept of space	Bm	Rationality, ethics, space	P
$\Sigma = \text{UK (4)+NZ (1)}$					
Note! Special issue on performativity					

EPD 18 (2000): 5, 545-652

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK			F	Performance, experimental knowledge	G
2. UK			L	Music and spacenationalism, 1800-1900, alienating dynamics of modernity	G
3. UK				Performing the sound world, "Rhythmic landscapes"	G
4. CA			F	Researching performance narratives	G
$\Sigma = \text{UK (3)+CA (1)}$					

EPD 18 (2000): 6, 667-776					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Global change, local angst, US patriot movement in the 1990's	G
2. US				Contesting the land of enchantment in gallup, ethnic tourism in Mexico	G
3. UK				Homelessness, rurality	G
4. UK			Bm	Homelessness, narratives of home as place, construction of home	G
5. UK				Space, utilisation in sheltered housing	G
$\Sigma = \text{UK (3)+US (2)}$					

ENVIRONMENT AND PLANNING D, SOCIETY AND SPACE VOL. 19 (2001)

EPD 19 (2001): 1, 7-122					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK			F	Focauldian approach in cultural studies, genealogy of humanities	G
2. AU				Immigration research in AU	A
3. UK				Community in UK hospital policy	G
4. AU+NZ				Deinstitutionalisation of community care	G
5. UK (S)				Roots of community mobility against contested developments	SO
6. UK				Mixed neighborhoods in Britain since 1979	TEC
$\Sigma = \text{UK (4)+AU (1/2)+NZ (1/2)}$					

EPD 19 (2001): 2, 137-248					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Methods	Bd, D, L	Baudrillard, post-Marxism, differences	G
2. UK	T	Methods	D	Topologies of memory, postmodern metropolis, cognitive mappings	G
3. CA			F	Discursive uses of native authenticity	G
4. UK				Politics of belief in the 1800's in reference to the myths of Tumbuctoo	G
5. UK			F	Colonising economy of UK, effects on landscapes of Argentina in the 1800's, science, the self	G
$\Sigma = \text{UK (4)+CA (1)}$					

EPD 19 (2001): 3, 263-370					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US			F	Colonialism, territoriality, Equador	SO
2. US				Geographical knowledge as instrumentalist terms in US policy, imperialism	O
3. CA				Power of vision - Shakespeare's dramaturgy	CUL
4. UK				Colonial Barbados	G
5. UK				Modernization, multiculturalism, class-based interests in UK	G
$\Sigma = \text{US (2)+UK (2)+CA (1)}$					

EPD 19 (2001): 4. 385-504			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References	Field
		Multiple regression	G
2. CA		Keywords	G
		Quantitative revolution in geography	G
3. UK		References	G
		Statistical picturing of forest's limits	G
4. FR		F	G
		Religion as space in Caribbean identity, hybridity	G
5. UK		Bd	G
		Ethnomethodology: why people always say where they are when mobile phone calls?	
$\Sigma = \text{UK (3)+CA (1)+FR (1)}$			
Note! Theme issue on theories of quantification			

EPD 19 (2001): 5. 515-622			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Field
		US Census 2000	G
2. US		Keywords	G
		GIS, other practices of quantitative geography, positivism, post-structuralism	G
3. UK		Representation	G
		Ontological status of numbers, poststructuralist geography	
4. US			G
		Moral geography, the NeY. woman at the mid 1900's	
5. DK			SO
		Modern mobility, paradigm, automobilization	
6. UK			G
		Spatial characteristics of science, technology, fluid space	
$\Sigma = \text{US (3)+UK (2)+DK (1)}$			

EPD 19 (2001): 6. 639-778			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. AU		References	Field
		Rationalization, privatization, regional subjectation	G
2. UK			G
		Renewing the geography of regions in UK, institutionalization of regions	
3. UK			G
		Expanding geographical borders of Europe	
4. CA		F	G
		Economic space of Asian financial crisis	
5. UK		D	G
		Critical geopolitics of Iberian transfrontier cooperation	
$\Sigma = \text{UK (3)+AU (1)+CA (1)}$			

ENVIRONMENT AND PLANNING D, SOCIETY AND SPACE VOL 20 (2002)

EPD 20 (2002): 1. 27-119			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References	Field
		F	G
		Cultural and genealogical identities, mobility, hybridity among settler groups	
2. US			G
		Social segregation, constructions of male warriors, masculinity, nationalism in Northern Ireland	
3. UK (S)		F	G
		Sociocultural geography of the body, "medical gaze", interpretations of Foucauldian spatialisation	
4. UK		Bm	G
		Social construction of masculinities, sphere of consumption	
$\Sigma = \text{UK (3)+US (1)}$			

EPD 20 (2002): 2. 135-248			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. SE		References	Field
		F	SO
		Spatialisations of Swedish national parks, empty spaces	
3. US (S)		Representation	G
		D	G
		Barthes, Orientalism, post-structuralism, travel writing	
3. US			ENV
		Environmental policy in Burkina Faso	
4. US		T	UR
		Boundary making, geopolitics in Trinidad	
5. US			G
		Metanarrative of Zionism, contested place of Jerusalem	
6. UK			G
		Historical geography, social memory, constructed landscapes of Medieval Cornwall	
$\Sigma = \text{US (3)+UK (2)+SE (1)}$			

EPD 20 (2002): 3. 255-374			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References	Field
		F	G
		Space, power, politics of democratization, Foucauldian approach	
2. UK		F	COM
		Geographies of colonial humanitarianism, geographically sensitive ethics of globalization	
3. AU			G
		Rail corridor in AU	
4. AU		Bd, D, L	G
		Frontier mythologies in postcards, tourism in Australia, semiotic exchange	
5. UK (S)		T	UR
		Economics	
		Japanese banking crisis in the 1990's	
$\Sigma = \text{UK (3)+AU (2)}$			

EPD 20 (2002): 4. 379-494			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References	Field
		F, D	G
		Performative style of systems, slaveltheory of Nietzsche	
2. US		T	G
		Representation	G
		D, F	G
		Social justice, performativity, food service workers	
3. CA			G
		Performing mixed race, identities, gender	
4. US			G
		Narrative concerning interracial sexual relations, public space	
5. US			G
		Constructing Mexican-American identities, post-structuralism	
6. UK		Bm, F	G
		Identity, power, performance in India	
$\Sigma = \text{US (3)+UK (2)+CA (1)}$			

EPD 20 (2002): 5. 505-630			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Field
			G
		Globalization, global capital, North-South polarization, trade development, neoliberalism	
2. CA		F	G
		Metaphor of the Millennium Forest in Scotland	
3. CA		T	G
		Geopolitics	G
		F	G
		Denaturalizing the border, EU, geopolitical, national and biopolitical borders, genealogy	
4. US			O
		Urban space, ghettos, gentrification, neoliberalism, concentrated poverty	
5. UK		T	G
		Concept of space	G
		Bd, Bm	
		Shopping, space, practise	
6. UK			G
		Social construction of Cencuses of USA, deconstructing of analytical truths, the politics of representation	
$\Sigma = \text{US (2)+UK (2)+CA (2)}$			

EPD 20 (2002): 6. 647-774			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. NL		References	Field
			DEV
		South-east Asia, borderlands, construction of regions	
2. US			SO
		Asia as Europe's Other, many Asias, India	
3. US			SO
		Indian cultures, sociopolitical movements, political subjectivity, visualizing the past	
4. NZ			G
		Representations of motherhood, milk powder in Sri Lanka, malnutrition	
5. US			G
		Conceptualization of power in Pakistan, landowners, participatory reforms	
6. NZ		Bm	G
		Economic globalization, subjects and spaces of globalization, post-structuralism	
$\Sigma = \text{US (3)+NZ (2)+NL (1)}$			

JOUR 15 (1989): 1, 24-105

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Agricultural geography	G
2. UK				Philanthropic housing	G
3. US				Migration in Mexico	G
4. IL				Holy land	G
5. US				Cartographic illusion	G
6. US				Concept of landscape	G
Σ= USA (3)+UK (2)+IL (1)					

JOUR 15 (1989): 2, 111-183

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Cattle ranching, Latin America	G
2. GE				Nomads, change, Algeria	G
3. US				Classboundaries, preindustrial Appalachia	UR
4. UK				Artisan unions, British, New World	G
Σ= US (2)+UK (1)+GE (1)					

JOUR 15 (1989): 3, 239-300

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Urban morphogenesis	G
2. FR				French revolution	G
3. UK				Workhouse system	G
4. SW				Attitudes towards environment	G
Σ= UK (2)+FR (1)+SW (1)					

JOUR 15 (1989): 4, 349-420

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Burgage plots, development	UR
2. UK				Early industrial UK, circulation of capital, finances	G
3. IL				Socialism, Tel Aviv	G
4. US				Pioneer settlement in arid frontier	G
Σ= UK (2)+US (1)+IL (1)					

JOUR 16 (1990): 1, 3-151

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. USA				France, cartography	H
2. FR				French urban system, revolution	H
3. UK				French revolution, agricultural modernization	H
4. USA				French revolution, Spanish America	G
5. UK				French revolution, Marx, regionalism	H
6. UK				France in the 1800's, popular book trade	G
7. UK				French revolution, Troyes	H
8. UK				the 1800's, fire fighting in France	G
9. BR				French peasants: class or community?	G
Σ= USA (2)+FR (1)+UK (5)+BR (1)					

JOUR 16 (1990): 2, 157-216

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Church in the 1800's, iconography, UK	G
2. CA				Canadian inter-urban communications in the 1800's	G
3. USA				USA, Southern regionalism, 1920-1940	G
Σ= USA (1)+UK (1)+CA (1)					

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA	T	Representation		Guatemala, Mayans, missionaries, the 1500's, postmodern existence	G
2. NZ				Timber economy in New Zealand	G
3. UK				Co-operative retailing, UK, 1851	G
Σ= CA (1)+NZ (1)+UK (1)					

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA				Indians in the USA, economic behaviour, 1870	G
2. USA				1900 immigrant, labour segmentation USA	G
3. UK				Community, Poplar, 1920, contested concepts	G
4. UK				Historical geography in France	G
Σ= USA (1)+UK (2)+CA (1)					

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US+AU				Legends, Lahore	G
2. USA				Invasions, Juan Fernandes Islands	G
3. UK				Highland migration	G
4. CA				Social geography in Winnipeg before 1921	G
Σ= USA (1 1/2), UK (1), CA (1), AU (1/2), PA (1/2)					

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Transportation system, Medieval Wales and England	G
2. UK				Literacy, the 1700's, Aberdeenshire	H
3. USA				Unofficial proprietors, N.Y.	G
4. DK				Migration and mobility, Danish settlers, Iowa	H
Σ= UK (2)+USA (1)+DK (1)					

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. USA				Creating Indian lands	G
2. UK				Collective identity, mining towns, municipalism	G
3. SA				Apartheid	G
4. IL				Jewish colonization, Palestine before 1948	SO
Σ= USA (1)+UK (1)+SA (1)+IL (1)					

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Dark Age landscape, Gildas	H
2. UK				Royal post-horse routes, the 1500-1600's	G
3. CA				Social integration, Canadian frontier	G
4. UK				Race and climate, Post-Darwinism	G
5. USA				Landscapes of men and women, USA and Canada	G
Σ= UK (3)+USA (1)+CA (1)					

JOURNAL OF HISTORICAL GEOGRAPHY VOL. 18 (1992)

JOUR 18 (1992): 1, 3-139			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. USA		Invention of American tradition	G
2. USA		Invention of the romantic West	G
3. USA		Mormon experiences	G
4. USA		Myth of the Great American Desert	G
5. USA		Invention of the Cowboy West, Linda Logan	G
6. CA		Post-Civil War South, identity, habits	O
7. USA		New England community	G
8. USA		Los Angeles, suburban city, anti-traditionality	G
Σ= USA (7)+CA (1)			

JOUR 18 (1992): 2, 141-210			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		Hidden trade in the Middle Ages, England	H
2. USA		The Danish acre in the Caribbean, measurement	G
3. USA		Alley housing, the 1800's	G
4. UK		Labour racialization	G
Σ= USA (2)+UK (2)			

JOUR 18 (1992): 3, 267-317			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. CA		Amerindian maps	E
2. NZ		Local times in New Zealand	G
3. USA		Controlling urban form, Boston	A
4. UK		English hospital in the 1930's	G
Σ= USA (1)+UK (1)+CA (1)+NZ (1)			

JOUR 18 (1992): 4, 377-456			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		Farming between 1250-1740, Norfolk	G
2. USA		Scottish emigration to Canada, the 1800's	G
3. UK		Makers of British towns before 1939	G
4. CA		Poor relief, county house, Ontario	G
Σ= USA (1)+UK (2)+CA (1)			

JOURNAL OF HISTORICAL GEOGRAPHY VOL. 19 (1993)

JOUR 19 (1993): 1, 1-64			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. CA		Inland water transport, Medieval England	H
2. USA		Agricultural biodiversity, Incas	G
3. UK		Turnpikes, the 1700's England	G
4. USA		Mexican Americans in Texas, origins	G
Σ= USA (2)+UK (1)+CA (1)			

JOUR 19 (1993): 2, 125-191			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. USA		American deep south, women	G
2. IL		Jewish settlement in Palestine in the 1900's	G
3. UK		Building a nation, Irishness	G
4. CA		Industry and residence, New York	G
Σ= USA (1)+IL (1)+CA (1)+UK (1)			

JOUR 19 (1993): 3, 255-336

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Historical geography, Diderot	G
2. UK				Victorian London, street barriers	G
3. CA				Flour milling industry, prairies	G
4. USA				Farm enlargement before 1978, Great Plains	SO
5. AU				Sydney's aboriginal settlement, 1972-1973	G
Σ= UK (2)+USA (1)+CA (1)+AU (1)					

JOUR 19 (1993): 4, 383-453

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Hebridian landscapes	G
2. CA				Rio Grande, early industrialization	G
3. USA			F	Sioux, administration, social control, the 1900's	G
4. UK				Sewering the English suburb	G
5. UK				National biography and geographers	G
Σ= UK (3), USA (1), CA (1), 5					

JOURNAL OF HISTORICAL GEOGRAPHY VOL. 20 (1994)

JOUR 20 (1994): 1, 3-81

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Traditions		Environmental history, plurality of histories, postmodern theories	G
2. CA	T	Methods	D, F	Ecology, objectivity, critique, linguistic turn	G
3. UK				Religious census 1851, UK	G
4. USA				Venezuela, coffee economy, migrants	G
Σ= US (1)+UK (2)+CA (1)					

JOUR 20 (1994): 2, 117-187

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. FR				Chilled beverages, snow	G
2. USA				Chicago, waste lands until 1990	G
3. CA				Montreal, industrial district until 1914	G
4. UK				London, infant mortality until 1914	G
5. CA+NZ				New Zealand until 1940, mountain recreation	G
Σ= US (1)+UK (1)+FR (1)+CA (1½)+NZ (½)					

JOUR 20 (1994): 3, 255-323

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. USA				Medieval markets, multiplicity	H
2. SG				Morocco, piracy, the 1850's	H
3. CA	T	Other: cultural condition	L	Chicago 1893, literature, naturalist metaphors, places of consumption, postmodern condition	G
4. UK				Toronto, apartment house, modernity, 1900-1930	G
Σ= US (1)+UK (1)+SG (1)+CA (1)					

JOUR 20 (1994): 4, 367-450

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Other: trend	F	Science and religion, Post-Structuralism	G
2. USA			F	USA, cartographic culture, nationalism, 1811	G
3. UK				UK, smallpox vaccination	G
4. UK				Moral landscapes, Victorian reformatory schools	G
5. CA				Toronto, access to public space, the 1850's	G
Σ= US (1)+UK (3)+CA (1)					

JOURNAL OF HISTORICAL GEOGRAPHY VOL 21 (1995)

JOUR 21 (1995): 1, 3-75		References		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context					
1. UK			Wisconsin, drainage, recreation, the 1960's				G
2. UK			Chartist movement				G
3. UK			Wales, environment, health, social reform				G
4. CA			Toronto in 1931, social structure, social geography				G
Σ= UK (3)+CA (1)							

JOUR 21 (1995): 2, 123-202		References		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context					
1. US			Virginia backcountry settlement, the 1800's				G
2. UK			Asylum, medical-geographical idea				G
3. CA			South Africa, labour, forced removals				G
4. SG		F	Chinese burial grounds in Singapore				G
Σ= US (1)+UK (1)+CA (1)+SG (1)							

JOUR 21 (1995): 3, 247-316		References		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context					
1. UK			Nutritional transition in Western Europe				G
2. IL			Timber, tree species, Palestine, the 1900's				G
3. UK			Factory life, Ontario in the 1800's				G
4. UK			Holocaust, ghettoization in Budapest 1944				G
Σ= UK (3)+IL (1)							

JOUR 21 (1995): 4, 361-445		References		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context					
1. CH			Historical geography in China				G
2. UK		F	Scotland, national identity, the 1700's				G
3. UK			Banking, early 1900's England				G
4. CA+IL			Pioneer settlements, role of institutions, Canada				G
5. US			Chinese immigrants in Pennsylvania				G
Σ= UK (2)+CH (1)+USA (1)+CA (½)+IL (½)							

JOURNAL OF HISTORICAL GEOGRAPHY VOL 22 (1996)

JOUR 22 (1996): 1, 3-83		References		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context					
1. UK			Multiple estates, Northern Danelaw				H
2. CA			Imaginative geographies, photographs				G
3. IL			Sweden, Holy Land, settlement				G
4. UK			Travel accounts of Victorian women, West Africa, landscape				G
Σ= UK (2)+CA (1)+IL (1)							

JOUR 22 (1996): 2, 129-197		References		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context					
1. NL		T	Europe, regional development, 1300-1850				G
2. UK			Spatial organization, regional economy, the 1800's				G
3. UK			Peter the Great, geographical practices in Russia				G
4. CA			Colonial Swaziland, racism, white farming				G
Σ= UK (2)+CA (1)+NL (1)							

JOUR 22 (1996): 3, 253-326		References		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context					
1. AU			Australia, historical geography				G
2. UK			Agricultural value of sewage, the Victorians				G
3. NZ			Migration, South Africa before 1930				G
4. IL			Pioneer Jewish settlement in Israel				O
Σ= 4 UK (1)+AU (1)+NZ (1)+IL (1)							

JOUR 22 (1996): 4, 373-472

JOUR 22 (1996): 4, 373-472		References		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context					
1. UK			Imperial citizenship between 1880 and 1925, emigration				CUL
2. UK			Geographical models in UK schools before 1944				G
3. UK			Anti-imperialism, writings of J.H. Cousins				G
4. UK			Inter-war Wales, countryside as educator				G
5. UK			England in the 1940's, geographical citizenship				G
6. UK			Victorians, recreation, places				O
7. USA			American Civic Association, social reform				A
Σ= US (1)+UK (6)							

JOURNAL OF HISTORICAL GEOGRAPHY VOL 23 (1997)

JOUR 23 (1997): 1, 3-75		References		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context					
1. BE			Belgium, rural economy, the 1850's				G
2. UK			Trisian da Cunha in 1875				G
3. UK			Borneo, trade articles, colonialism				G
4. AU			Queensland until 1915, cane farming				G
5. JP			Japanese historical geography				G
Σ= UK (2)+BE (1)+AU (1)+JP (1)							

JOUR 23 (1997): 2, 111-200

JOUR 23 (1997): 2, 111-200		References		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context					
1. US			Selectivity of historical representation, historical narrations				G
2. SE			Sweden, farm subdivision, pre-industrial era				G
3. US			Calcutta, mercantile city, the 1800's				O
4. SA			Dublin, Empire, colonialism in 1911				G
5. UK			France, war and recovery, countryside				G
6. UK			Scotland, social protest until 1939, role of women				G
Σ= US (2)+UK (2)+SA (1)+SE (1)							

JOUR 23 (1997): 3, 247-339

JOUR 23 (1997): 3, 247-339		References		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context					
1. UK			A servant of two masters?				O
2. IL			Israel, desert, Romanization				G
3. UK			Migrants, West Riding between 1650-1820				H
4. UK			Information technology, London Stock Exchange				H
5. FI			Finnish Orthodox milieu until 1939, tolerance				G
Σ= UK (3)+IL (1)+FI (1)							

JOUR 23 (1997): 4, 389-499

JOUR 23 (1997): 4, 389-499		References		Keywords		Field	
Nationalities	M/S/T	Context					
1. AU			Australia and New Zealand, civic conjugations				G
2. AU			Preconceptions of tropical Queensland, European colonialism				G
3. CA			New Zealand, environmental history				G
4. NZ			New Zealand, soil erosion and conservation				G
5. CA			Australia, new wheat frontiers				G
6. CA			Australian land alienation, Danish settlement				G
7. NZ			The New Zealand Historical Atlas				G
Σ= AU (2)+CA (3)+NZ (2)							

JOURNAL OF HISTORICAL GEOGRAPHY VOL 24 (1998)

JOUR 24 (1998): 1, 2-89			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		Otherness, frontiers of empire, Cape Colony until 1850	G
2. CA		Victorian Canada, biogeographical assessments of environment, subjectivity	H
3. US		Spain, environment, Regenerationists in the 1880's	G
4. UK		St Helena as a war camp, papers of Alice Stopford Green	G
5. UK		Cholera in the Philippines, spatial diffusion in 1902-04	G
Σ= US (1)+UK (3)+CA (1)			

JOUR 24 (1998): 2, 135-210			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		Medieval Welsh local administration	G
2. UK		Consumer societies in Britain and Europe, 1850-1920	G
3. UK	Bd	Ireland, the 1900's, town tenant protest	ENV
4. UK		Cholera in the Philippines, effects of war and peace	G
Σ= 4 (UK)			

JOUR 24 (1998): 3, 265-351			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		Early Royal post in England, knowledge	G
2. UK		Capacities of the state, Charles Davenant, late 1700's	G
3. UK	F	Estate and empire, Grenada, Sir George Cornewall	G
Σ= 3 (UK)			

JOUR 24 (1998): 4, 385-481			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK	F	Geography in England 1660-1800, textuality	O
2. US	F	Iran, homeland, national identity, early 1900's	H
3. CA		Montreal, monument, landscape of power	G
4. UK		South Africa, Women Housing Managers	G
Σ= US (1)+UK (2)+CA (1)			

JOURNAL OF HISTORICAL GEOGRAPHY VOL 25 (1999)

JOUR 25 (1999): 1, 1-92			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		America in 1850-1915, representations	G
2. CA	T	Representation	G
3. UK		Malaysia, imperial visions postmodern perspectives	G
4. UK		Ireland, spectacle of memory, the Great War of 1919	G
5. US		Local politics and performing power, Taunton	G
Σ= US (2)+UK (2)+CA (1)			

JOUR 25 (1999): 2, 137-234			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		Idea of Europe, Renaissance maps	G
2. JP	F	Pre-modern Japan, frontiers and boundaries	G
3. UK		Scotland, early history of St Kilda, human ecology	ENV
4. NZ		New Zealand, family, settler society until 1930	G
5. UK		Classic cultural landscape, France, artisan technology	G
Σ= UK (3)+NZ (1)+JP (1)			

JOUR 25 (1999): 3, 279-387

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				London, imperial guidebooks, representations	G
2. UK			F	Pauper lunacy, institutions, Devon, 1845-1914	H
3. UK				Moral geographies, British public houses, supervision in the 1800's	G
4. CA				Ukrainian pioneer diaspora	G
5. UK				Imagined community of Ukrainians	G
Σ= UK (4)+CA (1)					

JOUR 25 (1999): 4, 441-558

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Cattle, pedigree, productivity before 1930	G
2. UK				British voluntary hospitals 1871-1938	G
3. UK				Interwar suburban landscape in England	G
4. UK				English national identity in 1890-1950	G
5. UK			Bm	Scottish Highlands, Hebrides, marginality	G
6. USA				American ethnic identity, reinterpretation	G
Σ= UK (5)+ USA (1)					

JOURNAL OF HISTORICAL GEOGRAPHY VOL 26 (2000)

JOUR 26 (2000): 1, 3-113

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				George Perkins Marsh, nature and morality	G
2. UK				Dark ages, global deforestation	G
3. UK				Medieval world, continuity, authority, heritage	G
4. UK				Medieval England, river navigation	H
5. UK				Closed parish, interaction	G
6. IR				Interwar English and Welsh, poetics and policy	G
Σ= UK (5)+IR (1)					

JOUR 26 (2000): 2, 162-291

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Medieval churches, orientation	G
2. UK				Anglo-Irish estate, identity, the 1800's	G
3. UK				Ireland in the 1800's, landownership, hybrid space, the self	G
4. CA				Paris Geographical Society in the 1900's, constructions of the Other	H
5. UK				Pennsylvania, Swedish immigrants, American Dream	G
6. UK				Late imperial Russia, rational landscape	O
Σ= UK (5)+CA (1)					

JOUR 26 (2000): 3, 327-465

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Pacific Northwest, imperial space	G
2. UK			F	London, bank building, the 1800's, space of capital	G
3. UK				Victorian Cambridge, prostitution	G
4. UK				War, women	G
5. US				Zanzibar, revolution, narrative representations	G
6. UK				Hyde Park, Holocaust Memorial	G
Σ= UK (1)+UK (5)					

JOUR 28 (2002): 1, 1–114					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. ES				Morocco, Spanish colonialism in 1876–1956	G
2. UK				Rereading George Cadbury, narrations	G
3. US				Local history, the town body, narrations	G
4. US				American West, control of space and scale, migratory labour, regional development	G
5. US				Panama Canal Zone, the "Other", representations	G
6. AU				Australia, water management, institutions	G
Σ= US (3)+UK (1)+ES (1)+AU (1)					

JOUR 28 (2002): 2, 159–281					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Genealogy, moral climatology, post-Darwinism	G
2. CA				Russian imperial expansion	G
3. CA				India, shrines, neighbourhood	DEV
4. UK				Barbados, Methodist persecution, slavery	G
5. US				New Orleans, drainage, environmental equity	G
6. SA				Johannesburg, racial segregation, Act of 1923	G
Σ= US (1)+UK (2)+SA (1)+CA (2)+6					

JOUR 28 (2002): 3, 317–439					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK			F	Colonialism, resistance, Ceylon, coffee plantations	O
2. UK			F	Imperialism, regulation of sexuality, diseases	O
3. AU				Australian land use policy 1898–1914	O
4. US				Samoa, rule of law, indirect rule	G
5. SA				<i>Opuntia ficus-indica</i> , biological invasion in 1890–1910, Eastern Cape	G
6. UK				Brazil, 'Atlantic Forest', land cover in 1900–1930	DEV
Σ= US (1)+UK (3)+SA (1)+AU (1)					

JOUR 28 (2002): 4, 471–609					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Culture versus commerce, Liverpool in the 1700's	ENV
2. CA+US				Infant mortality, Ottawa, Canada in 1901	G
3. ?				Dublin, colonial landscape, monuments, deconstruction	O
4. IR	T	Traditions		Ireland's historical geographies, eclecticism	H
5. IL	T	Traditions		Israeli historical geography, the Holocaust	G
6. UK				Geographies of Swinging London	COM
7. US				Landscape, ideology, religion, New Jersey	O
Σ= US (1½)+UK (2)+IR (1)+IL (1)+CA (½)+? (1)					

PHG 13 (1989): 1, 11–29					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Africa, agrarian crisis, sustainability	G
2. AU				Local labour market processes, space, state, segmentation	G
3. US				Venture capital, postindustrialism, investments	G
4. UK				Environmental perception, age	G
5. UK				Resource management, sustainable development	G
6. UK	T	Economics		Social geography, restructuring welfare, cultural shifts of modernism and postmodernism drive the dynamics of deindustrialization	O
Σ= US (2)+UK (3)+AU (1)					

JOUR 26 (2000): 4, 505–628					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Medieval state formation	G
2. UK			F	Wales, Ireland, colonization, lordship	G
3. UK				Scottish Highlands, mapping, naming	G
4. UK				Practising photography, geographical research	G
5. UK				Jewish settlement of Palestine 1910–1930, class, nation	P
6. UK				Constructing differences, travel writings in the 1900's, narratives, Wales	G
7. UK				Mozambique, radio colonization	G
Σ= UK (7)					

JOUR (2001): 1, 3–92					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US+CA				North American cities in the 1850's, industry, spread	G
2. CA				Montreal until 1929, transformation	G
3. US				San Francisco until 1940, industry and the city	G
4. US				Pittsburgh 1870–1920, growth of suburbs	H
5. US				Southern California, urban expansion until 1950	P
Σ= 5 US (3½)+CA (1½)					

JOUR 27 (2001): 2, 137–					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. JP				British colonies in the 1700–1800's, townships	G
2. ?				Scientific organizations as agents of change, Palestine	O
3. IL				Palestine, tourism, 1850–1948	G
4. IL				Israel, maps, renaming, 1949–1960	G
5. CA				British colonial narratives of wartime New Zealand	G
6. AU			F	Australia, domestic space, disability, the 1800's	UR
7. GE				German, Third Reich, Franz Petri	PHI
Σ= IL (2)+JP (1)+CA (1)+AU (1)+GE (1)+? (1)					

JOUR 27 (2001): 3, 319–429					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US			F	Hawaii, race, colonization, leprosy	G
2. US			F	Gender, tuberculosis	G
3. UK				England in the 1950's, national health, diet, organicism	G
4. IR+UK				Wales coalfield in 1926–1939, psycho-geography	G
5. UK				Modernist health centres of London in 1930	G
6. CA				Canada, cultural identities, health care research	O
Σ= US (2)+UK (2½)+IR (½)+CA (1)					

JOUR 27 (2001): 4, 475–587					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Intellectual property, manufacturers, the 1700's	O
2. US				Spaces of modernity, legal-historical imagination	P
3. UK				Anthropometric cartography, Scotland	G
4. US	T	Other: postmodernist left		Empire forestry, origins of environmentalism	H
5. CA				Montreal, Irish-Catholic parish, geopolitics	G
6. CA				Toronto, urban ethnic landscape	G
Σ= US (2)+UK (2)+CA (2)					

PHG 13 (1989): 2, 157-277			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. CA		References	Field
		Keywords	O
2. UK		Canada, world economic order, social agency	O
3. US		Postglacial deforestation & desertification	O
4. US		Germany, elderly migration and motivations	O
5. US		Geographic inquiry, trade, global restructuring	O
6. UK		Industrial geography, spatial patterns	O
7. CA		Historical geography	O
		Third world development, Postcolonialism	O
$\Sigma = \text{US (3)+UK (2)+CA (2)}$			

PHG 13 (1989): 3, 315-439			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References	Field
		Keywords	O
2. NL+NL		Epidemic control, spatial aspects, immunization	O
3. UK		Dutch human and regional geography	G
4. NZ		New rice technology, land ownership	O
5. US	T	Other: era	G
		Population studies, health, gender	O
		Political geography, global restructuring, Fordism, independence, materialism	O
6. UK		Geography of professional services	TEC
$\Sigma = \text{US (1)+UK (3)+NL (1)+NZ (1)}$			

PHG 13 (1989): 4, 471-599			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References	Field
		Keywords	O
2. US		Minimum differentiation, clustering, location theory	O
3. CA	D	Migrant behaviour, developed world, decision making	O
		Concept of space	O
4. IL		Texts and contexts, post-structuralist thought, legal formalism, spatial metaphors	SO
5. US	T	Other: era	O
		Israelization of Palestine geography	O
6. UK	S	Representation	TEC
		Urban geography of economic, political & social restructuring, postmodern language, CURs	O
7. US		Postmodern landscape, art, literature, Kuhn, isms in geography, meaning	O
8. US		Regional development, post-Fordism, Chernobyl, structuralism, flexible production	O
		North America, education, institutional developments	O
$\Sigma = \text{US (4)+UK (2)+CA (1)+IL (1)}$			

PHG 14 (1990): 1, 1-129			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK	T	Other: era	Field
		References	O
2. UK		Keywords	O
3. UK		Progressive human geography and methodology, current era of disorganized capitalism and post-Fordism	O
4. US+NL		Impact of PHG, progress	O
		Gerontology, elderly, global diffusion	O
5. UK		Behavioural research, spatial problems, environmental cognition	O
6. US		Cartography and knowledge, digital mapping	O
7. US	T	Traditions	O
		Planning styles, applied geography	O
		History and philosophy of geography, respatialization of theory, roots of postmodernism	O
$\Sigma = \text{US (2)+UK (4)+NL (1)}$			

PHG 14 (1990): 2, 157-281			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References	Field
		Keywords	O
2. US		Epidemiology, AIDS, origins, global patterns	O
3. IL		China, urban geography, role of ideology	O
4. UK		Palestine/Israel geography, political impact, conflict	O
5. UK	T	Traditions	O
		Social geography, patriarchy, racism, class	O
		For a new regional geography, current postmodern ethnography, discourses, progress	O
$\Sigma = \text{US (1)+UK (3)+IL (1)}$			

PHG 14 (1990): 3, 311-447			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. NL+US		References	Field
		Keywords	G
2. UK		Behavioural research, spatial problems, preference models	O
3. IL		Geography, religion, historical development	TEC
4. UK	T	Concept of space	O
		International tourist flows, tourist space	O
		Development studies, Post-Marxism, imperialism, the Third World, contested places, Frida Kahlo	O
5. UK		Quantitative methods, input-output, economics, typologies	O
6. US	T	Geopolitics	O
		Political geography, changing world order, L.A. as postmodernist city, "end of history" thesis	O
7. UK		Social construction of gender, feminism	O
$\Sigma = \text{US (1)+UK (4)+NL (1)+IL (1)}$			

PHG 14 (1990): 4, 467-579			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References	Field
		Keywords	O
2. NZ		Developing countries, food policy conflicts	O
3. NZ		Labour markets, segmentation theory	O
4. US	S	Traditions	O
5. UK	S	Urban planning	O
		Role of services in production, capitalist accumulation	O
		History and theory of geography, roots of postmodernism	O
		Cultural geography, postindustrialism, Fordism, communism, postmodern urban landscape, chaotic nature of postmodern culture	O
6. UK		Agricultural geography, restructuring of agriculture	O
$\Sigma = \text{US (1)+UK (3)+NZ (2)}$			

PHG 15 (1991): 1, 1-95			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References	Field
		Keywords	G
2. US		Postglacial human use of wetlands	G
3. UK		Regions as social constructs, territoriality	G
4. UK	T	Economics	G
		Services, geography, uneven development	G
		Historical geography, post-Fordism	G
5. UK		Education, geography and politics, national curriculum	G
6. UK		Population geography, international migration	G
7. US		Industrial geography, manufacturing systems	G
8. US		Resource management, global trends, rationalization	G
$\Sigma = \text{US (3)+UK (5)}$			

PHG 15 (1991): 2, 125-201			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Field
		Keywords	G
2. UK	T	Traditions	G
		Possibility of ethics in geography, authorship	G
3. BR		Challenges of population geography, historical perspective, post-positivism, many voices, differences	O
4. US		Post-war Borneo, economy, resources	G
5. US		Person-environment theories, philosophical convergence	G
		GIS, standards	G
$\Sigma = \text{US (3)+UK (1)+BR (1)}$			

PROGRESS IN HUMAN GEOGRAPHY VOL 15 1991

PROGRESS IN HUMAN GEOGRAPHY VOL 14 1990

PHG 15 (1991): 3, 249-341			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References	Police, policing, geography, national structures
2. UK			Postwar political geography, world-systems theory
3. UK			Refugees, forced migration
4. UK			Agricultural geography, productionism
5. UK			Third world development, Marxism, Postcolonialism
6. US			Basic conceptions of political geography, Stalinism, Gulf War, 1945, socialism
$\Sigma = \text{UK (5)+US (1)}$			

PHG 15 (1991): 4, 349-402			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. HG+CH		References	China, human geography, periodization, subfields
2. CA			Discourse of progressive human geography
3. UK			Women's fear of crime, public space
4. UK			Medical geography, mapping disease
5. UK			Quantitative methods, cancer clusters, generalized tests for time-space interaction
6. UK	S	Traditions	New regional geography, Post-structuralism, structuralism, process of origination, constitution of subjects
$\Sigma = \text{UK (4)+CA (1)+HG (1/2)+CH (1/2)}$			

PROGRESS IN HUMAN GEOGRAPHY VOL 16 1992			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Latin America, industrial subcontracting
2. FR		F	France, political geography, the 1980's, new social movements
3. AU	M	Methods	"The deconstructionist tendencies of postmodern geographies: a compelling logic?"
4. UK			Critique of post-Keynesian economic geographies
5. UK			Cartography, technology, data
6. UK	T	Other: condition	Population geography, effects of postmodern condition on individualized fertility attitudes and behavior, migration
7. UK	T	Feminism	Gender and dichotomies, postmodern feminism, positions, deconstruction, critiques of authoritative knowledge
8. US	T	Urban planning	Urban geography, pluralism, post-structuralism, power, city
$\Sigma = \text{US (2)+UK (4)+AU (1)+FR (1)}$			

PHG 16 (1992): 2, 157-281			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK	S	Feminism	Beyond gender dichotomies, gender symbols, urban landscape, gentrification
2. US			Urban housing demography
3. UK			Accumulation, regulation, post-Fordism, Keynes
4. US	S	Other: fashion	Intellectual fashions, regional development, turbulence, Post-Fordism, Marxism
5. US			North America, geography and education
6. US			Gulf conflict, oil resources, Post Cold War
7. US	T	Concept of space	History and philosophy of geography, Baudrillard and disappearance of wars, colonialism, Orientalism, centrality of social space
8. UK	T	Representation	Cultural geography 1990, spatial expressions, cultural order
$\Sigma = \text{US (5)+UK (3)}$			

PHG 16 (1992): 3, 315-423			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Gender-related differences, spatial abilities
2. UK	T	Traditions	Main challenges to radical geography come not from postmodernism, but from its old adversary, liberalism, Post-Marxism, Fordism etc.
3. US			Destination choice modelling
4. UK	T	Other: era	Social geography, beyond boundaries, post-socio-spatial segregation era, summarizing postmodernism
5. US	T	Geopolitics	Political geography, thinking globally and locally, methodology, there is no general theory of place
6. UK	T	Representation	Historical geography, decentering discourse, characters of places
7. US	S	Urban planning	Planning and applied geography
$\Sigma = \text{US (5), UK (2)}$			

PHG 16 (1992): 4, 503-597			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. CA		References	Ecopolitical discourse, environm. security
2. CA			Christaller, administrative areas
3. US			Industrial geography
4. US	T	Representation	Person-environment theories, John Dewey, post-structuralism
5. UK			Medical geography, global perspectives, Post-apartheid
6. US			Producer services, post-Fordism
7. UK	T	Other: era	Third World development, modern age by Giddens, post-structuralism, colonialism, Enlightenment
$\Sigma = \text{US (3)+UK (2)+CA (2)}$			

PROGRESS IN HUMAN GEOGRAPHY VOL 17 1993			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	State terror, ideology, protest, gendering landscapes
2. NZ			Family farming, agrarian change
3. US+FR			Causal structure of hunger, Postcolonialism
4. UK			Population geography: death, disorder
5. UK			Agricultural geography
6. UK	L		New regional geography
7. UK			Education, geography, UK perspective
$\Sigma = \text{US (1/2)+UK (4)+NZ (1)+FR (1/2)}$			

PHG 17 (1993): 2, 157-273			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK	T	Feminism	Space, place, gender I, feminist empiricism by Harding, Bondi as postmodernist feminist, restructuring public/private divisions
2. CA	T	Representation	Language of images in geography, post-structuralism, postmodern landscape, iconography
3. UK			Migration, metropolis, UK
4. US			Producer services
5. US			GATT, UNCED, resource management
6. UK		L	Gender and geography, crossing boundaries, Post-Fordism
7. UK			Quantitative methods
8. US	T	Representation	Development I: power, knowledge, discursive practice language of postmodernism, Orientalism, rejection of class
$\Sigma = \text{US (3)+UK (4)+CA (1)}$			

PHG 17 (1993): 3, 305-415					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	S	Feminism		Space, place, gender relations II: identity, difference, feminism, post-rationalism, colonialism	G
2. UK	T	Traditions		UK, geographers degree of freedom, various frameworks	O
3. UK				Migration research	G
4. CA			F	North America, ethnic communities, history	G
5. US	T	Feminism	F	Landscapes of self/the other, Massey's feminist critique on Harvey's version of postmodernism, textuality	G
6. US	T	Representation		Perceptual and behavioural theory in practice, metaphorical terminology	G
7. US	T	Traditions	F	Political geography, state, economy, social, "everything is contingent", traps of some postmodernists, Dalby and Foucault as postmodernists, Fordism, structuralism	G
8. US	T	Urban planning	F	Positivism, planning, applied geography, feminism	UR
$\Sigma =$ US (4)+UK (3)+CA (1)					

PHG 17 (1993): 4, 453-557					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Foreign aid, War 1945	G
2. CA				North America, suburban office morphology	G
3. NZ	M	Methods	Bm, D, F, L	"Between modernism and postmodernism"	G
4. UK				Medical geography	G
5. UK	T	Representation		Social geography, deconstructing	G
6. UK				Gender, progress in geography	G
7. UK				Sustainable rural geographies	G
8. US				Industrial geography	G
$\Sigma =$ US (2)+UK (4)+CA (1)+NZ (1)					

PROGRESS IN HUMAN GEOGRAPHY VOL 18 1994					
PHG Geography 18 (1994): 1, 1-101					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA	T	Methods		Cultural meanings, tourism, postindustrialism, theories of cultural transformation	G
2. CA				Extended family, spatial interaction models	G
3. JP				Japanese geography, physical distribution studies, Post-Fordism	G
4. US				Education, North America	G
5. NL	T	Methods		Gentrification, postmodern science, complexity, policy-oriented research	G
6. CA				Population geography	G
7. UK	T	Traditions		History and philosophy of geography, mapping imperial geographies, post-structuralism, colonialism, postmodern turn	G
$\Sigma =$ US (1)+UK (1)+CA (3)+JP (1)+NL (1)					

PHG 18 (1994): 2, 137-253					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Traditions		Rethinking gentrification, Post-Marxism, uneven development, contradictory concepts of cultural postmodernism, economic Marxism	G
2. UK			F	Modern world-system, territoriality, state as a container	G
3. CA	T	Methods		Metaphors in cultural geography and environmental history, post-structuralism, Enlightenment, relativism	G
4. UK	T	Geopolitics		Anglo-America, geopolitics, foreign policy, post-structuralism, Enlightenment	G
5. US				New environmentalism, green rage	G
6. US	T	Concept of space		Place, region and identity, narrations	G
7. US				Political geography, spatiality of politics	G
8. UK	T	Methods		Economic models of geography processes, postmodern turn	G
$\Sigma =$ US (3)+UK (4)+CA (1)					

PHG 18 (1994): 3, 279-397					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. AU				Housing wealth, restructuring	G
2. US				International trade	G
3. US			D	Critical reading/writing of geopolitics, Lacoste	G
4. CA				Geography's literature, representation	G
5. US	T	Representation		Politics of landscape and nature, the intertextuality of landscape representation, city as text	G
6. US				Development II: privatization of everything	G
7. CA				Population geography	G
$\Sigma =$ US (4)+CA (2)+AU (1)					

PHG 18 (1994): 4, 415-551					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA	T	Representation		Laws, legal struggles, oppression, lived social relations, discourses	G
2. US			F	GIS, image, practice, hidden impacts	G
3. UK	T	Economics	Bd	Network approach, business organizations, Postfordism, Keynes, postmodern era, flexible specialization debate	G
4. US	T	Representation		Geography, empire, social theory, resignation, Postcolonialism, independence, power of maps, signs	G
5. UK	T	Feminism		Engendering, degendering, multiplicity of voices	G
6. UK				GIS, cartography, VISC	O
7. UK	T	Economics	Bm	Rural experience, critical tensions, postmodern society, Poststructuralism, Fordism	G
8. SE				Industrial geography, Postindustrialism, Fordism	G
9. UK				Geography and education, UK	G
$\Sigma =$ US (2)+UK (5)+CA (1)+SE (1)					

PHG 19 (1995): 1, 1-149			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		Keywords	Field
2. UK		Internationality, interterritoriality	G
3. SE	T	Economics	G
4. UK	S	Representation	G
5. UK		Representation	G
6. US		Traditions	G
7. UK	T	Representation	G
8. UK		Representation	G
9. UK		Representation	G
$\Sigma = US(1)+UK(7)+SE(1)$			

PHG 19 (1995): 2, 159-285			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		Keywords	Field
2. SG		USA, household migration, patriarchy	G
3. US	S	Representation	G
4. US	F	Representation	G
5. NZ	F	Representation	G
6. US		Representation	G
7. CA		Representation	G
$\Sigma = US(3)+UK(1)+SG(1)+NZ(1)+CA(1)$			

PHG 19 (1995): 3, 317-433			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords	Field
2. UK		Firms, growth, marketing	G
3. UK		Food consumption	G
4. US		UK university system	O
5. UK		Economic geography of environmental issues	G
6. UK		Social and cultural geography 1994	G
7. US		Modelling, fuzziness	G
8. CA	D	Landscape geography 1994	G
$\Sigma = US(3)+UK(4)+CA(1)$			

PHG 19 (1995): 4, 447-559			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. CA	T	Representation	G
2. UK		Keywords	Field
3. AU		Imaginative geographies, Egypt, poststructuralism, Enlightenment, colonialism	G
4. UK		Health care, restructuring, decentralization	O
5. UK		Migration, paradigms	G
6. UK		Geography of money and finance, post-hegemony, structuralism	G
$\Sigma = UK(4)+CA(1)+AU(1)$			

PHG 20 (1996): 1, 1-133			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		Keywords	Field
2. UK	M	Traditions	G
3. US	T	Representation	G
4. UK		Representation	G
5. AU	S	Urban planning	G
6. UK		Urban planning	G
7. UK		Urban planning	G
8. NZ		Urban planning	O
$\Sigma = US(1)+UK(5)+AU(1)+NZ(1)$			

PHG 20 (1996): 2, 153-259			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK	T	Urban planning	G
2. US+AU		Urban planning	ENV
3. UK		Urban planning	G
4. CA		Urban planning	G
5. US		Urban planning	G
6. UK		Urban planning	G
7. US		Urban planning	P
8. UK		Urban planning	UR
$\Sigma = US(2\frac{1}{2})+UK(4)+AU(\frac{1}{2})+CA(1)$			

PHG 20 (1996): 3, 291-413			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords	Field
2. UK		USA, homelessness, representation	UR
3. UK	T	Economic geography	G
4. UK		Relevance of pragmatism, economic geography/types of contexts, prurality of views, contextualism	G
5. UK		Advertising, cultural politics	G
6. SE		Cultural and social geography 1995	G
7. US	T	Industrial g. agglomeration, local milieu	G
$\Sigma = US(2)+UK(4)+SE(1)$			

PHG 20 (1996): 4, 441-553			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords	Field
2. US		Medical geography, political ecology of disease	G
3. KO		Von Thünen, agricultural location theory	G
4. DK	S	New industrial districts, networks	G
5. CA		Social theory, space as difference, relativism	O
6. US		Political economy	G
7. UK		Vulnerability to environmental hazards	G
$\Sigma = US(3)+UK(1)+KO(1)+CA(1)+DK(1)$			

PHG 21 (1997): 1, 1-119					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK			F	Dualism, social construction of nature	G
2. NZ+CA				New Zealand, restructuring health, rural	G
3. US	S	Representation	Bd	Holistic approach to geography research in film, end of continuum	G
4. SG				Critical realism, method and philosophy	G
5. US				Geography and gender, bodies, politics	A
6. UK				Quantitative methods I: stressing the local	G
7. UK				Geography, higher education, UK	G
8. UK				Uncertainty, conviction, public policy	G
Σ= US (2)+UK (4)+NZ (½)+CA (½)+SG (1)					

PHG 21 (1997): 2, 164-278					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Development geography, third-world state	G
2. AU			L	Limits of justice, community care	UR
3. UK+UK+US				Spatial concepts, geographic scale, vision	G
4. AU				Cities, restructuring, spatial polarization	G
5. US				Place and region 3	G
6. NZ				Health geographies, narrative and metaphor	G
Σ= US (2 1/3)+UK (2/3)+AU (2)+NZ (1)					

PHG 21 (1997): 3, 305-423					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Feminism		Situating knowledges, positionality, feminist social research, Postcolonialism, Haraway, Foucauldian performativity	G
2. UK				Heterogeneous associations	UR
3. UK				Corporate geography, reconceptualizing, plant closure	G
4. UK	T	Representation		Research through the tourist gaze, postmodern experiences on authenticity, images	G
5. UK				Geography of money and finance	G
6. UK				The geographical self, geoaesthetics	G
7. UK				Third-world development, urbanizing	G
8. UK				Historical geography 1996	G
Σ= UK (8)					

PHG 21 (1997): 4, 463-591					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. AU				Critical geography of domestication	G
2. NZ	T	Representation	D, F	Body as othered by postmodern cultural geographers, theory of embodiment	G
3. UK	T	Representation	L	Cultural politics of music, images	G
4. UK				Globalizing, social, regional, discourse, space	G
5. US				History and philosophy of geography, post-Soviet geography, national identity	O
6. SE				Industrial geography	G
7. UK	T	Traditions	Bm, F	Geography and ethics, a moral turn, Enlightenment	G
Σ= AU (1)+UK (3)+NZ (1)+SE (1)+US (1)					

PHG 22 (1998): 1, 15-129					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Traditions		Deconstruction, partiality, illusions of postmodernism, Eagleton, dilemmas of thinking, communitarianism	G
2. US				Latin America, gendered migration	G
3. IL				Arts festivals, élites	G
4. US	T	Geopolitics	Bm	Political geography, deterritorialization, Post Cold war, territorial ideology, disciplinary, capitalism, statistic, Deng	G
5. CA				Political economy, colonialism, Fordism, Marxism, quantitative, structural	G
6. UK	T	Economics		Population Geography, diversity, post-Fordism, theories of demographic change, postmodern diversity of household and family forms, pluralization of styles	G
7. US				Cultural landscapes and ecology 1995, post-positivism, colonialism, structuralism	G
Σ= US (3)+UK (2)+IL (1)+CA (1)					

PHG 22 (1998): 2, 165-293					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Concept of space		Information technology, conceptualizing space, end of geography, cyberspace, production of electronical space	UR
2. IL+FI	M	Geopolitics		"Fences and neighbors in the postmodern world: boundary narratives in political Geography."	G
3. CA				Disability studies in human geography	G
4. US	T	Traditions	Bm, F	Geography, paradox and environmental ethics, fractured epistemologies, post-positivism, epistemological tensions in geography	G
5. UK	T	Traditions		Agriculture, policy, theory, research practice, rural space	UR
6. US	T	Feminism		Geography and gender, poststructuralist feminism and postmodern Marxism	A
7. UK				Quantitative methods, computational	G
Σ= US (2)+UK (3)+IL (½)+FI (½)+CA (1)					

PHG 22 (1998): 3, 321-447					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Environmental management	G
2. UK				Student geographical magazine	G
3. CA				Residential separation, parents/adult children, postindustrialism	G
4. IR	T	Concept of space	F	Cyberspace, human life, perspective, world, postmodern era	G
5. UK				Development geography, civil society, post-Marxism	G
6. UK				Environmental issues, UNCED	G
7. UK				Geographies of money and finance	G
Σ= UK (5)+CA (1)+IR (1)					

PHG 22 (1998): 4, 479-607					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA				Modern city, public space	G
2. UK				Asia, rural-urban interactions, wealth, Fordism	G
3. US				Latin America, engendering, post-structuralism	G
4. US	T	Representation		Invisibility of communications in geography, virtual reality data flows, cyberspace, Postmodern urbanism, structuration	COM
5. US				GIS, WWW, cartography	G
6. AU	T	Economics		Urban domain, ethical quandaries, postmodern restraining order	G
7. UK				Political geography, globalization of world politics, media, human rights	G
Σ= US (3)+UK (2)+CA (1)+AU (1)					

PHG 23 (1999): 1, 27-125					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Traditions		Progress in human geography? Post-Kuhnianism, epistemology, social constructivism and its challenges	G
2. US				China, regional inequality, Post-Mao	G
3. UK	T	Representation		Geography of children, critiques	O
4. US	T	Traditions		Regions on/of the mind, realism vs. constructionism	G
5. UK				Geography and history 1997	G
6. UK	T	Representation		History and philosophy of geography 1997, cartography	G
7. UK	T	Traditions		Relationship between ethics and place, environment, journal, developmentalism, post-Leftism	G
$\Sigma =$ US (2)+UK (5)					

PHG 23 (1999): 2, 175-297					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Feminism		Geographies of sexuality, lesbian communities, critique, structuralism	G
2. UK	T	Economics	F	Beck on risk society, moral economy, government, private sector, environmental risk, insurance, governance	G
3. UK	T	Economics		UK, sustainable agriculture, interpretations, postmaterialism	ENV
4. AU				Industrial restructuring, strategy, Post-Fordism	G
5. US				Cultural landscape and ecology, Pleistocene	G
6. UK				Social geography	G
7. CA				Medical geography, health inequalities	G
$\Sigma =$ US (1)+UK (4)+AU (1)+CA (1)					

PHG 23 (1999): 3, 335-465					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Global economy, local trajectories	G
2. US				Africa, environmental intervention, postcolonialism	G
3. SG				Globalization, Cold War	DEV
4. CA+UK				Commodity chains, post-structuralism	G
5. US				Sexing feminist geography	G
6. UK	T	Representation		Rurality, otherness, representation, cultural construction of rural society	G
7. UK				Political economy, global crisis, labour, postindustrial	G
8. UK				Development, violence, crime	G
$\Sigma =$ US (3)+UK (3/2)+CA (1/2)+SG (1)					

PHG 23 (1999): 4, 503-641					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Urban and regional governance, strategy	G
2. UK	T	Economics	Bm, D, F, L	Difference, critique against Harvey's dialectical post-Marxism, Fordist socio-spatial mix, urban politics	G
3. US	T	Traditions	D	Harvey, geographical materialism, dialectics, inflexible ontology	G
4. NZ	T	Feminism		Gender, daily mobility, rationalism, structures, gendered environment	G
5. UK				Quantitative methods, visuality	G
6. SG	T	Urban planning		Global/globalizing cities, postmodern fringe, globalization	G
7. UK				Population geography, Tiananmen	G
8. UK	T	Economics		Services and consumption	G
$\Sigma =$ US (1)+UK (5)+NZ (1)+SG (1)					?

PHG 24 (2000): 1, 23-131					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US			D	Tourism map, spaces, representations, identities	G
2. US	T	Urban planning		Urban public facility location theory, legacy, multiple oppressions, quantitativity	G
3. US	T	Methods		Ethnomethodological studies, migration, geographical space is shrinking, fragmentation, sense that something is happening	G
4. US				Political economy, regions/regional	G
5. UK	T	Economics		Environmental issues, sustainable progress, post-Fordism	G
6. UK	T	Geopolitics		Political geography, geopolitical tradition, new wars, Cold War, nationalities	G
$\Sigma =$ US (4)+UK (2)					

PHG 24 (2000): 2, 191-315					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK			F	Heterosexuality, moral contours, postpatriarchy	G
2. US	T	Representation		Social construction of scale, challenges of postmodernism, postfordism, geographical difference, positionality	G
3. FI	T	Other: postmodern design	F	Urban space, video-surveillance, postmodern design	G
4. UK				Geographies of retailing and consumption	G
5. UK	T	Methods		Geographies of welfare and exclusion, postmodern social theorists, "death of class", data-free sociology	G
6. SG				Industrial geography, organizing the firm, networks	G
$\Sigma =$ US (1)+UK (3)+FI (1)+SG (1)					

PHG 24 (2000): 3, 347-489					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Social/ecological resilience	ENV
2. UK				Fear of crime, place ans social theory	G
3. UK	T	Urban planning		Geography of gentrification, reappraisal, postmodern vision, city as liberatory or emancipatory space	G
4. UK				Local governance, local business interests	G
5. NZ				Geography and gender, male identity, feminism, sexuality	G
6. US				GIS, cartography, collaboration	G
7. US	T	Feminism		Cultural landscapes and ecology, nomadic theorizing, epistemological critiques, ecology	G
8. UK				History and philosophy of geography	G
$\Sigma =$ US (2)+UK (5)+NZ (1)					

PHG 24 (2000): 4, 521-670					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Ecological economics, sustainability	G
2. US				Ethnography	G
3. CA				GIS, critiques	G
4. UK				Postcolonial geographies	G
5. UK				White ethnicity, parachuted plurality	G
6. UK				Population geography, demography, society	G
7. UK		Bm		Political economy, capitalism	G
8. UK				Cultural geography, performativity in practice	G
$\Sigma =$ US (2)+UK (5)+CA (1)					

PHG 25 (2001): 1, 19-110					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK+IR	T	Representation		Imaginative geography, science fiction, future fact, Cyberpunk, urban futures	G
2. CA				Labor market, culture, segmentation, representation	G
3. ES				Are international journals really international?	G
4. UK				Environmental issues, nature vs. environment, symbolic status of nature in relation to culture	G
5. US				Quantitative methods, ecological inference	G
6. UK				New rural governance, postfordism	G
7. US				Regions in revolt	G
$\Sigma = \text{UK (2)} + \text{US (2)} + \text{ES (1)} + \text{CA (1)} + \text{IR (1/2)}$					

PHG 25 (2001): 2, 189-303					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	S	Traditions		Public policy, commitment, missing agenda, cultural turns, relevance	G
2. SG	T	Representation	F	Religion, community, politics of space, poetics, modernity, identity	G
3. US	T	Representation	F	Maps as social constructions, post-structuralism, visualization	G
4. UK			Bm	Geographical engagement with ethics	G
5. US				Landscape studies, locality, narrative authenticity	G
6. UK				Geography of services, capitalism	G
7. SG				Industrial geography, socio-cultural practices	G
$\Sigma = \text{UK (3)} + \text{US (2)} + \text{SG (2)}$					

PHG 25 (2001): 3, 347-485					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Economic geography, sunk cost, fixed capital	O
2. US				Interdisciplinarity and social power, epistemology	G
3. UK	T	Traditions		Early modern geography, 1600-1850, historiography	G
4. FI			F	Construction of society, state-centered discourses, knowledge	UR
5. US				GIS, cartography, collaborative tools	G
6. US			Bm	Neoliberalizing states, production	G
7. SG	T	Urban planning		Postcolonial cities, discourses	G
8. UK	T	Geopolitics		Political geography, discourses	G
$\Sigma = \text{US (3)} + \text{UK (3)} + \text{FI (1)} + \text{SG (1)}$					

PHG 25 (2001): 4, 521-659					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA				Economic geography, disciplinary history, trade, colonialism	G
2. UK				Critical realism, totality, geography, Marxism, abstraction	SO
3. SG+UK				Innovation, spaces/scales, networks	G
4. US	T	Economics		Scalar structuration, economic liberalism	SO
5. UK				Geography of retailing and consumption	G
6. NZ	T	Feminism		Geography, and gender, bodies, identities	G
7. US	T	Methods		Development critiques, the 1990 s, grassroots level	G
$\Sigma = \text{US (2)} + \text{UK (2)} + \text{SG (1/2)} + \text{CA (1)} + \text{NZ (1)}$					

PHG 26 (2002): 1, 19-113					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	T	Economics		Virtual regions and medical geographies, telemedicine, perspectives	MED
2. UK+AU+UK+UK+UK				Macro-regional economies, labour, regional economic integration	G
3. UK				Geography of welfare and social exclusion, methods	G
4. UK	T	Traditions		History and philosophy of geography 1999-2000, debates	G
5. UK				Political economy, neoliberal Seattle	G
6. UK	S	Urban Planning		New urban geography, rematerializing geography, postmodern turn	G
$\Sigma = \text{US (1)} + \text{UK (4)} + \text{AU (1/6)}$					

PHG 26 (2002): 2, 175-261					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. NL				Space-time behaviour, computational process model	UR
2. UK				Social capital and policy, welfare	G
3. UK				Cultural geography, postcolonialism	G
4. UK				GIS, better urban geography, data modeling	G
5. UK			F	Medical geography, diagnosing the body 1999, othered bodies	G
6. UK	T	Traditions		Social and cultural geography, new religions, unpredictable kaleidoscope, flexibility, in-betweenness, ethnicity	G
$\Sigma = \text{UK (5)} + \text{NL (1)}$					

PHG 26 (2002): 3, 293-401					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Regional development, new regionalism, learning, innovation	G
2. UK	T	Representation		Agriculture, conceptualizing, new developments, postproductivism, ecological modernization	G
3. UK				Thinking geographically, economics, postdisciplinarity	G
4. UK				Environmental issues, political economy	G
5. SG				Industrial geography, restructuring, social practices	G
6. US				Cultural landscapes, dialectical landscape, ideologies of identity	G
7. US	T	Geopolitics		Political geography, globalization, metapolitical geography, sovereignty	G
$\Sigma = \text{US (2)} + \text{UK (4)} + \text{SG (1)}$					

PHG 26 (2002): 4, 433-567					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. NZ+NZ+FR+NZ				Industry governance, territoriality, enterprise	G
2. US				Thornthwaite, urban geographer	O
3. CA+UK				Migration, modeling spatial choice	G
4. UK				Cartography, tactile mapping, map use	G
5. UK				Population geography, transnational women, domestic workers	G
6. NZ				Geography and gender, migration, critical geography	G
7. US	T	Feminism		Quantitative methods, Bayesian inference	G
$\Sigma = \text{US (2)}, \text{UK (2)} + \text{NZ (1/2)}, \text{FR (1/2)}, \text{CA (1/2)}$					

PHG 26 (2002): 5, 587-679					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. NZ+UK				From medical to health geography, disciplinary development	G
2. UK	T	Methods	Bm	Public policy, discipline, (re)turns, quantification	G
3. UK				Qualitative methods, orthodoxy	G
4. US				Geography and ethics, continuity, syntheses	MED
5. UK				Rural geography, gender identity, masculinity	G
6. US				Historical geography, ancients/moderns, vitality	G
$\Sigma = \text{US (2)+UK (3)} + \text{NZ (1/2)}$					

PHG 26 (2002): 6, 743-831					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. NL				Antagonistic relationships, re-scaling, after-Fordism, scale fragmentation	G
2. UK	T	Representation		Social construction of nature, critique, environmental studies	G
3. UK				Geography of services, progress, post-structuralism, contemporary capitalism	G
4. FI			F	Place and region, regional worlds/words	G
5. US				Political economy, development, neoliberalism, power	G
6. NZ				Rural geography, postproductivist rural spaces	ENV
$\Sigma = \text{US (1)+UK (2)+NL (1)+FI (1)+NZ (1)}$					

POLITICAL GEOGRAPHY

VOL 8 (1989)

POL 8 (1989): 1, 7-87					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				National question, perestroika, national tensions	G
2. US				Community Development Block Grant Program, urban managerialism	G
3. NL				National network of intergovernmental organizations, (IGO), regionalism, areas	G
4. US				Hazardous wastes of New Jersey, environmental questions	UR
5. HU				The Trianon Peace Treaty of Hungary during WW2, administration	G
$\Sigma = \text{US (2)+UK (1)+HU (1)+NL (1)}$					

POL 8 (1989): 2, 107-197

POL 8 (1989): 2, 107-197					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US+CA				Urban locational conflict in the 1800's and 1900's in Massachusetts, post-industrialism	G
2. SE				Concept of political development, the Third World, different approaches	P
3. NL				Electoral reform in France in 1985, influences	G
4. US				Presidential, senatorial and gubernatorial elections in the USA	G
5. US				International migrants and refugees, UNCHR, political regimes, Tamils	G
$\Sigma = \text{US (2)} + \text{SE (1)} + \text{CA (1/2)} + \text{NL (1)}$					

POL 8 (1989): 3, 215-304

POL 8 (1989): 3, 215-304					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. IL				Arab-Israel conflict, territorial control	G
2. IL				Arab urbanization, policy of Judaization, Galilee region	SO
3. US				St. Patrick's Day parades in Massachusetts in the 1800's, Irishness, public rituals	G
4. US				Presidential elections, economic voting	P
5. US				Cartography and geopolitics in Nazi Germany, propaganda, school of Geopolitik	G
$\Sigma = \text{US (3)+IL (2)}$					

POL 8 (1989): 4, 315-401

POL 8 (1989): 4, 315-401					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. GE				Germany's central position, foreign policy, Mitteleuropa, post-Medieval	O
2. GE				Geopolitics, German National Socialism, germanization	G
3. GE				Roots of fascism; ideology in geography, socialism	G
4. GE				Darwinism, geopolitics, post-war	O
5. GE	T	Urban planning		The conception of politics and geopolitics in Germany until 1945, post-structuralism, post-Fordism	O
$\Sigma = 5 \text{ (GE)}$					

POLITICAL GEOGRAPHY

VOL 9 (1990)

POL 9 (1990): 1, 9-85

POL 9 (1990): 1, 9-85					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				South Korea, youth cohorts, political unrest	G
2. CA				Community legal aid clinics, politics of place	G
3. UK				West Bank, native water-resources	G
4. FI				Finnish geopolitics	G
5. UK	T	Economics		Labour, sunbelt, M4-corridor	G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (2)+CA (1)+FI (1)}$					

POL 9 (1990): 2, 108-197

POL 9 (1990): 2, 108-197					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				World-state formation	SO
2. AU				A, single Western Europe	O
3. US				Cities, economic growth	G
4. CA	T	Geopolitics		USA, security, geopolitics, postmodern social theory	G
5. US				critics of discursive practices	O
$\Sigma = \text{US (3)+AU (1)+CA (1)}$					

POL 9 (1990): 3, 213-305

POL 9 (1990): 3, 213-305					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. NL				International politics, roles	G
2. US				Alliances, geopolitics	P
3. US				Scotland, Wales, nationalist voting	O
4. IL				Municipal boundary conflict	G
5. US				USA, House of Representatives	P
$\Sigma = \text{US (3)+IL (1)+NL (1)}$					

POL 9 (1990): 4, 313-425			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK+CA		Political geography, 1990s, gender	G
2. US		Gay, urban land market	G
3. CA		Canada, childcare services	UR
4. AU		Australian aboriginal women, politics	O
5. UK		Women, local politics	UR
6. BZ		Brazil, economic crisis, women	G
Σ= US (1)+UK (1½)+CA (1½)+AU (1)+BZ (1)			

POLITICAL GEOGRAPHY

VOL 10 (1991)

POL 10 (1991): 1, 8-76			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		South Africa, local state	G
2. IL		Jewish settlement in occupied territories	G
3. US		Zimbabwe, agriculture, socialist/capitalist	G
Σ= US (2)+IL (1)			

POL 10 (1991): 2, 97-186

Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Partisanship, political discussion	P
2. US		Partisanship, religion	P
3. US		Partisanship, instability	P
4. US		Who writes to congressmen	P
5. US		Family politics	P
6. US		Employment, women's gender attitudes	P
Σ= US (6)			

POL 10 (1991): 3, 200-282

Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		Displaying election results	O
2. AU		Fiji, election, ethnicity	G
3. SA		South Africa, group-area proclamations	G
		Post-apartheid	
4. US		Research Note: US House elections	SO
5. UK		Territorial justice	O
Σ= US (1)+UK (2)+SA (1)+AU (1)			

POL 10 (1991): 4, 342-422

Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Interstate conflict	P
2. AU		Melbourne, gender, class	G
3. IL		Palestine, 1937, partition	P
4. UK		Somerset dairy farmers' view of politics	G
Σ= US (1)+UK (1)+AU (1)+IL (1)			

POLITICAL GEOGRAPHY

VOL 11 (1992)

Note! 6 issues/year

POL 11 (1992): 1, 7-118			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. NL		Europe, green politics	G
2. UK		Third-world, political ecology	P
3. US+US+ES		Ideology, property, groundwater	G
4. IL		Greece, Turkey, population exchanges	G
5. UK		UK, voting, regional polarization	G
6. US		UK, 1914, war, New geography	G
7. UK		Political geographers of the past VIII; Mackinder, material transformations, myth	G
Σ= US (1½)+UK (3)+NL (1)+ES (½)+IL (1)			

POL 11 (1992): 2, 130-224

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Representation		Politics of the streets, Caribbean festival in Toronto, multiculturalism, difference, significance of space, afro-Caribbean population in Notting Hill, erotization of streets, aesthetics	G
2. US				California, homelessness, locational conflict, iconography and narrative	G
3. UK				Ireland, teacher recruitment, nation-building	G
4. UK+US			Bd, F	Geopolitics and discourse, American foreign policy	G
5. FR				Space and electoral system	O
Σ= US (1½)+UK (2½)+FR (1)					

POL 11 (1992): 3, 239-323

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Mozambique, society, destabilization, kapitalism	G
2. US				Montreal, nationalism, education	G
3. US+HU+HU+HU				Hungary, elections 1990	G
4. US				Rudolf Kjellén, life work, ideal state	G
Σ= US (2 ½)+UK (1)+HU (½)					

POL 11 (1992): 4, 335-354

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Local politics of training, TEC	G
Political geography debates 355-Σ= UK (1)					

POL 11 (1992): 5, 430-513

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. AU				Australia, rural politics	G
2. US				Kenneth Roberts, novels, outsiders	G
3. US (IL)				Post-colonial state	G
4. NL				Togo, world economy	G
5. UK				Ordinary places	G
6. UK				Canada-Caribbean relations	G
Σ= US (2)+UK (2)+AU (1)+NL (1)					

POL 11 (1992): 6, 526-611

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. SL				Minority ethnonationalism	G
2. ES				Spain, Franco, academic geography	G
3. IL				Israel, electoral reforms	G
4. UK				England, redistricting	O
5. US			F	India, politics, place, resistance	P
Σ= US (1)+UK (1)+IL (1)+ES (1)+SL (1)					

POLITICAL GEOGRAPHY

VOL 12 (1993)

POL 12 (1993): 1, 8-63					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Metropolitan fragmentation	G
2. US				American defense	G
Σ= US (2)					
POL 12 (1993): 2, 103-135					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				District compactness	P
2. US				US, political conflict, foreign policy	P

POL 12 (1993): 3, 198-296			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Field
2. US		Keywords	SO
3. US		GATT, world food system	G
4. US		Agriculture, trade liberalization	G
5. NZ		foreign aid of the USA	G
6. US		Agricultural trade policies	G
		Rural space as intellectual property	G
		Japanese rice policy	SO
Σ= US (5)+NZ (1)			

POL 12 (1993): 4, 299-381			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. AU		References	Field
2. US		Keywords	G
3. US		Australia, aboriginals, land rights, history	G
4. UK		the poor, homelessness	SO
		EC, agro-food sector, transnational	G
		South America, geopolitics	
Σ= US (2)+UK (1)+AU (1)			

POL 12 (1993): 5, 395-472			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. CA		References	Field
2. IL		Keywords	G
3. CA		Tiananmen square	G
4. US		Israel, boundaries, education	G
		South Pacific, geopolitics	G
		US, Mexico, free trade	P
Σ= US (1)+CA (2)+IL (1)			

POL 12 (1993): 6, 491-564			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Field
2. US		Bd, F	G
3. US		Reader's Digest, American identity	G
4. US		UK, urban policing	UR
		Political structure, metropolitan growth	G
		Congressional redistricting, African-american	
Σ= US (4)			

POLITICAL GEOGRAPHY VOL 13 (1994)			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US	T	References	Field
2. US+US		Keywords	G
3. UK		Built environment, multiple faces of oppression	P
4. IT+SO		Shatterbelts 1945-1976	SO
5. UK		Northern Ireland, economic integration	G
		Slovenia, border regions	G
		Vaughan Cornish, inverted Whiggism	G
Σ= US (2)+UK (2)+IT (1/2)+SO (1/2)			

POL 13 (1994): 2, 111-159			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References	Field
2. SA		Keywords	O
3. US		One world, millions of places	G
		South Africa, state partition	G
		American presidential election 1992	G
Σ= US (1)+UK (1)+SA (1)			

POL 13 (1994): 3, 211-269			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Field
2. UK	T	Keywords	G
3. US		Expansion of world-system 1602-1799	G
4. US		German reunification, capital city, the Bonn-Berlin debate	G
		Italy, electoral change	G
		International monetary fund	G
Σ= US (3)+UK (1)			

POL 13 (1994): 4, 299-384			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK	S	References	Field
2. UK		Keywords	G
3. UK		De-traditionalization of money, international financial centres, credit money	G
4. US		Turgot, on geography and progress	G
5. AU		UK, local economic development strategy	G
		USA, financing of education	G
		NAFTA, organized labor's loss	G
Σ= US (1)+UK (3)+AU (1)			

POL 13 (1994): 5, 393-476			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Field
2. CA	T	Keywords	G
3. US		Peace Movement, political empowerment	G
4. US		Mobility, rights revolution, tensions between universal principles of social justice and the postmodern critique	UR
5. US	T	Negotiation local autonomy	G
		Empowering women's citizenship	G
		Brooklyn, urban anti-planning, capitalism, transformations	G
Σ= US (4)+CA (1)			

POL 13 (1994): 6, 492-558			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. GR		References	Field
2. US		Keywords	O
3. IL		Greece, electoral changes	UR
		Local politics, transformation	G
		Israel, non-Jewish vote	G
Σ= US (1)+IL (1)+GR (1)			

POLITICAL GEOGRAPHY VOL 14 (1995)			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References	Field
2. NL		Keywords	SO
3. UK		Thatcherism, political attitudes	G
4. NL		Dutch East Indies, regional nationalism	G
		UK, homeless legislation	G
		Partition of Central Africa	DEV
Σ= UK (2)+NL (2)			

POL 14 (1995): 2, 121-189			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References	Field
2. UK	T	Keywords	P
3. UK		Citizenship, Europe	G
4. UK		Paradoxical spaces of sexual citizenship, postmodern theatricality, queer nations, identity	UR
		Citizenship, active, local governance, epistemologies	G
		Citizenship, law and order, UK	G
Σ= UK (4)			

POL 14 (1995): 3, 219-308			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References	Field
2. US		Keywords	G
3. US		Wales, nation-building	P
4. IL		Bulgaria, elections 1990	G
5. UK		Europe, migration	G
		Jerusalem, Zionism, prior WWI	G
		World-economy, party strategy	P
Σ= US (2)+UK (2)+IL (1)			

POL 14 (1995): 4, 329-428

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. NL	T	Other: era		Metropolitan government condition	G
2. NL				National urban growth coalition	G
3. NL				Infrastructure policy	TEC
4. CA				Manchester, conurbation complexity	O
5. SW				Lemanique metropole, apprenticeship	ENV
6. IT				Lombardy, intergovernmental relations	UR
$\Sigma = \text{NL (3)+CA (1)+SW (1)+IT (1)}$					

POL 14 (1995): 5, 435-495

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA+CA+US				Toronto, voting, ethnic patterns	TEC
3. US				Maryland, core-periphery	G
2. US				USA, executions, 1876-1985	G
$\Sigma = \text{US (2)+CA (2)}$					

POL 14 (1995): 6-7, 503-635

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Cores, peripheries, world economy	P
2. US				Neighborhood safety	P
3. US				Racial context, voting	P
4. US				African-American, political freedom	P
5. US				Politics of race	P
6. US				Contextual effects, psychological basis	P
$\Sigma = \text{US (6)}$					

POL 14 (1995): 6-7, 503-635

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Cores, peripheries, world economy	P
2. US				Neighborhood safety	P
3. US				Racial context, voting	P
4. US				African-American, political freedom	P
5. US				Politics of race	P
6. US				Contextual effects, psychological basis	P
$\Sigma = \text{US (6)}$					

POL 14 (1995): 8, 665-706

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA+RU+RU				Politics in Moscow	G
2. CA+IL				Israel, Palestinians, 'good' border	G
$\Sigma = \text{CA (2)+RU (2)+IL (1)}$					

POL 15 (1996): 1, 5-119

POLITICAL GEOGRAPHY

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US			F	Company town, paternalism, pollution	G
3. US			F	Rwanda, Bosnia, conflicts, news coverage	G
4. SA				Foucault, L.A. police, disciplinary power	SO
5. UK				Durban, apartheid, urban struggles	G
6. US				Ghana, decentralization	ENV
6. US				Korea, presidential election	G
$\Sigma = \text{US (4)+UK (1)+SA (1)}$					

POL 15 (1996): 2, 129-219

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Mapping politics, electoral geography	P
2. UK	T	Geopolitics		Political thought, Latin America, neoliberalism, opposition	G
3. UK	T	Geopolitics		Namibia, strategic territory, reintegration, postmodern turn	G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (2)}$					

POL 15 (1996): 3-4, 231-357

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Then and now	O
2. US				Migration patterns, the UN	G
3. IRAN				Protection of the environment, the UN	P
4. SW				International waterways, the UN	P
5. AU				Territorial disputes, the UN	G
6. IL				Maritime boundary-making	P
$\Sigma = \text{US (3)+AU (1)+IL (1)+IRAN (1)+SW (1)}$					

POL 15 (1996): 6-7, 457-639

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Traditions	Bd, Bm, D, L	Holocaust typologies, singularities, meta-narrative of postmodernity, post-structuralism, geopolosophy, Derridean neologism, break-point	G
2. US	T	Other: atomic postmodern era	F, L	Cold War, sovereignty, political systems	P
3. UK			Bm, F	Critical geopolitics	G
4. UK+US				Robert srausz-Hupé, intellectuals	G
5. UK			F	Reader's Digest, popular culture	G
6. UK				Falkland War	G
7. CA				Earth Summit, Rio, New York Time	G
8. US	T	Other: era		Canada, feminist organization, national action, political boundaries, free trade, postmodern world	G
$\Sigma = \text{US (2)+UK (4)+CA (1)}$					

POL 15 (1996): 8, 671-713

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Humanitarian relief	G
2. FI				Parliaments of small island states	P
$\Sigma = \text{US (1)+FI (1)}$					

POL 16 (1997): 1, 1-64

POLITICAL GEOGRAPHY

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Is the state our enemy?	SO
2. AU	T	Other: age	Bd, Bm, F, L	Globalization, identity, nation condition, postmodern narratives, ethnoregionality, Giddens	G
$\Sigma = \text{US (2)+AU (1)}$					

POL 16 (1997): 2, 93-185

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Political construction of scale ED?	G
2. US	T	Other: politician		Reconstruction of Italy, Berlusconi as prototypical postmodern politician	G
3. US				European Union, migration	G
4. US				Labor's spatial praxis, US	G
5. US				Massachusetts, defense investment	G
$\Sigma = \text{US (5)}$					

POL 16 (1997): 3, 189-259			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. AU		Australia, aboriginal self-determination	G
2. SG+SG	F	Singapore, National Day parade, nat. Identity	G
3. SG+US		Singapore, Hong Kong, semi-periphery	SO
$\Sigma = US (\frac{1}{2}) + SG (1\frac{1}{2}) + AU (1)$			

POL 16 (1997): 4, 273-344			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Germany, urban planning	P
2. UK	F	UK, territoriality, governmentality	G
3. JP		Post-war Japan, publication tendencies	CUL
$\Sigma = US (1) + UK (1) + JP (1)$			

POL 16 (1997): 5, 365-421			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK	F	South African cities, geopolitics, Post-apartheid	G
2. UK		UK, Conservative Party, fund-raising	G
3. JP		Japanese postwar geopolitics	TEC
$\Sigma = UK (2) + JP (1)$			

POL 16 (1997): 6, 453-521			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK	F	Somerset, power and rurality	G
2. IL		German unification, street names	G
3. IL		Cyprus, partition	G
$\Sigma = UK (1) + IL (2)$			

POL 16 (1997): 7, 541-603			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		USA, military base closures	G
2. SA		GfS, Johannesburg	G
3. IL		Red Sea, peace	G
$\Sigma = US (1) + SA (1) + IL (1)$			

POL 16 (1997): 8, 631-714			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK	T	Geopolitics	G
2. US		North-South divide, geopolitical imaginations, power, concept of space	G
3. US		India, British hill stations	G
4. UK		Linear ecological regression	SO
$\Sigma = US (2) + UK (2)$			

POLITICAL GEOGRAPHY VOL. 17 (1998)			
POL 17 (1998): 1, 1-113			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Local politics, scale	G
2. UK		Liberal Democrat vote	G
3. US		Future of social science	O
4. NO		Sinhalese, Tamil, nationalism	G
$\Sigma = US (2) + UK (1) + NO (1)$			
Note p. 25-44 discussion			

POL 17 (1998): 2, 129-249			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		Northern Ireland, Protestants	ENV
2. UK	F	Belfast, religion	O
3. UK	F	Sinn Fein, Irish peace	G
4. UK		Northern Ireland, territoriality	G
5. UK		Northern Ireland, social change	G
6. IR		Diversity, quest for consensus	G
7. UK		Ireland, negotiated settlement	SO
$\Sigma = UK (6) + IR (1)$			

POL 17 (1998): 3, 253-363			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords	Field
2. UK	T	Representation	ENV
3. UK	T	Other: era	G
4. US		Chile, core, business elite, capitalist world, time-space compression	G
5. FI	T	Traditions	G
$\Sigma = US (2) + UK (2) + FI (1)$			

POL 17 (1998): 4, 373-487			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. IL		Keywords	Field
2. SG		"Political Geography" as a mirror	G
3. IR	T	Other: society	G
4. UK		Ireland, travellers, politics of exclusion, geography of closure, Bauman	G
5. UK		Hungary, election 1994	G
$\Sigma = US (\frac{1}{2}) + UK (2) + SE (1) + RU (1) + CA (\frac{1}{2})$			

POL 17 (1998): 5, 499-609			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. SE		Keywords	Field
2. RU		Mobility, racism, geopolitics	G
3. UK		European minorities	G
4. UK		USA, welfare-to-work	G
5. CA+US		Russian north, republics, national-territory	G
$\Sigma = US (\frac{1}{2}) + UK (2) + SE (1) + RU (1) + CA (\frac{1}{2})$			

POL 17 (1998): 6, 627-750			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		Keywords	Field
2. UK		Irish migrants, Manchester	G
3. US		Wales, Medieval state formation	G
4. US		Communities, minorities	G
5. US		Vote alternative, affirmative districting	G
$\Sigma = US (3) + UK (2)$			

POL 17 (1998): 7, 761-897			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords	Field
2. UK		Washington State, Republican Revolution	G
3. SE+UK		Laos, social and spatial character of a state	G
4. UK	M	Other: Scottish situation	G
5. UK		"In what sense a region? Place hybridity, symbolic shape, and institutional formation in (post)modern Scotland"	G
6. US		Creative finance, local state	G
$\Sigma = US (2) + UK (3\frac{1}{2}) + SE (\frac{1}{2})$			

POL 17 (1998): 8, 9 5-10 2					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Placing trust, trusting place	G
2. AU	T	Methods	Bm, D	Australia, multiculturalism, citizenship, deconstruction	G
3. UK	T	Economics		Restructuring the local state, relational theory of state, postmodern world	G
4. US				Partisan gerrymanders	P
$\Sigma = \text{US (1)+UK (2)+AU (1)}$					

POLITICAL GEOGRAPHY

VOL 18 (1999)

POL 18 (1999): 1, 1-73					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Reservation, inequalities of power	G
2. US				America, environmental injustice, analyses	SO
$\Sigma = \text{US (2)}$					

POL 18 (1999): 2, 149-232

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				US, crime control	P
2. US				Party registration choices	P
3. UK	T	Representation	Bd	Ireland, heritage tourism, postmodern turn, history as narration, semiotics, sound economic management, economics	G
4. UK				Mekong, hydropower	G
$\Sigma = \text{US (2)+UK (2)}$					

POL 18 (1999): 3, 257-365

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Africa, environment	G
2. IL				Israel, Palestinian arabs	G
3. CA				North America, monetary space	P
4. UK				UK, finance, policy	G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (1)+IL (1)+CA (1)}$					

POL 18 (1999): 4, 395-508

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK			F	Bosnia, political anthropology	P
2. IL				Water quality, international water basins	G
3. US				Watershed management	G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (1)+IL (1)}$					

POL 18 (1999): 5, 535-617

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. JP				Japan, global environmentalism	G
2. SG			Bm	Singapore, transmigration	G
3. UK				Novosibirsk, marketisation	G
$\Sigma = \text{UK (1)+JP (1)+SG (1)}$					

POL 18 (1999): 6, 639-730

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				American Indians, justice	O
2. CA				Internationalization, state power	G
3. UK				Urban and regional political economy	G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (1)+IL (1)}$					

POL 18 (1999): 7, 769-835

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				American Congress, trade politics	P
2. IL				Israeli, party organization	P
3. UK				Indonesia, transmigration, identity politics	ENV
$\Sigma = \text{US (1)+UK (1)+IL (1)}$					

POL 18 (1999): 8, 9 3-10 5					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Ukraina, integration, disunity	P
2. US				Hegemonic power, networks	P
3. US			F	Local economic development, autonomy	G
4. UK			F	Russia, Peter the Great, social reform	G
$\Sigma = \text{US (3)+UK (1)+IL (1)}$					

POLITICAL GEOGRAPHY

VOL 19 (2000)

POL 19 (2000): 1, 5-115					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Contemporary globalization	G
2. US				China, food security	G
3. UK				Greece, nationalism	O
4. IL				Israel, water policy	G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (2)+IL (1)}$					

POL 19 (2000): 2, 141-260

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Redistricting politics	G
2. US				Georgia, racial gerrymandering	P
3. US				South Carolina, congressional districting	P
4. US				Race-based districting	P
5. US				Partisan fluidity	P
$\Sigma = \text{US (5)}$					

POL 19 (2000): 3, 273-344

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				City-regional relations	G
2. UK			F	Neo-Foucauldian approach, local governance	UR
3. IL				Israeli-Egypt border	SO
$\Sigma = \text{UK (2)+IL (1)}$					

POL 19 (2000): 4, 407-532

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK			D	Heidegger, "Poils"	P
2. US			F	Natural resource management, corruption	G
3. UK		Other: the first postmodern territorial political movement		Italian regionalism and nationalism, self-conscious manipulation of territorial imaginary	G
4. UK				Basque, national identity, globalisation	G
5. UK				UK, constitutional changes	G
6. INDIA				India, constituency delimitation	G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (4)+IA (1)}$					

POL 19 (2000): 5, 543-651

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				US, Nicaragua, cold war, conflict	G
2. UK				Local economic development, urban policy	UR
3. EE				Post-soviet Estonia	P
4. UK				South Africa, democracy	G
$\Sigma = \text{UK (3)+EE (1)}$					

POL 19 (2000): 6, 673–791					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Economics		Philippines, biodiversity conservation, postmodern forms of capital	G
2. US				Guernica, meanings of a Basque place	G
3. UK				Ireland, regionalism	G
4. UK				Halford Mackinder, political geography	G
Σ= UK(3)+US (1)					

POL 19 (2000): 7, 809–926					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. SG	S	Geopolitics		China, singapore, transitional economy	G
2. SE			Bd, F	Military geopolitics, geopolitical imaginations, risk society	G
3. UK	T	Economics	F	International maritime regulation, governance, non-governmental agents, Post-Exxon Valdez	G
4. UK	T	Other: territoriality		Middle Ages, group identities, territorialities, processes of social interaction, group sense	G
Σ= UK (2)+SG (1)+SE (1)					

POL 19 (2000): 8, 943–1036					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. IT				Friedrich Ratzel	COM
2. UK				Ratzel, French school	O
3. NO				Shared rivers, interstate conflict	O
4. US				Pennsylvania Canal, opposition	G
5. UK				India, democratisation	G
Σ= US (1)+UK (2)+IT (1)+NO (1)					

POLITICAL GEOGRAPHY VOL 20 (2001)

POL 20 (2001): 1, 1–111					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	T	Traditions		Hate in geography, culture wars, postmodernism as academic AIDS or dementia, anti-postmodernism	G
2. US	T	Concept of space		Serbia, protest identities, urban space, political practice	SO
3. UK				South Africa, post-colonial, post-apartheid	G
4. UK				UK elections 1997, Conservative	G
Σ= US (2)+UK (2)					

POL 20 (2001): 2, 139–246					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	T	Concept of space	F	Culture, globalism, localization, postmodern processualism	SO
2. US				Democratization, diffusion	P
3. UK				Broadening Russia's borders	G
4. UK			D	Birth of apartheid	SO
Σ= US (2)+UK (2)					

POL 20 (2001): 3, 271–404					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				South Carolina, race, Confederate battle flag	G
2. US				Rise of the Nazi party	G
3. US				Italy, politicization of place	G
4. UK				Foreign direct investment	G
5. US+IR	T	Traditions		Debate in human geography, deism	G
Σ= US (3½)+IR (½)+UK (1)					

POL 20 (2001): 4, 405–533					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				European Union, governmentalisation of culture	G
2. US				Exporting warfare	G
3. UK				Portugal's African colonial wars, representations	G
4. UK				Homelessness in rural England	G
5. IL				Israel, local government, popular determination	G
Σ= US (1)+UK (3)+IL (1)					

POL 20 (2001): 5, 539–658					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Turkey, ideologies in crisis, elections	G
2. UK				Natural resources, armed conflict, war	G
3. UK			F	Communities, local governance, active citizenship	G
4. US				San Fernando Valley, politics, metropolitan growth reorganization	G
5. US				World air routes in 1910, technogeopolitics	G
Σ= US (3)+UK (2)					

POL 20 (2001): 6, 677–786					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Territoriality in political geography	G
2. UK				Taylor, globalization	COM
3. BZ				Brazil-Tordesillas, 2000	O
4. US				Notes on Peter Taylor's Political geography	SO
5. US	T	Representation		Territoriality, representation of urban cities	G
6. US				Pennsylvania in 1920–1988; resistance of American hegemony, nativism, regionalism	G
Σ= US (3)+UK (2)+BZ (1)					

POL 20 (2001): 7, 787–911					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Latvia, Russian minority, history	P
2. US				Pakistan, water, colonial law	G
3. US	T	Other: era		Oregon, collaborative planning	ENV
4. UK				Brazil, agricultural frontier, possession	DEV
5. UK				Irish nationalism, John Mitchell	G
Σ= US (3)+UK (2)					

POL 20 (2001): 8, 941–1074					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Post-socialist, national identity, introduction	G
2. UK+DK				Sarajevo, nationalism, ethnicity	G
+BH					
3. UK	T	Representation		Unification of Germany, resistance, perspectives	G
4. UK				Europe, banknotes, national identity	G
5. UK	T	Geopolitics		Post-Soviet Russia, neo-fascism, complex postmodern times	G
6. UK	T	Representation		Romania, tourism, identity-building societies, post-tourists, Ceausescu, totalitarianism, Cold War	G
Σ= BH (½)+UK (5½)+DK (½)					

POLITICAL GEOGRAPHY VOL 21 (2002)

POL 21 (2002): 1, 1–154					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Manipulating maps, winning elections	G
2. UK	T	Traditions		Ghana, civil society, postmodern myopia in human geography	G
Σ= UK (2)					

Note! Comments & Discussion (pp. 31–124)

POL 21 (2002): 2, 159-286			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Field
2. US		Keywords	G
3. US		GIS, Texas, voters	G
4. US		Race, space	P
5. US		Urban contexts	P
6. US		Italy, party replacement	G
		GIS, international relations	P
		Enduring rivalries	P
Σ= US (6)			

POL 21 (2002): 3, 293-412			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. IL		References	Field
2. GE	T	Other: phase of capitalism	G
3. UK+CA		Israeli-Palestinian water negotiations	G
4. US		F	SO
5. US		Modernity, biodiversity crisis, ecological capital, ultimate radicalization of modernism	G
		Singapore, labour	G
		St. Patrick's Day parade, Irish identity, N.Y.	G
		Estonia, sovereignty, security	G
Σ= US (2)+UK (½)+IL (1)+GE (1)+CA (½)			

POL 21 (2002): 4, 421-546			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References	Field
2. US		UK, Liberals, voting	P
3. US		Bolivia, neoliberalism	G
4. US	T	F	G
		Mexican village, migration, common property	G
		World Bank, globalization, postmodern story of borderlessness and depthlessness	G
5. UK		Iran, post-revolution, factional politics	O
Σ= US (3)+UK (2)			

POL 21 (2002): 5, 557-737			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References	Field
2. US+RU		Saul B. Cohen mentor	O
3. US		Bm	G
4. IL		D	G
5. UK		Israel-Palestine, peacemaking	P
6. US		Bosnia, USA's response	G
7. UK		New Europe, integration	G
8. US		D	G
9. US		Belfast: walls within	G
10. US		Brussels, unity, division	G
11. UK		Los Angeles, Tortilla-Mercedes Divide	G
12. IL		Cape Town, a divided City	G
		Beirut, reconstructing	G
		Jerusalem, neighborhood gentrification	G
Σ= US (5½)+UK (4)+RU (½)+IL (2)			

POL 21 (2002): 6, 739-843			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Field
2. US		Keywords	G
3. UK+US		"Do not start a journal on Political Geography", 1945	G
4. SA		Jerusalem, riparian simile	G
5. UK	T	Community, corruption	G
		South Africa, globalisation, paradox	TEC
		Scotland, nationalism, history	G
Σ= US (2½)+UK (1½)+SA (1)			

POL 21 (2002): 7, 855-953			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Field
2. UK	T	Other: return to roots	G
3. US		Hidden segregation	ENV
4. CA		Ulster, battle of Somme, cultural hybridity resistance, identities	G
		Brazil, globalization, biosafety	G
		Madagascar, peasant protests	G
Σ= US (2)+UK (1)+CA (1)			

POL 21 (2002): 8, 971-1073			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. UK		References	Field
2. US		Keywords	G
3. AU		Immigration, assimilation, Post-September the 11th, politics of sameness	G
4. UK		Immigration, political spaces created through the Internet	SO
5. UK	T	Japan, Filipino migrant workers, globalization	G
		Contemporary European migrations, citizenship	P
		Legal knowledge, asylum, critics	G
Σ= US (1)+UK (3)+AU (1)			

Note! Special Issue on "the geopolitics of migration"

GEOGRAPHICAL REVIEW VOL 79 (1989)			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Field
2. CA		Keywords	G
3. CA		Coastal dunes, resource use	G
4. US		Canada, Parkland, farm population	G
5. US		Tourism and disaster planning	G
6. US		the Cajun barn	G
7. US		USA, metropol, fresh produce consumption	G
		Tropical Africa, impaired fertility	G
Σ= US (5)+CA (2)			

REV 79 (1989): 2, 143-226			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Field
2. US		Keywords	G
3. TH		Sudan, agriculture, improving traditional	G
4. US		Dust bowl, national grasslands	G
5. US		Thailand, traditional medicine	G
6. HG		USA, Salvadoran migration, causes	G
		Preserving special places	G
		Hong Kong, tree-canopy, urban development	G
Σ= US (4)+HG (1)+TH (1)			

REV 79 (1989): 3, 269-345			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Field
2. US		Keywords	G
3. US		Cultural pluralism, technology	G
4. US		Forms of life, geographical method, Wittgenstein	G
5. GE+AU		Reinterpretation, black return migration, 1980	O
		Bali, tourism	G
		East-western German boundary	G
Σ= US (4)+AU (½)+GE (½)			

REV 79 (1989): 4, 391-467			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		References	Field
2. US		Keywords	G
3. US		Contextual model of natural hazard, disasters	G
4. US		Multicultural states, territorial policies	G
5. US		Preliterate time reckoning	G
		Tucson, desert landscape	A
		Did New England go downhill?	ENV
Σ= US (5)			

GEOGRAPHICAL REVIEW VOL. 80 (1990)

REV 80 (1990): 1, 1-83			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US+NL		Keywords Panregions, political geography	O
2. US		Boundary exchanges, geometry	G
3. US		American christmas, place	G
4. US		Chinese poetry, geography	G
5. US		Street names, English village	G
6. US		Depositional coastal landforms, intrinsic values	G
$\Sigma = US (5\frac{1}{2}) + NL (\frac{1}{2})$			

REV 80 (1990): 2, 103-182			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords Amazon, boom towns	G
2. US		Brazil, sacred leaves	G
3. US		Physician supply, Soviet Union	G
4. US		Dynamics of management and planning policy	G
5. US		Inuit map accuracy	G
6. US		Glady's M. Wrigley, editorial legacy	G
$\Sigma = US (6)$			

REV 80 (1990): 3, 209-307			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords Surface-mine grasslands	G
2. US		Apache reservation, settlement patterns	G
3. US		Retirement countries	G
4. US		Automobile trade US	G
5. US		Soviet air-passenger transport network	G
6. US		Nepal, forest-product use	G
7. US+IL		Intifada	G
$\Sigma = US (6\frac{1}{2}) + IL (\frac{1}{2})$			

REV 80 (1990): 4, 343-431			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords Supreme court decisions on preservation	G
2. US		National park, surface water flow	G
3. US		New York, metropolitan hierarchy, corporate	G
4. US		Latin America, bot-fly maggot infestation	G
5. US		Pakistan, household food supply	G
6. US		Sudan, border pastoralism	G
$\Sigma = US (6)$			

GEOGRAPHICAL REVIEW VOL. 81 (1991)

REV 81 (1991): 1, 1-108			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords Emerging Europe of the 1990s	G
2. US		Modernizing the Brazilian city	G
3. US		Perimetropolitan bow wave	G
4. US		New York, urban origin, form	G
5. US		Glacier, mass balance	G
6. US		ASEAN, regional development	G
7. US		A view of geography	G
$\Sigma = US (7)$			

REV 81 (1991): 2, 131-229

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Colombia, Equador, bamboo architecture	G
2. US	T	Other: postmodern values		Vermont, weeds, tokens for socioeconomic change	G
3. US				Unification of Germany 1990	G
4. US				Indonesia, global economy	G
5. IL				Ancient desert frontier	G
6. US				Street geometry	G
7. US				Industrial wastes, historical perspective	G
$\Sigma = US (6) + IL (1)$					

REV 81 (1991): 3, 257-347

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Wales, destruction of Colhuw Port	G
2. US				Automated vegetation maps	G
3. US				Place in advertising	G
4. US				Marginal persons, cultural mediators	G
5. US				China, 1990 census	G
6. CA				Toronto, immigrants, suburb, working-class	G
7. US				Mexican border	G
$\Sigma = US (5) + UK (1) + CA (1)$					

REV 81 (1991): 4, 375-473

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Tanganyika, colonial policy, subsistence	G
2. UK				Northwest Territories, tourism	G
3. CA				Thailand, tourism, sustainable development	G
4. US				Peru, sierra, labor shortage, crop diversity	G
5. US				A county that has gone downhill	G
6. US				Land-tenure patterns, change, local factors	G
7. CA				New Zealand, landslide control	G
$\Sigma = US (4) + UK (1) + CA (2)$					

GEOGRAPHICAL REVIEW VOL. 82 (1992)

REV 82 (1992): 1, 1-74					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Bagladesh, female activity	G
2. US				Malawi, population redistribution since 1964	G
3. US				Philippines, agricultural regions	G
4. US				Elections, demise of the solid South	G
5. US				Texas, border region, plaza towns	G
$\Sigma = US (5)$					

REV 82 (1992): 2, 113-201

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Mesoamerica, pre-Columbian, calendars	G
2. US				Amazonia, politics of geopolitics, post-Cold War	G
3. US				Empire, environmental determinism	G
4. US				Senate confirmation vote	G
5. US				Nonfarm farms	G
6. US	S	Urban planning		American cities, skylines, the landmark tower	G
$\Sigma = US (6)$					

REV 82 (1992): 3, 237-331			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Regions, simple, structuration	G
2. US		Semidesert soils, graphical analysis	G
3. US		Annual global water balance	G
4. US		Mexican frontier, trading places	G
5. US	T	Denver, commercial strip, urban scene	G
6. US		China, Indonesia, national integration	G
7. SG		Singapore, street names, colonial time	G
8. US		American product labels, food-place associations, names, social aspects	G
$\Sigma = \text{US (7)+SG (1)}$			

REV 82 (1992): 4, 367-470			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Looking for Columbus	G
2. US		Florida, black district, reconstruction era	G
3. CA		South Africa, post-apartheid, compound	G
4. US		Morocco, drought hazard	G
5. CA		Australia, prickly pear menace, 1880-1940	G
6. US		Bible, interpretation of maps based on	G
7. US		Amazonia, urban growth, squatters	DEV
8. US		Brazil, gold-mining frontier, migration	G
$\Sigma = \text{US (6)+CA (2)}$			

REV 83 (1993): 1, 1-79			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Nicaragua, Sandinista, spatial inequalities	G
2. US		Thailand, rapid industrialization in 1986-1991	G
3. US+CH		Shanghai, solid-waste disposal	G
4. US		Samoa, hurricane hazard	G
5. US		Laredos, central business districts	G
6. US		African medicine and magic in Americas	G
$\Sigma = \text{US (5 1/2)+CH (1/2)}$			

REV 83 (1993): 2, 119-205			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Mexico, air pollution	G
2. CA		Caribbean islands, urban tourism	G
3. US		Mexico, oncocerciasis	G
4. US+CA		Bangladesh, rice crop, flood damage	G
5. US		Electronic geometry	G
6. US		Bucharest, Ceausescu	G
7. US		John K. Wright, human nature in geography	G
8. US		Mesoamerican food complex, Europe	ENV
$\Sigma = \text{US (6 1/2)+CA (1 1/2)}$			

REV 83 (1993): 3, 229-321			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. CA		Lebanon, Litani River	G
2. US		Peru, aerial photography expedition 1931	G
3. US		French winescape, changes	G
4. US		Colorado, Utah, land trusts, cultural geography	G
5. US		Puerto Rico, natural hazards	G
6. US		Ecological disturbance, nature tourism	G
7. US		New European countries, minorities	G
$\Sigma = \text{US (6)+CA (1)}$			

REV 83 (1993): 4, 359-469			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Meiaka, creating historic open space	G
2. US		Indonesia, city structure	G
3. US		Chinese in Thailand, political identity	G
4. US		Mount Everest, tourism	G
5. US	T	Representation	G
6. US		Contemporary film, regional depiction	G
7. US		Peru, Shining Path	G
8. US		Bar Harbour, guided age	SO
$\Sigma = \text{US (7)}$			

REV 84 (1994): 1, 1-102			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords	Field
2. US		Neighborhood quality	G
3. US		Market gardens	G
4. US		India, environmental movements	G
5. US		Latin America, acropolities	G
6. US		Albania, communist legacies	G
7. US		London, Jerusalem, greenbelts	G
8. US		Geomorphology, contemporary philosophies	G
$\Sigma = \text{US (7)}$			

REV 84 (1994): 2, 131-216			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords	Field
2. US		"The power of an icon"	G
3. US		"The city and human speech"	G
4. US		"Structural models in the subterranean world"	G
5. US		Hardwood coastal forests in the USA	G
6. US		Agriculture, morphology and ecology of lithic-mulch	G
7. CA		Motor vehicles, national representations	G
8. US		Privatization in Moscow	G
$\Sigma = \text{US (6)+CA (1)}$			

REV 84 (1994): 3, 249-336			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords	Field
2. US+PH		Urban-system evolution	G
3. US		Environmental degradation, area of Cebu	G
4. US		Agroclimatic hazards, Wisconsin	G
5. US		Preservation choices, forests	G
6. US	F	Coastal gales, the 1900's, California	G
7. US		West Africa, cartography, empire, colonialism	G
$\Sigma = \text{US (5 1/2)+PH (1/2)}$			

REV 84 (1994): 4, 380-465			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords	Field
2. CA		Brazil, uneven development	G
3. US		Chicago, suburbs	G
4. US		Sacramento, land and water policies	G
5. US		Italy, urban morphology, piazza	G
6. US	F	Madagascar, taboo, time, agriculture	G
7. US		Zanzibar, making of the socialist city	G
$\Sigma = \text{US (5)+CA (1)}$			

GEOGRAPHICAL REVIEW VOL. 85 (1995)

REV 85 (1995): 1, 1-97			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. CA		Keywords	Field
2. US		Monterey pine, human impact	G
3. US		Belize, refugee resettlement	G
4. US		Tarascan, Indians	G
5. US		Amazonia, expansion of television	SO
6. US		"Rockfences and preadaptation", history	G
7. US		"Murder in Moscow"	G
		Changing Beijing	G
Σ= US (6)+CA (1)			

REV 85 (1995): 2, 127-240			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords	Field
2. US		Pacific Asia, economic regionalization	G
3. US		Shanghai, water supply, wastewater	G
4. FH+US		Oceania, environment, paradise	G
5. US		Greenhouse horticulture	G
6. US		Native American population patterns	G
7. US		American West, Zane Grey, literature	G
8. US		Williather, literature	G
		Human disconnectedness, interdependence	G
Σ= US (7½)+FI (½)			

REV 85 (1995): 3, 269-382			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords	Field
2. US		Burma, political stability, minorities	G
3. US		Africa, fertility transition	G
4. GR	T	Mesoamerican irrigation, history	G
5. US		Home as a region, human interaction, life-world	G
6. US	M	Chinatown	G
7. US		Urban landscape, Postmodern Phoenix	G
		Urban community gardens	G
Σ= US (6)+GR (1)			

REV 85 (1995): 4, 417-569			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US	T	Keywords	Field
2. US		California, Pacific idyll mélange	G
3. US		World city, restructuring, decentralization	G
4. US		Urban multiethnicity	G
5. US	T	Postindustrial butte	G
6. US		Downtown dynamics, polycentric city	G
7. US		Urban ethnic landscape identity	G
8. US	T	Modern urban parks	G
		American city, continuity, change, city of consumption	G
Σ= US (8)			

GEOGRAPHICAL REVIEW VOL. 86 (1996)

REV 86 (1996): 1, 1-101			
Nationalities	M/S/T	Context	Field
1. US		Keywords	Field
2. US	T	Egypt, national park	G
3. US		Carl Sauer, poetry, cultural geography, postmodernism	G
4. US		as a term used in 1951 by Olson	G
5. UK		Socioeconomic transition, Bulgaria	G
6. US		Sacred landscapes	G
		Flood-hazard response	G
		State formation	G
Σ= US (5)+UK (1)			

REV 86 (1996): 2, 161-270

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				New Spain, cattle ranching	G
2. CA				Vietnam, small-enterprise	G
3. UK+GE				Former East Germany, property claims	G
4. US				U.S. coastal plain, stream channelization, vegetation	G
5. US				Jerusalem, capital cities	G
6. CA				The Solitude of Solanell, Catalonia, Spain	G
Σ= US (3)+UK (½)+CA (2)+GE (½)					

REV 86 (1996): 3, 317-437

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				North American representations of Panama	G
2. US	T	Representation		Geographical imagination, Venezuelan Andes, epistemological issues	G
3. US				Border-city idea fixe	G
4. US				Carl Sauer, Latin America, research	G
5. US				Carl Sauer, institute for Latin American Studies	G
6. US				Carl Sauer, native American population size	G
7. CA+US				Guatemala, Maya survival	G
8. US				San Salvador, Spanish province, the 1550's	G
9. US	T	Other: Age		Local struggles, rain-forest conservation	G
Σ= US (8½)+CA (½)					

REV 86 (1996): 4, 487-604

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Beirut, reconstruction, economics	G
2. US+CI				Rice cropping, cultural diffusion, Cote d'Ivoire	G
3. SG				Experience of place, Singapore	G
4. US				Tobacco land, turmoil	G
5. US				Environmental mismanagement, Australia	ENV
6. US				Pioneer landscape, Oklahoma	G
Σ= US (4½)+SG (1)+CI (½)					

GEOGRAPHICAL REVIEW VOL. 87 (1997)

REV 87 (1997): 1, 1-92					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Glacier National Park	G
2. US				Farming the forest edge, Uganda, Kiable National Park	G
3. US				Humanature	G
4. US				Vietnamese American place making	G
5. US				Nuclear warnings, landscape permanence	G
Σ= US (5)					

REV 87 (1997): 2, 146-308

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	T	Concept of space		Terminology of cyberspace, movies, pulp of moral corruption	G
2. US			Bd, F	Cyberspace, virtual places	G
3. US	T	Other: Culture	Bd	Cyberspace, virtual reality and worlds	G
4. US		Concept of space	F	Cyberspace, sacred, regional, digital	G
5. US				Cyberspace, WWW, politics, media richness	G
6. US				Cyberspace, small states, cyberboosterism	G
7. US	T	Concept of space	F, L	Cyberspace, Internet, counterhegemonic discourses, Habermas as a defender of the Enlightenment, Lyotard and electronic communities	G
8. US				Cyberspace, Russia, electronic communication	G
9. US	T	Concept of space		Cyberspace, social space, war of ink and internet, Mexico	G
Σ= US (9)					

GEOGRAPHICAL REVIEW VOL 89 (1999)

REV 89 (1999): 1, 1-122			
Nationalities	M/S/T	Context	References
1. US	T	Representation	Remaking Moscow, new places/selves
2. CA			Storm tides of the fundy
3. US			Philippines, National Geographic Magazine
4. US			USA, Philippine immigrants
5. US			Vulnerability to oil spill, explanations
6. US			Revisiting Rio de Janeiro/ São Paulo
Σ= US (5)+CA (1)			

REV 89 (1999): 2, 161-313			
Nationalities	M/S/T	Context	References
1. US			Area studies, maritime
2. US			Japan, maps and metaphors
3. US			Dividing the Ocean Sea
4. US			Sea as framework for historical analysis
5. US			Politicization of oceanic space
6. US			North Atlantic, British Imperialism
7. US			Ocean, division, connection
8. US	S	Representation	Parallels between Pacific and the hellenistic Mediterranean, globalization, the postmodern Pacific, mirror cities, hegemony
9. US			Maritime world city, cosmopolitics
10. US		F	Mediterranean thinking, Netizen, Medizen
11. US	T	Representation	Hydrographies, geographical perception, territories, architecture, Foucault
Σ= US (11)			

REV 89 (1999): 3, 315-431			
Nationalities	M/S/T	Context	References
1. US			Mongolia, steppes, history
2. US			Rural incendiarism as a protest
3. US			Mexico, conservation, local people
4. US			Environmentalism, eurocentrism
5. AU			Hong Kong, cremation
Σ= US (4)+AU (1)			

REV 89 (1999): 4, 469-590			
Nationalities	M/S/T	Context	References
1. US			Montana, regional ideas
2. US	T	Methods	Metaphor as a method, names, postmodern cultural geographers, deconstruction
3. US			Midwest, identity
4. US			Storm chasing, recreation
5. US			A place unbecoming, coffee farm
6. US			James E. Vance, geography
Σ= US (6)			

GEOGRAPHICAL REVIEW VOL 90 (2000)

REV 90 (2000): 1, 1-112			
Nationalities	M/S/T	Context	References
1. AU	T	Representation	Australian experience, nationalism, academic writing
2. UK			Peter Heylyn, divinity
3. US			Mountain geography
4. US+CH			China, family farming
5. US			China, wildlife conservation
Σ= US (2½)+UK (1), CH (½)+AU (1)			

REV 87 (1997): 3, 309-396			
Nationalities	M/S/T	Context	References
1. US	T	Urban planning	Towns, growth, San Francisco, Design standards
2. US			Salt Lake City, gentile impressions
3. US			Soil conservation, Saint Vincent
4. HG+CA			Precious wood, Japan
Σ= US (3)+HG (½)+CA (½)			

REV 87 (1997): 4, 447-537			
Nationalities	M/S/T	Context	References
1. US			Conflict, Medjugorje
2. US			Flood disturbance, riparian species
3. CA			Fishery, Cuba
4. US			Migration, Miami, Cuba
5. UK			Ethnic residential segregation, Northern Ireland
Σ= US (3)+UK (1)+CA (1)			

GEOGRAPHICAL REVIEW VOL 88 (1998)

REV 88 (1998): 1, 1-127			
Nationalities	M/S/T	Context	References
1. US			Health, evolution, iodine
2. CA+SG			China, market economy
3. US			Guatemala, commercial agriculture
4. US			Egypt, opium poppy
5. US+AU			New Zealand, islands, preservation
6. US	T	Economics	Nature, culture, history, virtual money
Σ= US (4½)+CA (½)+AU (½)+SG (½)			

REV 88 (1998): 2, 175-301			
Nationalities	M/S/T	Context	References
1. US			Appalachian, environmental transformation
2. US			Environmental knowledge, groundwater
3. US			Pennsylvania, pollution control
4. US			Moral geography, High plains, pollution
5. US			William Whyte, environmental activism
6. US	T	Representation	"The end of modern history?", environmentalism, Sauer's implied postmodern world
Σ= US (6)			

REV 88 (1998): 3, 327-429			
Nationalities	M/S/T	Context	References
1. US			Wagner, fantasy, geography
2. SA+SA+US			Beekeeping, local self-reliance, Southern Africa
3. US		Bd	Roadside America
4. US			Guatemala, maya biosphere reserve
5. CA	T	Representation	Ruth Rendell's crime novels, secret worlds, post-modern writer
Σ= US (3½)+SA (½)+CA (1)			

REV 88 (1998): 4, 465-596			
Nationalities	M/S/T	Context	References
1. US	T	Urban planning	J. B. Jackson, modern architecture, critique
2. US			J. B. Jackson, poststructuralism, modernism
3. US			J. B. Jackson, play of the mind
4. US			J. B. Jackson, in the realm of the everyday
5. US			J. B. Jackson, the monument
6. US			World cities, urban structures
7. US			Victorian American, photographers, tourist space
8. US	T	Other: Thruth	Honduras, hurricane Mitch, refugees, truths
Σ= US (8)			

GEOGRAPHICAL REVIEW VOL 92 (2002)

REV 92 (2002): 1, 1-73					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Breeding a better China, county, -1937	G
2. US				Managing place and identity	H
3. US				USA, cellular tower proliferation	ENV
4. US	T	Other: Anti-post-modernism		Writing for nongeographers, J.B.Jackson prize	G
$\Sigma =$ US (4)					

REV 92 (2002): 2, 155-306					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Colorado fourteeners, place identity	G
2. US				Colorado, alpine areas, climate, ecosystem	G
3. US				Washington, snowshed contributions	G
4. US				Ecuador, landscape, anthropogenic change	G
5. US				Ecuador, forests, change	G
6. US				Pakistan, environmental health risks, gender	G
7. CA				India, natural hazards risk	G
$\Sigma =$ US (6)+CA (1)					

REV 92 (2002): 3, 307-452					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Community, society, individual	G
2. US				Bog, hazard, imagined	G
3. ES				Spain, runoff, erosion	G
4. US	T	Representation		Mexico, US, futures, societal turns	G
5. US				Belize, Maya, upland agriculture	G
6. US				Honduras, Tawakha indians, demographics	G
7. US				Amazon, seasonal migration	G
8. US	T	Urban planning		Hispano urban place attachment	G
$\Sigma =$ US (7)+ES (1)					

REV 92 (2002): 4, 477-581					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Marcel Duchamp, urban geography, readymade sculpture, Paris	A
2. US				Northern Alberta, agricultural expansion	G
3. UK				Carl Sauer as prehistorian, archaeology, agriculture	O
4. US				Black Rock, Nevada, desert, photography	A
5. US				Landscape change, Sierra Madre Occidental, Parsons	G
$\Sigma =$ US (4)+UK (1)					

TRANSACTIONS OF THE INSTITUTE OF BRITISH GEOGRAPHERS VOL 14 (1989)

TIIBG 14 (1989): 1, 4-98					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Wales, minorities, periphery	G
2. UK				UK, inter-regional migration	G
3. UK				UK, small firms, north-south divide	G
4. US				US union elections, federal regulation	UR
5. UK				UK, superstore retailing	TEC
6. UK				Mapping population data, zone centroid	UR
$\Sigma =$ US (1)+UK (5)					

REV 90 (2000): 2, 155-238

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Oklahoma, Kiowa homeland	G
2. US				Amazon, peri-urban agroforestry	G
3. US				Bolivia, women, work	G
4. US				Grizzly bears	G
5. US+AR				Hindu varanasi	G
$\Sigma =$ US (4 $\frac{1}{2}$)+AR (1/2)					

REV (2000): 3, 301-418

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	T	Representation		Hungary after 1989, monuments, design, new symbols	G
2. US				Dominican Republic, Japanese colonialism	G
3. US				Pueblo mission churches as symbols	G
4. US				Wind-energy landscapes	G
5. UK	T	Urban planning		Port, city, waterfront emergence of postmodernism on the urban waterfront	G
$\Sigma =$ UK (5)					

REV 90 (2000): 4, 475-629

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Brazil, urban public life	G
2. US				Maya, water resources, history	G
3. US				Amazon, urban evolution	G
4. US				California, spiritual pilgrims	ENV
5. US				Symbolic economy, Bavarian Leavenworth	G
6. US				Expeditionary art	G
7. US	T	Concept of space		Global ignorance, world geography, Hartshorne's idea of global synthesis, abstractions of space and time	G
$\Sigma =$ US (7)					

GEOGRAPHICAL REVIEW VOL 91 (2001)

REV 91 (2001): 1+2					
Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
Note! Theme issue on "Fieldwork", 56 short reportages					
$\Sigma = 0$					

REV 91 (2001): 3, 509-586

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				American mountain west, biodiversity, land-use change	ENV
2. US				Half a century of cropland change	G
3. US				Land-use dynamics beyond the American urban fringe	ENV
4. US	T	Other: Society		American religious landscape, uniqueness	G
$\Sigma =$ US (4)					

REV 91 (2001): 4, 617-702

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US				Africa is coming to the cape	G
2. US				Studying geographical education, methods	G
3. US				Counting farmers markets	ENV
4. US				English as international language in geography	G
5. IA+US				Geography as melody, Indian musicals	G
$\Sigma =$ US (4 $\frac{1}{2}$)+IA (1/2)					

TIBG 14 (1989): 2, 131-237			
Nationalities	M/S/T	Context	Keywords
1. US			US service economy, flexibility
2. UK	T	Concept of space	Society, space, citizenship, postmodern culture
3. UK			UK, Sweden, housing provision
4. UK	T	Urban planning	Yuppies, yuffies, new urban order, postmodern architecture
5. UK			South Africa, apartheid, crisis
6. IL			Nomad labour, Israeli-Palestinian case
7. UK			UK, rural areas database, GIS
8. CA	M	Traditions	"Relativizing the relativizers: on the postmodern challenge to human geography"
$\Sigma =$ US (1)+UK (5)+IL (1)+CA (1)			

TIBG 14 (1989): 3, 259-364			
Nationalities	M/S/T	Context	Keywords
1. UK			Geostatistics, theory
2. UK			Geostatistics, applications
3. UK			Rainfall, floods
4. CA			Contextualism, essentialism, economic geography
5. UK			Locality-studies, waged labour
6. CA			Canada, legal aid, legal clinics
7. US			Radiological emergency management, risk, information planning
$\Sigma =$ US (1)+UK (4)+CA (2)			

TIBG 14 (1989): 4, 387-492			
Nationalities	M/S/T	Context	Keywords
1. UK			Local government, UK, poll tax
2. UK			Poll tax, population changes
3. UK			Labour flexibility, UK, "sunbelt"
4. US	F		US, political consciousness, immigrants
5. UK			UK, regional politics, least-cost theory
6. UK			Store choice, consumer behaviour
7. UK			London, population analysis, social change
$\Sigma =$ US (1)+UK (6)			

TIBG 15 (1990): 1, 5-112			
Nationalities	M/S/T	Context	Keywords
1. UK			Greenhouse effect, rising sea level
2. UK			Sudan, rainfall
3. UK			Regional political ecology, practice
4. UK			Geomorphological conservation perspectives
5. UK			Hemp (Cannabis), medieval, palynology
6. AU			One-parent family, poverty, marginalization
7. UK			Makers of the residential landscape, London
8. IL			Road safety, hot weather
$\Sigma =$ UK (6)+AU (1)+IL (1)			

TIBG 15 (1990): 2, 131-227			
Nationalities	M/S/T	Context	Keywords
1. UK			Urban morphology, green belts
2. UK	T	Other: Trend	1990s, environmental meanings, mass media
3. UK			UK, business reorganization
4. UK			Scottish emigration, the 1980's
5. UK			Church, state, urban poverty
6. UK			UK, voting, class, attitudes
$\Sigma =$ UK (6)			

TIBG 15 (1990): 3, 259-374			
Nationalities	M/S/T	Context	Keywords
1. UK			Ireland, context of migration
2. UK			Flooding, mesoscale precipitation distribution
3. UK			Middle East, historical earthquake database
4. UK+UK+UK+US			Australia, geomorphology, Napier Range
5. NG			Humid tropics, fuelwood, planted
6. UK	S	Urban planning	Bd, F, L
7. UK	M	Representation	
8. UK	S	Traditions	
$\Sigma =$ US (1/6)+UK (6 2/3)+NG (1)			

TIBG 15 (1990): 4, 387-504			
Nationalities	M/S/T	Context	Keywords
1. CA			Toronto, self-building, social geography, 1913
2. AU			Unethical secrets, corporates
3. UK			Geographical factors, women, medical
4. UK			UK, coal industry, state politics
5. UK			Managerial strategies, coalowners
6. US			China, rural inequality
7. UK			China, Shanghai, industry, horizontal linkages
$\Sigma =$ US (1)+UK (4)+CA (1)+AU (1)			

TIBG 16 (1991): 1, 5-115			
Nationalities	M/S/T	Context	Keywords
1. US			Geography in court
2. US			Contemporary geographic research, structure
3. UK			County Courts, location-allocation
4. US			Natural mapping, childhood
5. UK			Urban settlements, dimensions
6. US	T	Feminism	Towards a feminist historiography, gendered construction of history
7. US			Bill Forsyth, films, transactional geography
$\Sigma =$ US (5 1/2)+UK (1%)			

TIBG 16 (1991): 2, 131-235			
Nationalities	M/S/T	Context	Keywords
1. UK	T	Other: Fashion	Territoriality, conflicts between places and conflict, identity, place
2. UK			Contextual effects, multi-level models, house prices
3. UK	T	Economics	Flexible accumulation, post-Fordism, regional development, business services
4. UK			Explanation of gentrification, suburbanization, post-industrial urbanism, rent gap theory
5. UK			Gentrification and gender identities
6. UK			Spatial structures, masculinities, social geography, difference, post-Falklands
7. UK			Post-Fordism, privatization, regulation theory, trade unions, restructuring
$\Sigma =$ UK (7)			

TIBIG 16 (1991): 3, 259–354

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	T	Traditions	F	Environment, everyday life, social constructs of nature, modernist project, Enlightenment, poststructuralism	G
2. UK	T	Representation	F	Nature, modern, mystic, universal, visions	G
3. UK				Nigeria, large scale irrigation, ideology	G
4. UK				Zimbabwe, political ecology, resources	G
5. UK				Tanzania, Dar es Salaam, peri-urban zone	G
6. SA				Zimbabwe, population density, rurality	G
$\Sigma = US (1)+UK (4)+SA (1)$					

TIBIG 16 (1991): 4, 387–484

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Feminism		UK, climate change scenarios	G
2. UK				Post-Fordism, new gender order, domestic labour, patriarchy, post-structuralism	G
3. UK				UK, gender divisions of labour	G
4. UK				France, Afro-Caribbean migrants	G
5. UK	T	Methods	F	Interpretative geography	G
6. AU				Australia, visions/images	G
$\Sigma = UK (5)+AU (1)$					

TRANSACTIONS OF THE INSTITUTE OF BRITISH GEOGRAPHERS VOL. 17 (1992)

TIBIG 17 (1992): 1, 5–107

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. USA				Environmental resources, public policy and experimental science, post-1970	G
2. UK	T	Urban planning		Active citizenship, governance, social rented housing, post-Thatcherism, critique of centralism and elitism	O
3. UK (W)				Production costs, agglomeration, flexible accumulation, specialization theses, post-Weberian theory of location	UR
4. UK				Spatial evolution of industries, technical change	G
5. UK				Structural change in Japanese steel industry, post-war time	G
6. UK				Social security, local authorities, elderly people, North Yorkshire	SO
7. SA				Urban development, Apartheid, Colonialism, British Empire, multi-culturalism, South Africa	G
$\Sigma = USA (1)+UK (5)+SA (1)$					

TIBIG 17 (1992): 2, 131–245

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Environment geography, deserts, landscape	G
2. UK	T	Representation		Environmental protection and industries in UK, environmental consciousness, aesthetics	ENV
3. UK+UK+UK+CA+UK				Financial institutions, estate agency, capital centralization, restructuring	G
4. UK				Clothing retailing, control mechanisms, sub-contracting, internationalization	G
5. UK				Part-time work, flexibility, gender restructuring, labour-market theories, Southampton	G
6. UK			F	Regulation, administrative power, social policy, surveillance in modern city	G
7. UK				Farming types, classification, Middle Ages	G
$\Sigma = UK (6^{7/2})+CA (1/2)$					

TIBIG 17 (1992): 3, 259–357

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA				Flexible accumulation, workplace politics, network of firms, Harvey	G
2. UK				Corporate geography, organizational networks, geographical industrialization	G
3. UK			F	Regionalization, economic dislocation, London City region, service flows, modern economy	SO
4. UK (S)				Inter-war Marshallian industrial districts	G
5. UK	T	Economics		Post-Fordism, mode of regulation, rural change, Harvey	G
6. UK+KE				Tanzania, agricultural development, conservation, cash crops	DEV
7. UK				Census data, postcode unit, postal geography	G
$\Sigma = UK (5^{1/2})+CA (1)+KE (1/2)$					

TIBIG 17 (1992): 4, 387–494

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				C.O. Sauer, epidemics, problem of disease origins	G
2. UK	S	Feminism		Gender scepticism, partial knowledge, feminist methods, standpoint theory	G
3. UK				Forces of production, socio-spatial struggle, economic geography, spatial organizations, de- and reterritorialization, globalization	G
4. UK				Remote sensing, exploratory data analysis, generalized additive models, non-linearity	G
5. IR+UK				Synoptic climatology, precipitation data, cyclones	G
6. UK				Patric Geddes (1852–1932), local knowledge, citizenship, regional surveys, geographical imagination by Gidney (1948)	G
7. UK				Postwar economic development in China, industrial policy	G
$\Sigma = UK (6^{1/2})+IR (1/2)$					

TRANSACTIONS OF THE INSTITUTE OF BRITISH GEOGRAPHERS VOL. 18 (1993)

TIBIG 18 (1993): 1, 8–139

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. FR				Regional individuality, networks, urban hierarchy, economic spaces, post-war orthodoxies	O
2. USA				Trade policy, strategic response	G
3. UK				Local traditions, British trade union movement and decline, industrialism	G
4. USA				Spatial cognition, the disabled, cognitive and tactile maps, visions	G
5. UK				GIS, council tax	G
6. UK				Urban restructuring, financial capital, social construct of place, politics of space	G
7. UK	T	Representation		The Self, historical materialism, psychoanalysis, human agency, phenomenology, Habermas	G
$\Sigma = UK (5)+USA (1)+FR (1)$					

TIBG 18 (1993): 2, 166–262

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Representation		Environmental planning gain, discourse, narratives, Enlightenment antinomy between nature and society, social nature	G
2. UK+EQ				Indigenous technology, fragile lands, development	G
3. UK				Proglacial sediment budgets, geomorphology, Switzerland	G
4. UK				Manufacturing, services, employment	G
5. UK				Retail revolution, carefree shoppers, household survey, UK	G
6. UK			F	Lesbian space-time strategies by Valentine, essentialism, constructionism	G
7. USA	T	Representation		The new cultural geographies, the crisis of representation, mobility, literature, road	G
$\Sigma = 7 = \text{UK} (5\frac{1}{2}) + \text{USA} (1) + \text{EQ} (\frac{1}{2})$					

TIBG 18 (1993): 3, 291–394

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Concept of space		Spatialization, racialization, boundary, Scotland, politics of position	G
2. AU				Financial risk, global interdependence, globalization	G
3. UK				Imperialism, South Africa, gender, contradictory images	G
4. SG				Religion, sacred space, Singapore, strategies of resistance	G
5. UK				Tenure and migration, poison regression	G
6. UK	T	Methods	D, F, L, Bd	Schizoanalysis, deconstruction	G
$\Sigma = 6 \text{ UK} (4) + \text{AU} (1) + \text{SG} (1)$					

TIBG 18 (1993): 4, 419–531

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. NL	T	Geopolitics		Occidental gaze, universalism, Ethnocentrism, democracy, post-war development	DEV
2. USA				Pacific Rim, spatial analysis, international trade, geoeconomics	G
3. UK				Mapping the modern city, images	G
4. AU	T	Other: City		Australian aborigines, prehistoric cultural landscapes as texts, novels as fields of geographical knowledge	G
5. UK				Questionnaire, teaching quality, geography departments, UK	G
6. UK				Lefebvre, spatial theory, betweenness of place	G
$\Sigma = \text{UK} (3) + \text{USA} (1) + \text{NL} (1) + \text{AU} (1)$					

TRANSACTIONS OF THE INSTITUTE OF BRITISH GEOGRAPHERS VOL 19 (1994)

TIBG 19 (1994): 1, 6–93

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Predictability in geographical systems	UR
2. UK				History of international science and scholarship, France in the 1800's	G
3. UK	T	Representation		Hybridity, East End of London, film, cultural politics of place, oppositional discourse	G
4. UK	T	Traditions		Rurality, Wales, historiography, modernity, nationalism, Jung, holistic environmental thought	G
5. UK				Ireland, iconography, nationalism, the past, images of union, monuments, representations	G
$\Sigma = \text{UK} (5)$					

TIBG 19 (1994): 2, 131–227

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Post-industrial city, urban poor	G
2. UK				Recession, market areas, spatial perspectives	O
3. UK				Post-Fordism, monetary integration, globalization, EU	O
4. UK(NI)				Contested representations, nationalism, Ireland	G
5. UK				Dilemmas of landscape, ideology, methodology	G
6. UK				Cyanobacterial blooms, mechanisms	G
7. UK				Dictionary of National Biography	O
$\Sigma = \text{UK} (7)$					

TIBG 19 (1994): 3, 259–358

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. USA	T	Geopolitics	Bd, F	Critical geopolitics by Tuathail, postmodern information flows	G
2. UK				Geopolitics, british representations of Argentina 1945–1961	G
3. UK				Environmental politics, social constructions of nature, mass media, poststructuralism	G
4. UK				Simulations, AIDS, regional populations	G
5. UK				Post-Fordism, automobile industry	G
6. UK				Uneven development, mode of social regulation, Ontario, post-Fordism	G
$\Sigma = \text{UK} (5) + \text{USA} (1)$					

TIBG 19 (1994): 4, 387–493

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Automobile industry in Hungary, inward investment	G
2. UK				Industrial restructuring, Slovakia, mode of regulation, Fukuyama	G
3. UK				Environmental sustainability, ecological modernization, Britain	UR
4. UK				Contradictions concerning the concept "sustainability", land use planning, postmaterial dimensions, value theory	G
5. UK				New industrial spaces, decentralization, local context	G
6. UK				Legal Aid, local justice, services, barrister	G
$\Sigma = \text{UK} (6)$					

TRANSACTIONS OF THE INSTITUTE OF BRITISH GEOGRAPHERS VOL 20 (1995)

TIBG 20 (1995): 1, 5–116

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA				Egypt, enlightened conquerors, map, image	G
2. CA			F	Egypt, imaginative geographies, the 1850's	G
3. UK				Acid rain, who to blame	G
4. UK				UK, natural perils, insurance	G
5. UK				Compact city, transport energy	G
6. US	T	Traditions		Idea of culture, reconceptualization	G
$\Sigma = \text{UK} (3) + \text{CA} (2) + \text{US} (1)$					

TIBG 20 (1995): 2, 131–266

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Urban planning		Planning, information age, geography of globalization	G
2. UK				Migration, segmented labour market	G
3. US	T	Representation		Italia, regionalism, postmodern politics of difference	G
4. UK				Scotland, rural, deprivation	G
5. UK				African pastoralism, postcolonialism	G
6. UK	T	Economics		Economic geography, sunk cost	G
7. UK	T	Economics		UK, daily social reproduction, spatiality, time-space issues	G
8. UK				Gentrification, class	UR
9. UK+UK +UK+UK +SW				Physical models, validation	G

Σ= US (1)+UK (7½)+SW (½)

TIBG 20 (1995): 3, 275–381

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. AU	T	Representation	F	Austalia, zoo, culture/nature, Postmodern biopark, Cartesian perspectivism	G
2. UK			F	UK, prisons, 1830, discipline	G
3. UK				UK, USA, financial abandonment	G
4. UK+UK +UK+HG				Hong Kong, migration, ethnic identity	G
5. UK				Mediterranean, environmental change	G
6. UK			F	Spatialization of politics	UR

Σ= UK (4¾)+AU (1)+HG (½)

TIBG (1995): 4, 423–509

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				The place of music	G
2. UK				The place of music, sensuous	O
3. SG				The place of music, cultural politics, Singapore	G
4. UK				The place of music, UK, deindustrialized, ESG=Educational Support Grant	G
5. UK				The place of music, kd lang, sexuality, space	G
6. UK				Masculinity, dualism, high technology	SO
7. UK	T	Representation		Concepts of equity, fairness, territorial justice, contextualization, postmodern approach to EFJ	G

Σ= UK (6)+SG (1)

TIBG 21 (1996): 1, 5–299

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Amazon, Ecuador, population, 1492	G
2. UK				India, urban-rural relations	G
3. UK+UK +UK+HG				Hong Kong, skilled international migration	G
4. UK	T	Representation		Immigration, social justice, Europe, identity, critiques	DEV
5. UK				Asylum, 'buffer zone' in Europe	P
6. UK+FR				UK, France, Caribbean return migration	G
7. UK				Bangladeshi immigrants, Italy	DEV
8. UK				British Isles, glacial erosion	ENV
9. IL+UK				British Isles, pressure patterns, climate	G
10. UK				Wales, daily precipitation	G
11. UK				Political travellers, agitation, –1880	G
12. UK	T	Other: Attitude		Globalization, place, identity, London, postmodern attitude, cultural capital, difference, poststructuralism, challenge to tradition	CUL
13. UK				UK, ghettos	G
14. UK				Parish maps, Common Ground	G
15. UK			F	Epidemiology, spatial point pattern analysis	G
16. UK			F	Encyclopaedism, classification	G

Σ= UK (14¾)+HG (½)+IL (½)+FR (½)

TIBG 21 (1996): 2, 315–387

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Germany, geopolitics, nature, Marxism	G
2. UK	(T)			Marxism, dialectics, Harvey, epistemology, colonialism	G
3. IL				Israel, settlement activity, myth, post-Biblical	O
4. UK				Place evocation, postreformation	G

Σ= UK (3)+IL (1)

TIBG 21 (1996): 3, 443–572

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Antarctic, unstable ice/ideas	G
2. UK				River channel reconnaissance, justification	G
3. UK+UK +US				River channel reconnaissance, engineering and analysis	G
4. CA	T	Representation	Bd, D	Social theory, reconstruction of science, critiques, sociology of scientific knowledge	G
5. UK				WWI, Royal Geographical Society	G
6. UK				Landscape, identity	G
7. UK	T	Representation		UK National Forest, nature/society relations, distrust, traditions of representation	G

Σ= US (½)+UK (5½)+CA (1)

TIBG 21 (1996): 4, 595–697

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Local state, gender	G
2. UK				Neoliberalism, Massachusetts	G
3. UK				Geographies of regulation, post-Fordism	G
4. UK	T	Economics		Business services, consultancies, management	G
5. UK				Famine, Ireland, Scotland	G
6. UK				Industrialization, UK, 1701	G

Σ= 6 UK (6)

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Environmental science, policy, generalization	G
2. UK				UK, sea-level rise, decision-makers	G
3. SA				Kruger National Park, management of rivers	ENV
4. SE				Sweden, liming of acid surface waters	ENV
5. UK				Water quality in agricultural catchments	G
6. UK				UK, municipal waste management	G
7. IL				Arabs in Israel, ethnic protest	G
8. IL+UK				Palestinian and Israeli discourses, autonomy	G
$\Sigma = \text{UK (4/2)+SA (1)+IL (1/2)+SE (1)}$					

TIBG 22 (1997): 2, 147-259

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Vancouver, public sphere, democracy	G
2. USA				Contract service industries, Risk society by Beck	G
3. UK				Locating risk, energy use, ideal home, global risks, Beck, spatiality	G
4. UK	T	Other: Shift on spatial practises	Bm	Rural UK, changing lifestyles, impulse, difference	G
5. UK	T	Other: Impulse		Women's fear of crime	G
6. UK				Gender identities, writing practices	G
7. UK				Vancouver, public sphere, democracy	G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (6)}$					

TIBG 22 (1997): 3, 275-398

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				UK, management of nature	G
2. UK				Sustainable development	UR
3. UK				Environmentally sensitive areas, Scotland	ENV
4. UK				Agriculture, water interactions, vulnerability	UR
5. UK				New York's water supply	G
6. UK	M	Traditions	Bd, F, Bm, L	"The Imaginering of resistance: Pollock Free State and the practice of postmodern politics"	G
7. UK				Toronto, Jewish landlords, 1900, social movements, motorway, subculture of resistance	G
$\Sigma = \text{UK (7)}$					

TIBG 22 (1997): 4, 411-526

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Representation		"The ordinary city", global village, urban landscape	G
2. UK				Nigeria, wetlands, sustainability, space, time	G
3. UK			F	Travel, imperialism, Kingsley, Mackinder	G
4. UK				Food policy, local/national interface	UR
5. UK			Bm	"The production of British geography"	G
6. CA				Evaluating qualitative research in social geography	G
$\Sigma = \text{UK (5)+CA (1)}$					

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US			F	Location of science, universalism, pluralism, standardization	SO
2. UK	T	Representation		Reproduction, representation, authenticity, moral intuitions, postmodern certainty	O
3. UK				Shakespeare, geographical knowledge	COL
4. UK	T	Other: Condition	Bd, L	Contemporary consumption, cat boot sales, commodity, symbols,	G
5. UK+JP				Japan, from noodles to satellites	G
6. UK				Employee ownership, stakeholding	G
7. US			F	Sri Lanka, poverty discourse	G
$\Sigma = \text{US (2)+UK (4/2)+JP (1/2)}$					

TIBG 23 (1998): 2, 151-278

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				International ethics, environmental consciousness	G
2. US				US ports, inter-union work disputes	G
3. UK				France, 1800, military service, migration	G
4. UK	T	Geopolitics		Urban food systems, developing countries, urbanization, globalization, Africa, gaze	G
5. UK				Oxford, 1600-1840, Church, map, terrier	G
6. ?			D, F	Royal Geographical Society, Afghanistan, -1873	G
7. IL	T	Other: Restaurant		Galilee, summer music, identity, orientalism, separating audiences and performers	G
8. UK+UK+UK+SA+SA+US+US+US+IN+MX				Children's mapping abilities	O
$\Sigma = \text{US (1/2)+UK (4/2)+IN (1/2)+SA (1/2)+MX (1/2)+IL (1)+? (1)}$					

TIBG 23 (1998): 3, 291-405

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. SG				Borderless world	G
2. US				UK, women travellers	G
3. UK+GE	T	Traditions		Germany, firms, globalization	G
4. UK				Rock masses, slope development	G
5. UK				Geographic, tradition, paternity, eurocentrism	G
6. SG+UK				UK, regionalized service economy	G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (3)+SG (1/2)+GE (1/2)}$					

TIBG 23 (1998): 4, 419-532

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				UK, water management, crisis	UR
2. UK	T	Representation		Geographies of wildlife, reconfiguring, bodyspaces, environmental ethics, Representation of animals	G
3. UK				Notern Ireland, partisans, redistricting, 1993	G
4. UK			Bm, F, L	Local participation in conservation	DEV
5. UK			F	Philosophy of geomorphology, decoherence	G
6. UK				UK settlers in South Africa, 1850	G
$\Sigma = \text{UK (6)}$					

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Organizing European labour, scale, trade unions	G
2. US	T	Methods	F	Geography of AIDS, risk, post-structuralism, political economy, cultural framing of disease, postmodern theory and analyses	G
3. UK				Re-interpreting urban politics	G
4. UK			Bd	Geographies of money, emerging markets	G
5. UK				Geographies of money, retail banking	G
6. UK				Geographies of money, financial landscapes	G
$\Sigma = \text{US (1)+UK (5)}$					

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	M	Geopolitics		"Offshoreness, globalization and sovereignty: a postmodern geopolitical economy?"	SO
2. UK				Feminism, spaces of transformation	SO
3. UK				UK, public-sector schools, local markets	G
4. UK				UK, 2001 Census of population	G
5. UK				Vines, Languedoc, sectoral evolution	G
6. UK				UK, building society industry, branch network, mutuality, communities	UR
7. UK				Interregional corridor, imaginative geographies	UR
$\Sigma = \text{UK (7)}$					

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Becoming European	G
2. US+ SG+ CH(HK!)				Trade and investment 'block', myth, triad	G
3. UK				HIV/AIDS, space-time, Western Europe	G
4. UK				UK, socio-economic variation	G
5. UK				UK, grey capitalism, pension	G
6. UK			F	Planning for housing, space against time	UR
$\Sigma = \text{US (1/2)+UK (5)+SG (1/2)+CH (1/2)}$					

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. US	T	Representation		Capitalism, cities, symbolic forms, aesthetics	O
2. UK				Italy, new regionalism, political sub-culture	G
3. UK				Modernization, welfare, politics	G
4. US				Bosnia, Rwanda, genocide	G
5. UK				Post-productivism, European agriculture	G
6. UK				Local economic development, partnership	G
$\Sigma = \text{US (2)+UK (4)}$					

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Saharan dust, sources, trajectories	G
2. UK				BSE, decision, science, politics, turns, uncertainty	G
3. UK	T	Traditions		Bourdieu, gentrification, time-space strategy, habitus, lifestyles	G
4. UK	T	Concept of space		India, rural, caste, Foucauldian analyses, dominance, habitus, ethnic divisions	UR
5. UK	T	Methods		Saharan dust, sources, trajectories	G
$\Sigma = \text{UK (5)}$					

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. AU				Companies, discourse, executive talk	G
2. UK				Paris sewers, rationalization of urban space	G
3. UK				UK, new local governance	G
4. UK				Middle ages, geographies of power	G
5. CA	F			British Columbia, pastoral power, the 1800's	G
6. UK	Bd			Commodity cultures, traffic in things	G
7. IL				Zionist, symbolic places, national history	G
$\Sigma = \text{UK (4)+AU (1)+CA (1)+IL (1)}$					

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Traditions		After-modern, Marxian political economy, abstract theory, politics of redistribution, between modern and after-modern, post-Marxism	G
2. UK	T	Economics		Kenya, horticulture, globalization, food-supply	G
3. UK				Politics of mobility, power, gender, embodiment, Merleau-Ponty, Baudelaire, post-structuralism	G
4. HG				Village study, West Bengal, India, poverty, spaces of vulnerability	SO
5. UK				Mestizo men and white women, gender, national systems of corporeal systems, post-colonialism	G
$\Sigma = \text{UK (4)+HG (1)}$					

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Physical/human geography, relationship	SO
2. UK	T	Methods	D, F	Derrida, reconstructing context	G
3. UK				UK, economic governance, reconfiguring	G
4. UK				China, agglomeration, local state, tobacco	SO
5. UK				Cuba, Spain, war/peace, 1895, disease	G
$\Sigma = \text{UK (5)}$					

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				UK, concentration of businesses	G
2. UK				India, British domesticity 1886-1925	G
3. UK				Environmental accounts, land cover	G
4. UK	T	Methods		Irish place-names, deconstructive dead end	G
5. UK				Russia, new Eurasianism, geopolitical shift	G
$\Sigma = \text{UK (5)}$					

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK	T	Concept of space	Bm, F	Social production of space, critique postmodern critique of modernity	G
2. UK				UK, coal industry, proletarianization, 1800	G
3. UK				UK, election 1997, "feel good factor"	G
4. UK	F			UK, National Health Service, governmental	G
5. UK+NZ				UK, witness intimidation, forced migration	G
6. UK				USA, river, landowner sensitivities	G
$\Sigma = \text{UK (5)+NZ (1/2)}$					

TIBG 26 (2001): 3, 273–383

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA				Geopolitical vision, foreign correspondents	G
2. UK				Philippines, epidemiological space, cholera	G
3. US+CA	T	Feminism	F	UK, gender, women naturalists, 1800	G
4. UK				Geomorphology, reductionism, emergence	O
5. UK				Barcelona as imagined community, Maragall	G
6. UK				Tourism consumption, imagination of money	G
7. UK				Domestic violence	O
$\Sigma = \text{US } (\frac{1}{2}) + \text{UK } (5) + \text{CA } (1\frac{1}{2})$					

TIBG 26 (2001): 4, 390–514

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Kenia, flower industry, ethical trade	G
2. UK	T	Methods	F	Transnational environmental obligations deconstruction, perspectives	G
3. UK				Governing climate change, risk society	G
4. UK	T	Feminism	Bm	Ford; gender, class, employment, risk society	G
5. UK				UK, community, trade union renewal	G
6. UK				New Deal, mapping, welfare	G
$\Sigma = \text{UK } (6)$					

TRANSACTIONS OF THE INSTITUTE OF BRITISH GEOGRAPHERS VOL. 27 (2002)

TIBG 27 (2002): 1, 11–111

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				UK, universities, geography, history 1580–1887	G
2. UK+US	M	Representation	F	"Erivim: Talmudic places in postmodern world", geography of religion, secularization	G
3. UK	M	Other: Dominant social and cultural order	Bd, D, Bm, L	"History after the end: post-socialist difference in a (post)modern world", transformation	O
4. UK				UK, small consultancies, clustering	G
5. UK				Global finance, German model, pension	G
$\Sigma = \text{US } (\frac{1}{2}) + \text{UK } (4\frac{1}{2})$					

TIBG 27 (2002): 2, 136–251

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				Restructuring physical geography	G
2. UK				English East India Company's voyages	G
3. UK				Tiger economies, political ecology	G
4. US+CA				Workplace change, lean time	G
5. UK				Fieldwork and disabled students	G
6. UK				Post-communism, positioning households	G
$\Sigma = \text{US } (\frac{1}{2}) + \text{UK } (5) + \text{CA } (\frac{1}{2})$					

TIBG 27 (2002): 3, 262–383

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. UK				New Europe, regional development	G
2. UK	T	Traditions	Bm	UK, gentrification, philosophical positions	G
3. UK			D, F	Automatic production of space	G
4. UK				Voting distributions	G
5. AU				Post-productivist transition, Australia	G
$\Sigma = \text{UK } (4) + \text{AU } (1)$					

TIBG 27 (2002): 4, 395–514

Nationalities	M/S/T	Context	References	Keywords	Field
1. CA				Southeast Asia, spaces of labour control	G
2. UK				UK, flood risk managing	G
3. UK				UK, venture capital investments	O
4. UK				UK, epidemic, influenza, 1918	G
5. UK	T	Methods		UK, geography of family formations, rhetoric	G
6. UK				Victorian Cornwall, spaces of natural history	G
$\Sigma = \text{UK } (5) + \text{CA } (1)$					